JUNG CHANG

Lebedele sălbatice

TREI FIICE ALE CHINEI

Puține cărți au avut impactul internațional al *Lebedelor sălbatice*. De la prima sa apariție, a fost tradusă în treizeci de limbi și a fost vândută în peste zece milioane de exemplare. Prin intermediul poveștii a trei generații de femei din propria-i familie — bunică, mamă și fiică —, Jung Chang revelează întreaga istorie tragică a Chinei secolului XX.

Bunica lui Jung Chang aparține generației de la 1900, când fetelor li se mai zdrobeau încă, la vârsta de doi ani, labele picioarelor, pentru ca mersul clătinat, care sugerează neajutorare și grație, să le facă dezirabile și să le favorizeze în găsirea unui soț sau concubin bogat. Mama, crescută de un tată înțelept în China încă tradițională, mustind de cultură și înțelepciune, China imperială, intră de foarte tânără în rândurile partidului comunist, într-o luptă menită, chipurile, să elibereze femeile de această traumatizantă povară a tradiției. Trăiește de la un capăt la altul întreg experimentul comunist, în calitate de activist de frunte al partidului, concomitent opresiv și autoopresiv, și în principal sinistra revoluție culturală inițiată de soția lui Mao cu acordul acestuia, cu toate consecințele ei: autodemascările, munca brută, bătăile în public, teroarea exercitată de copiii deveniți educatori ai profesorilor lor, exilul în Himalaya. Fiica, îndurând și participând și ea la etapa finală a acestui coșmar, reușește să plece din țară la vârsta de douăzeci și ceva de ani.

O poveste de o extraordinară cruzime și eroism, *Lebedele sălbatice* este, totodată, o importantă lucrare de istorie și un document uman remarcabil. Cartea ne prezintă o lume simultan exotică, poetică și straniu familiară prin efectul uniformizator al flagelului ideologic care ne-a lovit deopotrivă, români și chinezi, în întunecatul secol XX.

Editorul recomandă:

Václav Havel — *Pe scurt, vă rog!*
Sara Bongiorni — *Un an fără „Made in China"*
Valeri Paniușkin, Mihail Zigar — *Gazprom. Noua armă a Rusiei*

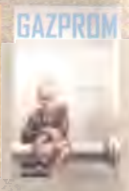

CURTEA VECHE ÎN AFARĂ

pentru a comanda online
lista completă a titlurilor
Curtea Veche, vizitează www.c

Designul coperții: GRIFFON & SWANS creative services www.griffon.ro

Curtea Veche

începi să afli

ISBN 978-973-669-718-0

www.curteaveche.ro

JUNG CHANG s-a născut la Yibin, în provincia Sichuan, din China, în 1952. A făcut parte pentru scurtă vreme din Gărzile roșii (agenți ai revoluției culturale), la vârsta de 14 ani. A lucrat în agricultură, apoi ca „doctor desculț", ca oțelar și electrician înainte de a deveni studentă la engleză și mai târziu asistentă la facultatea din Sichuan. A plecat din China în 1978, cu o bursă. A obținut o diplomă în lingvistică, fiind prima persoană din China care a obținut un doctorat într-o universitate britanică.

Împreună cu soțul ei, Jon Halliday, a scris o biografie a lui Mao Tze Dong, care a apărut în 2005.

Lebedele sălbatice a câștigat NCR Book Award și British Book of the Year Award (1994), un premiu acordat, printre alții, și lui Ian McEwan, J.K. Rowling, Dan Brown și Helen Fielding. Cartea s-a bucurat de o primire elogioasă în toată presa londoneză și s-a vândut în peste 10 milioane de exemplare în lumea întreagă.

JUNG CHANG

LEBEDELE SĂLBATICE

Trei fiice ale Chinei

Traducere din limba engleză de
SANDA POP

Curtea veche

BUCUREȘTI, 2009

Bunicii mele și tatălui meu,
care nu au trăit să vadă această carte

MULȚUMIRI

Jon Halliday m-a ajutat să scriu *Lebedele sălbatice*. Dintre multele lui contribuții, șlefuirea exprimării mele în engleză este doar cea mai evidentă. Prin discuțiile noastre zilnice, m-a silit să-mi clarific nu numai povestirile, dar și gândurile și m-a ajutat să studiez limba engleză pentru a găsi exprimarea cea mai potrivită. M-am simțit mai sigură datorită controlului său meticulos de istoric bine informat și m-am sprijinit pe judecata lui solidă.

Toby Eady este cel mai bun agent pe care și l-ar putea dori cineva. Cu blândețe, el este cel care m-a împins în primul rând să iau condeiul în mână.

Mă simt onorată să fiu asociată cu profesioniști atât de remarcabili ca Alice Mayhew, Charles Hayward, Jack McKeown și Victoria Meyer de la Simon & Schuster, New York, și ca Simon King, Carol O'Brien și Hellen Ellis de la Harper Collins, Londra. Îi datorez o recunoștință aparte lui Alice Mayhem, editorul meu de la Simon & Schuster, pentru comentariile ei pline de discernământ și dinamismul ei inestimabil.

Robert Lacey, de la Harper Collins, a făcut o muncă splendidă de editare a manuscrisului, pentru care îi sunt profund recunoscătoare.

Eficiența și căldura convorbirilor telefonice transatlantice cu Ari Hoogenboom mi-au insuflat energie. Îmi exprim mulțumiri tuturor celor care au depus o muncă pentru apariția acestei cărți.

Interesul plin de entuziasm al prietenilor mei a constituit un izvor permanent de încurajare. Le sunt tuturor recunoscătoare. M-au ajutat, mai ales, Peter Whitaker, I Fu En, Emma Tennant, Gavan Mc Cormack, Herbert Bix, R.G. Tiedemann, Hugh Baker, Yan Jiaqi, Su Li-qun, Y.H. Zhao, Michael Fu, John Chow, Clare Peploe, Andre Deutsch, Peter Simpkin, Ron Sarkar și Vanessa Green.

Clive Lindley a jucat un rol special datorită sfaturilor lui valoroase chiar de la începutul proiectului meu.

Fraţii mei, sora mea, rudele şi prietenii din China mi-au permis cu generozitate să le depăn istoriile, fără de care apariţia *Lebedelor sălbatice* n-ar fi fost posibilă. Nu le voi putea mulţumi niciodată îndeajuns.

Dar cea mai mare parte a cărţii reprezintă povestea vieţii mamei mele. Sper că i-am făcut dreptate.

Jung CHANG
Londra, Anglia
mai 1991

INTRODUCERE LA EDIȚIA DIN 2003

Lebedele sălbatice a fost publicată pentru prima oară în 1991. Acest eveniment mi-a schimbat viața: am devenit, în sfârșit, scriitoare.

De când mă știu, am visat să devin scriitoare. Dar cât timp am trăit în China, ideea de a scrie pentru a fi publicată părea ceva imposibil. În acei ani, țara era supusă tiraniei lui Mao și majoritatea scriitorilor sufereau îngrozitor din cauza nesfârșitelor persecuții politice. Mulți au fost denunțați, unii au fost trimiși în lagăre și alții împinși la sinucidere. În anii 1966–1967, în timpul Marii Epurări a lui Mao, numită greșit Revoluția Culturală, majoritatea cărților din casele oamenilor au fost arse. Tatăl meu, care fusese o oficialitate comunistă, dar ajunsese o victimă, a fost obligat să-și dea foc mult iubitei lui biblioteci și aceasta a fost una din cauzele principale care l-au dus la nebunie. Chiar să scrii pentru tine însuți era foarte periculos. Eu însămi a trebuit să distrug primul meu poem, pe care îl scrisesem la 25 martie 1968, când împlineam șaisprezece ani, și să-l arunc la closet trăgând apa după el, în momentul când prigonitorii tatălui meu au venit să ne percheziționeze apartamentul.

Eram însă stăpânită de dorința de a scrie și continuam să o fac cu un condei imaginar. În următorii ani am lucrat la câmp și ca electrician. În timp ce împrăștiam bălegarul pe câmpurile de orez sau verificam dacă energia electrică a ajuns în vârful stâlpilor de înaltă tensiune, șlefuiam în minte lungi paragrafe sau îmi întipăream în memorie scurte poeme.

Am sosit în Marea Britanie în septembrie 1978. Mao murise cu doi ani în urmă și China începuse să iasă din starea de izolare sufocantă în care el o ținuse. Pentru prima dată de la crearea Chinei comuniste, s-au acordat burse pentru studii în străinătate pe bază de merite academice, și nu pe criterii politice. Așa că am putut să părăsesc țara după ce am trecut examenele cerute.

Am fost poate prima persoană din provincia Sichuan, cu o populație de 90 de milioane, care a primit aprobarea să studieze în Occident după 1949. Datorită acestui incredibil noroc, am avut, în sfârșit, libertatea de a scrie și, mai ales, de a scrie ce doream.

Ei bine, tocmai atunci pasiunea m-a părăsit și ultimul lucru pe care mi-l doream era să scriu. Aveam sentimentul că trebuia să cobor în adâncul ființei mele și să retrăiesc o viață și o epocă la care aveam oroare să mă

mai gândesc. Încercam să uit China. Ajunsă într-un loc care îmi părea o altă planetă, eram ca fermecată și nu mai aveam altă dorință decât să-mi petrec fiecare clipă din viață impregnându-mă de această lume nouă.

Tot ce-mi oferea Londra mă încânta. Prima mea scrisoare către mama a fost o explozie de entuziasm, descriind jardinierele înflorite din ferestre și grădinițele din fața caselor din drumul meu spre Maida Vale nr. 42, o proprietate a Ambasadei Chineze, unde locuiam. Era perioada când ar fi trebuit ca florile să împodobească și locuințele celor de acasă. În 1964, Mao denunțase deprinderea de a cultiva flori și iarbă ca un obicei „feudal" și „burghez" și a lansat ordinul: „Descotorosiți-vă de majoritatea grădinarilor." Copil fiind, a trebuit, alături de ceilalți, să smulg gazonul de pe pajiștea din fața școlii noastre și am văzut cum dispăreau ghivecele cu flori din clădiri. Am simțit atunci o tristețe imensă și a trebuit nu numai să lupt ca să-mi ascund sentimentele, dar și să mă condamn pentru împotrivirea instinctivă la instrucțiunile date de Mao, o activitate mentală în vederea căreia creierul îmi fusese spălat, mie ca și celorlalți copii în China. Cu toate că în momentul plecării mele ne puteam exprima dragostea pentru flori fără riscul de a fi condamnați, China era încă o țară mohorâtă, fără verdeață în jurul caselor și fără florărese. Parcurile arătau pustii și devastate.

De aceea a fost o plăcere indescriptibilă lunga plimbare pe jos prin imensitatea Hyde Park-ului, în prima zi când am avut voie să ies din casă. Acolo, sub castanii maiestuoși, fiecare firicel de iarbă și fiecare petală de floare mă înnebuneau de bucurie. Într-o zi, am riscat o mustruluială zdravănă sau chiar mai rău, pentru că am propus supraveghetorului politic al grupului de care aparțineam să ne mutăm sesiunile de îndoctrinare de sâmbătă — numite „studii politice" — pe iarba faimoaselor Kew Gardens.

Pe atunci, sesiunile săptămânale de îndoctrinare — care mă plictiseau de moarte pe vremea când trăiam în China — erau încă obligatorii, și deși la Londra, fiind cetățeni ai Republicii Chineze, eram încă supuși unui control de pușcărie. Ne era interzis să mergem undeva fără permisiune sau neînsoțiți. Nerespectând ordinele, riscai să fii trimis înapoi în China, dezonorat și cu viața distrusă. Simțeam că mă sufoc și libertatea pe care mi-o oferea Londra era chinuitoare, așa că ajunsesem obsedată să găsesc tot felul de combinații pentru a eluda sau călca regulile. Uneori mi-a reușit, ca atunci când am mers în Kew Gardens, profitând de faptul că și supraveghetorul, deși îngrijorat de repercusiunile pe care le putea avea la Ambasadă, tânjea să facă această expediție. Ca urmare, un grup de tineri și tinere, distonanți, dar în „costume Mao" — un fel de uniforme albastre lăbărțate —, au stat fericiți alături de o încântătoare grădină de trandafiri superb colorați.

Și nu am avut necazuri. Am fost norocoasă, deoarece era tocmai momentul unor schimbări dramatice, care cuprinseseră întreaga Chină. Era sfârșitul anului 1978, adică momentul de răscruce când țara a respins esența maoismului. În anul următor, am putut continua să împing limitele restricțiilor, cu unele riscuri, dar fără repercusiuni. Un loc pe care îmi pusesem ochii în mod special era un local tipic englezesc — „pub", între berărie și birt — aflat peste drum de colegiul nostru, deoarece ni se atrăsese în mod special atenția că nu trebuia să-l vizităm.

La vremea aceea, traducerea în chineză a cuvântului „pub", *jiu-ba*, sugera ceva indecent, cu femei goale unduindu-se. Eram moartă de curiozitate. Așa că, într-o bună zi, m-am strecurat afară și m-am repezit spre pub. Am împins ușa și am intrat. Nu am găsit acolo nimic senzațional, doar câțiva bărbați în vârstă șezând și bând bere. Am fost destul de dezamăgită.

Se prea poate să fi fost prima studentă din China natală care a ieșit pe stradă neînsoțită. Un membru al corpului profesoral al colegiului pe care îl frecventam — acum Thames Valley University — m-a invitat să merg cu el la Greenwich. Conform regulamentului nostru, l-am întrebat dacă pot „aduce un prieten". A înțeles greșit sensul cuvintelor mele și mi-a răspuns: „Ești în siguranță cu mine." M-am simțit jenată, dar nu i-am putut explica. După regulamentul nostru, nu aveam voie nici să dezvăluim cuiva regula bine stabilită de a avea întotdeauna un însoțitor; scuzele trebuia să le inventăm noi înșine. Eu însă nu voiam să mint și, mai mult decât atât, voiam cu disperare să merg fără un „bodyguard". Așa că m-am rugat de atașatul de legație responsabil cu studenții să mă lase să merg singură; în caz contrar, englezul ar putea crede că noi, chinezii, nu avem încredere în el, sau chiar că îi suspectăm motivele, ceea ce ar fi rău pentru prietenia anglo-chineză și pentru reputația patriei noastre socialiste. Când mi-am terminat pledoaria, atașatul a spus da, dar mi-a atras atenția să fiu discretă. Bănuiala mea a fost că nici lui nu-i prea plăcea sistemul. De fapt, chiar a făcut o aluzie când mi s-a confesat, într-o seară, pe când ne aflam singuri în clădire. Cu douăzeci de ani în urmă iubise o fată și tocmai când erau pe punctul de a se căsători, în cadrul unei campanii politice, ea fusese condamnată ca fiind „de dreapta". Legalizarea căsătoriei ar fi însemnat sfârșitul carierei lui, care părea foarte promițătoare. Fata a insistat să rupă angajamentul. După o suferință chinuitoare, a fost și el de acord și a devenit un diplomat de succes. Dar nu a putut să o uite și nu și-a iertat hotărârea. Suferea încă în momentul când mi-a povestit totul.

Nu mi s-a părut ciudat ca un funcționar al ambasadei să-și descarce sufletul în fața mea, o persoană pe care abia o cunoscuse. În vremea aceea, oamenii erau atât de copleșiți de tragediile care le marcau viețile, încât erau gata să le împărtășească de îndată ce întâlneau un spirit înrudit. Începuturile liberalizării din China făcuseră să slăbească zăgazurile

impuse memoriei poporului. Ele au făcut posibil ca și ataşatul să riște, dându-mi acordul care încălca o regulă de bază, să plec singură din locuință.

Îmi amintesc de parcă a fost ieri acea vizită la Greenwich. Nu s-a întâmplat nimic excepțional: doar am mers cu mașina, apoi am mers pe jos, apoi am făcut fotografii la locul meridianului, cu un picior în fiecare emisferă. Eu însă eram ameţită de emoție. Tot timpul priveam în urmă, după persoane care păreau să fie chinezi, și judecam rapid după îmbrăcăminte dacă erau din China. Dacă mi se părea că erau — ceea ce era, de cele mai multe ori, absurd (pe atunci puteai întâlni foarte puțini chinezi din China în Occident) — întorceam capul ca să-i evit și mă străduiam să mă port cât mai degajat cu însoțitorul meu. Eram înspăimântată să nu mă recunoască cineva și să raporteze Ambasadei, ceea ce însemna sfârșitul meu, ca să nu mai spun că și ataşatul ar fi fost în pericol. Un picnic exotic, cu sendvișuri cu brânză, luat pe o pajiște întinsă și pustie, fără un copac, fără un tufiș unde să mă pot ascunde, a fost, pentru mine, momentul cel mai tensionat al zilei.

Teama nu m-a oprit însă să încerc și alte aventuri — n-aș putea spune că doream să trăiesc fiorii pericolului, ci, pur și simplu, nu mă puteam abține. Pe măsură ce regulamentul era mai relaxat, mă plimbam din ce în ce mai des singură și m-am împrietenit cu oameni din toate straturile societății. Celor mai mulți le spuneam că veneam din Coreea de Sud. Cu toate activitățile mele semiclandestine, nu voiam ca țara mea de origine să devină centrul curiozității oamenilor, deși, pe atunci, China îi fascina de parcă s-ar fi aflat în altă galaxie, tocmai din cauza izolării ei totale. Tot ce-mi doream era să mă pierd în populația Londrei, să par un om ca toți ceilalți. Mi-am dat seama că puteam face asta, căci prima impresie — și cea mai puternică — a fost că Marea Britanie este o uimitoare societate fără clase. Eu mă născusem în elita comunistă și am văzut cât de ierarhizată și stratificată era China lui Mao. Fiecare făcea parte dintr-o categorie fixă. Pe toate formularele, după „data nașterii" și „sex", se afla coloana inevitabilă cu „originea socială a familiei". Și această informație era hotărâtoare pentru carieră, relații sociale și viața însăși. În vreme ce mulți membri ai elitei deveneau aroganți, viitorul celor care aveau ghinionul să se nască într-o familie de „origine proastă" era distrus. Consecința acestei oribile realități a fost că eram cu toții obsedați să știm din ce familie provenea celălalt și adesea se întâmpla ca oamenii să te întrebe direct, cu ocazia primului schimb de cuvinte. Dimpotrivă, la Londra nu percepeam această curiozitate atunci când cunoșteam pe cineva. Toți păreau uimitor de egali și complet neinteresați de originea ta.

Cu timpul, părerea mea s-a mai schimbat, deși nu cred că entuziasmul meu a fost atât de înșelător. În pofida tradiționalelor diferențe de clasă, britanicii au demnitate, iar cei lipsiți de privilegii nu sunt călcați în picioare sau insultați așa cum eram noi sub Mao. Iar corectitudinea

întregii societăți și importanța pe care o acordă națiunea acestui concept sunt niște deziderate care în China de astăzi nici măcar nu se poate spune că începe să le adopte.

Așa se face că m-am îndrăgostit de Anglia atât cu mintea, cât și cu sufletul. Primul meu an petrecut aici a fost un adevărat vârtej amețitor. Am vizitat toate muzeele și galeriile marcate pe harta turistică, am fost nelipsită de la toate spectacolele, profitând de biletele foarte ieftine oferite studenților. Colindam cu încântare, pe jos, ore întregi străzile Londrei, economisind costul transportului, pentru a admira fiecare clădire și fiecare stradă. M-am strecurat în cluburi de noapte dubioase și mi-am aruncat ochii la mărfurile expuse în vitrinele sex-cluburilor din Soho. Prima mea întâlnire cu un „disco" a fost delirantă. Până și un cinematograf de cartier mi s-a părut că e „peștera lui Aladdin", cu luminile ei slabe dansând pe tapiseria de un roșu spălăcit a fotoliilor cu spătarul cu încrustații aurite, care îmi sugerau mistere și încântare. Am pus întrebări care, mai târziu, mi-au părut și mie bizare și am aflat despre existența unor popoare cu culturi diferite. Ultimul tabu care trebuia încălcat a fost să am prieteni străini, care trebuia ținuți în secret, de teamă să nu declanșez o catastrofă. Venisem intoxicată din China cu o poveste în care credeam cu toată convingerea și care ne prevenea că, dacă încerci să ai un iubit străin, vei fi drogată și adusă îndărăt în China, vârâtă într-un sac de iută. Când se întâmpla să trec pe lângă Portland Place, unde era Ambasada, mi se înmuiau genunchii, iar dacă eram într-o mașină, mă ghemuiam în scaun ca să-mi ascund capul sub geam. Atunci am început să folosesc machiajul pentru prima oară în viața mea, crezând că îmi va oferi o deghizare suficientă ca să nu fiu recunoscută de persoane din Ambasadă (în realitate, nu foarte preocupată de genul de supraveghere de care mă temeam pe atunci). Boită din belșug cu ruj roșu sau purpuriu și cu fard de pleoape verde-auriu, nici eu nu mă mai recunoșteam.

Era nostim să mă joc cu fardurile în timp ce eram prinsă într-un doctorat în lingvistică. Universitatea din York mi-a oferit o bursă și, chiar înainte de a-l fi văzut cu ochii mei, acest oraș exercitase o incredibilă atracție asupra mea prin domul lui legendar, prin zidurile cetății (cele mai apropiate, mi s-a spus, de Marele Zid Chinezesc), dar și prin Războiul Celor Două Roze. În acel timp, bursele pentru străini se obțineau prin intermediul guvernului chinez și nu puteau fi primite individual. Cu toate acestea, grație înțelegătorului atașat al Ambasadei, dar și relaxării relațiilor din China, mi s-a dat undă verde să accept oferta. În consecință, când am obținut doctoratul în 1982, devenisem primul cetățean al Chinei comuniste cu un doctorat luat la o universitate britanică.

Am învățat mult mai mult decât teoriile lingvisticii (pe care, mi-e rușine să o recunosc, le-am uitat cu desăvârșire). Îmi amintesc de ziua când am discutat planul tezei mele cu profesorul Le Page, care conducea

lucrările și care, doar prin prezența lui binevoitoare, începuse să mă ajute să mă dezbar de continua anxietate și panică adânc înrădăcinate în mine. Felul lui de a fi, ușor ironic și totuși autoritar, mă asigura constant, exact ca Anglia însăși până atunci, că venisem în locul potrivit și că nu aveam de ce să-mi fac griji. Simțindu-mă perfect relaxată, am bâlbâit ceva despre vederile mele cu privire la teoria lingvisticii, pe care urma să le analizez. El m-a ascultat și când am terminat, m-a întrebat: „Îmi puteți arăta teza dumneavoastră?". Am rămas perplexă și am exclamat: „Dar nici nu am început-o!" El a răspuns: „Dar aveți deja toate concluziile."

Această unică remarcă mi-a dezlegat nodul cu care „educația" totalitară îmi înnodase creierul. În China, noi fuseserăm învățați nu să tragem concluzii din fapte, ci să începem cu teoriile marxiste sau cugetările lui Mao sau cu linia Partidului și să negăm, chiar să condamnăm; faptele le contraziceau. Am cântărit această nouă abordare pe drumul spre camera mea din campusul universității aflat într-o clădire pe malul unui frumos lac. Păsări de apă se strânseseră sub fereastra mea și mă trezeam în fiecare dimineață în țipetele lor. Acum le-am văzut zburând spre înaltul cerului, o imagine care se armoniza cu senzația mea că găsisem drumul drept al gândirii. Să-mi păstrez mintea deschisă: atât de simplu și îmi trebuise atât de mult timp să-l descopăr.

Eram la York când, într-o noapte, mi-a venit ideea să scriu o carte despre viața pe care o trăisem. Fusesem invitată la conferința unui profesor abia întors din China. Ne-a arătat câteva imagini de la o școală pe care o vizitase și în care școlarii erau la lecții, într-o zi de iarnă geroasă, într-o clasă fără sobă și cu geamuri sparte. „Nu le este frig?" întrebase blândul profesor. „Nu, nu le este frig", i se răspunsese.

După terminarea conferinței cu imagini, a urmat o recepție la care o doamnă, străduindu-se să găsească ceva să-mi spună, a zis: „Trebuie să-ți fie foarte cald aici." Această remarcă inocentă m-a rănit atât de tare, încât am părăsit brusc încăperea și am izbucnit în plâns, primul plâns de când venisem în Anglia. Nu atât din cauză că mă simțeam insultată, ci pentru că mă cuprinsese o durere copleșitoare pentru poporul țării mele. Propria noastră conducere nu ne trata ca pe niște ființe umane și, de aceea, niciunii dintre străini nu ne priveau ca făcând parte din aceeași specie umană cu ei. Mi-am amintit de o veche observație potrivit căreia viețile chinezilor sunt ieftine și de surpriza unui englez, constatând că servitorul lui chinez considera durerea de dinți insuportabilă. Mi-am amintit din nou furioasă de comentariile admirative ale occidentalilor care vizitaseră China lui Mao, cum că chinezii sunt un popor extraordinar, căruia pare să-i placă să fie criticat, denunțat, „reformat" în lagăre de muncă — situații chinuitoare pentru un occidental.

Toate aceste gânduri se învălmășeau în mintea mea și mi-au readus în memorie viața petrecută în China, familia mea și toată acea lume care-mi fusese atât de apropiată; cred că acela a fost momentul când am simțit că

trebuia să spun întregii lumi povestea noastră, pentru ca lumea întreagă să știe ce simțeau cu adevărat chinezii. Îmi revenise imboldul de a scrie.

Dar a trebuit să treacă mulți ani până să scriu *Lebedele sălbatice*. În subconștientul meu, mă împotriveam ideii de a scrie. Nu mă simțeam în stare să sap adânc în memorie. În timpul violentei Revoluții Culturale, între 1966 și 1976, familia mea a suportat suferințe atroce. Tatăl meu și bunica au murit în dureri cumplite. Nu voiam să retrăiesc anii de chinuri ai bunicii din cauza bolii netratate, nici întemnițarea tatălui meu, sau să o văd pe mama în genunchi pe cioburi de sticlă. Cele câteva rânduri pe care le scrisesem erau superficiale și fără viață și nu m-au satisfăcut.

Dar în 1988, mama a venit la Londra ca să stea la mine. Era prima ei călătorie în străinătate și doream să se bucure de tot ce-i puteam oferi, așa că am petrecut mult timp plimbând-o peste tot. După un scurt timp, am observat că nu era atât de bucuroasă pe cât mă așteptam eu. Simțeam că o apăsa ceva, era neliniștită. Într-o zi a refuzat o plimbare prin magazine și s-a așezat la masa neagră din sufrageria mea, înveselită de un buchet de narcise aurii. Cu mâinile în jurul unei căni cu ceai de iasomie, mama mi-a mărturisit că ceea ce își dorea cel mai mult era să-mi vorbească.

Și așa a început mama să-mi povestească în fiecare zi, timp de multe luni. Pentru prima oară în viața noastră, mi-a vorbit despre ea și despre bunica. Atunci am aflat că bunica fusese concubina unui general, comandant militar, și că mama se alăturase unei organizații comuniste ilegale la vârsta de cincisprezece ani. Amândouă au trăit o viață plină de evenimente într-o Chină sfâșiată de războaie, invazii străine, revoluții, căzând apoi sub o tiranie totalitară. În vârtejul care cuprinsese toată țara, ele și-au trăit sfâșietoare povești de dragoste. Am aflat despre calvarul mamei mele, despre trecerile ei la un pas de moarte, despre dragostea pentru tatăl meu și despre conflictele lor de ordin sentimental. Am aflat, de asemenea, în amănunt chinurile îndurate de bunica: cum labele picioarelor i-au fost strivite sub un pietroi când avea numai doi ani, pentru a corespunde standardelor de frumusețe ale zilei.

Turismul a devenit fundalul conversațiilor noastre. În tot timpul în care am vizitat Insula Skye din Scoția și lacul Lugano din Elveția, mama vorbea în avioane și mașini, pe vapoare, sau în timpul unor plimbări și, mai ales, noaptea târziu. În orele când mă duceam la lucru, ea rămânea acasă și vorbea în fața unui reportofon. În momentul când a părăsit Marea Britanie, realizase șaizeci de ore de înregistrări. Reușise aici, departe de constrângerile sociale și politice din China, să facă ceea ce îi fusese refuzat toată viața ei: să-și descarce mintea și inima.

M-a mișcat, în timp ce o ascultam pe mama, nevoia ei de a se face înțeleasă de mine. Și mi-am dat seama că și-ar dori foarte mult ca eu să scriu. Părea să știe că scrisul fusese întotdeauna visul meu și acum mă încuraja să mi-l împlinesc. A făcut-o însă într-un mod foarte subtil, nu cerându-mi — ea

nu mi-a cerut niciodată ceva —, ci alimentându-mă cu povestiri și arătându-mi cum să fac față trecutului.

În pofida faptului că viața ei a fost un șir de suferințe și chinuri, istorisirile ei nu erau insuportabile și nici deprimante. Scoaterea lor la lumină parcă o întărea și îi ridica moralul.

În cele din urmă, mama a fost cea care m-a inspirat să scriu *Lebedele sălbatice*, istorisirile despre bunica, despre ea și despre mine însămi pe tot timpul convulsiilor din China secolului douăzeci. Timp de doi ani, mi-am vărsat partea mea de lacrimi, m-am răsucit și zvârcolit în pat, în cele câteva nopți nedormite. Poate că nu aș fi perseverat în proiectul meu dacă nu găseam, tocmai atunci, dragostea care mi-a împlinit viața și mi-a adus o liniște adâncă. Jon Halliday, cavalerul meu fără armură — pentru că forța lui interioară, sub o aparență exterioară dintre cele mai blânde, îi este suficient pentru a cuceri —, este darul cel mai prețios pe care țara mea de adopție mi l-a făcut. Atât timp cât era lângă mine totul avea să fie în ordine — totul, inclusiv scrierea *Lebedelor sălbatice*.

Am depins foarte mult de Jon în scrierea acestei cărți. Engleza a fost limba pe care am început să o studiez în mod organizat abia la douăzeci și unu de ani, într-o ambianță complet ruptă de lumea din afară. Singurii străini cu care conversasem înainte de a veni în Anglia au fost niște marinari în portul Zhanjiang din Sudul Chinei, o fostă colonie franceză, unde am fost trimiși, colegii mei și cu mine, pentru două săptămâni, ca să ne exersăm engleza. Când am ajuns în Anglia, deși reușisem să citesc destul de mult — *1984* a fost una dintre primele cărți pe care am devorat-o, minunându-mă tot timpul cât de bine se potrivea descrierea lui Orwell cu China lui Mao —, folosirea expresiilor idiomatice mă depășea. Manualele mele din China fuseseră scrise de oameni care nu avuseseră niciodată contact cu străinii și fuseseră, în majoritatea lor, traduse direct din textele chinezești. De exemplu, în lecția „Salutări", se dădea echivalentul exact al expresiei pe care o foloseam noi în China, și anume, literal: „Unde mergeți?" și „Ați mâncat?" Și exact acestea erau cuvintele pe care le foloseam, la început, în Marea Britanie, pentru a saluta oamenii.

Aveam nevoie de ajutorul lui Jon ca să scriu o carte în limba engleză — și să realizez o carte bună, așa cum speram că va fi cartea mea. Scriitor și istoric el însuși, Jon a fost indispensabil pentru a pune în mișcare *Lebedele sălbatice*. Eram total dependentă de judecata lui și de ochiul lui infailibil — frumoșii lui ochi de gazelă. Nu pot aprecia îndeajuns tot ce am învățat de la el în materie de scris.

Am fost astfel binecuvântată cu sprijinul celor două persoane cele mai importante din viața mea atunci când am scris *Lebedele sălbatice*. Cu puțin înainte de publicare, mama mi-a scris că s-ar putea să nu fie bine primită cartea mea și s-ar putea ca lumea să nu-i acorde vreo atenție, dar eu nu trebuia să mă descurajez; o făcusem fericită pe ea, deoarece scriind cartea noi două am devenit mai apropiate. Dacă n-ar fi decât atât, spunea ea, era destul

pentru ea. Mama avea dreptate. Respectul și iubirea mea crescuseră pentru ea. Și tocmai datorită faptului că acum o cunoșteam mai bine înțelegeam acum că indiferența ei la recunoașterea publică nu era decât încercarea de a mă proteja împotriva unor eventuale lovituri. Am fost foarte emoționată.

Fără presiuni și doar cu o adâncă înțelegere din partea mamei, am fost scutită de emoțiile și de teama pentru modul cum va fi primită *Lebedele sălbatice*. Speram ca să le placă cititorilor, dar nu puneam mult preț pe acest vis. Jon mă încuraja cel mai mult. Spunea: „este o carte mare", iar eu aveam încredere în el, așa cum am avut în toate deciziile legate de text și așa cum am în toate împrejurările din viața mea.

Lebedele sălbatice s-a dovedit a fi un succes. O mulțime de cititori și-au exprimat aprecierea personal sau prin scrisori pe tot parcursul ultimilor doisprezece ani și, datorită lor, viața mea a devenit o continuă încântare. Mama, care trăiește și acum în China, la Chengdu, este vizitată de oameni de toate națiile și profesiile, de la diplomați la hamali, de la oameni de afaceri la turiști. A fost invitată în țări tot atât de diverse, ca Olanda și Thailanda, Ungaria și Brazilia, ca să nu mai menționez Marea Britanie. În Japonia, femeile o opreau pe stradă, sub cireșii înfloriți, și-i adresau cuvinte care-i mergeau drept la inimă; îmi amintesc cum odată, când eram împreună într-un restaurant, ni s-a trimis, pe o tavă de argint, o delicată batistă brodată pentru kimono, pentru ca mama să pună un autograf. Nu o dată, în aeroporturi, oamenii au ajutat-o la bagaje, pentru ca apoi să-și exprime admirația pentru ea. Mama a găsit înțelegere nu numai la fiica ei, dar și în milioanele de cititori din lumea întreagă.

Singura tristețe în această poveste cu sfârșit fericit este că *Lebedele sălbatice* nu poate fi publicată în China Continentală. Regimul pare să considere cartea o amenințare la adresa Partidului Comunist. Totuși *Lebedele sălbatice* reprezintă o povestire personală, chiar dacă reflectă istoria Chinei din secolul douăzeci, din care Partidul nu iese prea bine. Pentru a-și justifica puterea, Partidul a dictat o versiune oficială a istoriei, iar *Lebedele sălbatice* nu merge pe această linie. Cartea demonstrează, mai ales, că Mao a greșit în mod criminal în felul lui de a conduce poporul chinez și că nu a fost un lider mare și bun, așa cum a decretat Peking-ul. Și astăzi, portretul lui Mao tronează în Piața Tiananmen, în inima capitalei, iar pe vasta întindere de ciment zace mausoleul lui, ca obiect de venerație. Actuala conducere a Chinei păstrează încă mitul lui Mao, deoarece se consideră moștenitoarea lui și își revendică legitimitatea de la el.

Iată de ce *Lebedele sălbatice* este interzisă în China. La fel cum e interzisă menționarea cărții sau a numelui meu în media. Deși, de-a lungul anilor, mulți ziariști chinezi mi-au luat interviuri sau au scris despre carte, toate articolele — în afară de două — au fost îngropate, deoarece puțini editori îndrăznesc să sfideze interdicția. Și interdicția este cu atât mai categorică, cu cât prevederea strict secretă, formulată în termeni

duri, era semnată de ministrul de Externe, lucru foarte neobișnuit, dacă nu unic pentru o carte. Asta îi sperie pe oameni, deoarece se tem că, dacă se implică în ceva legat de *Lebedele sălbatice*, ar putea avea necazuri. Pe de altă parte, cartea intrigă și, în consecință, destul de multă lume, printre care și oameni lucrând în serviciul de cenzură al statului, au căutat să-și procure cartea și să o citească.

Viața în China este astăzi infinit mai bună decât este ea în amintirea celor mai mulți locuitori și acest fapt nu încetează să mă bucure. Cu toate acestea, deși s-a ajuns la un grad înalt de libertate personală, națiunea este departe de a fi complet liberă. Presa și tipăriturile se află sub un control mai sever decât în deceniile precomuniste. Inainte ca interdicția de publicare a *Lebedelor sălbatice* să intre în vigoare în 1994, un editor chinez a supus atenției cenzorilor o variantă cu unele tăieturi, în special părerile mele despre Mao. Întrucât astfel de păreri erau în carte destul de rare, am fost de acord cu condiția, acceptată de editor, ca pe pagină să apară fraza „aici un pasaj a fost eliminat", aceasta fiind formula folosită de cenzură și în perioada precomunistă. Cu guvernul actual, formula nu a avut însă succes. În cele din urmă, versiunea cu tăieturile a apărut, dar numai într-o ediție pirat. Nici măcar pirații nu au îndrăznit să publice versiunea completă.

Mi s-a spus că mai există o versiune pirat cu textul integral. Aceasta ar putea fi o fotocopie a ediției în limba chineză publicată în Taiwan și în Hong Kong, unde publicarea cărții nu fusese afectată de prevederea din 1997*. Multe exemplare au fost aduse în China (agenții vamali controlează rareori bagajele călătorilor). Chiar și eu am introdus exemplare fără nicio problemă; doar cele trimise prin poștă nu au ajuns la destinație.

Un mare regizor de film chinez, pe care îl admir enorm, a încercat să transpună cartea mea într-un film; i s-a spus că este interzisă, iar dacă va încerca să-l facă în străinătate, atât celelalte filme ale lui, cât și echipa vor avea de suferit. Consecința acestor obstacole venite din partea regimului a fost că relativ puțini locuitori ai Chinei au auzit vreodată de *Lebedele sălbatice*.

Cu toate aceste greutăți, cartea se bucură în țară de o oarecare faimă, întrucât comunicarea cu restul lumii este susținută. A devenit chiar o sursă de venituri pentru descurcăreți. Unul dintre aceștia pare să fi fost un mărunt impostor originar chiar din orașul meu natal, Chengdu. Am citit într-un ziar local, la 6 mai 2000, că se învârtea în jurul hotelurilor și obiectivelor turistice, vorbind curent engleza și puțină franceză, germană și japoneză, și intrând în vorbă cu turiștii străini, cărora le spunea că este un bun prieten al meu. Îi atrăgea la mese plătite apoi de turiști cu bani frumoși, iar el își lua apoi cota-parte de la patronii restaurantelor.

Au fost totuși și unele gesturi emoționante. Într-o seară, după ce cinaserăm împreună într-un restaurant din Peking și Jon se pregătea să facă

---

* Până în 1977, Hong Kong a fost colonie britanică (*n. tr.*).

plata, i s-a spus că nota fusese deja achitată de un tânăr din localitate, care a declarat că aflase despre propria lui țară „din cartea soției dumneavoastră".

Deși *Lebedele sălbatice* este interzisă, chinezii nu sunt persecutați dacă citesc cartea sau o comentează în particular. Eu însămi pot călători în China în libertate, fără să mă simt supravegheată. Este evident că, în timp ce cartea reprezintă o amenințare, eu personal nu sunt, deoarece nu organizez întruniri, nu țin conferințe și nu întreprind acțiuni clandestine. Dar cu interdicția de a mă adresa presei asupra mea, eu nu sunt decât o persoană oarecare, nu o voce publică. Regimul este astăzi foarte precis limitat în privința represiunii și nu țintește decât ceea ce consideră amenințare în stare să influențeze și să ducă la o opoziție organizată. Această abordare reprezintă o ameliorare față de regimul lui Mao, când milioane de oameni inocenți erau persecutați fără niciun motiv. Dar mai înseamnă și că Partidul este hotărât să nu renunțe la monopolul puterii și că 1,3 miliarde de chinezi vor trebui să trăiască după bunul plac al unui grup de oameni aleși în secret. Iar lumea va trebui, și ea, să se bizuie doar pe șansa ca liderii unei puteri militare importante să nu fie răi.

Pe măsură ce scriam *Lebedele sălbatice*, sentimentele mele față de China deveneau mai profunde. Trecutul a fost exorcizat, nu mai voiam „să uit totul" despre ea. Nu am astâmpăr ori de câte ori mă aflu departe de țară, indiferent pentru cât timp. Locul acela, atât de bătrân și înzestrat totuși cu o tinerețe atât de energică, care a trăit atâtea tragedii și a rămas atât de curat și de optimist, acel loc se află în mine. Mă întorc acolo o dată sau de două ori pe an. Nu-l simt ca pe un cămin unde mă duc să mă relaxez, dimpotrivă, adeseori revin la Londra secătuită. Starea de exaltare și de surescitare este obositoare, ca și exasperarea și insultele, de altfel, iar aceste stări îmi însoțesc acolo fiecare pas. Ceea ce m-a făcut dependentă de aceste călătorii a fost scopul lor, și anume cercetările cu privire la biografia lui Mao, pe care — împreună cu Jon — am scris-o în ultimii zece ani și care va vedea lumina tiparului în 2004.

M-am hotărât să scriu despre Mao deoarece eram fascinată de acest om care mi-a dominat viața cât timp am trăit în China și care a distrus viețile concetățenilor mei, un sfert din populația globului. El a fost tot atât de nociv ca Hitler sau Stalin și a făcut omenirii la fel de mult rău ca și ei. Cu toate astea, lumea știe surprinzător de puține lucruri despre el. În timp ce acești doi tirani europeni au fost condamnați pe tot cuprinsul lumii, Mao a reușit incredibila performanță de a-și fi văzut numele doar ușor erodat — cu totul insuficient în comparație cu crimele sale —, chiar dacă este mort de aproape treizeci de ani. Jon și cu mine am acceptat provocarea de a descâlci ghemul de mituri despre el.

Așa cum era de așteptat, regimul din China mi-a pus în cale multe obstacole, puține însă de neînvins, iar majoritatea nu au făcut decât să facă escapada și mai hazlie, transformându-i pe cei doi autori mai degrabă

într-un cuplu de detectivi. Persoane-cheie din Peking au fost avertizate să nu vorbească cu mine. Se pare însă că interdicţia nu e la fel de riguroasă ca aceea de a se scrie despre cartea mea sau de a publica *Lebedele sălbatice*, ci mai mult un fel de „Aveţi grijă ce vorbiţi". Astfel că, în timp ce unii au ales să evite necazurile şi nu s-au întâlnit cu mine, majoritatea au vorbit. Sunt atât de multe lucruri de care oamenii ard de dorinţa să se descarce şi, mai este ceva: chinezii au şi un adânc simţ al datoriei faţă de istorie. Dar avertismentul a avut un efect pozitiv: a devenit un fel de publicitate pentru calitatea biografiei, un mesaj puternic că ea nu va urma linia Partidului, ceea ce a devenit pentru unii un imens imbold de a vorbi. În cele din urmă, tot *Lebedele sălbatice* mi-a netezit drumul. Mulţi oameni cu care mă întâlnesc fie au citit cartea, fie au auzit despre ea şi par să fie de acord că este onestă. Păreau să creadă că şi biografia lui Mao va spune adevărul.

Lebedele sălbatice mi-a deschis uşile şi către oameni de stat din străinătate şi către surse de informare imediate din toată lumea. În toate aceste explorări cercetările îmi amintesc iar şi iar cât de incredibil de norocoasă am fost să-l am pe Jon coautor, deoarece el nu numai că vorbeşte multe limbi, dar este şi o enciclopedie vie în ce priveşte lumea politică internaţională din care făcea parte şi Mao. În ultimii zece ani, Jon şi cu mine am trăit zile extraordinare, călătorind în toate colţurile lumii după informaţii despre Mao, dar şi muncind, zi de zi, an de an, hotărâţi să dedicăm tot timpul necesar pentru a nu face o treabă superficială, ci pentru a realiza o carte de care să putem fi mândri.

În fiecare zi când sunt acasă în Londra în Notting Hill, mă aşez la birou şi scriu. Jon este jos, în camera lui de lucru unde lasă uşa deschisă ori de câte ori se duce să-şi facă o ceaşcă de ceai. Când aud aceste sunete, gândurile mele se îndreaptă fugar dar cu încântare spre următoarea noastră întâlnire, la dejun, când ne vom împărtăşi unul altuia descoperirile, sau la seara petrecută în oraş cu prietenii. În spatele ferestrei, în dreapta biroului se află un uriaş platan care îmi acoperă cerul cu coroana lui rămuroasă. Cerul atinge culmea frumuseţii sale în zilele când plouă, când soarele zâmbeşte din spatele norilor subţiri ceţoşi trimiţând până la noi cea mai subtilă lumină. Sub copac, disting un felinar negru, ca acelea pe care le întâlneşti în mod obligatoriu în toate filmele a căror acţiune se petrece la Londra. Mai departe, în stradă, circulă la fel de clasicele autobuze roşii cu imperială. Trecătorii grăbiţi merg adăpostiţi sub umbrele. O scenă obişnuită la Londra. Şi totuşi, nu mă satur privind-o, aşa cum nu mă plictisesc niciodată scriind. Am avut şi momente de frustrare în anii când munceam din greu şi sunt zile când răbufnesc în sinea mea, dar şi către prieteni: „M-am săturat." Cu toate astea, sunt în al şaptelea cer.

Jung CHANG
Londra, mai 2003

ARBORELE GENEALOGIC AL FAMILIEI

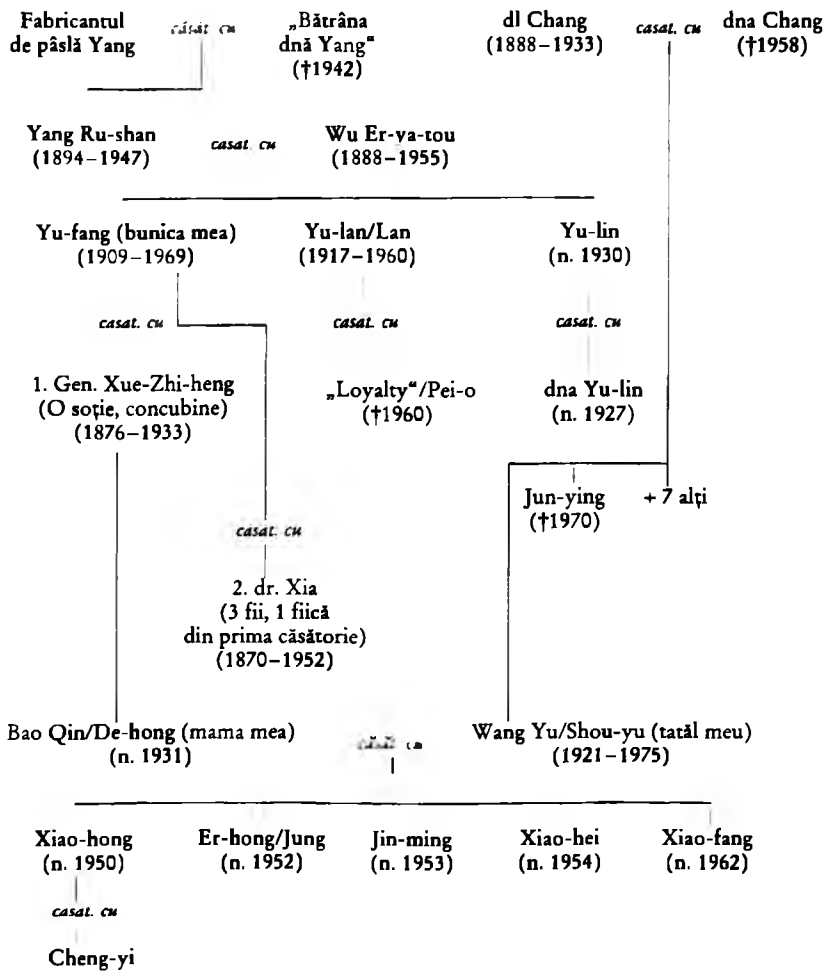

CRONOLOGIE

Anul	Familia autorului	Generală
1870	Se naşte dr. Xia	Imperiul Manchu (1644–1911).
1876	Se naşte Xue Zhi-heng (bunicul).	
1909	Se naşte bunica.	
1911		Imperiul este înlăturat de la putere; republica; comandanţi militari (Seniorii războiului).
1921	Se naşte tata.	
1922–1924	Generalul Xue, şef al Poliţiei în Guvernul Militar, Peking.	
1924	Bunica devine concubina generalului Xue. Generalul Xue pierde puterea.	
1927		Guomindangul sub Chiang Kai-shek unifică cele mai multe regiuni ale Chinei.
1931	Se naşte mama.	Japonia invadează Manciuria.
1932		Japonezii ocupă Yixian, Jinzhou. Se instaurează „Manchukuo“ sub Pu Yi.
	Bunica şi mama la Lulong.	
1933	Generalul Xue moare.	
1934–1935		Marşul cel Lung; comuniştii la Yan'an.
1935	Bunica se căsătoreşte cu dr. Xia.	
1936	Dr. Xia, bunica şi mama se mută la Jinzhou.	

Anul	Familia autorului	Generală
1937		Japonezii pătrund adânc în China. Alianţă între comunişti şi Guomindang.
1938	Tata se înscrie în Partidul Comunist.	
1940	Tata merge pe jos la Yan'an.	
1945		Japonezii se predau. Jinzhou ocupat de ruşi, comunişti chinezi şi Guomindang.
	Tata la Chaoyang.	
1946–1948	Tata în unitatea de gherilă în jurul Chaoyang.	Război civil între Guomindang si comunişti (până în 1949–1950).
	Mama devine liderul studenţilor şi se înscrie în mişcarea ilegală.	
1948	Mama este arestată.	Asediul Jinzhou.
	Tata şi mama se întâlnesc.	
1949	Părinţii se căsătoresc, părăsesc Jinzhou şi mărşăluiesc spre Nanjing. Avortul mamei.	
	Tata soseşte la Yibin.	Se proclamă Republica Populară. Comuniştii cuceresc Sichuan. Chiang Kai-shek la Taiwan.
1950	Mama soseşte la Yibin; culegând produse alimentare, luptând cu bandiţii.	
		Reforma agrară, China intră în Războiul coreean (până în iulie 1953).
	Se naşte Xiao-hong.	
1951		Campanie pentru „suprimarea contrarevoluţionarilor" (Hui-ge executat).
	Mama, şefa Ligii Tineretului din Yibin sub Dna Ting; membră plină a partidului.	
	Bunica şi dr. Xia la Yibin.	Trei campanii anti.
1952	M-am născut eu. Dr. Xia moare. Tata, guvernator al Yibin.	Cinci campanii anti.

Anul	Familia autorului	Generală
1953	Se naşte Jin-ming. Familia se mută la Chengdu. Mama, şefa Departamentului de Afaceri Publice pentru Districtul Răsăritean.	
1954	Tata, şef-adjunct al Departamentului de Afaceri Publice pentru Sichuan. Se naşte Xiao-hei.	
1955	Mama deţinută.	Campanie pentru „descoperirea contrarevoluţionarilor ascunşi" (Prieteni din Jinzhou înfieraţi).
	Copiii la grădiniţe.	Naţionalizare.
1956	Mama eliberată.	O Sută de Flori.
1957		Campanie anti-dreapta.
1958		Marele Salt Înainte: cuptoare de oţel în curtea din spate şi comunele.
	Începe şcoala.	
1959		Foametea (până în 1961). Peng Dehuai îl provoacă pe Mao, este condamnat. Campanie pentru a-i prinde pe „oportuniştii de dreapta".
1962	Se naşte Xiao-fang.	
1963		„Învaţă de la Lei Feng"; cultul lui Mao escaladează.
1966		Începe Revoluţia Culturală.
	Tata ţap ispăşitor şi deţinut. Mama la Peking pentru a face apel. Tata eliberat. Mă alătur Gărzilor Roşii; pelerinaj la Peking. Părăsesc Gărzile Roşii.	

Anul	Familia autorului	Generală
1967	Părinții supuși chinurilor.	
		Mareșalii nu reușesc să oprească Revoluția Culturală.
		Ting la putere în Sichuan.
	Tata îi scrie lui Mao; este arestat; prăbușire nervoasă.	
	Mama la Peking, unde ajunge la Chu Enlai.	
	Părinții când în detenție, când în libertate la Chengdu (până în 1969).	
1968		Se formează Comitetul Revoluționar pentru Sichuan.
	Familia este mutată din complexul rezidențial.	
1969	Tata în lagărul Miyi.	
	Eu sunt exilată la Ningnan.	
		Al IX-lea Congres consacră Revoluția Culturală.
	Bunica moare.	
	Eu lucrez ca țărancă în Deyang.	
	Mama, în lagărul Xichang.	
1970	Mătușa Jun-ying moare.	
	Eu devin un „doctor desculț".	
		Cei doi Ting dați afară.
1971	Mama foarte bolnavă; la spital în Chengdu.	
		Lin Biao moare.
	Mama este reabilitată.	
	Mă întorc la Chengdu și devin oțelar și electrician.	
1972		Vizita lui Nixon.
	Tata este eliberat.	
		Deng Xiaoping reapare.
1973	Eu intru în Universitatea Sichuan.	
1975	Tata moare.	
	Îi întâlnesc pe primii străini.	
1976		Chu Enlai moare; Deng este înlăturat.
		Demonstrații în Piața Tiananmen.
		Mao moare; Banda celor patru este arestată.
1977	Eu devin lector asistent; sunt trimisă la țară.	
		Deng revine la putere.
1978	Câștig bursa în Marea Britanie.	

NOTA AUTOAREI

Numele meu este „Jung" și se pronunță „Yung".

Numele membrilor familiei mele și ale figurilor publice sunt reale și sunt transcrise în modul în care sunt îndeobște cunoscute. Alte nume sunt modificate.

Două semne grafice dificile — X și Q — se pronunță *ș*, respectiv, *ci* (în engleză *sh* și *ch*).

Pentru a descrie cât mai corect rolul lor, am tradus denumirile unor organizații chinezești în mod diferit de versiunea oficială chineză. Folosesc de preferință „Departamentul Afacerilor Publice" față de „Departamentul Propagandei" pentru *xuan-chuan-bu* și „Autoritatea Revoluției Culturale" în loc de „Grupul Revoluției Culturale" pentru *zhong-yang-wen-ge*.

N
W
E
S
U. R. S. S.
MONG
XINJIANG
GANSU
QINGHAI
TIBET
NEPAL
MUNTII HIMALAYA
BHUTAN
RÂUL YANGTZE
RÂUL MEKONG
Xichang
Ningmang
Miyi
YUNNA
BIRMANIA
LAOS
THAILANDA
China
0 200 400 600
MILE

U. R. S. S.
U. R. S. S.
MUNTII HINGGAN
HEILONGJIANG
Harbin
(Hsinking)
Changchun
JILIN
LIAONING
Mukden
Shenyang
Chaoyang
Yixian
Jinzhou
Hsiludao
Peking
Lulang
Changli
Tianjin
COREEA DE NORD
MAREA JAPONIEI
COREEA DE SUD
JAPONIA
RÂUL GALBEN
NINGXIA
Yan'an
SHAANXI
HEBEI
MAREA GALBENĂ
Xi'an
M-TIL QIN
HENAN
SHAANXI
ANHUI
Nanjing
Shanghai
HUBEI
Wuhan
Ichang
Deyang
Chengdu
Chongqing
RÂUL YANGTZE
Luzhou
Ybin
JIANGSI
MAREA CHINEI DE EST
HUNAN
FUJIAN
Guilin
TAIWAN
GUANGDONG
OCEANUL PACIFIC
Hong Kong
Zhanjiang
VIETNAM
MAREA CHINEI DE SUD

1

„Crini aurii de trei inci"

Concubina unui general, comandant militar, Senior al războiului (1909–1933)

La vârsta de cincisprezece ani, bunica mea a devenit concubina unui general, comandant militar, şeful poliţiei unui guvern naţional de foarte scurtă durată din China. Se petrecea în 1924 şi în China domnea haosul. Cele mai multe regiuni, printre care şi Manciuria unde trăia bunica, erau conduse de comandanţi militari. Legătura fusese pusă la cale de tatăl ei, un ofiţer de poliţie din orăşelul Yixian în sud-vestul Manciuriei, la circa o sută de mile la nord de Marele Zid şi la 250 de mile în nord-estul Pekingului.

Ca majoritatea oraşelor din China, Yixian fusese construit ca o fortăreaţă. Era înconjurat de ziduri înalte de treizeci de picioare şi groase de douăsprezece picioare, datând din timpul dinastiei Tang (618–907 î.H.), şi având deasupra creneluri prevăzute cu şaisprezece turnuri de veghe dispuse la distanţe regulate, suficient de late pentru ca un cal cu călăreţ să se poată deplasa uşor de-a lungul lor. Existau patru porţi de intrare în cetate, prevăzute fiecare cu alte porţi de protecţie. Fortificaţiile erau înconjurate de un şanţ adânc.

Clădirea cea mai vizibilă a oraşului era o clopotniţă înaltă, bogat decorată, din piatră cafenie, construită în secolul al şaselea, când a fost introdus budismul în regiune. În fiecare noapte, clopotul anunţa orele, iar turnul funcţiona şi ca alarmă pentru incendii şi inundaţii. Yixian era un oraş comercial prosper. Câmpurile din jur produceau bumbac, porumb, sorg, soia, susan, pere, mere şi struguri. Pe păşunile şi pe dealurile dinspre apus, fermierii duceau la păscut oi şi vite.

Străbunicul meu, Yang Ru-shan, se născuse în anul 1894, când toată China era guvernată de un împărat care îşi avea reşedinţa la Peking.

Familia imperială era Manchu şi cucerise China în 1644 din Manciuria, locul lor de origine.

Familia Yang erau Han, chinezi etnici, care s-au aventurat la nord de Marele Zid în căutare de oportunităţi.

Străbunicul meu era fiu unic, ceea ce îi conferea o importanţă supremă în familie — fără el, linia familiei s-ar fi curmat, or, pentru chinezi asta reprezenta cea mai mare trădare faţă de strămoşi. A fost trimis la o şcoală bună. Ţelul lui era să treacă examenele pentru a deveni mandarin, o persoană oficială, ceea ce reprezenta aspiraţia majorităţii bărbaţilor chinezi la acea vreme. Statutul de oficialitate însemna putere, iar puterea însemna bani. Fără putere sau fără bani, niciun chinez nu se putea simţi în siguranţă în faţa abuzului oficialităţilor sau a violenţei întâmplătoare. Nu a existat niciodată în China un sistem legal adevărat. Justiţia era arbitrară, iar cruzimea instituţionalizată şi capricioasă în acelaşi timp. Un oficial deţinând puterea *făcea* legea. Singura cale pentru ca un copil provenit dintr-o familie fără titlu de nobleţe să poată evita acest ciclu de nedreptate şi de frică era să devină mandarin. Tatăl lui Yang luase hotărârea ca fiul său să nu-i urmeze în afacerea familiei — de fabricant de pâslă — şi s-a sacrificat pe sine şi întreaga familie, ca să poată plăti educaţia lui. Femeile au început să coasă pentru croitorii şi croitoresele din oraş, muncind până târziu în noapte. Pentru a economisi bani, reduceau la un minim absolut lumina lămpilor cu ulei, stricându-şi ochii, iar încheieturile degetelor li se umflau după ore şi ore de muncă.

Respectând tradiţia, străbunicul meu s-a căsătorit de tânăr, la paisprezece ani, cu o femeie cu şase ani mai în vârstă. Pe atunci una dintre obligaţiile unei soţii era să-şi ajute soţul să se maturizeze.

Povestea soţiei lui, străbunica mea, a fost una tipică pentru milioane de chinezoaice din vremea ei. Provenea dintr-o familie de tăbăcari, numită Wu. Întrucât familia ei nu era o familie de intelectuali şi nici nu deţinea un post oficial, şi deoarece mai era şi fată, nu a primit niciun nume. Fiind a doua fiică, ea a fost numită, pur şi simplu, „Fata Numărul Doi" (Er-ya-tou). Tatăl ei murise când era încă alăptată şi a fost crescută de un unchi. Avea şase ani când unchiul ei lua masa cu un prieten a cărui nevastă era însărcinată. În timpul mesei, cei doi bărbaţi au căzut de acord că, dacă va fi băiat copilul ce se va naşte, se va căsători cu nepoata în vârstă de şase ani. Cei doi tineri nu s-au întâlnit înainte de ceremonia căsătoriei. În realitate, să te îndrăgosteşti era considerat aproape ruşinos, o dezonoare pentru familie. Nu pentru că ar fi fost interzis — în definitiv, exista o veche tradiţie în China privind iubirea romantică —, ci pentru că tinerii nu trebuiau expuşi unor situaţii în care un astfel de lucru s-ar fi putut întâmpla, pe de o parte fiindca era imoral să se întâlnească şi, pe de altă parte, deoarece căsătoria era considerată mai ales ca o datorie, ca un aranjament între două familii. Cu puţin noroc, cei doi se puteau îndrăgosti după căsătorie.

La paisprezece ani, și după o viață foarte ocrotită, străbunicul meu era încă un băiețel în momentul căsătoriei. În prima noapte a refuzat să intre în dormitorul conjugal. S-a culcat în camera mamei sale și a trebuit să fie dus la mireasă adormit. Deși fusese un copil răsfățat, și încă mai avea nevoie de ajutor ca să se îmbrace, știa cum să „planteze copii", judecând după cele relatate de soția lui. Bunica mea s-a născut după un an, în a cincea zi a celei de-a cincea luni, la începutul verii anului 1909. Ea avea un avantaj față de mama ei, deoarece primise un nume, Yu-fang. *Yu* însemnând „jad", era numele de familie, atribuit tuturor descendenților din același cuplu, în timp ce *fang* înseamnă „flori parfumate".

Lumea în care se născuse era o lume total imprevizibilă. Imperiul Manchu, care guvernase China mai bine de 260 de ani, începuse să se clatine. În 1894–95, Japonia a atacat China în Manciuria, provocându-i înfrângeri dezastruoase și pierderi de teritorii.

În 1900, Rebeliunea Boxerilor Naționaliști* a fost înăbușită de opt armate străine, ale căror contingente au rămas unele în Manciuria, iar altele de-a lungul Marelui Zid. Apoi, în 1904–1905, Japonia și Rusia au purtat un război nimicitor pe șesurile Manciuriei. Victoria Japoniei a transformat-o într-o putere dominantă în Manciuria. În 1911, împăratul Chinei, Pu Yi, un copil de cinci ani, a fost înlăturat de la putere și s-a instaurat o republică având, pentru scurt timp, în frunte figura carismatică a lui Sun Yat-sen.

Noul guvern republican s-a prăbușit curând și țara s-a împărțit în feude. Manciuria a fost în mod special ostilă republicii, întrucât dinastia Manchu provenea din această regiune. Puterile străine, mai ales Japonia, și-au intensificat tentativele de a uzurpa puterile legale. Sub presiunile exercitate, vechile instituții s-au prăbușit, lăsând în loc un vid de putere, de moralitate și de autoritate. Mulți caută să ajungă în vârf prin mituirea potentaților locali cu daruri bogate în aur, argint și bijuterii. Străbunicul nu era destul de bogat ca să-și cumpere o poziție avantajoasă într-un oraș mare și, la treizeci de ani, nu reușise să devină mai mult decât un ofițer în poliția orașului său de baștină Yixian, o localitate de provincie izolată. Dar avea planuri mari. Și, mai ales, avea o comoară valoroasă: fiica lui.

Bunica mea era o adevărată frumusețe. Avea un chip oval cu obraji trandafirii și pielea strălucitoare. Își purta părul, negru, lung și lucios, împletit într-o coadă care-i ajungea până la talie. Putea fi rezervată și modestă când ocazia o cerea — ceea ce era aproape tot timpul — dar, sub aparența ei calmă, se simțea o energie reținută, gata să izbucnească. Era micuță, de aproape cinci picioare și trei inci, cu o siluetă subțire și delicată, umeri rotunzi considerați idealul de frumusețe.

---

* O societate chinezească secretă, autoarea rebeliunii din 1900 împotriva străinilor care a culminat cu asediul legațiilor străine din Peking (*n. tr.*).

Dar cel mai mare atu al ei erau picioarele legate, bandajate, numite în limba chineză „crini aurii de trei inci" (*sau-tsun-gin-lian*). Aceasta însemna că ea arăta în mers ca „o tânără și fragedă mlădiță de salcie în adierea vântului de primăvară", după exprimarea tradițională a chinezilor cunoscători la femei. Imaginea unei femei clătinându-se pe picioarele ei legate se presupunea că are un efect erotic asupra bărbaților, în parte deoarece vulnerabilitatea ei ar induce dorința de a o proteja.

Picioarele bunicii mele fuseseră legate când abia împlinise doi ani. Mama ei, care și ea avusese picioarele legate, a înfășurat în primul rând o fâșie de pânză albă, lungă de douăzeci de picioare, în jurul labei, îndoind degetele, în afară de cel mare, sub talpa piciorului. Apoi a așezat o piatră mare deasupra, ca să-i strivească scobitura tălpii. Bunica a țipat și a implorat-o să se oprească. Mama ei a trebuit să-i bage o cârpă în gură ca să o facă să tacă. Bunica a leșinat de durere de mai multe ori în timpul operației.

Operația asta a durat mai mulți ani. Chiar și după ce oasele au fost sfărâmate, labele picioarelor au trebuit legate zi și noapte cu o pânză groasă, deoarece, imediat ce erau lăsate libere, degetele aveau tendința să revină la poziția lor inițială. Ani de zile, bunica a suportat dureri continue și chinuitoare. Când încerca să o convingă pe mama ei să-i dezlege picioarele, aceasta plângea și-i spunea că asta i-ar distruge întreaga viață și că nu o făcea decât pentru fericirea ei viitoare.

Pe vremuri, când o femeie se căsătorea, primul lucru pe care familia mirelui îl făcea era să examineze picioarele miresei. Picioarele mari, înțelegând prin aceasta picioare normale, erau considerate ca aducând rușine asupra întregii familii a soțului. Soacra era cea care ridica poalele fustei lungi a miresei și, dacă picioarele aveau mai mult de patru inci, ea lăsa în jos fusta, cu un gest demonstrativ de dispreț, și întorcea cu aroganță spatele, lăsând mireasa sub privirile critice ale invitaților la petrecere, care se holbau la picioarele ei și-și mormăiau insultele și disprețul. Uneori se întâmpla ca unei mame să i se facă milă de fiica ei și atunci înlătura legătura de pânză, dar când copila creștea și trebuia să îndure disprețul familiei soțului și dezaprobarea societății, ea se întorcea împotriva mamei sale, reproșându-i slăbiciunea.

Practica legării picioarelor a fost introdusă cu aproximativ o mie de ani în urmă, se pare de o concubină a împăratului. Nu numai că imaginea femeilor clătinându-se pe picioarele lor minuscule era considerată erotică, dar bărbaților le plăcea extraordinar să se joace cu picioruşele legate, întotdeauna ascunse în pantofi de mătase, împodobiți cu broderii. Femeile nu aveau voie să îndepărteze bandajele când deveneau adulte, întrucât picioarele lor ar fi început să crească din nou. Bandajele puteau fi doar slăbite temporar noaptea, în pat, când femeia își punea încălțări cu talpa moale și flexibilă. Bărbații vedeau rareori picioare nebandajate și acestea erau, de obicei, acoperite de cărnuri putrezite și urât mirositoare când bandajul era îndepărtat. Mi-o amintesc, de când eram copil, pe

bunica în permanență chinuită de dureri mari. Când ne întorceam de la cumpărături, primul lucru pe care ar fi vrut să-l facă era să-și bage picioarele într-un lighean cu apă caldă și mi-o amintesc oftând ușurată, de câte ori făcea asta. Pe urmă își tăia pielea moartă. Durerile nu proveneau numai de la oasele ei sfărâmate, ci și de la unghiile care se încăpățânau să crească și îi intrau în talpa piciorului.

Ghinionul bunicii a fost că picioarele i-au fost legate tocmai în momentul când s-a renunțat definitiv la această practică barbară. Când s-a născut sora ei, în 1917, tradiția fusese abandonată și aceasta a scăpat de tortură.

Cu toate acestea, în perioada când bunica era copil, mentalitatea dominantă într-un orășel ca Yixian încă mai considera picioarele bandajate ca esențiale pentru a face o partidă bună — deși ele reprezentau doar un punct de plecare. Planurile tatălui ei urmăreau ca fiica lui să devină fie o perfectă „lady", fie o curtezană de înaltă clasă. Ignorând preceptele de înțelepciune ale timpului — conform cărora analfabetismul era o virtute pentru femeile din clasa de jos —, el și-a trimis fiica la o școală de fete înființată în oraș în 1905. Acolo a învățat să joace șah chinezesc — *mah-jongg* și *go*. A studiat desenul și arta broderiei. Imaginea ei preferată erau *rațele mandarine* (care simbolizau dragostea, deoarece înotau mereu în perechi) pe care obișnuia să le brodeze pe pantofiorii pe care și-i confecționa singură. Pentru a încununa meritele bunicii, a angajat un tutore care s-o învețe să cânte la *qin*, un instrument muzical asemănător țiterei.

Bunica mea era considerată frumusețea orașului. Localnicii spuneau că se distingea „ca un cocor printre puii de găină". În 1924 împlinise cincisprezece ani și tatăl ei începea să se îngrijoreze că timpul care se scurge să nu diminueze valoarea comorii lui și a unicei lui șanse pentru o viață mai ușoară. În anul acela, generalul Xue Zhi-heng, Inspectorul General al Poliției Metropolitane a guvernului militar de la Peking a făcut o vizită în oraș.

Xue Zhi-heng se născuse în 1876 în comitatul Lulong, la o sută de mile la răsărit de Peking și imediat la sud de Marele Zid, unde vasta câmpie din nordul Chinei se sfârșește la poalele munților. Era cel mai mare dintre cei patru fii ai unui profesor de țară.

Era un bărbat frumos și impunător, care făcea impresie tuturor celor care îl cunoșteau. Câteva prezicătoare oarbe, care îi pipăiseră fața, i-au prezis că va ajunge mare. Era un caligraf talentat, o îndemânare ce se bucura de mare stimă, și se povestește că, în 1908, un comandant militar numit Wang Huai-qing, în vizită la Lulong, i-a remarcat frumoasa caligrafie pe o placă deasupra porții templului principal din oraș și a cerut să-i fie prezentat autorul. Generalul Wang a fost cucerit de Xue, care avea pe atunci treizeci și doi de ani, și i-a propus să-i devină aghiotant.

Xue s-a dovedit extrem de eficient și a fost în curând avansat șef al intendenței. Funcția lui implica multe deplasări și a început să achiziționeze magazine de alimente în nume propriu în jurul Lulongului și de cealaltă parte a Marelui Zid, în Manciuria. Ascensiunea lui rapidă a fost facilitată și de ajutorul generalului Wang în reprimarea unei revolte în Mongolia Interioară. A strâns într-un timp scurt o adevărată avere și a proiectat și și-a construit o locuință proprie de optzeci și una de încăperi la Lulong.

În primii zece ani de la căderea imperiului, niciun guvern nu și-a instaurat autoritatea deplină asupra celei mai mari părți a țării. Puternicii comandanți militari au început curând să lupte între ei pentru controlul asupra guvernului central din Peking. Facțiunea lui Xue, sub comandantul militar Wu Pei-fu, a dominat guvernul din Peking la începutul anilor 1920. În 1922, Xue a devenit Inspector General al Poliției Metropolitane și Șef Adjunct al Departamentului Lucrărilor Publice din Peking. El avea în subordine douăzeci de regiuni situate de ambele părți ale Marelui Zid și mai mult de zece mii de polițiști călare și infanteriști. Poziția lui din poliție îi asigura puterea, cea de la lucrările publice, patronajul.

Loialitățile erau nestatornice. În mai 1923, facțiunea generalului Xue a decis să-l elimine pe președintele Li Yuan-hong, pe care îl instalase cu doar un an în urmă. Aliindu-se cu un general pe numele de Feng Yu-xiang, un comandant creștin, care a rămas în legendă botezându-și *en masse* trupele cu un furtun de stins incendiile. Xue și-a mobilizat pe cei zece mii de oameni ai săi și a înconjurat principalele clădiri guvernamentale din Peking, cerând plata salariilor pe care guvernul falimentar îl datora oamenilor săi. Adevăratul motiv era să-l umilească pe președintele Li și să-l forțeze să renunțe la guvernare. Li a refuzat să demisioneze, așa că Xue a dat dispoziții oamenilor săi să întrerupă aprovizionarea cu apă și electricitate a palatului prezidențial. După câteva zile, condițiile de viață în interiorul clădirii au devenit insuportabile, așa că, în noaptea de 13 iunie, președintele Li și-a abandonat reședința rău mirositoare și a fugit din capitală în orașul portuar Tianjin, la șaptezeci de mile spre sud.

În China, autoritatea unei instituții nu este reprezentată doar de căpetenia ei, ci și de însemnele oficiale. Niciun document nu era valabil, chiar dacă purta semnătura președintelui, dacă nu era întărită de sigiliul său. Conștient că nimeni nu-și putea însuși statutul de președinte fără ele, președintele Li a încredințat sigiliile uneia din concubinele lui, care era în convalescență într-un spital din Peking, condus de misionari francezi.

În drum spre Tianjin, trenul în care se afla Președintele Li a fost oprit de poliția înarmată, care i-a cerut să predea sigiliile. La început, acesta a refuzat să spună unde le ascunsese, dar după câteva ore a cedat. La ora trei dimineața, generalul Xue s-a dus la spitalul francez pentru a lua sigiliile de la concubină. Când a apărut lângă patul ei, aceasta a refuzat la început până și să se uite la el. „Cum pot preda sigiliile președintelui unui

simplu polițist?" a întrebat ea cu aroganță. Dar generalul Xue, strălucitor în uniforma lui de gală, era atât de impunător, încât concubina nu a mai avut ce face și i-a înmânat sigiliile.

În următoarele patru luni, Xue și-a folosit poliția ca să se asigure că favoritul facțiunii sale la postul de președinte, Tsao Kun, va câștiga, ceea ce a fost considerat drept una dintre primele campanii de alegeri din China. Cei 804 membri ai Parlamentului au trebuit mituiți. Xue și generalul Feng au stat de gardă în fața clădirii Parlamentului și au lansat informația că vor exista atenții consistente pentru cei care votează cum trebuie, ceea ce a făcut ca mulți deputați din provincie să revină degrabă în Parlament. Când totul a fost pregătit pentru alegeri, se aflau la Peking 555 membri ai Parlamentului. Cu patru zile înainte, după multă tocmeală, li s-a dat fiecăruia cinci mii yuani de argint, o sumă frumușică.

La 5 octombrie 1923, Tsao Kun a fost ales președinte al Chinei cu 480 de voturi. Xue a fost răsplătit, fiind promovat general plin. Au mai fost promovați șaptesprezece „consilieri speciali" — toți femei, amante sau concubine favorite ale diferiților comandanți militari și generali. Acest episod a intrat în istoria Chinei ca o exemplificare notorie pentru felul cum pot fi manipulate alegerile. Și astăzi, oamenii îl citează când vor să argumenteze că democrația nu are șanse în China.

La începutul verii următoare, generalul Xue a vizitat Yixian. Fără să fie un oraș mare, era unul important din punct de vedere strategic. În această regiune a început declinul puterii de la Peking. În restul Chinei, puterea era în mâinile marelui comandant militar al Nordestului, Chang Tso-lin, cunoscut sub numele de Bătrânul Mareșal. În mod oficial, generalul Xue se afla într-o inspecție de rutină; în realitate, el avea unele interese personale în regiune. În Yixian poseda principalele depozite de grâne și cele mai mari magazine, inclusiv o casă de amanet și o bancă ce emitea monedă proprie, care circula în oraș și în regiunea din jur.

Pentru străbunicul meu, această vizită a reprezentat marea șansă a vieții lui, și anume aceea de a deveni un adevărat VIP. A depus diligențe pentru a fi desemnat ca escortă a generalului Xue și i-a spus soției sale că are de gând să încerce să o căsătorească pe fiica lor cu generalul. Nu i-a cerut acordul soției, doar a informat-o. În afară de faptul că asta era tradiția pe atunci, străbunicul meu își disprețuia soția. Ea a plâns, dar nu a spus nimic. El i-a mai cerut să nu sufle o vorbă fetei lor. Nu se punea problema să fie consultată și fiica. Căsătoria era o tranzacție și nu o problemă implicând sentimentele. Bunica avea să fie informată după ce căsătoria era aranjată.

Străbunicul știa că generalul Xue trebuia abordat indirect. O ofertă pe față a mâinii fiicei sale i-ar fi coborât prețul; mai exista și posibilitatea ca oferta să-i fie respinsă. Generalului Xue trebuia să i se dea ocazia să vadă cu ochii lui ce i se oferea. La vremea aceea, femeile respectabile nu puteau face cunoștință cu bărbați străini, așa că Yang trebuia să creeze o

ocazie pentru ca generalul Xue să-i vadă fiica. Întâlnirea trebuia să pară întâmplătoare.

În Yixian există un magnific templu al lui Buddha, vechi de nouă sute de ani, construit din lemn preţios şi înalt de o sută de picioare. Era aşezat într-o incintă elegantă, cu şiruri de chiparoşi, acoperind un teren de aproape o milă pătrată. În templu se află o statuie de lemn a lui Buddha, pictată în culori vii, înaltă de treizeci de picioare, iar pereţii templului înfăţişau imagini din viaţa lui în scene delicat pictate. Era un obiectiv perfect pentru vizita unui VIP. Iar templele făceau parte din puţinele locuri unde femeile din lumea bună puteau intra neînsoţite.

Bunicii mele i s-a cerut să viziteze templul într-o anumită zi. Pentru a aduce omagiul lui Buddha, ea a făcut băi parfumate şi a petrecut ore întregi meditând în faţa unui mic tabernaclu unde ardea tămâie. Ca să se poată ruga într-un templu, ea trebuia să atingă mai întâi o stare de maximă seninătate, fără emoţii care să o tulbure. Bunica a pornit la drum într-o trăsură cu cai închiriată, însoţită de o servitoare. Era îmbrăcată într-o jachetă de un albastru delicat precum coaja oului de raţă, cu marginile brodate cu fir de aur, ca să-i pună în valoare silueta elegantă, încheiată pe partea dreaptă cu nasturi în formă de fluture. Fusta roz plisată era şi ea brodată cu floricele delicate. Părul ei negru era împletit într-o singură coadă, la capătul căreia îşi prinsese un bujor din mătase negru-verzui de cea mai bună calitate. Nu se machiase, dar era foarte parfumată, aşa cum se cuvenea când intrai într-un templu. După ce a intrat în templu, bunica a îngenuncheat în faţa statuii gigantice a lui Buddha. S-a prosternat de mai multe ori şi a rămas îngenuncheată în faţa ei, cu mâinile împreunate în rugăciune.

În timp ce se ruga, tatăl ei a sosit împreună cu generalul Xue. Cei doi bărbaţi urmăreau scena ascunşi în întuneric. Străbunicul făcuse o treabă bună. Poziţia îngenuncheată a bunicii îi dezvăluia nu numai pantalonii de mătase tiviţi cu aur ca şi jacheta, dar şi picioruşele încălţate cu pantofi din satin brodat.

După ce şi-a terminat rugăciunea, bunica s-a mai prosternat de trei ori în faţa lui Buddha, dar când s-a ridicat, şi-a pierdut puţin echilibrul, ceea ce nu era greu cu picioarele ei bandajate. A întins mâna ca să se sprijine de braţul servitoarei. Generalul Xue şi tatăl ei au făcut un pas înainte ca s-o ajute. Ea a roşit şi şi-a plecat capul, apoi s-a întors şi a dat să plece, ceea ce era corect. Tatăl ei a reţinut-o şi a prezentat-o generalului. Ea a făcut o reverenţă rămânând tot timpul cu capul plecat.

Aşa cum se cuvenea din partea unui bărbat de rangul lui, generalul nu i-a vorbit despre întâlnire lui Yang, care era un subordonat cu o poziţie mult inferioară, dar străbunicul meu şi-a putut da seama că fusese fascinat de frumuseţea fiicei sale. Următorul pas consta în organizarea unei întâlniri mai directe. Câteva zile mai târziu, — cu riscul de a se ruina — Yang a închiriat cel mai bun teatru din oraş şi a montat o operă locală, la

care l-a invitat pe generalul Xue în calitate de oaspete de onoare. Precum cele mai multe teatre chinezești, era construit în jurul unui spațiu dreptunghiular deschis, cu bănci și mese de lemn pe trei părți, a patra formând scena, fără cortină sau decoruri. Partea unde stăteau spectatorii semăna mai mult cu o cafenea decât cu un teatru occidental. Bărbații luau loc la mese în spațiul dreptunghiular deschis, mâncau, beau și vorbeau cu voce tare în tot timpul spectacolului. Pe o latură, la balconul situat mai sus, era spațiul în care doamnele modeste și rezervate ședeau la măsuțe, cu servitoarele în picioare, în spatele lor. Străbunicul meu regizase astfel lucrurile ca fiica lui să se afle într-un loc de unde să poată fi văzută bine de generalul Xue.

De data aceasta, era mult mai gătită decât în templu. Purta o rochie grea din satin cu multă broderie și bijuterii în păr. Se bucura și de libertatea de a râde și flecări cu prietenele ei, manifestându-și vivacitatea naturală și energia fără rețineri. Toată seara, generalul Xue abia dacă a aruncat un ochi pe scenă.

După spectacol a urmat un joc tradițional chinezesc, numit ghicitori cu felinar. Acesta se desfășura în două încăperi separate, una pentru bărbați și cealaltă pentru femei. În fiecare sală erau zeci de felinare de hârtie, foarte elaborate, pe care erau lipite un număr de ghicitori în versuri. Cel care ghicea cele mai multe primea un premiu. Printre bărbați, generalul Xue a fost în mod evident câștigătorul. Printre femei, bunica mea.

Yang îi dăduse acum generalului Xue ocazia să aprecieze frumusețea și inteligența fiicei sale. Calificativul final trebuia să fie talentul ei artistic. Două seri mai târziu, Yang l-a invitat pe general la o cină la el acasă. Era o noapte senină și caldă, cu lună plină — o atmosferă numai potrivită pentru a asculta muzică la *qin*. După cină, bărbații s-au instalat în verandă, iar bunica a fost invitată să cânte în curte. Așezată sub un spalier, în aerul înmiresmat de syringa (o plantă ornamentală, parfumată, din specia Philadelphus), recitalul ei l-a încântat pe generalul Xue. Mai târziu, el i-a mărturisit că felul cum a cântat în acea seară, luminată de razele lunii, i-a furat inima. Când s-a născut mama, el i-a dat numele de Bao Qin, ceea ce înseamnă „Țiteră Prețioasă".

Înainte ca seara să se termine, el îi ceruse mâna — nu bunicii mele, desigur — ci tatălui ei. Nu i-a oferit căsătoria, a cerut doar ca bunica să-i devină concubină. Evident, Yang nici nu se așteptase la altceva. Familia lui Xue îi aranjase o căsătorie generalului cu mult înainte, ținând seamă de pozițiile sociale ale mirilor. Oricum, familia Yang era mult prea modestă pentru a oferi o soție. Dar era de așteptat ca un bărbat ca generalul Xue să-și ia concubine. Soțiile nu erau pentru plăcere, pentru asta existau concubinele. Ele puteau obține o putere considerabilă, dar statutul lor social era cu totul altul decât cel al unei soții. Concubina era un fel de amantă instituționalizată, achiziționată și alungată după bunul plac al bărbatului.

Vestea cu privire la viitoarea ei legătură i-a dat-o mama ei, cu câteva zile înainte de eveniment. Bunica și-a plecat capul și a început să plângă. Detesta ideea de a deveni o concubină dar tatăl ei luase deja această decizie, iar gândul de a se opune părinților era de neconceput. A pune la îndoială o hotărâre părintească era considerat „nefilial“ — și o atitudine nefilială era echivalentă cu o trădare. Chiar dacă ar fi refuzat să consimtă la dorințele tatălui ei, nu ar fi fost luată în serios, iar gestul ei ar fi fost interpretat ca dorință de a trăi alături de părinții ei. Singurul mod de a se opune și de a fi luată în serios era să se sinucidă. Bunica și-a mușcat limba și a tăcut. Adevărul este că nu era nimic de spus. Chiar și să fi spus da, ar fi fost considerat nedemn pentru o doamnă, deoarece ar fi dat de bănuit că era nerăbdătoare să-și părăsească părinții.

Văzând-o atât de nefericită, mama ei a încercat să o consoleze, spunându-i că era cea mai bună partidă cu putință. Soțul ei îi vorbise despre puterea deținută de generalul Xue: „În Peking se spune: Când generalul Xue bate din picior, întregul oraș se cutremură.“ În realitate, bunica fusese cucerită de ținuta frumoasă și marțială a generalului. Și fusese măgulită de toate cuvintele pline de admirație pe care acesta i le spusese tatălui ei despre ea, cuvinte care erau acum întoarse pe toate fețele și înflorite. Niciun bărbat din Yixian nu fusese atât de impresionant ca generalul comandant de armată. La vârsta de cincisprezece ani, ea nu avea nici cea mai mică idee despre ce însemna cu adevărat să fii o concubină și își imagina că putea să câștige dragostea generalului Xue și să ducă o viață fericită.

Generalul Xue le spusese că bunica putea să rămână în Yixian, într-o casă pe care o va cumpăra special pentru ea. Aceasta însemna că va fi aproape de familie și, ceea ce era și mai important, nu trebuia să trăiască la reședința lui, unde ar fi trebuit să se supună autorității soției lui și a celorlalte concubine, care ar fi avut un ascendent asupra ei. În casa unui potentat ca generalul Xue, femeile erau de fapt niște prizoniere, trăind într-o atmosferă de permanentă ciorovăială și ciondăneală, provocată, de cele mai multe ori, de nesiguranța în care trăiau. Singura lor certitudine decurgea din dispoziția favorabilă a soțului. Oferta generalului Xue de a-i cumpăra o casă a ei era de mare importanță pentru bunica, precum și promisiunea lui de a consfinți legătura printr-o ceremonie de căsătorie deplină. Aceasta însemna că atât ea, cât și familia ei vor fi câștigat un prestigiu considerabil. Și mai era un argument, care conta pentru ea: acum că tatăl ei fusese satisfăcut, ea spera că o va trata mai bine pe mama ei.

Doamna Yang suferea de epilepsie, ceea ce o făcea să se simtă o povară nemeritată pentru soțul ei. Era întotdeauna supusă, dar el o trata ca pe un gunoi și nu manifesta niciun interes pentru sănătatea ei. Ani de zile i-a reproșat că nu i-a dăruit un fiu. Străbunica mea a făcut un șir de avorturi spontane între nașterea bunicii și anul 1917 când a mai avut un copil, și de data asta tot o fată.

Străbunicul meu era obsedat să aibă cât mai mulţi bani ca să-şi poată lua concubine. „Căsătoria" fiicei lui i-a permis să-şi îndeplinească visul, întrucât generalul Xue fusese foarte generos cu darurile de logodnă împărţite familiei, iar beneficiarul principal a fost străbunicul. Or, darurile au fost magnifice de-a dreptul, aşa cum o şi cerea poziţia generalului.

În ziua nunţii, o lectică drapată cu falduri de mătase şi satin bogat brodate, de culoare roşu aprins, a apărut în faţa casei lui Yang. Era precedată de o procesiune de oameni purtând flamuri, tablouri şi felinare de mătase pictate cu imaginea unui phoenix auriu, cel mai ales simbol pentru o femeie. Ceremonia căsătoriei a avut loc seara, cum o cerea tradiţia, cu felinare roşii strălucind în amurg. Se tocmise şi o orchestră alcătuită din tobe, talgere şi instrumente de percuţie, care să interpreteze o muzică veselă. Pentru ca o căsătorie să poată fi considerată reuşită, esenţial era ca ea să fie însoţită de mult zgomot, căci dacă se desfăşura în linişte ar fi existat bănuiala că se ascundea ceva ruşinos. Bunica era îmbrăcată splendid în broderie viu colorată, cu un văl de mătase roşie acoperindu-i creştetul şi faţa. A fost purtată în lectică spre noua ei locuinţă de opt bărbaţi. În lectică era sufocant şi cumplit de cald, aşa că bunica a tras puţin perdeaua să poată respira în voie. Aruncând o privire afară, a fost încântată să vadă că lumea de pe stradă urmăreşte procesiunea. Spectacolul era diferit de ceea ce putea spera o simplă concubină — doar o lectică micuţă drapată într-o pânză de bumbac lipsită de strălucire, de culoare indigo, purtată de doi sau cel mult patru bărbaţi, fără procesiune şi fără muzică. Bunica a fost plimbată în tot oraşul, trecând prin toate cele patru colţuri, aşa cum cerea ritualul, urmată de preţioasele daruri de nuntă expuse în căruţe şi în coşuri mari de răchită. După ce a fost arătată întregului oraş, a ajuns în cele din urmă în noul ei cămin, o reşedinţă mare, elegantă. Bunica era satisfăcută. Solemnitatea şi pompa cu care s-a desfăşurat totul i-au dat asigurarea că a câştigat prestigiu şi stimă. De când îşi puteau aminti, cetăţenii din Yixian nu mai văzuseră aşa ceva în oraşul lor.

Când bunica a ajuns în noua ei locuinţă, generalul Xue, în uniformă militară de gală, o aştepta în prag, înconjurat de demnitarii locali. Lumânări roşii şi lămpi de gaz răspândeau o lumină orbitoare în mijlocul casei, unde se afla salonul şi unde au îndeplinit ceremonialul de prosternare în faţa imaginilor Cerului şi Pământului. După aceea, s-au înclinat unul în faţa celuilalt şi apoi, bunica s-a retras în camera de nuntă, cum cerea tradiţia, în timp ce generalul Xue a participat cu oamenii săi la un banchet îmbelşugat.

Generalul Xue nu a părăsit locuinţa timp de trei zile. Bunica era fericită. Ea îşi imagina că îl iubeşte, iar el îi arăta un fel de afecţiune taciturnă. Fără să vorbească însă cu ea probleme serioase, conform zicalei tradiţionale că „Femeile au părul lung şi inteligenţa scurtă". Un bărbat chinez trebuie să fie reţinut şi impozant, chiar în intimitatea familiei. Aşa că bunica nu a protestat şi a continuat să-i maseze degetele de la picioare

când se sculau dimineaţa şi să-i cânte la *qin* seara. După o săptămână, i-a spus brusc că urma să plece. Nu i-a spus unde se ducea, iar ea ştia că nu trebuia să-l întrebe. Datoria ei era să-l aştepte până când avea să se întoarcă. A trebuit să-l aştepte şase ani.

În septembrie 1924, au izbucnit lupte între facţiunile celor doi principali comandanţi militari din Nordul Chinei. Generalul Xue a fost avansat comandant adjunct al garnizoanei din Peking, dar, după câteva săptămâni, vechiul său aliat, generalul Feng, comandantul creştin, l-a trădat. La 3 noiembrie, Tsao Kun, pe care generalul Xue şi generalul Feng îl înscăunaseră ca preşedinte în anul anterior, a fost forţat să demisioneze. În aceeaşi zi, garnizoana din Peking a fost destituită şi, două zile mai târziu, biroul Poliţiei din Peking a fost desfiinţat. Generalul Xue a trebuit să părăsească în grabă capitala. S-a retras într-o casă pe care o avea în Tianjin în concesiunea franceză, care se bucura de imunitate extrateritorială. Era casa în care se ascunsese şi Preşedintele Li cu un an înainte, când Xue l-a gonit din Palatul prezidenţial.

Între timp, bunica rămăsese în bătaia puştilor. În lupta dintre armatele comandanţilor militari controlul regiunii de nord-est era vital, iar oraşele din apropierea căilor ferate, mai ales al unor noduri de cale ferată cum era Yixian, erau ţinte sigure. La scurt timp după plecarea generalului Xue, luptele au ajuns la zidurile oraşului, iar unele chiar la porţi. Jafurile s-au răspândit. O companie italiană de armament s-a adresat comandanţilor militari strâmtoraţi, făcându-le cunoscut că ar accepta „sate jefuibile" drept garanţii. Violul a devenit o banalitate. Ca multe alte femei, bunica a trebuit să-şi dea cu funingine pe faţă ca să arate murdară şi urâtă. Din fericire, Yixian a scăpat de data aceea neatins. În cele din urmă, luptele s-au îndreptat către sud şi viaţa în oraş a revenit la normal.

Pentru bunica mea, „normal" însemna să găsească ceva de făcut ca să-şi omoare timpul în locuinţa prea mare pentru ea singură. Casa era construită în stilul tipic pentru nordul Chinei, în jurul a trei laturi ale unui dreptunghi, latura de sud a curţii fiind un zid înalt de şapte picioare, cu o poartă care se deschidea într-o curte exterioară, la rândul ei, închisă de o poartă dublă cu un ciocănel rotund de alamă.

Construcţia acestor case era menită să corespundă unui climat foarte aspru, cu extreme brutale, oscilând între ierni geroase şi veri toride, fără o primăvară şi o toamnă între ele. În timpul verii, temperatura se putea ridica la peste 90°F, iar iarna ajungea la minus 20°F cu vijelii înspăimântătoare ce mugeau coborând din Siberia şi măturând câmpiile. Praful îţi intra în ochi mai tot timpul anului şi răneau obrazul, iar ca să se apere, oamenii recurgeau la măşti, care le acopereau toată faţa şi capetul. În curtea interioară a caselor, toate ferestrele din camerele principale se deschideau spre sud ca să lase să intre cât mai mult soare, în timp ce zidurile din latura de nord preluau şocul vântului şi al prafului.

Pe latura de nord se aflau un salon şi camera bunicii mele; aripile de pe celelalte două laturi erau destinate servitorilor şi altor activităţi. În camerele principale, podeaua era acoperită cu plăci de gresie, dar ferestrele de lemn aveau hârtie în loc de sticlă. Acoperişul era înclinat şi acoperit de ţigle negre, netede.

După standardele locale, casa era luxoasă — şi, în orice caz, cu mult mai frumoasă decît casa părinţilor ei —, dar bunica se simţea singură şi tristă.

Avea destui servitori, un portar, un bucătar şi două cameriste, dar sarcina lor nu era doar să o servească, ci şi să o păzească şi să o spioneze. Portarul avea instrucţiuni să-i interzică să iasă din casă neînsoţită. Înainte să plece, generalul Xue i-a spus o poveste plină de tâlc despre una din concubinele sale. Descoperise că avea o legătură cu unul din servitori, aşa că a pus să fie legată de pat şi i-a îndesat în gură un căluş din pânză. A pus apoi să se picure alcool pur în cârpă, lăsând-o să se sufoce. „Evident, nu-i puteam oferi plăcerea de a muri rapid. Pentru o femeie, să-şi înşele soţul este cel mai josnic lucru cu putinţă", i-a spus el. În cazuri de infidelitate, un bărbat ca generalul Xue ura femeia mult mai mult decât îl ura pe bărbat. „Cât despre iubitul ei, am pus să fie împuşcat", a mai spus el cu indiferenţă. Bunica nu a ştiut niciodată dacă această tragedie se întâmplase cu adevărat, dar la cincisprezece ani a fost suficient de înspăimântată.

Din acel moment, a trăit într-o spaimă constantă. Pentru că nu putea să iasă din casă în lumea de afară, a trebuit să-şi creeze o lume a ei între cei patru pereţi. Dar nici aşa nu era cu adevărat stăpână în casa ei şi trebuia să-şi petreacă o bună parte din timp linguşindu-şi servitorii ca să nu inventeze poveşti împotriva ei — ceea ce se întâmpla atât de des, încât era considerat aproape inevitabil. Le făcea o mulţime de cadouri şi organiza partide de *mah-jongg* deoarece, conform obiceiului, câştigătorii trebuiau să dea servitorilor bacşişuri generoase.

Banii nu-i lipseau niciodată, generalul Xue îi trimitea regulat o alocaţie, care îi era adusă în fiecare lună de către directorul casei sale de amanet, care plătea şi notele pentru pierderile ei la partidele de *mah-jongg*.

Organizarea partidelor de *mah-jongg* era o modalitate normală de petrecere a timpului pentru toate concubinele din China. Tot astfel era considerat şi fumatul opiului, uşor de găsit peste tot şi privit ca un mijloc de a face ca femeile din categoria ei să fie mulţumite — dopându-se — şi, în consecinţă, rămânând dependente de stăpânul lor. În străduinţa lor de a se lupta cu singurătatea, multe concubine au devenit dependente de drog. Generalul Xue a încurajat-o pe bunica să se apuce de fumat, dar ea nu l-a ascultat.

Aproape singura împrejurare în care putea ieşi era pentru a merge la operă. În rest, trebuia să stea în casă toată ziua, în fiecare zi. Citea mult, mai ales piese de teatru şi romane, îşi îngrijea florile preferate, balsamul de grădină, hibiscus, trandafirii de Sharon în ghivece în curte, unde creştea

şi arbori pitici. În colivia aurită în care trăia mai avea o consolare, şi aceasta era o pisică.

Îi mai era îngăduit să-şi viziteze părinţii, dar nici această libertate nu era agreată şi nu-i era permis să rămână peste noapte cu ei. Deşi erau singurele fiinţe cu care putea schimba o vorbă, chiar vizitele acestea o puneau la grea încercare. Datorită relaţiei cu generalul Xue, tatăl ei fusese promovat şef adjunct al poliţiei locale şi reuşise să achiziţioneze pământ şi proprietăţi. De fiecare dată când deschidea gura să se plângă de necazurile ei, tatăl începea să-i facă morală, spunându-i că o femeie virtuoasă trebuia să-şi înfrângă emoţiile şi să nu aibă altă dorinţă decât aceea de a-şi îndeplini îndatoririle către soţul ei. Era normal să-i fie dor de soţul ei, aceasta era o virtute în sine, dar o femeie nu trebuia să se plângă. În general, o femeie bine educată nu trebuia să aibă un punct de vedere, iar dacă avea totuşi unul, nu trebuia să fie atât de nerușinată încât să şi vorbească despre el. Urma şi citarea unui proverb chinezesc: „Dacă eşti măritată cu un gânsac, trebuie să-i dai ascultare gânsacului; dacă eşti măritată cu un câine, trebuie să dai ascultare câinelui."

Aşa au trecut şase ani. La început au mai fost câteva scrisori, a urmat apoi o tăcere totală. Incapabilă să-şi consume energia şi frustrarea sexuală, incapabilă să măsoare pardoseala cu paşi mari din cauza picioarelor bandajate, bunicii nu-i rămăsese decât să dea cu paşi mici ocolul casei. În primele luni a sperat să primească vreun mesaj măcar, frământându-se şi depănând în minte imaginile scurtei ei vieţi cu generalul. Chiar şi supunerea fizică şi afectivă şi le amintea cu nostalgie acum. Îi era foarte dor de el, deşi era convinsă că nu era decât una din multele lui concubine, probabil răspândite în toată China, şi nici nu-şi imaginase vreodată că îşi va petrece toată viaţa cu el. Cu toate astea, tânjea după el, fiind singura ei şansă de a trăi o existenţă cât de cât normală.

Dar cum săptămânile deveneau luni şi lunile ani, chiar şi dorul ei a început să se potolească, devenind mai vag. Şi-a dat seama că pentru el ea era numai o jucărie cu care se juca numai când avea el chef. Starea ei de neliniște nu mai avea acum o cauză care să i-o întreţină şi a trebuit să şi-o reprime. Din când în când, tot mai izbucnea totuşi, iar atunci o tulbura atât de mult că nu se mai putea stăpâni, uneori se prăbuşea fără cunoştinţă pe duşumea. A suferit, de altfel, de asemenea leşinuri tot restul vieţii ei.

Apoi, într-o bună zi, în timp ce ea se plimba în jurul casei, „soţul" ei a reapărut. Întâlnirea a fost cu totul diferită de ceea ce visase după despărţirea lor. Pe atunci se gândea cum i se va dărui cu toată fiinţa ei şi cu toată pasiunea care clocotea în ea, dar acum, tot ce mai rămăsese era un sentiment reţinut al datoriei. Era şi torturată de teama să nu fi ofensat pe vreunul dintre servitori, care ar fi putut inventa împotriva ei poveşti doar ca să se pună bine cu generalul, dar care ei i-ar distruge viaţa. Totul a

decurs însă fără incidente. Generalul, acum trecut de cincizeci de ani, părea îmblânzit și nu mai era nici atât de impunător ca înainte.

Așa cum se aștepta bunica, nu a suflat o vorbă despre locul unde trăise atâția ani, nici de ce a plecat subit sau de ce s-a întors, dar nici ea nu i-a pus vreo întrebare. Dincolo de faptul că nu voia să fie certată dacă se arăta curioasă, nici nu o mai interesa.

În realitate, în tot acest timp, generalul nu fusese prea departe. Dusese viața liniștită a unui demnitar bogat pensionat, împărțindu-și timpul între locuința din Tianjin și reședința de țară de lângă Lulong. Lumea în care prosperase și pe care o dominase devenise istorie. Sistemul politic al seniorilor războiului și al fiefurilor lor se prăbușise și, în majoritatea ei, China era acum controlată de o singură putere, Guomindangul, sau naționaliștii, având în fruntea lor pe Chiang Kai-shek. Pentru a marca desprinderea de trecutul haotic și pentru a da impresia unui nou început și a unei stabilități, Guomindangul a mutat capitala de la Peking („Capitala Nordică") la Nanjing („Capitala Sudică"). În 1928, conducătorul Manciuriei, Chang Tso-lin, Bătrânul Mareșal, a fost asasinat de japonezi, care au devenit foarte activi în regiune. Fiul Bătrânului Mareșal, Chang Hsueh-liang (cunoscut sub denumirea de „Tânărul Mareșal"), s-a alăturat Guomindangului și a integrat oficial Manciuria în estul Chinei — deși guvernarea Guomindangului nu a fost niciodată efectivă în Manciuria.

Vizita generalului Xue la bunica mea nu a fost de lungă durată. Ca și prima dată, după câteva zile a anunțat-o brusc că urma să plece din nou. În noaptea dinaintea plecării, i-a cerut bunicii să vină să trăiască alături de el la Lulong. Bunicii i-a stat inima-n loc. Dacă îi poruncea să vină, ar fi fost asemenea unei condamnări pe viață sub același acoperiș cu soția și cu celelalte concubine. A simțit cum o cuprinde panica. În timp ce îi masa picioarele, a pledat s-o lase să rămână la Yixian. I-a amintit cât de bun fusese când le-a promis părinților ei că nu o va lua de lângă ei și că mama ei nu se bucura de o sănătate bună. Abia dăduse naștere unui al treilea copil, mult doritul fiu. I-a mai spus că dorea să-și manifeste pietatea filială, fără ca prin aceasta să-l lipsească pe el, soțul și stăpânul ei, de serviciile ei, ori de câte ori va onora Yixian cu prezența lui. A doua zi, i-a împachetat lucrurile și el a plecat singur. La plecare, ca și la sosire, a copleșit-o pe bunica cu bijuterii de aur, de argint, jad, perle, smaralde. Ca mulți alți bărbați de felul lui, el credea că acesta era drumul spre inima femeii. Dar pentru femei ca bunica mea, bijuteriile erau singura lor asigurare.

La scurt timp după vizita generalului, bunica și-a dat seama că era însărcinată. În a șaptesprezecea zi a celei de-a treia luni, în primăvara anului 1931, ea a adus pe lume o fetiță — pe mama mea. I-a scris generalului Xue pentru a-l informa, iar el i-a răspuns, cerându-i să-i dea fetiței numele de Bao Qin și s-o aducă la Lulong de îndată ce erau destul de puternice pentru a călători.

Bunica era extaziată că avea un copil. Simțea acum că viața ei dobândise un țel și a revărsat asupra mamei mele toate comorile de dragoste și energie pe care le ținuse ferecate în ea atâția ani. A trecut un an fericit. Generalul Xue a insistat în multe scrisori să vină la Lulong, dar ea a reușit, de fiecare dată, să amâne revederea. Până într-o zi din mijlocul verii 1932, când a sosit o telegramă prin care era informată că generalul Xue era grav bolnav și îi ordona să vină imediat cu fiica lor ca să-l vadă. Tonul telegramei îi arăta limpede că de data asta nu-l mai putea refuza.

Lulong era la vreo două sute de mile depărtare, dar pentru bunica mea, care nu călătorise niciodată, drumul era o întreprindere riscantă. Era și foarte greu să călătorească cu picioarele bandajate, era aproape imposibil să care bagajele, mai ales cu un prunc în brațe. Așa că bunica a decis să o ia cu ea pe sora ei, în vârstă de paisprezece ani, Yu-lan, căreia îi spunea „Lan", ca s-o ajute.

Călătoria s-a dovedit o adevărată aventură. Regiunea era din nou în convulsii. În septembrie 1931, Japonia — care continua să-și extindă puterea în jur — a declanșat uriașa invazie asupra Manciuriei și trupele ei au ocupat Yixian la 6 ianuarie 1932. Două luni mai târziu, japonezii au proclamat întemeierea unui nou stat, pe care l-au numit Manchukuo („Țara Manchu") cuprinzând cea mai mare parte a nord-estului Chinei (o suprafață de mărimea Franței și Germaniei la un loc). Japonezii pretindeau că Manchukuo era independentă când, în realitate, era o marionetă condusă de la Tokyo. În fruntea țării l-au instalat pe Pu Yi, care fusese — în copilărie — ultimul împărat al Chinei. La început l-au numit Șef Executiv; mai târziu, în 1934, l-au uns împărat al Manciukuo. Toate aceste schimbări nu o afectau pe bunica, întrucât ea avusese foarte slabe contacte cu lumea exterioară, iar populația primea ca pe o fatalitate pe noii conducători, știind că, oricum, nu aveau de ales în această privință. Pentru mulți dintre ei, Pu Yi era un conducător legal, un împărat Manchu și un adevărat Fiu al Cerului. La douăzeci de ani după revoluția republicană, tot nu exista o națiune unită care să înlocuiască unitatea guvernării împăratului, așa cum în Manciuria, populația nu era pătrunsă de ideea de a fi cetățenii unei entități numite „China".

Într-o zi fierbinte de vară, în 1932, bunica mea, sora ei și mama au luat trenul la sud de Yixian, ieșind din Manciuria în orașul Shanhaiguan, unde Marele Zid coboară din munți către mare. În timp ce trenul pufăia de-a lungul câmpiei, au fost surprinse să constate cum se modifica peisajul și, în loc de solul pustiu, galben-cafeniu al câmpiei manciuriene, pământul devenea mai întunecat, vegetația mai deasă, aproape luxuriantă, comparată cu partea de nord-est. Curând, după ce au trecut de Marele Zid, trenul a făcut o curbă către interior și o oră mai târziu, a oprit într-un oraș numit Changli, unde au coborât din tren și au intrat într-o clădire cu acoperiș verde, semănând mult cu o gară siberiană.

Bunica a închiriat o căruţă trasă de un cal şi a pornit spre nord pe un drum plin de gropi şi de praf, spre reşedinţa generalului Xue, aflată la circa douăzeci de mile în afara zidului unui mic oraş numit Yanheying, cândva un centru militar important, vizitat adesea de împăraţii Manchu şi de curtea acestora. De aceea, drumul primise numele grandios de „Calea Imperială". Era mărginit de plopi şi frunzele lor, de un verde deschis, străluceau în soare. În spatele lor se vedeau livezi de piersici, cărora le pria pământul nisipos. Bunica nu prea admira peisajul, plină de praf cum era şi zdruncinată din cauza drumului desfundat. Cu atât mai mult cu cât se gândea îngrijorată la ceea ce o aştepta la capătul drumului.

Când a dat cu ochii de conac, a fost copleşită de grandoarea lui. Imensa poartă de intrare era păzită de oameni înarmaţi, înţepeniţi în poziţia de drepţi lângă statuile uriaşe de lei culcaţi. Mai erau opt statui de piatră de care se legau caii, patru reprezentând elefanţi şi alte patru, maimuţe. Cele două animale fuseseră alese ca purtând nume norocoase: în limba chineză, cuvintele „elefant" şi „înaltă demnitate" se pronunţă la fel (*xiang*), tot aşa cum „maimuţă" şi „aristocraţie" se pronunţă identic (*hou*).

După ce căruţa a trecut de poarta exterioară şi a pătruns în curtea interioară, bunica s-a trezit în faţa unui zid uriaş, drept. A observat apoi o a doua poartă în partea dreaptă. Era o construcţie tipic chinezească: un zid fals având scopul de a ascunde ochilor străinilor proprietatea locatarului şi de a împiedica pe eventualii invadatori să tragă sau să atace direct din poarta principală.

După ce au trecut şi de poarta interioară, o servitoare a apărut lângă bunica şi i-a luat copilul fără să-i dea nicio explicaţie. O altă servitoare a condus-o pe scara casei şi a introdus-o în salonul soţiei generalului Xue.

De îndată ce a intrat în încăpere, bunica a îngenuncheat şi s-a plecat în faţa ei, spunând: „Te salut, stăpâna mea", aşa cum cerea eticheta. Sora bunicii nu a avut voie să intre în cameră şi a trebuit să aştepte afară ca o servitoare. De fapt, nu era nimic personal; rudele unei concubine nu erau tratate ca făcând parte din familie. După ce bunica a făcut numărul convenit de plecăciuni, soţia generalului i-a permis să se ridice, folosind o formulă de adresare care a stabilit locul bunicii în ierarhia familiei de simplă subalternă, mai apropiată de un grad superior în ierarhia servitoarelor decât de o soţie.

Soţia generalului i-a spus să stea jos; bunica a trebuit să ia o hotărâre într-o fracţiune de secundă. Într-o familie chineză tradiţională, locul unde şezi îţi stabileşte în mod automat statutul. Soţia generalului şedea în partea de nord a încăperii, aşa cum se cuvenea unei persoane cu poziţia ei. Lângă ea, separat de o măsuţă, se afla un alt scaun, tot cu faţa spre sud: acesta era scaunul generalului. De-a lungul ambelor părţi ale încăperii, se înşirau scaune pentru persoane având statute diferite. Bunica şi-a târât picioarele îndărăt, ocupând unul din scaunele cele mai apropiate de

ușă, pentru a-și dovedi modestia. Soția i-a cerut însă să vină mai în față — doar un pic. Trebuia să-i arate puțină generozitate.

După ce bunica s-a așezat, soția a informat-o că, de acum înainte, copilul va fi crescut ca și când ar fi al ei (al soției) și o va numi pe ea „Mamă“ și nu pe bunica; iar bunica mea își va trata propria copilă ca pe tânăra stăpână a casei și se va purta în consecință.

A fost apoi chemată o servitoare care a condus-o pe bunica în camera ei. Simțea cum i se rupe inima, dar și-a înghițit hohotul de plâns care o înăbușea, dându-și drumul durerii doar când a rămas singură. Ochii îi erau încă roșii când a fost dusă s-o cunoască pe concubina numărul doi a generalului Xue, preferata lui, care conducea gospodăria. Aceasta era frumușică, cu o față delicată și, spre surprinderea bunicii, i-a arătat destul de multă simpatie. Bunica nu și-a vărsat însă lacrimile în prezența ei. În această nouă atmosferă necunoscută, intuiția îi spunea că prudența era cea mai bună politică.

Mai târziu, în aceeași zi, a fost dusă să-și vadă „soțul“. A avut voie să o aducă și pe mama cu ea. Generalul era întins pe un *kang*, tipul de pat folosit peste tot în China de nord, o suprafață mare, plată, dreptunghiulară, la o înălțime de două picioare și jumătate, încălzită pe dedesubt cu o plită de cărămizi. Două concubine sau servitoare erau îngenuncheate în jurul generalului aparent istovit și îi masau picioarele și abdomenul. Ochii generalului erau închiși și arăta teribil de palid. Bunica s-a aplecat spre el, strigându-l cu blândețe. El a deschis ochii și s-a străduit să-i adreseze o umbră de zâmbet. Bunica a pus-o pe mama pe pat și l-a informat: „Aceasta este Bao Qin.“ Cu un efort vizibil, generalul Xue a mângâiat ușor căpșorul mamei și a spus: „Bao Qin seamănă cu tine; e foarte frumușică.“ Apoi a închis ochii.

Bunica l-a strigat, dar ochii lui au rămas închiși. Și-a dat seama că era foarte grav bolnav, poate chiar pe moarte. A luat-o pe mama în brațe și a strâns-o tare la piept. Dar nu i-a fost îngăduit să o țină în brațe decât o secundă, fiindcă soția generalului, care-și făcea de lucru în cameră, a tras-o de mânecă. Când au ieșit a prevenit-o chiar pe bunica să nu-l deranjeze prea des pe stăpân și mai bine ar fi să nu-l deranjeze deloc. De fapt, când nu era solicitată, trebuia să rămână în camera ei.

Bunica era îngrozită. Fiind doar o concubină, viitorul ei și al fiicei ei era amenințat, poate era chiar în pericol de moarte. Nu avea niciun drept. Dacă generalul murea, ea rămânea la mila soției, care avea putere de viață și de moarte asupra ei. Putea face ce voia — să o vândă unui bogătaș sau chiar la un bordel, ceea ce era o decizie obișnuită. Mai însemna și că bunica nu-și va mai vedea fiica niciodată. Bunica și-a dat seama că trebuia să-și ia copilul și să plece cât mai repede posibil.

Revenită în camera ei, a făcut un imens efort să se liniștească și a început să-și plănuiască evadarea. Dar când a încercat să și gândească efectiv a simțit tot sângele năvălindu-i în cap, picioarele i s-au înmuiat și

nu a mai putut umbla decât ţinându-se de mobilă. S-a prăbuşit şi s-a pus pe plâns — de furie, dar şi pentru că nu vedea o soluţie. Cel mai rău o chinuia gândul că generalul putea muri dintr-un moment în altul, lăsând-o pe vecie prizonieră.

Încetul cu încetul a reuşit să-şi controleze nervii şi să-şi limpezească gândurile. A început să observe cu atenţie şi sistematic întreaga locuinţă. Era împărţită în mai multe curţi interioare, toate într-o incintă mare, înconjurată cu ziduri înalte. Până şi grădina fusese proiectată avându-se în vedere securitatea şi nu un criteriu estetic. Câţiva chiparoşi, ceva mesteceni şi pruni de iarnă fuseseră plantaţi în centrul grădinii, niciunul lângă ziduri. Ca să se elimine posibilitatea ca vreun asasin să se ascundă în ele, nu existau nici tufişuri. Cele două porţi care închideau grădina aveau lacăte grele, poarta principală fiind păzită zi şi noapte de soldaţi înarmaţi.

Bunicii nu-i era îngăduit să părăsească incintele îngrădite. Avea permisiunea să-l viziteze zilnic pe general, dar numai în cadrul unui tur organizat, împreună cu alte femei, care treceau toate prin faţa patului murmurând: „Te salut, stăpâne."

Între timp, ea începuse să-şi facă o părere despre cei care alcătuiau restul familiei. În afară de soţia generalului, cea care părea cea mai importantă era Concubina Numărul Doi. Bunica a aflat că ea îi instruise pe servitori să o trateze cu respect, ceea ce îi uşura situaţia. Într-o asemenea gospodărie, atitudinea servitorilor varia în funcţie de statutul celor pe care trebuiau să-i servească: îi linguşeau pe cei care se bucurau de favoruri şi îi maltratau pe cei care nu mai erau în graţiile stăpânului.

Concubina Numărul Doi avea o fetiţă puţin mai mare decât mama. Acest fapt crease o legătură între cele două femei. Era şi unul din motivele preferinţei generalului Xue pentru concubina Numărul Doi, deoarece el nu mai avea şi alţi copii în afară de mama. Cu timpul, cele două concubine deveniseră chiar prietene.

O lună mai târziu, bunica s-a dus la soţia generalului ca să-i spună că trebuia să meargă acasă să-şi aducă ceva îmbrăcăminte. Soţia i-a dat voie, dar când bunica a întrebat-o dacă putea să meargă şi fiica ei ca să-şi ia rămas-bun de la bunici, a refuzat-o. Rudele de sânge ale stirpei Xue nu puteau fi scoase din casă.

Aşa că bunica a pornit singură pe drumul prăfuit spre Changli. După ce vizitiul a lăsat-o la gară, ea a început să se intereseze printre oamenii care se învârteau pe acolo. A găsit doi călăreţi dispuşi să-i ofere mijloacele de transport de care avea nevoie. A aşteptat să se întunece şi a dat fuga înapoi la Lulong pe o scurtătură împreună cu cei doi călăreţi şi caii lor. Unul dintre ei o urcase în şa şi îi ţinea calul de căpăstru.

Când au ajuns din nou la conac, s-au îndreptat spre o poartă din spate şi bunica a dat semnalul convenit dinainte. După o aşteptare care i s-a părut că durează ore întregi, deşi nu depăşise câteva minute, poarta s-a

deschis şi sora ei a apărut, în lumina lunii, ţinând-o pe mama în braţe. Poarta fusese descuiată de concubina Numărul Doi, care a spart-o apoi cu un topor, ca să pară că fusese forţată.

Nu mai era timp pentru bunica să-şi strângă la piept fiica, mai ales că nu voia să o trezească, să facă zgomot şi să alerteze gărzile. Bunica şi sora ei au încălecat cei doi cai, mama a fost legată în spatele unuia din călăreţi şi au pornit în noapte. Călăreţii fuseseră plătiţi bine şi au luat-o la galop. În zori erau la Changli şi, înainte ca la conac să fie dată alarma, prinseseră trenul spre nord. Când, în sfârşit spre seară, trenul a ajuns la Yixian, bunica a căzut la pământ fără să se mai poată mişca o bună bucată de timp.

La două sute de mile de Lulong şi departe de braţul lung al familiei Xue, era relativ în siguranţă. Nu o putea lua pe mama în locuinţa ei de teama servitorilor, aşa că a rugat-o pe o fostă colegă de şcoală să o ascundă. Prietena locuia în casa socrului ei, un doctor manciurian, care se numea dr. Xia, având reputaţia unui om binevoitor, care nu ar fi refuzat niciodată pe cineva şi nu şi-ar fi trădat un prieten.

Familia Xue nu era atât de interesată de bunica mea — doar o concubină — ca să o urmărească. Singura care prezenta interes era mama, ca rudă de sânge. Bunica a trimis o telegramă la Lulong, în care îi informa că mama se îmbolnăvise în timpul călătoriei cu trenul şi murise. A urmat o perioadă de aşteptare chinuitoare, în timpul căreia bunica a trecut prin stări cumplit de contradictorii. Uneori spera că familia i-a crezut povestea, pentru ca alteori să înnebunească de teama că n-au crezut-o şi că vor trimite bandiţi s-o răpească pe ea sau pe fiica ei şi să le aducă înapoi. În cele din urmă a învins gândul că familia Xue era mult prea preocupată de moartea iminentă a patriarhului pentru a se mai consuma cu grijile în privinţa ei şi că era probabil spre binele femeilor ideea că fiica ei nu mai era o pretendentă la moştenire.

De îndată ce s-a liniştit că familia Xue o va lăsa în pace, bunica s-a instalat liniştită în casa ei din Yixian, împreună cu mama. Nu mai era îngrijorată nici în privinţa servitorilor, întrucât era sigură că „soţul" ei nu va mai veni la ea. Tăcerea de la Lulong a durat un an până când, într-o zi de toamnă a anului 1933, a primit o telegramă prin care era informată că generalul Xue murise şi că era aşteptată imediat la Lulong pentru funeralii.

Generalul murise în septembrie la Tianjin. Trupul i-a fost adus la Lulong într-un sicriu lăcuit, acoperit cu o mătase roşie brodată. Sicriul lui era însoţit de încă două, unul la fel de lăcuit şi drapat cu aceeaşi mătase roşie, iar celălalt, din lemn obişnuit, descoperit. În primul se afla cadavrul uneia dintre concubine, care înghiţise opiu pentru a i se alătura în moarte. Gestul era considerat o culme a loialităţii conjugale. Mai târziu, în conacul generalului Xue se va pune o plăcuţă în onoarea ei, inscripţionată de faimosul „senior al războiului" Wu Pei-fu. În al doilea sicriu erau rămăşiţele pământeşti ale unei alte concubine, care murise de febră tifoidă cu doi ani înainte. Cadavrul ei fusese exhumat pentru a fi îngropat

lângă generalul Xue, conform tradiției. Sicriul ei era din lemn simplu, deoarece moartea ei, în urma unei boli groaznice, era considerată un semn de ghinion. În fiecare sicriu se pusese mercur și cărbune, care să împiedice putrezirea cadavrelor, care aveau în gură perle.

Generalul Xue și cele două concubine au fost înmormântați alături, în același mormânt, urmând ca soția lui și celelalte concubine să fie îngropate lângă el. În timpul ceremoniei funerare, tradiția cerea ca fiul decedatului să poarte un drapel special, pentru a chema spiritul celui mort. Întrucât generalul nu avusese fii, soția lui l-a adoptat pe nepotul lui, în vârstă de zece ani, ca să îndeplinească această sarcină foarte importantă. Băiatul a mai îndeplinit și un alt ritual, acela de a îngenunchea alături de sicriu și de a striga: „Ai grijă la cuie!" Se spunea că, dacă nu se respectă această tradiție, mortul va fi rănit de cuie.

Locul pentru înmormântare fusese ales de generalul Xue în persoană, conform principiilor geomanției*. Era un loc frumos și liniștit, apărat la nord de munți, și având în față spre sud un pâlc de eucalipți, printre care șerpuia un râu. Prin alegerea acestui loc, generalul exprimase dorința de a avea în spate lucruri solide de care să se rezeme — munții — iar în față, strălucirea triumfătoare a soarelui, simbolizând o prosperitate continuă.

Bunica mea nu a știut niciodată locul unde se afla mormântul, deoarece nu a ținut seamă de ordin și nu a participat la funerali. Consecința gestului ei a fost că directorul casei de amanet nu s-a mai prezentat cu alocația. O săptămână mai târziu, părinții ei primeau o scrisoare de la soția generalului. Ultima dorință a bunicului meu fusese aceea ca bunicii mele să i se redea libertatea. Gestul era excepțional de progresist pentru acele timpuri, iar ei abia i-a venit să creadă că fusese atât de norocoasă.

La vârsta de douăzeci și patru de ani, devenise liberă.

---

* Artă a prezicerii constând din citirea figurii ce apare după ce se aruncă la întâmplare o mână de pământ sau a cifrelor și liniilor formate de un număr de puncte făcute la întâmplare (*n. tr.*).

2

„Până și apa rece este dulce“

Bunica se căsătorește cu un doctor din Manciuria (1933–1938)

În scrisoarea ei, soția generalului Xue le cerea părinților bunicii mele să o ia înapoi la ei. Deși dezideratul era exprimat în tradiționala manieră indirectă, bunica a înțeles că era somată să părăsească locuința.

Deși fără tragere de inimă, tatăl ei a trebuit să o primească. În ce-l privește, deja abandonase orice pretenție de a fi un familist. Din clipa în care aranjase legătura fiicei sale cu generalul Xue, începuse și ascensiunea lui socială. Fusese promovat în poziția de șef adjunct al poliției din Yixian și, intrând în rândurile cercurilor influente, devenise destul de bogat, cumpărase pământ și începuse să fumeze opiu.

Imediat după promovare și-a achiziționat o concubină, o femeie de origine mongolă ce-i fusese prezentată chiar de șeful său. Să-i oferi o concubină în dar unui coleg în plină ascensiune reprezenta o practică obișnuită și șeful poliției locale fusese încântat să-i facă o favoare unui protejat al generalului Xue. Străbunicul meu a început curând să-și caute o nouă concubină. Dădea bine pentru un bărbat în situația lui să aibă cât mai multe — ele nu făceau altceva decât să pună în valoare statutul bărbatului. Iar el nici nu trebuia să caute prea mult: concubina lui avea o soră.

Când bunica s-a întors în casa părinților ei, organizarea familiei era cu totul alta decât cea pe care o lăsase când plecase cu aproape zece ani în urmă. Pe lângă nefericita ei mamă, călcată în picioare și oprimată, mai erau acum trei soții. Una dintre concubine avea o fiică de aceeași vârstă cu mama mea. Sora bunicii, Lan, era încă nemăritată, deși împlinise șaisprezece ani, ceea ce îl indispunea pe Yang.

Biata mea bunică se mutase dintr-un cazan de intrigi în altul. Tatăl ei avea pică atât pe ea, cât și pe mama ei. Pe soția lui, pentru că nu-i mai

suporta prezența cu atât mai mult cu cât avea acum două concubine care se bucurau de favorurile lui. Lua masa cu ele, în timp ce soția mânca singură. Resentimentele lui împotriva bunicii se datorau faptului că ea se întorsese acasă tocmai când el își crease o cu totul altă viață.

O considera în plus o piază rea (*ke*) pentru că își pierduse bărbatul. Pe atunci, o văduvă era considerată responsabilă de moartea soțului. Străbunicul vedea în fiica lui un ghinion abătut asupra familiei, o amenințare pentru norocul lui și nu dorea decât să o vadă părăsind casa.

Nici concubinele nu-i dădeau pace și îl presau. Înainte să se fi întors bunica, ele erau stăpâne în gospodărie, străbunica fiind o ființă blândă, aș putea spune chiar slabă. Deși, teoretic, ea era superioară în rang concubinelor, de fapt era la dispoziția tuturor capriciilor acestora. În 1930 născuse un fiu, pe Yu-lin, ceea ce amenința siguranța viitoare a concubinelor, deoarece, la moartea lui, toate bunurile străbunicului urmau să revină automat fiului său. Făceau crize ori de câte ori Yang se arăta afectuos cu fiul său. Din clipa nașterii lui Yu-lin, ele au declanșat un război psihologic îndreptat împotriva străbunicii mele, împiedicând-o să-și exercite atribuțiile în propria ei casă. Nu-i adresau cuvântul decât ca s-o cicălească sau să se plângă de ea, iar privirile pe care i le aruncau erau reci și împietrite. Străbunica nu se bucura nici de sprijinul soțului ei, al cărui dispreț nu scăzuse după ce-i dăruise un fiu. Găsea mereu pretexte noi ca să-i impute vini imaginare.

Bunica avea un caracter mai puternic decât mama ei, iar suferințele îndurate în ultimii zece ani o întăriseră. Chiar și tatălui ei îi era, într-un fel, frică de ea. Iar ea însăși s-a decis că zilele de supușenie față de tatăl ei se terminaseră și că de acum avea să lupte pentru drepturile ei și ale mamei sale. Câtă vreme ea se afla în casă, concubinele trebuiau să se stăpânească, ba chiar să-i adreseze din când în când zâmbete servile.

Aceasta era atmosfera în care și-a petrecut mama perioada care i-a format caracterul, de la doi la patru ani. Deși protejată de dragostea mamei sale, era conștientă de tensiunea ce domnea în familie.

Bunica era acum o tânără femeie frumoasă, în vârstă de douăzeci și ceva de ani, cu o educație superioară; o serie de bărbați i-au cerut tatălui mâna ei. Dar deoarece fusese o concubină, singurii care își manifestaseră dorința de a o lua de nevastă erau săraci și nu aveau nicio șansă cu Mr. Yang.

Bunica se săturase de dușmăniile și războaiele meschine din lumea concubinelor, în care singura alegere era între a fi tu victimă sau a le victimiza pe celelalte. Nu era loc de negociere. Ea nu dorea decât să fie lăsată în pace ca să-și poată crește fiica.

Tatăl ei o bătea întruna la cap să se recăsătorească, uneori făcând aluzii răutăcioase, alteori spunându-i direct că nu mai trebuia să trăiască pe spinarea lui. Nu avea însă unde să se ducă. Nu avea un loc în care să

trăiască și nu-i era îngăduit să-și găsească o slujbă. După o vreme, nemaiputând rezista la presiunile tatălui ei, a suferit o cădere nervoasă.

A fost chemat un doctor. Acesta era dr. Xia, în a cărui casă fusese ascunsă mama cu trei ani în urmă, după ce fugiseră din conacul generalului Xue. Deși bunica era prietenă cu nora doctorului Xia, din considerente de strictă segregare sexuală dominantă în epocă, acesta nu o văzuse niciodată. Așa se face că atunci când a intrat în camera ei, a fost atât de impresionat de frumusețea bunicii, încât a ieșit din încăpere tulburat și a murmurat servitorului că nu se simțea bine. În cele din urmă și-a recăpătat stăpânirea de sine, s-a așezat lângă ea și a început să-i vorbească în liniște.

Dr. Xia era primul bărbat pe care bunica îl întâlnea și căruia îi putea spune ce simțea cu adevărat, astfel încât și-a descărcat sufletul, vorbindu-i despre mâhnirea ei, despre speranțele ei, deși cu reținere așa cum se cuvenea unei femei adresându-se unui bărbat care nu era soțul ei. Doctorul a fost blând și cald și bunica a simțit că nimeni nu a înțeles-o atât de bine niciodată. În scurt timp, cei doi s-au îndrăgostit unul de celălalt și dr. Xia a cerut-o de nevastă. Mai mult, i-a spus bunicii că o voia în calitate de adevărată soție și că dorea să o crească pe mama ca pe propria lui fiică. Bunica a acceptat cu lacrimi de bucurie. Tatăl ei a fost și el bucuros, deși s-a grăbit să-l avertizeze pe doctorul Xia că nu-i va putea oferi nicio zestre fiicei lui. Dr. Xia i-a răspuns că lucrul acesta n-avea nicio importanță.

Dr. Xia își făcuse un cabinet de medicină tradițională la Yixian și se bucura de o foarte bună reputație profesională. Nu era un chinez Han, așa cum erau cei din familia Yang și majoritatea chinezilor, ci un Manchu, adică originar din Manciuria. Cândva, membri ai familiei lui fuseseră doctori la curtea împăraților Manchu și fuseseră cinstiți pentru serviciile lor.

Dr. Xia era bine cunoscut, nu numai ca un excelent doctor, dar și ca un om de o mare bunătate, care-i trata adesea pe săraci fără să pretindă niciun ban. Era un bărbat înalt, trecut de un metru optzeci, dar se mișca cu eleganță în pofida taliei. Se îmbrăca întotdeauna în robe lungi, tradiționale, și jachetă. Avea ochi căprui, blânzi, purta barbișon și mustăți lungi. Chipul și întreaga lui atitudine exprimau calmul.

Doctorul era deja un om în vârstă când i-a propus bunicii să se căsătorească. Avea șaizeci și cinci de ani, era văduv și avea trei fii adulți și o fiică, căsătoriți cu toții. Cei trei fii trăiau în aceeași casă cu el. Cel mai mare se ocupa de gospodărie și conducea ferma familiei, al doilea lucra în cabinetul tatălui său, iar al treilea — cel căsătorit cu prietena mamei mele — era profesor. Fiii aveau opt copii, dintre care unul era căsătorit și avea la rândul său un fiu.

Dr. Xia și-a invitat fiii în biroul lui și le-a vorbit despre planurile sale. Ei au schimbat între ei priviri grele, neîncrezătoare. S-a lăsat o tăcere grea. Apoi, fiul cel mai mare a vorbit: „Presupun, Tată, că intenționezi

să o aduci în calitate de concubină." Dr. Xia i-a replicat că o va lua pe bunica mea de soție. Asemenea gest avea implicații deosebit de importante, deoarece ea devenea mama lor vitregă și urma să fie tratată ca un membru al vechii generații, cu un statut venerabil similar celui al soțul ei. Într-o familie chinezească obișnuită, generația mai tânără trebuia să se supună celei mai în vârstă, respectând un ritual anume, care marca poziția rudei lor, dar dr. Xia aderase la o etichetă Manchu și mai complicată, și anume: generațiile tinere trebuiau să-i onoreze pe cei vârstnici în fiecare dimineață și seară, bărbații îngenunchind, iar femeile făcând reverențe. La sărbători, bărbații erau obligați să facă o plecăciune tradițională completă. Statutul de fostă concubină al bunicii, adăugat la diferența de vârstă îi obliga pe ei să dea ascultare cuiva de rang inferior și mult mai tânăr. Or, asta era prea mult pentru fii.

S-au întrunit cu restul familiei, montându-se unii pe alții până au ajuns într-o stare de furie. Chiar și vechea colegă și prietenă de școală a bunicii era supărată deoarece căsătoria socrului ei ar fi forțat-o să intre într-o relație cu totul nouă cu o fostă camaradă de clasă. Nu mai putea să mănânce la aceeași masă cu vechea ei prietenă, nici măcar să se așeze alături de ea, ci urma să o servească, chiar să-i facă plecăciuni.

Fiecare membru al familiei — fii, nurori, nepoți, chiar și strănepotul — s-au dus, pe rând, la dr. Xia, rugându-l să „ia în considerare simțămintele celor din carnea și sângele lui". S-au lăsat în genunchi, s-au prosternat în plecăciuni adânci, au plâns, au strigat.

L-au implorat pe dr. Xia să țină seama de faptul că era un Manchu și că, în vechea tradiție Manchu, un bărbat cu statutul lui nu se poate căsători cu o chinezoaică Han. Dr. Xia le-a replicat că această regulă fusese abolită cu mult timp în urmă. Copiii au insistat însă arătând că un bun Manchu trebuie să o respecte oricum. Și au ținut-o tot așa invocând și argumentul diferenței de vârstă. Dr. Xia avea mai mult de două ori vârsta bunicii. Un membru al familiei a amintit un vechi proverb: „O soție tânără cu un soț bătrân este în realitate femeia altui bărbat."

Ceea ce l-a durut cel mai mult pe dr. Xia a fost șantajul sentimental — mai cu seamă argumentul că, luând drept soție o fostă concubină, ar afecta poziția copiilor lui în societate. Își dădea și el seama că fiii lui își vor „pierde fața" și se simțea vinovat. Cu toate acestea, era hotărât să pună pe primul plan fericirea bunicii mele. Dacă o lua drept concubină, nu numai că ea și-ar fi pierdut „fața", dar ar fi devenit sclava întregii familii. Dragostea lui nu ar fi fost de-ajuns pentru a o proteja dacă nu ar fi fost cu adevărat soția lui.

Dr. Xia și-a implorat familia să respecte dorința unui om în vârstă. Dar ei — și odată cu ei societatea — au luat atitudinea potrivit căreia o dorință iresponsabilă nu trebuie acceptată. Unii au făcut aluzii că ar fi senil. Alții i-au spus: „Ai deja fii, nepoți, ba chiar un strănepot, o familie mare și prosperă. Ce mai vrei? De ce trebuie să te *căsătorești* cu ea?"

Discuțiile au continuat. Tot mai multe rude și prieteni au apărut pe scenă, invitați cu toții de fiii săi. Ei s-au pronunțat în unanimitate că mariajul ar fi o idee nebunească. Apoi și-au îndreptat atacurile veninoase împotriva bunicii. „Să se mărite din nou, când trupul și oasele fostului soț încă nu s-au răcit." „Această femeie a pus totul la cale; ea este cea care refuză să accepte poziția de concubină ca să poată deveni soția legiuită. Dacă te iubește cu adevărat, de ce nu se poate mulțumi să fie concubina ta?" Îi atribuiau tot felul de intenții; ea uneltea să-l împingă pe dr. Xia s-o ia de nevastă și, după aceea să pună stăpânire pe întreaga familie și să maltrateze copiii și nepoții.

Au mai insinuat că ea avea în cap să pună mâna pe banii doctorului Xia. De fapt toate discuțiile despre buna-cuviință, moralitate, propriul bine al doctorului Xia nu făceau decât să ascundă tot felul de calcule legate de averea lui. Rudele se temeau că bunica ar fi putut pune mâna pe averea doctorului Xia, deoarece ar fi devenit automat stăpâna casei în calitate de soție.

Dr. Xia era un om bogat. Poseda două mii de acri de teren arabil în jurul Yixianului și mai avea pământ și la sud de Marele Zid. Locuința lui din oraș era o clădire impunătoare, din cărămidă cenușie, vopsită elegant în alb. Plafoanele erau văruite, iar tapetul de hârtie de pe pereții încăperilor ascundeau îmbinările și grinzile, ceea ce era considerat un semn de prosperitate. Mai avea și un cabinet medical bine dotat și o farmacie.

Când și-au dat seama că nu ajungeau la niciun rezultat, membrii familiei s-au hotărât să-și îndrepte armele direct spre bunica. Într-o zi, nora — fosta colegă de clasă a bunicii — a vizitat-o. După ce au servit ceaiul și după o conversație despre noutățile zilei, prietena a trecut la adevăratul motiv al vizitei. Bunica a izbucnit în lacrimi și i-a luat mâna cum o făceau ele, când erau apropiate, în adolescență. „Ce-ai face tu dacă ai fi în situația mea?" a întrebat-o bunica. Văzând că nu-i răspunde, a insistat: „Știi ce înseamnă să fii o concubină. N-ai vrea să fii așa ceva, nu? Cred că știi o vorbă a lui Confucius: *Jiang-xin-bi-xin.* Imaginează-ți că inima mea era a ta." Să apelezi la sentimentele bune ale cuiva invocând un precept rostit de un înțelept este adesea mai eficient decât un simplu nu.

Prietena s-a întors în familie simțindu-se vinovată și le-a comunicat eșecul misiunii sale. Le-a dat de înțeles că nu mai avea inima s-o mai chinuie pe bunica. A găsit un aliat în De-gui, al doilea fiu al doctorului Xia, asistentul tatălui său, mai apropiat de el decât ceilalți frați. Acesta a fost de părere că trebuiau să-i lase să se căsătorească. Al treilea fiu a început și el să cedeze, după ce și-a auzit soția povestind cât de nefericită era bunica.

Cei mai indignați membri ai familiei erau fiul cel mare și soția lui. Văzând că ceilalți începuseră să șovăie, soția acestuia i-a spus soțului: „Sigur că nu le pasă. Ei au fiecare slujba lui. Femeia asta nu le poate lua slujbele. Dar tu, cu ce rămâi? Nu ești decât administratorul moșiei bătrânului — și totul îi va reveni *ei* și fiicei ei! Ce se va alege de noi, biata de

mine și bieții noștri copii? Nu avem nimic să ne întreținem. Poate ar trebui să murim cu toții! Poate că asta vrea tatăl nostru cu adevărat! Poate ar trebui să mă omor eu ca să fie toți fericiți!" Cuvintele ei erau însoțite de bocete și de râuri de lacrimi. Cuprins de o stare de agitație, soțul i-a cerut: „Lasă-mă până mâine!"

Când s-a trezit a doua zi, dr. Xia și-a găsit întreaga familie, cu excepția lui De-gui, cincisprezece membri în total, îngenuncheată în fața dormitorului său. În momentul când bătrânul a deschis ușa, fiul cel mare le-a strigat: „Prosternați-vă!" și toți s-au plecat ca unul. Apoi, cu o voce tremurând de emoție, fiul a declamat: „Tată, copiii tăi și întreaga ta familie vor sta aici prosternați până când vom muri, doar dacă nu te vei gândi și la noi și, mai cu seamă, nu te vei gândi la bătrânețile tale."

Dr. Xia a fost atât de furios, încât a început să tremure din tot trupul. Le-a cerut copiilor să se ridice dar, înainte ca vreunul să se miște, fiul cel mare a vorbit din nou: „Nu, tată, nu ne vom ridica — decât dacă renunți la nuntă!" Dr. Xia a încercat să-l facă să renunțe, dar fiul și-a continuat cu o voce tremurândă asaltul. În cele din urmă, dr. Xia a spus: „Știu ce este în mintea voastră. Nu voi mai întârzia în lumea asta multă vreme. Voi sunteți îngrijorați de felul cum se va comporta viitoarea voastră mamă vitregă, dar eu nu am nici cea mai mică îndoială că vă va trata pe toți foarte bine. Știu că este o ființă bună. Vedeți și voi cu siguranță că nu vă pot da altă garanție decât caracterul ei..."

La auzul cuvântului „caracter", fiul cel mare a scos un sforăit „Cum poți vorbi de « caracter » la o concubină! În primul rând nicio femeie cinstită n-ar fi devenit concubină!" Apoi a început să o insulte pe bunica. În acel moment, dr. Xia nu s-a mai putut controla. A ridicat bastonul și a început să-l lovească pe fiul său.

Toată viața lui, dr. Xia fusese un model de reținere și de calm. Familia, încă îngenuncheată, era năucită. Strănepotul a început să scoată țipete isterice. Fiul cel mare a amuțit o clipă, apoi și-a ridicat din nou vocea protestând nu numai pentru durerea fizică, dar și pentru jignirea de a fi fost lovit în fața familiei. Abia respirând de furie și de oboseală, dr. Xia s-a oprit. Dar fiul a început iar să profereze insulte împotriva bunicii mele. Tatăl lui i-a strigat să tacă și l-a lovit din nou cu atâta putere încât bastonul s-a rupt în două.

Fiul a meditat câteva clipe la propria umilință și durere, apoi a scos pistolul și l-a privit pe dr. Xia în față. „Un supus loial se omoară pentru a protesta împotriva împăratului. Un fiu credincios trebuie să facă același lucru față de tatăl său. Tot ce am pentru a protesta împotriva ta este moartea mea!" S-a auzit o împușcătură. Fiul s-a clătinat, apoi a îngenuncheat pe podea. Își trăsese un glonte în abdomen.

Un cărucior tras de un cal l-a dus repede la un spital din apropiere, unde a murit a doua zi. S-ar putea să nu fi intenționat să se sinucidă și să fi recurs doar la un gest dramatic care să-l oblige pe tatăl lui să cedeze.

Moartea fiului a fost devastatoare pentru dr. Xia. Deși aparent era la fel de calm ca de obicei, cei care-l cunoșteau ghiceau o adâncă tristețe în atitudinea lui liniștită. Din acea zi a suferit accese de melancolie total străine de vechea lui seninătate.

Orășelul fierbea de indignare, zvonuri și acuzații. Dr. Xia și, mai ales, bunica au fost făcuți vinovați de moartea fiului. Dar dr. Xia a dorit să arate că nimic nu-l va opri în hotărârea luată. Curând după funeraliile fiului, el a fixat data căsătoriei. I-a prevenit pe copii că trebuiau să arate respectul cuvenit noii lor mame și a trimis invitații notabilităților orașului. Tradiția le impunea să participe și să trimită daruri. A anunțat-o și pe bunica să se pregătească pentru o căsătorie în stil mare. Ea era speriată de acuzații și de efectul pe care l-ar putea avea ele asupra doctorului Xia și încerca, cu disperare, să se convingă că nu era cu nimic vinovată. Simțea, mai degrabă că sfidează. A consimțit la un ritual complet de căsătorie. În ziua nunții, a părăsit locuința tatălui ei într-o trăsură elegantă, însoțită de o procesiune de muzicieni. După tradiția Manchu, familia ei trebuia să închirieze o trăsură care să o ducă până la jumătatea drumului spre noua ei locuință, iar mirele îi trimitea o altă trăsură pentru cealaltă jumătate de drum. În locul unde avea loc „predarea", fratele în vârstă de cinci ani al bunicii, Yu-lin, aștepta lângă portiera trăsurii, aplecat până la pământ, ceea ce voia să semnifice că o va duce în spinare până la trăsura doctorului Xia. El urma să repete gestul și când bunica ajungea la locuința soțului. O femeie nu putea să intre, mergând pe jos, în casa unui bărbat, deoarece asta ar fi însemnat o abdicare importantă de la propriul ei statut. Trebuia văzută cum este purtată manifestând astfel și rezistența cerută de tradiție.

Două domnișoare de onoare au condus-o pe bunica în încăperea în care urma să aibă loc ceremonia. Dr. Xia era în picioare, în fața unei mese drapate cu o mătase grea, roșie, bogat brodată, pe care se aflau tablele Cerului, Pământului, Împăratului, Strămoșilor și Învățătorului. El purta o pălărie asemănătoare unei coroane, decorată, cu o coadă de pene în spate, și o robă lungă, largă, brodată, cu mâneci clopot, o ținută Manchu tradițională, potrivită pentru călărie și trageri cu arcul, amintind trecutul nomad al locuitorilor Manciuriei. Dr. Xia a îngenuncheat și s-a prosternat de cinci ori în fața tablelor, iar apoi s-a îndreptat singur spre camera nupțială.

Apoi, bunica, însoțită de cele două femei, a făcut cinci reverențe, de fiecare dată atingându-și părul cu mâna dreaptă, cu un gest semănând cu un salut. Ea nu se putea prosterna, din cauza coafurii ei complicate. După aceea, l-a urmat pe dr. Xia în camera nupțială, unde el i-a dat jos vălul roșu care-i acoperea capul. Cele două domnișoare de onoare s-au înfățișat pe rând, cu un vas gol, pe care l-au schimbat între ele, după care s-au retras. Dr. Xia și bunica au stat, singuri, în tăcere, pentru un timp; apoi, dr. Xia a ieșit pentru a-și saluta rudele și invitații. Bunica trebuia să

șadă câteva ore, nemișcată și singură, pe *kang*, cu fața la fereastra pe care era proptită o uriașă gravură roșie semnificând „dublă fericire". Această postură a miresei se numea „a lăsa fericirea să se așeze" și simboliza absența neliniștii, socotită o calitate esențială la o femeie. După ce au plecat toți invitații, un tânăr, rudă a doctorului Xia, a intrat în camera în care se afla bunica și a tras-o de trei ori de mânecă. Numai atunci a avut permisiunea să se dea jos din *kang*. Cu ajutorul celor două însoțitoare, și-a schimbat costumul greu și bogat brodat cu o simplă robă roșie și șalvari roșii. Și-a scos și enorma parură cu toate bijuteriile care scoteau clinchete la fiecare mișcare și și-a împletit părul în două cozi răsucite pe urechi.

Astfel, în anul 1935, mama, în vârstă de patru ani, și bunica, în vârstă de douăzeci și șase, s-au mutat în confortabila locuință a doctorului Xia. Era un adevărat complex, alcătuit din casa de locuit propriu-zisă, în spate, și cabinetul medical cu farmacia, cu fața la stradă. Era un lucru obișnuit ca medicii reputați să aibă propriile farmacii. În farmacie, dr. Xia vindea medicamente tradiționale chinezești, extracte animale și ierburi, preparate de trei asistenți într-un laborator propriu.

Fațada casei era bogat decorată cu însemne roșii și aurii, iar în centru se afla o placă dreptunghiulară, pe care scria cu litere aurii că acolo se afla reședința Xia. În spatele farmaciei, într-o curticică, se aflau câteva camere pentru servitori și bucătari. În continuare, se deschideau mai multe curți mai mici, în jurul cărora locuia familia. Ceva mai în spate, era o grădină frumoasă, cu chiparoși și pruni de iarnă. Nu creștea iarbă în curte din cauza climatului aspru. Ele arătau deci ca niște terenuri virane, cu un pământ cafeniu, bătătorit, care se transforma în praf vara și în noroi în primăverile scurte, după ce se topea zăpada. Dr. Xia iubea păsărelele și avea și o grădină plină cu păsărele unde, în fiecare dimineață, indiferent de vreme, făcea *qigong*, un fel de gimnastică chinezească, constând din mișcări line și grațioase, adesea numite *t'ai chi*, și se desfăta, ascultând păsărelele cântând și ciripind.

După moartea fiului său, dr. Xia a trebuit să suporte reproșul tăcut al familiei. Nu i-a împărtășit niciodată bunicii durerea lui. Pentru bărbații chinezi, o mască de superioritate împietrită era obligatorie, ei nu-și puteau dezvălui sentimentele. Dar bunica își dăduse seama ce vâltoare de simțăminte contradictorii îl încercau și suferea în tăcere alături de el. Îi arăta multă dragoste și îi satisfăcea toate nevoile cu multă dăruire.

Față de familie era veșnic zâmbitoare, deși ei o tratau în general cu un dispreț ascuns sub o spoială de respect formal. Chiar și nora care-i fusese colegă de clasă, încerca să o evite. Faptul că ei o considerau răspunzătoare de moartea fiului cel mare o apăsa pe bunica.

Întregul ei mod de viață a trebuit să se schimbe și să-l adopte pe cel al unei soții Manchu. Dormea în cameră cu mama mea, iar dr. Xia, în altă cameră. În fiecare dimineață, în zori, înainte să se scoale, o stare de

tensiune nervoasă punea stăpânire pe ea la gândul că va trebui să-i audă în curând pe membrii familiei. Trebuia să se spele în viteză și să-l întâmpine pe fiecare cu o serie de mișcări rigide de salut. În plus, trebuia să-și facă singură o coafură foarte complicată peste care să așeze parură la fel de complicată și de voluminoasă, sub care trebuia să poarte o perucă. Tot ce primea în schimb era un șir de „Bună dimineața" înghețate de fapt, unicele cuvinte pe care i le adresa familia. În timp ce-i urmărea făcând plecăciuni și târâindu-se în fața ei, nu se îndoia nicio clipă că, în adâncul inimii lor, era numai ură. Ritualul acesta o jignea, mai ales, prin lipsa lui de sinceritate.

Cu prilejul diferitelor festivități și ocazii importante, întreaga familie trebuia să se ploconească în fața ei și să-i facă reverențe, iar ea trebuia să sară în picioare și să stea țeapănă lângă scaun, arătând că l-a lăsat neocupat, aluzie la defuncta lor mamă și confirmând respectul tuturor. Datina Manchu contribuia să o țină departe de dr. Xia. Nu aveau voie nici să ia mesele împreună, iar una din nurori stătea mereu în picioare în spatele bunicii ca să o servească. Femeia avea însă o expresie atât de înghețată, că bunicii îi pierea pofta de mâncare.

Odată, la scurtă vreme după ce se mutase la dr. Xia, mama se instalase comod într-un loc care i se păruse ei cald și confortabil, pe *kang*, când a remarcat că fața doctorului Xia se întunecă brusc, iar el s-a repezit la ea smucind-o cu brutalitate din culcuș. Se așezase tocmai pe locul care-i aparținea lui în exclusivitate. A fost singura dată când a lovit-o. După tradiția Manchu, acel loc era sacru.

Noua ei viață în casa doctorului Xia i-a dat bunicii pentru prima dată adevărata măsură a libertății. În același timp, a cunoscut totuși senzația de a fi prinsă într-o capcană. Și pentru mama, situația era ambivalentă. Dr. Xia era foarte blând cu ea și acceptase să o considere propria lui fiică. Ea i se adresa cu „Tată", iar el i-a dat numele lui, Xia, pe care-l poartă și astăzi, și un nou prenume „De-hong", alcătuit din două semne: Hong, care înseamnă „lebădă sălbatică" și De, care înseamnă „Virtute".

Familia doctorului Xia nu îndrăznea să o insulte pe bunica în prezența ei — ar fi însemnat trădare față de „mamă". Fiica ei era însă cu totul altceva. Primele amintiri ale mamei mele, în afară de cele din prima copilărie, când fusese răsfățată și alintată de mama ei, au fost legate de teroarea exercitată asupra ei de membrii tineri ai familiei Xia. Se stăpânea să nu plângă, își ascundea vânătăile și rănile, să nu i le vadă mama ei, dar aceasta nu se lăsa păcălită. Nu-i spunea nimic doctorului Xia, ca să nu-l necăjească și să creeze noi probleme între el și copiii lui. Dar mama suferea și o ruga să se întoarcă în casa bunicilor sau în casa pe care o cumpărase generalul Xue și unde toată lumea o trata ca pe o prințesă. Și-a dat însă curând seama că trebuia să renunțe să mai ceară să fie „dusă

acasă", deoarece rugăminţile ei, pe lângă faptul că erau zadarnice, aduceau lacrimi în ochii mamei ei.

Prietenii cei mai apropiaţi ai mamei mele erau tot soiul de necuvântătoare: o bufniţă, un papagal negru „myna", care putea spune câteva fraze, un şoim, o pisică, şoricei albi şi câteva lăcuste şi greieraşi, pe care îi ţinea în borcane de sticlă. În afară de ei, mai avea un prieten, în persoana vizitiului doctorului Xia, „Bătrânul Uriaş Lee". Acesta venea din munţii Hinggan din nordul depărtat, unde se întâlneau fruntariile Chinei, Mongoliei şi Uniunii Sovietice. Avea o piele foarte întunecată, păr aspru, buze groase şi un nas cârn, trăsături foarte rar întâlnite la chinezi. Adevărul e că nu arăta deloc a chinez. Era înalt, slab şi vânos. Tatăl lui îl învăţase să fie vânător şi să pună capcane, să sape după rădăcini de ginseng, să vâneze urşi, vulpi şi cerbi. Un timp le-a mers bine vânzând pieile, dar în ultima vreme, au fost scoşi din afaceri de bandiţi care lucrau pentru Bătrânul Mareşal Chang Tso-lin. Bătrânul Uriaş Lee îl numea „banditul acela nenorocit". Mai târziu, când mamei i s-a spus că Bătrânul Mareşal fusese un devotat patriot antijaponez, şi-a amintit de batjocura cu care Bătrânul Uriaş Lee îl trata pe „eroul" Nord-estului.

Bătrânul Uriaş Lee le purta de grijă animăluţelor favorite ale mamei şi obişnuia să o ia cu el în expediţiile lui. În iarna aceea, o învăţase să patineze. Primăvara, când se topeau gheţurile şi zăpezile, se uitau la oamenii care îndeplineau cel mai important ritual anual, „măturarea mormintelor" şi plantau flori pe mormintele strămoşilor. Vara mergeau la pescuit şi la cules de ciuperci, iar toamna se duceau cu trăsura la marginea oraşului să vâneze iepuri.

În lungile seri manciuriene, când vântul mugea peste câmpii şi apa îngheţa pe dinăuntru, Bătrânul Uriaş Lee şedea, cu mama pe genunchi, pe *kangul* cald şi îi depăna fabuloase poveşti despre munţii din nord. Imaginile cu care adormea mama erau misterioşi arbori uriaşi, flori exotice, păsări frumos colorate cântând triluri melodioase şi rădăcini de ginseng pe care, după ce le scoteai din pământ, trebuia să le înconjuri cu un fir roşu şi să le legi, pentru că, altfel, fugeau, fiind, în realitate, fetiţe.

Bătrânul Uriaş Lee îi mai povestea mamei şi despre obiceiurile animalelor. Tigrii, care bântuiau munţii Manciuriei de Nord, aveau o inimă bună şi nu-i atacau pe oameni decât dacă se simţeau ameninţaţi. Pe tigri, el îi iubea. Nu acelaşi lucru se putea spune de urşi, deoarece erau fioroşi şi trebuia să te fereşti neapărat de ei. Dacă întâmplarea ţi-i scotea în cale, trebuia să stai nemişcat aşteptând ca ursul să-şi plece capul. Asta fiindcă urşii au un smoc de păr pe frunte, care le cade pe ochi şi nu-i mai lasă să vadă atunci când îşi coboară capul. Când te întâlneşti cu un lup, nu trebuie să te întorci şi să fugi, pentru că el fuge întotdeauna mai repede. Trebuie să te opreşti şi să-l priveşti în faţă, arătându-i că nu-ţi este frică de el. Apoi trebuie să porneşti mişcând picioarele îndărăt, foarte, foarte,

încet. Mulți ani mai târziu, sfaturile Bătrânului Uriaș Lee aveau să-i salveze viața.

Într-o zi, mama avea cinci ani, era în grădină și vorbea cu prietenii ei necuvântători, când s-a văzut înconjurată de o bandă formată din nepoții doctorului Xia. Aceștia au început s-o îmbrâncească, s-o insulte și chiar s-o lovească și să devină tot mai violenți. Au împins-o într-un colț al grădinii, unde era o fântână secată și au aruncat-o acolo. Fântâna era destul de adâncă și mama s-a izbit puternic de molozul de la fund. Până la urmă, cineva i-a auzit strigătele și l-a chemat pe Bătrânul Uriaș Lee, care a alergat cu o scară. Bucătarul i-a ținut-o, în timp ce el cobora în fântână. Între timp, la fața locului ajunsese și bunica înnebunită de spaimă. După câteva minute, Bătrânul Uriaș Lee a reapărut cu mama în brațe, leșinată și plină de tăieturi și de zgârieturi și a pus-o în brațele bunicii mele. Mama a fost dusă în cabinetul medical, unde a examinat-o dr. Xia, care a constatat o fractură de șold. Ani întregi după aceea, încheietura i se tot disloca, iar de pe urma căderii a rămas cu un ușor șchiopătat.

Când dr. Xia a întrebat-o ce se întâmplase, mama i-a spus că a împins-o nepotul „Numărul Șase". Bunica, mereu atentă la dispoziția în care se găsea dr. Xia, a încercat să o facă să tacă, deoarece Numărul Șase era nepotul preferat. După ce dr. Xia a părăsit încăperea, bunica i-a spus mamei să nu se mai plângă de „Numărul Șase", ca să nu-l supere pe dr. Xia. Pentru o vreme, mama n-a avut voie să iasă din casă din cauza fracturii. Ceilalți copii, profitând de situație, au ostracizat-o fără cea mai mică ezitare.

Imediat după acest incident, dr. Xia a început să lipsească de acasă, de fiecare dată pentru câteva zile. Se ducea în capitala provinciei, Jinzhou, la circa douăzeci și cinci de mile spre sud, ca să-și caute o slujbă. Atmosfera din familie devenise insuportabilă și accidentul mamei mele, care ar fi putut fi fatal, l-au convins că era esențial să se mute din localitate.

Trebuie spus că nu era o decizie ușor de luat. În China, faptul că mai multe generații ale aceleiași familii trăiau sub același acoperiș era considerat un lucru demn de cea mai mare onoare. Străzile primeau chiar numele de „Cinci generații sub un acoperiș" pentru a comemora o asemenea familie. Întreruperea acestei tradiții trebuia evitată cu orice preț, fiind considerată o adevărată tragedie. Cu toate acestea, dr. Xia încerca să se arate în fața bunicii binedispus, spunându-i că ar fi bucuros să aibă mai puțină răspundere.

Bunica a simțit o mare ușurare, dar s-a străduit să nu și-o arate. În realitate, ea îl împingea cu discreție pe dr. Xia spre decizia mutării din casă, mai ales după ce i se întâmplase mamei mele. Se săturase de acea familie, care-i dovedise tot timpul o atitudine de gheață, urmărind doar s-o facă să sufere și în sânul căreia nu aflase nici prietenie, nici intimitate.

Dr. Xia și-a împărțit proprietățile între membrii familiei. N-a păstrat pentru el decât darurile oferite strămoșilor săi de către împărații Manchu.

Văduvei fiului mai mare i-a dat tot pământul arabil. Al doilea fiu a primit farmacia, iar locuința i-a revenit fiului mai mic. A avut grijă ca Bătrânul Uriaș Lee și ceilalți servitori să nu aibă de suferit. Când a întrebat-o pe bunica dacă traiul în sărăcie ar face-o să sufere, ea l-a asigurat că e fericită doar să-i aibă pe el și pe fiica ei: „Când te bucuri de dragoste, până și apa rece este dulce."

Intr-o zi geroasă de decembrie a anului 1936, familia s-a strâns în fața porții principale ca să-i vadă plecând. Niciunul nu avea lacrimi în ochi, cu excepția lui De-gui, singurul fiu care sprijinise căsătoria. Bătrânul Uriaș Lee i-a dus într-o trăsură trasă de cai până la gară, unde mama, înlăcrimată, s-a despărțit de el. Dar când s-a urcat în tren, a uitat de toate: nu mai călătorise cu trenul de când avea un an, era surescitată și țopăia tot timpul privind pe fereastră.

Jinzhou era un oraș mare, cu o populație numărând aproape o sută de mii de locuitori, capitala uneia din cele cinci provincii ale statului Manchukuo . Se afla la circa zece mile depărtare de mare și se învecina cu Marele Zid. Ca și Yixian, era un oraș fortificat, dar se dezvolta rapid și începuse să se extindă dincolo de ziduri. Avea un număr de fabrici de textile și două rafinării de produse petroliere; era și un nod important de cale ferată și avea chiar și un aeroport.

Japonezii îl ocupaseră la începutul lui ianuarie 1932, după lupte grele. Jinzhou se dovedise un punct strategic important, jucând un rol considerabil în cucerirea Manciuriei, iar ocuparea lui a devenit cauza unor dispute diplomatice între Statele Unite și Japonia și un episod-cheie în lungul șir de evenimente care au culminat cu Pearl Harbour**, zece ani mai târziu.

Atunci când japonezii au declanșat atacul asupra Manciuriei, în septembrie 1931, tânărul mareșal, Chang Hsueh-liang, a fost forțat să abandoneze capitala, Mukden, japonezilor. El s-a retras la Jinzhou cu vreo două sute de mii de ostași stabilindu-și aici cartierul general. În unul din primele atacuri de acest fel din istorie, japonezii au bombardat orașul din aer, iar când trupele japoneze au pătruns în oraș s-au dedat la violențe.

Acesta era orașul în care dr. Xia, în vârstă de șaizeci și șase de ani, a fost obligat să ia totul de la capăt. Nu și-a permis decât să închirieze o colibă de pământ, de zece pe opt picioare, într-o zonă săracă a orașului, pe o suprafață joasă, în vecinătatea unui râu. Majoritatea localnicilor erau prea săraci ca să-și facă un acoperiș solid și se mulțumeau să pună o bucată de tablă ondulată peste cei patru pereți, fixată cu pietre ca să n-o

---

* Între 1932 și 1945 țară din estul Asiei, sub control japonez, cuprinzând Manciuria și o parte din Mongolia (*n. trad.*).

** Port din Insulele Hawaii, aproape de Honolulu, teatrul de război al atacului surpriză al Japoniei asupra bazei navale americane, de la 7 decembrie 1941, care a declanșat cel de-al Doilea Război Mondial (*n. trad.*).

zboare desele vânturi puternice din regiune. Locuința era situată la marginea orașului, de partea cealaltă a râului, între câmpuri plantate cu sorg. Când dr. Xia și mica lui familie au ajuns acolo, pământul era înghețat tun, ca și râul, de altfel, care avea o lățime de vreo treizeci de yarzi în dreptul bordeiului lor. Primăvara, după ce se topea gheața, terenul din jur se transforma într-o mlaștină și duhoarea emanată de scurgerile de ape menajere nu le mai ieșea din nări și din haine. Vara, locurile erau infestate cu țânțari și în permanent pericol de inundație, deoarece apele râului creșteau peste nivelul locuințelor și îndiguirile ori nu existau, ori nu erau întreținute.

Senzația cea mai copleșitoare pentru mama a fost aceea de frig aproape insuportabil. Orice activitate, nu numai orele de somn, trebuia să aibă loc pe *kang*, care ocupa aproape tot spațiul colibei. Într-un colț, se mai afla o sobiță de fier. Toți trei trebuiau să doarmă alături unul de altul pe *kang*. Nu exista lumină electrică și nici apă curentă. Toaleta era o baracă de pământ cu o groapă în mijloc și deservea toată comunitatea.

Chiar în fața bordeiului lor se afla un templu viu colorat, dedicat zeului Focului. Oamenii care veneau să se roage își legau caii în fața locuinței Xia. După ce timpul s-a mai încălzit, dr. Xia o lua pe mama seara la plimbări pe malul râului și îi recita din poemele clasice în timp ce admirau magnifice apusuri de soare. Bunica nu-i însoțea, întrucât obiceiul ca soții și soțiile să se plimbe împreună nu exista și, oricum, mersul pe jos era un chin pentru picioarele ei bandajate.

Trăiau la limita înfometării. La Yixian, familia avea asigurată hrană de pe ogoarele doctorului Xia, ceea ce însemna că, și după cedarea cotei către japonezi, le rămânea întotdeauna o cantitate de orez pentru necesitățile familiei. Veniturile lor scăzuseră acum foarte mult, iar japonezii luau o cotă mult mai mare din hrana populației. Majoritatea produselor locale erau exportate în Japonia, iar armata japoneză staționată în Manciuria lua restul. Populația locală reușea din când în când să facă rost de puțin porumb sau sorg, dar și aceste produse erau rare. Hrana principală era un terci de ghindă, cu un gust și un miros insuportabile.

Bunica mea nu trăise niciodată într-o astfel de sărăcie și, totuși, își amintește că a fost cea mai fericită perioadă a vieții ei. Dr. Xia o iubea și fiica ei era tot timpul lângă ea. Nu mai era obligată să suporte plicticoasele ritualuri Manchu și în micuța colibă răsunau acum râsete. Își petrecea uneori serile lungi jucând cărți cu dr. Xia. Regula era: dacă dr. Xia pierdea, bunica îl lovea de trei ori, iar dacă ea pierdea, dr. Xia o săruta de trei ori.

Bunica a reușit să-și facă și multe prietene printre vecine și aceasta reprezenta o noutate pentru ea. Ca soție de doctor era respectată, chiar dacă era departe de a fi înstărită. După ani de umilință, când fusese tratată ca un obiect, se simțea acum cu adevărat liberă.

Din când în când, împreună cu noile ei prietene, organizau, doar pentru ele, un străvechi spectacol Manchu, în care cântau și dansau acompaniindu-se la tamburine. Melodiile pe care le interpretau erau note foarte simple și ritmuri repetitive, iar versurile se creau în timp ce dansau. Femeile căsătorite își cântau viața sexuală, iar virginele puneau întrebări despre sex. Majoritatea fiind analfabete, foloseau această modalitate de a cunoaște viața adevărată. Prin versurile cântate, ele își vorbeau una alteia, povestindu-și viața și vorbind despre bărbații lor, făcând astfel un schimb de bârfe.

Bunica era încântată de aceste reuniuni și adesea făcea repetiții acasă. Se așeza pe *kang*, scutura tamburina cu mâna stângă și cânta în ritmul ei, compunând, în același timp, versurile. Adesea, dr. Xia îi sugera cuvintele. Mama era prea mică pentu a participa, dar îi plăcea să-și urmărească mama în timpul repetițiilor. Era fascinată și voia, mai ales, să știe ce cuvinte îi sugerase dr. Xia. Își dădea seama că trebuiau să fie foarte nostime, din moment ce amândoi râdeau așa de tare după ce se rosteau. Dar când mama ei i le repeta, rămânea perplexă. Nu avea nici cea mai mică idee ce înțeles aveau.

Viața lor era însă aspră. Fiecare zi reprezenta o luptă pentru supraviețuire. Orezul și grâul se găseau doar pe piața neagră, așa că bunica a început să-și vândă o parte din bijuteriile pe care i le dăduse generalul Xue. Nu mânca aproape nimic, mințind că mâncase mai înainte sau că nu-i era foame și va mânca mai târziu. Când dr. Xia a descoperit că își vindea bijuteriile, a insistat să renunțe. „Sunt un om bătrân, a spus el. Într-o bună zi am să mor și va trebui să recurgi la aceste bijuterii ca să supraviețuiești."

Dr. Xia lucra ca doctor salariat al altui cabinet medical, care nu-i oferea șansa de a-și dovedi talentele și priceperea. Dar el muncea cu dăruire și, cu timpul, reputația lui a început să crească. În curând, a fost invitat să facă o primă vizită în casa unui pacient. Când s-a întors acasă în acea seară, aducea un pachet învelit într-o cârpă. Le-a făcut cu ochiul mamei mele și soției lui, punându-le să ghicească ce era în pachet. Ochii mamei mele păreau fixați pe legăturica aburindă și, chiar înainte de a fi strigat „Chifle aburite", s-a repezit să rupă învelișul pachetului. În timp ce devora chiflele fierbinți, și-a ridicat privirea și a întâlnit ochii doctorului Xia care sclipeau. La cincizeci de ani de la această întâmplare, mama încă își amintește expresia de fericire din ochii lui și astăzi spune că n-a mai mâncat vreodată ceva atât de delicios ca acele simple chifle.

Vizitele la domiciliu erau importante pentru doctori, deoarece familiile le plăteau doctorilor și nu angajatorului. Dacă pacienții erau mulțumiți sau bogați, doctorii primeau adesea recompense frumoase. Pacienții recunoscători făceau daruri valoroase doctorilor de Anul Nou sau în alte ocazii speciale. După o serie de vizite la domiciliu, situația materială a doctorului Xia a început să se îmbunătățească.

Și reputația lui a început să se răspândească în oraș. Odată, soția guvernatorului provinciei a intrat în comă și acesta l-a chemat pe dr. Xia, care a reușit să o readucă în viață. Faptul a fost privit aproape ca o revenire din mormânt a cuiva. Guvernatorul a dispus să se facă o placă pe care a scris cu mâna lui: „Drului Xia, care redă viață oamenilor și societății." A ordonat apoi ca această placă să fie purtată în procesiune în tot orașul.

Curând după aceea, guvernatorul l-a vizitat pe dr. Xia pentru un cu totul alt fel de sprijin. El avea o soție și douăsprezece concubine, dar niciuna nu-i dăruise un copil. Guvernatorul auzise că dr. Xia era mai ales specializat în problemele de fertilitate. Dr. Xia i-a prescris poțiuni pentru el și pentru cele treisprezece consoarte, în urma cărora mai multe au rămas însărcinate. În realitate, problema se datora guvernatorului, dar, diplomat, dr. Xia a tratat și femeile pentru ca bărbatul să nu-și piardă fața. Guvernatorul a fost peste măsură de fericit și a scris încă o placă, și mai mare, pentru dr. Xia, pe care scrisese: „Reîncarnarea lui Kuanyin" (Zeița budistă a fertilității și bunătății); noua placă a fost purtată până la locuința doctorului Xia, într-o procesiune și mai numeroasă. După aceea, pacienții veneau la dr. Xia chiar și din Harbin, aflat la patru sute de mile spre nord. Devenise cunoscut ca unul dintre cei „patru doctori celebri" din Manchukuo.

Către sfârșitul lui 1937, la un an după sosirea lor la Jinzhou, dr. Xia s-a putut muta într-o locuință mai mare, în afara vechii porți de nord a orașului. Era cu totul diferită de coliba de lângă râu. În loc de pământ, era clădită din cărămidă roșie și în loc de o singură cameră, avea trei dormitoare. Dr. Xia și-a putut deschide din nou un cabinet medical și a folosit salonul în acest scop.

Clădirea era situată în partea sudică a unei curți mari, pe care o împărțeau cu încă două familii, dar numai locuința doctorului Xia avea o ușă care dădea direct în curte. Celelalte două case dădeau în stradă și aveau ziduri solide spre curte, fără ferestre. Când voiau să intre în curte, locatarii lor trebuiau să facă un înconjur și să intre printr-o poartă care răspundea în stradă. În partea de nord, curtea era închisă de un zid gros. În curte creșteau chiparoși și arbori din specia ilex, de care cele trei familii agățaseră frânghii pentru a-și usca rufele. Mai înfloreau și câțiva trandafiri de Sharon care reușeau să supraviețuiască în timpul iernilor aspre din regiune. Pe timpul verii, bunica își scotea afară plantele ei perene favorite: zorele cu marginea albă, crizantemele, daliile și balsamul grădinii.

Bunica și dr. Xia nu au avut copii. El avea teoria că un bărbat trecut de șaizeci și cinci de ani nu trebuia să ejaculeze, ca să-și poată conserva sperma, considerată esența bărbăției. După mulți ani, bunica i-a povestit mamei, într-un mod oarecum misterios, că prin *qigong* dr. Xia realizase o tehnică prin care putea avea un orgasm fără să ejaculeze. Pentru un

bărbat de vârsta lui, se bucura de o sănătate de fier. Nu fusese niciodată bolnav, făcea în fiecare zi un duș rece, chiar la temperaturi sub 0 grade. Nu a pus niciodată gura pe alcool și nu a fumat, respectând directivele sectei cvasireligioase căreia îi aparținea, *Zai-li-hui* (Societatea Rațiunii).

Deși era el însuși doctor, dr. Xia nu era un adept al consumului de medicamente, insistând că un trup sănătos era cea mai bună cale spre o sănătate perfectă. Se opunea oricărui tratament care, în opinia sa, însănătoșea o parte a trupului, în timp ce dăuna alteia și nu prescria niciodată medicamente puternice, din cauza efectelor secundare pe care le puteau avea. Mama și bunica trebuiau adeseori să se ascundă ca să ia medicamente. Când se îmbolnăveau, aducea mereu un alt doctor — care trebuia să fie un doctor chinez, de medicină tradițională — dar și un șaman, care credea că unele boli sunt cauzate de spirite malefice, care trebuiau îmbunate sau exorcizate prin tehnici religioase speciale.

Mama era fericită. Pentru prima oară în viața ei era înconjurată de dragoste, de căldură. Nu mai trăia în tensiunea în care trăise în casa bunicilor timp de doi ani și nici nu mai era terorizată, cum fusese timp de un an de către nepoții doctorului Xia.

Aștepta cu încântare și nerăbdare serbările care aveau loc aproape în fiecare lună. Chinezii obișnuiți nu aveau noțiunea săptămânii de muncă. Numai instituțiile guvernamentale, școlile și fabricile japoneze aveau duminica liberă. Pentru populație, doar serbările permiteau o întrerupere a rutinei zilnice.

În a douăzeci și treia zi a lunii a douăsprezecea, cu șapte zile înainte de Noul An chinezesc, începea Festivalul de Iarnă. Legenda spunea că aceasta era ziua când Zeul Bucătăriei, care trăia împreună cu soția lui deasupra sobei de bucătărie în chip de portrete, se ducea în Cer pentru a aduce la cunoștința Împăratului Ceresc comportamentul familiei. Un raport favorabil aducea familiei o hrană abundentă în bucătărie pe tot cuprinsul anului. Așa că, în această zi, în fiecare gospodărie, membrii familiei se prosternează în fața portretelor Zeului și Zeiței bucătăriei, apoi li se dă foc, ceea ce înseamnă ascensiunea lor la cer. Bunica îi cerea întotdeauna mamei să le pună puțină miere pe buze. Ea mai ardea figurine miniaturale reprezentând caii și servitorii familiei, pe care le făcea din plante de sorg, ca să se bucure cuplul regal de ofrandele speciale ca să fie mulțumiți și dispuși să pună o vorbă bună pentru familia Xia în fața Împăratului Ceresc.

În următoarele câteva zile se preparau tot felul de mâncăruri. Carnea era tăiată în anumite forme, orezul și fasolea soja erau pisate până ce se transformau în pudră și din ele se făceau chifle, cornuri și găluști. Toate mâncărurile gătite se adăposteau în pivniță, în așteptarea Noului An. Pivnița devenea un adevărat refrigerator cu o temperatură de minus 20 grade Fahrenheit.

La miezul nopții de ajun a Noului An chinezesc o explozie uriașă de artificii umplea cerul, spre încântarea mamei mele. Își urma mama și pe dr. Xia, care ieșeau în curte pentru a se prosterna în direcția din care se presupunea că va sosi Zeul Norocului. De-a lungul străzii, toți locuitorii făceau același lucru. Se salutau apoi unii pe alții, rostind cuvintele: „Îți doresc să ai noroc."

Tot atunci, chinezii își făceau cadouri. Când zorii luminau hârtia albă din fereastră, mama sărea din pat și se grăbea să îmbrace jacheta nouă, pantalonii, șosetele și pantofii noi. Apoi ea și mama ei mergeau în vizită la vecini și la prieteni, făcând plecăciuni în fața adulților. De câte ori își loveau fruntea de podea, mama primea un „plic roșu", în care se aflau bani. Aceste plicuri trebuiau să-i ajungă tot anul ca bani de buzunar.

În următoarele cincisprezece zile, adulții își făceau vizite și își urau noroc unul altuia. Norocul, mai bine zis banii, erau o obsesie pentru majoritatea chinezilor obișnuiți. Lumea era foarte săracă și, în gospodăria Xia, ca în multe altele, singura dată când carnea era rezonabil de abundentă era în timpul sărbătorilor.

Festivitățile culminau în a cincisprezecea zi cu un carnaval și o procesiune urmată de un spectacol la lumina felinarului după căderea nopții. Procesiunea punea în scenă o vizită „de inspecție" a Zeului Focului. Zeul era purtat prin cartier pentru a avertiza populația asupra pericolului de incendiu; majoritatea locuințelor fiind parțial construite din lemn, iar clima uscată și cu vânt, un incendiu era oricând posibil, provocând teroare. De aceea, statuia zeului din templu era pe tot timpul anului acoperită de ofrande. Procesiunea începea din templul Zeului Focului, din fața colibei de pământ în care locuise familia Xia după sosirea lor la Jinzhou. O replică a statuii, un uriaș cu părul roșu, barbă, sprâncene și o manta, era purtată de opt tineri într-un scaun deschis. Era urmată de bărbați costumați în dragoni ce se zvârcoleau și în lei, de alți bărbați pe picioroange, de care alegorice și de dansatori *yangge*, care fluturau capetele unor fâșii de mătase viu colorată, înfășurată în jurul taliei. Artificii, tobe și talgere făceau un zgomot asurzitor. Mama țopăia în urma procesiunii. Fiecare gospodărie scotea în calea Zeului tot felul de mâncări și bunătăți ispititoare în chip de ofrande, dar ea a remarcat că Zeul trecea repede fără să se atingă de nimic. „Bunăvoință pentru zei, ofrande pentru stomacul omului", spunea mama ei. În acele zile de lipsuri, mama abia aștepta sărbătorile când își putea umple stomacul. Nu o interesau ocaziile care aveau mai degrabă o tentă poetică decât gastronomică și era nerăbdătoare ca mama ei să-i dezlege ghicitorile lipite de splendidele felinare care atârnau pe ușa de la intrare a locuințelor pe tot timpul Festivalului Felinarelor sau, tot cu mama ei, să meargă să vadă crizantemele din grădinile vecinilor în a noua zi a celei de-a noua luni.

În timpul Târgului Templului dedicat Zeului Orașului, bunica i-a arătat o serie de sculpturi din argilă redecorate și pictate pentru acea

ocazie. Reprezentau scene din Iad, cu păcătoși pedepsiți pentru păcatele lor. Bunica i-a atras atenția asupra unei figuri, cu limba scoasă din gură, lungă de cel puțin un picior, trasă de doi draci cu păr țepos, stând pe coadă ca doi bursuci și cu ochi bulbucați de broască, care acum tocmai o tăiau. „Bărbatul care era torturat astfel a fost în viața anterioară un mincinos", i-a spus bunica și tot așa i se va întâmpla și ei dacă minte.

Mai erau vreo douăsprezece grupuri de statui împrăștiate printre grupurile de oameni ce se adunau întruna și printre tarabele cu tot felul de ofrande, care mai de care mai tentante, și care trebuiau să ilustreze o lecție de morală. În zarva mulțimii abia te puteai înțelege, dar bunica nu pierdea ocazia să-i atragă atenția mamei asupra unor scene de oroare. La un moment dat, când au ajuns în fața unui grup de figurine, a tras-o de acolo fără nicio explicație. Doar câțiva ani mai târziu, mama a descoperit că reprezentau o femeie tăiată cu fierăstrăul în două de către doi bărbați. Femeia era o văduvă care se remăritase și cei doi soți o tăiau în două, deoarece fusese proprietatea amândurora. În acele zile, multe văduve erau speriate de această perspectivă și rămâneau credincioase soțului decedat, indiferent cât de nefericită era soarta lor. Unele recurgeau chiar la sinucidere dacă erau forțate de familie să se recăsătorească. Și astfel, mama și-a dat seama cât de greu îi fusese mamei ei să ia decizia de a se recăsători cu dr. Xia.

3

„Toți spun ce minunat loc este Manchukuo“

Viața sub japonezi
(1938–1945)

La începutul anului 1938, mama avea aproape șapte ani. Era foarte deșteaptă și îi plăcea să învețe. Părinții ei au decis să înceapă să meargă la școală, încă de la începutul anului școlar, adică imediat după Sărbătoarea Anului Nou Chinezesc.

Programa de învățământ era strict controlată de japonezi, mai ales orele de istorie și de etică. În școli, limba oficială era japoneza și nu chineza. În școlile elementare, după clasa a patra, predarea se făcea în întregime în japoneză și majoritatea profesorilor erau japonezi.

La 11 septembrie 1939, când mama era în clasa a doua elementară, împăratul statului Manchukuo, Pu Yi, a sosit la Jinzhou, împreună cu soția, într-o vizită oficială. Mama a fost aleasă să ofere florile împărătesei, la sosire. O mulțime de oficialități se aflau pe o platformă frumos decorată, ținând în mâini stegulețe galbene de hârtie în culorile Manchukuo. Mamei i s-a dat un buchet mare de flori și stătea plină de importanță lângă orchestra de alămuri și un grup de VIP-uri în uniforme de dimineață. Un băiat, cam de aceeași vârstă cu mama, stătea țeapăn lângă ea, ținând un buchet de flori pe care urma să-l ofere lui Pu Yi. La apariția cuplului imperial, orchestra a atacat imnul național al statului Manchukuo. Toată adunarea a luat poziția de drepți. Mama a făcut un pas înainte și apoi o reverență, balansând expertă buchetul. Împărăteasa purta o rochie albă și mănuși de piele fină, tot albe, lungi până la cot. Mamei i s-a părut extraordinar de frumoasă. A reusit să-i arunce o privire și lui Pu Yi, dar acesta era în uniformă militară. Îndărătul ochelarilor cu lentile groase, a declarat ea mai târziu, avea „ochi de porc“.

În afară de faptul că era o școlăriță fruntașă, unul din motivele pentru care mama fusese aleasă să prezinte flori împărătesei era că în formularele de înregistrare, ea completase întotdeauna, la rubrica naționalități, „Manchu", la fel cu dr. Xia, și se presupunea că Manchukuo era statul independent al cetățenilor Manchu. Pu Yi fusese foarte util japonezilor, deoarece, în mintea poporului, în măsura în care își puneau în vreun fel problema asta, exista credința fermă că se aflau încă sub un împărat Manchu. Dr. Xia se considera un supus loial și bunica i-a împărtășit atitudinea. Conform tradiției, una din modalitățile principale prin care o femeie își manifesta dragostea pentru bărbatul ei era să fie de acord cu el în toate, iar pentru bunica mea asta n-a reprezentat o problemă. Era atât de fericită cu dr. Xia, încât nu avea nici cea mai mică dorință să se gândească la vreun dezacord.

La școală, mama învăța că țara ei era Manchukuo și că, printre țările vecine, erau două republici chineze — una ostilă, condusă de Chiang Kai-shek — și cealaltă prietenă, condusă de Wang Jing-wei (marioneta japonezilor, care stăpânea o parte din China). La școală nu i se inculcase conceptul unei „Chine" din care făcea parte Manchukuo.

Elevii erau educați să fie supuși fideli ai statului Manchukuo. Unul din primele cântece învățate era:

Băieți roșii și fetițe verzi merg pe străzi,
Și spun cu toții ce loc fericit este Manchukuo.
Tu ești fericit și eu sunt fericit,
Toată lumea trăiește în pace și muncește bucuroasă,
liberă de orice griji.

Profesorii le spuneau că Manchukuo era paradisul pe pământ. Dar mama, chiar la vârsta ei, își dădea seama că țara putea fi numită la o adică un paradis, dar era un paradis numai pentru japonezi. Copiii japonezi mergeau la școli separate, bine dotate și încălzite, cu podele strălucitoare și ferestre curate. Școlile pentru copiii localnicilor erau în temple ruinate sau în case dărăpănate, donate de sponsori privați, toate neîncălzite. Iarna, întreaga clasă trebuia, în mijlocul unei lecții, să alerge în jurul clădirii sau să înceapă să tropăie din picioare pentru a nu îngheța de frig.

Nu numai că profesorii erau în majoritate japonezi, dar aceștia mai introduseseră și metode japoneze, de exemplu bătaia era de la sine înțeleasă. Cea mai mică greșeală sau abatere de la regulamentul și eticheta prescrise, de pildă, faptul că o fată avea părul mai lung cu o jumătate de inci de la lobul urechii era pedepsit cu bătaia. Atât băieții, cât și fetele erau plesniți cu putere peste față, iar băieții erau adesea loviți în cap cu o bâtă de lemn. O altă pedeapsă consta în statul în genunchi în zăpadă ore întregi.

Atunci când copiii localnicilor treceau pe stradă pe lângă un japonez, trebuiau să se încline și să-l lase să treacă, chiar dacă japonezul era mai

tânăr decât ei. Foarte des, copii japonezi îi opreau pe copiii localnicilor și îi pălmuiau fără motiv. Elevii trebuiau să execute saluturi complicate în fața profesorilor ori de câte ori îi întâlneau. Mama glumea cu prietenii ei, spunând că un profesor japonez care trecea pe lângă ei era ca vântul care mătură o pajiște — nu vedeai decât firele de iarbă înclinate sub vântul ce suflă peste ele.

Chiar și mulți adulți se înclinau în fața japonezilor de teamă să nu-i supere. Cu toate acestea, prezența japonezilor nu a afectat prea mult familia Xia în primii ani. Slujbele de nivel mijlociu și jos erau ocupate de localnici, cu toții Manchu sau chinezi Han, așa cum era străbunicul meu, care își păstrase slujba de adjunct al comandantului poliției din Yixian. În 1940, în Jinzhou trăiau aproape cincisprezece mii de japonezi. În locuința vecină, se afla o familie de japonezi și bunica se împrietenise cu ei. Soțul era un funcționar guvernamental și, în fiecare dimineață, soția și cei trei copii ieșeau în fața porții și se înclinau adânc în fața lui în timp ce el se urca într-o ricșă ca să meargă la serviciu. După aceea, soția se apuca acasă de propria ei muncă, anume frământa praf de cărbune din care făcea niște mingi folosite drept combustibil. Pentru motive pe care mama și bunica nu le-au înțeles niciodată, ea purta de fiecare dată mănuși albe care se murdăreau imediat.

Japoneza o vizita destul de des pe bunica. Se simțea singură, cu un soț mai mereu plecat. Aducea cu ea puțin sake, iar bunica pregătea niște aperitive, constând din legume murate în ulei de soia. Bunica vorbea puțină japoneză. Iar japoneza, ceva chineză. Își fredonau una alteia cântecele și vărsau lacrimi amândouă când le cuprindeau emoțiile. De multe ori se ajutau la munca din grădină. Vecina japoneză avea unelte moderne de grădinărit pe care bunica i le admira. De multe ori o invita și pe mama să se joace în grădina ei.

Familia Xia nu putea însă evita să audă ce făceau japonezii. În vastele câmpii ale Manciuriei de Nord, sate întregi erau arse și populația supraviețuitoare era dusă în „sătucuri strategice“. Peste cinci milioane de oameni, aproape o șesime din populație, și-au pierdut căminul și zeci de mii au murit. Muncitorii supravegheați de gărzi japoneze erau puși să muncească până la exterminare în mine, ca să producă materie primă exportată apoi în Japonia, Manciuria fiind foarte bogată în resurse naturale. Din alimentația multor muncitori lipseau mineralele și din această cauză nu aveau energia necesară să încerce să fugă.

Dr. Xia a susținut multă vreme că împăratul nu avea cunoștință de fărădelegile care se petreceau, fiind el însuși prizonier al japonezilor într-un fel. Dar când Pu Yi și-a schimbat felul de a vorbi despre Japonia, numită până atunci „țara vecină prietenoasă“ și devenită „țara fratelui mai mare“ și, în final, „țara mamă“, dr. Xia a bătut cu pumnul în masă și l-a numit „laș și tâmpit“. Chiar și atunci spunea că nu știe sigur în ce măsură poate

fi făcut împăratul responsabil pentru atrocitățile comise, până când două evenimente traumatice au zdruncinat lumea familiei sale.

Într-o zi, către sfârșitul anului 1941, dr. Xia se afla în cabinetul său medical, unde a intrat un om pe care nu-l mai văzuse niciodată. Era îmbrăcat în zdrențe și avea trupul uscat și cocârjat. Omul i-a explicat că era muncitor necalificat la căile ferate și i s-a plâns de dureri chinuitoare de stomac. În locul lui de muncă omul căra greutăți mari din zori și până în noapte, 365 de zile pe an. Nu știa dacă mai putea continua așa, dar îl chinuia și gândul că nu-și va mai putea întreține soția și copilul abia născut dacă renunța la slujbă.

Dr. Xia i-a spus că stomacul lui nu putea digera hrana proastă pe care trebuia s-o înghită. Începând cu 1 iunie 1939, Guvernul hotărâse că orezul era rezervat japonezilor și unui număr mic de colaboratori. Majoritatea populației locale trebuia să supraviețuiască cu o dietă constând din făină de ghindă și sorg, alimente care se digeră foarte greu. Dr. Xia i-a dat bărbatului medicamente gratuite și i-a cerut bunicii să-i dea și un săculeț de orez, cumpărat ilegal pe piața neagră.

După scurtă vreme, dr. Xia a aflat că bărbatul murise într-un lagăr de muncă forțată. După ce plecase de la cabinetul medical, mâncase orezul, se întorsese la lucru și pe urmă vomitase în depoul de cale ferată. Un paznic japonez detectase urme de orez în voma lui și îl arestase sub învinuirea de „criminal economic", azvârlindu-l într-un lagăr. În starea de slăbiciune în care se afla, omul a rezistat doar câteva zile. Iar când soția lui a aflat ce i s-a întâmplat, s-a înecat împreună cu pruncul.

Incidentul i-a azvârlit pe dr. Xia și pe bunica mea într-o stare de profundă durere, deoarece se simțeau răspunzători de moartea acelui om. De multe ori, dr. Xia a fost auzit spunând: „Orezul poate ucide tot așa de bine pe cât salvează! Un săculeț de orez, trei vieți!" De atunci a început să-l califice pe Pu Yi drept „tiran".

Curând după aceea, tragedia a lovit mai aproape de casă. Fiul cel mai mic al doctorului Xia era profesor în orașul Yixian. Ca în fiecare școală din Manchukuo, în biroul directorului japonez al școlii se afla un portret mare al lui Pu Yi. Toți cei ce intrau în birou trebuiau să-l salute. Într-o zi, fiul doctorului Xia a uitat să se încline în fața lui Pu Yi. Directorul a zbierat la el să se încline imediat și l-a pălmuit atât de tare, încât l-a aruncat pe podea. Fiul doctorului Xia s-a înfuriat: „Trebuie să mă aplec până la pământ în fiecare zi, de fiecare dată când intru aici? Nu pot să stau drept nici măcar un moment? Mi-am arătat supunerea în adunarea de dimineață..." Directorul l-a pălmuit din nou și a urlat: „Este împăratul tău! Pe voi, manciurienii, trebuie să vă învățăm ce este bunăcuviința elementară!" Fiul doctorului Xia i-a ripostat pe loc: „Mare brânză! E doar o bucată de carton!" În acel moment, doi profesori locali au intrat și au reușit să-l oprească să mai spună ceva și mai incriminant pentru el. Fiul

și-a recăpătat autocontrolul și și-a impus să efectueze o plecăciune regulamentară în fața portretului.

În aceeași seară, un prieten l-a vizitat acasă pentru a-l preveni că fusese acuzat de „gândire dușmănoasă"* — o infracțiune pedepsită cu închisoarea și chiar cu moartea. Profesorul a fugit din oraș și familia nu a mai auzit de el niciodată. Fusese probabil prins și murise în închisoare sau în vreun lagăr de muncă. Dr. Xia nu și-a mai revenit niciodată după lovitura care l-a transformat într-un inamic hotătât al Manchukuo și al lui Pu Yi.

Și acesta n-a fost sfârșitul poveștii. Din cauza „crimei" fratelui său, bandiți locali au început să-l hărțuiască pe De-gui, ultimul fiu supraviețuitor al doctorului Xia, cerându-i bani pentru protecție și pretinzând că nu și-a făcut datoria față de fratele mai mare. De-gui a plătit, dar gangsterii îi cereau tot mai mult. În cele din urmă, a trebuit să-și vândă farmacia și să părăsească Yixian, stabilindu-se la Mukden, unde a deschis o nouă farmacie.

Dr. Xia era tot mai apreciat. Îi trata și pe japonezi la fel ca pe localnici. Uneori, după ce trata un ofițer superior japonez sau un colaborator, spunea: „Sper să moară", dar propriile păreri nu-i afectau niciodată probitatea profesională. „Un pacient este o ființă umană", obișnuia să spună. „Este singurul lucru la care trebuie să se gândească un doctor. N-ar trebui să-i pese ce fel de om este".

Între timp, bunica își adusese mama la Jinzhou. Când își părăsise familia ca să se căsătorească cu dr. Xia, mama ei rămăsese singură în casă cu soțul ei care o disprețuia și cu două concubine mongole care o detestau. Începuse să se teamă că cele două concubine voiau să o otrăvească pe ea și pe băiețelul ei, Yu-lin. Mânca întotdeauna cu bețișoare de argint, întrucât în China există credința că argintul se înnegrește când intră în contact cu otrava. De asemenea, nu se atingea niciodată de mâncare și nu-l lăsa nici pe Yu-lin să o facă până când n-o testa pe câinele ei. Într-o zi, la câteva luni după plecarea bunicii mele din casă, câinele a murit subit. Pentru prima oară în viața ei, străbunica s-a certat violent cu soțul ei; cu ajutorul soacrei, bătrâna doamnă Yang, s-a mutat împreună cu Yu-lin într-o locuință închiriată. Bătrâna doamnă Yang fusese atât de dezgustată de fiul ei, încât a părăsit și ea casa împreună cu ei și nu și-a mai văzut fiul decât pe patul de moarte.

În primii trei ani, dl Yang le-a trimis, fără tragere de inimă, o rentă lunară, dar, la începutul lui 1939, aceasta a încetat cu desăvârșire. Dr. Xia și bunica mea au trebuit să-i întrețină pe toți trei. La vremea aceea, nu

* Thoughtcrime — concept-cheie în romanul *1984* — tradus în românește mai mult sau mai puțin satisfăcător *(crimagânditul)* însemnând „delictul de a gândi" *(n. red.)*.

exista încă o lege privind întreținerea familiei, neexistând de fapt un sistem legal propriu-zis, așa că soția depindea total de bunăvoința soțului. Când bătrâna doamnă Yang a murit în 1942, străbunica mea și Yu-lin s-au mutat la Jinzhou, ca să trăiască în gospodăria doctorului Xia. Se considera, pe ea și pe fiul ei, ființe de a doua categorie trăind din mila celorlalți. Spăla tot timpul rufele familiei, făcea curățenie în casă și se arăta servilă față de fiica ei și de dr. Xia. Străbunica era o budistă credincioasă și în fiecare zi, în rugăciunile ei, îi cerea lui Buddha să nu o reîncarneze din nou în femeie. „Fă-mă o pisică sau un câine, dar nu o femeie", o auzeau murmurând fără încetare, în timp ce se târa prin casă, cerându-și iertare la fiecare pas.

Bunica o adusese la Jinzhou și pe sora ei, Lan, la care ținea foarte mult. Lan se căsătorise la Yixian cu un bărbat care s-a dovedit homosexual. Acesta o oferise unui unchi bogat pentru care lucra, patronul unei fabrici de ulei vegetal. Unchiul violase mai multe femei din familie, printre care și pe tânăra lui nepoată. Întrucât era capul familiei și exercita o autoritate deplină asupra tuturor membrilor ei, Lan nu a îndrăznit să-i reziste. Dar când soțul ei a oferit-o partenerului de afaceri al unchiului său, a refuzat. Bunica a trebuit să-i plătească soțului pentru a o repudia (*xiu*), deoarece o femeie nu putea cere divorțul. Bunica a adus-o la Jinzhou, unde s-a recăsătorit cu un bărbat numit Pei-o.

Pei-o era gardian la închisoare și se vizitau adesea cu bunica. Poveștile lui Pei-o îi dădeau mamei fiori de groază. Închisoarea era plină de deținuți politici și el povestea cât de curajoși erau aceștia și cum îi blestemau pe japonezi chiar în timp ce erau torturați. Tortura era o practică standard și prizonierii nu beneficiau de niciun tratament medical. Rănile erau lăsate pur și simplu să putrezească.

Dr. Xia s-a oferit să-i trateze pe prizonieri. Într-una din primele lui vizite, Pei-o i-a făcut cunoștința cu un prieten numit Dong, un călău care ucidea cu garoul. Prizonierul era legat de un scaun cu o frânghie în jurul gâtului. Frânghia era apoi strânsă cu încetul. Moartea survenea îngrozitor de lent.

Dr. Xia aflase de la cumnatul său că Dong avea conștiința foarte încărcată și că, ori de câte ori trebuia să stranguleze pe cineva, trebuia să se îmbete zdravăn înainte. Dr. Xia l-a invitat pe Dong acasă la el, i-a oferit daruri și i-a sugerat că ar putea să evite să strângă frânghia până la capăt. Dong i-a promis că o să vadă ce putea face. De obicei, un gardian japonez sau un colaborator verificat asistau la crimă dar, uneori, dacă victima nu era destul de importanta, japonezul nu-și bătea capul să apară. Alteori, pleca înainte ca prizonierul să-și fi dat duhul. În astfel de ocazii, Dong putea opri strangularea înainte să moară prizonierul.

După ce prizonierii erau strangulați, cadavrele lor erau puse în cutii de placaj, încărcate în căruțe și duse pe un teren viran de la marginea orașului, numit South Hill, unde li se dădea drumul într-un puț puțin

adânc. Locul era plin de câini sălbatici care trăiau din cadavre. Nou-născuții de sex femeiesc, uciși de familie, erau adesea aruncați în acel puț.

Dr. Xia a intrat în legătură cu bătrânul vizitiu și-i dădea bani din când în când. Uneori acesta venea la cabinetul doctorului și începea să pălăvrăgească într-un mod aparent incoerent despre viață, dar ajungând aproape mereu la problema cimitirului: „Le-am spus sufletelor moarte că nu din vina mea au ajuns acolo. Le-am spus că, în ce mă privește, le-am vrut numai binele. Veniți înapoi la anul pentru aniversarea voastră, suflete moarte. Dar, dacă vreți între timp să zburați și să vă căutați trupuri mai bune ca să vă reîncarnați, mergeți în direcția în care vă este așezat capul. Aceea e calea bună pentru voi." Dong și căruțașul nu vorbeau niciodată despre munca lor și dr. Xia nu putea ști câți oameni au fost salvați de cei doi. După război, „cadavrele" salvate s-au întors și au adunat bani pentru Dong, din care el și-a cumpărat o casă și ceva pământ. Vizitiul murise între timp.

Unul dintre cei salvați era un văr îndepărtat al bunicii mele, numit Han-chen, o figură importantă în mișcarea de rezistență. Deoarece Jinzhou era un nod principal de cale ferată la nordul Marelui Zid, a devenit punctul de pornire al atacului japonez asupra Chinei, care a început în 1937. Securitatea fusese înăsprită, organizația lui Han-chen infiltrată cu un spion și, drept urmare, întregul grup fusese arestat. Au fost torturați cu toții. Întâi li s-a turnat pe nas apă cu ardei iute, apoi au fost loviți peste față cu un pantof din talpa căruia ieșeau cuie ascuțite. Până la urmă, aproape toți au fost executați. Multă vreme, familia Xia l-a crezut pe Han-chen mort. Până într-o zi, când unchiul Pei-o le-a spus că era încă în viață — dar că urma să fie executat. Dr. Xia l-a contactat imediat pe Dong.

În noaptea fixată pentru execuție, dr. Xia și bunica s-au dus la South Hill cu o căruță, pe care au lăsat-o îndărătul unui pâlc de copaci și s-au pus pe așteptat. Auzeau urletele câinilor sălbatici care scormoneau în jurul puțului, de unde se ridica o duhoare îngrozitoare de carne descompusă. În cele din urmă, a apărut căruța. În întunericul nopții, abia îl distingeau pe bătrânul căruțaș, care a coborât din căruță și a început să arunce cadavrele din cutiile de lemn. L-au așteptat până ce a întors căruța să plece și s-au dus la gura puțului. Au scormonit printre cadavre, până l-au găsit pe Han-chen, fără să poată ști cu siguranță dacă mai era viu. Li s-a părut că respira încă. Fusese torturat cumplit, nu mai putea merge și celor doi salvatori le-a trebuit un efort considerabil ca să-l ridice în căruță și să-l transporte la ei acasă.

L-au ascuns într-o cămăruță din colțul cel mai îndepărtat al casei, a cărei singură ușă dădea în camera mamei, la care aveai acces doar prin dormitorul părinților ei. Nimeni nu putea ajunge în acea cămăruță întâmplător. Întrucât casa lor era singura cu ieșire directă în curte, Han-chen putea să se miște în siguranță, câtă vreme cineva stătea la pândă.

Exista însă riscul unui raid al poliției sau al comitetelor locale de vecini. Chiar de la începutul ocupației, japonezii organizaseră un sistem de control prin vecini. Șefii acestor unități erau personaje locale influente care ajutau la colectarea taxelor, menținând un control strict douăzeci și patru din douăzeci și patru pentru descoperirea „elementelor aflate în afara legii". Era o formă de gangsterism instituționalizat, în care „protecția" și „informarea" erau cheile de acces către putere. Japonezii ofereau recompense substanțiale pentru „turnarea" concetățenilor lor. Poliția Manchukuo reprezenta o amenințare mai mică decât localnicii obișnuiți. În realitate, mulți din polițiști erau chiar antijaponezi. Una din sarcinile lor principale era să verifice evidența populației și pentru asta făceau adesea controlul fiecărei case. Dar, cum își anunțau sosirea strigând „Evidența populației! Evidența populației!", toți cei care voiau să se ascundă aveau timp suficient să o facă. Ori de câte ori Han-chen sau bunica auzeau strigătul, ea îl ascundea sub o grămadă de paie de sorg uscat pentru foc, depozitat în ultima cameră. Poliția intra în casă, accepta o ceașcă de ceai, spunându-i bunicii, cu aerul că se scuză: „Toate astea sunt doar o formalitate, știți..."

Mama avea în acel moment unsprezece ani. Chiar dacă părinții nu-i spuseseră nimic din ce se întâmpla în casă, știa din instinct că nu trebuia să vorbească cu nimeni despre faptul că Han-chen era acolo. A învățat să fie discretă din fragedă copilărie.

Bunica l-a îngrijit cu răbdare pe Han-chen până ce s-a însănătoșit, astfel că, după trei luni, era suficient de restabilit ca să plece. A urmat o despărțire emoționantă. „Dragă surioară și cumnate, a spus el, nu voi uita niciodată că vă datorez viața. Imediat ce voi avea norocul, vă voi plăti amândurora imensa datorie." Trei ani mai târziu s-a întors și s-a ținut de cuvânt.

Mama și colegele ei de clasă trebuiau să urmărească jurnalele de actualități care înfățișau victoriile Japoniei în război, și asta făcea parte din educația lor. Departe de a se rușina cu brutalitatea lor, japonezii se făleau cu ea folosind-o ca metodă de a inculca frica. Filmele arătau soldați japonezi tăind oamenii în două și prizonieri legați de stâlpi și sfâșiați de câini înfometați. Apăreau în prim-plan ochii înnebuniți de groază ai victimelor, în timp ce agresorii se repezeau la ele. Japonezii aveau grijă ca școlărițele de unsprezece și doisprezece ani să nu închidă ochii la ororile de pe pânză și să nu-și înăbușe țipetele de spaimă cu batista. Ani de zile după aceea, mama nu a scăpat de coșmaruri.

În anul 1942, armatele japoneze trebuiau să controleze teritorii întinse — China, Asia de Sud-Est, Oceanul Pacific — și nu mai dispuneau de forță de muncă suficientă. Întreaga clasă a mamei mele era rechiziționată să lucreze într-o fabrică de produse textile, ca și copiii japonezi, de altfel. Chinezoaicele trebuiau să meargă pe jos patru mile până la fabrică

și alte patru înapoi, în timp ce școlarii japonezi erau transportați în camioane; chinezoaicele căpătau drept hrană un terci subțire făcut din mălai mucegăit în care pluteau viermi morți, în timp ce japonezele primeau pachetele pentru prânz, cu carne, legume și fructe.

Japonezele aveau de efectuat munci ușoare, cum ar fi spălatul geamurilor, în timp ce elevele localnice trebuiau să lucreze la mașini complexe de tors, foarte solicitante și periculoase, chiar și pentru adulți. Sarcina principală a fetelor era să lege firele rupte în timp ce mașinile se mișcau cu viteză. Dacă nu observau firul rupt și nu-l legau destul de repede, erau bătute cu sălbăticie de supraveghetoarea japoneză.

Fetele erau înspăimântate. Frigul, foamea, oboseala, la care se adăugau stresul și emoțiile au dus la multe accidente. Mai mult de jumătate din colegele mamei au fost rănite. Într-o zi, mama a văzut cum o suveică a sărit din mașină și i-a scos ochiul fetei de lângă ea. Tot drumul spre spital, supraveghetorul japonez a certat-o pe fată pentru că nu fusese destul de atentă.

După perioada de muncă la fabrică, mama a fost transferată la școala secundară. Timpurile se schimbaseră față de cele din tinerețea bunicii și tinerele femei nu mai erau ținute închise între cei patru pereți ai casei. Devenise acceptabil din punct de vedere social ca femeile să aibă acces la o educație superioară. Cu toate acestea, băieții primeau o educație diferită de cea a fetelor. Idealul, pentru fete, era să devină „soții grațioase și mame bune", așa cum era mottoul școlii. Ele învățau ceea ce japonezii numeau „modul de viață al unei femei": să aibă grijă de gospodărie, să gătească, să coasă, să cunoască ceremonia ceaiului, aranjamentul florilor, să brodeze, să deseneze, să guste arta. Dar cel mai important lucru era cum să-l mulțumească pe soț, asta însemnând cum să se îmbrace, să se coafeze, să facă plecăciuni și, mai presus de orice, cum să asculte fără să pună întrebări. Dar, după spusele bunicii, mama părea să aibă „oase rebele" și nu a învățat niciuna dintre aceste îndeletniciri, nici măcar să gătească.

Unele examene constau în probe practice, de exemplu să prepare un anumit fel de mâncare sau să facă un aranjament floral. Comisia de examinare era compusă din oficialități locale, japoneze și chineze care, pe lângă evaluarea felului cum se prezentaseră la examen, apreciau și fetele. Pe avizierele școlii erau prinse fotografii ale fetelor cu șorțulețe frumoase create de ele și cu rezultatele obținute. Oficialitățile japoneze își alegeau logodnice dintre aceste fete, deoarece căsătoriile mixte dintre bărbați japonezi și femei localnice erau încurajate. Unele fete erau selecționate și pentru căsătorii în Japonia, fără să-și poată cunoaște viitorul soț. Foarte adesea, fetele — mai degrabă familiile lor — erau încântate. Către sfârșitul ocupației, una dintre prietenele mamei a fost aleasă să plece în Japonia, dar pierduse vaporul și era încă în Jinzhou când au capitulat japonezii. Mama se uita chiorâș la ea.

Spre deosebire de predecesorii lor, mandarinii chinezi, care nu agreau activităţile fizice, japonezii erau experţi în sporturi, iar mama era mare amatoare. Recuperase bine după fractura la şold şi era o bună alergătoare. Odată, a fost selecţionată pentru a participa într-o alergare importantă. Se antrenase timp de mai multe săptămâni şi era bine pregătită pentru ziua cea mare, dar, cu câteva zile înainte, antrenorul ei — care era chinez — a luat-o deoparte şi i-a cerut să nu încerce să câştige. I-a mai spus că nu-i putea dezvălui motivele. Mama l-a înţeles. Ştia că japonezilor nu le plăcea să fie bătuţi de chinezi în niciun domeniu. La concurs mai participa o localnică şi antrenorul a rugat-o pe mama să-i transmită şi ei acelaşi sfat, fără să-i spună că venea de la el. În ziua concursului, mama nu se clasase nici măcar printre primii şase. Prietenii ei şi-au dat seama că nu depusese niciun efort. Dar cealaltă chinezoaică nu s-a putut lăsa convinsă să cedeze şi a ajuns prima.

Japonezii nu au întârziat să se răzbune. În fiecare dimineaţă avea loc o adunare prezidată de director, supranumit „Măgarul" din cauza numelui său, care citit în chineză (*Mao-li*) suna apropiat cu cuvântul „măgar" (*mao-lu*). Îşi rostea comanda pentru cele patru plecăciuni adânci către cele patru puncte obligatorii pe un ton lătrat, aspru, gutural. Primul „Slăvim de departe capitala imperială!" în direcţia oraşului Tokyo. Apoi „Slăvim de departe capitala naţională!" către Hsinking, capitala Statului Manchukuo. Următoarea: „Slăvim cu devotament pe Împăratul Celest!", adresată împăratului Japoniei. Ultima, „Slăvim cu devotament portretul imperial!", de data aceasta dedicată portretului lui Pu Yi. Urma o închinăciune mai modestă dedicată profesorilor.

În acea dimineaţă, după ceremonii, fata care câştigase cursa cu o zi înainte a fost smulsă din rânduri de „Măgar", care a pretins că plecăciunea ei către Pu Yi măsurase mai puţin de nouăzeci de grade. A pălmuit-o şi a lovit-o, anunţând că era exmatriculată. Ceea ce era o catastrofă pentru ea şi pentru familia ei.

Părinţii au măritat-o în grabă cu un mărunt funcţionar guvernamental. După capitularea Japoniei, soţul ei a fost considerat colaboraţionist şi, ca urmare, singura slujbă pe care a putut-o obţine a fost într-o uzină chimică. Nu exista la acea vreme un control al poluării şi când mama s-a întors la Jinzhou în 1984 şi a căutat-o, aproape orbise din cauza substanţelor chimice. Cu un umor trist a comentat ironia propriei vieţi: după ce i-a bătut pe japonezi într-un concurs, a sfârşit prin a fi tratată drept un fel de colaboraţionistă. Chiar şi aşa, nu regreta că atunci câştigase concursul.

Era greu pentru locuitorii Manciuriei să-şi facă o idee despre ce se întâmpla în restul lumii sau despre cum îi mergea Japoniei în război. Luptele se purtau în regiuni foarte depărtate, veştile erau strict cenzurate, iar la radio nu se auzea altceva decât propagandă. Îşi dădeau totuşi seama că

Japonia era într-o situație grea după o serie de semnale, mai ales după înrăutățirea situației alimentare.

Primele informații certe au sosit în vara anului 1943, când s-a putut citi în ziare că unul din aliații Japoniei, Italia, a depus armele. Către jumătatea anului 1944, unii civili japonezi din instituții guvernamentale au fost încorporați. Apoi, la 29 iulie 1944, au apărut deasupra orașului Jinzhou, pentru prima dată, bombardierele americane B-29, fără să bombardeze însă orașul. Japonezii au dat ordin ca fiecare gospodărie să sape adăposturi antiaeriene și, în fiecare zi, se făceau la școală instructaje obligatorii pentru caz de alarmă aeriană. Într-o zi, o fată din clasa mamei a luat un stingător de incendiu și l-a îndreptat spre un profesor japonez pe care îl detesta. Cu puțin timp înainte, ar fi fost aspru pedepsită, dar, de data aceasta, a scăpat ușor. Roata norocului se întorcea.

Avusese loc o lungă campanie pentru prinderea muștelor și șobolanilor. Elevii trebuiau să taie cozile șobolanilor, să le pună într-un plic și să-l înmâneze poliției. Muștele trebuiau vârâte în sticle. Poliția număra cozile și muștele. Într-una din zilele anului 1944, pe când mama preda sticla plină ochi cu muște moarte, polițistul manchukuo i-a spus: „Nu ajunge pentru o masă.“ Observându-i expresia mirată, a adăugat: „Nu știai? Niponilor le plac muștele moarte. Le frig și le mănâncă!“ Mama a remarcat sclipirea ironică din ochii lui și a înțeles că nu-i mai privea pe japonezi cu vechea teamă.

Mama era surescitată și nerăbdătoare. Dar în toamna lui 1944, un nor se abătuse parcă, și atmosfera din familie nu mai era la fel de armonioasă, simțea că se instalase o discordie între părinți.

În a cincisprezecea noapte a celei de a opta lună a anului chinezesc se sărbătorea Festivalul de la Mijlocul Toamnei, sărbătoarea unității familiei. În acea noapte, bunica așeza în curte, la lumina lunii, o masă pe care punea pepeni, prăjiturele și chifle rotunde, așa cum cerea tradiția. Motivul pentru care festivalul avea loc în această zi era că noțiunea chinezească pentru „unitate“ (*yuan*) este sinonimă cu „rotund“ sau „întreg“: luna plină de toamnă arăta splendid de rotundă în acel moment. Toate alimentele mâncate în acea zi trebuiau să fie rotunde.

În lumina blândă a lunii, bunica îi spunea mamei povești despre lună: cea mai mare umbră ce se distingea pe lună era un arbore „cassia“ gigant, pe care un anumit senior, Wu Gang, încerca de-o viață să-l taie. Arborele era însă fermecat și Wu Gang era condamnat să repete eșecul. Mama era cu ochii pe cer și o asculta fascinată. Luna plină era amețitor de frumoasă, dar în noaptea aceea, ea nu avea voie să o descrie, îi era interzis să pronunțe cuvântul „rotund“ și aceasta deoarece familia Xia nu mai era întreagă. Dr. Xia fusese deprimat de-a lungul întregii zile, dar și înainte și după festival îl văzuseră abătut. Și bunica își pierduse cheful de a spune povești.

În noaptea festivalului din 1944, mama și bunica ședeau sub un umbrar acoperit cu pepeni de iarnă și fasole și priveau printre frunze

cerul vast şi fără nori. Mama a spus: „Luna este perfect rotundă în noaptea asta", dar bunica a întrerupt-o brusc şi a izbucnit în lacrimi. A fugit în casă şi mama a auzit-o hohotind de plâns şi strigând: „Du-te înapoi la fiul şi nepoţii tăi! Lasă-mă pe mine şi pe fiica mea, şi vezi-ţi de drumul tău!" Apoi, printre suspine: „A fost vina mea — sau a ta — că fiul tău s-a sinucis? De ce trebuie să suportăm această povară an de an? Nu eu te opresc să-ţi vezi copiii. Ei sunt cei care au refuzat să vină să te vadă..." De când părăsiseră Yixian, numai De-gui, al doilea fiu, îi vizitase. Dr. Xia nu i-a răspuns niciun cuvânt.

Din acea noapte, mama a simţit că ceva nu mergea bine. Dr. Xia devenise din ce în ce mai taciturn şi ea îl evita din instinct. Tot mai des, bunica îşi ascundea lacrimile şi o auzea murmurând cum că ea şi dr. Xia nu puteau fi niciodată fericiţi din cauza preţului plătit pentru dragostea lor. Ea o strângea în braţe pe mama şi-i spunea că n-o mai avea decât pe ea pe lume. În ciuda firii ei, mama devenea melancolică, în timp ce iarna se lăsa pe Jinzhou. Nici apariţia celui de-al doilea avion B-29 american într-o zi rece de decembrie nu i-a ridicat moralul.

Japonezii erau tot mai iritaţi. Într-o zi, una din colegele mamei a pus mâna pe o carte a unui scriitor chinez interzis. Căutând un loc liniştit ca s-o citească, a ieşit din oraş, în câmp, unde a găsit o peşteră unde a bănuit că ar fi un adăpost antiaerian gol. Bâjbâind în întuneric, a dat cu mâna peste un buton, pe care, crezând că era un întrerupător, a apăsat. Un sunet ascuţit s-a auzit imediat. Şi-a dat seama că atinsese o alarmă. Intrase într-un depozit de arme. A simţit cum i se înmoaie genunchii şi a dat să fugă. Dar n-a reuşit să se depărteze decât câteva sute de yarzi că a fost prinsă de soldaţi japonezi care au târât-o cu ei.

Două zile mai târziu, întreaga şcoală a fost scoasă pe un teren viran, acoperit cu zăpadă, dincolo de poarta de vest a oraşului, unde râul Xiao-ling făcea un cot. Şefii japonezi le-au ordonat şi localnicilor să fie prezenţi. Copiilor li s-a spus că trebuiau să fie martori la „pedepsirea unei răufăcătoare care a sfidat Marea Japonie". Mama a văzut-o pe prietena ei târâtă de gărzile japoneze până în faţa ei. Fata avea cătuşe şi lanţuri la picioare şi abia putea merge. Avea semne vizibile de tortură, faţa îi era atât de umflată că abia mai putea fi recunoscută. Apoi, soldaţii japonezi au ridicat armele şi le-au aţintit asupra fetei, care tot încerca să spună ceva, fără să poată scoate un sunet. Gloanţele au răpăit şi trupul fetei s-a prăbuşit, pătând zăpada cu stropi de sânge. „Măgarul", directorul japonez al şcolii, cerceta rândurile de elevi. Cu un efort supraomenesc, mama şi-a ascuns emoţia şi durerea. S-a forţat să privească trupul prietenei ei, care zăcea într-o baltă de sânge sclipind pe zăpada albă.

A auzit cum cineva încerca să-şi stăpânească un hohot. Era Miss Tanaka, o tânără profesoară japoneză, care-i plăcea. Într-o clipă, „Măgarul" s-a repezit la Miss Tanaka, lovind-o cu palmele şi picioarele. Femeia

căzuse la pământ și încerca să se rostogolească din calea cizmelor lui, dar el nu se lăsa, ci o lovea cu furie. Trădase rasa japoneză, a zbierat el. Într-un târziu, „Măgarul“ s-a oprit, s-a uitat la eleve și le-a dat ordinul să plece.

Mama a aruncat o ultimă privire spre trupul chircit al profesoarei și apoi spre cadavrul prietenei și și-a înghițit ura.

4

„Sclavi care nu au o țară a lor"

Sub diferite stăpâniri (1945–1947)

În mai 1945, în orașul Jonzhou s-a răspândit vestea că germanii au capitulat și că războiul din Europa a luat sfârșit. Avioane americane zburau mult mai des deasupra regiunii: B-29 bombardau alte orașe din Manciuria, dar Jinzhou nu a fost atacat. Sentimentul că și Japonia va fi în curând învinsă începea să-și facă loc.

La 8 august, elevii de la școala mamei au fost trimiși în fața unui altar ca să se roage pentru victoria Japoniei. În ziua următoare, trupe sovietice și mongole au pătruns în Manchukuo. Au sosit informații cum că americanii aruncaseră două bombe atomice în Japonia: localnicii au sărbătorit vestea. Zilele următoare au fost marcate de amenințări cu raiduri aeriene și școlile s-au închis. Mama a rămas acasă, dând ajutor la săparea unui adăpost antiaerian.

La 13 august, familia Xia a auzit că Japonia cerea pace. Două zile mai târziu, un vecin chinez, care lucra pentru guvern, a venit în mare grabă la ei să le spună că la radio se va face un anunț important. Dr. Xia și-a întrerupt lucrul și s-a instalat în curte împreună cu bunica. Crainicul a anunțat că împăratul japonez s-a predat. Imediat s-a auzit că Pu Yi a abdicat de la rolul de împărat al Manchukuo. Oamenii se îngrămădeau pe străzi într-o stare de mare agitație. Mama s-a dus la școală să vadă ce se întâmpla acolo. Totul părea părăsit și mort, în afară de un zgomot slab ce venea din unul din birouri.

S-a cățărat ca să poată privi pe fereastră și i-a văzut pe profesorii japonezi ghemuiți, unul lângă altul și vărsând lacrimi amare.

Mama n-a putut închide un ochi toată noaptea și era în picioare de cum s-a crăpat de ziuă. Când a deschis poarta principală, a văzut o mică

îmbulzeală în jurul trupurilor neînsufleţite ale unei japoneze şi a doi copii ce zăceau în stradă. Un ofiţer japonez îşi făcuse *hara-kiri*, iar familia lui fusese linşată.

La câteva zile de la capitularea Japoniei, într-o dimineaţă, vecinii japonezi ai doctorului Xia au fost găsiţi morţi. Se spunea că se otrăviseră. În tot oraşul, japonezii se sinucideau sau erau linşaţi. Casele lor erau jefuite, iar mama a remarcat că nişte vecini ai lor, săraci, aveau dintr-odată o mulţime de articole valoroase de vânzare. Şcolarii se răzbunau pe profesorii lor japonezi şi îi băteau cu ferocitate. Unii japonezi şi-au abandonat pruncii pe pragul caselor unor localnici, în speranţa că vor fi salvaţi. Multe japoneze au fost violate şi multe s-au ras în cap ca să treacă drept bărbaţi.

Mama era îngrijorată pentru domnişoara Tanaka, singura profesoară din şcoala ei care nu-şi bătea elevii şi singura japoneză care îşi manifestase disperarea când prietena mamei fusese executată. Ea şi-a întrebat părinţii dacă ar putea-o ascunde la ei. Bunica era îngrijorată, dar nu a spus nimic. Dr. Xia a dat doar din cap.

Mama a împrumutat îmbrăcăminte de la mătuşa ei Lan, care era de aceeaşi talie cu profesoara, şi a găsit-o pe domnişoara Tanaka baricadată în apartamentul ei. Hainele i se potriveau. Era mai înaltă decât o japoneză obişnuită şi putea trece uşor drept chinezoaică. Dacă era întrebată, ar fi spus că e verişoara mamei. Chinezii au atât de mulţi veri că este greu să le dai de urmă. Au instalat-o în camera din colţ, care fusese şi refugiul lui Han-chen.

În golul lăsat de capitularea Japoniei şi de prăbuşirea regimului Manchukuo, nu au fost victime numai dintre japonezi. În oraş domnea haosul. Noaptea se auzeau împuşcături şi adesea strigăte de ajutor. Bărbaţii din familie, fratele de cincisprezece ani al bunicii, Yu-lin şi ucenicii doctorului Xia făceau în fiecare noapte, cu rândul, de gardă pe acoperiş, înarmaţi cu pietre, cu topoare şi satâre. Spre deosebire de bunica, mamei nu-i era deloc frică. Bunica era uimită: „Ai moştenit sângele tatălui tău“, obişnuia ea să spună.

Jafurile, violurile şi crimele au continuat opt zile de la capitularea japonezilor, când populaţia a fost informată că o nouă armată este aşteptată să sosească — Armata Roşie Sovietică. La 23 august, şefii din vecinătate le-au spus locuitorilor să iasă la gară în ziua următoare, ca să-i întâmpine pe ruşi. Dr. Xia şi bunica au rămas acasă, mama însă s-a alăturat mulţimii de tineri foarte agitaţi, care purtau steguleţe triunghiulare de hârtie colorată. În timp ce trenul intra în staţie, au început să fluture steguleţele, strigând „*Wula*“ (corespondentul chinezesc aproximativ al cuvântului rusesc „Ura“). Mama şi-i închipuise pe soldaţii sovietici ca pe nişte eroi victorioşi, cu bărbi impresionante, călărind pe cai uriaşi. A văzut în schimb grupuri de tineri palizi, zdrenţuiţi. Cu excepţia unor

figuri misterioase, zărite fugitiv în maşini în trecere, aceştia erau primii albi pe care îi văzuse mama vreodată.

Cam o mie de soldaţi sovietici au staţionat în Jinzhou; la început, când au sosit, populaţia le era recunoscătoare că o scăpaseră de japonezi. Dar ruşii au venit cu noi probleme. Şcolile fuseseră închise după capitularea Japoniei şi mama învăţa în particular. Într-o zi, venind acasă de la meditator, a văzut un camion parcat pe stradă; soldaţi ruşi erau alături, oferind suluri de textile. Sub japonezi, pânza era raţionată cu stricteţe. S-a apropiat de ei ca să vadă mai bine. A recunoscut că pânzeturile proveneau din fabrica unde lucrase când era în şcoala primară. Ruşii făceau schimb cu ceasuri, de mână, de perete, cu bibelouri. Mama şi-a amintit că aveau acasă, ascuns undeva în fundul unui dulap, un ceas vechi de perete. A dat o fugă până acasă şi l-a scos de unde era. A fost cam dezamăgită că era spart, dar ruşii au fost încântaţi şi i-au dat un sul întreg de pânză albă, frumoasă, imprimată cu floricele delicate roz. Seara, la cină, familia a fost uimită şi nu-i venea să creadă că acei străini ciudaţi erau atât de interesaţi de un ceas vechi şi spart şi de bibelouri.

Dar ruşii nu numai că împărţeau bunuri luate din fabrici, ei demontau şi fabrici întregi, inclusiv cele două rafinării de ulei din Jinzhou, şi expediau echipamentul în Uniunea Sovietică. Ei le numeau „reparaţii de război", dar pentru localnici, acest jaf însemna că industria era paralizată.

Soldaţii ruşi intrau în casele oamenilor şi luau pur şi simplu ce le plăcea — ceasuri şi îmbrăcăminte cu precădere. Prin Jinzhou circulau poveşti sinistre despre femei violate de ruşi. Multe localnice s-au ascuns de teama „eliberatorilor". Foarte curând, oraşul fierbea de furie şi spaimă.

Locuinţa familiei Xia era situată în afara zidurilor cetăţii şi era foarte puţin protejată. O prietenă a mamei le-a oferit provizoriu o casă în interiorul porţilor, înconjurată de ziduri înalte din piatră. Familia s-a mutat imediat, luând-o cu ea şi pe profesoara japoneză a mamei. Dezavantajul era că mama trebuia să meargă pe jos cam treizeci de minute până la meditator şi alte treizeci înapoi. Dr. Xia a insistat s-o însoţească şi la dus şi la întors, dar mama n-a acceptat ca bătrânul să facă un drum atât de lung şi au căzut la înţelegere ca la întoarcere să facă o jumătate de drum singură, iar el s-o aştepte într-un anumit loc, pentru a o aduce acasă. Odată, un jeep încărcat cu soldaţi ruşi binedispuşi a oprit lângă ea, ruşii au sărit jos şi s-au îndreptat spre ea alergând. Mama a luat-o la fugă cu ruşii după ea. După câteva sute de yarzi, l-a văzut pe tatăl ei vitreg la o distanţă oarecare, ridicând ameninţător bastonul. Ruşii se apropiau, dar mama s-a refugiat într-o grădiniţă de copii părăsită, clădită ca un labirint, pe care o ştia bine. A rămas ascunsă acolo mai bine de o oră, s-a strecurat apoi pe uşa din spate şi a ajuns acasă, fără să păţească ceva. Dr. Xia îi văzuse pe ruşi cum se luaseră după mama în clădire dar, spre marea lui uşurare, au ieşit curând, părând derutaţi de construcţia întortocheată.

La o săptămână după sosirea rușilor, mama a fost anunțată de șeful comitetului de vecini că trebuia să participe la un miting în seara următoare. Când a ajuns la locul indicat, s-a trezit în fața unor chinezi jerpeliți — și a câtorva femei — care țineau discursuri despre cum au luptat ei timp de opt ani ca să-i învingă pe japonezi, astfel încât oamenii simpli să poată fi stăpânii unei noi Chine. Aceștia erau comuniști — comuniștii chinezi. Ei intraseră în oraș cu o zi în urmă fără zgomot și fără să prevină pe nimeni. Femeile comuniste din întrunire purtau o îmbrăcăminte otova, la fel cu bărbații. Mama a gândit în sinea ei: Cum pot pretinde că i-au învins pe japonezi? Nu au măcar puști și haine decente. Pentru ea, comuniștii erau mai sărăntoci și mai zdrențuroși decât cerșetorii.

Era dezamăgită, deoarece și-i imaginase înalți și frumoși ca niște supraoameni. Unchiul ei, Pei-o, gardianul închisorii, și Dong, călăul, îi spuseseră că deținuții comuniști erau cei mai viteji. „Ei au oasele cele mai tari", spunea adesea unchiul ei. „Cântau și scandau lozinci și-i blestemau pe japonezi până în ultima clipă de viață, înainte să fie strangulați", adăugase Dong.

Comuniștii au lipit peste tot afișe în care cereau populației să păstreze ordinea și au început să-i aresteze pe colaboraționiști și pe cei care lucraseră pentru forțele de securitate japoneze. Printre cei arestați era și Yang, tatăl bunicii mele, încă șeful adjunct al poliției din Yixian. Fusese întemnițat în propria lui închisoare, iar superiorul lui, șeful poliției, fusese executat. Comuniștii au instaurat curând ordinea și au pus pe roate economia. Situația alimentară, care fusese disperată, a început să se îmbunătățească vizibil. Dr. Xia a putut să reînceapă să-și viziteze pacienții și școala mamei și-a redeschis porțile.

Comuniștii au fost încartiruiți în casele localnicilor. Păreau onești și lipsiți de pretenții și intrau în vorbă cu familiile care îi adăposteau. „Noi nu avem destui oameni educați", i-au spus ei unei prietene a mamei. „Hai, veniți și alăturați-vă nouă și puteți deveni șefa comitatului."

Aveau nevoie de noi adepți. În momentul capitulării Japoniei, atât comuniștii, cât și Guomindangul au încercat să ocupe un teritoriu cât mai mare posibil. Guomindangul avea însă o armată mai numeroasă și mai bine echipată. Amândouă mișcările urmăreau să obțină o poziție mai favorabilă, în vederea reluării războiului civil, suspendat în parte, în ultimii opt ani, pentru a-și uni forțele împotriva japonezilor. În realitate, luptele dintre comuniști și Guomindang începuseră deja. Manciuria era principalul câmp de bătaie, datorită resurselor ei economice. Deoarece erau mai aproape, comuniștii au intrat întâi în Manciuria, fără practic niciun ajutor din partea rușilor. Americanii îl ajutau însă pe Chiang Kai-shek să se instaleze în regiune, transportând zeci de mii de trupe în Nordul Chinei. La un moment dat, americanii au încercat să aducă parte din aceste trupe la Huludao, un port la treizeci de mile de Jinzhou, dar au trebuit să le retragă sub tirul comuniștilor chinezi. Trupele

Guomindangului au fost forţate să aterizeze la sud de Marele Zid şi să se îndrepte spre nord cu trenul. Statele Unite le-au asigurat acoperirea din aer. În total, în jur de peste cincizeci de mii de puşcaşi marini au aterizat în China de Nord, ocupând Pekingul şi Tianjin.

Ruşii au recunoscut în mod formal guvernarea Guomindangului lui Chiang Kai-shek asupra Chinei. La 11 noiembrie, Armata Roşie sovietică a părăsit regiunea Jinzhou şi s-a retras în nordul Manciuriei, conform angajamentului lui Stalin de a se retrage în termen de trei luni de la victorie. Prin această manevră, comuniştii chinezi au rămas singurii stăpâni ai oraşului. Într-o seară de la sfârşitul lui noiembrie, mama se întorcea de la şcoală, când a văzut un număr mare de soldaţi adunându-şi în grabă armele şi îndreptându-se înspre poarta de sud. Ştia că avuseseră loc lupte grele în jurul oraşului şi a bănuit că erau comuniştii care trebuiau să părăsească Jinzhou.

Retragerea acestora era în conformitate cu strategia liderului comunist Mao Tze Dong să nu încerce să cucerească oraşele, unde Guomindangul avea avantaj militar, ci să se retragă în regiunile rurale. „Să încercuim oraşele cu satele cucerite şi, în cele din urmă, să cucerim oraşele", acestea erau indicaţiile lui Mao pentru noua fază.

În ziua următoare retragerii comuniştilor chinezi din Jinzhou, în oraş a intrat o nouă armată — a patra în tot atâtea luni. Această armată avea uniforme curate şi armament nou, sclipitor, american. Era Guomindangul. Populaţia a ieşit din case şi s-a adunat în străduţele înguste şi noroioase, aplaudând şi aclamând. Mama şi-a croit un drum până în primele rânduri ale mulţimii surescitate. S-a trezit salutând cu braţele şi aclamând cu glas tare. „Căci aceşti soldaţi chiar arătau ca armata care îi învinsese pe japonezi", aşa gândea ea. A fugit înapoi acasă într-o stare de mare emoţie ca să le povestească părinţilor despre noii soldaţi, atât de eleganţi.

În Jinzhou a domnit un timp o atmosferă sărbătorească. Populaţia se lua la întrecere care mai de care să invite trupele să stea în casele lor. Un ofiţer s-a instalat în casa familiei Xia. Se purta extrem de respectuos şi a câştigat simpatia tuturor. Bunica şi dr. Xia aveau încredere că Guomindang avea să instaureze legea şi ordinea şi să asigure, în sfârşit, pacea.

Dar bunăvoinţa pe care populaţia o arăta Guomindangului s-a transformat curând într-o dezamăgire amară. Majoritatea oficialităţilor veneau din alte părţi ale Chinei şi le vorbeau de sus localnicilor, numindu-i *Wang-guo-nu* („Sclavi care nu au o ţară proprie") şi le ţineau discursuri, spunându-le cât de recunoscători ar trebui să fie Guomindangului pentru că i-a eliberat de japonezi. Într-o seară, se organizase o petrecere la şcoala mamei mele pentru studenţi şi ofiţeri ai Guomindangului. Fiica, în vârstă de trei ani, a unei oficialităţi a ţinut o cuvântare care a început cu: „Noi, Guomindangul, am luptat cu japonezii timp de opt ani şi acum

v-am salvat pe voi, care erați sclavii Japoniei..." Mama și prietenii ei au părăsit sala.

Mama era dezgustată și de felul în care soldații Guomindangului se repezeau să-și ia concubine. La începutul anului 1946, Jinzhou era înțesat de trupe. Școala mamei era singura școală de fete din oraș și ofițerii și oficialitățile o vizitau în grupuri, în căutarea de concubine sau, uneori, de soții. Unele fete s-au măritat de bunăvoie, dar altele n-au putut să se împotrivească familiilor care socoteau că o căsătorie cu un ofițer le-ar asigura un început bun în viață.

La cincisprezece ani, cât avea pe atunci mama, era tocmai bună de măritat. Devenise o tânără foarte frumoasă și populară și era vedeta școlii. Câțiva ofițeri își manifestaseră deja intenția de a o cere de nevastă, dar ea le-a spus părinților că nu-l voia pe niciunul. Șeful aghiotanților unui general a amenințat-o că va trimite o lectică să o răpească după ce îi refuzase lingourile de aur. Mama trăgea cu urechea în timp ce acesta își formula cererea către părinții ei. A intrat brusc în încăpere și i-a spus în față că se va sinucide în lectică. Din fericire, în scurt timp, unitatea lui a fost mutată din oraș.

Mama luase hotărârea să-și aleagă singură viitorul soț. Era dezamăgită de tratamentul aplicat femeilor și detesta întregul sistem al concubinajului. Părinții o sprijineau, deși erau hărțuiți cu zeci de oferte și trebuiau să desfășoare o diplomație plină de vicleșuguri și care le punea nervii la grea încercare, pentru a răspunde cu nu, fără să provoace răzbunări.

Una din profesoarele mamei era o femeie tânără, numită domnișoara Liu, care o plăcea foarte mult. În China era obiceiul ca, dacă cineva te plăcea, să încerce să te facă membru onorific al familiei sale. Pe acea vreme, deși nu mai exista o segregație tot atât de mare ca pe timpul bunicii, nu existau multe ocazii pentru băieți și fete să se întâlnească. Astfel că ocazia de a cunoaște pe fratele sau pe sora unui prieten era o modalitate obișnuită pentru tinerii care se împotriveau unor căsătorii aranjate să se cunoască. Domnișoara Liu i-a făcut cunoștință mamei mele cu fratele ei. Dar, în primul rând dl și dna Liu trebuiau să aprobe relația.

Pe la începutul anului 1946, mama a fost invitată să petreacă Anul Nou Chinezesc în casa familiei Liu, o casă impunătoare. Dl Liu era unul din cei mai mari proprietari de magazine din Jinzhou. Fiul, care avea în jur de nouăsprezece ani, părea să fie un tânăr de lume; purta un costum verde închis, cu o batistă care ieșea din buzunarul de la piept, ceea ce era considerat foarte sofisticat și îndrăzneț pentru un orășel de provincie ca Jinzhou. Se înscrisese la o universitate din Peking și urma cursuri de limba rusă și literatură. Mama era foarte impresionată de el, iar familia lui o acceptase. În curând au trimis un mijlocitor la dr. Xia pentru a-i cere mâna, fără a-i spune vreo vorbă mamei mele.

Dr. Xia era un tip mai liberal decât majoritatea bărbaților vremii și a întrebat-o pe mama ce părere avea. Ea a fost de acord să fie „prietenă" cu tânărul Liu. Pe atunci, dacă un băiat și o fată erau văzuți vorbind în

public, ei trebuiau să fie cel puțin logodiți. Mama dorea însă să se distreze, să aibă libertate și să se poată împrieteni cu bărbații fără să se angajeze la o căsătorie. Atât dr. Xia, cât și bunica, cunoscând-o pe mama, erau prudenți cu familia Liu și au refuzat toate cadourile obișnuite făcute unei viitoare nurori. În tradiția chinezească, familia fetei nu consimțea imediat la o cerere în căsătorie, ca să nu pară prea grăbiți. În cazul în care acceptau darurile, aceasta indica implicit o consimțire. Dr. Xia și bunica erau îngrijorați să nu fie înțeles greșit.

Mama ieșea de un timp în lume cu tânărul Liu. Era cucerită de felul lui manierat de a fi și toate rudele, prietenele și vecinele găseau că făcuse o alegere bună. Dr. Xia și bunica îi considerau un cuplu reușit și, între ei, îl acceptaseră drept viitor ginere. Mamei însă, tânărul îi părea superficial, a remarcat că nu mergea niciodată la Peking, în schimb își pierdea vremea acasă, bucurându-se de o viață de distracții. În cursul unei conversații, descoperise că nici măcar nu citise *Visul Camerei Roșii*, faimoasa lucrare clasică din secolul al optsprezecilea, familiară oricărui chinez cultivat. Când și-a arătat dezamăgirea, tânărul Liu i-a răspuns cu un aer detașat că clasicii chinezi nu erau punctul lui forte și că ceea ce îi plăcea cel mai mult era literatura străină. Ca să-și restabilească superioritatea, a adăugat: „Dar tu, ai citit *Madame Bovary*? Asta este cartea mea preferată. O consider cea mai mare reușită a lui Maupassant."

Mama citise *Madame Bovary* — și știa că fusese scrisă de Flaubert și nu de Maupassant. Această inutilă fanfaronadă a depărtat-o de Liu, dar s-a stăpânit să i-o arate imediat — dacă făcea așa ar fi fost considerată „răutăcioasă".

Lui Liu îi plăceau jocurile de noroc, în special *mah-jongg* care, pe mama, o plictisea de moarte. La scurtă vreme, în mijlocul unei partide, a apărut o servitoare și a întrebat: „Ce cameristă ar dori dl Liu să-l servească în pat?" Foarte firesc, Liu a răspuns: „Cutare și cutare". Mama tremura de furie, dar tot ce a făcut Liu a fost să ridice o sprânceană, ca și cum reacția ei l-ar fi surprins. Apoi a mai adăugat cu îngâmfare: „Este un obicei perfect obișnuit în Japonia. Toată lumea o face. Se numește *si-qin* (pat cu serviciu)". Încerca astfel să o facă pe mama să pară provincială și geloasă, gelozia fiind considerată în China ca unul din cele mai grave vicii ale unei femei și, de asemenea, un motiv pentru un soț să-și repudieze soția. Din nou, mama a tăcut chiar dacă fierbea în sinea ei. Dar astfel a ajuns la concluzia că nu ar fi putut fi fericită cu un bărbat care considera flirtul și sexul extraconjugal drept niște aspecte esențiale ale bărbăției. Ea își dorea pe cineva care să o iubească și să nu o rănească prin practicarea acestor obiceiuri. În seara aceea a decis să pună capăt relației.

Câteva zile mai târziu, bătrânul dl Liu a murit subit. Pe atunci era foarte important să organizezi funeralii grandioase, mai ales pentru capul familiei. Familia Liu voia o ceremonie complicată și nu o simplă procesiune de la locuință la cimitir. Au fost aduși călugări pentru a citi sutra

budistă de „coborâre a capului“ în prezența întregii familii. Imediat după aceea, membrii familiei începeau să bocească. Din acea clipă și până în ziua înmormântării, la a patruzeci și noua zi de la deces, plânsetele și bocetele trebuia să se audă continuu, din zorii zilei până la miezul nopții, timp în care se ardeau continuu bancnote false, urmând să fie folosite de decedat pe lumea cealaltă. Multe familii nu puteau rezista la asemenea maraton și angajau profesioniști să facă treaba în locul lor. Clanul Liu era însă prea devotat tatălui pentru a recurge la angajați și și-a îndeplinit obligațiile cu ajutorul numeroaselor rude.

În cea de-a patruzeci și doua zi după moarte, cadavrul, care fusese așezat într-un sicriu frumos sculptat, din lemn de santal, se afla pe o platformă în curte. În fiecare din ultimele șapte nopți dinaintea înmormântării, se spunea că decedatul urca în lumea cealaltă un munte înalt, privind de acolo de sus spre întreaga familie; era fericit dacă vedea că fiecare membru al familiei era prezent. Altfel, se credea că nu-și va găsi niciodată odihna. Familia dorea ca mama să le fie alături, în calitate de viitoare noră.

Dar mama a refuzat. Îi părea rău de bătrânul domn Liu, care se purtase frumos cu ea, dar mai știa și că, dacă participă, nu va mai putea să refuze să se mărite cu fiul lui. Multe rânduri de mesageri ai familiei Liu s-au perindat pe la locuința familiei Xia.

Dr. Xia i-a spus mamei că a rupe relația în acel moment echivala cu a-l abandona pe dl Liu Senior ceea ce n-ar fi un gest onorabil. Deși în condiții normale nu s-ar fi opus ca mama să rupă relația cu tânărul Liu, considera că, în circumstanțele date, dorințele ei trebuiau subordonate unui imperativ superior. Bunica credea, și ea, că trebuia să participe. A mai adăugat: „Cine a mai auzit ca o fată să respingă un bărbat pentru că a greșit numele unui scriitor străin sau pentru că are încurcături amoroase? Toți tinerii bogați vor să se distreze și să-și trăiască pasiunile tinereții. Și, în afară de asta, tu nu trebuie să-ți faci griji cu concubinele și servitoarele. Ai un caracter puternic și îți poți ține soțul sub control.“

Dar ideea mamei despre viața pe care și-o dorea era alta și le-a spus-o fără înconjur. În sinea ei, bunica o aproba, dar îi era teamă să o mai țină pe mama acasă, din cauza insistențelor ofițerilor Guomindangului. „Poți să-i spui nu unuia, dar nu-i poți refuza pe toți“, i-a mai spus ea mamei. „Dacă nu te măriți cu Zhang, va trebui să-l accepți pe Lee. Gândește-te bine, nu cumva Liu este mai bun decât toți ceilalți? Dacă te măriți cu el, niciun ofițer nu te va mai plictisi. Eu îmi fac zi și noapte griji de ce ți s-ar putea întâmpla. Nu mă voi liniști decât după ce vei părăsi casa.“ Mama i-a răspuns că ar prefera să moară decât să se mărite cu cineva care nu i-ar oferi fericire — și dragoste.

Familia Liu era furioasă pe mama, dar nu numai ea, ci și dr. Xia și bunica. Zile întregi au argumentat, au pledat, au încercat s-o convingă cu frumosul, au țipat la ea, au plâns, totul fără succes. În sfârșit, pentru a

doua oară în viaţă, prima fusese în copilărie când o lovise pentru că o prinsese şezând pe *kang*, dr. Xia s-a înfuriat rău pe mama. „Ceea ce faci este să aduci ruşinea asupra numelui Xia. Nu vreau o asemenea fiică!" Mama s-a ridicat şi i-a aruncat vorbele: „Este în ordine, n-o să mai ai o asemenea fiică. Plec!" A ieşit furioasă din cameră, şi-a strâns lucrurile şi a părăsit casa.

Pe vremea bunicii, să-ţi părăseşti căminul în felul acesta era de neconceput. Pe atunci nu existau slujbe pentru femei, în afară de cea de servitoare şi, chiar şi pentru asta, trebuia să ai referinţe. De atunci, lucrurile s-au mai schimbat. În 1946, femeile puteau locui singure şi puteau găsi de lucru în învăţământ sau în medicină, deşi majoritatea familiilor priveau angajarea în muncă drept o ultimă alternativă. La şcoala mamei, exista un departament pentru pregătirea profesorilor, care oferea locuinţă şi şcolarizare pentru fetele care absolviseră trei ani în şcoală. În afara unor examene, singura condiţie era ca absolventele să lucreze ca învăţătoare. Majoritatea candidatelor proveneau fie din familii sărace care nu-şi puteau permite să cheltuiască pentru educaţia lor, fie din persoane care nu sperau să poată intra într-o universitate şi nici nu voiau să rămână în liceu. Doar după 1945 au început femeile să aibă posibilitatea de a frecventa o universitate; sub japonezi nu puteau trece mai departe de liceu, unde erau învăţate doar cum să conducă gospodăria.

Până la acest incident familial, mamei nici nu-i trecuse prin gând să se înscrie în acest departament, considerat, de obicei, ca o soluţie de rezervă, întrucât se considera bine pregătită pentru universitate. Chiar şi cei de la departament au fost surprinşi când au primit cererea, dar ea a ştiut să-i convingă că dorinţa ei cea mai fierbinte era să îmbrăţişeze cariera de profesoară. Nu-şi terminase încă nici perioada obligatorie de trei ani, dar era cunoscută ca o şcolăriţă de frunte. După ce a trecut cu succes şi fără dificultate examenul, departamentul a primit-o cu mare bucurie. Se instalase deja în şcoală, când la scurt timp, bunica a venit şi a rugat-o să se întoarcă acasă.

Mama a fost bucuroasă să se împace cu familia; a promis că va veni acasă şi va sta şi acolo destul de des. Dar a insistat să-şi păstreze patul în căminul şcolii, fiind hotărâtă să nu mai depindă de nimeni, oricât de mult ar fi iubi-o cineva. Pentru ea, departamentul era ideal. Îi asigura o slujbă după absolvire, în timp ce absolvenţii de universităţi adesea nu găseau de lucru. Un alt avantaj era că învăţământul era gratuit, iar dr. Xia începuse să resimtă efectele proastei conduceri a economiei.

Personalul Guomindangului care răspundea de fabrici — acelea care nu fuseseră demontate de ruşi — nu reuşea să pună economia din nou în mişcare. Câteva uzine lucrau sub capacitatea lor, iar şefii nu se sfiau să-şi însuşească majoritatea veniturilor.

Nechemaţii din Guomindang s-au instalat în casele elegante părăsite de japonezi. Casa de lângă vechea locuinţă a doctorului Xia, unde locuise

o oficialitate japoneză, era acum ocupată de un funcționar oficial și de una din noile lui concubine. Primarul din Jinzhou, un domn Han, fusese un nimeni printre localnici. Brusc, a devenit bogat — din câștigurile realizate de pe urma proprietăților confiscate de la japonezi și colaboraționiști. Și-a luat mai multe concubine, iar localnicii au început să numească Consiliul Local „Clanul Han", deoarece se umpluse cu rude și prieteni.

După ce Guomindangul a ocupat Yixian, l-au eliberat din închisoare pe străbunicul Yang-san — sau și-a plătit el însuși ieșirea. Localnicii credeau pe bună dreptate că oficialitățile Guomindang au făcut averi din extorcarea foștilor colaboraționiști. Yang a încercat să se protejeze măritându-și ultima fiică — rezultată din legătura cu o concubină — cu un ofițer Guomindang. Acesta era însă doar un căpitan și nu era destul de puternic pentru a-i asigura o adevărată protecție. Proprietățile lui Yang au fost confiscate, iar el redus la statutul de cerșetor, „adăpostindu-se în guri de canal", cum se exprimau localnicii. Când a aflat despre decăderea lui, soția le-a cerut copiilor să nu-i dea niciun ban și să nu încerce să-l ajute.

În 1947, la mai puțin de un an de la eliberarea lui din închisoare, a făcut o tumoare tiroidiană de natură canceroasă. Și-a dat seama că era pe moarte și a transmis la Jinzhou rugămintea de a-și vedea copiii. Străbunica mea l-a refuzat, dar el a continuat să trimită mesaje, implorându-i să vină. În cele din urmă, soția lui a cedat. Bunica, Lan și Yu-lin au plecat cu trenul la Yixian. Trecuseră zece ani de când bunica nu-și mai văzuse tatăl. Era acum o umbră prăbușită a ceea ce fusese. Lacrimi îi șiroiau pe obraji când și-a văzut copiii. Lor însă le-a fost greu să-i ierte felul cum o tratase pe mama lor — și pe ei — și i s-au adresat folosind formule reci, distante. L-a implorat pe Yu-lin să-i spună Tată, dar acesta l-a refuzat. Chipul răvășit al lui Yang era o mască a disperării. Bunica l-a rugat și ea pe fratele ei să-i spună măcar o dată „Tată". În cele din urmă a făcut-o, printre dinții strânși. Tatăl lui i-a luat mâna și i-a spus: „Încearcă să devii un învățat sau să ai o mică afacere a ta. Nu încerca niciodată să fii slujbaș oficial. Te vor ruina așa cum m-au ruinat pe mine." Acestea au fost ultimele lui cuvinte adresate familiei.

A murit având alături doar una dintre concubinele lui. Ajunsese atât de sărac că nu și-a permis nici măcar un sicriu. Cadavrul a fost pus într-o ladă hodorogită și înmormântat fără nicio ceremonie. Nu a participat niciun membru al familiei.

Corupția era atât de răspândită, încât Chiang Kai-shek a înființat o organizație specială pentru combaterea ei, organizație numită „Brigada pentru Înfrângerea Tigrului", întrucât populația asemuia funcționarii corupți cu niște tigri fioroși. Cetățenii erau îndemnați să trimită plângeri. Dar curând a devenit limpede că totul se transformase într-un mijloc pentru cei cu adevărat puternici de a extorca bani de la oamenii bogați. Înfrângerea tigrului era o afacere lucrativă.

Şi mai rele erau jafurile făţişe. Dr. Xia era vizitat din când în când de soldaţi care îl salutau respectuos şi apoi spuneau, cu o voce exagerat de mieroasă: „Onorabile dr. Xia, unii dintre colegii noştri au mare nevoie de bani. Aţi putea să ne împrumutaţi cu ceva?" Ar fi fost cu totul neînţelept să-i refuze. Oricine supăra Guomindangul putea fi acuzat de comunism, ceea ce însemna, de obicei, arestare şi, foarte adesea, tortură. Soldaţii se perindau prin cabinet, cerând să fie trataţi şi plecând cu medicamente fără să plătească o leţcaie. Pe dr. Xia nu-l deranja să-i trateze gratuit — datoria unui medic este să trateze pe toată lumea — dar, adesea, soldaţii luau medicamentele fără să le fie necesare şi le vindeau apoi pe piaţa neagră. În acel moment era o lipsă acută de medicamente.

Pe măsură ce războiul civil se intensifica, creştea şi numărul soldaţilor în Jinzhou. Trupele comandamentului central, aflate sub autoritatea directă a lui Chiang Kai-shek, erau destul de disciplinate, dar celelalte trupe nu primeau nicio soldă de la guvernul central şi trebuiau să trăiască din „resurse locale".

În departamentul pentru pregătirea profesorilor, mama s-a împrietenit cu o fată de şaptesprezece ani, frumoasă şi vioaie, pe care o chema Bai. Mama o admira şi o respecta. Când i-a povestit despre dezamăgirea ei faţă de Guomindang, Bai i-a spus: „Priveşte pădurea, nu fiecare copac în parte; orice putere are şi lipsuri", a mai spus ea. Bai era atât de tare de partea Guomindangului, încât intrase în unul din serviciile lor secrete. La o şedinţă de instruire, i s-a spus limpede că trebuia să raporteze despre colegii ei. A refuzat. Câteva nopţi mai târziu, colegele au auzit o împuşcătură venind din dormitorul ei. Când au deschis uşa, au găsit-o întinsă în pat, sufocându-se, albă ca o foaie de hârtie. Pe perna ei era o baltă de sânge. A murit fără să poată spune o vorbă. Ziarele au prezentat povestea ei drept „un caz de culoarea piersicii" înţelegând prin aceasta o crimă pasională. Pretindeau că fusese ucisă de un iubit gelos. Dar nimeni nu a înghiţit asemenea concluzie. Bai se comporta cu multă sobrietate faţă de bărbaţi. Mama a auzit că fusese executată deoarece încercase să se retragă din organizaţie.

Dar tragedia nu s-a sfârşit aici. Mama lui Bai, care lucra ca servitoare în casa unei familii avute, proprietară a unui mic magazin de bijuterii de aur, a fost distrusă de moartea unicei ei fiice şi revoltată de calomniile pe care le sugerau ziarele, cum că fiica ei ar fi avut mai mulţi iubiţi care s-au luptat pentru ea şi, în final, au ucis-o. Cea mai de preţ avere a femeii se socotea a fi castitatea ei, pe care trebuie să o apere până la moarte. La câteva zile de la de la moartea lui Bai, mama ei s-a spânzurat. Patronul ei a fost vizitat de nişte ucigaşi acuzându-l că purta răspunderea morţii ei. Ceea ce a fost doar un pretext pentru a le stoarce bani şi, nu după multă vreme, omul şi-a pierdut prăvălia.

Într-o bună zi, la uşa familiei Xia a bătut un om de până-n patruzeci de ani, în uniforma Guomindangului care, după ce a intrat, s-a înclinat în

fața bunicii mele, adresându-i-se cu „soră mai mare", iar doctorului Xia cu „cumnat mai vârstnic". Le-a luat un timp până să-și dea seama că acest bărbat, îmbrăcat elegant, cu un aer de om sănătos și bine hrănit, nu era altul decât Han-chen, cel torturat și salvat de la strangulare, pe care îl ascunseseră în vechea lor locuință timp de trei luni și îl îngrijiseră până ce și-a redobândit sănătatea. Împreună cu el, tot în uniformă, venise un tânăr înalt și zvelt, care părea mai degrabă student decât soldat. Han-chen l-a prezentat ca fiind prietenul său, Zhu-ge. Mama a fost vrăjită pe loc de el. De la ultima lor întâlnire, Han-chen devenise înalt funcționar în serviciile secrete ale Guomindangului și răspundea de una din ramurile care activau în regiunea Jinzhou. La plecare, a spus: „Soră mai mare, familia voastră mi-a redat viața. Dacă vei avea nevoie vreodată de ceva, de orice, tot ce trebuie să faci este să rostești acea dorință și ea se va realiza."

Han-chen și Zhu-ge i-au vizitat de mai multe ori și Han-chen le-a găsit curând slujbe în organizație lui Dong, fostul călău care îi salvase viața și cumnatului bunicii mele, Pei-o, fostul paznic al închisorii.

Zhu-ge s-a împrietenit cu familia. Studiase științele în Universitatea din Tianjin și, când orașul căzuse în mâinile japonezilor, fugise și se alăturase Guomindangului. În una din vizite, mama l-a prezentat domnișoarei Tanaka. S-au plăcut, s-au căsătorit și s-au instalat într-o casă cu chirie. Într-o zi, în timp ce Zhu-ge își curăța pușca, a atins din greșeală trăgaciul și a declanșat arma. Glontele a trecut prin podea și l-a ucis pe fiul mai mic al proprietarului, care era în pat la parter. Familia nu a îndrăznit să aducă acuzații lui Zhu-ge. Se temeau de agenții secreți care puteau acuza pe oricine de comunism. Ei făceau legea și aveau putere de viață și de moarte. Mama lui Zhu-ge a dat familiei îndoliate o sumă generoasă drept compensație. Zhu-ge era disperat, deși familia copilului nici măcar nu a îndrăznit să se arate furioasă. Dimpotrivă, îi arătau o gratitudine exagerată de teama că el ar putea anticipa mânia lor și atunci le-ar putea face vreun rău. Zhu-ge n-a putut suporta atitudinea aceasta și s-a mutat în altă parte.

Soțul lui Lan, unchiul Pei-o, a făcut carieră în serviciile secrete și era atât de încântat de noii lui patroni, că și-a schimbat numele în „Xiao-shek" („Credință față de Chiang Kai-shek"). Făcea parte dintr-un grup de trei, în subordinea lui Zhu-ge. Inițial, sarcina lor era să epureze pe toți cei ce fuseseră de partea japonezilor dar, în curând, li s-a dat ca sarcină urmărirea studenților care manifestau simpatii comuniste. Un timp, „Credinciosul" Pei-o a făcut ce i se ceruse, dar conștiința a început să-l chinuie; nu voia să se facă vinovat de trimiterea oamenilor în închisori sau de alegerea victimelor extorsiunilor. A cerut transferul și a primit o slujbă de supraveghetor la unul din punctele de control ale orașului. Comuniștii părăsiseră Jinzhou, dar nu se aflau prea departe și participau în lupte continue cu trupele Guomindangului ce se dădeau în regiunile înconjurătoare. Autoritățile din Jinzhou încercau să păstreze un control

sever asupra bunurilor vitale, pentru a-i împiedica pe comuniști să pună mâna pe ele.

Apartenența la serviciile secrete îi conferea „Credinciosului" putere, care la rându-i i-a adus bani. Încetul cu încetul, a început să se schimbe, să fumeze opiu, să bea, să joace jocuri de noroc, să parieze și să frecventeze bordelurile. Destul de curând a contractat o boală venerică. Bunica îi dădea bani în speranța că va încerca să-și schimbe comportamentul, fără succes. Își dădea seama că hrana se împuținа în familia Xia și îi invita destul de des la o masă copioasă la el acasă. Dr. Xia ar fi vrut s-o oprească pe bunica să accepte: „Acelea nu sunt câștiguri obținute prin mijloace cinstite și nu dorim să ne atingem de ele", a argumentat el. Dar pentru bunica mea, tentația unei mese decente era prea mare și, din când în când, se strecura pe furiș în locuința lui Pei-o împreună cu Yu-lin și cu mama, ca să se sature.

În momentul când Guomindangul a intrat în Jinzhou, Yu-lin avea cincisprezece ani. Studia medicina cu dr. Xia, care îi prezicea un viitor promițător ca doctor. Între timp, bunica dobândise poziția de cap feminin al familiei, întrucât mama ei, sora și fratele depindeau cu toții de soțul ei în ce privește traiul zilnic și a considerat că venise vremea ca Yu-lin să se căsătorească. I-a găsit o soție cu trei ani mai în vârstă decât el, provenind dintr-o familie săracă, ceea ce îi dădea certitudinea că era muncitoare și capabilă. Mama a însoțit-o pe bunica atunci când s-au dus să o cunoască pe viitoarea mireasă. Când aceasta a intrat în salon să se încline în fața vizitatoarelor, purta o rochie de catifea verde împrumutată pentru ocazie. Cei doi s-au căsătorit la ofițerul stării civile în 1946 și mireasa a purtat la nuntă un văl din mătase albă în stil occidental, împrumutat și acesta. Yu-lin avea șaisprezece ani, iar soția lui, nouăsprezece.

Bunica a apelat la Han-chen să-i găsească o slujbă lui Yu-lin. Unul dintre produsele de necesitate vitală în China era sarea, și autoritățile interziseseră vânzarea ei la țară. Evident autoritățile aveau o afacere ilegală proprie și Han-chen l-a numit pe Yu-lin paznic. În nenumărate rânduri, acesta a fost implicat în încăierări serioase cu gherilele comuniste și cu alte facțiuni ale Guomindangului, care încercau, fiecare, să pună mâna pe sare. Luptele s-au soldat cu destui morți și Yu-lin a început să vadă și partea negativă a slujbei lui, care implica o doză de pericol. În afară de asta, era și chinuit de mustrări de conștiință, așa că, după câteva luni, a părăsit slujba.

Guomindangul începuse însă să piardă controlul regiunilor rurale și constata că devenise din ce în ce mai greu să adune adepți. Bărbații tineri voiau tot mai puțin să devină carne de tun, în chineză „cenușă de bombe" (*pao-hui*). Războiul civil devenise tot mai sângeros, făcând enorm de multe victime, și pericolul de a fi încorporat sau luat în armată era în creștere. Singurul mod de a-l scăpa pe Yu-lin de uniformă era să-i cumpere un fel de asigurare și, din nou, bunica i-a cerut lui Han-chen să-i

găsească o slujbă în serviciul de informații. Spre surprinderea ei, Han-chen a refuzat-o, justificându-și refuzul cu argumentul că nu era locul potrivit pentru un tânăr decent.

Bunica nu-și dădea seama că Han-chen era profund dezamăgit de munca lui. Ca și „Credinciosul" Pei-o, devenise dependent de opiu, căzuse în darul beției și vizita prostituate. Degradarea lui era vizibilă. Han-chen fusese întotdeauna un bărbat disciplinat, cu un puternic simț moral și acest mod de a se lăsa doborât nu-i era caracteristic. Bunica a crezut că vechiul remediu al căsătoriei l-ar putea aduce pe drumul bun, dar când a stat de vorbă cu el, acesta i-a spus că nu se putea însura, întrucât nu mai voia să trăiască. Bunica a fost șocată și a insistat să i se destăinuie, dar Han-chen a izbucnit în plâns și i-a spus cu amărăciune că nu avea dezlegarea să vorbească și că, oricum, ea nu-i putea fi de niciun ajutor.

Han-chen se înscrisese în Guomindang din ură față de japonezi. Dar într-un fel i se prezentaseră lucrurile la început, și cu totul altfel s-au dovedit ele în timp. Implicarea în sistemul de securitate însemna ca sângele inocent al conaționalilor săi chinezi să-i păteze inevitabil mâinile. Nu-i era însă îngăduit să iasă din sistem. Ceea ce i se întâmplase prietenei mamei mele, Bai, i se putea întâmpla oricui încerca să se retragă. Probabil că Han-chen simțea că singura modalitate de a ieși era să se omoare, dar sinuciderea era un gest tradițional de protest și putea atrage necazuri asupra familiei sale. Trebuie să fi ajuns la concluzia că singurul lucru pe care-l putea face era să moară de o moarte „naturală" și, de aceea, recurgea la mijloace extreme punându-și trupul în primejdie și refuzând să accepte un tratament.

În ajunul Anului Nou Chinezesc 1947, Han-chen a revenit în casa familiei sale din Yixian pentru a petrece perioada sărbătorilor cu fratele și cu bătrânul său tată. Simțind că era ultima lor întâlnire, a stat mai mult la ei. S-a îmbolnăvit grav și a murit în cursul verii. Îi spusese bunicii mele că singurul lui regret era că murea înainte de a-și fi îndeplinit îndatorirea filială de a-i organiza tatălui său funeralii grandioase.

Înainte de a muri și-a îndeplinit însă obligațiile față de bunica și de familia ei. Chiar dacă a refuzat să-l încadreze pe Yu-lin în serviciile de securitate, i-a obținut o carte de identitate care atesta calitatea lui de persoană oficială în serviciile secrete ale Guomindangului. Yu-lin nu a trebuit să presteze nicio muncă în acest sistem, dar faptul că era membru îl apăra împotriva înrolării în armată și i s-a permis să rămână în continuare student în cabinetul medical al doctorului Xia.

Printre profesorii mamei mele se afla un tânăr cu numele de Kang, care preda literatura chineză. Era foarte inteligent și erudit și mama îl respecta în mod deosebit. I-a povestit ei și câtorva colege că fusese implicat în activități anti-Guomindang în orașul Kunming din sud-vestul Chinei și că prietena lui fusese ucisă cu o grenadă de mână în timpul unei demon-

straţii. Cursurile lui erau limpede procomuniste şi au făcut o impresie puternică asupra mamei mele.

Într-o dimineaţă de la începutul anului 1947, bătrânul portar a oprit-o la poarta şcolii pe mama, i-a înmânat un bilet şi i-a spus că Kang plecase. Ceea ce mama nu ştia era că profesorul ei fusese prevenit de nişte agenţi de securitate ai Guomindangului care lucrau în secret pentru comunişti. Pe atunci, mama nu ştia mare lucru despre comunişti, nici că Kang era unul dintre ei.

Tot ce ştia era că profesorul pe care îl admira ea cel mai mult trebuise să fugă pentru a nu fi arestat.

Biletul era de la Kang şi nu conţinea decât un cuvânt: „Tăcere". Mama a considerat că avea două înţelesuri. Se putea referi la un vers dintr-un poem pe care Kang îl scrisese în memoria prietenei sale, *Tăcere — în ea se adună puterea noastră*, în care caz putea fi şi un îndemn să nu-şi piardă încrederea. Dar biletul putea fi şi un avertisment să nu facă ceva necugetat. Mama avea deja reputaţia unei fiinţe neînfricate şi se bucura de încrederea studenţilor.

Următorul eveniment a fost sosirea unei noi directoare, o delegată în Congresul Naţional al Guomindangului, despre care se ştia că are legături cu serviciile secrete. A adus cu ea un mare număr de securişti, printre care unul numit Yao-han, devenit ulterior supraveghetorul politic cu sarcina specială de a urmări studenţii. Directorul de studii al departamentului era secretarul de partid districtual al Guomindangului.

Prietenul cel mai apropiat al mamei în acel moment era un văr depărtat, numit Hu. Tatăl lui era proprietarul unui lanţ de magazine universale din Jinzhou, Mukden şi Harbin şi avea o soţie şi două concubine. Soţia îi dăruise un fiu, pe vărul Hu, în timp ce concubinele nu aveau copii, astfel că mama lui Hu devenise obiectul unei gelozii feroce din partea celorlalte. Într-o noapte, în timp ce soţul ei era plecat, concubinele au pus droguri în mâncarea ei şi în cea a unui tânăr servitor şi i-au aşezat în acelaşi pat. Când dl Hu s-a întors, beat mort, şi şi-a găsit soţia în pat cu servitorul, a văzut roşu înaintea ochilor. Şi-a încuiat soţia într-o cămăruţă dintr-un colţ depărtat al casei şi i-a interzis fiului să-şi mai vadă mama. Avea o vagă suspiciune că totul fusese plănuit de concubine, aşa că nu şi-a repudiat nevasta şi nu a gonit-o din casă, ceea ce ar fi însemnat ultima dezonoare (atât pentru el, cât şi pentru ea). S-a temut să nu se răzbune concubinele şi pe fiul său, aşa că l-a trimis într-un internat la Jinzhou; astfel s-a cunoscut cu mama când ea avea şapte ani, iar el doisprezece. Mama lui nu a rezistat mult timp în recluziune şi a înnebunit.

Vărul Hu a devenit un băiat sensibil şi introvertit, care nu a reuşit să treacă peste tragedia trăită. Uneori îi împărtăşea mamei gândurile lui. Povestea lui a determinat-o să reflecteze asupra vieţii nefericite a femeilor din propria ei familie şi asupra atâtor tragedii suferite de mame, fiice, soţii şi concubine. Lipsa de drepturi ale femeilor, barbaria străvechilor

obiceiuri, botezate „tradiție" și chiar „moralitate" o înfuriau. Deși avuseseră loc și unele schimbări, ele erau îngropate de prejudecățile încă precumpănitoare și mama era nerăbdătoare să se întâmple ceva mai radical.

În școală auzise că o singură forță politică promitea pe față o schimbare, și anume comuniștii. Informația îi fusese dată de o prietenă apropiată, o fată de optsprezece ani, pe nume Shu, care se despărțise de familia ei și locuia în școală, de când tatăl ei încercase să o forțeze să se mărite cu un băiat de doisprezece ani. Într-o bună zi, Shu și-a luat rămas-bun de la mama: împreună cu bărbatul pe care-l iubea în secret, se hotărâse să fugă ca să se alăture comuniștilor. „Ei sunt speranța noastră", au fost cuvintele ei de despărțire.

Tot cam pe atunci, mama se apropiase foarte mult de vărul Hu. Acesta își dăduse seama că e îndrăgostit de ea când constatase că era gelos pe tânărul domn Liu, pe care îl considera un filfizon. A fost încântat atunci când ea a rupt relația cu Liu și a început să o viziteze pe mama aproape zilnic.

Într-o seară din martie 1947, au fost împreună la un cinema. Existau două feluri de bilete: unul pentru un loc pe scaun și altul, mult mai ieftin, în picioare. Vărul Hu a cumpărat pentru mama un bilet cu loc și pentru el unul fără loc, spunând că nu avea destui bani asupra lui. Mamei i s-a părut puțin ciudat și își arunca privirea din când în când spre el. La jumătatea filmului, a observat că o tânără femeie, elegant îmbrăcată, s-a apropiat de el și mâinile li s-au atins pentru un moment. Mama s-a ridicat imediat de pe scaun și a insistat că vrea să plece. Când au ieșit din cinematograf, i-a cerut o explicație. La început, vărul Hu a încercat să nege că s-ar fi întâmplat ceva, dar când mama i-a spus limpede că nu are de gând să-i înghită răspunsul, el i-a spus că îi va explica totul mai târziu. Erau unele lucruri pe care mama nu le putea înțelege, fiind prea tânără. Când au ajuns acasă la ea, mama a refuzat să-l primească. În zilele următoare, Hu a venit de nenumărate ori, dar mama a fost inflexibilă.

După un timp, mama se răzgândise și ar fi acceptat o scuză și o reconciliere și cerceta mereu din ochi poarta în speranța că îl va vedea pe Hu. Într-o seară pe o ninsoare abundentă, l-a văzut intrând în curte, însoțit de un bărbat. Nu s-a îndreptat spre camerele ei, ci s-a dus direct spre locuința unui chiriaș al doctorului Xia, Yu-wu. După un scurt timp, Hu a ieșit și a venit spre camera ei. Cu o voce grăbită, i-a spus că trebuia să părăsească Jinzhou imediat, deoarece era urmărit de poliție. Când mama l-a întrebat de ce, tot ce i-a spus a fost: „Sunt comunist" și a dispărut în beznă.

Abia atunci s-a dumirit mama că incidentul de la cinema fusese o misiune clandestină a vărului Hu. A simțit cum i se frânge inima, deoarece nu mai era timp să se împace cu el. Și-a dat seama și că Yu-wu, chiriașul lor, trebuia să fie un comunist ilegalist. Vărul Hu fusese adus în locuința lui Yu-wu ca să se ascundă. Vărul Hu și Yu-wu nu se cunoșteau, dar amândoi și-au dat seama că era imposibil ca Hu să rămână acolo, deoa-

rece relaţia lui cu mama era prea bine cunoscută şi, dacă Guomindangul ar veni să-l caute la mama, l-ar descoperi şi pe Yu-wu. În aceeaşi noapte, vărul Hu a încercat să ajungă în regiunea controlată de comunişti, la circa treizeci de mile de hotarele oraşului. Ceva mai târziu, când au început să înmugurească pomii, Yu-wu a aflat că Hu fusese capturat în timp ce încerca să părăsească oraşul, escorta lui fiind împuşcată pe loc. Un alt raport i-a comunicat că Hu fusese executat.

De câtva timp, mama simţea tot mai multă ostilitate faţă de Guomindang. Singura alternativă pe care o ştia erau comuniştii şi fusese atrasă de promisiunile lor că vor pune capăt nedreptăţilor îndurate de femei. Până la vârsta de cincisprezece ani, cât avea atunci, nu se simţise pregătită să se dedice acestei mişcări. Vestea morţii vărului Hu a hotărât-o. S-a dus să se alăture comuniştilor.

5

„Fiică de vânzare pentru zece kilograme de orez"

Lupta pentru o nouă Chină
(1947–1948)

Yu-wu apăruse în casă cu câteva luni în urmă, cu o recomandare de la un prieten comun. Familia Xia tocmai se mutase din casa închiriată într-o locuință mai mare, înăuntrul zidurilor orașului, lângă poarta de nord, și căutau un chiriaș bogat ca să-i ajute la plata chiriei. Yu-wu s-a prezentat în uniforma de ofițer al Guomindangului, însoțit de o femeie pe care a prezentat-o drept soție și de un copil mic. În realitate, femeia nu-i era soție, ci asistentă. Copilașul era al ei, iar adevăratul soț era înrolat în armata regulată a comuniștilor. Cu timpul însă „familia" a devenit una adevărată. Au avut împreună doi copii și soții fiecăruia dintre ei s-a recăsătorit.

Yu-wu se înscrisese în Partidul Comunist în 1938 și fusese trimis la Jinzhou de la Cartierul General al comuniștilor din timpul războiului, Yan'an, la scurt timp după ce japonezii au depus armele, și răspundea de strângerea și transmiterea informațiilor către forțele comuniste din afara orașului. El opera sub acoperirea de șef al biroului militar al Guomindangului pentru unul din districtele din Jinzhou, post pe care comuniștii îl cumpăraseră pentru el. În acel moment, posturile din Guomindang, chiar și cele din securitate, erau de vânzare pentru cel ce oferea suma cea mai mare. Unii cetățeni cumpărau posturi pentru a-și proteja membrii familiei, fie ca să nu trebuiască să se înroleze în armată, fie ca să nu fie hărțuiți de tâlhari, iar alții pentru a putea extorca bani. Datorită importanței sale strategice, orașul Jinzhou găzduia o sumedenie de ofițeri, ceea ce facilita infiltrarea comuniștilor în sistem.

Yu-wu își juca rolul la perfecție. Dădea o mulțime de petreceri, cu jocuri de noroc și dineuri, în scopul de a stabili legături, dar și pentru a

ţese o reţea de protecţie în jurul lui. Amestecaţi printre ofiţeri ai Guomindangului şi agenţi secreţi care tot veneau şi plecau, se strecurau cu uşurinţă un şir nesfârşit de „veri" şi de „prieteni". Erau de fiecare dată alte personaje, dar nimeni nu punea întrebări.

Yu-wu mai avea o acoperire pentru aceşti vizitatori. Cabinetul medical al doctorului Xia era mereu deschis şi „prietenii" puteau intra din stradă, fără să atragă atenţia şi, prin cabinet, în curtea interioară. Dr. Xia tolera petrecerile zgomotoase ale lui Yu-wu fără să protesteze, chiar dacă secta din care făcea parte, Societatea Raţiunii, interzicea jocurile şi băutura. Mama nu-l înţelegea, dar găsea o explicaţie în natura tolerantă a tatălui ei vitreg. Abia mult mai târziu, când şi-a amintit, a fost sigură că dr. Xia cunoştea, sau bănuia, adevărata identitate a lui Yu-wu.

Când mama a aflat că vărul ei Hu fusese ucis de Guomindang, l-a contactat pe Yu-wu, spunându-i că urma să lucreze pentru comunişti. Acesta a refuzat-o ca fiind prea tânără.

Mama devenise foarte cunoscută în şcoala ei şi spera că va fi remarcată de comunişti. Speranţa ei s-a realizat, dar comuniştilor le-a trebuit un timp să o verifice. Prietena ei Shu îi vorbise legăturii ei din Partid despre mama, înainte să plece în regiunea controlată de comunişti; ea o prezentase ca fiind „o prietenă". Într-o zi, acest activist a venit la mama şi i-a spus direct să meargă într-o anume zi într-un tunel de cale ferată, la jumătatea drumului dintre staţia din sudul oraşului Jinzhou şi cea din nordul oraşului. Acolo, i-a spus el, un bărbat frumos, între douăzeci şi treizeci de ani, vorbind cu accent shanhanian, o va contacta. Acesta, al cărui nume — aflat mai târziu — era Liang, a devenit legătura ei.

Prima ei sarcină a fost să distribuie documente, ca lucrarea lui Mao Tze Dong *Despre un Guvern de coaliţie*, broşuri despre reforma agrară, precum şi despre alte probleme ale politicii comuniste. Ele trebuiau introduse clandestin în oraş, de obicei ascunse în snopi de sorg folosiţi de obicei drept combustibil. Broşurile erau apoi reîmpachetate, adesea rulate şi ascunse în ardei graşi verzi.

Uneori, soţia lui Yu-lin cumpăra ardeii şi pândea strada, până când tovarăşii mamei veneau să preia documentele. Ea îi mai ajuta ascunzând broşurile în cenuşa din sobe, sub grămezi de medicamente chinezeşti sau sub grămezile de combustibili. Studenţii trebuiau să citească această propagandă în secret, deşi romane cu subiecte de stânga puteau fi citite fără să se ascundă; printre cele preferate era *Mama* de Maxim Gorki.

O copie a uneia dintre broşurile pe care mama le distribuia, *Despre Noua Democraţie* a lui Mao, a ajuns la o colegă de şcoală distrată, care a pus-o în poşetă şi a uitat de ea. Ducându-se la piaţă, a deschis poşeta ca să scoată banii şi broşura a căzut pe jos. S-a întâmplat ca doi securişti să fie prin preajmă şi să o identifice după hârtia subţire, galbenă. Fata a fost ridicată şi interogată. A murit sub tortură.

Mulţi au murit de mâinile poliţiei politice a Guomindangului şi mama ştia că, dacă era prinsă, risca tortura. Dar acest incident, departe de a o descuraja, a îndârjit-o şi mai mult. Faptul că acum simţea că face parte din mişcarea comunistă îi întărea şi mai mult moralul.

Manciuria era câmpul de bătaie cheie al războiului civil şi ceea ce se întâmpla la Jinzhou devenea pe zi ce trecea mai decisiv pentru rezultatul bătăliei pentru China. Nu exista un front fix, în sensul unei singure linii de angajare a armatelor. Comuniştii deţineau partea nordică a Manciuriei şi o mare parte din regiunea rurală, iar Guomindangul deţinea oraşele principale, cu excepţia oraşului Harbin în nord, a porturilor şi a majorităţii liniilor ferate. La sfârşitul lui 1947, pentru prima dată armatele comuniste din regiune erau mai numeroase decât cele ale adversarilor lor; de-a lungul acelui an, ele au scos din luptă peste trei sute de mii de soldaţi ai Guomindangului. Mulţi ţărani se alăturau armatelor comuniste sau îşi schimbau ataşamentele după plecarea comuniştilor. Singurul motiv important era reforma pe care o preconizau comuniştii „pământul să revină celor care-l lucrează", şi ţăranii simţeau că sprijinul dat lor era singura cale de a-şi păstra pământul.

În acel moment, comuniştii controlau o regiune destul de întinsă din jurul oraşului Jinzhou. Ţăranii ezitau să intre în oraş şi să-şi vândă produsele, deoarece trebuiau să treacă prin punctele de control ale Guomindangului, care îi hărţuia prin taxe exorbitante sau le confisca mărfurile. În oraş, preţul cerealelor creştea aproape zilnic iar negustorii veroşi şi oficialităţile corupte înrăutăţeau şi mai mult situaţia.

Imediat după venirea în oraş, Guomindangul emisese o nouă monedă „Moneda Legală". Dar se dovediseră incapabili să controleze inflaţia. Dr. Xia fusese mereu preocupat de soarta bunicii şi mamei mele după moartea lui, or, avea acum aproape optzeci de ani. Îşi pusese toate economiile în noua monedă deoarece avea încredere în noua guvernare. După un timp, Moneda Legală a fost înlocuită de „Yuanul de Aur" care, în curând, s-a devalorizat atât de mult, încât atunci când mama a vrut să-şi plătească taxele şcolare, a trebuit să ia o ricşă ca să care teancul de bancnote (ca să-şi „salveze faţa", Chiang Kai-shek a refuzat să tipărească monedă de hârtie mai mare de zece mii yuani). Toate economiile doctorului Xia s-au dus pe apa Sâmbetei.

Situaţia economică a continuat să se deterioreze în tot timpul iernii 1947–48. S-au înmulţit protestele faţă de criza de alimente şi creşterea preţurilor. Jinzhou era principala bază de aprovizionare pentru armatele Guomindangului din nord şi în decembrie 1947, o mulţime numărând douăzeci de mii de oameni au prădat două depozite pline cu grâne.

Exista şi un comerţ prosper: traficul de fete tinere pentru bordeluri şi procurarea de servitoare-sclave pentru bogătaşi. Oraşul era plin de cerşetori care îşi ofereau copiii în schimbul mâncării. Timp de mai multe zile, mama a văzut în faţa şcolii o femeie slabă moartă, disperată, în zdrenţe,

prăbuşită pe pământul îngheţat. Lângă ea, o fetiţă de vreo zece ani, paralizată de suferinţă, pe a cărei faţă se citea chinul pe care-l trăia. La ceafă, din guler, ieşea un băţ cu o bucată de carton pe care scria cu un scris chinuit: „Fiică de vânzare pentru zece kilograme de orez."

Profesorii o scoteau şi ei cu greu la capăt. Ei ceruseră o mărire a salariilor, la care guvernul răspunsese cu o creştere a taxelor de învăţământ. Rezultatul a fost neînsemnat, deoarece părinţii nu-şi puteau permite să plătească mai mult. Un profesor de la şcoala mamei a murit de o toxiinfecţie alimentară, după ce mâncase carne găsită pe stradă. Îşi dăduse seama că era stricată, dar îi fusese atât de foame, încât a preferat să-şi încerce norocul.

Între timp, mama devenise preşedinta Uniunii Studenţilor. Legătura ei superioară în partid, Liang, îi dăduse instrucţiuni să câştige şi adeziunea profesorilor, pe lângă cea a studenţilor şi ea a organizat o campanie pentru a convinge populaţia să doneze sume de bani pentru salariile profesorilor. Împreună cu alte fete, se ducea la cinematografe şi teatre unde, înainte de începerea reprezentaţiilor, lansau apeluri pentru donaţii. Organizau şi spectacole cu cântece şi dansuri şi licitaţii de lucruri vechi, dar realizările lor au fost modeste — lumea era ori prea săracă, ori zgârcită.

Într-o bună zi, a dat peste o prietenă, nepoata unui comandant de brigadă căsătorită cu un ofiţer Guomindang, care a informat-o că, în acea seară, urma să aibă loc un banchet la un restaurant elegant din oraş la care participau vreo cincizeci de ofiţeri cu soţiile. Pe atunci, oficialităţile Guomindangului nu duceau lipsă de distracţii.

Mama a dat fuga la şcoală, a luat legătura cu mai multe fete, cerându-le să se adune la ora cinci după masă, în faţa clădirii celei mai importante a oraşului, un turn de piatră din secolul XI, înalt de şaizeci de picioare. Când a ajuns acolo, a găsit peste o sută de fete aşteptându-i instrucţiunile şi le-a descris planul ei.

În jurul orei şase, au sosit în maşini şi ricşe o mulţime de ofiţeri, cu soţiile lor, îmbrăcate elegant în mătăsuri scumpe şi încărcate de bijuterii.

Când mama a socotit că masa era în plină desfăşurare, a luat cu ea câteva fete şi au intrat în restaurant. Starea de decadenţă a Guomindangului era atât de mare, încât securitatea era incredibil de relaxată. Mama s-a urcat pe un scaun — era o imagine a austerităţii cu rochia ei simplă din pânză bleumarin printre mătăsurile bogat brodate şi bijuteriile femeilor din jurul ei. A ţinut o scurtă cuvântare, reliefând starea disperată a profesorilor şi a terminat cu: „Ştim cu toţii cât de generoşi sunteţi. Trebuie să fiţi încântaţi că aveţi ocazia să vă deschideţi pungile şi să ne dovediţi generozitatea dumneavoastră."

Ofiţerii erau strânşi cu uşa: niciunul nu voia să pară meschin, ei chiar trebuiau să se grozăvească. Şi, mai ales, voiau să scape de musafirele nepoftite. Fetele s-au răspândit în local, printre mesele încărcate cu bunătăţi, şi au notat contribuţia fiecărui donator. Apoi, a doua zi, s-au

dus la prima oră la locuințele ofițerilor și au adunat sumele promise. Profesorii au fost extrem de recunoscători fetelor, care le-au dat imediat banii, ca să-i poată folosi înainte să se devalorizeze, ceea ce s-ar fi întâmplat în câteva ore.

Mama nu a avut de suferit, poate și pentru că participanților la dineu le-a fost rușine că au fost prinși asupra faptului și nu voiau să atragă și mai mult atenția asupra lor — deși întâmplarea s-a aflat de îndată în tot orașul.

Mama reușise să întoarcă regula jocului împotriva lor. Fusese îngrozită de extravaganta bunăstare a elitei Guomindangului, în timp ce populația murea literalmente de foame pe străzi. Toate acestea au determinat-o să devină o militantă și mai convinsă pentru comunism.

Așa cum hrana constituia o problemă serioasă în orașe, la fel îmbrăcămintea lipsea aproape cu desăvârșire la țară, întrucât Guomindangul interzisese vânzarea textilelor către săteni. În calitatea lui de paznic la porțile orașului, principala sarcină a „Credinciosului" Pei-o era să împiedice contrabanda de textile, ca acestea să nu fie vândute comuniștilor. Contrabandiștii erau un amestec de bișnițari servitori ai oficialităților și comuniști ilegaliști.

Procedura obișnuită consta în oprirea căruțelor și confiscarea pânzeturilor; contrabandiștilor li se dădea drumul în speranța că se vor întoarce cu o nouă încărcătură, urmând să fie, și aceasta, confiscată. Uneori se negocia cu contrabandiștii o cotă-parte. Cu sau fără înțelegere, gărzile de la poartă vindeau oricum textilele în regiunile controlate de comuniști. „Credinciosul" și colegii lui se „îngrășau" vizibil.

Într-o noapte, o căruță murdară, necunoscută dinainte, s-a oprit la poarta la care era de serviciu „Credinciosul". Acesta și-a jucat rolul obișnuit, pipăind baloturile de pânzeturi, făcând pe importantul cu intenția de a-l intimida pe căruțaș ca să accepte o înțelegere avantajoasă. În timp ce cântărea în gând valoarea încărcăturii și posibila rezistență a interlocutorului său, spera să-l tragă de limbă pentru a afla pentru cine lucrează. „Credinciosul" nu se grăbea, deoarece era multă marfă, mai multă decât putea el să scoată din oraș până-n zori.

S-a urcat alături de vizitiu în căruță și i-a ordonat să întoarcă și să ducă marfa îndărăt în oraș. Căruțașul, obișnuit să primească instrucțiuni arbitrare, a executat ordinul.

Bunica mea dormea în patul ei când a auzit bătăi în ușă la ora unu noaptea. A deschis și l-a găsit pe „Credincios" în prag. Acesta i-a spus că voia să lase conținutul căruței în casa ei pe timpul nopții. Bunica a trebuit să încuviințeze, deoarece tradiția chinezească interzicea practic să spună nu unei rude. Obligațiile față de familie și rude prevalau asupra propriei judecăți morale. Bunica nu i-a spus însă nimic doctorului Xia care nu se trezise.

Înainte de a se crăpa de ziuă, „Credinciosul" a reapărut cu două căruţe, a transferat marfa în ele şi a plecat exact când cerul începea să se lumineze. Nici n-a trecut o jumătate de oră şi în faţa porţii a apărut poliţia înarmată, care a înconjurat casa. Căruţaşul, care lucra pentru alt serviciu secret, îşi anunţase patronii care doreau, fără îndoială, să intre în posesia mărfurilor.

Dr. Xia şi bunica erau total zăpăciţi dar, cel puţin, marfa dispăruse. Pentru mama, raidul poliţiei era cât pe ce să fie catastrofal. Ea avea nişte manifeste comuniste ascunse în casă şi, de îndată ce a apărut poliţia, le-a scos de unde se aflau, s-a repezit la toaletă şi le-a vârât în pantalonii matlasaţi, legaţi la glezne ca să nu pătrundă frigul, şi a îmbrăcat un palton gros de iarnă. Apoi a trecut cu nonşalanţă pe lângă poliţişti, pretinzând că se ducea la şcoală. Ei au oprit-o totuşi şi au anunţat-o că o vor percheziţiona. Aşa că ea a început să ţipe la ei, ameninţându-i că-i va spune „Unchiului" ei, Zhu-ge, cum au tratat-o.

Până în acel moment, poliţiştii nu avuseseră habar de legăturile familiei cu serviciile secrete. Nici nu ştiau cine confiscase, de fapt, textilele. Organele administrative din Jinzhou erau într-o confuzie totală din cauza numărului enorm de unităţi ale Guomindangului staţionate în oraş şi, pentru că oricine avea o puşcă şi o protecţie oarecare, se bucura de o putere arbitrară. Când „Credinciosul" şi oamenii lui îşi însuşiseră încărcătura căruţei, căruţaşul nu-i întrebase pentru cine lucrau.

Din clipa când mama a rostit numele lui Zhu-ge, ofiţerul şi-a schimbat atitudinea, Zhu-ge era prieten cu patronul lui. La un semnal, subordonaţii au coborât puştile şi au renunţat la tonul lor ameninţător. Ofiţerul a înclinat scurt capul şi a mormăit scuze în legătură cu deranjul pricinuit unei familii atât de auguste. Subordonaţii erau şi mai dezamăgiţi decât comandantul lor: nicio pradă, însemna niciun ban şi niciun ban însemna nimic de mâncare. S-au retras încruntaţi şi supăraţi, târându-şi picioarele.

Chiar atunci, se înfiinţase la Jinzhou o nouă universitate, Universitatea Exilaţilor din Nord-est pentru studenţii şi profesorii care fugiseră din nordul Manciuriei ocupat de comunişti. Politica comuniştilor fusese adesea foarte dură: mulţi proprietari de pământ fuseseră ucişi. În oraşe, chiar şi proprietarii micilor întreprinderi şi magazine erau denunţaţi, iar proprietăţile le erau confiscate. Majoritatea intelectualilor proveneau din familii înstărite şi mulţi şi-au văzut familiile suferind sub guvernarea comunistă sau au fost ei înşişi denunţaţi.

În această Universitate exista un colegiu pentru studii medicale la care mama voia să se înscrie. Avusese dintotdeauna ambiţia de a deveni doctoriţă, în parte datorită influenţei doctorului Xia şi în parte, deoarece profesiunea de medic oferea unei femei cea mai mare şansă de a fi independentă. Liang o susţinea cu entuziasm, iar Partidul avea planuri în

privința ei. Așa că mama s-a înscris la Colegiul Medical în februarie 1948, cu jumătate de frecvență.

Guomindangul și comuniștii se aflau într-o competiție acerbă pentru controlul acestei Universități. Guomindangul își dădea seama că pierde teren în Manciuria și îi încuraja pe față pe studenți și pe intelectuali să fugă spre sud. Comuniștii nu voiau însă să-i piardă pe acești oameni cu o educație superioară, așa că și-au modificat programul de reformă agrară și au emis o ordonanță prin care capitaliștii de la orașe trebuiau bine tratați, iar intelectualii din familii înstărite protejați. Încurajați de politicile mai moderate, ilegaliștii din Jinzhou au început să ducă muncă de lămurire pe lângă studenți și profesori să nu plece. Aceasta a devenit activitatea principală a mamei mele.

În pofida modificării intervenite în politica dusă de comuniști, unii studenți și profesori au considerat că era mai sigur pentru ei să fugă din localitate. Pe la sfârșitul lui iunie, o mulțime de studenți s-au îmbarcat pe un vas în direcția Tianjin, oraș la circa două sute cincizeci de mile spre sud-vest. Ajunși acolo, s-au trezit fără hrană și locuință. Guomindangul local i-a îndemnat să se înroleze în armată. „Luptați-vă pentru patria voastră!" li se spunea. Dar nu pentru asta fugiseră ei din Manciuria. Muncitorii comuniști ilegaliști, care se îmbarcaseră odată cu ei, i-au încurajat să protesteze și, la 5 iulie, studenții au demonstrat în centrul Tianjinului, cerând hrană și adăpost. Trupele au deschis focul și o mulțime de studenți au fost răniți, unii destul de grav, și unii au fost chiar uciși.

Când vestea a sosit la Jinzhou, mama a hotărât să organizeze o acțiune de sprijin pentru studenții plecați la Tianjin. A convocat un miting la care au participat șefii uniunilor de studenți din toate cele șapte școli secundare și tehnice. Aceștia au votat înființarea federației Uniunilor Studențești din Jinzhou. Mama a fost aleasă președintă. Au decis să trimită o telegramă de solidaritate cu studenții din Tianjin și să pună la cale un marș la sediul generalului Chiu, comandantul tribunalului pentru aplicarea legii marțiale și să-i prezinte acestuia o petiție.

Prietenii mamei așteptau cu înfrigurare la școală primirea unor instrucțiuni. Era o zi ploioasă, cenușie și pământul devenise o mocirlă cleioasă. Se lăsase întunericul și tot nu primeau vreun semn de la mama și de la ceilalți șase lideri ai studenților. Când, în sfârșit, au sosit veștile, au aflat de la Yao-han, locțiitorul politic al școlii mamei, că poliția oprise mitingul și îi arestase pe toți.

Au fost duși la sediul Curții Marțiale unde, după un timp, a intrat generalul Chiu. S-a așezat la o masă în fața lor și a început să le vorbească cu răbdare, pe un ton patern, părând mai mult îndurerat decât înfuriat. Erau tineri și susceptibili să ia hotărâri pripite, a spus el. Ce știau ei despre politică? Și-au dat ei oare seama că erau folosiți de comuniști? Ar trebui să se rezume la învățătură, la carte. Le-a mai spus că le va da drumul dacă vor semna o declarație în care vor recunoaște că, în spatele lor,

se aflau comuniștii. A făcut apoi o pauză, pentru a constata efectul cuvintelor sale.

Mamei predica și întreaga lui atitudine i s-au părut insuportabile. A făcut un pas înainte și a rostit cu voce tare: „Spuneți-ne ce greșeală am făcut?" Generalul a părut iritat: „Ați fost folosiți de bandiții comuniști ca să provocați tulburări. Nu este o greșeală suficient de mare?" Mama nu s-a lăsat impresionată și i-a ripostat: „Ce bandiți comuniști? Prietenii noștri au murit la Tianjin pentru că la sfatul vostru au fugit de comuniști. Acum trebuie să-i împușcați voi? Am făcut noi ceva necugetat?" După un nou schimb de riposte îndârjite, generalul a bătut cu pumnul în masă și a zbierat către gărzile sale: „Luați-o!" și, întorcându-se către mama: „Tu trebuie să-ți dai seama unde te afli!" Înainte ca soldații să o apuce, mama a făcut un salt înainte și a bătut și ea cu pumnul în masă: „Indiferent unde mă aflu, nu am făcut nimic rău!"

Următorul lucru pe care l-a mai simțit mama a fost cum cineva o apucă strâns de ambele brațe și o ia pe sus din fața mesei. A fost apoi împinsă pe un coridor și coborâtă pe niște trepte într-o încăpere întunecată. Într-un colț, a văzut un bărbat în zdrențe. Părea să șadă pe o bancă rezemat de un stâlp. Capul îi căzuse într-o parte. Atunci abia și-a dat mama seama că omul era legat de stâlp, iar picioarele îi erau legate de bancă. Doi bărbați îi împingeau niște cărămizi sub tălpi. La fiecare cărămidă se auzea un geamăt înăbușit. Mama a simțit cum i se urcă sângele în cap și a auzit cum pârâie niște oase. Următorul lucru de care și-a dat seama a fost că se afla într-o altă încăpere. Însoțitorul ei, un ofițer, i-a atras atenția asupra unui alt bărbat, în imediata lor apropiere. Acesta era atârnat de încheieturile mâinilor de o grindă de lemn și era gol până la brâu. Părul încâlcit îi atârna pe față, așa că mama nu l-a putut recunoaște. Pe podea era o tavă cu jăratic, lângă care un bărbat fuma o țigaretă în deplină liniște. Mama l-a observat cum scotea din jar o bară de fier, cu extremitatea incandescentă, de mărimea unui pumn. Cu un rânjet l-a implântat în pieptul bărbatului spânzurat de mâini. Mama a auzit un urlet ascuțit și un sunet oribil de sfârâială, în timp ce din rană ieșea fum și a simțit mirosul greu de carne arsă. Dar ea nu a țipat și nici nu a leșinat. Oroarea provocată de cele văzute și auzite a trezit în ea o stare de furie oarbă și pasionată care a întărit-o și a făcut-o să-și depășească frica.

Ofițerul a întrebat-o dacă dorea să scrie declarația, dar mama l-a refuzat, repetând că nu știa de niciun comunist care să o fi influențat. A fost închisă într-o cămăruță cu un pat și niște cearșafuri. Acolo a petrecut multe zile interminabile, auzind urletele de durere ale celor torturați în camerele alăturate și refuzând cererile repetate de a dezvălui nume.

Într-o bună zi, a fost dusă într-o curte plină de buruieni și de gunoaie din spatele clădirii și i s-a poruncit să stea în fața unui zid. Lângă ea a fost rezemat de același zid un bărbat care fusese torturat și nu se mai putea ține pe picioare. Câțiva soldați au luat poziție de tragere. Mamei i s-au

legat ochii. Chiar dacă nu putea vedea, ea şi-a închis. Era pregătită să moară, mândră că îşi jertfea viaţa pentru o cauză măreaţă.

A auzit împuşcături, dar nu a simţit nimic. După câteva minute, ochii i-au fost dezlegaţi şi, clipind, a privit în jur. Bărbatul care stătuse lângă ea zăcea acum la pământ. Ofiţerul care o dusese în celulă s-a întors rânjind şi ridicând o sprânceană, surprins că o fătucă de şaptesprezece ani nu fusese complet distrusă după tot ce văzuse şi auzise. Iar mama i-a spus, cu acelaşi calm, că nu avea nimic de mărturisit.

A fost dusă înapoi în celulă. Nimeni n-a mai vizitat-o şi n-a fost torturată. După alte câteva zile, i-au dat drumul. În ultima săptămână, comuniştii ilegalişti trăseseră multe sfori. Bunica se dusese în fiecare zi la sediul Curţii Marţiale, plângând, pledând şi ameninţând cu sinuciderea. Dr. Xia îi vizitase pe cei mai puternici pacienţi ai săi, ducându-le daruri scumpe. Au fost mobilizate şi legăturile familiei cu serviciile secrete. Multe persoane au depus mărturie în scris în favoarea mamei, afirmând că nu era comunistă, ci doar tânără şi impetuoasă.

Ceea ce i s-a întâmplat mamei n-a avut asupra ei nicio urmare. Din clipa în care s-a întors din închisoare, a luat iniţiativa de a organiza un ceremonial în memoria studenţilor morţi la Tianjin, cu permisiunea autorităţilor. În Jinzhou se instalase însă o atmosferă de revoltă pentru ceea ce li se întâmplase unor tineri care, în definitiv, răspunseseră unui îndemn al autorităţilor. În acelaşi timp, şcolile au anunţat în grabă încheierea înainte de termen a trimestrului, sărind peste examene, în speranţa că studenţii şi elevii vor pleca acasă şi se vor împrăştia.

Ilegaliştii şi-au sfătuit membrii să plece în regiunile controlate de comunişti. Cei care nu voiau sau nu puteau să plece au primit ordinul să întrerupă activitatea clandestină. Guomindangul strângea tot mai mult şurubul şi prea mulţi activişti fuseseră arestaţi şi executaţi. Liang hotărâse să plece şi a vrut să o ia şi pe mama, dar bunica nu i-a permis, argumentând că mama nu era suspectată de comunism şi, dacă ar fi plecat cu comuniştii, atunci ar fi fost. Şi ce s-ar fi putut întâmpla atunci cu toţi acei oameni care depuseseră mărturie pentru ea? Dacă ea pleca, toţi ar fi devenit suspecţi.

Aşa că mama a rămas. Nu se putea însă lipsi de acţiune. S-a adresat lui Yu-wu, singura persoană rămasă în oraş despre care ştia că lucrează pentru comunişti. Yu-wu nu-l cunoştea pe Liang şi nici celelalte legături ale mamei. Aparţineau unor celule ilegale diferite, care acţionau separat, în aşa fel încât, dacă era prins cineva şi nu putea rezista la tortură, să nu poată dezvălui decât un număr limitat de nume.

Jinzhou era un oraş-cheie în privinţa aprovizionării şi centrul logistic pentru toate armatele Guomindangului din nord-estul ţării. Numărul lor se ridica la peste o jumătate de milion de oameni înşiraţi de-a lungul liniilor de cale ferată vulnerabile şi concentrate în câteva arii, în jurul oraşelor importante.

În vara lui 1948, în Jinzhou se aflau circa două sute de mii de ostaşi ai Guomindangului sub diferiţi comandanţi. Chiang Kai-shek se certase cu mulţi din principalii săi generali, manipulând comandanţii, ceea ce demoralizase oamenii. Diferitele forţe nu erau coordonate şi adesea se suspectau unele pe celelalte. Mulţi strategi, inclusiv consultanţii americani, considerau că Chiang ar trebui să abandoneze definitiv Manciuria. Cheia oricărei retrageri „voluntare" sau forţate, pe mare sau pe calea ferată, era păstrarea oraşului Jinzhou. Oraşul se afla la doar o sută de mile de Marele Zid, chiar foarte aproape de China propriu-zisă, unde poziţia Guomindangului părea încă destul de sigură şi putea fi uşor întărită dinspre mare — Huludao era la doar treizeci de mile spre sud şi era legat de o cale ferată relativ sigură.

În primăvara anului 1948, Guomindangul a început să construiască un nou sistem de apărare în jurul oraşului Jinzhou, din blocuri de ciment încastrate în rame de oţel. Comuniştii, îşi imaginau ei, nu aveau tancuri, artileria era învechită şi nu aveau suficientă experienţă în a ataca poziţii puternic fortificate. Planul lor era să înconjoare oraşul cu fortăreţe, fiecare putând acţiona ca o unitate independentă, chiar dacă era atacată. Acestea urmau să fie conectate între ele prin tranşee cu o lăţime de şase picioare şi o adâncime de şase picioare, protejate de un gard din sârmă ghimpată. Comandantul suprem din Manciuria, generalul Wei Li-huang, a făcut inspecţie, declarând după aceea că sistemul era de necucerit.

Proiectul nu a fost însă niciodată terminat, parţial din lipsa de materiale, din cauza concepţiei greşite a proiectului, dar, mai ales, din cauza corupţiei. Şeful şantierului sustrăgea materialele de construcţie şi le vindea pe piaţa neagră, iar muncitorii nu erau plătiţi suficient ca să se poată hrăni. În septembrie, când forţele comuniste au început să izoleze oraşul, numai o treime din întregul sistem fusese terminată, doar câteva forturi mici de ciment fără comunicare între ele. Altele fuseseră făcute în grabă, din pământ luat din vechiul zid al oraşului.

Pentru comunişti, informaţiile cu privire la acest sistem şi la dispunerea trupelor Guomindangului erau vitale. Ei adunau forţe uriaşe — aproape un sfert de milion de oameni — pentru a da lupta decisivă. Comandantul Suprem al tuturor armatelor comuniste, Zhu De, i-a telefonat comandantului local, Lin Biao: „Luaţi Jinzhou... şi întreaga situaţie din China va fi în mâinile noastre." Grupul lui Yu-wu a fost solicitat să procure informaţii la zi, înainte de a declanşa atacul final. Avea nevoie de cât mai mulţi oameni şi atunci când mama i s-a adresat cerând de lucru el şi superiorii săi au fost încântaţi.

Comuniştii trimiseseră în oraş, în recunoaştere, câţiva ofiţeri deghizaţi, însă o persoană, plimbându-se singură la marginea oraşului, ar fi atras imediat atenţia. Un cuplu de amorezi ar fi fost mult mai puţin bătător la ochi. Deja, sub guvernarea Guomindangului, se admitea ca tineri

bărbaţi şi femei să apară în public. Întrucât ofiţerii trimişi în recunoaştere erau bărbaţi, mama era ideală în calitate de „prietenă".

Yu-wu i-a dat întâlnire într-un anumit loc şi la o anumită oră. Trebuia să poarte o rochie albastru pal şi în păr o floare roşie de mătase. Ofiţerul comunist urma să ţină în mână un ziar al Guomindangului, *Central Daily*, împăturit în formă de triunghi şi să se identifice prin gestul de a-şi şterge de trei ori sudoarea de pe partea stângă a feţei şi apoi de trei ori de pe partea dreaptă.

În ziua respectivă, mama s-a dus la un mic templu în imediata apropiere a vechiului zid nordic, aflat înlăuntrul perimetrului de apărare. Un bărbat purtând ziarul pliat triunghiular în mână s-a apropiat de ea şi a semnalat corect. Mama i-a mângâiat de trei ori obrazul drept cu mâna dreaptă, apoi i-a mângâiat obrazul stâng de trei ori cu mâna stângă. Apoi, l-a luat de braţ şi au plecat împreună.

Mama nu ştia exact care era misiunea lui şi nici nu l-a întrebat. Mai tot timpul s-au plimbat în tăcere, vorbindu-şi doar când trecea cineva pe lângă ei. Misiunea a fost îndeplinită fără incidente.

Au urmat şi altele în jurul periferiei oraşului şi pe lângă căile ferate, arteră vitală pentru comunicaţii.

Era însă una să obţii informaţia şi alta să o scoţi din oraş. Către sfârşitul lui iulie, punctele de control au fost închise şi oricine încerca să intre sau să iasă din oraş era cercetat cu atenţie. Yu-wu a consultat-o pe mama. Curajul şi îndemânarea ei i se păreau demne de toată încrederea lui. Vehiculele ofiţerilor superiori puteau intra şi ieşi fără să fie cercetate şi mama s-a gândit la o legătură pe care ar putea-o folosi. Una din colegele ei era nepoata unui comandant al armatei locale, generalul Ji, iar fratele fetei era colonel în brigada bunicului său.

Familia Ji avea o influenţă considerabilă în Jinzhou. Ocupa o stradă întreagă, poreclită „Strada Ji", unde posedau un complex de clădiri cu o grădină întinsă, bine îngrijită. Mama se plimbase adesea acolo cu prietena ei şi era în relaţii de prietenie cu fratele ei, Hui-ge.

Hui-ge era un tânăr chipeş, de douăzeci şi cinci de ani, cu o diplomă universitară în inginerie. Spre deosebire de mulţi tineri din familii bogate şi influente, nu era deloc un filfizon. Mama îl plăcea şi sentimentele îi erau împărtăşite. Tânărul a început să facă vizite de curtoazie familiei Xia şi să o invite pe mama la ceaiuri. Şi bunica îl plăcea, îl găsea foarte politicos şi îl considera o partidă bună pentru fiica ei.

În curând, Hui-ge a început s-o invite pe mama singură. La început îi însoţea sora lui, în chip de „damă de companie" dar, în curând, ea dispărea sub diverse pretexte. Îşi lăuda fratele în faţa mamei mele, accentuând că era preferatul bunicului. Trebuie să-i fi spus şi lui câte ceva despre mama, deoarece ea a descoperit că ştia o mulţime de lucruri în ce o privea, inclusiv faptul că fusese arestată pentru activităţile ei radicale. În felul acesta, tinerii şi-au dat seama că aveau multe în comun. Hui-ge

era foarte sincer în privința Guomindangului. De câteva ori, trăgând de pulpanele uniformei sale de colonel, oftase, exprimându-și speranța că războiul se va sfârși în curând și el se va întoarce la profesiunea lui de inginer. I-a mai spus mamei că zilele Guomindangului i se păreau numărate și ea a avut impresia că încerca să-și dezvăluie cele mai intime păreri.

Mama era convinsă că Hui-ge o simpatiza, dar se întreba dacă nu existau și motive politice îndărătul acțiunilor lui. Până la urmă a dedus că el încerca să-i transmită ei un mesaj și, prin ea, comuniștilor. Mesajul era: „Nu-mi place Guomindangul și vreau să vă ajut."

Cu timpul au devenit conspiratori taciți. Într-o zi, mama i-a sugerat că ar putea să se predea comuniștilor cu ceva trupe (ceea ce se întâmpla destul de des). El i-a răspuns că era numai ofițer de stat-major și nu comanda trupe. Mama i-a cerut să încerce să-și convingă bunicul să treacă de partea cealaltă, dar el i-a răspuns, întristat, că bătrânul l-ar împușca dacă ar îndrăzni doar să-i sugereze acest lucru.

Mama îl informa continuu pe Yu-wu, care a sfătuit-o să-l cultive pe Hui-ge. În curând, Yu-wu i-a spus să-i ceară lui Hui-ge să o plimbe cu jeepul lui în afara orașului. Au făcut trei sau patru astfel de excursii și de fiecare dată când s-au aflat în apropierea unei toalete, ea i-a cerut să oprească să meargă la toaletă. Mama cobora și ascundea un mesaj într-o gaură din peretele cabinei, în timp ce el o aștepta. Nu i-a pus niciodată vreo întrebare. Conversația lor se concentra tot mai mult pe îngrijorarea lui cu privire la familie și la el însuși. Pe ocolite, el a insinuat că ar putea fi executat de comuniști. „Îmi este teamă că nu am să fiu decât un suflet fără trup, în afara porții de vest!" (Cerul de vest era considerat destinația celor morți, ca tărâm al păcii eterne. Astfel că terenul de execuții din Jinzhou, ca majoritatea locurilor din China, era în afara porții de Vest.) Și pe când rostea aceste cuvinte, privea întrebător în ochii mamei, invitând-o parcă să-l contrazică.

Mama era tot mai sigură că ar putea fi iertat de comuniști pentru tot ce făcuse în favoarea lor. Deși tot schimbul de păreri fusese implicit, ea îi răspundea încrezătoare: „Mai dă-le încolo gândurile astea negre!" sau „Sunt sigură că asta nu ți se va întâmpla ție!"

Situația Guomindangului continua însă să se deterioreze spre sfârșitul verii — și nu numai din cauza acțiunii militare. Corupția provoca haos. Inflația crescuse la cifre de neimaginat, de peste zece mii de ori la sfârșitul lui 1948 în regiunile stăpânite de Guomindang. În Jinzhou, prețul boabelor de sorg, principala cereală disponibilă, crescuse de șaptezeci de ori peste noapte. Cu fiecare zi ce trecea, situația populației civile devenea tot mai disperată, întrucât alimentele erau rechiziționate de armată și vândute apoi, în majoritate, de către comandanții locali pe piața neagră.

Înaltul comandament al Guomindangului era dezbinat în privința strategiei. Ciang Kai-shek recomanda abandonarea Mukdenului, cel mai

mare oraș din Manciuria, pentru a se concentra pentru păstrarea orașului Jinzhou, dar n-a fost în stare să impună o strategie comună generalilor săi. Părea să-și pună toate speranțele într-o intervenție mai substanțială a americanilor. S-a semnalat defetism chiar în statul său major.

În septembrie, Guomindangul nu mai deținea decât trei puncte întărite în Manciuria — Mukden, Changchun (vechea capitală a Manciuriei Hsinking) și Jinzhou — și cele trei sute de mile de căi ferate, care făceau legătura între ele. Comuniștii încercuiseră însă simultan toate aceste trei orașe și Guomindangul nu știa de unde va porni atacul principal. Acesta avea să fie Jinzhou, cel mai sudic din cele trei orașe și, în același timp, cheia strategică, deoarece, dacă el cădea, celelalte două ar fi rămas fără aprovizionare. Comuniștii erau în stare să deplaseze un număr mare de trupe, fără să fie detectate, în timp ce Guomindangul depindea de calea ferată, aflată sub un atac constant, și, în mai mică măsură, de transportul pe calea aerului.

Asaltul asupra orașului Jinzhou a început la 12 septembrie 1948. Un diplomat american, John F. Melby, care aterizase la Mukden, notase în jurnalul său la 23 septembrie: „În nord, de-a lungul coridorului spre Manciuria, artileria comuniștilor distruge sistematic aeroportul din Chinchow (Jinzhou)." În ziua următoare, 24 septembrie, forțele comuniste s-au apropiat. Douăzeci și patru de ore mai târziu, Chiang Kai-shek i-a ordonat generalului Wei Li-huang să iasă din Mukden cu cincisprezece divizii, pentru a elibera Jinzhou. Generalul Wei a șovăit și, la 20 septembrie, comuniștii izolaseră Jinzhou.

La 1 octombrie, încercuirea orașului era terminată. Yixian, orașul natal al bunicii mele, la douăzeci și cinci de mile spre nord, a căzut în aceeași zi. Chiang Kai-shek a zburat la Mukden pentru a prelua comanda. A dispus ca șapte noi divizii să fie angajate în bătălia pentru Jinzhou, nu a reușit însă să-l dizloce pe generalul Wei din Mukden până la 9 octombrie, la două săptămâni după ce ordinul fusese dat și, chiar și atunci, cu doar unsprezece divizii în loc de cincisprezece. La 6 octombrie, Chiang Kai-shek a zburat la Huludao și a ordonat ca trupele din acea regiune să se îndrepte spre Jinzhou, pentru a elibera orașul. Unii au executat ordinul, alții nu, și, în curând ostașii lui au fost izolați și decimați.

Comuniștii se pregăteau să transforme asaltul asupra orașului Jinzhou într-un asediu. Yu-wu a contactat-o pe mama și i-a cerut să întreprindă o misiune periculoasă: să introducă detonatoare în unul din depozitele de muniții — cel care asigura aprovizionarea diviziei lui Hui-ge. Muniția era depozitată într-o curte, ale cărei ziduri erau completate deasupra cu sârmă ghimpată, despre care se presupunea că este electrificată. Toți cei care intrau și ieșeau din curte erau cercetați cu atenție. Soldații care locuiau în complex își petreceau timpul jucând cărți și îmbătându-se. Uneori erau aduse și prostituate, și ofițerii organizau serate dansante într-un club improvizat. Mama i-a spus lui Hui-ge că dorea să

meargă și ea în acel club ca să privească la dansatori, iar acesta a acceptat fără sa-i pună vreo întrebare.

Detonatoarele i-au fost înmânate mamei a doua zi de către un bărbat necunoscut. Le-a pus în poșetă și a pornit cu Hui-ge în mașina lui spre depozit. La intrare nu au fost percheziționați. După ce au intrat, mama l-a rugat pe Hui-ge să o conducă să viziteze localul. Ea lăsase poșeta în mașină, așa cum fusese instruită. Îndată ce ei s-au pierdut printre participanții la petrecere, alți activiști urmau să sustragă detonatoarele din poșeta mamei. Mama s-a plimbat prin club cu o încetineală deliberată, ca să le dea timp comuniștilor să-și îndeplinească misiunea, iar Hui-ge a însoțit-o cu plăcere.

În noaptea aceea, orașul a fost zguduit de o explozie uriașă. Grenadele au provocat reacții în lanț, iar dinamita și focoasele proiectate au luminat cerul cu un foc spectaculos de artificii. Străzile în care se afla depozitul erau în flăcări, ferestrele au fost sparte pe o rază de aproape cincizeci de yarzi. În dimineața următoare, Hui-ge a invitat-o pe mama acasă la ai lui. Avea ochii duși în fundul capului și era neras. Se vedea că nu închisese o clipă ochii. A întâmpinat-o ceva mai rezervat ca de obicei.

După o tăcere grea, a întrebat-o dacă auzise noutățile. Expresia ei i-a confirmat cele mai cumplite temeri — și anume că el fusese cel care ajutase la distrugerea propriei divizii. I-a spus că va urma o investigație. „Mă întreb dacă explozia îmi va zbura capul de pe umeri", a oftat el, „sau îmi va aduce o răsplată?" Mama, căreia îi părea rău pentru el, i-a răspuns încurajându-l: „Sunt sigură că vei fi răsplătit." La aceasta, Hui-ge s-a ridicat și a salutat-o politicos: „Mulțumesc pentru promisiunea ta!" a spus el.

Între timp, proiectilele artileriei comuniste începuseră să cadă asupra orașului. Când a auzit primele țiuituri pe deasupra capului, mama a fost cam speriată, dar, cu timpul, s-a obișnuit deși bombardamentul se înteți se, devenind ca un tunet permanent. Populația s-a lăsat cuprinsă de un fel de indiferență fatalistă, care a ajutat-o să-și depășească frica. Asediul a zdruncinat și ritualul rigid Manchu, atât de sever respectat de dr. Xia, și, pentru prima dată, toți membrii familiei au mâncat împreună la aceeași masă, bărbați și femei, stăpâni și servitori. În trecut, ei luau masa împărțiți pe opt grupe, fiecare grupă primind o mâncare diferită. Într-o zi, în timp ce ședeau în jurul mesei, pregătindu-se să-și înceapă cina, un proiectil a intrat pe fereastră, deasupra kang-ului, unde se juca fiul lui Yu-lin, în vârstă de un an, și s-a oprit înfigându-se sub masă. Din fericire, ca multe alte proiectile, a fost unul care n-a explodat.

După ce a început asediul nu se mai găseau alimente nici pe piața neagră. Cu o sută de milioane de dolari de pe vremea stăpânirii Guomindangului abia dacă puteai cumpăra o jumătate de kilogram de sorg. Ca majoritatea familiilor lor care și-au permis asta, bunica făcuse o provizie de sorg și de fasole, iar „Credinciosul" Pei-o, soțul surorii ei, își folosise legăturile

pentru a obține ceva provizii în plus. În timpul asediului, măgarul familiei a fost ucis de un șrapnel, așa că l-au mâncat.

La 8 octombrie, comuniștii au pus pe poziții de atac aproape un sfert de milion de soldați. Bombardamentul a devenit mai intens și mai precis. Comandantul suprem al Guomindangului, generalul Fan Han-jie, spunea că părea să-l urmărească oriunde se ducea. Multe poziții ale artileriei au fost distruse, iar forturile sistemului de apărare neterminate au devenit ținta bombardamentelor, la fel cu arterele de comunicații rutiere și ale căilor ferate. Liniile telefonice și telegrafice au fost tăiate și rețeaua electrică s-a prăbușit.

La 13 octombrie au căzut și sistemele de apărare exterioare. Peste o sută de mii de efective ale Guomindangului s-au retras în dezordine în centrul orașului. În acea noapte, o bandă de vreo doisprezece soldați în dezordine au năvălit în locuința familiei Xia, cerând hrană. Nu mâncaseră de două zile. Dr. Xia i-a salutat cu politețe și soția lui Yu-lin s-a apucat să pregătească o cratiță uriașă de găluști din sorg. Când au fost gata, le-a pus pe masa din bucătărie și s-a dus în odaia alăturată ca să-i cheme pe soldați. Dar abia s-a întors cu spatele, că un proiectil a nimerit în cratiță și a explodat, împrăștiind găluștile în toată bucătăria. Femeia s-a aruncat sub masă, în fața kang-ului. Un soldat i-o luase înainte, dar ea nu s-a intimidat, l-a apucat de picior și l-a scos de acolo. Bunica a fost îngrozită: „Dacă se întorcea și apăsa pe trăgaci?" i-a șoptit ea după ce soldatul ieșise din odaie.

Până către sfârșitul asediului, bombardamentul a fost surprinzător de precis; puține case obișnuite au fost lovite și totuși populația a avut de suferit din cauza incendiilor distrugătoare pe care le provocau bombele și a apei insuficiente pentru a le stinge. Cerul era complet întunecat de fumul gros și negru și nu puteai vedea decât la câțiva metri, chiar și în toiul zilei. Pe lângă asta, zgomotul artileriei era asurzitor. Mama auzea oameni văitându-se, dar nu putea distinge unde și ce se întâmpla.

La 14 octombrie, a fost lansată ofensiva finală. Nouă sute de guri de tun bombardau orașul fără întrerupere. Majoritatea familiilor își improvizaseră adăposturi antiaeriene pe care le săpaseră din timp, dar dr. Xia a refuzat să părăsească locuința. Ședea calm pe kang-ul din colțul camerei sale, lângă fereastră, și se ruga în tăcere lui Buddha. La un moment dat, paisprezece pisicuțe au năvălit în camera lui. A fost încântat. „Un loc în care o pisică încearcă să se ascundă este un loc norocos", a spus el. Adevărul este că în camera lui nu a pătruns niciun glonte — și toți pisoii au supraviețuit. Cealaltă persoană care a refuzat să se refugieze în adăpost a fost străbunica mea, care se ghemuia sub masa de stejar de lângă kang-ul din camera ei. Când s-a terminat lupta, pilotele și păturile groase care acopereau masa arătau de-a dreptul ciuruite.

În toiul unui bombardament, băiețelul lui Yu-lin, care se afla în adăpost, a avut nevoie să meargă la toaletă. Mama lui l-a scos afară; câteva

secunde mai târziu partea de adăpost unde şezuseră ei s-a prăbuşit. Mama şi bunica au trebuit să se adăpostească în casă. Mama s-a ghemuit lângă kang-ul din bucătărie, dar, în curând, bucăţi din proiectile au început să lovească în soclul de cărămidă al kang-ului şi întreaga casă a început să se clatine. A fugit în grădina din spatele casei. Cerul era negru de fum, gloanţe zburau peste tot şi ricoşau de ziduri, împroşcând pereţii. Zgomotul pe care-l făceau semăna cu o aversă puternică, amestecată cu gemete şi strigăte.

În zorii zilei următoare, un grup de soldaţi ai Guomindangului au năvălit în casă, trăgând după ei douăzeci de civili înspăimântaţi, de toate vârstele — locuitori a trei case vecine. Soldaţii erau isterici. Veneau dintr-un post de artilerie, instalat într-un templu de peste drum, care fusese lovit cu mare precizie, şi urlau la civili acuzându-i că unul dintre ei trebuie să fi dezvăluit poziţia lor. Ţipau întruna că trebuiau să afle cine semnalizase. Cum nimeni nu răspundea, au înşfăcat-o pe mama şi au împins-o într-un zid acuzatori. Bunica a fost îngrozită. A scos câteva piese de aur şi le-a îndesat în mâinile soldaţilor. Ea şi dr. Xia au îngenuncheat în faţa soldaţilor şi i-au rugat să-i dea mamei drumul. Soţia lui Yu-lin a povestit după aceea că atunci fusese singura dată când l-a văzut pe dr. Xia speriat cu adevărat. El pleda în faţa soldaţilor: „E fetiţa mea! Vă rog să mă credeţi că nu e vinovată."

Soldaţii au luat aurul şi i-au dat drumul mamei, dar i-au înghesuit pe toţi cu baionetele în două camere şi i-au închis acolo ca să nu mai poată trimite alte semnale, spuneau ei. În cămăruţe era întuneric beznă şi se instalase o atmosferă înfricoşătoare. Curând, mama a remarcat că intensitatea bombardamentului scădea, zgomotele ce se auzeau de afară erau diferite; pe lângă şuieratul proiectilelor se distingeau şi explozii de grenade de mână, zăngănit de baionete şi voci care strigau: „Depuneţi armele şi vă lăsăm în viaţă!", dar şi zbierete de furie şi de durere care îţi îngheţau sângele în vine. Aceste zgomote se auzeau tot mai aproape şi a început să se audă chiar tropăit de cizme. Soldaţii Guomindangului se depărtau, fugind în stradă.

În cele din urmă, zgomotele s-au mai potolit şi familia Xia a auzit bătăi în poarta laterală a casei. Dr. Xia s-a dus cu precauţie spre uşă şi a deschis-o: soldaţii Guomindangului dispăruseră. Apoi s-a dus la poarta laterală şi a întrebat cine e. O voce i-a răspuns: „Suntem armata poporului. Am venit să vă eliberăm." Dr. Xia a deschis poarta şi câţiva bărbaţi în uniforme atârnând pe ei au intrat repede. În întunericul din cameră, mama a remarcat că pe mâneca stângă aveau legate cârpe albe în chip de banderole, dar că purtau armele în poziţie de tragere, cu baioneta îndreptată spre ei. „Nu vă temeţi, au spus ei. Nu vă facem niciun rău. Suntem armata *voastră*, armata poporului." Au mai spus că voiau să controleze casa ca să nu fie ascunşi soldaţi ai Guomindangului. Nu era o rugăminte,

deşi tonul era politicos. Soldaţii n-au întors casa pe dos, n-au cerut de mâncare, nici n-au furat ceva. După control, au plecat, adresând familiei un rămas-bun politicos.

Abia după vizita soldaţilor, s-au lămurit cu toţii că oraşul fusese preluat cu adevărat de comunişti. Mama era încântată. De data aceasta, nu se simţea dezamăgită de uniformele prăfuite şi rupte ale soldaţilor comunişti.

Toţi cei care se adăpostiseră în locuinţa familiei Xia erau nerăbdători să se întoarcă în casele lor, ca să constate dacă fuseseră lovite de bombe sau jefuite. Una din case fusese distrusă şi o femeie însărcinată, care nu voise să plece, fusese ucisă.

La scurt timp după plecarea vecinilor s-a auzit o nouă bătaie în uşă. Când mama a deschis-o, s-a găsit faţă în faţă cu vreo doisprezece soldaţi ai Guomindangului speriaţi. Erau ca vai de lume şi în ochi li se citea groaza. S-au prosternat în faţa doctorului Xia şi a bunicii şi i-au implorat să le dea haine civile. Familiei Xia i-a fost milă de ei, le-a dat nişte haine vechi pe care le-au îmbrăcat în grabă peste uniforme şi au plecat.

Soţia lui Yu-lin a deschis poarta principală de cum s-a luminat de ziuă. Văzând mai multe cadavre ce zăceau pe stradă, a scos un ţipăt şi a fugit înapoi în casă. Mama a auzit-o şi s-a dus să vadă ce se întâmplase. Într-adevăr, pe stradă erau multe cadavre fără capete şi dezmembrate, iar din altele se revărsau intestinele, totul într-o baie de sânge. De stâlpii de telegraf spânzurau bucăţi de carne umană, braţe şi picioare. Capacele de canalizare erau înfundate cu sânge, carne şi gunoaie.

Bătălia pentru Jinzhou fusese una de dimensiuni apocaliptice. Atacul final durase treizeci şi una de ore şi în multe privinţe reprezentase momentul crucial al războiului civil. Au fost ucişi douăzeci de mii de soldaţi ai Guomindangului şi peste optzeci de mii au fost capturaţi. Optsprezece generali au fost luaţi prizonieri, printre care comandantul suprem al forţelor Guomindangului din Jinzhou, generalul Fan Han-jie, care încercase să scape deghizat în civil. Printre prizonierii de război care mărşăluiau pe străzi spre lagăre provizorii, mama a recunoscut-o pe o prietenă de-a ei împreună cu soţul ei, ofiţer, amândoi cocârjaţi sub o pătură.

Politica comuniştilor era să nu-i execute pe cei care depuseseră armele şi să-i trateze bine pe prizonieri. Ideea era să-i câştige de partea lor pe soldaţii simpli care proveneau, în majoritate, din familii de ţărani săraci. Comuniştii nu organizau lagăre de prizonieri, îi reţineau doar pe ofiţerii cu grade mijlocii şi înalte şi le dădeau drumul celorlalţi. În schimb, organizau mitinguri în care soldaţii erau încurajaţi să vorbească despre viaţa grea a ţăranilor fără pământ. Ţelul Revoluţiei, spuneau comuniştii, era să le dea pământ. Soldaţii aveau de ales: fie să se întoarcă acasă, caz în care li se plătea drumul, fie să se alăture comuniştilor şi să-i ajute să şteargă de pe suprafaţa pământului Guomindangul, astfel încât nimeni să nu le mai ia vreodată pământul înapoi. Majoritatea au ales să rămână şi să intre în

armata comunistă. Alții, evident, nu puteau ajunge la casele lor cu un război încă în desfășurare. Mao învățase din vechea artă chinezească a războiului că modul cel mai eficient de a cuceri poporul era să cucerească inimile și mințile. Politica față de prizonieri s-a dovedit un enorm succes. Mai ales după Jinzhou, tot mai mulți soldați ai Guomindangului s-au lăsat, pur și simplu, capturați. Peste 1,75 milioane de soldați ai Guomindangului s-au predat și au trecut de partea comuniștilor în timpul războiului civil. În ultimul an, pierderile umane s-au ridicat la mai puțin de douăzeci la sută din trupele pe care le-a pierdut Guomindangul.

Unul dintre comandanții principali fusese prins împreună cu fiica sa, care era însărcinată, iar sarcina era foarte avansată. I-a cerut ofițerului comandant comunist să-l lase să rămână la Jinzhou ca să stea cu fiica sa. Ofițerul comunist i-a răspuns că nu se cuvenea ca un tată să-și ajute fiica la naștere și că va trimite o „tovarășă" să o asiste. Ofițerul Guomindang a crezut că voia doar să scape de el, dar ulterior a aflat că fiica lui fusese bine tratată și că „tovarășa" nu era alta decât soția ofițerului comandant. Politica față de prizonieri era o combinație sofisticată de calcul politic și considerente umanitare și pot spune că a reprezentat unul din factorii cruciali în victoria comuniștilor. Țelul lor nu a fost doar să zdrobească armata dușmană, ci, dacă era posibil, s-o dezintegreze. Guomindangul a fost învins atât prin demoralizare, cât și prin focul armelor.

După război, prioritatea numărul unu a fost curățenia, făcută în cea mai mare parte de soldații comuniști. Și localnicii au fost interesați să dea ajutor, deoarece doreau să scape cât mai repede de cadavrele și de dărâmăturile din jurul caselor. Zile întregi, convoaie de căruțe încărcate cu cadavre și șiruri de cetățeni cărând coșuri în spinare puteau fi văzute defilând pe străzile orașului. Când circulația a redevenit posibilă în oraș, mama a aflat de mulți cunoscuți care fuseseră uciși, unii loviți direct, alții îngropați în dărâmăturile caselor căzute peste ei.

În dimineața de după sfârșitul asediului, comuniștii au afișat panouri, prin care cereau locuitorilor să revină cât mai repede la o viață normală. Dr. Xia și-a atârnat din nou firma decorată vesel, anunțând redeschiderea cabinetului medical. Mai târziu, administrația comunistă a anunțat că el a fost primul doctor din oraș care le-a urmat îndemnul. Pe 20 octombrie s-a redeschis majoritatea prăvăliilor, chiar dacă pe străzi încă mai zăceau cadavre. Două zile mai târziu, s-au redeschis școlile și în instituții a început să se lucreze cu program normal.

Problema imediată era hrana. Noua guvernare i-a îndemnat pe țărani să-și vândă produsele în orașe și i-a încurajat prin stabilirea unor prețuri de două ori mai mari decât puteau obține în sate. Prețul sorgului a scăzut rapid, de la o sută milioane de dolari Guomindang pentru un pfund (o jumătate de kilogram) la două mii de dolari. Un muncitor obișnuit putea cumpăra în curând două kilograme de sorg cu câștigul unei zile de muncă. Teama de foamete a dispărut. Comuniștii au acordat asistență celor săraci

constând în grâne, sare şi cărbuni. Guomindangul nu făcuse niciodată aşa ceva şi populaţia a fost foarte impresionată.

Alt aspect care a câştigat bunăvoinţa populaţiei locale a fost disciplina de care dădeau dovadă soldaţii comunişti. Nu numai că nu s-au înregistrat tâlhării sau violuri, dar mulţi soldaţi s-au străduit să dovedească un comportament exemplar, ceea ce era într-un contrast categoric cu cel al trupelor Guomindangului.

Oraşul a rămas totuşi în stare de alertă. Avioanele americane zburau ameninţător deasupra lui. La 23 octombrie, forţe importante ale Guomindangului au încercat fără succes să recucerească Jinzhou printr-o mişcare de învăluire dinspre Huludao şi dinspre nord-est.

După pierderea Jinzhouului, uriaşele armate din jurul Mukdenului şi Changchunului s-au prăbuşit ori s-au predat, iar la 2 noiembrie, întreaga Manciurie se afla în mâinile comuniştilor.

Comuniştii s-au dovedit extrem de eficienţi în ce priveşte restaurarea ordinii şi punerea în mişcare a economiei. Băncile din Jinzhou s-au redeschis la 3 decembrie şi aprovizionarea cu electricitate s-a restabilit în ziua următoare. La 29 decembrie s-a anunţat un nou sistem de administrare a străzilor cu comitete de rezidenţi în locul vechilor comitete de vecini. Acestea urmau să fie instituţia-cheie în sistemul comunist de administraţie şi control. În ziua următoare a reînceput livrarea apei curente, iar pe 31 decembrie, au început să funcţioneze şi căile ferate.

Comuniştii au reuşit chiar să pună capăt inflaţiei, stabilind un curs de schimb favorabil pentru convertirea monedei fără valoare a Guomindangului în moneda comunistă „Marele Zid".

Din clipa intrării în oraş a forţelor comuniste, mama n-a mai avut altă dorinţă decât să se implice în munca pentru revoluţie. S-a simţit ea însăşi parte a cauzei comuniste. După câteva zile de aşteptare nerăbdătoare, a fost contactată de un reprezentant al Partidului, care i-a fixat o întâlnire cu cel care răspundea de munca tinerilor din Jinzhou, camaradul Wang Yu.

6

„Vorbind despre dragoste"

O căsătorie revoluționară
(1948–1949)

Mama s-a pregătit să-l întâlnească pe tovarășul Wang într-o dimineață blândă de toamnă, cel mai frumos anotimp în Jinzhou. Arșița verii trecuse și aerul începuse să fie mai răcoros; era încă destul de cald ca ea să poată îmbrăca o rochie de vară. Vântul și praful, care-i chinuiau pe locuitorii orașului în restul anului, dispăruseră, din fericire.

Mama purta o rochie largă, tradițională, de un albastru pal și un fular de mătase de aceeași culoare. Părul și-l tăiase scurt, după noua modă revoluționară. Pe când traversa curtea noului sediu al guvernului provinciei, a văzut sub un copac, lângă un strat de flori, un bărbat stând în picioare, cu spatele la ea, și spălându-se pe dinți. L-a așteptat să-și termine treaba și când bărbatul și-a ridicat capul, a constatat că avea sub treizeci de ani, o față foarte închisă la culoare și ochi mari, visători. Sub uniforma largă, părea foarte slab și mai scund decât ea. Avea ceva visător în privirea lui. Mama s-a gândit că arată ca un poet.

„Tovarășe Wang, eu sunt Xia De-hong de la asociația studenților, a spus ea. Am venit aici să raportez în legătură cu munca noastră."

„Wang" era un *nom de guerre* al bărbatului care urma să devină tatăl meu. Intrase în Jinzhou cu câteva zile mai înainte, cu forțele comuniste. Încă de la sfârșitul anului 1945, fusese comandantul detașamentelor de gherilă din regiune. Era acum șeful Secretariatului și membru al Comitetului Central al Partidului Comunist care guverna Jinzhou și, în curând, urma să fie numit șeful Departamentului de Afaceri Publice al orașului, având în sarcina lui educația, dezvoltarea literaturii, sănătatea, presa, timpul liber, tineretul și sondarea opiniei publice. Era un post important.

Se născuse în 1921 la Yibin, în provincia sud-vestică Sichuan, la circa o mie două sute de mile depărtare de Jinzhou. Yibin, cu o populaţie de vreo treizeci de mii de suflete, se afla la confluenţa râului Min cu râul Nisipul de Aur, care formau Yangtze, cel mai lung fluviu din China. Câmpia din jurul Yibinului este una dintre părţile cele mai fertile ale Sichuanului, cunoscută ca Grânarul Paradisului, iar clima caldă, umedă o face ideală pentru cultivarea ceaiului. Mare parte a ceaiului negru consumat în prezent în Marea Britanie vine de acolo.

Tatăl meu era al şaptelea din nouă copii. Tatăl lui lucrase de la vârsta de doisprezece ani ca ucenic la un fabricant de textile. La maturitate, s-a decis, împreună cu fratele său care lucra în aceeaşi fabrică, să-şi deschidă propria lor afacere. În câţiva ani au prosperat şi au fost în stare să-şi cumpere o casă spaţioasă.

Dar fostul lor patron, care-i invidia pentru succesul lor, i-a dat în judecată, că au furat bani de la el pentru a-şi putea porni afacerea. Procesul a durat şapte ani şi fraţii au trebuit să-şi cheltuiască toate fondurile în încercarea de a se dezvinovăţi. Toţi cei care aveau o relaţie cu instanţa erau extorcaţi de bani, iar lăcomia oficialităţilor era insaţiabilă. Bunicul a fost aruncat în închisoare şi singurul mod în care fratele său l-a putut elibera a fost să-l convingă pe fostul patron să renunţe la plângere. Pentru asta a trebuit să-i ofere o mie de piese de argint. Acest efort i-a distrus şi unchiul lui a murit la puţin timp după aceea, la vârsta de treizeci şi patru de ani, din cauza grijilor şi a oboselii.

Bunicul a rămas să întreţină singur două familii, compuse din cincisprezece membri. Şi-a redeschis afacerea şi la finele anilor '20 începuse chiar să-i meargă bine. Dar era o perioadă de lupte intense între comandanţii militari care impuneau toţi taxe grele. Această situaţie, la care se adăugau efectele Marii Recesiuni, făcea foarte problematică supravieţuirea unei fabrici de textile. În 1933, bunicul a murit şi el din cauza muncii excesive şi a tensiunii nervoase. Avea patruzeci şi cinci de ani. Afacerea a fost vândută pentru plata datoriilor, iar familia s-a împrăştiat. Unii au devenit soldaţi, opţiune considerată ultima salvare; cu luptele care nu mai conteneau, era foarte uşor să-ţi găseşti moartea. Alţii au găsit slujbe întâmplătoare, iar fetele s-au măritat cât de bine au putut. Una din verişoarele tatălui meu, în vârstă de cincisprezece ani, de care tata era foarte ataşat, a trebuit să se mărite cu un drogat, mai în vârstă decât ea cu mai multe zeci de ani. Când a sosit lectica să o ia, tata a fugit după ea, neştiind dacă o va mai vedea vreodată.

Tatăl meu adora cărţile şi a început să înveţe să citească proză clasică la vârsta de trei ani, ceea ce era un fapt excepţional. Dar în anul următor morţii bunicului, a trebuit să abandoneze şcoala. Avea doar treisprezece ani şi a suferit mult că a renunţat la studii. A trebuit să-şi găsească o slujbă, aşa că, în anul următor, 1935, a părăsit Yibin şi a coborât pe Yangtze până la Chongqing, un oraş mult mai mare. S-a angajat ca ucenic într-o băcă-

nie, unde lucra douăsprezece ore pe zi. Una din sarcinile lui era să-l însoțească ducând o enormă narghilea pe patronul său, care colinda prin oraș într-un fotoliu din bambus, purtat pe umeri de doi bărbați. Scopul unic al acestei acțiuni era ca patronul să se poată lăuda că își permitea să angajeze un servitor care să-i ducă narghileaua — care ar fi putut fi pusă pe scaun lângă el. Tata nu primea leafă, doar un pat de dormit și două mese insuficiente pe zi. Nici cină nu primea și se culca în fiecare noapte cu stomacul gol, chinuit de crampe, era obsedat de foame.

Tot în Chongqing trăia și sora lui mai mare, care se căsătorise cu un profesor. După moartea soțului ei, aceasta o adusese pe mama lor să trăiască alături de ei. Într-o bună zi, tata fusese atât de înfometat, încât s-a dus în bucătărie și s-a înfruptat dintr-un cartof rece. Când sora lui a aflat, a zbierat la el: „Îmi este destul de greu să o întrețin pe mama și nu pot să-l mai hrănesc și pe fratele meu." Tata a fost atât de jignit că a fugit de acasă și nu s-a mai întors.

I-a cerut patronului să-i dea să mănânce seara. Acesta, nu numai că l-a refuzat, dar a și început să-l bată. Revoltat, tata l-a părăsit și s-a întors la Yibin, unde a trăit din slujbe sporadice în diferite prăvălii. A cunoscut suferința nu numai pe pielea lui, dar și observându-i pe cei din jur. În drum spre locul de muncă, întâlnea zilnic un bătrân care vindea chifle. Bătrânul se târa cu greutate aplecat de spate și era orb. Ca să atragă atenția trecătorilor, cânta o melodie sfâșietoare. Și, de câte ori auzea acea melodie, tata își spunea că societatea trebuia să se schimbe.

A început să privească în jur căutând soluții. Își amintea mereu când auzise pentru prima oară cuvântul „comunism"; era în 1928, pe când avea șapte ani. Se juca lângă casă, când a remarcat îmbulzeală la o răscruce de drumuri. S-a strecurat în față, de unde a văzut un tânăr șezând pe pământ, cu picioarele încrucișate. Mâinile îi erau legate la spate; deasupra lui stătea aplecat un bărbat solid, care ținea în mâini o uriașă sabie lată. În mod curios, tânărul a fost lăsat să vorbească un timp despre idealurile lui și despre ceva numit comunism. Apoi, călăul a lăsat sabia să cadă pe ceafa omului. Tata a gemut acoperindu-și ochii. Tremura din toate mădularele, dar era și puternic impresionat de curajul tânărului și de calmul lui în fața morții.

În a doua jumătate a anilor '30, chiar și într-o localitate atât de izolată cum era Yibin, comuniștii începuseră să organizeze o celulă ilegală importantă. Obiectivul lor principal era să reziste japonezilor. Chiang Kai-shek adoptase politica non-rezistenței în fața ocupației japonezilor asupra Manciuriei și a tot mai numeroaselor încălcări ale teritoriilor chineze și se concentrase pe încercarea de anihilare a comuniștilor. Atunci comuniștii au lansat un slogan: „Chinezii nu trebuie să lupte cu chinezii", și l-au presat pe Chiang Kai-shek să se concentreze asupra luptei împotriva japonezilor. În decembrie 1936, Chiang a fost răpit de doi dintre propriii săi generali, unul dintre ei fiind Tânărul Mareșal Chang

Hsueh-liang, din Manciuria. A fost salvat cu contribuţia comuniştilor, care au ajutat la eliberarea lui în schimbul unui acord de a forma un front unit împotriva Japoniei. Chiang Kai-shek a trebuit să consimtă fără tragere de inimă, ştiind că aceasta le-ar permite comuniştilor să supravieţuiască şi să se organizeze. „Japonezii sunt o boală de piele, spunea el, comuniştii sunt o boală de inimă." Deşi comuniştii şi Guomindangul se socoteau aliaţi, comuniştii tot mai activau în ilegalitate în majoritatea regiunilor.

În iulie 1937, japonezii au declanşat invazia generală asupra Chinei. Tatăl meu, ca mulţi alţii, era îngrozit şi disperat văzând ce se întâmpla cu patria lui. Cam pe atunci, începuse să lucreze într-o librărie în care se vindeau publicaţii de stânga. Rămânea în librărie în calitate de paznic de noapte şi devora carte dupa carte.

Îşi rotunjea veniturile datorită unei slujbe de seară de „povestitor" într-un cinematograf. Multe din filmele aduse erau filme americane mute şi el trebuia să stea lângă ecran şi să explice ce se întâmpla pe pânză, deoarece filmele nu erau nici dublate, nici subtitrate. Se alăturase şi unei trupe de teatru antijaponeze şi, cum avea aparenţa unui tânăr subţiratic, cu trăsături delicate, juca roluri feminine.

Tatăl meu îi iubea pe membrii trupei şi, prin prietenii pe care şi i-a făcut, a intrat în legătură cu comuniştii ilegalişti. Punctul de vedere comunist, cu privire la lupta împotriva japonezilor şi la crearea unei societăţi juste, i-a aprins imaginaţia, astfel că s-a înscris în Partid în 1938, pe când abia împlinise şaptesprezece ani. Pe atunci, Guomindangul era extrem de vigilent în a descoperi activităţile comuniştilor în Sichuan. Capitala Namjing căzuse în mâinile japonezilor în decembrie 1937, iar Chiang Kai-shek şi-a mutat sediul guvernului la Chongqing. Ca o consecinţă, în Sichuan s-a declanşat o activitate febrilă a poliţiei şi trupa de teatru a tatei s-a împrăştiat, iar unii din prietenii lui au fost arestaţi, în timp ce alţii au trebuit să se exileze. Tata s-a simţit frustrat că nu putea face ceva pentru ţara lui.

Cu câţiva ani înainte, forţele comuniste trecuseră prin regiunile îndepărtate ale Sichuanului în Marşul cel Lung de şase mii de mile şi au ajuns astfel şi în orăşelul Yan'an, din partea de nord-vest. Camarazii lui din grup vorbeau adesea despre Yan'an ca fiind un loc unde nu exista corupţie, eficient, şi unde domnea o atmosferă de camaraderie rar întâlnită în alte locuri. Era tocmai răspunsul la visul tatei despre o altă Chină. La începutul anului 1940, şi-a început propriul său marş lung la Yan'an. Întâi s-a dus la Chongqing, unde unul din cumnaţii săi — ofiţer în armata lui Chiang Kai-shek — i-a trimis o scrisoare care să-l ajute să traverseze regiunea ocupată de Guomindang şi să treacă prin blocada instituită de Chiang Kai-shek în jurul Yan'anului. Călătoria a durat aproape patru luni şi tata a ajuns în Yan'an în aprilie 1940.

Orășelul era situat pe Platoul Pământului Galben, o regiune izolată și stearpă din nord-vestul Chinei. Dominat de o pagodă cu nouă etaje, orașul consta în cea mai mare parte în rânduri de peșteri săpate în roca galbenă în chip de locuințe. Tatăl meu a trăit în aceste peșteri timp de cinci ani. Mao și forțele lui epuizate sosiseră acolo între 1935–36, la sfârșitul Marșului cel Lung și au ridicat Yan'anul la rangul de capitală a republicii lor. Avantajul principal îl constituia izolarea lui, ceea ce îl făcea greu de atacat. Era însă înconjurat de teritorii ostile politic.

După un scurt stagiu la o școală de partid, tata a făcut o cerere să fie primit în una din cele mai prestigioase instituții ale Partidului, Academia de studii marxist-leniniste. Examenul de intrare era destul de greu, dar a obținut locul întâi, datorită lecturilor sale nocturne în librăria din Yibin. Și-a surprins colegii care, în majoritate, proveneau din orașe mari, ca Shanghai și, la început, îl priviseră de sus. Și astfel, tatăl meu a devenit cel mai tânăr cercetător al Academiei.

S-a acomodat foarte repede în Yan'an. Oamenii erau entuziaști, optimiști și sârguincioși în muncă. Liderii Partidului duceau o viață simplă, ca toți ceilalți, în contrast izbitor cu oficialitățile Guomindangului. Yan'an nu era încă o democrație, dar, în comparație cu locul de unde venea, îi părea un paradis al dreptății.

În 1942, Mao a inițiat o campanie de „Rectificare", invitând oamenii să facă aprecieri critice asupra modului cum se desfășurau lucrurile în Yan'an. Un grup de tineri cercetători ai Academiei, conduși de Wang Shi-wei, incluzându-l și pe tatăl meu, au pus afișe în care-i criticau pe lideri și cereau mai multă libertate, precum și dreptul de a se exprima individual. Acțiunea lor a dat naștere unei furtuni și Mao, în persoană, a venit să le citească.

Lui Mao nu i-a plăcut ce a văzut și a transformat campania într-o vânătoare de vrăjitoare. Wang Shi-wei a fost acuzat de trotkism și de spionaj. Despre tata, care era cel mai tânăr cercetător al Academiei, Ai Si-qi — reprezentantul principal al marxismului în China și unul dintre liderii Academiei — a spus că „a comis o greșeală foarte naivă". Mai înainte, Ai Si-qi îl lăudase adesea considerându-l „o minte strălucită și ascuțită". Tata și prietenii săi au fost supuși unor critici susținute și obligați să-și facă autocritica în ședințe luni întregi. Au fost acuzați că au creat haos în Yan'an și au slăbit unitatea și disciplina de partid, ceea ce putea aduce prejudicii marii cauze de salvare a Chinei de stăpânirea japonezilor, de sărăcie și de injustiție. Liderii de partid încercau întruna să-i convingă că era absolut necesară o completă supunere față de partid, pentru binele cauzei.

Academia și-a închis porțile, iar tata a fost trimis să predea istoria chineză antică la Școala Centrală de Partid unor țărani analfabeți, deveniți mari oficialități.

Dar încercarea la care a fost supus l-a transformat într-un fanatic. Ca mulţi alţi tineri, investise viaţă şi încredere în Yan'an. Îşi interzicea să se simtă dezamăgit. A acceptat tratamentul dur la care fusese supus nu numai ca fiind justificat, dar şi ca pe o experienţă nobilă — o purificare a sufletului în vederea misiunii de a salva China. Credea că singura cale de realizare a acestui deziderat erau măsurile disciplinate, poate chiar drastice, incluzând şi sacrificiul personal şi o totală subordonare a sinelui.

Pe de altă parte, aici avea de îndeplinit activităţi mai puţin solicitante. Aşa că vizita împrejurimile, adunând poezie populară, a învăţat să danseze devenind un dansator elegant şi graţios, în stilul occidental, foarte popular în saloanele de bal ale vremii, în Yan'an. Mulţi lideri comunişti, printre care şi viitorul prim-ministru, Chu Enlai, erau mari amatori. La poalele colinelor aride şi prăfuite şerpuia râul Yan, galben şi nămolos, unul din braţele maiestuosului Fluviu Galben. Tata venea adesea să înoate aici; îi plăcea mai ales să înoate pe spate, în vreme ce privea impunătoarea pagodă.

Viaţa în orăşelul Yan'an era grea, dar şi amuzantă. În 1942, Chiang Kai-shek a înăsprit blocada şi alimentele, îmbrăcămintea şi alte articole de primă necesitate au devenit tot mai rare. Mao i-a îndemnat pe toţi să pună mâna pe sapă şi pe roata de tors şi să-şi producă singuri bunurile de primă necesitate. Tatăl meu a devenit un torcător talentat.

El a rămas în Yan'an pe tot timpul războiului. În pofida blocadei, comuniştii şi-au întărit controlul asupra unor regiuni tot mai întinse, în special în nordul Chinei, îndărătul liniilor japoneze. Mao gândise corect: comuniştii reuşiseră să câştige spaţiu vital. La sfârşitul războiului, au reventicat un anumit control asupra a nouăzeci şi cinci de milioane de oameni, circa douăzeci la sută din populaţia totală, în optsprezece „zone de bază". La fel de important, au câştigat experienţă în ce priveşte guvernarea şi conducerea economiei în condiţii dure. Aceasta le-a fost de mare folos: talentul lor organizatoric şi sistemul de control au fost mereu fenomenale.

La 9 august 1945, trupele sovietice au pătruns în nord-estul Chinei. Două zile mai târziu, comuniştii chinezi le-au propus cooperarea militară împotriva japonezilor, dar au fost refuzaţi. Stalin îl sprijinea pe Chang Kai-shek. În aceeaşi zi, comuniştii chinezi au început să trimită unităţi militare şi consilieri politici în Manciuria ceea ce, după părerea tuturor, avea să fie de o mare importanţă.

O lună după capitularea japonezilor, tatăl meu a primit ordinul să părăsească Yan'an şi să se ducă într-o localitate numită Chaoyang, situată în sud-vestul Manciuriei, la circa şapte sute de mile către est, lângă frontiera cu Mongolia Interioară.

În noiembrie, după un marş de două luni, tata şi cu micul lui grup au ajuns la Chaoyang. Cea mai mare parte a regiunii era compusă din dealuri sterpe şi munţi şi aproape tot atât de săracă precum Yan'an. Până în

urmă cu trei luni, făcuse parte din Manchukuo. Un mic grup de comuniști locali proclamaseră un „guvern" propriu. Guomindangul aflat în ilegalitate a făcut același lucru. Trupele comuniste aduse în grabă din Jinzhou, aflat la cincizeci de mile depărtare, au arestat guvernatorul Guomindangului și l-au executat pentru „conspirație în vederea răsturnării guvernului comunist".

Grupul tatălui meu a preluat comanda cu autoritate de la Yan'an și, în decurs de o lună, o administrație adevărată a început să funcționeze în întreaga regiune a Chaoyangului, localitate cu o sută de mii de locuitori. Tatăl meu a devenit adjunctul șefului local. Unul din primele acte ale noului guvern a fost de a-și face cunoscute politica publicând afișe care anunțau: eliberarea tuturor prizonierilor, închiderea tuturor caselor de amanet (bunurile amanetate puteau fi recuperate în mod gratuit), închiderea bordelurilor, prostituatele urmând să primească timp de șase luni un salariu de la proprietari, deschiderea magazinelor de cereale, urmând să se distribuie cerealele celor mai nevoiași locuitori, confiscarea proprietăților japonezilor și ale colaboraționiștilor, în timp ce industria și comerțul, având proprietari chinezi, urmau să fie protejate.

Aceste politici au fost foarte populare, în beneficiul sărăcimii care forma vasta majoritate a populației. Chaoyang nu cunoscuse încă niciun guvern măcar relativ bun; fusese mereu jefuit de diferitele trupe din perioada vechilor Seniori ai războiului, apoi ocupat și stors la sânge de japonezi timp de mai mult de zece ani.

La câteva săptămâni după ce tata și-a luat în primire noua slujbă, Mao a dat ordin forțelor sale să se retragă din toate orașele vulnerabile și din toate căile de comunicații majore și să se răspândească în regiunile rurale, „lăsând șoselele libere și cuprinzând aceste regiuni din două părți" și „încercuind orașele dinspre sate". Unitatea tatălui meu s-a retras din Chaoyang spre munți, într-o regiune aproape complet lipsită de vegetație, în afară de ierburi sălbatice, arbuști cu fructe de pădure. Temperatura scădea noaptea la minus 30°F și băteau vânturi înghețate. Dacă te prindea noaptea afară și nu erai îmbrăcat bine, mureai înghețat. Nu exista aproape deloc hrană. După euforia provocată de capitularea Japoniei și cucerirea unor mari regiuni din nord-est, victoria aparentă a comuniștilor părea să se fi transformat în înfrângere în decurs de câteva săptămâni. Iar faptul că tata și oamenii săi se adăposteau în peșteri și în colibele unor țărani săraci nu făcea decât să le întrețină o stare de spirit sumbră.

Atât comuniștii, cât și Guomindangul căutau să obțină o poziție avantajoasă în vederea pregătirii unei ofensive în războiul civil. Chiang Kai-shek își mutase capitala înapoi la Nanjing și, cu ajutorul americanilor, deplasase un mare număr de trupe în China de Nord, emițând ordine secrete ca acestea să ocupe cât mai repede toate punctele strategice. Americanii l-au trimis pe generalul George Marshall în China pentru a încerca să-l convingă pe Chiang Kai-shek să formeze o coaliție

guvernamentală cu comuniştii. La 10 ianuarie 1946 s-a semnat un armistiţiu, care intra în vigoare la 13 ianuarie. La 14 ianuarie însă, Guomindangul a intrat în Chaoyang şi a organizat imediat o puternică forţă de poliţie armată şi o reţea de spionaj înarmând totodată detaşamente locale ale proprietarilor de pământ. Împreună au realizat o armată de peste patru mii de luptători în scopul de a anihila comuniştii din regiune. În februarie, tata şi unitatea lui au trebuit să se retragă tot mai mult în zone tot mai inospitaliere. Mai tot timpul au trebuit să se ascundă în colibele ţăranilor. În aprilie nu mai aveau unde să fugă şi au trebuit să se despartă în grupuri mai mici. Singurul mod de a supravieţui era lupta de gherilă. În cele din urmă, tatăl meu şi-a stabilit baza într-un loc numit Satul celor şase gospodării, într-o regiune deluroasă, de unde izvora râul Hiaoling, la şaizeci şi cinci mile depărtare de Jinzhou.

Oamenii lui aveau foarte puţine arme; trebuiau să facă rost de la poliţia locală sau să le „împrumute" de la forţele seniorilor locali. O altă sursă o reprezentau foştii membri ai armatei şi poliţiei statului Manchukuo, pe care comuniştii s-au repezit să-i coopteze pentru armele şi experienţa lor în luptă. În regiunea comandată de tatăl meu, principalele puncte din politica lor au constat în reducerea chiriilor şi dobânzilor la împrumuturile pe care ţăranii le contractaseră cu proprietarii de pământ. O altă acţiune a fost confiscarea grânelor şi hainelor proprietarilor şi distribuirea lor ţăranilor săraci.

La început, progresul a fost lent, dar în iulie, când sorgul crescuse la înălţimea lui normală şi era tocmai bun de recoltat, dar, în acelaşi timp, destul de înalt pentru a-i ascunde, diferite unităţi de gherilă s-au putut întruni în Satul celor şase gospodării sub un copac uriaş care străjuia templul. Tatăl meu a deschis mitingul referindu-se la povestea unui fel de Robin Hood chinez, *Marginea apei*: „Aceasta este « Curtea noastră de Justiţie ». Ne-am adunat aici ca să discutăm cum putem scăpa de oamenii răi şi cum putem aduce dreptate în numele Cerului."

În acel moment, trupele de gherilă ale tatălui meu luptau, mai ales, în vest, şi în regiunile pe care le ocupau existau multe sate locuite de mongoli. În noiembrie 1946, la începutul iernii, Guomindangul şi-a declanşat atacul. La un moment dat, tata a fost cât pe ce să fie capturat într-o ambuscadă. După o luptă crâncenă, a reuşit cu greu să scape. Hainele îi atârnau în zdrenţe şi penisul i se bălăbănea ieşindu-i din pantalonii rupţi, spre amuzamentul camarazilor săi.

Nu dormeau două nopţi la rând în acelaşi loc şi adesea trebuiau să se mute de mai multe ori în aceeaşi noapte. Nu se dezbrăcau niciodată când se duceau la culcare, iar viaţa lor nu era decât un şir neîntrerupt de ambuscade, încercuiri şi evadări. În unitate erau şi femei, aşa că tatăl meu a hotărât să le mute, împreună cu răniţii, într-un loc mai sigur spre sud, lângă Marele Zid. Dar această operaţie implica o lungă şi periculoasă călătorie prin regiuni stăpânite de Guomindang. Orice zgomot putea fi fatal,

așa că tata a ordonat ca toți copiii mici să fie lăsați în grija țăranilor locali. Una dintre femei nu s-a putut hotărî să-și abandoneze copilul și, în cele din urma, tata a pus-o în fața alternativei de a-și lăsa copilul la țărani sau de a fi trimisă în fața Curții Marțiale. Ea și-a abandonat copilul.

În lunile următoare, unitatea tatălui meu s-a deplasat spre est către Jinzhou și linia de cale ferată cea mai importantă, cea care lega Manciuria de China propriu-zisă. Au luptat pe dealurile din vestul orașului până când a sosit armata regulată chinezească.

Guomindangul a lansat împotriva lor un număr de „campanii de anihilare" lipsite de succes. Acțiunile unității au început să aibă un impact apreciabil. Tatăl meu, care împlinise douăzeci și cinci de ani, era atât de bine cunoscut încât se pusese un preț pe capul lui și se afișaseră anunțuri cu „Urmărit" peste tot, în regiunea Jinzhou. Mama le-a văzut și a început să afle o mulțime de lucruri despre el și despre grupul lui de gherile de la rudele ei din serviciile secrete ale Guomindangului.

Când unitatea tatălui meu a fost obligată să se retragă, forțele Guomindangului i-au luat locul și nu au întârziat să ia înapoi de la țărani alimentele și îmbrăcămintea pe care comuniștii le confiscaseră de la proprietari în folosul celor din urmă. În destule cazuri, țăranii au fost torturați, mulți uciși, mai ales cei care consumaseră alimentele — ceea ce se întâmplase în multe cazuri, oamenii fiind practic muritori de foame — și nu le puteau înapoia.

În Satul celor șase gospodării, proprietarul celei mai mari moșii, pe nume Jin Ting-quan, fusese și șeful poliției și violase cu brutalitate multe femei din sat. După ce fugise împreuna cu Guomindangul, unitatea tatălui meu prezidase ședința în urma căruia i-au fost deschise casa și magazia de grâne. Dar când s-a reîntors cu Guomindangul, țăranii au fost forțați să se târască în fața lui și să înapoieze toate bunurile ce le fuseseră dăruite de comuniști. Cei care consumaseră alimentele au fost torturați, iar locuințele lor, dărâmate. Un țăran care a refuzat să se plece înaintea lui sau să înapoieze hrana a fost ars de viu.

În primăvara anului 1947, roata s-a întors și, în martie, gruparea tatălui meu a reușit să recucerească orașul Chao-yang și, în curând, întreaga regiune înconjurătoare era în mâinile lor. Pentru a celebra victoria, s-a organizat o serbare urmată de o petrecere. Tatăl meu era strălucit când se punea problema inventării unor ghicitori pornind de la numele persoanelor, ceea ce i-a câștigat admirația camarazilor săi.

Comuniștii au înfăptuit o reformă agrară confiscând pământul care, până atunci, fusese în proprietatea unui număr mic de proprietari și redistribuindu-l în mod egal țăranilor. Țăranii din Satul celor șase gospodării au refuzat, la început, să primească pământul lui Ting-quan, chiar dacă acesta era în prezent arestat. Deși el se afla sub pază, se înclinau și își târșâiau picioarele când treceau prin fața lui. Tatăl meu a vizitat multe familii țărănești, de la care a aflat cu încetul adevărul cumplit al comportamentului său.

Guvernul din Chaoyang l-a condamnat la moarte prin împuşcare, dar familia celui care fusese ars de viu, sprijinită şi de familiile altor victime au obţinut să fie ucis în acelaşi mod.

În timp ce flăcările au început să-i învăluie trupul, Jin şi-a încleştat fălcile şi nu a scos niciun geamăt până ce focul i-a ajuns la inimă. Oficialităţile comuniste care fuseseră desemnate să ducă la bun sfârşit execuţia nu i-au împiedicat pe săteni să se răzbune. Deşi în teorie şi în principiu comuniştii se opuneau torturii, oficialităţile fuseseră instruite să nu intervină dacă ţăranii voiau să-şi descarce mânia acumulată prin acte brutale de răzbunare.

Personaje ca Jin nu erau numai nişte proprietari de pământ bogaţi, dar ei deţinuseră şi o putere absolută şi arbitrară, pe care o exercitau asupra vieţii populaţiei locale. Erau denumiţi *e-ba* („despoţi feroci").

În unele locuri, execuţiile au făcut victime şi printre proprietarii obişnuiţi, care erau numiţi „bolovani" — obstacole în calea revoluţiei. În privinţa lor, politica era următoarea: „Daca eşti în dubiu, omoară-l." Tatăl meu a considerat că această atitudine era greşită şi le-a spus subordonaţilor săi, ca şi populaţiei care participa la adunările publice, că doar cei care aveau, fără nicio îndoială, sânge pe mâini puteau fi condamnaţi la moarte. În rapoartele lui către superiori, el a spus în mod repetat că Partidul trebuia să fie atent cu vieţile umane şi că execuţiile în exces nu ar face decât mult rău revoluţiei. Datorită faptului că mulţi cetăţeni au protestat, ca şi tatăl meu, împotriva acestor măsuri, în februarie 1948, conducerea comunistă a emis instrucţiuni urgente pentru a opri excesele de violenţă.

Între timp, grosul armatelor comuniste se apropia tot mai mult. La începutul anului 1948, gherilele din subordinea tatălui meu s-au unit cu armata regulată. El a fost numit responsabil al unui sistem de culegere de informaţii pentru regiunea Jinzhou–Huludao; sarcina lui era să urmărească desfăşurarea forţelor Guomindangului şi să controleze situaţia alimentară. Majoritatea informaţiilor îi veneau de la agenţii din interiorul Guomindangului, incluzându-l pe Yu-wu. Din rapoartele acestuia a auzit el pentru prima oară despre mama.

Bărbatul firav şi cu aer visător pe care mama l-a văzut periindu-şi dinţii în curte, în acea dimineaţă de octombrie, era cunoscut printre camarazi ca tipicar şi pretenţios. Îşi peria dinţii în fiecare zi, ceea ce reprezenta o noutate pentru ceilalţi luptători, ca şi pentru ţăranii din satele în care luptase. Spre deosebire de toţi ceilalţi, care-şi suflau nasul direct pe jos, el folosea o batistă pe care o spăla ori de câte ori avea posibilitatea. Nu-şi înmuia prosopul de faţă în lavoarul comun ca toţi ceilalţi soldaţi, deoarece bolile de ochi aveau o mare răspândire. Mai era cunoscut şi ca fiind studios şi mare iubitor de lectură, având mereu asupra lui volume de poeme clasice, chiar şi în timp de război.

Când a văzut primele afișe cu „Căutat de poliție" și a auzit de la rudele ei despre acest „bandit" periculos, mama și-a dat seama că ele îl admirau tot atât pe cât se temeau de el. Iar acum, când se afla în fața lui, nu se simțea deloc dezamăgită că legendarul luptător nu arăta câtuși de puțin ca un războinic.

Tata fusese și el informat despre curajul de care dăduse dovadă mama și, ceea ce era și mai neobișnuit, despre faptul că ea, o fată de șaptesprezece ani, dădea ordine unor bărbați. O femeie admirabilă și emancipată, și-a zis el, imaginându-și-o ca pe un balaur fioros. Mare i-a fost surpriza, dar și încântarea, când a văzut că era frumușică și feminină, chiar cu înclinații spre cochetărie. Mama vorbea blând, dar în același timp convingător, și mai ales — ceva rar în China — precis. Această din urmă calitate era foarte importantă pentru el, deoarece detesta stilul tradițional înflorit, iresponsabil și vag de a vorbi.

Iar ea a remarcat că el râdea destul de des și că avea dinți albi și strălucitori, cu totul diferiți de ceilalți soldați, ai căror dinți erau adesea cafenii și putreziți. Mai era atrasă și de conversația lui: a descoperit că era cultivat și că avea cunoștințe întinse — categoric nu era genul de om care să-l încurce pe Flaubert cu Maupassant.

Când mama i-a spus că venise să raporteze despre activitatea uniunii ei de studenți, el a întrebat-o ce cărți citeau studenții. Mama i-a dat o listă și l-a întrebat dacă nu putea veni la ei să conferențieze despre filosofia marxistă și istorie. Tata a acceptat și a mai întrebat-o câți studenți erau înscriși la școala ei. Mama i-a dat imediat numărul exact. Apoi, el a mai vrut să știe în ce proporție aceștia îi susțineau pe comuniști: din nou, mama i-a dat pe loc o estimare precisă.

Peste câteva zile, tata s-a prezentat pentru a începe seria de conferințe. Le-a vorbit studenților și despre lucrările lui Mao și le-a explicat în ce constau unele din teoriile fundamentale ale acestuia. Era un vorbitor talentat și fetele, printre care și mama, erau cucerite.

Odată, le-a spus studenților că Partidul organiza o excursie la Harbin, capitala provizorie a comuniștilor din nordul Manciuriei. Harbin fusese aproape în întregime construit de ruși și era cunoscut ca „Parisul Estului", datorită bulevardelor largi, construcțiilor în stil ornamentat, magazinelor elegante și cafenelelor europene. Excursia era prezentată ca având scop turistic, dar motivul adevărat era că Partidul se temea că Guomindangul avea de gând să încerce recucerirea orașului Jinzhou și dorea ca profesorii și studenții cu simpatii comuniste, dar și elitele profesionale ca doctorii, să nu se afle în oraș în cazul unei reocupări. Partidul nu dorea însă să dea un semnal de alarmă, recunoscând pe față adevărul acestei acțiuni. Mama, și o parte din prietenele ei, făcea parte din grupul de o sută șaptezeci de persoane alese pentru excursie.

Către sfârșitul lui noiembrie, într-o stare de mare entuziasm, mama s-a îmbarcat în tren, plecând spre nord. Acolo, în acel oraș acoperit cu o

mantie de zăpadă, cu clădirile sale romantice şi atmosfera în care plutea încă nostalgia şi poezia unui mod de viaţă rusesc părinţii mei s-au îndrăgostit. Acolo a compus tata câteva poeme frumoase dedicate mamei. Acestea nu numai că erau în foarte elegantul stil clasic, ceea ce reprezenta o considerabilă realizare în sine, dar erau şi scrise de un desăvârşit caligraf, ceea ce l-a ridicat şi mai mult în ochii ei.

În ajunul Anului Nou, tata le-a invitat pe mama şi pe o prietenă de-a ei în locuinţa lui. El era găzduit într-un vechi hotel rusesc, arătând ca într-un basm cu zâne, cu un acoperiş viu colorat, cu frontonul bogat ornamentat şi cu ancadramente albe, delicate, modelate din ipsos, în jurul ferestrelor şi verandelor. Când a intrat în apartament, mama a observat o sticlă cu eticheta într-o limbă străină, aşezată pe o măsuţă rococo — şampanie. Tata nu mai băuse şampanie până atunci, citise despre ea doar în cărţile străine.

În acel moment era deja îndeobşte cunoscut printre colegele mamei că cei doi se îndrăgostiseră. Mama, în calitate de lider al studenţilor, îi ducea adesea tatălui meu rapoarte lungi de activitate şi băgaseră de seamă că se întorcea în camera ei târziu în noapte. Tata avea şi el multe admiratoare, printre care şi prietena cu care mama îl vizitase în apartamentul lui, dar aceasta şi-a dat seama, după felul cum o privea el pe mama, după cum o tachina şi după cum se folosea de orice prilej pentru a se apropia fizic de ea, că era îndrăgostit de mama. Iar când prietena s-a retras către miezul nopţii, a fost convinsă că mama avea de gând să mai rămână. Tata a găsit un bileţel sub sticla goală de şampanie: „Vai! Nu voi mai avea alt motiv să mai beau şampanie! Sper însă ca sticla de şampanie să fie mereu plină pentru tine!"

În noaptea aceea, tata a întrebat-o pe mama dacă avea un angajament faţă de cineva şi mama i-a povestit despre relaţiile ei anterioare şi i-a mărturisit că singurul bărbat pe care l-a iubit cu adevărat a fost vărul ei Hu, care fusese executat de Guomindang. Iar el, potrivit noului cod moral comunist care, despărţindu-se radical de trecut, cerea ca bărbaţii şi femeile să fie egali, i-a vorbit despre fostele lui relaţii. I-a spus că fusese îndrăgostit de o femeie pe când trăia în Yibin, dar că povestea se terminase atunci când el se mutase la Yan'an. A mai avut acolo, şi în anii de gherilă, câteva prietene; dar războiul nu i-a permis să se gândească la ceva serios. Una dintre fostele lui prietene urma să se căsătorească cu Chen Boda, şeful tatălui meu la Academia din Yan'an, care — mai târziu — a ajuns secretarul lui Mao Tze Dong, post ce i-a conferit o putere uriaşă.

După ce şi-au împărtăşit cu sinceritate aventurile amoroase din trecut, tata i-a spus că va scrie Comitetului de Partid al oraşului Jinzhou, pentru a cere permisiunea să „vorbească despre dragoste" (*tan-nian-ai*) cu mama, în vederea căsătoriei. Aceasta era procedura obligatorie. Mama considera că era ca şi cum ar cere permisiunea capului familiei şi, de fapt, aşa şi era. Partidul Comunist era noul patriarh. În noaptea aceea, după ce

și-au spus cuvinte de dragoste, mama a primit primul ei dar de la tata, un roman rusesc de dragoste, intitulat *Este doar dragoste*.

În ziua următoare, mama a scris acasă, împărtășindu-le că întâlnise un bărbat care îi plăcea foarte mult. Prima reacție a mamei ei și a doctorului Xia nu a fost entuziastă, ci îngrijorată, întrucât tatăl meu era o persoană oficială și acestea nu s-au bucurat niciodată de un renume bun în ochii chinezilor obișnuiți. În afară de o serie de vicii, considerau că puterile lor arbitrare îi împiedicau să trateze femeile cum trebuie. Prima bănuială a bunicii mele a fost că tatăl meu era deja căsătorit și o voia pe mama drept concubină. Doar depășise vârsta căsătoriei pentru un bărbat din Manciuria.

După aproape o lună, s-a socotit că trecuse primejdia și grupul din Harbin se putea întoarce la Jinzhou. Partidul l-a informat pe tata că avea permisiunea să „vorbească despre dragoste" cu mama. Alți doi bărbați își înaintaseră cereri similare, dar acestea ajunseseră prea târziu. Unul dintre ei era Liang, legătura superioară a mamei din timpul ilegalității. Dezamăgit, el a cerut să fie transferat cât mai departe de Jinzhou. Dar nici el, nici celălalt bărbat nu-i împărtășiseră mamei intențiile lor.

La întoarcere, tata a fost numit șeful Departamentului de Afaceri Publice din Jinzhou. Câteva zile mai târziu, mama l-a invitat acasă, pentru a-l prezenta familiei. În clipa în care a ajuns la ușă, bunica i-a întors spatele, iar când el a încercat să o salute, a refuzat să-i răspundă. Tata era negricios și teribil de slab, ca rezultat al încercărilor grele la care fusese supus în zilele activității de gherilă și bunicii i s-a părut trecut mult de patruzeci de ani și, în consecință, a considerat imposibil să nu fi fost căsătorit. Dr. Xia l-a tratat cu politețe, deși foarte formal.

Tatăl meu nu a stat mult și, după ce a plecat, bunica a dat drumul la un râu de lacrimi. Niciun bărbat cu o slujbă oficială nu putea fi bun de ceva, hohotea ea. Dr. Xia, în schimb, își dăduse seama după ce îl cunoscuse pe tata și din ce îi povestise mama, că Partidul Comunist exercita un control atât de sever asupra membrilor săi, încât un om cu responsabilitățile tatălui meu nu ar fi putut să-i înșele. Bunica însă nu s-a lăsat convinsă decât pe jumătate. „Dar el este din Sichuan. Cum pot comuniștii să afle totul despre el, când vine de așa de departe?"

Ea s-a menținut un spatele unui zid de neîncredere și de critici, dar restul familiei l-a adoptat pe tatăl meu. Dr. Xia s-a înțeles imediat foarte bine cu el și stăteau de vorba ore întregi. Și Yu-lin și soția lui îl plăceau foarte mult. Soția lui Yu-lin se născuse într-o familie foarte săracă, mama ei fusese forțată să contracteze o căsătorie foarte nefericită după ce bunicul ei o jucase la o partidă de cărți de joc și pierduse. Fratele ei fusese prins într-o razie făcută de japonezi și a fost condamnat la trei ani de muncă forțată care i-a distrus sănătatea. Iar ea, după ce se măritase cu Yu-lin, trebuia să se scoale la ora trei dimineața pentru a începe să pregătească diferitele feluri de mâncare, așa cum cerea complicata tradiție Manchu.

Bunica conducea gospodăria şi, deşi teoretic făceau parte din aceeaşi generaţie, soţia lui Yu-lin se simţea inferioară deoarece, atât ea, cât şi soţul ei, depindeau de familia Xia. Iar tata a fost prima persoană care a tratat-o ca pe o egală, ceea ce în China marca o considerabilă ruptură de trecut. Adesea, le dădea amândurora bilete de cinema, o adevărată desfătare pentru ei. Era şi prima persoană oficială pe care o întâlniseră şi care nu-şi dădea aere; de unde şi concluzia soţiei lui Yu-lin că venirea comuniştilor a reprezentat o mare îmbunătăţire a vieţii lor.

La mai puţin de două luni după întoarcerea de la Harbin, tata şi mama au completat cererea adresată Partidului să li se aprobe căsătoria. În mod tradiţional, căsătoria era un contract între familii şi nu exista o înregistrare civilă şi niciun certificat de căsătorie. Acum însă, pentru cei care „se alăturaseră revoluţiei", Partidul avea rolul de cap al familiei. Criteriile acestuia erau „28-7-regiment-1", ceea ce însemna că bărbatul trebuia să aibă cel puţin douăzeci şi opt de ani, să fi fost membru de partid de cel puţin şapte ani şi să aibă un rang echivalent cu acela al unui comandant de regiment: „1" se referea la singura calificare ce i se cerea femeii, şi anume să fi lucrat pentru Partid timp de minimum un an. Tatăl meu avea douăzeci şi opt de ani, conform felului chinezesc de a număra anii (un an împlinit la naştere), fusese membru de partid peste zece ani şi avea o funcţie echivalentă cu aceea a unui comandant adjunct de divizie. Deşi mama nu era membră de partid, i s-a acceptat munca din ilegalitate ca răspunzând criteriului „1" şi, de când se întorsese de la Harbin, lucrase o normă întreagă pentru o organizaţie numită Federaţia Femeilor, care se ocupa de problemele femeii: superviza eliberarea concubinelor şi închiderea bordelurilor, mobiliza femei pentru a confecţiona încălţăminte pentru armată, le organiza educaţia şi încadrarea în muncă, le informa cu privire la drepturile lor şi contribuia la susţinerea femeilor în a nu accepta căsătoria împotriva voinţei proprii.

Federaţia Femeilor devenise acum „unitatea în care îşi desfăşura munca" mama mea (*dan-wei*), o instituţie sub controlul total al Partidului, la care trebuiau să participe toate femeile din oraşe şi care reglementa toate aspectele vieţii unei angajate, la fel ca în armată. Mama trebuia să locuiască în sediul Federaţiei şi trebuia să obţină aprobarea de căsătorie. Federaţia a transmis dosarul ei unităţii tatălui meu, întrucât avea un rang social mai mare. Comitetul de Partid al oraşului Jinzhou şi-a dat curând aprobarea, dar, datorită poziţiei tatălui meu, o aprobare trebuia dată şi de Comitetul de Partid al Provinciei Occidentale Liaoning. Presupunând că nu vor fi probleme, părinţii mei au stabilit data căsătoriei la 4 mai, ziua când mama împlinea optsprezece ani.

În acea zi, mama şi-a împachetat sacul de dormit şi îmbrăcămintea şi s-a pregătit să se mute în locuinţa tatălui meu. Purta rochia ei preferată bleu-pal şi o eşarfă bleu-pal de mătase. Bunica era oripilată. Nu se mai auzise ca o mireasă să meargă pe jos până în casa mirelui. Bărbatul tre-

buia să-și procure o lectică pentru a o transporta. Faptul că o femeie mergea pe jos era dovada că femeia aceea era lipsită de valoare și că bărbatul nu o voia cu adevărat. „Cui îi mai pasă de toate astea?" a spus mama în timp ce își lega sacul de dormit. Bunica era și mai dezamăgită la ideea că fiica ei nu va avea o grandioasă nuntă tradițională. Din clipa în care se născtea o fetiță, mama ei începea să pună deoparte tot felul de lucruri pentru zestre. Potrivit acestei tradiții, trusoul mamei mele conținea o duzină de pilote acoperite cu saten și perne brodate cu rațe mandarine, perdele și o draperie pentru un pat cu patru stâlpi. Dar mama considera ceremonia tradițională demodată și inutilă. Atât ea, cât și tata voiau să se descotorosească de aceste ritualuri care nu aveau nimic comun cu sentimentele lor. Pentru acești doi revoluționari, dragostea era singurul lucru care conta.

Așa că mama și-a luat în spinare sacul de dormit și a plecat spre locuința tatei. Ca toate oficialitățile, el era încartiruit în clădirea în care lucra, Comitetul Orășenesc de Partid; salariații locuiau în bungalouri cu uși glisante, situate în jurul unei curți mari. Când s-a lăsat întunericul și se pregăteau să meargă la culcare, iar mama a îngenuncheat ca să-i scoată papucii tatei, au auzit o bătaie în ușă. În fața ușii se afla un bărbat, care i-a înmânat tatei un mesaj de la Comitetul de Partid Provincial, în care i se spunea că nu se puteau căsători încă. Mama nu și-a manifestat dezamăgirea decât strângând din buze. Și-a plecat capul, și-a împachetat în tăcere sacul de dormit și a plecat, spunându-i tatei simplu: „Ne vedem mai târziu." Fără lacrimi, fără scene, fără un semn vizibil de revoltă. Clipa aceea a rămas însă adânc întipărită în mintea tatei. Când eram copil, îmi spunea adesea: „Mama ta era atât de grațioasă." Apoi, glumind: „Cât de mult s-au schimbat vremurile! Nici tu nu ești ca mama ta! Tu n-ai face așa ceva — să îngenunchezi ca să-i scoți pantofii unui bărbat!"

Aprobarea nu venise la timp deoarece Comitetul Provincial o suspecta pe mama din cauza contactelor familiei sale. I-au pus întrebări detaliate ca să afle cum de a ajuns familia ei să intre în legătură cu serviciile secrete ale Guomindangului. I-au cerut să fie de o sinceritate totală. Era ca și cum ar fi depus o mărturie în fața instanței. Ea a mai trebuit să explice cum toți ofițerii Guomindangului îi ceruseră mâna și de ce se împrietenise cu atât de mulți membri ai Ligii de Tineret a Guomindangului. Mama s-a apărat spunând că prietenii ei erau cei mai declarați antijaponezi și oameni cu o conștiință civică specială; iar când Guomindangul s-a instalat în 1945 în Jinzhou, fuseseră considerați conducătorii Chinei. Chiar și ea li s-ar fi putut alătura, dar nu avea decât paisprezece ani și era prea tânără. De altfel, majoritatea prietenilor ei trecuseră în curând la comuniști.

Partidul era împărțit: Comitetul Orășenesc a fost de părere că prietenii mamei acționaseră din motive patriotice; unii dintre liderii provinciali și-au menținut însă suspiciunea, chiar fără să ofere o motivație. Mamei i s-a cerut „să tragă o linie" între ea și prietenii ei. „A trage o linie" între

oameni era un mecanism-cheie inventat de comuniști și introdus pentru a mări prăpastia dintre cei care erau „înăuntru" și cei care erau „afară". Nimic, nici chiar relațiile personale, nu era lăsat la voia întâmplării sau să se desfășoare în afara unor tipare rigide. Dacă dorea să se mărite, trebuia să renunțe la prieteni.

Dar, cel mai dureros lucru pentru mama a fost ce i s-a întâmplat lui Hui-ge, tânărul colonel Guomindang. De îndată ce asediul încetase, după euforia trăită în urma victoriei comuniștilor, prima ei grijă a fost să se intereseze dacă nu pățise ceva. A dat o fugă până la conacul familiei Ji pe străzile bălțind de sânge. Acolo nu a mai găsit nimic — nu mai erau străzi, nici clădiri, doar un uriaș morman de dărâmături. Hui-ge dispăruse.

În primăvara, când se pregătea de nuntă, a aflat că Hui-ge era încă în viață — dar prizonier — și se afla chiar în Jinzhou. În timpul asediului reușise să fugă spre sud și ajunsese la Tian-jin, dar când comuniștii au ocupat orașul, în ianuarie 1949, a fost capturat și adus înapoi.

Hui-ge nu era considerat un prizonier de război obișnuit. Datorită influenței de care se bucura familia lui în Jinzhou, a intrat în categoria „șerpilor în vechile lor vizuini", înțelegând puternicele figuri locale consacrate. Aceștia erau foarte periculoși pentru comuniști deoarece populația locală le era loială și tendințele lor anticomuniste erau primejdioase pentru noul regim.

Mama avea încredere că Hui-ge se va bucura de un tratament drept după ce se va afla tot ce făcuse, și a lansat imediat un apel în favoarea lui. Conform procedurii, ea trebuia să stea de vorbă cu superiorul ei direct din unitatea ei, Federația Femeilor, și acesta urma să trimită apelul autorității superioare. Mama nu știa însă cine va avea ultimul cuvânt. S-a dus la Yu-wu, care era la curent cu activitatea lui Hui-ge și care o instruise să stabilească un contact cu el, și i-a cerut să garanteze pentru colonel. Yu-wu a făcut un raport descriind tot ce făcuse Hui-ge, dar a adăugat că acesta acționase, poate, din dragoste pentru mama și că era posibil să nu fi știut că îi ajuta pe comuniști, orbit fiind de dragoste.

Mama l-a mai contactat și pe un alt lider din ilegalitate, care știa și el ce făcuse colonelul. Dar și el a refuzat să spună că Hui-ge îi ajutase pe comuniști. În realitate, el nu a vrut să menționeze rolul jucat de colonel în obținerea de informații pentru comuniști, pentru a-și putea trece toate meritele în propriul cont. Mama le-a spus că ea și colonelul nu fuseseră niciodată îndrăgostiți unul de altul, dar nu a putut aduce dovezi. Ea a reprodus cererile și promisiunile voalate schimbate între ei, dar și acestea au fost considerate ca încercări ale colonelului de a-și cumpăra „o asigurare", ceea ce era privit cu multă neîncredere de către Partid.

Toate acestea s-au petrecut în timp ce mama și tatăl meu se pregăteau de nuntă și au aruncat o umbră asupra relației lor. Tata a fost totuși îngăduitor față de dilema pe care o trăia mama și și-a exprimat părerea că

Hui-ge ar trebui să fie tratat corect. El nu a dat în vileag faptul că bunica, încurajându-l pe colonel să-i devină ginere, i-a influențat judecata.

Către sfârșitul lui mai a sosit, în sfârșit, aprobarea de căsătorie. Mama se afla la o întrunire a Federației Femeilor, când cineva i-a strecurat un bilet în mână. Nota era de la Lin Xiao-xia, șeful Comitetului Orășenesc de Partid și nepotul generalului care condusese forțele comuniste în Manciuria, Lin Biao. Era scrisă în versuri și spunea: „Autoritățile provinciale ți-au dat undă verde. Nu cred că preferi o ședință. Vino repede și mărită-te!" Mama a încercat să rămână calmă în timp ce se îndrepta spre cea care conducea mitingul, pentru a-i înmâna comunicarea. Aceasta a dat din cap că poate părăsi ședința. Mama a alergat până la locuința tatălui meu, îmbrăcată încă în „taiorul Lenin" albastru — uniforma funcționarilor guvernamentali — o jachetă la două rânduri, cambrată pe talie, purtată peste pantaloni largi. De cum a deschis ușa, i-a văzut pe Lin Xiao-xia și pe alți lideri de partid cu gărzile lor de corp, care tocmai sosiseră. Tata i-a spus că fusese trimisă o trăsură pentru dr. Xia. Lin l-a întrebat: „Dar soacra ta?". Tata a tăcut. „Asta nu e drept", a spus Lin și a dispus să-i fie trimisă o trăsură. Mama s-a simțit foarte jignită, dar a socotit că atitudinea tatălui meu se datora aversiunii lui față de legăturile bunicii cu agenții secreți ai Guomindangului. Și totuși, se întreba ea, a fost asta din vina mamei ei? Nu i-a trecut prin minte nicio clipă că atitudinea tatălui meu era o reacție la felul cum îl tratase bunica.

Nu a avut loc niciun fel de ceremonie de căsătorie, doar o mică adunare. Dr. Xia a venit să felicite tânărul cuplu. Toată lumea s-a așezat în jurul unei mese și a gustat raci proaspeți, oferiți de Comitetul Orășenesc de Partid, în chip de specialitate gastronomică în cinstea tinerei perechi. Comuniștii căutau să adopte o ceremonie simplă și cumpătată pentru căsătorii, fiindcă, în mod tradițional, se conferea evenimentului amploarea unei festivități cu cheltuieli disproporționate față de veniturile populației. Nu erau rare cazurile când familiile se ruinau din cauza nunților fastuoase. Părinții mei au mâncat curmale și alune, așa cum se obișnuia la nunțile din Yan'an, și fructe uscate numite *longan*, simbolizând o uniune fericită și urmași. După puțină vreme, dr. Xia și majoritatea oaspeților au plecat. Un grup din Federația Femeilor a apărut mai târziu, după terminarea întrunirii.

Dr. Xia și bunica nu avuseseră habar de căsătorie și nici primul vizitiu trimis nu le-a spus nimic. Bunica a aflat doar că fiica ei se mărita când a sosit și a doua trăsură. Când femeile din Federație au zărit-o pe fereastră venind grăbită au început să șoptească între ele și să părăsească sala pe ușa din dos. Tatăl meu a plecat și el și mama abia și-a reținut lacrimile. Știa prea bine că femeile din grupul ei o disprețuiau pe bunica, nu numai din cauza legăturilor ei cu Guomindangul, dar și pentru că fusese concubină. Departe de a fi emancipate în această problemă, multe femei comuniste, provenite din familii de țărani, needucate, nu-și puteau abandona

mentalitatea tradiţională. În concepţia lor, o fată cinstită nu ar fi putut deveni concubină — chiar dacă guvernarea comunistă stipulase că o concubină se va bucura de acelaşi statut ca şi cel al soţiei şi va putea anula în mod unilateral „căsătoria". Or, tocmai membrele federaţiei erau cele care ar fi trebuit să instituie politica de emancipare a femeilor.

Mama l-a acoperit pe tata, spunându-i bunicii că mirele ei a trebuit să se întoarcă la lucru: „Nu le stă în obicei comuniştilor să dea o zi liberă pentru nuntă. De fapt, şi eu trebuie să mă întorc la lucru." Bunica considera modul improvizat şi lipsit de ceremonie în care comuniştii tratau un eveniment atât de important cum este căsătoria cu totul extraordinar, dar cum ei încălcaseră destule reguli legate de valorile tradiţionale, aceasta nu era decât una în plus.

În acel moment, una dintre sarcinile mamei era să le înveţe pe femeile din fabrica de textile unde lucrase sub stăpânirea japonezilor să citească şi să scrie şi să le explice că deveniseră erau acum egale cu bărbaţii. Fabrica era încă în proprietate privată şi unul dintre şefii de atelier le bătea încă pe salariate ori de câte ori avea poftă. Datorită intervenţiilor mamei, acesta a fost dat afară şi mama le-a îndemnat pe muncitoare să-şi aleagă singure şefa de atelier. Dar aprecierea meritată pentru această realizare a fost umbrită în ochii Federaţiei deja nemulţumite dintr-un alt motiv.

Una din însărcinările importante ale Federaţiei Femeilor era să confecţioneze pantofi de pânză pentru armată. Mama nu ştia să facă pantofi, aşa că a apelat la mama şi mătuşile ei să-i facă. Confecţia de pantofi eleganţi, brodaţi cu multă fineţe, făcea parte din educaţia lor şi foarte mândră mama a prezentat la Federaţie o mulţime de perechi de pantofi executaţi cu măiestrie, depăşind norma ce-i fusese atribuită. Spre surprinderea ei, în loc să fie lăudată pentru inventivitatea ei, a fost certată ca un copil. Ţărăncile din federaţie nu puteau concepe că poate exista o femeie pe faţa pământului care să nu ştie să confecţioneze pantofi. Era ca şi cum ai spune că cineva nu ştie cum să mănânce. În consecinţă, la şedinţele federaţiei a fost criticată pentru „decadenţă burgheză".

Mama nu se prea înţelegea cu câteva din şefele ei din Federaţia Femeilor. Toate erau mai vârstnice, conservatoare, ţărănci care mărşăluiseră ani de zile cu gherilele şi detestau fetele de la oraş, frumuşele şi educate — cum era mama mea —, foarte atrăgătoare în ochii bărbaţilor comunişti. Mama făcuse cerere pentru a intra în Partid, dar ele au declarat că nu era demnă să fie primită.

De fiecare dată când se ducea la ai ei era aspru criticată. Era acuzată că este „prea ataşată de familie", ceea ce era condamnat drept „un obicei burghez" şi i se cerea să se vadă din ce în ce mai puţin cu mama ei.

Exista în acea vreme o regulă nescrisă, potrivit căreia niciun revoluţionar nu putea petrece noaptea departe de birou, cu excepţia sâmbetelor. Locul de dormit ce-i fusese alocat mamei era la Federaţia Femeilor, separată de domiciliul tatălui meu de un zid jos de pământ. Noaptea

sărea zidul și traversa o mică grădină ca să ajungă în camera tatălui meu și se întorcea în camera ei înainte de răsăritul soarelui. A fost descoperită destul de curând și amândoi au fost criticați în ședințele de partid. Comuniștii se lansaseră într-o reorganizare radicală nu numai a instituțiilor, dar și a vieții private a oamenilor, mai ales a vieții acelora care „se alăturaseră revoluției". Ideea de bază era politizarea a tot ce avea legătură cu individul; de fapt, începând de atunci, nimic nu mai putea fi considerat „personal" sau „privat". Orice meschinărie era acceptată fiind etichetată drept „politică", iar ședințele au devenit forumul spre care comuniștii direcționau tot soiul de animozități personale.

Tatăl meu a trebuit să-și facă o autocritică verbală, iar mama, una scrisă. Ea a trebuit să scrie că „a pus dragostea pe primul plan", atunci când revoluția ar fi trebuit să aibă prioritate. S-a considerat foarte nedreptățită. Ce rău îi putea face revoluției dacă își petrecea noaptea cu soțul ei? Mai putea accepta rațiunea acestei reguli în zilele gherilei, dar nu acum. Nu voia să-și scrie o autocritică și i-a spus și tatălui meu. Spre dezamăgirea ei, el a admonestat-o, spunându-i: „Revoluția nu a fost câștigată încă. Războiul nu s-a terminat. Noi am încălcat regulile și trebuie să ne recunoaștem greșelile. O revoluție are nevoie de o disciplină de fier. Iar tu trebuie să te supui Partidului, chiar dacă nu-l înțelegi sau nu ești de acord cu el."

Curând după aceea, s-a abătut dezastrul din senin. Un poet, pe nume Bian, care făcuse parte din delegația de la Harbin și care se împrietenise cu mama, a încercat să se sinucidă. Bian făcea parte din școala de poezie „Lumea Nouă", al cărei exponent de bază a fost Hu Shi, care devenise ambasadorul Guomindangului în Statele Unite. Această mișcare punea accentul pe estetic și pe formă și era foarte influențată de Keats. În timpul războiului, Bian se alăturase comuniștilor, dar a constatat că poezia nu se putea armoniza cu revoluția, deoarece aceasta din urmă cerea propagandă și nu exprimarea propriei personalități, a sentimentelor. Accepta acest lucru cu jumătate din rațiunea lui, dar era sfâșiat între cele două alternative și a alunecat într-o stare de depresie. A ajuns să realizeze că nu va mai putea să scrie și, totuși, spunea el, nu putea trăi fără poemele sale.

Sinuciderea lui a șocat Partidul. Îi strica imaginea. Populația putea să creadă că era posibil ca un om să fie atât de deziluzionat de Eliberare, încât să ajungă să se sinucidă. Bian lucrase în Jinzhou ca profesor la școala pentru membri de partid, care erau în mare parte analfabeți. Organizația de partid din școală a făcut o investigație și a ajuns la concluzia că Bian încercase să se sinucidă din cauza iubirii lui neîmpărtășite pentru mama mea.

În cursul ședințelor de critică, Federația Femeilor a sugerat că mama l-ar fi sedus pe Bian și apoi l-a părăsit pentru o partidă mai bună, tatăl meu. Mama a fost furioasă și a cerut să vadă dovezile acuzației. Evident, nu a fost adusă niciuna.

În conflictul acesta, tata a fost alături de mama. Știa prea bine că la Harbin, când se presupunea că mama avea întâlniri amoroase cu Bian, ea era îndrăgostită de el și nu de poet. Îl văzuse pe Bian citindu-i mamei poemele sale și știa că mama îl admira, dar nu vedea nimic rău în asta. Cu toate acestea, nici el și nici mama nu au putut pune capăt valului de clevetiri. Mai cu seama femeile din federație erau deosebit de virulente.

În toiul campaniei de bârfe, mama a aflat că apelul ei pentru Hui-ge fusese respins. Era înnebunită de durere. Îi făcuse o promisiune lui Hui-ge și acum simțea că îl trădase. Îl vizitase regulat în închisoare, cu care ocazie îl informa despre eforturile ei pentru revizuirea cazului său și nu putea concepe ideea că comuniștii nu voiau să-l cruțe. Fusese optimistă cu toată sinceritatea și încercase să-l încurajeze și pe el. Dar de data asta, când i-a văzut expresia, ochii roșii de plâns și efortul de a-și ascunde disperarea ce o cuprinsese, Hui-ge și-a dat seama că nu mai exista speranță. Au plâns împreună fără să se sinchisească de gardieni, șezând la o masă care se afla între ei și pe care trebuiau să-și țină mâinile la vedere. Hui-ge i-a luat mâinile mamei între ale lui și ea nu și le-a retras.

Tatăl meu a fost informat de vizitele mamei la închisoare. La început nu a spus nimic. Înțelegea situația în care se afla. Dar, cu timpul, a fost cuprins de furie. Scandalul cu încercarea de sinucidere a lui Bian atinsese deja o culme, acum se vorbea și despre faptul că soția lui avusese o relație cu un colonel al Guomindangului în timp ce ei doi se aflau în luna de miere. Era furios, dar sentimentele personale nu au constituit factorul decisiv în acceptarea atitudinii Partidului față de colonel. I-a spus mamei că, dacă Guomindangul ar reveni, personaje ca Hui-ge ar fi primele care să-și folosească autoritatea pentru a-l readuce la putere. Comuniștii, spunea el, nu-și puteau permite acest risc. „Revoluția noastră este o chestiune de viață și de moarte." Când mama a încercat să-i spună cum i-a ajutat pe comuniști Hui-ge, el i-a răspuns că vizitele ei la închisoare nu i-au făcut niciun bine lui Hui-ge, și mai ales nu faptul că s-au ținut de mână. Încă de pe timpul lui Confucius, bărbații și femeile trebuiau să fie căsătoriți, sau cel puțin amanți, ca să se atingă în public, dar chiar și în acele circumstanțe, lucrul se petrecea extrem de rar. Faptul că mama și Hui-ge au fost văzuți ținându-se de mână a constituit o dovadă că fuseseră îndrăgostiți și că serviciile aduse de Hui-ge comuniștilor nu fuseseră motivate de rațiuni „corecte". Mamei i-a venit greu să-l contrazică, dar n-a fost mai puțin dezolată.

Senzația că fost atrasă într-o capcană imposibilă era accentuată de ceea ce se întâmpla cu multe din rudele ei și cu persoane apropiate. Când au venit comuniștii la putere, au anunțat că toți cei care lucraseră pentru serviciile secrete ale Guomindangului trebuiau să declare imediat. Unchiul mamei, Yu-lin, nu lucrase niciodată în spionaj, dar avea o carte de identitate eliberată de serviciile secrete și considerase că trebuia să se prezinte la noile autorități. Atât soția lui, cât și bunica au încercat să-l

facă să renunțe, dar el a socotit că era mai bine să spună adevărul. Era într-o situație dificilă. Dacă nu mărturisea și comuniștii îi descopereau trecutul, ceea ce era foarte posibil datorită formidabilei lor organizări, ar fi intrat într-un bucluc și mai mare. Cu toate aceste considerente, ieșind în față, le-a dat chiar el motive să-l suspecteze.

Verdictul Partidului a fost: „În trecutul său există o pată politică. Nu va fi pedepsit, dar poate fi angajat numai sub supraveghere." Acest verdict, ca aproape toate celelalte, nu era pronunțat de o instanță de judecată, ci de un organ al Partidului. Sensul acestui verdict era ambiguu, în mod voit nu se dădea o definiție clară. Rezultatul a fost că, timp de treizeci de ani, viața lui Yu-lin avea să depindă de climatul politic și de șefii succesivi ai Partidului. În acele zile însă, Comitetul Orășenesc de Partid promova o politică relativ relaxată, așa că i s-a permis să continue să-l ajute pe doctorul Xia în cabinetul lui medical.

„Credinciosul" Pei-o, cumnatul bunicii, a fost exilat la țară, la munci manuale. Datorită faptului că n-avea mâinile mânjite cu sânge, a primit sentința „sub supraveghere". În loc să fie aruncat în închisoare, era ținut sub pază (în mod efectiv) în societate. Familia lui s-a hotărât să-l însoțească la țară, dar înainte să plece, „Credinciosul" a trebuit să se interneze în spital, deoarece suferea de o boală venerică. Comuniștii lansaseră o campanie importantă pentru eradicarea bolilor venerice și cei infectați erau obligați să se supună unui tratament.

Situația de persoană „sub supraveghere" a durat trei ani. Era, de fapt, un fel de muncă obligatorie, la care trebuia să se adauge o purtare ireproșabilă. Persoanele care primiseră acest verdict se bucurau de oarecare libertate, dar trebuiau să se prezinte la poliție la intervale regulate, raportând în detaliu toate acțiunile și chiar gândurile avute de la ultima lor vizită și erau supravegheați în mod vizibil de poliție.

După expirarea perioadei de supraveghere, persoanele respective intrau în categoria celor sub supraveghere „discretă", cum era cazul lui Yu-lin. O formă obișnuită de astfel de supraveghere era cea numită „sandwich", care consta într-o urmărire atentă făcută de doi vecini, cărora li se încredințase sarcina și care erau, adesea, numiți „doi roșii făcându-l sandvici pe un negru". Evident, și alți vecini din comitetele de rezidenți aveau dreptul — și chiar erau încurajați — să raporteze și să informeze tot ce puteau afla despre „negrul" care nu prezenta încredere. „Justiția poporului" era deasupra oricărei critici și era un instrument central de guvernare, deoarece implica foarte mulți cetățeni într-o înțelegere secretă cu statul.

Zhu-ge, ofițerul de informații cu figură de intelectual care se căsătorise cu domnișoara Tanaka, profesoara japoneză a mamei, a fost condamnat la muncă silnică pe viață și exilat într-un orășel depărtat, de frontieră (împreună cu multe alte foste oficialități ale Guomindangului a fost eliberat în urma unei amnistii din 1959). Soția lui a fost expediată în

Japonia. Ca și în Uniunea Sovietică, aproape toți cei condamnați nu și-au executat pedeapsa în închisori, ci în lagăre de muncă, efectuând adesea munci periculoase sau în regiuni foarte poluate.

Unele personalități importante ale Guomindangului, printre care și ofițerii de informații, au scăpat nepedepsiți. Supraveghetorul ce pregătea universitatea de la școala mamei fusese secretar de district al Guomindangului, dar a putut produce dovezi că ajutase la salvarea multor vieți de comuniști și simpatizanți ai comuniștilor, inclusiv mama mea, așa că a fost cruțat.

Directoarea școlii și două profesoare, care lucraseră pentru serviciile secrete, au reușit să se ascundă și, în final, au fugit în Taiwan. Așa s-a întâmplat și cu Yao-hau, locțiitorul politic care fusese răspunzător de arestarea mamei.

Comuniștii au mai cruțat și marile personalități, ca de exemplu pe „ultimul împărat", Pu Yi, și unii mari generali, deoarece erau „folositori". Politica declarată a lui Mao era: „Noi îi ucidem pe micii Chiang Kai-shek. Dar nu-i ucidem pe marii Chiang Kai-shek." Să păstreze în viață personaje ca Pu Yi, raționa el, „dă bine în exterior". Nimeni nu putea critica pe față această politică, dar ea provoca multe nemulțumiri în particular.

A fost o perioadă plină de anxietate pentru familia mamei. Unchiul ei, Yu-lin și mătușa ei Lan, a cărei soartă era legată în mod inexorabil de cea a soțului ei, „Credinciosul", trăiau într-o stare de nesiguranță cu privire la viitorul lor și erau ostracizați din anturajul lor. În ce o privea pe mama, Federația Femeilor îi pretindea să-și scrie autocritica una după alta, deoarece asupra ei plutea învinuirea de a avea „o simpatie pentru Guomindang".

A mai fost atacată și pentru vina de a fi vizitat un prizonier, pe Hui-ge, fără să fi cerut mai întâi permisiunea federației.

Nimeni nu-i spusese însă că ar fi trebuit să o facă. Federația i-a replicat că nu fusese oprită în acțiunea ei, deoarece erau îngăduitori cu „noii revoluționari" și așteptaseră să vadă cât timp va trece până când propriul ei simț al disciplinei îi va spune că trebuia să ceară indicații Partidului.

„Și care sunt acțiunile pentru care trebuie să cer indicații?" a întrebat ea. „Pentru orice", a fost răspunsul. Necesitatea de a obține autorizație pentru un „orice" nespecificat avea să devină un element fundamental în guvernarea chineză comunistă. Însemna, de asemenea, că populația trebuia să învețe să nu facă nimic din inițiativă proprie.

Mama a fost ostracizată de membrele federației, care reprezenta, pe atunci, întreaga ei lume. Se șoptea că fusese folosită de Hui-ge pentru a-l ajuta să-și pregătească o revenire. „În ce buclucuri s-a băgat de una singură, exclamau femeile și toate numai pentru că e depravată. Aduceți-vă aminte de toate legăturile ei cu bărbații! Și ce fel de bărbați!" Mama se simțea țintuită de priviri acuzatoare și începuse să-și dea seama că cei care ar fi trebuit să-i fie camarazi într-o mișcare măreață, nouă și eliberatoare,

îi puneau la îndoială caracterul și loialitatea pentru care își riscase viața. Au criticat-o și pentru că părăsise adunarea Federației Femeilor ca să se căsătorească — un păcat desemnat prin expresia „a pune dragostea pe primul plan". Mama le-a răspuns că șeful organizației orășenești i-a cerut să vină să se căsătorească. Răspunsul președintei a fost: „Dar depindea de tine să adopți o atitudine corectă punând întrunirea pe primul plan."

La optsprezece ani abia împliniți, măritată de curând și plină de speranțe pentru o nouă viață, mama mea se afla într-o stare totală de confuzie și izolare. Se bazase întotdeauna pe propriul ei simț al dreptății, pe faptul că știa să facă distincția între bine și rău, dar toate acestea păreau să fie în conflict cu părerile celor care luptau pentru aceeași „cauză" cu ea și, adesea, cu judecata soțului pe care îl iubea. Pentru prima oară, a început să se îndoiască de propria ei judecată.

Totuși, ea nu arunca vina pe Partid, nici pe revoluție. Nici chiar pe femeile din federație, deoarece erau tovarășele ei și păreau să exprime vocea Partidului. În schimb, resentimentul ei se îndrepta împotriva tatălui meu. Simțea că loialitatea lui nu se îndrepta în primul rând către ea și că nu-i ținea niciodată partea, ci era alături de camarazii lui, împotriva ei. Pe de o parte înțelegea că-i putea fi greu să-și exprime sprijinul în public, dar îi cerea să o facă în intimitate — și lucrurile nu se petreceau așa. Din primele zile ale căsătoriei, a existat o deosebire fundamentală între părinții mei. Devotamentul tatălui meu pentru comunism era total: era convins că trebuia să folosească același limbaj față de soția lui cu cel pe care îl folosea în public. Mama era mult mai flexibilă, atașamentul ei era temperat de rațiune și de sentimente. Își crease un teritoriu al lor, privat, în vreme ce tatăl meu nu făcuse asta.

Mama nu mai putea suporta viața în Jinzhou. I-a spus soțului ei că dorea să plece cât mai curând posibil. Tata a fost de acord, deși tocmai fusese propus pentru o promovare. A depus totuși o cerere de transfer la Comitetul Orășenesc de Partid, dând drept motiv dorința de a se întoarce în orașul său natal, Yibin. Comitetul și-a exprimat surprinderea, întrucât cu puțin timp în urmă le spusese exact contrariul. De-a-lungul întregii istorii a Chinei exista regula ca funcționarii statului să fie repartizați departe de orașele natale, pentru a evita problemele legate de nepotism.

În vara lui 1949, comuniștii înaintau irezistibil spre sud, cuceriseră Nanjing, capitala lui Chiang Kai-shek și se pregăteau să ajungă curând la Sichuan. Experiența dobândită în Manciuria le-a dovedit că aveau mare nevoie de administratori locali și care să le fie loiali.

Partidul a încuviințat transferul tatălui meu. La două luni de la căsătorie — și la mai puțin de un an de la Eliberare — au fost alungați din orașul unde se născuse mama din cauza clevetirilor, intrigilor și invidiei. Bucuria care o cuprinsese pe mama la Eliberare se transformase acum în îngrijorare și melancolie. În timpul stăpânirii Guomindangului și-a putut descărca tensiunea în acțiune — și îi fusese ușor să creadă că făcea ceea ce

trebuia să facă iar asta o îmbărbătase. Acum simțea tot timpul că greșește. Când încerca să discute și să se sfătuiască cu tatăl meu despre starea ei de confuzie, el îi răspundea că procesul devenirii unui comunist era unul extrem de dureros. Și că așa era normal să fie.

7

„Traversând cele cinci trecători din munți"

Marșul cel Lung al mamei
(1949–1950)

Cu puțin înainte ca părinții mei să părăsească Jinzhou, mamei i s-a acordat calitatea de membru provizoriu al Partidului, datorită viceprimarului, care răspundea de Federația Femeilor și care a spus că mama avea nevoie de această calitate întrucât își schimba locul de muncă. Prin această decizie, putea deveni membru plin peste un an, dacă se dovedea demnă de acest statut.

Părinții mei urmau să facă parte dintr-un grup de peste o sută de persoane care călătoreau spre sud-vest, majoritatea îndreptându-se către Sichuan. Grupul era compus, în principal, din bărbați, oficialități comuniste din sud-vest. Puținele femei erau de fel din Manciuria, căsătorite cu bărbați din Sichuan. Erau organizați în unități și purtau uniforme militare de culoare verde. În drumul lor, treceau prin regiuni în care încă bântuia războiul civil.

În ziua de 27 iulie 1949, bunica, dr. Xia și prietenele apropiate ale mamei, mai toți oameni suspecți în ochii comuniștilor, au venit la gară pentru a-și lua rămas-bun. Așteptând pe peron plecarea trenului, mama se simțea sfâșiată de sentimente contradictorii. O parte din inima ei se simțea ca o pasăre scăpată din colivie și liberă să zboare în înaltul cerului. Dar cealaltă parte se întreba când — sau dacă — le va mai revedea vreodată pe toate aceste ființe pe care le iubea și, mai ales, pe mama ei. Călătoria era plină de pericole, iar Sichuan se afla încă în mâinile Guomindangului. Mai era și la o mie de mile depărtare, incredibil de departe, și nu avea habar dacă va mai fi în stare să se întoarcă la Jinzhou. Simțea că trebuia să-și dea drumul lacrimilor acumulate în ultima vreme, dar nu voia să o întristeze și mai mult pe mama ei, așa că a continuat să

se stăpânească. Când peronul a început să dispară din raza ei vizuală, tatăl meu a încercat să o consoleze. I-a spus că trebuia să fie puternică și că în calitatea ei de tânăr „ucenic revoluționar", trebuia să „traverseze cele cinci trecători din munți" — ceea ce însemna să adopte o cu totul nouă atitudine față de familie, profesiune, dragoste, stil de viață și față de munca manuală, acceptând greutățile și încercările. Teoria Partidului era că elementele educate cum era ea trebuiau să renunțe să mai fie „burghezi" și să se apropie mai mult de țărani, care formau peste optzeci la sută din populație. Mama auzise de sute de ori toate aceste teorii. Acceptase necesitatea de a se transforma ea însăși, pentru a trăi într-o nouă Chină: compusese chiar și un poem despre o întâlnire în viitor cu „furtuna de nisip". Dar ea avea nevoie și de mai multă tandrețe și înțelegere pentru frământările ei și tocmai asta nu găsea la tatăl meu.

Când trenul a ajuns la Tianjin, la circa două sute cincizeci de mile spre sud-vest, au trebuit să se oprească deoarece se termina linia ferată. Tata i-a propus să viziteze orașul. Tianjin era un port imens, unde Statele Unite, Japonia și mai multe state europene avuseseră până de curând „concesiuni", enclave extrateritoriale (generalul Xue murise în concesiunea franceză, dar mama nu știa asta). În oraș erau cartiere întregi construite în diferite stiluri străine, cu clădiri grandioase, palate elegante franțuzești „fin de siecle", delicate palate italienești, reședințe austro-ungare rococo. Opt națiuni diferite își etalau într-o extraordinară întrecere, în încercarea de a se impresiona una pe alta și, împreună, pe chinezi. În afară de băncile japoneze, scunde, greoaie și cenușii, pe care le cunoscuse în Manciuria, și de băncile rusești cu acoperișurile lor verzi și zidurile delicate, vopsite în roz și galben, mama nu mai văzuse astfel de clădiri. Tata însă citise multă literatură străină și descrierile construcțiilor europene îl fascinaseră dintotdeauna. Dar și pentru el era prima dată că acestea i se înfățișau ochilor. Mama și-a dat seama că tata se străduia din răsputeri să o contamineze de entuziasmul lui, dar ea era încă total apatică în timp ce se plimbau pe străzile orașului străjuite de arbori chinezești mirosind frumos. I se făcuse deja dor de mama ei și era furioasă pe soțul ei că nu găsea cuvinte de înțelegere și simpatie și nu manifesta puțină tandrețe pentru starea ei. O supăra atitudinea lui rigidă și țeapănă, cu toate că își dădea seama că făcea încercări stângace s-o consoleze și s-o ajute să-și învingă tristețea.

Linia ruptă de cale ferată a fost numai începutul necazurilor. Trebuiau să-și continue drumul pe jos, să se strecoare printre armatele moșierilor locali, bandiți și unități de soldați ai Guomindangului, care fuseseră lăsați să lupte împotriva comuniștilor care avansau. În tot grupul nu existau decât trei puști, dintre care una a tatălui meu, dar la fiecare punct de oprire, autoritățile locale trimiteau un escadron de soldați cu câteva mitraliere ca să le servească de escortă.

Trebuiau să parcurgă distanţe mari în fiecare zi, adesea pe cărări abrupte, purtând în spate sacii de dormit şi alte obiecte de strictă necesitate. Cei care luptaseră în gherile erau obişnuiţi cu efortul, dar mama, după o zi de mers, a făcut băşici pe tălpi şi nu avea nicio şansă să se poată opri pentru odihnă. Colegele ei au sfătuit-o să-şi înmoaie picioarele în apă caldă la sfârşitul zilei şi să înţepe băşicile cu un ac. Pentru moment s-a simţit uşurată, dar a doua zi, când a trebuit să umble din nou, durerea era sfâşietoare. Cu toate acestea, în fiecare dimineaţă strângea din dinţi şi lupta în continuare cu durerea.

Pe cea mai mare parte a distanţei de parcurs nu existau nici drumuri. Mersul era cumplit de greu, mai ales când ploua şi pământul se transforma într-o masă de mâl lipicios şi alunecos şi mama a căzut de nenumărate ori. La sfârşitul zilei, plină de noroi din cap până în picioare, cădea la pământ şi rămânea acolo fără să mai fie în stare să ridice un deget.

Odată, au fost obligaţi să mărşăluiască peste treizeci de mile sub o ploaie torenţială. Temperatura exterioară era de peste 90°F, iar mama era udă până la piele de ploaie şi transpiraţie. Aveau în faţă un deal mai mare, de circa trei mii de picioare, pe care trebuiau să-l urce, şi mama era sleită de puteri, total epuizată. Sacul de dormit îi atârna ca un pietroi, ochii îi erau lipiţi de broboanele de sudoare care-i curgeau de pe frunte. Când a deschis gura încercând să soarbă puţin aer a simţit că nu-i ajungea până în plămâni ca să poată respira. În faţa ochilor îi jucau mii de stele şi abia mai era în stare să pună un picior în faţa celuilalt. Când a ajuns în vârf, a sperat că s-au terminat chinurile, dar coborârea s-a dovedit la fel de grea. Muşchii picioarelor păreau să se fi transformat în gelatină. Regiunea era sălbatică şi cărarea îngustă şi abruptă şerpuia săpată pe marginea unei stânci, deasupra unei râpe de câteva sute de picioare. Picioarele îi tremurau şi era sigură că va cădea în abis. Adesea se agăţa de arbuşti sau de tufişuri ca să nu alunece în prăpastie.

După ce au traversat muntele, au întâlnit câteva râuri adânci şi repezi. Apa îi ajungea mamei până la talie şi îi era imposibil să se menţină în echilibru. În mijlocul unui râu, s-a împiedicat şi a căzut şi era gata să fie târâtă de curent dacă un bărbat nu o prindea salvându-i viaţa. În momentul acela a izbucnit în plâns şi aproape că s-a abandonat, mai ales că tocmai o văzuse pe o prietenă purtată în braţe de bărbatul ei pentru a trece râul. Deşi soţul era un oficial de rang înalt, având dreptul să folosească o maşină, renunţase la acest privilegiu pentru a merge alături de soţia lui.

Tatăl meu nu a purtat-o pe mama pe braţe. El a călătorit într-un jeep cu garda lui de corp. Rangul său îi dădea dreptul la transport — jeep sau cal, oricare era disponibil. Mama sperase în mai multe rânduri că o va lua în maşina lui sau că, cel puţin, îi va transporta sacul de dormit, dar el nu se oferise niciodată. În seara în care fusese cât pe ce să se înece în râu s-a hotărât să ridice problema în faţa lui. Trăise o zi cumplit de chinuitoare. Şi, mai mult, vomita tot timpul. Nu putea s-o ia, din când în când, în

jeepul lui? El i-a răspuns că nu putea, deoarece fapta lui ar fi fost considerată favoritism, întrucât mama nu avea drept la o mașină. El era convins că trebuia să lupte împotriva tradiției chineze vechi cât lumea de încurajare a nepotismului. Mai mult, mama trebuia să treacă prin experiența unor greutăți. Când i-a spus că prietena ei fusese purtată în brațe de soțul ei, tata i-a replicat că era o cu totul altă situație: prietena ei era o veterană comunistă. În anii '30, ea comandase o unitate de gherilă împreună cu Kim Il Sung, devenit ulterior președintele Coreei de Nord și a luptat împotriva japonezilor în nord-est în condiții îngrozitoare. Pe lunga listă a suferințelor ei în timpul carierei revoluționare se număra pierderea primului soț, executat din ordinul lui Stalin. Mama nu se putea compara cu acea femeie, a mai spus tata. Ea nu era decât o tânără studentă. Dacă tovarășii vor crede că se răsfață ar putea intra într-un necaz serios. „Este spre binele tău", a adăugat el amintindu-i că cererea ei de a deveni membru plin al Partidului era încă în examinare. „Ai de ales: fie să urci în mașină, fie să intri în Partid, dar nu în amândouă."

A reușit să o convingă. În mod fundamental, revoluția era o revoluție a țăranilor și țăranii duceau o viață aspră și dură. Ei erau foarte jigniți să vadă cum alții se bucură de confort sau caută să-l obțină. Toți cei care au luat parte la revoluție trebuie să se fortifice atât de mult încât să devină imuni la privațiuni și la vitregiile soartei. Așa făcuse și tatăl meu la Yan'an și în calitate de luptător de gherilă.

Mama a acceptat teoria, dar nu și-a putut reprima gândul că tatăl meu nu-i oferea nici dragoste, nici tandrețe, când ea era tot timpul bolnavă și extenuată, târându-și picioarele, cărându-și sacul de dormit în spinare, transpirând, vomitând, simțindu-și membrele ca de plumb.

Într-o noapte, nu a mai rezistat și a izbucnit în plâns pentru prima dată. Grupul înnopta, de obicei, în depozite goale sau în săli de clasă. În acea noapte, dormeau cu toții într-un templu, înghesuiți pe podea. Tata era întins lângă ea. Când a început să plângă, s-a întors cu spatele la el și și-a îngropat fața în mânecă în încercarea de a-și înăbuși suspinele. Tata s-a trezit numaidecât și i-a astupat gura cu mâna. Printre sughițuri l-a auzit cum îi șoptea la ureche: „Nu plânge așa de tare! Dacă te aude cineva ai să fii criticată." A fi criticat era ceva serios. Însemna că tovarășii puteau spune că nu era demnă „de a participa la revoluție", că ar fi o lașă. L-a simțit cum îi îndesa o batistă în mână ca să-și potolească sughițurile.

A doua zi, șeful unității din care făcea parte mama, bărbatul care o salvase atunci când căzuse în râu, a luat-o deoparte și i-a spus că primise reclamații cu privire la faptul că plânsese. Oamenii spuneau că se comportase ca o „doamnă cu pretenții din clasele exploatatoare". El, personal, o înțelegea, dar trebuia să țină seama de ce spuneau oamenii. Era nedemn să plângi după ce ai mers câțiva pași, a spus el. Ea nu se comportase ca o adevărată revoluționară. Din acea zi, deși simțea adesea nevoia să o facă, mama nu a mai plâns niciodată.

Aşa că s-a târât înainte. Zona cea mai periculoasă prin care au trebuit să treacă a fost provincia Shandong, căzută în mâinile comuniştilor doar cu puţine luni în urmă. La un moment dat, pe când traversau o vale adâncă, de sus a început să plouă cu gloanţe. Mama s-a adăpostit după o stâncă. Împuşcăturile au durat cam zece minute şi când au încetat, au descoperit că cineva din grupul lor fusese ucis încercând să se strecoare în spatele atacatorilor, care s-au dovedit a fi bandiţi. Au mai fost şi câţiva răniţi. Au îngropat mortul la marginea drumului. Tata şi ceilalţi oficiali şi-au cedat caii celor răniţi.

După patruzeci de zile de marş şi mai multe ambuscade, au intrat în oraşul Nanjing, la circa şapte sute de mile sud de Jinzhou, care fusese capitala guvernului Guomindangului. Era cunoscut drept „Cuptorul Chinei" şi, la mijlocul lui septembrie, era încă un cuptor. Grupul a fost găzduit în barăci. Salteaua de bambus de pe patul mamei avea imprimată o formă umană din cauza sudorii celor care dormiseră înaintea ei şi care se tot îmbibase în saltea. Grupul trebuia să facă instrucţie militară într-o căldură înăbuşitoare, să înveţe cum se montează un sac de dormit, cum se pun moletierele, cum să-şi pună rucsacul în spate în mare viteză şi să mărşăluiască repede cu poverile în spinare. Întrucât erau militari, trebuiau să respecte o disciplină de fier. Purtau uniforme kaki şi cămăşi şi lenjerie de corp dintr-o pânză aspră de bumbac. Uniformele trebuiau să fie încheiate până la gât şi le era interzis să-şi descheie gulerul. Mama respira cu greu şi pe spate avea în permanenţă o pată mare şi întunecată de sudoare. Mai purtau şi şepci dintr-un material gros, care trebuia să stea fixe pe cap ca să nu lase să se vadă nicio şuviţă de păr. Din cauza asta, mama transpira foarte mult şi marginea şepcii era mereu udă.

Din când în când aveau voie să iasă din locul unde erau încartiruiţi şi primul lucru la care se repezea mama era îngheţata pe băţ pe care o devora. Mare parte din membrii grupului nu mai fuseseră într-un oraş mare, cu excepţia scurtei opriri la Tianjin, şi toţi erau înnebuniţi după îngheţata pe băţ; aşa că au cumpărat mai multe ca să le aducă şi camarazilor lor din barăci. Le-au învelit cu grijă în prosoapele albe de mână şi le-au pus în sacoşe. Şi au fost surprinşi să constate, la întoarcere, că nu mai rămăsese din ele decât apă.

La Nanjing au trebuit să participe la conferinţe politice, unele ţinute de Deng Xiaoping, viitorul lider al Chinei, şi de generalul Chen Yi, viitorul ministru de Externe. Mama şi colegele ei şedeau pe iarbă, la umbră, în faţa Universităţii Centrale, în timp ce conferenţiarii stăteau în picioare sub soarele arzător, timp de două, trei ore. Cu toată zăpuşeala, vorbitorii fascinau auditoriul.

Într-o zi, mama a trebuit să alerge cu toată unitatea ei mai multe mile, încărcate cu tot echipamentul, până la mormântul părintelui fondator al republicii, Sun Yat-sen. Când s-au întors, mama a simţit o împunsătură dureroasă în abdomen. În acea noapte, în cealaltă parte a oraşului, avea

loc o reprezentație cu Opera din Peking în care juca una din cele mai faimoase stele ale epocii. Mama moștenise pasiunea mamei ei pentru Opera din Peking și abia aștepta să se afle în sală.

Împreună cu tovarășele ei, au pornit pe jos către operă, care se afla la circa cinci mile distanță. Tata s-a dus cu mașina. Pe drum, mama a simțit dureri tot mai mari în abdomen și s-a gândit că ar fi fost mai bine să se întoarcă acasă, dar tentația era prea mare și nu s-a îndurat. În timpul reprezentației, durerea a devenit însă insuportabilă. S-a ridicat și s-a dus la locul unde se afla tatăl meu și l-a rugat să o ducă acasă cu mașina lui. Nu i-a spus însă nimic de durere. El l-a căutat din ochi pe șofer, dar, când l-a văzut, lipit de scaun și cu gura căscată, s-a întors către mama spunându-i: „Cum aș putea să-i întrerup plăcerea doar pentru că soția mea vrea să plece?" Mama a renunțat să-i mai explice că suferea cumplit și a plecat brusc.

S-a întors pe jos tot drumul până la barăci în chinuri îngrozitoare. Totul îi juca în fața ochilor, parcă înainta într-un întuneric brăzdat de stele și fulgere și călcând în vată. N-a mai fost în stare să țină drumul și a pierdut complet noțiunea timpului de când tot umbla în neștire. Când a ajuns în sfârșit la barăci, acolo nu mai era nimeni, toți, cu excepția celor care făceau de gardă, erau la operă. Mama a reușit cumva să se târască până în pat și la lumina unei lămpi a constatat că pantalonii îi erau uzi de sânge. A leșinat pe loc. Pierduse primul ei copil și nu era nimeni lângă ea.

Puțin mai târziu s-a întors și tatăl meu. Fiind cu mașina, ajunsese înaintea celorlalți. A găsit-o pe mama prăvălită pe pat. În primul moment a crezut-o extenuată, dar, după ce a văzut sângele, și-a dat seama că era fără cunoștință. A alergat după un doctor, care a presupus că avusese un avort spontan. Fiind doctor militar, nu avea experiență în materie și a telefonat la spitalul orășenesc, solicitând o ambulanță. Spitalul și-a dat acordul, dar cu condiția să fie plătit în dolari de argint, atât pentru ambulanță, cât și pentru operația de urgență necesară. Deși personal nu avea bani, tatăl meu a acceptat fără ezitare. Fiind „de partea revoluției", aveau dreptul la o asigurare de sănătate.

Mama a fost la un pas de moarte. A trebuit să i se facă o transfuzie și un chiuretaj. Când a deschis ochii după operație, l-a văzut pe tata, care ședea lângă ea. Primele ei cuvinte au fost: „Vreau să divorțez." Tata și-a cerut iertare din toată inima. Nu avusese nici cea mai mică bănuială că era însărcinată — de fapt, nici ea. Remarcase că nu avusese ciclul, dar și-a imaginat că faptul se datorase extenuării provocate de marș. Tata a recunoscut că nu știa mare lucru despre avorturi. I-a promis să fie mai grijuliu în viitor și i-a repetat întruna cât de mult o iubea și că se va schimba.

Cât timp mama fusese în comă, el îi spălase hainele pătate de sânge, ceea ce era foarte neobișnuit pentru un bărbat chinez. În cele din urmă, mama a acceptat să nu divorțeze, dar i-a spus că dorea să se întoarcă în Manciuria pentru a-și relua studiile medicale. I-a mai spus tatălui meu că

nu va reuşi niciodată să fie la înălţimea revoluţiei oricât de mult ar încerca; tot ce obţinuse au fost doar critici. „Cel mai bine ar fi să abandonez", a spus ea. „Nu, nu trebuie!" a replicat tata îngrijorat. „Se va interpreta că îţi este frică de greutăţi. Ai să fii considerată o dezertoare şi nu ai să mai ai un viitor. Chiar dacă colegiul te va accepta, nu ai să poţi niciodată să obţii o slujbă bună. Ai să fii discriminată pentru tot restul vieţii tale." Mama nu realizase încă faptul că nu exista opţiunea de a ieşi dintr-un sistem care nu avea reguli scrise. Dar a remarcat în glasul tatei că era foarte alarmat. Din clipa în care erai „de partea revoluţiei" nu mai exista ieşire, nu puteai abandona.

Mama era încă în spital când, la 1 octombrie, li s-a comunicat tuturor că se aştepta un comunicat special, care urma să se transmită prin megafoane instalate în jurul spitalului. S-au adunat cu toţii ca să-l asculte pe Mao proclamând din vârful Porţii Păcii Cereşti din Peking întemeierea Republicii Populare. Mama a plâns ca un copil. China pe care o visase, pentru care luptase, pe care o sperase era în sfârşit aici, îşi spunea ea, ţara căreia i se putea devota cu inima şi cu mintea. În timp ce asculta vocea lui Mao anunţând că „poporul chinez s-a ridicat", s-a dojenit pentru că se îndoise. Suferinţa ei nu însemna nimic pe lângă marea cauză pentru salvarea Chinei. S-a simţit mândră şi vibrând de sentimente patriotice şi şi-a jurat sieşi că va rămâne pe veci cu revoluţia. După ce scurta proclamaţie a lui Mao s-a terminat, au izbucnit toate în ovaţii şi şi-au aruncat şepcile în aer — un gest pe care comuniştii chinezi l-au învăţat de la ruşi. Apoi, după ce li s-au uscat lacrimile de fericire, au celebrat cu o mică festivitate.

Cu câteva zile înainte de avort, părinţii mei au făcut prima lor fotografie împreună. Îi arată pe amândoi în uniformă militară privind spre obiectiv, gânditori. Şi cam melancolici. Fotografia fusese făcută pentru a celebra intrarea lor în fosta capitală a Guomindangului, şi mama i-a trimis-o imediat mamei ei.

La 3 octombrie, unitatea tatei a fost deplasată. Forţele comuniste se apropiau de Sichuan. Mama trebuia să mai stea în spital încă o lună şi, după aceea, i s-a acordat o perioadă de recuperare într-un magnific palat, care aparţinuse celui mai mare bancher al Guomindangului, cumnatul lui Chiang Kai-shek, H.H. Kung. Într-o bună zi, femeile din unitatea ei au fost alese să apară ca figurante într-un film documentar despre eliberarea Nanjingului. Li s-au dat haine civile şi urmau să reprezinte cetăţeni obişnuiţi care îi întâmpinau pe comunişti. Acest film, care era destul de veridic, a rulat peste tot în China ca „documentar", o practică obişnuită.

Mama a mai rămas în Nanjing aproape două luni. Din timp în timp primea o telegramă sau un teanc de scrisori de la tatăl meu. El îi scria în fiecare zi, dar trimitea scrisorile de câte ori reuşea să găsească un oficiu poştal care să lucreze. În fiecare scrisoare îi spunea cât de mult o iubea, îi promitea să se schimbe şi insista să o convingă să nu se întoarcă la Jinzhou pentru ca, în felul acesta, „să trădeze revoluţia".

Către sfârșitul lui decembrie, mama a fost informată că i se oferea un loc pe un vapor, împreună cu alte persoane rămase în urmă din motive de boală. Trebuiau să se adune pe debarcader la căderea nopții — bombardamentele Guomindangului făceau ca operația să fie prea periculoasă în timpul zilei. Cheiul era învăluit într-o ceață înghețată. Rarele felinare fuseseră stinse de teama unor raiduri aeriene, iar vântul aspru din nord spulbera fulgi mari de zăpadă peste râu. Mama a trebuit să aștepte ore lungi pe chei, bătând din picioarele înghețate ca să și le dezmorțească. Încălțările ei din acea vreme erau niște pantofi standard de pânză, numiți și „pantofii eliberării", care aveau scrise pe tălpi lozinci ca „Bățeți-l pe Chiang Kai-shek" și „Să ne salvăm țara".

Vaporul le-a dus spre vest, de-a lungul fluviului Yangtze. În primele două sute de mile, până în orașul Anqing, au înaintat doar noaptea, în timpul zilei legând ambarcațiunea printre tufele de trestii de pe malul nordic al râului pentru a o ascunde de avioanele Guomindangului. Vasul mai transporta un contingent de soldați, care au montat mitraliere pe punte, plus o cantitate mare de echipament militar și muniție. Din când în când, mai aveau loc încăierări cu forțele adverse și cu bande formate de proprietari de pământ localnici. Odată, pe când se apropiau de tufișurile de pe mal ca să lase ancora pentru timpul zilei, s-au trezit sub un tir puternic și trupe ale Guomindangului au încercat să sară pe vas. Mama și celelalte femei s-au ascuns în cală, în timp ce gărzile îi respingeau pe atacatori. Dar vasul a trebuit să ridice ancora și să caute un alt loc mai departe, pentru popasul zilnic.

Când au ajuns la defileul râului Yangtze, de unde începe Sichuanul și râul se îngustează periculos, au trebuit să se mute în două ambarcațiuni mai mici, care le sosiseră în întâmpinare din Chongqing. Militarii, cu echipamentul lor și câteva gărzi, au fost transferați pe unul din vase, în vreme ce restul călătorilor s-au îmbarcat pe cel de-al doilea.

Defileul Yangtze era cunoscut sub denumirea de „Porțile Iadului". Într-o după-amiază, soarele strălucitor de iarnă a dispărut cu totul. Mama a fugit pe coverță să vadă ce se întâmplase. De ambele părți apăruseră niște stânci perpendiculare uriașe, gata-gata să se rezeme de vas și să-l sfărâme. Vârfurile stâncilor erau acoperite de o vegetație deasă și se înălțau atât de mult, încât aproape acopereau cerul. Stâncile păreau una mai abruptă decât alta și îți dădeau impresia că o secure uriașă căzuse din cer și le despărțise.

Mica ambarcațiune s-a luptat zile întregi cu curenții, cu vârtejurile, cu cataractele și cu stâncile ascunse de pe fundul râului. Uneori, forța curentului o făcea să se întoarcă cu pupa în față și îți dădea impresia că se va răsturna dintr-o clipă în alta. Adesea, mama se vedea strivită de vreo stâncă, dar de fiecare dată, timonierul reușea să îndrepte vasul în ultimul moment.

Comuniştii cuceriseră Sichuan doar în ultima lună şi oraşul era încă bântuit de trupele Guomindangului abandonate acolo când Chiang Kai-shek renunţase să opună rezistenţă pe continent şi fugise în Taiwan. Cel mai greu moment a fost când o bandă de soldaţi inamici a bombardat prima ambarcaţiune, cea încărcată cu muniţie. O rafală a lovit-o din plin. Mama se afla pe punte când vasul a sărit în aer, la o sută de yarzi în faţa ei. I s-a părut că râul întreg luase foc. Bucăţi de cherestea în flăcări zburau spre vasul în care se afla mama şi părea că nu vor putea evita să se izbească de rămăşiţele arzânde ale vasului naufragiat. Şi chiar când coliziunea părea inevitabilă, vasul lor s-a strecurat, plutind la o distanţă de câţiva centimetri de epavă. Dar nimeni nu a dat vreun semn de teamă sau de uşurare, fiind de fapt prea speriaţi pentru a putea reacţiona. Majoritatea gărzilor din primul vas au fost ucise.

Mama intra într-o lume cu totul nouă, într-o nouă climă şi natură. Prăpăstiile de-a lungul defileului erau acoperite de gigantici ratani căţărători, care dădeau şi mai mult exotism atmosferei stranii a locurilor. Maimuţe săreau de pe o cracă pe alta în frunzişul luxuriant. Şirul fără sfârşit, magnific, de munţi prăpăstioşi erau de o noutate năucitoare, după peisajul plat de câmpii din jurul Jinzhoului.

Uneori, vasul lor ancora la poalele unor trepte înguste, săpate în stânca neagră, care păreau să urce spre infinit, pe un perete muntos, al cărui vârf se ascundea în nori. Adesea, în vârful muntelui era căţărat un orăşel. Din cauza ceţei dese care era permanentă, locuitorii ardeau chiar şi în timpul zilei lămpi cu ulei de rapiţă. Era tot timpul rece, cu vânturi umede care suflau dinspre munte şi dinspre râu. Ţăranii localnici pe care îi zăreau uneori îi păreau mamei oribili de negricioşi, slăbănogi şi mărunţi, cu trăsături mult mai ascuţite şi cu ochii mai mari şi mai rotunzi decât oamenii cu care era obişnuită. Purtau un fel de turban dintr-o pânză albă legat în jurul capului. Întrucât albul era culoarea doliului în China, mama a crezut că purtau cu toţii doliu.

Spre mijlocul lui ianuarie, au ajuns la Chongqing, care fusese capitala Guomindangului în timpul războiului antijaponez. Acolo, mama s-a mutat pe un vas şi mai mic pentru călătoria până în oraşul Luzhou, la circa o sută de mile în amonte. Acolo o aştepta un mesaj din partea tatei, informând-o că un *sampan* fusese trimis pentru ea permiţându-i să sosească numaidecât la Yibin. Atunci a aflat şi ea că el ajunsese teafăr la destinaţie. Între timp, resentimentul faţă de tata se evaporase. Trecuseră patru luni de când nu-l mai văzuse şi îi era dor de el. Îşi imagina emoţiile cu care parcursese el tot drumul, văzând cu ochii lui şi trăind atât de multe locuri descrise până atunci doar de vechii poeţi şi a simţit şi ea cum o cuprindea un val de căldură la gândul că el trebuia să-i fi dedicat multe poeme pe timpul călătoriei.

---

* Barcă uşoară cu fundul plat folosită pe râurile din China (*n. tr.*).

A putut să plece chiar în acea seară. În dimineața următoare, când s-a trezit, simțea deja mângâierea soarelui, ale cărui raze pătrundeau prin ceața ușoară destrămând-o. Colinele ce mărgineau râul erau verzi și domoale și ea a putut să stea întinsă și să se relaxeze, ascultând cum apa clipocea la prora sampanului. A ajuns la Yibin în aceeași după-amiază, în ajunul Anului Nou Chinezesc.

Prima imagine a orasului a fost ca o apariție dintr-un basm — un oraș delicat plutind în nori. În timp ce barca se apropia de chei, l-a căutat din ochi pe tata. În cele din urmă, prin ceață i-a distins silueta vagă: era în picioare, cu o manta grea, militară, descheiată, cu garda de corp lângă el. Malul apei era lat și acoperit cu nisip și pietriș. Se vedea acum orașul, care se cățăra spre vârful colinei. Unele case erau clădite pe catalige de lemn, lungi și subțiri, care păreau să se legene în adierile vântului, de parcă stăteau să cadă în orice clipă.

Sampanul a acostat la cheiul promontoriului din marginea orașului. Un marinar a așezat o scândură de lemn și garda de corp a tatei a venit pe vas ca să ia sacul de dormit al mamei. Ea s-a repezit și tata și-a întins brațele ca s-o ajute. Nu era locul cel mai potrivit ca să se îmbrățișeze în public, deși mama și-a dat seama că și el era la fel de emoționat ca și ea și s-a simțit foarte fericită.

8

„Întoarcerea acasă îmbrăcați în straie de mătase brodată"

La familie și bandiți (1949–1952)

Tot drumul, mama s-a întrebat cum va arăta Yibinul. Au lumină electrică? Sunt oare munții tot atât de înalți ca și cei întâlniți de-a lungul fluviului Yangtze? Au teatre? Dar urcând dealul împreună cu tata, a entuziasmat-o să constate că ajunsese într-un loc foarte frumos. Yibin este construit pe un deal, deasupra unui promontoriu, la confluența a două fluvii, unul limpede și celălalt noroios. În căsuțele aliniate străluceau luminițe electrice. Zidurile caselor erau din argilă și bambus, iar acoperișurile, din țigle subțiri și curbate, erau atât de delicate, încât păreau din dantelă. Se deosebeau atât de mult de acoperișurile greoaie din Manciuria, făcute să reziste la vânturile aprige și la căderile de zăpadă. La o distanță oarecare, prin ceață, se zăreau căsuțe din lemn de bambus și din pământ bătătorit, așezate între munți de un verde închis, acoperiți de arbori de camfor, sequoia și tufișuri de arbuști de ceai.

Mama s-a simțit în sfârșit despovărată de griji, și nu în ultimul rând pentru că tata i-a permis gărzii lui de corp să-i care sacul de dormit. După ce trecuse prin orașe și sate distruse de război, a fost încântată că se afla, în sfârșit, într-un loc fără nicio urmă de distrugere. Garnizoana de șapte mii de soldați ai Guomindangului se predase fără luptă.

Tatăl meu locuia într-o clădire elegantă, preluată de noul guvern și combinat pentru birouri și pentru apartamente de locuit, iar mama s-a mutat cu el. În spatele casei, se afla o grădină plină de plante necunoscute ei, phoebe nanmu, papaya, bananieri, și acoperită cu un mușchi gros, verde închis. Într-un bazin înotau peștișori aurii și în jur se plimba o broască țestoasă. Dormitorul tatălui meu avea un pat dublu, cel mai moale culcuș pe care dormise vreodată, obișnuită cum fusese înainte cu

kang-ul de cărămidă. Chiar și iarna, nu aveai nevoie decât de o plapumă. Aici nu băteau vânturi aspre și nu erau furtuni de praf care intră peste tot, ca în Manciuria. Nu trebuia să porți un văl de tifon pe față ca să poți respira. Fântânile nu erau acoperite cu capace; la vedere era doar o tulpină de bambus având legată la celălalt capăt o găleată pentru scos apa. Locuitorii își spălau rufele pe dale de piatră, netede și lucioase, înclinate la un unghi mic, și foloseau perii din fibre de palmieri pentru a le freca. Astfel de operații ar fi fost imposibile în Manciuria, unde rufele ar fi fost imediat fie acoperite cu praf, fie înghețate lemn. Pentru prima oară în viața ei, mama a putut mânca în fiecare zi orez și legume proaspete.

În săptămânile următoare, părinții mei și-au trăit adevărata lor lună de miere. Pentru prima oară, mama a putut locui cu soțul ei fără să fie criticată că „pune dragostea pe primul loc". Atmosfera generală era relaxată; comuniștii erau în culmea fericirii pentru victoriile lor răsunătoare și colegii tatălui meu nu mai insistau ca perechile căsătorite să petreacă împreună doar noaptea de sâmbătă.

Yibin căzuse la 11 decembrie 1949, cu două luni înainte. Tata, care sosise cu șase zile mai târziu, a fost numit șef al Comitatului Yibin, cu o populație de peste un milion de locuitori, dintre care aproape o sută de mii în orașul Yibin. El sosise cu vaporul, cu un grup de peste o sută de studenți, care „se alăturaseră revoluției" la Nanjing. Vaporul s-a oprit întâi la centrala electrică de pe malul opus orașului, care fusese un cuib de rezistență al ilegaliștilor. Câteva sute de muncitori au ieșit pe chei să-i întâmpine fluturând stegulețe roșii cu cinci stele — noul drapel al Chinei comuniste — și ovaționându-i cu sloganuri de bun venit. Steluțele erau puse greșit pe steguleț, întrucât comuniștii locali nu știau unde trebuiau puse. Tata a coborât de pe vas împreună cu un alt ofițer și li s-a adresat muncitorilor, încântați să-l audă vorbind în dialectul din Yibin. Tata purta, în loc de șapca militară obișnuită pe care o purtau cu toții, o șapcă în opt colțuri, din cele pe care armata comunistă le purta în anii 1920 și la începutul anilor '30, care li s-a părut localnicilor neobișnuită, dar și foarte șic.

După aceea, vaporul i-a debarcat pe malul orașului. Tata lipsise din oraș zece ani. Fusese foarte apropiat de familia lui, mai ales de sora mai mică. Îi scrisese în termeni entuziaști din Yan'an despre noua lui viață și își exprimase dorința ca ea să vină cândva la Yan'an să i se alăture. Cu timpul, scrisorile au încetat, pe măsură ce Guomindangul a întărit blocada. Așa că prima veste după mulți ani a fost când au primit fotografia lui cu mama, făcută în Nanjing. Timp de șapte ani, nu au știut nici măcar dacă era în viață. Le fusese dor de el, l-au plâns și s-au rugat lui Buddha să se întoarcă sănătos. Odată cu fotografia, le scrisese și că va fi în curând în Yibin și că își schimbase numele. În timp ce se aflase în Yan'an, își luase, ca mulți alții, un nume conspirativ, Wang Yu. Yu însemna „Altruist până la riscul de a fi considerat prost". De îndată ce a sosit, și-a reluat

adevăratul său nume, Chang, dar i-a adăugat și noul *nom de guerre*, astfel că s-a numit Chang Shou-yu, însemnând „Păstrează *Yu*".

Cu zece ani în urmă, când plecase, tata era un biet ucenic, sărac și înfometat, iar acum se întorcea un bărbat puternic, înainte să fi împlinit încă treizeci de ani. Acesta era visul tradițional chinez, care și-a găsit un loc în limba vorbită sub formă de *Yi-jin-huan-xiang* „să te întorci acasă în straie de mătase brodată". Familia lui era extrem de mândră de el și abia aștepta să vadă cum arată după zece ani, întrucât auziseră o sumedenie de lucruri ciudate despre comuniști. Și, de bună seamă, mai cu seamă mama lui, voia să afle despre noua lui soție.

Tatăl meu vorbea și râdea tare și din toată inima. Era același băiat lipsit de rețineri și agitat de odinioară. După tot ce întâmpinase, nu se schimbase deloc, și-a spus mama lui, respirând ușurată și fericită. Dar, datorită unei adânc înrădăcinate rezerve tradiționale, familia își manifesta bucuria doar prin lacrimile care le umpleau ochii. Doar sora cea mică se exprima cu vioiciune în vreme ce se juca cu cozile lungi, pe care și le arunca din când în când peste umăr, mai ales când își înclina capul ca să-și sublinieze spusele. Tata a zâmbit, recunoscând gestul jucăuș, tradițional în Sichuan de cochetărie feminină. Îl uitase în cei zece ani de austeritate petrecuți în nord.

Aveau multe amintiri de reînnodat și multe noutăți de lămurit. Bunica l-a pus la curent cu tot ce i se întâmplase familiei de când plecase el; i-a spus că un lucru o frământa, și anume ce se va întâmpla cu fiica ei cea mare care o îngrijise pe când erau în Chongqing. Ginerele ei murise și-i lăsase soției ceva pământ, pe care îl arendase unor agricultori. Se acreditaseră o mulțime de rumori despre reforma agrară a comuniștilor și familia era îngrijorată să nu fie trecute printre moșieri și să i se ia pământul. Femeile și-au dat curs emoției, grijile făcând loc recriminărilor: „Ce se va întâmpla cu ea? Cum va putea trăi? Cum pot face comuniștii așa ceva?"

Tatăl meu era jignit și exasperat. A izbucnit: „Am așteptat așa de mult această zi, ca să împart cu voi victoria noastră. Toate injustițiile aparțin trecutului. A sosit timpul să fim optimiști, să ne bucurăm. Dar voi sunteți atât de neîncrezători, atât de critici. Nu vreți altceva decât să găsiți vinovați." Și a izbucnit în lacrimi ca un băiețel. Femeile au început și ele să plângă. Ale lui erau lacrimi de dezamăgire, de frustrare. În ce le privește, sentimentele trebuie să fi fost mai complexe, îndoială, poate nesiguranță.

Mama tatălui meu locuia în vechea casă părintească din afara orașului, lăsată de soțul ei, la moartea acestuia. Era o vilă de țară, de un lux modest — joasă, construită din lemn și cărămidă și având înspre stradă un zid. În față era o grădină mare, iar în spate o livadă cu pruni care făceau fructe delicios de parfumate iarna, și pâlcuri dese de bambuși care creau o atmosferă de grădină fermecată. Totul era curat ca o farmacie. Ferestrele străluceau și, oricât ai fi căutat, nu găseai un fir de praf. Mobila era din

lemn lucios de padank, de un roșu intens, uneori aproape negru. Mama s-a îndrăgostit de casă de la prima ei vizită, în chiar ziua sosirii ei la Yibin.

Vizita aceasta avea o importanță deosebită. În tradiția chineză, persoana cu cea mai mare putere asupra unei femei căsătorite tiranizând-o chiar era întotdeauna soacra, față de care trebuia să fie total obedientă. Când devenea soacră la rândul ei, avea să-și maltrateze nora în același fel. Emanciparea nurorilor reprezenta un capitol important în politica comunistă și se intensificaseră deja zvonurile potrivit cărora nurorile comuniste deveniseră niște dragoni aroganți, gata să-și exercite autoritatea față de soacrele lor. Toată familia era pe jar, așteptând să vadă cum se va comporta mama.

În ziua respectivă, toată familia tatei — foarte numeroasă — se adunase în casă. Pe când se apropia de poarta din față, mama a auzit deja șușotelile familiei: „Vine! Vine!" Adulții le cereau copiilor să tacă, în timp ce aceștia țopăiau peste tot căutând să o zărească pe ciudata noră comunistă, venită din nordul depărtat.

Când mama a intrat în salon cu tata, soacra ei era așezată în colțul depărtat al salonului pe un scaun protocolar, pătrat și bogat sculptat, din lemn de pedank. Orientate tot spre ea, pe ambele părți ale camerei, după cum o cerea eticheta, erau două rânduri simetrice de scaune din lemn de pedank, excepțional de frumos sculptate. Lângă fiecare scaun se afla o măsuță cu un vas cu flori sau un alt ornament de preț. Pășind pe mijloc, între cele două rânduri de scaune, mama a remarcat că soacra ei avea o expresie foarte calmă, pometii înalți (pe care îi moștenise tatăl meu), ochi mici, o bărbie ascuțită și buze subțiri. Colțurile gurii erau ușor lăsate în jos. Era mărunțică și ochii păreau să fie pe jumătate închiși, dând impresia că medita adânc. Mama s-a apropiat încet de ea împreună cu tatăl meu și s-a oprit în fața fotoliului ei. Apoi a îngenuncheat și s-a aplecat de trei ori până la pământ. Conform ritualului tradițional, era exact ceea ce trebuia să facă și toată familia așteptase să vadă dacă tânăra comunistă va respecta tradiția. În întreaga încăpere s-a auzit un suspin de ușurare. Verișoarele și surorile tatălui meu i-au șoptit mamei lor, vizibil încântate: „Ce adorabilă noră! Așa de blândă, așa de frumușică și așa de respectuoasă! Mamă. Ești cu adevărat norocoasă!"

Iar mama mea era mândră de mica ei victorie. Petrecuse destul timp discutând cu tatăl meu cum trebuia să se prezinte. Comuniștii spuseseră că aveau de gând să se descotorosească de formalitatea plecăciunii, pe care o considerau o insultă la adresa demnității umane, dar mama a dorit să facă o excepție, doar de data aceasta. Iar tata a acceptat. Nu voia s-o jignească pe mama lui, nici să-și ofenseze soția, mai ales după ce suferise avortul, dar, în afară de aceste argumente, de data aceasta plecăciunea avea și o altă semnificație. Voia să creeze o bună impresie despre comuniști. Nu putea să se ploconească el însuși, deși asta se aștepta de la el.

Toate femeile din familia tatei erau budiste, iar una dintre surori, Jun-ying, necăsătorită, era deosebit de credincioasă. Ea a dus-o pe mama ca să îngenuncheze în fața unei statui a lui Buddha, a moaștelor strămoșilor familiei, scoase pentru Anul Nou Chinezesc, chiar în fața pâlcului de pruni de iarnă și de bambuși din grădina din spatele casei. Mătușa Jun-ying credea că fiecare floare și fiecare copac are un spirit. I-a cerut mamei să facă douăsprezece plecăciuni în fața bambușilor ca să-i roage să nu înflorească, deoarece chinezii credeau că asta anunță dezastre.

Pe mama toate astea o amuzau nespus. Își amintea de copilăria ei și îi dădeau ocazia să se lase în voia firii ei jucăușe și glumețe. Tatăl meu nu o aproba, dar ea l-a liniștit spunându-i că totul era în avantajul imaginii oferite de comuniști. Guomindangul speriase lumea, spunând că regimul comunist va distruge toate obiceiurile tradiționale, și era foarte important ca populația să constate că aceasta nu se va întâmpla.

Familia tatălui meu s-a purtat foarte frumos cu mama. În pofida formalismului ei inițial, bunica mea era în realitate foarte prietenoasă. Rareori emitea judecăți și nu critica niciodată. Chipul rotund al mătușii Jun-ying era plin de urme de variolă, dar ochii ei erau atât de blânzi și expresia plină de tandrețe, încât toată lumea se simțea relaxată și în siguranță alături de ea. Mama nu se putea totuși împiedica să compare noile ei rude cu propria ei mamă. Acestea nu emanau energia și vioiciunea ei, le lipsea voioșia, dar calmul, absența constrângerilor și seninătatea lor o făceau să se simtă în largul ei. Mătușa Jun-ying gătea niște mâncăruri delicios de condimentate, specifice Sichuanului, cu totul diferite de cele fade din nord. Mâncărurile purtau nume exotice care o încântau pe mama: „tigrul se luptă cu dragonul", „puiul concubinei imperiale", „rață veselă picantă", „cocoșelul auriu cântă până în zori". Mama mergea des la ei și lua masa în familie, bucurându-se de priveliștea fermecătoare pe care o oferea livada de pruni, migdali și piersici înfloriți la începutul primăverii, când nu-și mai putea lua ochii de la buchetele albe și trandafirii învăluite de adierea vântului. Femeile din familia Chang o întâmpinau cu drag și mama se simțea iubită.

Mama a primit în curând o slujbă în Departamentul de Afaceri Publice al Guvernului din Comitatul Yibin. Nu era obligată să stea în birou; munca ei era de teren — prioritatea consta în a hrăni populația și aceasta s-a dovedit a fi foarte greu de realizat.

Sud-vestul fusese ultimul nucleu de rezistență al conducerii Guomindangului și un sfert de milion de soldați au fost abandonați în Sichuan, când Chiang Kai-shek a fugit în Taiwan, în decembrie 1949. În plus, Sichuan era unul din puținele locuri unde comuniștii nu ocupaseră zonele din jur înainte de a cuceri orașele. Unitățile Guomindangului, dezorganizate, dar adesea bine înarmate, controlau încă satele din nordul Sichuanului și marea majoritate a produselor agricole erau în mâinile

moșierilor, cu toții de partea Guomindangului. Comuniștii trebuiau să asigure rapid hrană pentru orașe, ca și pentru propriile forțe și pentru marea masă de trupe ale Guomindangului care se predaseră.

La început, comuniștii au trimis oameni la țară să încerce să cumpere alimente. Mulți dintre marii moșieri avuseseră propriile lor armate particulare, care acum se alăturaseră formațiunilor de soldați ai Guomindangului. La câteva zile după sosirea mamei la Yibin, aceste forțe au declanșat o răzmeriță importantă în sudul Sichuanului. Yibin era în pericol de înfometare.

Comuniștii au trimis atunci echipe înarmate, compuse din funcționari escortați de gărzi militare pentru a colecta alimente. Aproape toți erau mobilizați și birourile guvernamentale rămăseseră goale. În tot guvernul Comitatului Yibin rămăseseră doar două femei: una era la recepție și cealaltă abia născuse.

Mama a participat la mai multe asemenea expediții, care durau mai multe zile fiecare. Din echipa ei făceau parte treisprezece persoane: șapte civili și șase soldați. Echipamentul mamei consta din sacul de dormit, o traistă de orez și o umbrelă greoaie din pânză pictată cu ulei de tung, pe care trebuia să le poarte, toate, în spinare. Echipa trebuia să-și croiască drum prin locuri neumblate și pe cărărui pe care chinezii le numesc „mațe de oi" — poteci de munte, înguste și înșelătoare, răsucite în jurul unor prăpăstii adânci. Când ajungeau într-un sat, se duceau la cea mai nenorocită cocioabă și încercau să ia legătura cu țăranii foarte săraci, spunându-le cum comuniștii le vor da unor săraci ca ei pământul în stăpânire și le vor aduce o viață fericită. După aceea, îi întrebau care moșier avea orez ascuns. Majoritatea țăranilor moșteniseră însă o teamă și o suspiciune tradiționale față de oficialități. Mulți auziseră doar vag de comuniști și tot ce auziseră era de rău; dar mama, care adoptase accentul local, avea talentul de a se apropia de oameni și de a-i convinge. Explicarea noii politici s-a dovedit a fi marele ei atu. Dacă echipa reușea să obțină informații despre moșieri, se duceau la ei și încercau să-i convingă să vândă în punctele de colectare înființate, unde vor fi plătiți la livrare. Unii erau speriați și acceptau fără multă vorbă. Alții își informau bandele înarmate despre locul unde se adăpostea echipa. Mama și tovarășele ei au fost de multe ori întâmpinate cu gloanțe și își petreceau nopțile în alertă, trebuind să se mute dintr-un loc în altul ca să evite un atac.

În primele zile locuiau la țărani săraci. Dar dacă bandiții aflau că țăranii le veneau în ajutor, puneau în pericol viața întregii familii. După ce au aflat de o serie de omoruri, echipa a preferat să doarmă sub cerul liber sau în temple părăsite decât să sacrifice niște inocenți.

În timpul celei de-a treia expediții, mama a început să vomite și să aibă amețeli. Și-a dat seama că era din nou însărcinată. S-a întors la Yibin, extenuată și cu o nevoie disperată de odihnă, dar echipa ei trebuia să pornească imediat într-o nouă expediție. Nu se prea știa ce trebuia să facă o femeie în starea ei și mama se frământa dacă era bine să plece sau nu.

Ar fi vrut să participe, mai ales că atmosfera vremii înclina hotărât către sacrificiul de sine și se considera ruşinos să te plângi de ceva. Pe de altă parte, nu putea uita suferințele cauzate de avort cu abia cinci luni în urmă și era speriată și la gândul de a mai putea păți încă o dată la fel în pustietate, fără doctori sau mijloace de transport. Mai mult, trebuiau să facă față și unor lupte cu banditii și era esențial să poată alerga. Ba chiar trebuia să alerge repede, or ea avea ameteli și dacă mergea încet.

Și totuși s-a hotărât să ia parte la expediție. Mai avea o tovarășă, tot însărcinată. Într-o după-amiază, echipa se instalase pentru masa de prânz într-o curte părăsită. Presupuneau că proprietarul fugise, probabil de teama lor. Zidurile de pământ, care înconjurau curtea la înălțimea umerilor, aveau găuri în mai multe locuri. Poarta de lemn nu fusese încuiată și scârțâia în vântul de primăvară. Bucătarul le pregătea orezul în bucătăria abandonată, când a apărut un bărbat de vârstă mijlocie. Purta pantaloni largi, sandale împletite din paie și un șorț mare, vârât într-o parte în brâul de pânză, iar pe cap un turban alb, foarte murdar. După toate aparențele, era un țăran. I-a prevenit că o bandă de banditi, cunoscuți sub numele de Brigada Săbiilor Late se îndrepta spre ei cu scopul precis de a le captura pe mama și pe cealaltă femeie din echipă, știind că erau soțiile unor înalte oficialități comuniste.

Bărbatul nu era însă un țăran oarecare. Sub Guomindang fusese conducătorul orașului de reședință din partea locului, având sub comanda lui un număr de sate, printre care cel în care se afla echipa. Brigada Săbiilor Late încercase să-l atragă de partea ei, așa cum făcea cu toți foștii membri ai Guomindangului și cu toți moșierii. El acceptase să intre în brigadă, dar își păstrase opțiunea deschisă și le dădea informații prețioase comuniștilor, ca să-și asigure viitorul. Le-a indicat și lor cel mai sigur drum pe unde să scape.

Toți membrii echipei au sărit în picioare și au luat-o la fugă. Mama și tovarășa ei nu se puteau însă mișca prea repede, așa că șeful le-a dus printr-o spărtură din zid și le-a ajutat să se ascundă într-o căpiță de fân din apropiere. Bucătarul a mai zăbovit în bucătărie cât să învelească orezul fiert și să toarne apă rece pe ceaun ca să-l răcească și să-l poată lua cu el. Orezul și ceaunul erau prea prețioase ca să fie abandonate, un ceaun de fier fiind greu de găsit, mai ales pe timp de război. Doi dintre soldați au rămas în bucătărie să-l ajute și să-l zorească. În sfârșit, bucătarul a luat orezul și ceaunul și toți trei au alergat spre ușa din spate. Dar banditii ajunseseră deja la ușa din față, i-au prins după câțiva metri și i-au tăiat cu săbiile. Banda nu avea destule puști și muniție ca să tragă în restul echipei, care nu ajunsese, nici ea, prea departe. Din fericire, nu le-au descoperit nici pe cele două femei ascunse în căpița de fân.

Nu după mult timp, banditii au fost capturați împreună cu fostul conducător al orașului care era, în același timp, căpetenia bandei și unul din „șerpii din vechile vizuini", ceea ce pleda pentru executarea lui. El îi

prevenise totuși pe membrii echipei și salvase viețile celor două femei. Pe vremea aceea, condamnările la moarte trebuiau hotărâte de un consiliu format din trei persoane. Din întâmplare, președintele tribunalului a fost tocmai tatăl meu. Al doilea membru era soțul celeilalte femei însărcinate, iar al treilea membru era șeful poliției locale.

Tribunalul a votat doi contra unul. Soțul celeilalte femei a votat să i se cruțe viața căpeteniei. Tatăl meu și șeful poliției au votat sentința de condamnare la moarte. Mama a pledat în fața tribunalului să i se cruțe viața bărbatului, dar tata a fost inflexibil. I-a spus mamei că pe asta conta căpetenia: alesese echipa lor tocmai știind că din ea făceau parte soțiile unor șefi importanți. „Are mult sânge pe mâini", a spus tata. Soțul celeilalte femei l-a combătut cu vehemență. Tata a replicat, lovind cu pumnul în masă: „Nu putem fi indulgenți tocmai *pentru că* sunt implicate soțiile noastre. Dacă lăsăm ca judecata noastră să fie influențată de sentimente personale, cu ce s-ar mai deosebi noua Chină de cea veche?" Căpetenia a fost executată.

Mama nu i-a iertat însă tatei această sentință. Ea considera că omul nu trebuia să moară pentru că salvase multe vieți, și că tatăl meu, în special, îi „era dator" o viață. După felul ei de a judeca, și după felul de a judeca al majorității chinezilor, comportamentul tatălui meu dovedea că, spre deosebire de soțul celeilalte femei, nu o prețuia.

Nu se terminase bine judecata, că echipa mamei mele a fost trimisă din nou la țară. Ducea greu sarcina, vomita și era obosită tot timpul. Avusese dureri în abdomen după ce fusese obligată să alerge până la căpița unde se ascunsese. Soțul celeilalte femei a decis că nu o va mai lăsa să riște într-o nouă expediție. „Vreau să-mi protejez soția însărcinată", a spus el. „Și voi proteja toate soțiile însărcinate. Nicio femeie însărcinată nu va trebui să treacă prin astfel de pericole."

A avut însă de înfruntat o opoziție înverșunată din partea șefei mamei, Mi, o țărancă ce luptase în gherilă. Unei țărănci nu-i putea trece prin minte să se odihnească atunci când este însărcinată. Muncea până în clipa nașterii și circulau numeroase povești cu femei care își tăiau cordonul ombilical cu secera și continuau să muncească. Mi își născuse copilul pe câmpul de luptă și trebuise să-l abandoneze — scâncetele unui nou-născut puteau pune în primejdie întreaga unitate.

După ce-și pierduse copilul, lăsa impresia că voia ca și alte femei să sufere ce suferise ea. A insistat ca mama să fie din nou trimisă la țară, aducând un argument foarte puternic pe atunci: niciunui membru de partid nu-i era îngăduit să se căsătorească cu excepția seniorilor din Partid. (Cei care intrau în calificarea „28–7–regiment–1".) În consecință, femeile însărcinate erau practic membre ale elitei. Iar dacă ele nu se duceau să lupte, cum putea spera partidul să le convingă pe celelalte? Tata a fost de acord cu ea și i-a spus mamei că trebuie să plece.

Mama a acceptat cu toată teama pe care o avea de un posibil nou avort. Era pregătită să moară, dar sperase că tatăl meu se va opune plecării ei: în felul acesta, ar fi putut crede că el punea siguranța ei pe primul plan. Și-a dat însă seama că tatăl meu acorda prioritate revoluției și asta a dezamăgit-o cumplit.

Mama a suportat câteva săptămâni chinuitoare și obositoare, cutreierând dealuri și munți. Luptele cu bandiții s-au intensificat și aproape zilnic le veneau vești despre membrii altor echipe torturați și omorâți de bandiți, care se comportau cu sadism față de femei. O dată, trupul uneia dintre nepoatele tatălui meu a fost aruncat lângă poarta orașului: fusese violată și tăiată cu cuțitul, iar vaginul ei nu mai era decât o gaură însângerată. O altă femeie tânără a fost capturată de Brigada Săbiilor Late într-o încăierare. Bandiții au fost încercuiți de comuniști, așa că au adus femeia legată și i-au spus să le strige camarazilor ei să le dea drumul. Dar ea le-a strigat: „Continuați lupta, nu vă faceți griji pentru mine!" La fiecare strigăt, unul din bandiți îi tăia o bucată de carne. A murit îngrozitor de mutilată. După mai multe astfel de incidente, s-a hotărât ca femeile să nu mai fie trimise în expediții pentru colectarea de alimente.

Între timp, la Jinzhou, bunica își făcea întruna griji pentru fiica ei. De îndată ce primise o scrisoare de la ea în care îi povestea cum sosise la Yibin, s-a hotărât să vadă cu ochii ei că totul era în ordine. În luna martie a anului 1950, și-a pornit lungul ei marș, singură, traversând China.

Nu știa nimic despre restul uriașei țări și își imagina doar că Sichuan nu era numai o regiune muntoasă, ci și una complet lipsită de cele necesare vieții zilnice. Prima ei grijă a fost să ia cu ea o cantitate mare de bunuri de primă utilitate. Țara era însă în pline mișcări sociale și se dădeau încă lupte pe drumul pe care și-l alesese. Bunica și-a dat seama că trebuia să-și care propriul bagaj și să umble pe jos o bună parte din drum, ceea ce era aproape imposibil cu picioarele ei bandajate. În cele din urmă s-a decis să se rezume la o legăturică pe care să și-o poată duce singură.

Picioarele îi crescuseră de când se măritase cu dr. Xia. Prin tradiție, populația Manchu nu practica legarea picioarelor așa că bunica a aruncat pânza cu care-i erau bandajate labele picioarelor și acestea au început să crească câte puțin. Procesul acesta era însă la fel de dureros ca și strivirea oaselor la o vârstă fragedă. Oasele sfărâmate nu se mai puteau reface, așa că labele picioarelor ei nu au revenit la forma unor picioare normale, ci au rămas mutilate și mai mici. Singurul lucru pe care-l putea face era să umple cu vată golurile din pantofi.

Înainte să plece, Lin Xiao-xia, omul care o adusese la nunta părinților mei, i-a procurat un document care preciza că era mama unei revoluționare; datorită acestui document, organizațiile de partid de pe parcursul călătoriei i-ar asigura alimente, locuință și bani. Bunica a urmat aproape același traseu ca și părinții mei, călătorind cu trenul o parte din drum, în

camioane uneori și mergând pe jos când nu avea alt mijloc de deplasare. Odată, se afla într-un camion deschis cu femei și copii ai unor familii de comuniști. Camionul s-a oprit să-i lase pe copii să facă pipi. În același moment, o ploaie de gloanțe a găurit oblonul lateral de lemn al camionului. Bunica s-a târât în spatele acestuia în vreme ce gloanțele treceau peste capul ei. Garzile au ripostat și i-au redus la tăcere pe atacanți, care s-au dovedit soldați rătăciți ai Guomindangului. Bunica s-a ridicat de jos teafără, dar mai mulți copii și câțiva soldați au fost uciși.

Când au ajuns la Wuhan, un mare oraș din China Centrală, parcursese două treimi din distanță. Acolo i s-a spus că următoarea porțiune, cu vaporul în amonte pe Yangtze, era nesigură din cauza banditilor. A trebuit să aștepte o lună să se mai liniștească lucrurile, dar și așa, vaporul ei a fost atacat de mai multe ori de pe mal. Ambarcațiunea, destul de veche, avea o punte plată și deschisă, așa că gărzile au ridicat un perete din saci cu nisip de circa patru picioare înălțime de ambele părți, cu deschizături prin care scoteau țevile puștilor. Arăta ca o adevărată fortăreață plutitoare. Ori de câte ori era atacat, căpitanul pornea cu toată viteza înainte și încerca să gonească printre salve, în timp ce gărzile ripostau de după baricada din saci cu nisip. Bunica se refugia sub punte unde aștepta până se termina schimbul de focuri.

La Yichang s-a mutat într-o ambarcațiune mai mică și a traversat Cheile Yangtze. În mai s-a apropiat de Yibin, călătorind într-o barcă acoperită cu alge lungi și frunze de palmier, care aluneca lin pe vălurele de o claritate de cristal și mângâiată de o adiere parfumată cu flori de portocal.

Ambarcațiunea înainta în amonte, împinsă de o duzină de vâslași care, în timp ce vâsleau, cântau arii din opere tradiționale în Sichuan și improvizau cântece pornind de la denumirile satelor pe lângă care treceau, de la legendele dealurilor sau spiritele pâlcurilor de bambuși. Cântau și despre starea lor sufletească. Pe bunica o amuzau cel mai mult declarațiile de amor adresate unei pasagere, puse pe melodii, în timp ce în ochii vâslașilor se aprindeau sclipiri jucăușe. Ea nu prea înțelegea expresiile în dialectul din Sichuan, dar își dădea seama că aveau conotații sexuale după felul cum reacționau pasagerii prin râsete înăbușite, de plăcere, amestecată cu stingherealã. Auzise multe despre temperamentul locuitorilor din Sichuan, despre care se spunea că era tot atât de îndrăzneț și picant ca și talentul lor gastronomic. Bunica era binedispusă. Nu știa de câte ori scăpase mama ca prin urechile acului de moarte, nici de avortul care-i pusese viața în pericol.

După două luni de călătorie, bunica a ajuns pe la mijlocul lui mai. Mama, care se simțise mai tot timpul rău și nefericită, era acum aproape în extaz de bucurie. Tatăl meu însă nu era prea încântat. La Yibin se afla pentru prima dată singur cu mama și se bucura de o situație de calm și stabilitate. Nu de multă vreme se despărțise de soacră și acum o avea din nou pe cap, tocmai când sperase că va continua să trăiască la o mie de

mile depărtare. Își dădea foarte bine seama că nu se putea împotrivi legăturilor puternice dintre mamă și fiică.

Iar mama fierbea, abia stăpânindu-și ciuda pe care o avea contra tatei, mai ales că, după ce amenințările banditilor deveniseră tot mai violente, adoptaseră din nou un stil de viață aproape militar. Cum amândoi trebuiau să plece tot timpul din oraș, mama își petrecea rareori nopțile cu soțul ei. El călătorea mai mereu, inspectând condițiile de trai din regiunile rurale, având de rezolvat tot felul de probleme și, în special, asigurând aprovizionarea populației cu alimente. Chiar și când se afla la Yibin, lucra în birou până noaptea târziu. Părinții mei se întâlneau din ce în ce mai rar și se depărtau din nou unul de altul.

Sosirea bunicii a redeschis rănile. I-a dat o cameră în curtea locuinței părinților. Pe atunci, oficialitățile se bucurau de un sistem de alocații, numit *Gong-ji-zhi*. Nu primeau salarii, dar statul le asigura locuințe, hrană, îmbrăcăminte și necesitățile zilnice, plus o sumă modică pentru bani de buzunar, exact ca în armată. Toți trebuiau să mănânce la cantină, unde hrana era sărăcăcioasă și neapetisantă. Îți era interzis să gătești acasă, chiar dacă aveai bani din alte surse.

După ce a sosit, bunica a început să-și vândă câte o bijuterie ca să cumpere alimente din piață; era, mai ales, decisă să-i gătească mamei, știind că era vital pentru femeile însărcinate să mănânce bine. În curând însă prin intermediul doamnei Mi a început să plouă cu reclamații acuzând-o pe mama că era o „burgheză", că se bucura de un tratament privilegiat și că folosea un combustibil scump care, ca și mâncarea, trebuia colectat din sate. Mama era criticată și pentru „răsfățul" de a o avea alături pe mama ei, ceea ce era dăunător pentru reeducarea ei. Tata și-a făcut autocritica în fața organizației lui de partid și i-a interzis bunicii să mai gătească acasă. Mama s-a simțit din nou jignită, ca și bunica, de altfel. „Nu poți să fii alături de mine măcar o data?" i-a spus ea cu amărăciune. „Copilul pe care îl port este și al tău, nu numai al meu și are nevoie de hrană." În cele din urmă, tatăl meu a cedat un pic: bunica putea găti acasă de două ori pe săptămână, dar nu mai des. „Chiar și așa se încalcă regulile", a spus el.

S-a dovedit însă că bunica încălcase o regulă cu mult mai importantă. Numai oficialitățile de un anumit rang aveau dreptul să-și aducă părinții să stea cu ele și mama nu îndeplinea această condiție. Întrucât oficialitățile nu primeau salarii, statul era responsabil de întreținerea celor aflați în grija acestora și avea tot interesul să existe un număr cât mai redus. Chiar dacă tatăl meu avea o poziție destul de înaltă, lăsa ca propria lui mamă să fie întreținută de mătușa Jun-Ying. Mama a argumentat că mama ei n-ar putea fi o povară pentru stat, pentru că poseda suficient de multe bijuterii ca să se întrețină și fusese invitată să stea la mătușa Jun-Ying. Dna Mi a decretat că bunica n-ar fi trebuit să se afle deloc aici și ca va trebui să se întoarcă în Manciuria. Tatăl meu a fost de acord.

Mama l-a contrazis cu vehemență, dar el i-a ripostat că legea e lege și el nu va lupta ca s-o încalce. Unul din viciile majore în vechea Chină fusese acela că dacă aveai putere erai deasupra legii, iar o componentă importantă a revoluției comuniste a constat în faptul că oficialitățile trebuiau să se supună legii ca orice om. Mama nu-și mai putea opri lacrimile și îi era frică să nu avorteze din nou. Nu putea oare tata să se gândească la siguranța ei și s-o lase pe mama ei să rămână până după naștere? El i-a spus din nou: „Corupția începe mereu cu lucruri mici ca acesta. Aceasta este genul de situație care va eroda revoluția noastră." Mama nu a mai găsit alt argument pentru a-l convinge. Și-a spus că n-are sentimente, n-are inimă. Nu pune interesul meu pe primul plan. Nu mă iubește.

Bunica a trebuit să plece și mama nu i-a iertat niciodată tatei acest lucru. Bunica nu stătuse cu fiica ei decât mai puțin de o lună și pentru asta călătorise două luni străbătând China cu riscul vieții. Îi era teamă ca mama să nu sufere încă un avort și n-avea încredere în serviciile medicale din Yibin. Înainte să plece, s-au dus în vizită la mătușa Jun-ying, a făcut plecăciunile tradiționale în fața ei și i-a spus că o lăsa pe mama mea în grija ei. Mătușa mea era tristă și ea. Era îngrijorată pentru mama și dorea ca bunica să fie acolo, la naștere. S-a dus să pledeze în fața fratelui ei, dar acest a rămas inflexibil.

Cu inima grea și lacrimi amare, bunica a pornind șchiopătând pe chei, ajutată de mama, ca să se îmbarce pe aceeași mică ambarcațiune, în josul fluviului Yangtze, plecând într-o lungă și nesigură călătorie îndărăt în Manciuria. Mama a rămas pe mal, fluturând mâna până ce barca a dispărut în ceață și întrebându-se dacă își va mai vedea vreodată mama.

Era în iulie 1950, intervalul de un an de când mama era membru provizoriu de partid se apropia de sfârșit și celula de partid a supus-o la interogatorii severe. Celula avea doar trei membri: mama, garda de corp a tatei și șefa mamei, dna Mi. Erau atât de puțini membri de partid în Yibin, încât aceștia erau adunați împreună mai mult la întâmplare. Ceilalți doi membri plini erau pentru respingerea cererii mamei, dar n-aveau curajul s-o spună pe față. O tot interogau, forțând-o să-și facă autocritici fără sfârșit.

La fiecare autocritică i se răspundea cu și mai multe critici. Cei doi tovarăși ai mamei insistau, acuzând-o că se comportase într-un mod „burghez". Au mai spus că nu voise să meargă la țară să ajute la colectarea hranei; iar când mama i-a contrazis spunându-le că procedase în conformitate cu dorința Partidului, ei au ripostat: „Da, dar în realitate nu voiai să te duci." Apoi au mai acuzat-o că s-a bucurat de un regim de hrană privilegiat și ceea ce era și mai grav, i se gătise acasă, de mama ei — și că a cedat slăbiciunilor cauzate de sarcină mai mult decât majoritatea femeilor însărcinate. Dna Mi a mai criticat-o și pentru că mama ei îi făcuse hăinuțe pentru copil. „Cine a mai auzit ca un nou-născut să poarte haine noi? Ce risipă burgheză! De ce nu-l putea îmbrăca în haine vechi,

ca pe toți ceilalți?" Iar faptul că mama își arătase tristețea la plecarea bunicii mele a devenit dovada peremptorie că „punea familia pe primul plan", o abatere gravă.

Vara anului 1950 a fost cea mai fierbinte de când își aminteau localnicii, cu umiditate mare și o temperatură de peste 100°F. Mama se spăla în fiecare zi și a fost atacată și pentru asta. Țăranii, mai ales cei din Nord de unde venea dna Mi, se spălau foarte rar din cauza lipsei de apă. Membrii gherilei obișnuiau să se ia la întrecere să vadă cine avea cele mai multe „insecte revoluționare" (păduchi). Starea de curățenie era considerată neproletară. După ce vara fierbinte s-a transformat într-o toamnă răcoroasă, garda de corp a tatei a venit cu o nouă acuzație: mama se comporta ca o „mare doamnă de oficial al Guomindangului", deoarece folosise apa fierbinte rămasă de la tata. Pe atunci, pentru a economisi combustibilul, o lege permitea ca numai oficialitățile de la un anumit rang în sus aveau dreptul să se spele cu apă fierbinte. Tata intra în această categorie, dar mama nu. Mama fusese însă sfătuită de femeile din familia tatei să nu cumva să se spele cu apa rece în preajma momentului nașterii. După critica bodygardului, tata nu i-a mai dat voie mamei să folosească apa lui caldă. Mamei i-a venit să țipe la el pentru că nu-i lua partea când ei se amestecau în intimitatea vieții ei.

Dar tocmai amestecul Partidului în viețile oamenilor era punctul principal în procesul cunoscut drept „reformarea gândirii". Mao voia să impună nu numai o disciplină externă, dar și o totală supunere a tuturor gândurilor, fie chiar cele intime. În fiecare săptămână se ținea o ședință pentru „examinarea gândurilor" acelora care aderaseră „la revoluție". Fiecare trebuia să se autocritice pentru gândurile sale și să se supună criticilor celorlalți. Tendința era ca ședințele să fie dominate de persoane ipocrite și meschine, care le foloseau ca să dea frâu liber propriei invidii și frustrări; indivizi de origine țărănească îi atacau pe cei de origine „burgheză". Ideea era ca întreaga populație să fie reformată pentru a ajunge să semene cu țăranii, deoarece revoluția comunistă era, în esență, o revoluție țărănească. Procesul făcea apel la sentimentul de vinovăție al celor educați, deoarece trăiseră mai bine decât țărănimea și autocritica se axa tocmai pe aceasta.

Ședințele reprezentau un mijloc important în controlul exercitat de comuniști, deoarece nu le mai lăsau oamenilor nicio clipă de libertate și tindeau să elimine complet sfera vieții private. Meschinăria care domnea aici era justificată de pretextul că intruziunea în viața personală constituia un mod de a asigura o perfectă curățire a sufletului. În realitate, meschinăria era o caracteristică fundamentală a revoluției în care se glorifică imixtiunea și ignoranța, iar invidia face parte din sistemul de control. Celula din care făcea parte mama o hărțuia săptămână după săptămână, lună după lună, forțând-o să producă o autocritică fără de sfârșit.

Mama a trebuit să consimtă la acest proces chinuitor. Pentru un revoluționar, viața nu mai avea însemnătate dacă era respins de partid. Era ca excomunicarea pentru un catolic. Și, mai ales, era o procedură standard. Tatăl meu o suportase și o acceptase ca făcând parte din „ideea de a se alătura revoluției". În realitate, el încă mai trecea prin acest proces. Partidul nu ascunsese niciodată faptul că era vorba de un proces dureros. El a consolat-o pe mama, spunându-i că spaima ei era normală.

La sfârșitul acestor șicane, cei doi membri au votat împotriva acordării calității de membru plin și mama a intrat într-o perioadă de cruntă deprimare. Fusese devotată revoluției și nu putea accepta ideea că revoluția nu o voia; și i se părea cu atât mai jignitor cu cât refuzul se datora unor motive total meschine și irelevante, decise de două persoane al căror mod de gândire era la ani lumină depărtare de ceea ce considera ea că trebuia să fie ideologia Partidului. Era ținută în afara unei organizații progresiste de niște oameni înapoiați. Și totuși, revoluția părea să-i spună că ea greșea. Mai avea un motiv de frustrare, unul practic, dar pe care nu îndrăznea să și-l recunoască nici ei înseși: devenise vital să intre în Partid, deoarece altfel ar fi fost stigmatizată și ostracizată.

Cu asemenea gânduri care îi zbuciumau mintea, mama a început să creadă că întreaga lume îi era împotrivă. Se temea să se mai vadă cu oamenii și își petrecea mai tot timpul singură, plângându-și soarta. Trebuia să se ascundă, altfel s-ar fi considerat că-și pierduse încrederea în revoluție. A ajuns la concluzia că nu putea arunca vina pe Partid, care părea să fi avut dreptate, așa că a dat vina pe tatăl meu, în primul rând pentru că o lăsase însărcinată și apoi, pentru că nu i-a ținut partea când a fost atacată și respinsă. Rătăcea adesea pe chei, privind spre apele nămoloase ale lui Yangtze și îi dădea târcoale gândul de a se sinucide pentru a-l pedepsi, imaginându-l ros de remușcări când ar afla de moartea ei.

Recomandarea celulei ei trebuia aprobată de o instanță superioară, compusă din trei intelectuali descuiați la minte și fără prejudecăți. Părerea lor a fost că mama fusese nedreptățită, dar regulamentul Partidului le ridica greutăți în a infirma recomandarea celulei ei. Așa că au amânat luarea unei hotărâri. Le era simplu să adopte această atitudine, întrucât se întruneau rareori în același loc și în același timp. Ca și tatăl meu, și alți bărbați din conducere se deplasau peste tot în regiune pentru a găsi produse alimentare și a lupta cu bandiții. Știind că Yibin era aproape lipsit de apărare și disperați că drumurile de scăpare — spre Taiwan și, prin Yan an spre Indochina și Birmania — fuseseră tăiate, o armată destul de mare de fugari ai Guomindangului, moșieri și bandiți, au asediat orașul, care a fost cât pe ce să cadă în mâinile lor. Auzind de atacul iminent, tata s-a întors de urgență.

Terenurile cultivate începeau chiar de la porțile orașului și vegetația era bogată. Folosind-o drept camuflaj, atacanții au ajuns sub zidurile orașului și au început să izbească cu berbeci uriași în poarta de Nord. În

avangardă se afla Brigada Săbiilor Late, compusă din țărani neînarmați, care băuseră „apă sfințită" menită, așa credeau ei, să-i facă imuni la gloanțe. În urma lor veneau soldații Guomindangului. În primele momente, comandantul armatei comuniste a încercat să-și îndrepte tirul către Guomindang și nu către țărani pe care sperau să-i sperie și să-i determine să se retragă.

Chiar dacă mama era în luna a șaptea de sarcină, s-a alăturat celorlalte femei, ducând mâncare și apă apărătorilor de pe ziduri și cărând răniții în spatele liniei de foc. Datorită instructajului primit la școală, era foarte pricepută în acordarea primului ajutor. Era și foarte curajoasă. După o săptămână, atacanții au abandonat asediul și comuniștii au contraatacat, măturând definitiv toată rezistența armată din regiune.

Imediat apoi, în zona Yibinului s-a declanșat reforma agrară. În acea vară, comuniștii promulgaseră o lege a reformei agrare, reprezentând cheia programului lor de transformare a Chinei. Conceptul de bază, pentru care Mao a folosit formula „pământul se întoarce acasă", consta în redistribuirea terenurilor agricole, dar și a animalelor și caselor, în așa fel încât fiecare agricultor să posede o suprafață oarecum egală de pământ. Proprietarii aveau dreptul să păstreze o parcelă, ca și toți ceilalți. Tata era unul dintre cei ce răspundeau de desfășurarea programului în bune condiții. Mama a fost scutită de deplasările în sate, din cauza sarcinii ei înaintate.

Yibin era o localitate bogată. Circula o vorbă că, după un an de muncă, țăranii puteau trăi cu ușurință doi. Dar ani lungi de războaie devastaseră terenul agricol și, în plus, se puseseră taxe apăsătoare în războiul de opt ani împotriva Japoniei.

Jafurile și prădăciunile s-au întețit odată cu mutarea de către Chiang Kai-shek a cartierului general al războiului la Sichuan când oficialități corupte și aventurieri au invadat provincia. Ultima lovitură a venit când Guomindangul a făcut din Sichuan, în 1949, ultima sa redută, percepând taxe exorbitante cu puțin înainte să sosească comuniștii. Toate aceste elemente, plus lăcomia proprietarilor de pământ, au dus la o sărăcie cumplită într-o provincie bogată. Optzeci la sută dintre țărani nu-și puteau hrăni familia. Dacă nu aveau recolte, nu le mai rămânea decât să mănânce ierburi și frunze de cartofi dulci cu care erau hrăniți de obicei porcii. Foametea se întindea și speranța de viață ajunsese la doar patruzeci de ani. Sărăcia generalizată într-o regiune atât de bogată a fost unul din motivele care l-au atras pe tatăl meu către comunism.

Reforma agrară în Yibin a fost în întregime nonviolentă, în parte deoarece cei mai înverșunați moșieri fuseseră implicați în rebeliunile din primele nouă luni de guvernare comunistă și fuseseră deja uciși în lupte sau executați. Dar violențele legate de ea nu au putut fi complet stârpite. Se povestește că un membru de partid a violat femeile unei familii de moșieri și apoi le-a mutilat, tăindu-le sânii. Tata a dispus ca făptașul să fie executat.

O bandă de răufăcători a capturat un tânăr comunist, absolvent al unei universități, în timp ce căuta alimente la țară. Șeful bandiților a ordonat să fie tăiat în două. El a fost prins mai târziu de către liderul echipei pentru implementarea reformei agrare, care fusese un prieten al tânărului ucis și bătut până ce și-a dat duhul. Liderul echipei de comuniști i-a scos apoi inima și a mâncat-o pentru a-și marca răzbunarea. Tatăl meu a ordonat ca liderul echipei să fie îndepărtat din slujbă, dar nu și împușcat. Argumentul lui a fost că, deși a făcut un act de brutalitate, acest act nu a fost îndreptat împotriva unei persoane inocente, ci împotriva unui ucigaș, și încă a unuia foarte crud.

Reforma agrară a durat un an. În cele mai multe cazuri, răul cel mai mare suferit de moșieri a fost pierderea majorității pământului și a caselor. Așa-numiții „moșieri cu minți deschise", aceia care nu se alăturaseră rebeliunii armate, sau care au dat ajutor mișcării comuniste, au fost tratați bine. Părinții mei aveau prieteni ale căror familii avuseseră pământ și au fost invitați de aceștia la cină în vechile lor conace înainte ca ele să le fie confiscate și împărțite la țărani.

Tatăl meu era prins până peste cap în munca lui de teren și nu era în oraș când mama a născut, la 8 noiembrie, primul ei copil, o fetiță. Deoarece dr. Xia îi dăduse mamei numele de De-hong, care cuprindea denumirea pentru „lebădă sălbatică" (*Hong*) împreună cu cea a generației (*De*), tata a numit-o pe sora mea Xiao-hong, ceea ce înseamnă „să fie la fel ca" (*Xiao*) mama mea. La șapte zile după nașterea surorii mele, mătușa Jun-ying a adus-o pe mama de la spital acasă la familia Chang pe o litieră de bambus purtată de doi bărbați. Când tata s-a întors după câteva săptămâni, i-a spus mamei că, în calitate de comunistă, nu trebuia să permită să fie cărată de alte ființe umane. Iar ea i-a răspuns că, potrivit înțelepciunii tradiționale, femeile nu trebuiau să umble un timp după ce născuseră. Tata i-a replicat: „Dar cum rămâne cu țărăncile, care trebuie să muncească la câmp imediat după ce au născut?"

Mama nu ieșise încă din starea de depresie și nu știa dacă să rămână sau nu în Partid. Neputându-și vărsa furia pe tata sau pe Partid, ea și-a considerat bebelușul vinovat de toate mizeriile pe care le îndura. La patru zile după ce ieșiseră din spital, sora mea a plâns o noapte întreagă. La capătul răbdării, mama a zbierat la ea să tacă și i-a tras cu sete o palmă. Mătușa Jun-ying, care dormea în camera de alături, a venit în fugă și i-a spus: „Ești extenuată. Lasă-mă pe mine să am grijă de ea." Din acea zi, mătușa mea a îngrijit-o pe sora mea, iar când mama s-a întors acasă, după câteva săptămâni, sora mea a rămas în casa familiei Chang, în grija mătușii Jun-ying.

Mama își amintește și astăzi cu durere și remușcare de noaptea când a lovit-o pe sora mea. Ori de câte ori se ducea mama să o vadă, Xiao-hong se ascundea și — ca o tragică răsturnare a celor întâmplate ei când era

mică în casa generalului Xue — mama nu i-a dat voie lui Xiao-hong să-i spună „Mamă".

Mătușa a găsit o doică pentru sora mea. Potrivit sistemului alocațiilor, statul acesta plătea o doică pentru fiecare nou-născut în familia unui oficial și acorda acesteia controlul medical gratuit, doica fiind astfel tratată ca funcționar de stat. Ea nu era însă considerată o servitoare și nu trebuia să spele scutecele. Statul își putea permite să le plătească întrucât, în conformitate cu legile Partidului care reglementau viața oamenilor care erau „alături de revoluție", singurii care aveau permisiunea să se căsătorească erau înalții demnitari și aceștia produceau relativ puțini copii.

Doica nu împlinise douăzeci de ani și copilul ei se născuse mort. Era măritată cu un membru al unei familii de moșieri care își pierduseră bunurile provenite din agricultură. Nu voia să devină muncitoare agricolă, ci să trăiască alături de soțul ei, care locuia și preda într-o școală din orașul Yibin. Prin prieteni comuni, a intrat în legătură cu mătușa mea și s-a mutat cu soțul ei la familia Chang.

Cu timpul, mama a reușit să-și învingă depresia. După naștere i-a fost aprobată o vacanță statutară de treizeci de zile, pe care și-a petrecut-o cu soacra ei și cu mătușa Jun-ying. Când și-a reluat serviciul, a fost transferată la Liga Tineretului Comunist din orașul Yibin, în momentul unei reorganizări totale a regiunii. Regiunea Yibin, acoperind șapte mii cinci sute de mile pătrate și având o populație de peste două milioane de suflete, a fost reîmpărțită în nouă comitate rurale și un oraș, Yibin. Tatăl meu a devenit unul dintre cei patru oameni care constituiau comitetul ce guverna întreaga regiune.

Prin reorganizare, dna Mi a fost transferată și mama a avut o nouă șefă, care era și șefa Departamentului de Afaceri Publice pentru orașul Yibin, care controla Liga Tineretului. În China comunistă, în pofida literei legii, personalitatea șefului ierarhic este mult mai importantă decât în Occident. Atitudinea șefului reprezintă atitudinea Partidului. Dacă ai un șef simpatic și bun poți fi sigur că ai să ai și o viață bună.

Noua șefă a mamei era o femeie numită Zhang Xi-ting. Atât ea, cât și soțul ei fuseseră într-o unitate militară, participantă la forțele ce aveau să cucerească Tibetul în 1950. Sichuan era o escală față de Tibet și era considerat la capătul lumii de către chinezii Han. Cuplul ceruse să fie eliberat din armată și, în schimb, fuseseră trimiși la Yibin.

Soțul ei se numea Liu Jie-ting, dar își schimbase numele în Jie-ting („Legat de Ting"), pentru a dovedi cât de mult își admira soția. Cuplul a devenit cunoscut drept „cei doi Ting".

În cursul primăverii, mama a fost promovată șefă a Ligii Tineretului, un post important pentru o femeie care nu împlinise încă douăzeci de ani. Își recâștigase echilibrul și mult din vechea ei încredere în sine. Aceasta era atmosfera în care am fost concepută eu, în 1951.

9

„Când un om ajunge la putere, până și găinile și câinii lui se ridică în cer“

Viața alături de un bărbat incoruptibil (1951–1953)

Mama făcea acum parte dintr-o nouă celulă de partid, alături de dna Ting și o a treia femeie cu care mama se înțelegea foarte bine. Se terminaseră și intruziunea în viața ei intimă și autocriticile. Noua ei celulă a votat primirea ei ca membru plin în Partid, iar în iulie chiar a primit legitimația de partid.

Noua ei șefă, dna Ting, nu era o frumusețe, dar silueta ei subțire și zveltă, gura senzuală, fața pistruiată, ochii vii și replica iute și spirituală, toate emanau energie și dovedeau caracter. Mama s-a lăsat cucerită de îndată. În loc să o repeadă, așa cum făcea dna Mi, dna Ting o lăsa să facă tot ce dorea, cum ar fi să citească romane; înainte, să citești o carte fără o copertă marxistă îți atrăgea o ploaie de critici și erai acuzat de intelectualism burghez. Dna Ting îi permitea mamei să meargă singură la cinema, ceea ce reprezenta un imens privilegiu, întrucât, pe atunci, cei care erau „de partea revoluției“ aveau voie să vadă doar filme sovietice — și, chiar și atunci, numai în grupuri organizate —, în timp ce în cinematografele publice, care erau proprietate privată, încă mai rulau vechi filme americane, precum cele cu Charlie Chaplin. Încă un lucru, care avea mare însemnătate pentru mama, putea face baie la două zile.

Odată, mama s-a dus în piață cu dna Ting și a cumpărat doi yarzi de material, dintr-un bumbac fin, roz, imprimat cu flori, importat din Polonia. Văzuse materialul mai înainte, dar nu îndrăznise să-l cumpere de teamă să nu fie criticată că e prea frivolă. Curând după ce ajunsese la Yibin, a trebuit să-și predea uniforma militară și să revină la „costumul Lenin“. Pe dedesubt purta o bluză din pânză aspră de bumbac, fără formă, în culoarea naturală a bumbacului. Nu exista vreun regulament

care să ceară să porţi în mod obligatoriu această uniformă, dar dacă te deosebeai de ceilalţi te puteai aştepta să fii criticat. Mama tânjea totuşi să poarte un strop de culoare. Ea şi dna Ting s-au repezit cu materialul în casa familiei Chang într-o stare de mare surescitare. Într-o clipită, au fost gata patru bluze adorabile, câte două pentru fiecare, şi a doua zi amândouă şi le-au îmbrăcat sub jachetele Lenin. Mama şi-a scos pe dinafară gulerul şi întreaga zi a fost excitată, dar şi nervoasă. Dna Ting a fost şi mai îndrăzneaţă, nu numai că şi-a scos pe dinafară gulerul, dar şi-a întors şi mânecile, aşa încât pe fiecare braţ să apară o porţiune lată de pânză roz.

Pe mama această provocare a speriat-o, a fost aproape copleşită. Cum era de aşteptat, au avut de întâmpinat o mulţime de priviri dezaprobatoare. Dar dna Ting şi-a ridicat bărbia. „Cui îi pasă?" i-a spus ea mamei, care a prins curaj. Dacă avea aprobarea şefei, putea ignora orice critică, fie ea exprimată cu glas tare sau tăcută.

Unul dintre motivele pentru care dna Ting nu se temea să încalce regulile era că avea în spate un soţ puternic şi mai puţin scrupulos în exercitarea puterii. De vârsta tatălui meu, dl Ting, un bărbat uşor adus de spate, cu un nas şi o bărbie ascuţite, era şeful Departamentului Organizatoric al Partidului pentru regiunea Yibin — o poziţie foarte importantă întrucât acest departament răspundea de promovări, excluderi şi pedepse. De asemenea, în păstrarea lui se aflau dosarele membrilor de partid. În plus, dl Ting — ca şi tata — era membru în comitetul celor patru care guvernau regiunea Yibin.

În Liga Tineretului, mama lucra cu persoane de vârsta ei. Acestea erau mai educate, mai lipsite de griji şi mai tentate să privească lucrurile cu umor decât femeile devenite din ţărănci oficialităţi de partid, mai vârstnice, făţarnice şi prezumţioase cu care lucrase înainte. Noilor ei colege le plăcea să danseze, mergeau împreună la picnicuri şi discutau despre cărţile citite şi despre idei.

Faptul de a avea o muncă de răspundere implica şi un tratament mai respectuos din partea celorlalte. Şi, pe măsură ce oamenii şi-au dat seama că era foarte capabilă şi, în acelaşi timp, dinamică, acest respect creştea. Pe de altă parte, devenind mai încrezătoare în propriile ei puteri şi nemaifiind obligată să se sprijine pe tatăl meu, s-a simţit mai puţin dezamăgită de el. În plus, începuse să se obişnuiască cu atitudinea lui, nu se mai aştepta să se bucure de prioritate în preocupările lui şi era mult mai împăcată cu lumea.

Un alt avantaj pe care i-l oferea promovarea a fost dreptul să o aducă pe mama ei la Yibin, cu titlu permanent. La sfârşitul lui august 1951, după o călătorie extenuantă, bunica şi dr. Xia au sosit; sistemul de transport funcţiona din nou bine, atât cu trenul, cât şi cu vaporul. În calitate de rude de gradul unu aflate în grija unei oficialităţi guvernamentale, li s-a atribuit o locuinţă pe cheltuiala statului, compusă dintr-o casă cu trei camere, într-un complex pentru oaspeţi. Primeau gratuit şi o raţie de

bunuri esențiale, ca orez și combustibil, care le era livrată de administratorul complexului și o mică alocație în bani pentru a-și cumpăra și alte alimente. Sora mea împreună cu doica s-au mutat cu ei și astfel, mama își putea petrece majoritatea puținului ei timp liber acolo, bucurându-se de mâncărurile delicioase pe care le gătea bunica.

Mama era încântată să-i aibă alături pe mama ei și pe dr. Xia, pentru care nutrea multă afecțiune. Se bucura, mai ales, că îi scosese din Jinzhou: recent izbucnise războiul din Coreea, aproape la hotarul Manciuriei. La sfârșitul anilor 1950, trupe americane au staționat pe malurile râului Yalu, pe frontiera dintre Coreea și China, iar avioane americane bombardau orașe din Manciuria.

Una din primele dorințe ale mamei a fost să știe ce se întâmplase cu tânărul colonel, Hui-ge. Când a aflat că fusese executat de un pluton de execuție în cotul râului din afara porții de vest a orașului Jinzhou a fost cutremurată.

Pentru chinezi, cel mai îngrozitor lucru ce i se poate întâmpla unui om este să nu aibă o înmormântare cum se cuvine. Ei cred că numai atunci când trupul a fost acoperit și îngropat adânc în pământ, mortul are parte de pace și odihnă veșnică. În afară de această tradiție cu caracter religios, mai exista și un argument practic: un cadavru neîngropat putea fi sfâșiat de câinii sălbatici sau carnea lui putea fi ciugulită până la os de păsări. În trecut, cadavrele celor executați erau expuse timp de trei zile în chip de lecție pentru populație; numai după aceea erau ridicate și li se aproba un fel de înmormântare. Acum, comuniștii au emis o ordonanță prin care familia era obligată să îngroape imediat ruda executată; dacă familia nu putea s-o facă, sarcina era dusă la îndeplinire de gropari angajați de autorități.

Bunica se dusese în persoană la locul execuției. Cadavrul lui Hui-ge fusese abandonat pe pământ, ciuruit de gloanțe, unul dintr-un șir de multe cadavre. Fusese împușcat împreună cu încă cincisprezece camarazi. Sângele lor pătase zăpada în roșu închis. În oraș nu mai rămăsese nimeni din familia lui, așa că bunica a plătit un serviciu funebru profesionist pentru a-i asigura o înmormântare decentă. A adus o bucată lungă de mătase roșie cu care să-i înfășoare trupul. Mama a întrebat-o dacă la înmormântare veniseră și alți cunoscuți. Da, veniseră. Bunica a dat peste o cunoștință care venise să ia cadavrele soțului și fratelui ei. Amândoi fuseseră șefi de district ai Guomindangului.

Mama a rămas îngrozită și când a aflat că bunica fusese denunțată de propria ei cumnată, soția lui Yu-lin. De multă vreme, aceasta se simțea tratată prost de bunica și pretindea că aceasta profita de ea ca s-o supună la munci grele în casă, în timp ce bunica făcea pe stăpâna. Comuniștii insistau ca toată populația să aducă la cunoștință cazurile de „opresiune și de exploatare", așa că nemulțumirile Dnei Yu-lin au fost încadrate politic. Când bunica a ridicat cadavrul lui Hui-ge, Dna Yu-lin a denunțat-o

că a manifestat o atitudine favorabilă față de un criminal. Vecinii s-au adunat pentru a ține o „ședință de lucru" pentru a „o ajuta" pe bunica mea să-și înțeleagă „greșelile". Bunica a trebuit să participe, dar a avut înțelepciunea să nu ia cuvântul și să pară că acceptă supusă criticile. În sinea ei, fierbea de mânie împotriva cumnatei și comuniștilor.

Episodul acesta nu a fost de natură să amelioreze relațiile dintre bunica și tatăl meu. Când tata a aflat ce făcuse ea, a fost furios, acuzând-o că arată mai multă simpatie pentru Guomindang decât pentru comuniști. Era însă evident că acuzele tatei erau influențate de o umbră de gelozie. În timp ce bunica abia dacă îi adresa cuvântul tatălui meu, fusese foarte atrasă de Hui-ge, pe care îl considerase o bună partidă pentru mama.

Iar mama era prinsă la mijloc — între mama și soțul ei — dar și între sentimentele ei intime, durerea pentru moartea lui Hui-ge, și simțămintele ei politice, angajamentul ei față de comuniști.

Execuția colonelului făcuse parte dintr-o campanie de „suprimare a contrarevoluționarilor". Scopul ei era să-i elimine pe toți partizanii Guomindangului care avuseseră putere sau influență, campanie declanșată de războiul celor două Corei, izbucnit în iunie 1950. Când trupele americane au ajuns până la frontierele Manciuriei, lui Mao i-a fost teamă ca Statele Unite să nu atace China, sau să trimită armata lui Chiang Kai-shek împotriva Chinei continentale, sau și una și alta. Așa că a trimis peste un milion de soldați în Coreea să lupte de partea nord-coreenilor împotriva americanilor.

Deși armata lui Chiang Kai-shek nu a părăsit niciodată Taiwanul, Statele Unite au organizat o invazie în sud-vestul Chinei cu forțele Guomindangului din Birmania; în regiunile de coastă s-au produs raiduri frecvente, au fost debarcați mulți agenți sub acoperire și actele de sabotaj s-au înmulțit. Un număr mare de soldați ai Guomindangului și de bandiți erau în libertate și aveau loc rebeliuni violente în interiorul țării. Comuniștii erau îngrijorați că adepți ai Guomindangului ar putea răsturna ordinea nou instaurată și că, dacă Chiang Kai-shek ar încerca să organizeze o revenire, ei ar putea alcătui o coloană a cincea. Ei mai urmăreau să dovedească populației și că erau aici definitiv, nu aveau intenția să mai plece și că a-și elimina adversarii era un mod de a-și impune concepția lor de stabilitate unei populații care-și dorea cu ardoare acest lucru. Părerile erau totuși împărțite cu privire la gradul de cruzime necesar în realizarea tuturor deziderateloor. Iar noua putere a decis să nu fie slabă de înger. Cum spune un document: „Dacă nu-i omorâm noi, se vor întoarce și ne vor omorî ei pe noi."

Mama nu s-a lăsat convinsă de argument, dar și-a dat seama că n-are rost să încerce să-i vorbească tatei despre această problemă. Adevărul este că îl vedea rar, el fiind mult timp pe teren în sate pentru rezolvarea problemelor majore. Nici când era în oraș nu-l vedea mai des. Programul funcționarilor superiori era de la opt dimineața până la unsprezece

noaptea, timp de șapte zile pe săptămână, iar unul dintre ei, sau chiar amândoi ajungeau acasă atât de târziu, încât abia mai puteau schimba o vorbă. Părinții mei mâncau la cantină așa că nu puteai spune că aveau o viață de familie.

Odată încheiată reforma agrară, tatăl meu a plecat din nou ca să supravegheze construirea primei șosele adevărate care traversa regiunea. Până atunci, singura legătură a orașului Yibin cu lumea largă era fluviul. De aceea, autoritățile au hotărât să construiască o șosea spre sud, către provincia Yunnan. În doar un an, fără să beneficieze de echipamente mecanice moderne, au reușit să construiască peste optzeci de mile printr-o regiune de deal foarte accidentată, traversată de numeroase râuri. Forța de muncă o constituiau țăranii, care munceau în schimbul hranei.

În timpul săpăturilor, țăranii au dat peste scheletul unui dinozaur, care a fost ușor avariat. Tatăl meu și-a făcut autocritică și a depus diligențe pentru a fi excavat cu grijă și expediat unui muzeu din Peking. Tot el a trimis soldați să păzească o serie de morminte datând din anul 200, din care țăranii începuseră să ia cărămizi ca să-și facă cotețe pentru animale.

Odată, doi țărani au fost uciși sub o stâncă prăvălită peste ei. Tata a mers toată noaptea pe jos pe poteci de munte până la locul accidentului. Era pentru prima dată în viața lor că țăranii au dat ochi cu o oficialitate de rangul tatei și au fost emoționați să-l vadă preocupat de bunăstarea lor. În trecut, se știa că înalții funcționari guvernamentali veneau în mijlocul lor doar pentru a-și umple buzunarele. După ce au văzut cu ochii lor ce făcea tatăl meu, și-au spus cât de minunați erau comuniștii.

Ca să mă întorc la mama, una din sarcinile principale ale postului ei era să-i câștige pe muncitorii din fabrici de partea noii guvernări. Începând cu primele zile ale anului 1951, mama vizita fabricile, le vorbea muncitorilor, le asculta păsurile și căuta să le rezolve problemele. În fișa postului ei intra și munca cu tinerii muncitori, cărora le explica ce era comunismul și pe care îi încuraja să se înscrie în Liga Tineretului și în Partid. Chiar a trăit mult timp în fabrici: comuniștii trebuiau „să trăiască și să muncească printre muncitori și țărani", așa cum făcea tatăl meu, și să le cunoască nevoile.

O fabrică din imediata apropiere a orașului producea circuite izolate. Condițiile de trai în această fabrică, ca și în toate celelalte, erau îngrozitoare: o mulțime de femei dormeau într-o coșmelie ridicată din paie și lemn de bambus. Hrana era cu totul insuficientă, primeau carne numai de două ori pe lună, chiar dacă munca lor era istovitoare. Multe dintre femei trebuiau să stea în picioare în apă rece timp de opt ore, în timp ce spălau izolatorii de porțelan. Tuberculoza, datorată fie subalimentării, fie lipsei de igienă elementară, avea o răspândire largă. Castroanele și bețișoarele cu care mâncau nu erau niciodată spălate cum trebuie și stăteau la grămadă, amestecate.

În martie, mama a început să tușească și să scuipe sânge. Și-a dat imediat seama că avea TBC, dar și-a continuat munca. Era pentru prima oară fericită că nimeni nu se amesteca în viața ei. Credea în ceea ce făcea și era entuziasmată de rezultatele muncii ei: condițiile de trai din fabrică se îmbunătățeau, muncitorii tineri o plăceau și mulți începuseră datorită ei să-și declare loialitatea față de cauza comuniștilor. Simțea cu adevărat că revoluția avea nevoie de devotamentul ei și de sacrificiul de sine, așa că nu-și întrerupea munca toată ziua, șapte zile din săptămână. Dar după o muncă neîntreruptă luni de zile, nu a mai putut ascunde faptul că era foarte bolnavă. În plămânii ei au apărut patru caverne, iar la începutul verii era gravidă cu mine.

Într-o zi de la sfârșitul lui noiembrie, mama a leșinat în fabrică. A fost dusă de urgență într-un mic spital din oraș, care fusese înființat de misionari străini, unde a fost îngrijită de chinezi catolici. Mai rămăseseră acolo un preot european și câteva călugărițe învesmântate în hainele religiei lor.

Dna Ting o îndemna pe bunica să-i ducă mâncare și mama a mâncat cantități enorme — un pui întreg, zece ouă și, uneori, o jumătate de kilogram de carne pe zi. Rezultatul a fost că eu am devenit gigantică în burta ei, iar ea s-a îngrășat cu aproape 15 kilograme.

Spitalul mai păstrase ceva medicamente americane pentru TBC și Dna Ting a intervenit să fie reținute toate medicamentele pentru mama. Când a aflat tata, i-a cerut Dnei Ting să ducă înapoi cel puțin jumătate din ele, dar ea l-a repezit: „La ce bun? Atâtea câte sunt, tot nu ajung pentru o singură persoană. Dacă nu mă crezi, îl poți întreba pe doctor. Și, afară de asta, soția ta este în subordinea mea și eu iau hotărârea în ce o privește." Mama i-a fost extrem de recunoscătoare Dnei Ting pentru că l-a înfruntat pe tata. Nici el n-a mai insistat. Era limpede că tata era împărțit între îngrijorarea pentru sănătatea mamei și propriile principii, potrivit cărora interesul pentru soție nu trebuia să depășească interesul pentru oamenii de rând și considera că măcar o parte din medicamente ar fi trebuit păstrată și pentru alți bolnavi.

Din cauza dimensiunilor mele uriașe, dar și a faptului că mă dezvoltam în sus, cavernele din plămânii mamei au fost comprimate și au început să se închidă. Doctorii i-au spus că trebuia să-i mulțumească fătului, dar mama era de părere că rezultatul bun se datora medicamentelor americane luate mulțumită Dnei Ting. Mama a mai rămas în spital trei luni, până în februarie 1952, când era în luna a opta de sarcină. Într-o bună zi, i s-a cerut brusc să plece „pentru propria ei siguranță". Un prieten al guvernului i-a spus că au fost găsite puști la reședința unui preot străin din Peking și că toți preoții și călugărițele străine erau suspectați.

Dar mama nu voia să plece, se bucura de grădina frumoasă a spitalului unde admira niște nuferi superbi și de îngrijirea specialiștilor, de curățenia ce domnea peste tot — ceva rar în China acelor vremi — și toate astea o alinau. Nu avea însă de ales și a fost transferată în Spitalul Poporului

Numărul Unu. Directorul spitalului nu era obstetrician și nu moșise niciodată o gravidă. Fusese doctor militar în armata Guomindangului până când unitatea lui se răzvrătise și trecuse la comuniști. Se temea ca mama să nu moară la naștere, ceea ce l-ar fi vârât într-un mare necaz din cauza trecutului său și a faptului că tata era un înalt funcționar guvernamental.

În apropierea datei când urma să-mi fac apariția, directorul i-a sugerat tatei s-o transfere pe mama într-un spital dintr-un oraș mai mare, cu dotări moderne și obstetricieni specializați. Lui îi era teamă că, în momentul nașterii, dispariția bruscă a presiunii exercitate de făt i-ar putea redeschide cavernele din plămâni, provocându-i o hemoragie. Tatăl meu a refuzat însă, spunând că soția lui trebuia tratată ca oricare altă femeie, întrucât comuniștii s-au angajat să combată privilegiile. Când a aflat, pe mama a cuprins-o din nou amărăciunea la gândul că el părea să acționeze mereu împotriva interesului ei și că nu-i păsa dacă trăiește sau moare.

Eu m-am născut la 25 martie 1952. Din cauza complexității cazului, a fost adus încă un medic de la un alt spital. Erau prezenți mai mulți doctori în afară de echipa pregătită să administreze cu oxigen și cu cea cu aparatul pentru transfuzie, precum și Dna Ting. Conform tradiției, bărbații chinezi nu asistau la naștere, dar directorul i-a cerut tatei să rămână prin preajmă întrucât era vorba de un caz special. Asta pentru a se proteja el însuși dacă ceva n-ar fi mers cum trebuia. A fost într-adevăr o naștere foarte grea. După ce a apărut capul, umerii mei — care erau neobișnuit de lați — nu puteau să iasă. Și, mai ales, eram prea grasă. Asistentele au tras de cap și când, în sfârșit, am ieșit, eram albastră-purpurie și pe jumătate strangulată. Doctorii m-au cufundat întâi în apă fierbinte, apoi în apă rece, m-au ridicat ținându-mă de picioare și m-au plesnit cu putere; în cele din urmă, am început să țip și chiar destul de tare. Au izbucnit cu toții în râs de ușurare. Cântăream puțin peste cinci kilograme. Iar plămânii mamei nu au avut de suferit.

O doctoriță m-a luat în brațe și m-a arătat tatei, ale cărui prime cuvinte au fost: „Vai, dar copilul ăsta are ochii bulbucați!" Mama a fost jignită de remarca lui, iar mătușa Jin-ying a protestat: „Nu e adevărat, are doar ochi mari și frumoși!"

Ca pentru toate ocaziile și împrejurările, tradiția chineză prevedea și că, imediat după naștere, femeia trebuia să mănânce ouă ochiuri fierte în apă cu sos de zahăr cu orez fermentat. Bunica a pregătit acest fel la spital, unde existau bucătării în care pacienții și familiile lor își puteau găti propriile lor alimente și i l-a adus mamei de îndată ce a fost în stare să mănânce.

Când a aflat de nașterea mea, dr. Xia a exclamat: „Ah, s-a născut încă o lebădă sălbatică!" și mi-a dat numele de Er-hong, care însemna „A doua lebădă sălbatică".

Numirea mea a fost ultimul act în lunga viață a D-rului Xia. A murit la patru zile după nașterea mea, la vârsta de optzeci și doi de ani. Se

rezema pe perne în pat și își bea paharul cu lapte. Bunica ieșise pentru o clipă din cameră și când s-a întors ca să ia paharul, a văzut că laptele se vărsase și paharul căzuse pe podea. Murise instantaneu și fără dureri.

Funeraliile sunt un eveniment foarte important în China. Oamenii obișnuiți se ruinau adesea organizând o ceremonie grandioasă. Bunica îl iubise pe dr. Xia și voia să-i asigure o înmormântare demnă de el. A insistat să aibă neapărat trei lucruri: un sicriu solid, care să fie purtat pe umeri de oameni și nu tras pe o căruță și în fine, călugări budiști care să intoneze sutrele pentru cei morți, în timp ce muzicienii cântă din *suona*, un instrument din lemn care producea un sunet ascuțit folosit în mod tradițional la înmormântări. Tatăl meu și-a dat acordul pentru prima și a doua dorință a bunicii, dar s-a opus celei de a treia. Comuniștii considerau orice ceremonie mai extravagantă drept o risipă și o reminiscență „feudală". Prin tradiție, numai oamenii de jos erau îngropați în tăcere. Era foarte important să faci cât mai mult zgomot la o înmormântare pentru că o transforma într-un eveniment public: dădea prestanță și arăta respectul cuvenit celui decedat. Dar tata a insistat interzicând *suona* și ceremonia călugărilor. Bunica a avut un schimb dur de cuvinte cu el cu această ocazie.

Pentru ea, acestea erau chestiuni esențiale și trebuiau îndeplinite ca atare. În toiul discuției, bunica și-a pierdut cunoștința din cauza supărării și a durerii. Era agitată și pentru că se știa singură în cel mai trist moment din viața ei. Mamei nu-i spusese nimic despre cele întâmplate de teamă să nu o întristeze și, cum mama se afla încă în spital, bunica trebuia să trateze direct cu tata. După funeralii, a și suferit o cădere nervoasă și-a trebuit să stea internată în spital aproape două luni.

Dr. Xia a fost înmormântat într-un cimitir aflat pe vârful unei coline, la marginea orașului Yibin, deasupra fluviului Yangtze. Mormântul îi era umbrit de pini, chiparoși și arbori de camfor. În scurta perioadă de timp cât a locuit la Yibin, dr. Xia își câștigase dragostea și respectul tuturor celor care îl cunoscuseră. Când a murit, administratorul casei de oaspeți în care locuise a aranjat toată ceremonia în numele bunicii și-a condus oamenii din subordine într-o procesiune funerară tăcută.

Dr. Xia fusese fericit la bătrânețe. Îi plăcea Yibinul și se arăta încântat de toate florile exotice caracteristice climei subtropicale de aici, atât de diferită de cea din Manciuria. Până în ultimele zile ale vieții, se bucurase de o sănătate de fier. Dusese o viață liniștită la Yibin, în propria lui casă și grădină, scutite de chirie; el și bunica fuseseră bine îngrijiți, li se aduceau acasă provizii și alimente din belșug. Acesta era visul fiecărui chinez, într-o societate lipsită de asigurări sociale, să i se poarte de grijă la bătrânețe. Dr. Xia s-a putut bucura de toate acestea și asta nu le-a fost puțin lucru.

Avea darul de a se înțelege cu toată lumea, chiar cu tatăl meu, care îl respecta enorm, recunoscând în el un om cu principii. Dr. Xia la rându-i

îl considera pe tata un bărbat cultivat și informat. Obișnuia să spună că și în trecut cunoscuse multe oficialități, dar niciodată unul ca tata. Deși, potrivit credinței populare, „nu există o persoană oficială necoruptă", tatăl meu nu a abuzat niciodată de poziția lui, nici măcar pentru a acorda prioritate intereselor propriei sale familii.

Cei doi bărbați petreceau mult timp stând de vorbă, împărtășeau multe valori etice, dar în vreme ce ale tatei luau forma unei ideologii, valorile doctorului Xia aveau un fundament umanitar. Odată, dr. Xia i-a spus tatei: „Cred că comuniștii au făcut multe lucruri bune. Dar voi ați ucis prea mulți oameni. Oameni care nu trebuiau uciși." „Ca, de exemplu, cine?" l-a întrebat tata. „Ca acei conducători ai Societății Rațiunii", secta cvasireligioasă căreia îi aparținea dr. Xia. Aceștia fuseseră executați în toiul campaniei de „suprimare a contrarevoluționarilor". Noul regim suprimase toate societățile secrete, deoarece acestea se bazau pe loialitate și comuniștii nu voiau să-și dispute loialitatea cu nimeni. „Aceștia nu erau oameni răi și voi ar fi trebuit să cruțați Societatea", a spus dr. Xia. A urmat o lungă tăcere. Tata a încercat să-i apere pe comuniști, spunând că lupta cu Guomindangul fusese una pe viață și pe moarte. Dar dr. Xia a rămas cu convingerea că tatăl meu nu prea credea el însuși ce spunea, dar că trebuia să ia apărarea Partidului.

Când a ieșit din spital, bunica a venit să stea cu părinții mei. Tot aici a venit și sora mea cu doica ei. Eu dormeam într-o cameră cu doica mea care născuse un copil cu douăsprezece zile înainte să mă nasc eu și solicitase slujba având o nevoie disperată de bani. Soțul ei, un muncitor manual, era închis pentru jocuri de noroc și trafic de opiu, două activități proscrise de legea comunistă. Yibin fusese un centru important în comerțul cu opiu, cu un număr de douăzeci și cinci de mii de dependenți estimați, iar opiul circulase mai înainte în chip de monedă. Comerțul cu opiu fusese considerat strâns legat de gangsterism și asigura o bună parte din bugetul Guomindangului. După doi ani de la intrarea lor în Yibin, comuniștii reușiseră să eradicheze fumatul opiului.

Doica mea nu avea dreptul de a beneficia de o asigurare socială sau de ajutor de șomaj, dar când a venit la noi, statul i-a plătit un salariu, pe care ea îl trimitea soacrei ei pentru îngrijirea propriului copil. Doica mea era micuță, cu o piele frumoasă, ochi mari, neobișnuit de rotunzi și un păr lung și bogat, pe care și-l strângea într-un coc. Era o femeie foarte blândă și mă iubea ca pe propria ei fiică.

Potrivit tradiției chineze, umerii lați erau foarte dizgrațioși pentru o fată, așa că m-au legat strâns ca să se dezvolte în forma cerută, de umeri căzuți. Dar eu urlam atât de tare, că doica mi-a eliberat umerii și brațele, permițându-mi să le fac cu mâna oaspeților care veneau la noi și să-i apuc cu mânuțele, ceea ce îmi plăcea tare mult, încă de când eram un plod.

Mama era convinsă că felul meu deschis şi prietenos cu lumea din jur se datora faptului că fusese fericită pe timpul sarcinii.

Locuiam pe atunci în casa bătrânului proprietar rural, unde se afla şi biroul tatălui meu. Imobilul era înconjurat de o grădină spaţioasă, cu arbori de piper chinezeşti, cu pâlcuri de bananieri şi plante subtropicale, toate în grija unui grădinar pus la dispoziţie de guvern. Tata îşi cultiva însă tomate şi ardei. Îi plăcea mult munca lui, dar unul din principiile pe care trebuia să le pună în practică un oficial comunist era să depună şi o muncă fizică, principiu dispreţuit de mandarini.

Tata era foarte afectuos cu mine. Când am început să merg de-a buşilea, se întindea pe jos pe burtă pentru a-mi oferi „munţii" pe care să mă pot căţăra în sus şi în jos.

Curând după naşterea mea, tata a fost promovat guvernator al provinciei Yibin, al doilea om ca putere în zonă, avându-l şef doar pe primul secretar de partid (Partidul şi Guvernul erau separate în mod formal, dar, de fapt, inseparabile).

De îndată ce se întorsese la Yibin, familia şi vechii prieteni se aşteptau ca tata să le fie de ajutor. În China tradiţională, era de la sine înţeles că oricine ajungea la putere va avea grijă de rudele sale. O vorbă din bătrâni spunea: „Când un om ajunge la putere, până şi găinile şi câinii lui se ridică în cer." Dar tatăl meu considera că nepotismul şi favoritismul nu sunt altceva decât panta pe care aluneci spre corupţie, acestea aflându-se la rădăcina tuturor relelor din vechea Chină. El mai ştia şi că oamenii din partea locului erau cu ochii pe el să vadă cum se comportă comuniştii şi că ceea ce făcea el influenţa părerea lor despre comunism.

Atitudinea lui strictă în toate privinţele l-a îndepărtat de familie. Unul dintre verii lui i-a solicitat o recomandare pentru a obţine o slujbă la casieria unui cinematograf local. Tata l-a sfătuit să urmeze calea oficială. Dar un astfel de comportament era de neconceput şi, după această încercare, nimeni nu i-a mai cerut vreodată o favoare. S-a mai întâmplat ceva după ce a fost numit guvernator. Unul dintre fraţii lui mai mari era specialist în cultura ceaiului şi lucra într-un birou de marketing pentru ceaiuri. La începutul anilor '50, economia era înfloritoare, producţia în creştere şi Consiliul de Administraţie local al ceaiului dorea să-i ofere postul de director. Toate promovările de la un anumit nivel în sus trebuiau aprobate de tatăl meu. Când recomandarea a ajuns pe biroul său, el a respins-o. Întreaga familie a luat foc, la fel şi mama mea: „Nu tu eşti cel care numeşte, ci Consiliul de Administraţie, a explodat ea, furioasă. Nu trebuie să-l ajuţi, dar nici nu trebuie să-i blochezi viitorul." Tata a răspuns că fratele lui nu era destul de capabil şi că nu ar fi fost propus pentru promovare dacă nu era fratele guvernatorului. A subliniat şi că exista o lungă tradiţie de a anticipa dorinţele superiorului. Consiliul de Administraţie al Ceaiului a fost indignat, deoarece decizia tatălui meu

implica și că recomandarea lor avusese alte motive. Tatăl meu a sfârșit prin a supăra pe toată lumea, iar fratele lui nu i-a mai vorbit niciodată.

Tata nu avea mustrări de cuget pentru acțiunile sale. Era angajat într-o cruciadă proprie împotriva vechilor tradiții și insista ca toată lumea să fie tratată după aceleași criterii. Cum însă nu existau standarde obiective în ce privește corectitudinea, el se baza pe propriul său instinct și se străduia să fie just; nu-și consulta colegii poate și pentru că știa că niciunul nu ar spune că vreo rudă de-a lui nu merita serviciul.

Cruciada lui personală privind moralitatea a atins o culme în 1953, când s-a instituit un sistem de gradații pentru funcționarii publici. Toate oficialitățile și toți funcționarii guvernamentali au fost împărțiți în douăzeci și șase de grade. Salariul celui mai mic grad, gradul 26, reprezenta a douăzecea parte din salariul gradului celui mai înalt. Adevărata diferență dintre grade apărea însă la subsidii și bonusuri materiale. Sistemul stabilea aproape totul, de la calitatea paltonului — dacă era confecționat dintr-o stofă de lână scumpă sau dintr-o pânză de bumbac, ieftină — până la dimensiunile apartamentului locuit și dacă acesta beneficia de o toaletă în interior sau nu.

Gradul reglementa și accesul funcționarului la informații. Un foarte important aspect al sistemului comunist chinez consta în faptul că informația era nu numai foarte strict controlată, dar și foarte compartimentată și raționalizată, nu doar pentru publicul chinez larg — căruia i se spunea foarte puțin — dar și pentru membrii de partid.

Deși semnificația ultimă a acestui sistem nu era evidentă, chiar de la început funcționarii publici și-au dat seama că gradațiile vor deveni cruciale în cariera lor și erau cu toții nerăbdători să vadă ce gradație vor primi. Tatăl meu, al cărui grad fusese deja stabilit la 11 de către autorități superioare, era responsabil cu aprobarea gradațiilor propuse pentru toți rezidenții din regiunea Yibin. Între aceștia era inclus și soțul surorii lui celei mai mici, preferata lui: i-a scăzut două gradații. Departamentul în care lucra a recomandat-o pe mama pentru gradul 15; el a coborât-o la gradul 17.

Acest sistem de gradații nu era legat direct de poziția persoanei în administrația publică. Un funcționar putea fi promovat fără să fie, în mod necesar, și ridicat în grad. În aproape patruzeci de ani, mama a primit o gradație superioară doar de două ori: în 1962 și în 1982, de fiecare dată obținând doar un grad în plus, iar în 1990 avea încă gradul 15. În această treaptă, în anii 1980, ea nu avea dreptul să cumpere un bilet de avion sau un bilet de tren cu un loc pe un „fotoliu moale", acestea fiind rezervate oficialităților care aveau de la gradul 14 în sus. Astfel că, datorită atitudinii din 1953 a tatei, după aproape patruzeci de ani, ea se afla pe o treaptă prea joasă pentru a putea călători confortabil în propria ei țară. Nu avea dreptul nici la o cameră de hotel cu baie proprie, acestea fiind rezervate celor având de la gradul 13 în sus. Când mama a făcut cerere pentru schimbarea contorului electric din apartament cu unul cu

o capacitate mai mare, administrația blocului i-a răspuns că numai funcționarii de la gradul 13 în sus aveau dreptul la un contor mai puternic.

Toate faptele tatei care îi indignaseră familia au fost însă foarte apreciate de populația locală și reputația lui se menține încă și azi. În 1952, directorul Școlii medii numărul unu i-a spus odată că nu putea găsi decât cu greu locuințe pentru profesorii școlii. „În acest caz, luați casa familiei mele — este prea mare pentru trei persoane", i-a răspuns pe loc tata, deși cele trei persoane erau mama lui, sora lui Jun-ying și un frate retardat și toți adorau minunata casă cu splendida ei grădină. Școala a fost încântată, mai puțin familia lui, căreia i-a găsit o căsuță în mijlocul orașului. Mama lui nu a fost foarte mulțumită, dar, fiind o femeie înțelegătoare și politicoasă, nu a spus nimic.

Nu toate oficialitățile erau la fel de incoruptibile ca tatăl meu. Foarte curând după ce au preluat puterea, comuniștii s-au confruntat cu o criză. Ei câștigaseră de partea lor milioane de oameni promițându-le o guvernare curată, dar unii înalți funcționari au început să ia mită și să împartă favoruri familiilor și prietenilor. Alții făceau chefuri extravagante, ceea ce constituia o plăcere tradițională în vechea Chină, aproape o meteahnă, și un mod de a-și trata în același timp oaspeții, și de a te grozăvi în fața lor — toate acestea pe cheltuiala și în numele statului, într-un moment când guvernul ducea lipsă de fonduri. Guvernul încerca să reconstruiască o economie distrusă și, în același timp, să ducă un război important în Coreea, care înghițea aproape jumătate din buget.

Dar nu era numai atât, unii înalți funcționari au început să se dedea la delapidări pe scară mare. Conducerea se îngrijora. Simțea că bunele intenții care i-au facilitat venirea la putere, dar și disciplina și dăruirea membrilor lui, care i-au asigurat succesul, începeau să se erodeze. La sfârșitul anului 1951, s-a decis lansarea unei adevărate mișcări împotriva corupției, risipei și birocrației. A fost numită „Campania celor trei anti". Guvernul a executat câțiva înalți funcționari, a băgat la închisoare un număr destul de mare dintre ei și i-a dat afară pe mulți. Chiar unii veterani ai armatei comuniste, prinși cu mari delapidări sau că luaseră mită, au fost executați ca să se dea un exemplu. Începând de atunci, corupția a fost pedepsită cu severitate și s-a rărit ca fenomen în clasa conducătoare în următoarele două decenii.

Tatăl meu a avut răspunderea acestei campanii în întreaga regiune. În sfera lui de activitate nu s-au aflat înalți funcționari corupți, dar el voia să dovedească mai ales că comuniștii își țineau promisiunile de a asigura o guvernare curată. Fiecare funcționar trebuia să-și facă autocritica pentru orice abatere, oricât de neînsemnată: de exemplu, dacă folosea telefonul instituției pentru convorbiri personale sau o foaie de hârtie oficială pentru a scrie o scrisoare particulară. Cu timpul, aceștia au devenit atât de scrupuloși în privința folosirii proprietății de stat, încât majoritatea refuzau să mai folosească cerneala din birou pentru a scrie altceva decât

comunicate oficiale. Când treceau de la afacerile oficiale la ceva personal, schimbau tocurile de scris.

S-a ajuns la un puritanism în respectarea tuturor aceste prescripții. Tatăl meu credea că prin aceste reguli avea să creeze o nouă mentalitate la chinezi: proprietatea publică avea să fie, pentru prima oară, strict despărțită de cea privată; funcționarii publici nu ar mai fi tratat banii publici ca și cum ar fi fost ai lor și nu ar mai fi abuzat de poziția lor. Majoritatea celor care lucrau cu tatăl meu i-au împărtășit atitudinea și credeau sincer că eforturile lor erau legate direct de cauza nobilă a creării unei Chine noi.

Campania celor trei anti era îndreptată împotriva membrilor de partid. Dar e nevoie de doi oameni pentru a dovedi o tranzacție coruptă, iar cumpărătorii erau adesea din afara Partidului și erau, mai ales „capitaliștii", proprietari de fabrici și negustori, de care nu se atinsese încă nimeni. Vechile obiceiuri erau adânc înrădăcinate. În primăvara lui 1952, curând după lansarea Campaniei celor trei anti, a fost inițiată o nouă campanie suplimentară, numită „Cei cinci anti" îndreptată de data aceasta împotriva capitaliștilor. Cele cinci obiective erau mita, evaziunea fiscală, frauda, furtul proprietății de stat și obținerea de informații economice prin corupție. Mulți capitaliști au fost descoperiți că ar fi comis una sau mai multe din aceste delicte, dar pedeapsa consta, de obicei, dintr-o amendă. Comuniștii au folosit această campanie pentru a-i convinge și (cel mai des) a-i intimida pe capitaliști, dar în așa fel încât să crească la maximum utilitatea lor pentru economie. Puțini au fost închiși.

Aceste două campanii, unice în China, au consolidat mecanismul de control, implementat din primele zile ale comunismului. Cea mai importantă a fost „campania de masă" (*qiun zhong yun-dong*) condusă de unități cunoscute sub denumirea de „echipe de lucru" (*gong-zuo-zu*).

Echipele de lucru erau unități create *ad hoc*, compuse, mai ales, din funcționari ai ministerelor și conduse de membri „cu vechime" ai Partidului. Guvernul central din Peking trimitea echipe în provincie pentru a evalua și verifica autoritățile provinciale și angajații lor. Acestea, la rândul lor, formau echipe care verificau treapta imediat inferioară și procesul se repeta până se ajungea la oamenii de rând. În mod normal, nimeni nu putea deveni membru al unei echipe de lucru până când nu fusese deja verificat în campania respectivă.

Echipele erau trimise la toate organizațiile în care se ducea campania de „mobilizare a oamenilor". Aproape în fiecare seară aveau loc ședințe obligatorii pentru a studia instrucțiunile emise de organele superioare. Membrii echipei se adresau oamenilor, le țineau conferințe și încercau să-i convingă să-i denunțe pe suspecți. Populația era îndemnată să depună denunțuri anonime în cutii special amenajate. Echipa urma să investigheze fiecare caz în parte. Dacă ancheta confirma acuzația sau scotea la iveală motive de suspiciune, echipa formula un verdict, care era trimis mai sus, la nivelul superior al autorității pentru a fi aprobat.

Nu exista un adevărat sistem de apel, deși persoana declarată suspectă putea cere să se facă dovada vinovăției sale și avea dreptul să-și pregătească un fel de apărare. Echipele de lucru puteau impune o serie de sentințe printre care o critică publică, pierderea locului de muncă și diverse forme de supraveghere, sentința maximă pe care o puteau da fiind trimiterea persoanei la țară pentru a efectua o muncă fizică. Doar cazurile mai serioase erau trimise la instanța de judecată, care se afla sub controlul Partidului. Pentru fiecare campanie se emitea de la vârf un set de instrucțiuni, pe care echipele trebuiau să le respecte cu strictețe. Dar când se ajungea la cazuri individuale, rațiunea — chiar și temperamentul — echipei respective puteau avea o anumită importanță.

În fiecare campanie erau desemnate de la Peking categoriile vizate și cei ce făceau parte din aceste categorii erau supuși la investigații mai amănunțite, în general de către colegii lor și de către vecini, mai puțin de către poliție. Aceasta a fost invenția-cheie a lui Mao: să implice întreaga populație în mecanismul de control. Puțini răufăcători — după criteriile regimului — puteau să scape de ochii atenți ai populației, mai ales într-o societate cu o mentalitate de portăreasă bătrână. „Eficiența" a fost însă atinsă cu un preț imens: deoarece se opera pe criterii vagi, urmărind vendete personale și uneori chiar pe clevetiri, au fost condamnați mulți inocenți.

Mătușa Jun-ying lucrase ca țesătoare pentru a ajuta la întreținerea mamei sale, a unui frate retardat și pentru a se întreține singură. În fiecare noapte lucra până în zori, stricându-și ochii din cauza luminii slabe din atelier. În 1952, economisise și împrumutase bani ca să-și poată cumpăra încă două războaie de țesut, pentru cele două prietene care lucrau alături de ea. Deși ele își împărțeau câștigul, teoretic mătușa le plătea munca deoarece ea era proprietara războaielor de țesut. În „Campania celor cinci anti", oricine angaja o persoană să presteze o muncă plătită cădea sub un fel de suspiciune, Orice mică afacere, ca aceea a mătușii Jun-ying, de fapt, o cooperativă, trebuia investigată. Ea ar fi vrut să le ceară prietenelor să plece, dar îi era teamă să nu creadă că le dădea afară. Până la urmă, chiar prietenele ei i-au spus că ar fi mai bine să plece. Dacă i se întâmpla ceva rău lui Jun-ying, se temea ca ea să nu le bănuiască pe ele ca fiind la originea răului.

Către mijlocul anului 1953, campaniile celor trei și celor cinci anti au căzut în desuetudine; capitaliștii fuseseră învinși și Guomindangul fusese eradicat. Se terminase și cu mitingurile de masă, întrucât până și oficialitățile se convinseseră că majoritatea informațiilor pe care le primiseră nu fuseseră demne de încredere. Cazurile au început să fie examinate individual.

În luna mai a anului 1953, mama s-a internat în spital ca să nască cel de-al treilea copil, care a venit pe lume la 23 mai, un băiețel. Acesta a primit numele de Jin-ming. Era tot la spitalul misionar unde stătuse când era gravidă cu mine, dar misionarii fuseseră expulzați ca peste tot din China.

Mama tocmai fusese promovată șefă a Departamentului de Afaceri Publice pentru orașul Yibin, dar lucra tot în subordinea Dnei Ting, devenită secretară de partid în organizația orășenească. Tot atunci era și bunica internată în spital, cu o criză puternică de astm. Din cauza unei infecții la buric, eram și eu internată cu doica mea. Eram tratate, toate, foarte bine, gratuit, întrucât făceam parte dintr-o familie „a revoluției". Doctorii păstrau puținele paturi din spital pentru oficialități și familiile lor. Pentru majoritatea populației nu exista un serviciu de sănătate publică; țăranii, de exemplu, trebuiau să plătească.

Sora mea și mătușa Jun-ying locuiau la niște prieteni la țară, așa că tata era singur acasă. Într-o bună zi, Dna Ting l-a vizitat ca să-i facă un raport asupra muncii ei. După aceea, s-a plâns că o durea capul și a dorit să se întindă pe pat. Tata a ajutat-o să se întindă pe unul din paturi, când Dna Ting l-a tras către ea și a încercat să-l sărute și să-l mângâie. Tata s-a retras numaidecât. „Trebuie să fii foarte obosită", i-a spus el și a părăsit camera. Câteva minute mai târziu s-a întors într-o stare foarte agitată — cu un pahar cu apă pe care l-a pus pe noptieră. „Trebuie să știi că îmi iubesc soția", a mai spus el și, înainte ca Dna Ting să mai poată spune ceva, a ieșit din cameră închizând ușa în urma lui. Sub paharul cu apă lăsase un bilet pe care scrisese cuvintele: „Moralitate comunistă."

Câteva zile mai târziu, mama a părăsit spitalul. Dar nu a apucat să treacă bine pragul casei cu copilul în brațe, că tata i-a spus: „Plecăm din Yibin de îndată ce vom putea, definitiv." Mama a rămas fără glas, nu-și putea imagina ce i se întâmplase. El i-a povestit totul și a mai adăugat că Dna Ting pusese de câtva timp ochii pe el. Mama a fost mai mult șocată decât furioasă: „Nu te înțeleg de ce vrei să plecăm atât de urgent." „Este o femeie îndărătnică, i-a răspuns tata, mi-e teamă să nu încerce din nou. Și mai este și răzbunătoare. Îngrijorarea mea cea mai mare este că ar putea să încerce să-ți facă vreun rău ție. I-ar fi foarte ușor, lucrezi în subordinea ei." „Crezi că poate fi atât de rea?" a replicat mama. „Am auzit niște bârfe că în închisoare, în timpul Guomindangului, a încercat să seducă un gardian, ceva în genul ăsta." „Unor oameni le place să împrăștie tot felul de zvonuri. Oricum, nu sunt surprinsă că te place, a zâmbit mama. Dar chiar crezi că ar putea deveni rea față de mine? E cea mai bună prietenă a mea."

„Tu nu înțelegi — există un sentiment de furie izvorâtă din rușine (*nao-xiu-cheng-nu*). Știu prea bine că asta simte ea acum. Nici eu nu am dat dovadă de tact. Cred că am făcut-o să-i fie rușine și îmi pare rău. Pe moment am acționat din impuls. Este genul de femeie care se răzbună."

Mama își imagina perfect cum o respinsese tata pe Dna Ting. Dar nu credea că Dna Ting putea fi atât de răzbunătoare și nici nu vedea ce dezastru ar putea declanșa ea asupra lor. Așa că tata i-a povestit despre predecesorul său ca guvernator al regiunii Yibin, dl Shu.

Dl Shu fusese un țăran sărac care se înrolase în Armata Roșie cu prilejul Marșului cel Lung. Lui nu-i plăcea Dna Ting și o critica pentru că îi plăcea să flirteze. A făcut remarci și despre felul cum se pieptăna, cu părul împletit în multe codițe, pieptănătură considerată pe atunci o extravaganță inacceptabilă. Shu i-a cerut în mai multe rânduri să-și taie părul, dar ea a refuzat replicându-i să-și vadă de treburile lui, ceea ce a avut drept rezultat că el și-a intensificat criticile, iar ea a devenit și mai ostilă. În final, Dna Ting s-a hotărât să se răzbune pe Shu cu ajutorul soțului ei.

În biroul dlui Shu mai lucra o femeie, fosta concubină a unui ofițer superior al Guomindangului fugit în Taiwan. Fusese văzută cum încerca să-l seducă pe dl Shu, om însurat, și se șoptea chiar că întreținea o legătură amoroasă. Dna Ting a obținut de la femeie o declarație în care spunea că dl Shu îi făcuse avansuri și o forțase să se culce cu el. Chiar dacă dl Shu era guvernator, femeia a considerat că cei doi Ting erau mai periculoși. Dl Shu a fost acuzat că și-a folosit poziția ca să aibă o relație cu o fostă concubină Guomindang, ceea ce era inacceptabil din partea unui veteran comunist.

În China, metoda standard de a distruge o persoană consta în a aduna mai multe acuzații diferite pentru a face să apară cazul mai substanțial. Cuplul Ting a mai găsit o „crimă" de care să-l acuze pe dl Shu. Cândva, în trecut, nu fusese de acord cu o directivă politică lansată de Peking și scrisese liderilor de la vârful Partidului, expunându-și vederile. Conform documentelor de partid, era dreptul său; mai mult, în calitate de veteran al Marșului cel Lung, el se afla într-o poziție privilegiată, așa că socotise că-și putea formula foarte deschis nemulțumirile. Cuplul Ting a folosit această împrejurare ca să pretindă că el se opusese Partidului.

Prezentând cele două acuzații împreună, dl Ting a propus ca dl Shu să fie exclus din Partid și să fie dat afară din slujbă. Dl Shu a negat energic ambele acuzații. Prima, a spus el, este pur și simplu o minciună. Nu i-a făcut niciodată avansuri femeii; a fost doar politicos cu ea. Cât despre cea de-a doua, nu a făcut nimic rău și nu a avut intenția să se opună Partidului. Comitetul de Partid care conducea regiunea era compus din patru persoane: dl Shu, dl Ting, tatăl meu și Primul Secretar. De data aceasta, dl Shu era judecat de ceilalți trei. Tatăl meu l-a apărat. Era sigur că dl Shu era nevinovat, iar faptul că scrisese scrisoarea fusese perfect legitim.

Când au ajuns la vot, tata a pierdut, iar dl Shu a fost destituit. Primul Secretar al Partidului a votat de partea dlui Ting, unul din motivele lui fiind că dl Shu fusese în aripa „greșită" a Armatei Roșii. Fusese ofițer superior în așa-numitul „Al Patrulea Front" în Sichuan, la începutul anilor 1930. Această armată își unise forțele cu aripa Armatei Roșii condusă de Mao în Marșul cel Lung din 1935. Comandantul ei, o personalitate sclipitoare pe nume Zhang Guo-tao, s-a confruntat cu Mao pentru comanda Armatei Roșii și a pierdut. Ca urmare, a părăsit Marșul cel

Lung cu trupele sale. În cele din urmă, după pierderi grele, a fost obligat să i se alăture lui Mao. În 1938, după ce comuniştii au ajuns la Yan'an, a trecut însă de partea Guomindangului. Din această cauză, toţi cei care au aparţinut celui de-al Patrulea Front erau stigmatizaţi şi chiar şi jurământul de credinţă făcut lui Mao era considerat suspect. Problema era deosebit de sensibilă, deoarece mulţi din cei c are făceau parte din al Patrulea Front erau originari din Sichuan.

După ce comuniştii au preluat puterea, acest stigmat nemărturisit a rămas să-i marcheze pe toţi revoluţionarii care nu se aflaseră sub controlul lui Mao, cuprinzându-i şi pe ilegalişti, printre care mulţi dintre cei mai curajoşi, mai devotaţi — şi mai bine educaţi — comunişti. La Yibin, toţi foştii ilegalişti au fost supuşi unor diferite forme de presiune. Printre alte complicaţii, nu trebuie uitat faptul că mulţi dintre ilegaliştii locali proveneau din familii înstărite, care suferiseră din cauza comuniştilor. Mai mult, fiind, în general, mai bine educaţi decât cei sosiţi în mişcare odată cu armatele comuniste — îndeobşte de origine ţărănească şi adesea analfabeţi — ei au devenit ţinta invidiei acestora.

Deşi tatăl meu fusese luptător în gherilă, el se simţea din instinct mai apropiat de ilegalişti. A refuzat chiar să accepte ostracizarea lor insidioasă şi i-a susţinut. „Este de-a dreptul ridicol să împarţi comuniştii în ilegalişti şi legalişti", spunea el adesea. Întâmplător sau nu, majoritatea oamenilor pe care îi angajase să lucreze cu el fuseseră ilegalişti şi erau şi cei mai capabili.

Tatăl meu era de părere că a-i considera pe oamenii Frontului al Patrulea, precum dl Shu, drept suspecţi era inacceptabil şi s-a zbătut ca acesta să fie reabilitat. În primul rând, l-a sfătuit să părăsească Yibin pentru a evita şi alte necazuri; dl Shu l-a ascultat şi a cinat pentru ultima dată cu familia mea. A fost transferat la Chengdu, capitala provinciei Sichuan, unde a obţinut o slujbă de funcţionar la Biroul Regional al Pădurii. De acolo a trimis apeluri Comitetului Central din Peking, dând numele tatălui meu drept referinţă. Şi tatăl meu a scris, susţinându-i apelul. Mult mai târziu, dl Shu a fost achitat pentru delictul de „a se fi opus Partidului", dar acuzaţia mai puţin gravă de „a fi întreţinut relaţii extraconjugale" a rămas în picioare. Fosta concubină care formulase acuzaţia n-a îndrăznit să o retragă, dar a făcut un raport incoerent şi slab motivat al presupuselor avansuri, cu intenţia limpede de a semnala investigatorilor că acuzaţiile fuseseră mincinoase. Dl Shu a primit un post oarecum important în Ministerul Pădurilor din Peking, dar nu şi-a redobândit vechiul statut.

Convingerea pe care tata voia să i-o transmită mamei era că cei doi Ting nu se vor opri de la nimic pentru a-şi regla vechile conturi. I-a dat exemple peste exemple şi i-a tot repetat că trebuia să plece imediat. În ziua următoare, tata s-a deplasat la Chengdu — o zi de drum spre nord. Acolo s-a dus direct la Guvernatorul provinciei, pe care îl cunoştea bine,

şi i-a cerut transferul, invocând motivul că era foarte greu să lucrezi în oraşul tău natal şi să faci faţă aşteptărilor unui număr mare de rude. Nu a destăinuit nimănui adevăratul său motiv, întrucât nu avea dovezi în legătură cu comportamentul soţilor Ting.

Guvernatorul, Lee Da-zhang, sprijinise candidatura soţiei lui Mao, Jiang Qing, pentru a intra în Partid. Şi-a exprimat toată înţelegerea pentru situaţia tatei şi i-a promis să-l ajute în obţinerea transferului, deşi nu era de părere să se mute imediat, deoarece toate posturile din Chengdu potrivite pentru el erau ocupate. Tata a insistat spunându-i că nu putea aştepta şi că va accepta orice post. După mai multe încercări de a-l face să se răzgândească, guvernatorul a cedat, oferindu-i poziţia de şef al Biroului de Arte şi Educaţie. Dar l-a prevenit: „Este un post mult sub capacităţile tale." Tata i-a răspuns că nu-l descuraja, câtă vreme avea de lucru.

Tata era atât de îngrijorat, încât nu s-a mai întors la Yibin, i-a trimis doar un mesaj mamei cerându-i să vină şi ea cât mai curând posibil. Femeile din familie au protestat, spunând că nici nu se punea problema să călătorească atât de curând după naştere, dar tata era îngrozit de ce i-ar putea face Dna Ting. Aşa că, de îndată ce tradiţionala lună de convalescenţă postnatală a luat sfârşit, şi-a trimis bodyguardul la Yibin ca să ne aducă la el.

S-a decis ca fratele meu, Jin-ming, să rămână la Yibin, fiind prea mic să poată călători. Atât doica lui, cât şi cea a surorii mele au vrut şi ele să rămână ca să fie aproape de familiile lor. Doica lui Jin-ming se ataşase foarte mult de el şi a rugat-o pe mama să-l lase cu ea. Mama a fost de acord căci avea toată încrederea în ea.

Aşa că mama, bunica, sora mea şi cu mine, împreună cu doica mea şi cu bodyguardul, am părăsit Yibin într-o dimineaţă, înainte de a se lumina, la sfârşitul lui iunie. Ne-am înghesuit într-un jeep cu doar câteva valize cu lucruşoare esenţiale. Pe atunci, funcţionarii publici, aşa cum erau părinţii mei, nu aveau niciun fel de proprietate personală — în afara celor câteva articole de îmbrăcăminte. Am călătorit pe drumuri desfundate până în oraşul Neijiang, unde am ajuns a doua zi dimineaţa. Era o zi înăbuşitoare şi a trebuit să aşteptăm multe ore până la sosirea trenului.

Dar tocmai când trenul intra în gară, am hotărât brusc că trebuie să-mi fac nevoile. Doica m-a luat în braţe şi m-a dus la marginea peronului. Mamei i-a fost teamă să nu plece trenul şi a încercat să o oprească, dar doica nu mai văzuse un tren în viaţa ei şi nu avea habar de orar. S-a întors spre ea şi i s-a adresat plină de importanţă: „Nu-i puteţi spune şoferului să aştepte? Er-hong trebuie să facă pipi." Credea că toată lumea punea automat nevoile mele pe primul plan, aşa cum făcea ea.

În tren a trebuit să ne despărţim, din cauza statutului diferit al fiecăreia dintre noi. Mama avea drept la o cuşetă clasa a doua împreună cu sora mea, bunica avea un fotoliu moale în alt vagon, iar doica mea şi cu mine am fost repartizate în ceea ce se numea „compartimentul mamelor

și copiilor", unde ea avea un fotoliu tare, iar eu un hamac. Bodyguardul călătorea în al patrulea vagon pe un fotoliu tare.

În vreme ce trenul se târa încet, mama privea pe fereastră la orezării și la culturile de trestie de zahăr. Câțiva țărani, care se mișcau prin șanțurile cu noroi, păreau să meargă în somn sub pălăriile lor cu boruri largi, iar bărbații erau goi până la brâu. Rețeaua de pârâiașe curgea poticnit printre rigolele noroioase, care dirijau apa spre numeroasele parcele de orezării individuale.

Mama era gânditoare. Pentru a doua oară în patru ani, ea, bărbatul și familia ei au trebuit să-și părăsească un loc de care erau foarte atașați. Prima dată Jinzhou, orașul în care se născuse, și acum orașul natal al soțului ei, Yibin. Părea că revoluția nu adusese o soluție problemelor ei.

Dimpotrivă, crease altele noi. Fără voia ei, începea să prindă contur în mintea ei faptul că, întrucât era făcută de oameni, revoluția era împovărată de toate tarele lor. Dar gândirea ei nu a mers mai departe pentru a constata că revoluția făcea foarte puțin pentru a găsi o soluție la aceste tare și, de fapt, se sprijinea pe unele dintre acestea, adeseori pe cele mai rele.

În timp ce trenul se apropia de Chengdu, mama era cuprinsă de o stare de nerăbdare la gândul că urma să înceapă o nouă viață. Auzise multe despre Chengdu, cândva capitala vechiului regat și cunoscut drept „Orașul Mătăsii", după celebrul său produs. I se mai spunea și „Orașul Ibiscului", despre ale cărui petale se spunea că acopereau orașul după o furtună de vară.

Mama împlinise douăzeci și doi de ani. Cu douăzeci de ani în urmă, la aceeași vârstă, mama ei trăia ca o prizonieră în Manciuria, într-o casă ce aparținea absentului ei „soț", comandant de armate, sub privirile vigilente ale servitorilor lui; bunica fusese proprietatea și obiectul de plăceri al bărbatului. Mama, cel puțin, era o ființă independentă. Oricare din suferințele și dezamăgirile ei nu puteau fi comparate cu condiția și obligațiile mamei ei, de femeie care trăise în vechea Chină. Și-a spus că avea de ce să mulțumească revoluției comuniste. Pe când trenul intra în gara Chengdu, mama era din nou hotărâtă să se implice și mai mult în marea cauză a revoluției.

10

„Suferința te va face un comunist mai bun"

Mama devine suspectă
(1953–1956)

Tata ne aștepta la gară. Aerul era nemișcat și întreaga atmosferă, apăsătoare. Mama și bunica erau extenuate după călătoria cu hurducături care durase toată noaptea și înfierbântate de căldura din vagoane. Am fost conduse într-o casă de oaspeți aparținând guvernului provinciei Sichuan, unde urma să locuim temporar. Transferul mamei se făcuse atât de repede, încât nu i se atribuise încă o slujbă și nu fusese timp să se ia măsurile necesare pentru o locuință.

Chengdu era capitala provinciei Sichuan, cea mai populată provincie a Chinei, numărând atunci șaizeci și cinci de milioane de suflete. Era un oraș mare, cu o populație de peste cinci sute de mii și fusese întemeiat în secolul al cincilea înainte de Christos. Marco Polo îl vizitase în secolul al treisprezecilea și fusese extraordinar de impresionat de prosperitatea lui. Avea același plan ca și Pekingul, cu palate vechi și porți uriașe pe o axă nord-sud, care împărțea orașul în două părți distincte: occidentală și orientală. În 1953 își depășise planul originar și era împărțit în trei districte administrative: cel oriental, cel occidental și regiunile limitrofe.

La câteva săptămâni după sosire, mama a primit o slujbă. Tata a fost consultat, dar, în buna și vechea tradiție, nu și mama. Tata a spus că orice slujbă va fi bună, cu condiția să nu lucreze în directa lui subordine, așa că ea a devenit șefa Departamentului de Afaceri Publice pentru Districtul Oriental. Întrucât unitatea pentru care lucra trebuia să-i asigure și locuință, i s-au atribuit camere într-o curte aparținând departamentului. Noi ne-am mutat în aceste camere, în vreme ce tata a continuat să locuiască în apartamentul aferent biroului său.

Locuința noastră se afla în același complex cu administrația Districtului Oriental. Ministerele își aveau, în general, sediile în clădiri mari, confiscate de la oficialitățile Guomindangului și de la marii moșieri. Toți funcționarii guvernamentali, inclusiv cei cu rang înalt, locuiau în birourile lor. Nu aveau voie să-și gătească acasă și mâncau cu toții la cantină. Tot de la cantină se obținea apa fiartă în termosuri.

Sâmbăta era singura zi pe care soții aveau voie să o petreacă împreună. Printre funcționari circula expresia „a-și petrece sâmbăta", un eufemism pentru „a face dragoste". Cu timpul însă, stilul de viață de regiment s-a mai relaxat și cuplurile căsătorite au putut fi mai mult timp împreună, dar continuau să locuiască și să-și ducă viața în complexele unde funcționau birourile respective.

Departamentul în care lucra mama avea un domeniu larg de activitate, în care erau cuprinse educația primară, sănătatea, petrecerea timpului liber și sondarea opiniei publice. La vârsta de douăzeci și doi de ani, mama răspundea de toate aceste activități ale unei populații de circa un sfert de milion de oameni. Era atât de ocupată că rareori o mai vedeam acasă. Guvernul dorea să stabilească un monopol (denumit „cumpărarea și distribuirea pe piața unificată") pentru comerțul cu produsele de bază, precum cereale, bumbac, untdelemn și carne. Ideea era să-i facă pe țărani să-și vândă produsele exclusiv guvernului, care urma să le distribuie raționalizat populației urbane și în unele regiuni ale țării unde lipseau cu desăvârșire.

Atunci când Partidul Comunist Chinez lansa o nouă politică, o însoțea de o propagandă susținută pentru a o putea implementa. Făcea parte din însărcinările mamei să încerce să convingă populația că schimbarea era spre binele ei. De data aceasta, esența mesajului era că țara avea o populație uriașă, și problema hranei și îmbrăcămintei acesteia nu fusese niciodată rezolvată; acum, guvernul dorea să se asigure că produsele de necesitate vitală erau distribuite în mod echitabil tuturor și că nimeni nu va mai muri de foame în timp ce unii stochează grânele și alte produse esențiale. Mama s-a lansat cu entuziasm în noua ei slujbă, alergând peste tot călare pe bicicletă, vorbind zilnic în mitinguri nesfârșite, chiar și în ultimele luni ale sarcinii ei cu cel de-al patrulea copil. Adora această muncă și credea în ceea ce făcea.

S-a internat în spital în ultima clipă, la 15 septembrie 1954, când a născut un fiu. Și de data aceasta, nașterea a fost grea și riscantă. Doctorul se pregătea să plece acasă, când mama l-a oprit deoarece sângera mai mult decât era normal și și-a dat seama că ceva nu era în regulă. A insistat ca doctorul să o mai examineze o dată. Lipsea o parte din placentă, iar extragerea acesteia era considerată o operație importantă. În consecință, i-a făcut anestezie generală și i-a controlat din nou burta, până a găsit și porțiunea care lipsea. Probabil că insistența mamei i-a salvat viața.

Tata era la țară încercând să obțină sprijinul populației pentru programul monopolului de stat. Fusese ridicat la gradul 10 și promovat director adjunct al Departamentului de Afaceri Publice pentru întregul Sichuan. Una din sarcinile lui principale era să mențină un control constant al opiniei publice. Ce părere avea populația cu privire la o anumită politică? Ce nemulțumiri avea? Întrucât țăranii formau majoritatea absolută a populației, el se afla mereu în mijlocul lor pentru a le sonda vederile și sentimentele. Ca și mama, era pasionat și convins de munca lui, care consta în a menține legătura Partidului și a guvernului cu poporul.

În a șaptea zi după nașterea fratelui meu, unul dintre colegii lui a trimis o mașină la spital ca să-i aducă acasă pe mama și pe cel mic. Era de la sine înțeles că, în lipsa soțului, organizația de partid avea răspunderea de a-i purta de grijă soției. Mama a acceptat cu recunoștință să fie adusă acasă, deoarece „acasă" era la o jumătate de oră de mers pe jos. Când s-a întors tata, câteva zile mai târziu, și-a mustrat colegul. Legea stipula că mama putea călători într-o mașină oficială doar dacă îl însoțea pe el. A folosi o mașină în absența lui putea fi calificat drept nepotism, a decretat el. Colegul tatei a ripostat că autorizase mașina deoarece mama suferise o operație grea, în urma căreia era extrem de slăbită. Legea e lege, a insistat tata. Mama a fost din nou jignită de atitudinea lui puritană și rigidă. Era pentru a doua oară că tata o rănea la scurt timp după o naștere grea. De ce nu fusese lângă ea ca s-o aducă el acasă? l-a întrebat mama, fiindcă așa n-ar mai fi încălcat nicio lege? Pentru că fusese legat de mâini și de picioare cu munca lui, a răspuns el, care era foarte importantă. Mama i-a înțeles devotamentul — și ea era devotată muncii ei. Dar mai era și dureros de dezamăgită.

La două zile după naștere, noul meu frate, Xiao-hei, a făcut o eczemă. Mama credea că era din cauză că, prea ocupată cu munca ei, nu mâncase măsline verzi fierte în timpul verii. Chinezii cred că măslinele te feresc de căldura din corp care altfel iese pe piele sub formă de bube. Luni întregi Xiao-hei a stat cu mânuțele legate de gratiile pătuțului ca să nu se scarpine. După ce a împlinit șase luni, a fost internat într-o secție de dermatologie. Tocmai atunci s-a îmbolnăvit grav mama bunicii și ea a trebuit să plece la Jinzhou.

Doica lui Xiao-hei era o fată de la țară, cu un păr bogat, lung și negru, și ochi jucăuși. Își omorâse din greșeală copilul în pat în timp ce-l alăpta; a adormit și l-a sufocat când s-a întors în somn. După aceea a ajuns la mătușa Jun-ying prin niște cunoștințe comune și a rugat-o să o recomande familiei mele. În realitate, fata voia să trăiască într-un oraș mare și să se distreze. Cu toată opoziția unor localnice, care o acuzau că voia să scape de bărbatul ei, mătușa i-a dat referințele necesare. Deși necăsătorită, Jun-ying era departe de a fi geloasă pentru plăcerile altora, mai ales pentru cele procurate de viața sexuală; era chiar încântată să le ajute, fiind

o persoană foarte înțelegătoare și tolerantă cu slăbiciunile umane și nu judeca pur și simplu pe nimeni.

După câteva luni, s-a pretins că doica avea relații cu un amploaiat din complex. Părinții mei au considerat problema de domeniul privat și au închis ochii.

Când fratele meu a fost internat la dermatologie, doica l-a însoțit în spital. Comuniștii reușiseră, în mare măsură, să eradicheze bolile venerice, dar într-un salon se mai aflau câțiva pacienți și, într-o bună zi, doica a fost găsită în patul unuia dintre aceștia. Spitalul a anunțat-o pe mama și i-a sugerat că este periculos ca doica să-l alăpteze în continuare pe Xiao-hei. Mama i-a cerut acesteia să plece. Drept urmare, Xiao-hei a fost alăptat de doica mea și de cea a celuilalt frate al meu, Jin-ming, care venise și el la noi de la Yibin.

Către sfârșitul anului 1954, doica lui Jin-ming îi scrisese mamei exprimându-și dorința să vină să trăiască alături de noi, deoarece avea necazuri cu bărbatul ei, care devenise un bețiv notoriu și o bătea. Mama nu-l mai văzuse pe Jin-ming de optsprezece luni, pe când avea doar o lună. Sosirea lui a dat loc la o întâlnire teribil de dureroasă. Multă vreme, copilul n-a lăsat-o nici măcar să-l atingă, persoana căreia îi spunea „mamă" fiind doica lui.

Nici tatei nu i-a fost ușor să stabilească o relație strânsă și normală cu Jin-ming. În schimb, era foarte apropiat de mine. Se târa pe jos și mă lăsa să mă urc pe spinarea lui. De obicei își punea flori în guler ca să le miros când mă lua în brațe. Dacă uita, arătam cu degetul grădina și prin sunete poruncitoare dădeam de înțeles că trebuie să-mi fie aduse pe loc. Foarte des mă săruta pe obraz. Odată, nu se bărbierise încă și eu m-am strâmbat și am început să mă vaiet: „Barbă veche, barbă veche!" I-am spus luni de zile după aceea Barbă veche (*lao hu-zi*). Dar de atunci, mă săruta cu mare grijă. Îmi plăcea să merg de-a bușilea prin toate birourile și să mă joc cu funcționarii. Îi fugăream și le dădeam nume speciale, inventate de mine, și le recitam poezioare de la grădiniță. Înainte de a împlini trei ani, eram cunoscută sub numele de „Mica Diplomată".

Cred că popularitatea mea se datora în realitate faptului că funcționarii erau încântați de pauza și de distracția pe care le-o ofeream eu cu pălăvrăgeala mea copilăroasă. Eram și foarte durdulie și le plăcea să mă ia pe genunchi, să mă ciupească și să mă strângă în brațe.

După ce am împlinit trei ani, împreună cu toți frații mei am fost trimiși în diferite creșe. Nu puteam înțelege de ce am fost luată de acasă și am protestat trăgând de panglicile cu care îmi legaseră părul, rupându-le. Când am ajuns la grădiniță, le-am necăjit intenționat pe profesoare, turnând în fiecare zi laptele pe bancă și apoi untura de pește. După dejun trebuia să dormim o groază de timp; iar eu, în loc să dorm, le spuneam

Bunicul meu, Generalul Xue Zhi-heng, șef de poliție în guvernul militar la Peking, 1922–1924.

Mama (în stânga), cu mama și tatăl ei vitreg, dr. Xia; Jinzhou, 1939. In centru se află al doilea fiu al dr. Xia, De-gui, singurul membru al familiei care a aprobat căsătoria doctorului Xia cu bunica mea. Fiul cel mare al doctorului Xia s a împuscat protestând împotriva căsătoriei. In extrema dreaptă, fiul lui De-gui

Dr. Xia.

Mama mea, şcolăriță, la vârsta de treisprezece ani, în Manciuko, 1944.

Vărul Hu, primul prieten al mamei. Pe versoul fotografiei a scris un poem:

Vântul şi praful sunt tovarăşii mei,
Sfârşitul lumii este căminul meu.

Exilul

După ce vărul Hu a fost scos de tatăl său din închisoare, în 1947, el a dat această fotografie unui prieten, rugându-l să o transmită mamei, pentru ca ea să ştie că este în viață. Din cauza asediului, prietenul nu s-a putut întâlni cu mama decât după ce comuniştii au luat Jinzhou; văzând că mama era îndrăgostită de tatăl meu, a decis să nu-i mai dea fotografia. I-a dat-o totuşi, la o întâlnire întâmplătoare în anul 1985; atunci abia a aflat mama că vărul Hu murise în timpul Revoluției Culturale.

Sora bunicii mele, Lan, și soțul ei, „Credinciosul" cu copilul lor, la scurt timp după ce „Credinciosul" se înscrisese în serviciile secrete ale Guomindangului, Jinzhou, 1946.

Soldați comuniști trecând pe sub sloganurile Guomindangului, pe una din porțile orașului, care a supraviețuit asediului orașului Jinzhou, 1948.

Sloganuri pictate pe tălpile „pantofilor eliberării" în timpul Războiului Civil: „Păziți Țara Noastră" (stânga) și „Invingeți-l pe Chiang Kai-Shek" (dreapta).

Forțe comuniste atacând orașul Jinzhou, octombrie 1948.

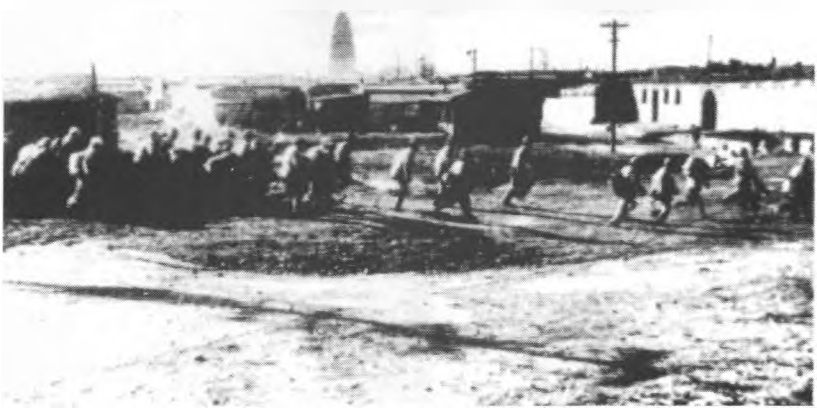

Părinții mei la Nanjing, fosta capitală a Guomindangului, pe drumul lor din Manciuria spre Sichuan, cu doar câteva zile înainte de avortul suferit de mama mea, când a pierdut primul ei copil, septembrie 1949. Amândoi poartă uniformele armatei comuniste.

Petrecerea de rămas bun pentru mama, înainte de plecarea ei din Yibin, iunie 1953. De la stânga (rândul din spate): sora cea mai mică a tatei și mama; (rândul din față): bunica mea paternă, eu, bunica mea maternă, Xiao hong, Jin ming, mătușa Jun-ying.

Părinții mei (în spate), cu bunica (stânga) ținând-o în brațe pe Xiao-hong și doica mea (ținându-mă în brațe pe mine), la scurt timp după ce am ajuns la Chengdu, către sfârșitul anului 1954.

Bunica mea, ținându-mă în brațe pe mine (în vârstă de doi ani, cu panglici în păr) și Jin-ming; mama ținându-l în brațe pe Xiao-hei; Xiao-hong, în picioare. Chengdu, către sfârșitul anului 1954.

Tatăl meu, într-o fotografie care, după părerea mea, i-a prins foarte bine starea sufletească în timpul călătoriei din Manciuria la Sichuan, sfârșitul anului 1949.

Mama, ținând o cuvântare, Chengdu, 1958.

La vârsta de șase ani.

Mama cu (de la stânga) Xiao-hong, Jin-ming, Xiao-hei și cu mine, Chengdu, la începutul anului 1958. Această fotografie a fost făcută în grabă, pentru tatăl meu, ca să o ia la Yibin, să i-o arate mamei sale, grav bolnavă. Astfel, mama nu apucase să se pieptene și să ia batista prinsă pe costumul de marinar al lui Jin-ming (așa cum se obișnuia pentru copii).

celorlalți copii povești înfricoșătoare inventate de mine. Am fost descoperită în curând și pedepsită să stau pe pragul ușii.

Motivul pentru care fusesem trimiși cu toții la creșă era că nu avea cine să ne poarte de grijă. Într-o bună zi din iulie 1955, mama, împreună cu alte opt sute de funcționare din Districtul Oriental au fost informate că trebuiau să rămână în birouri până la noi ordine. Începuse o nouă campanie politică, de data aceasta pentru descoperirea „contrarevoluționarilor camuflați". Toată lumea urma să fie verificată cu toată atenția.

Mama și colegele ei s-au supus ordinului fără să pună vreo întrebare. Oricum, duceau o viață de cazarmă. În plus, li se părea normal că Partidul dorea să-și verifice membrii, pentru a se asigura că noua societate avea să fie stabilă. Asemenea majorității tovarășelor ei, mama dorea cu mult mai mare ardoare să se devoteze cauzei decât să protesteze împotriva strictețiii unei măsuri.

După o săptămână, aproape toate colegele mamei au fost verificate și li s-a aprobat să plece. Mama a fost una din puținele excepții. I s-a spus că anumite aspecte din trecutul ei încă nu fuseseră clarificate. A trebuit să-și părăsească dormitorul și să doarmă într-o încăpere din altă parte a imobilului. Mai înainte avusese voie să meargă câteva zile acasă, să pună la punct o serie de probleme de familie deoarece, i s-a spus, s-ar putea să fie reținută destul de mult timp.

Noua campanie fusese declanșată de reacția lui Mao la comportamentul unor scriitori comuniști, în special al cunoscutului autor Hu Feng. Ei nu erau neapărat în dezacord cu Mao din punct de vedere ideologic, dar dovediseră un grad de independență și o capacitate de a gândi liber, ceea ce Mao considera inacceptabil. Îi era teamă că orice gândire independentă putea duce la slăbirea totalei obediențe față de el. Mao ținea ca noua Chină să acționeze și să gândească ca un singur individ și considera că erau necesare măsuri severe pentru a păstra țara strâns unită; altfel, ea s-ar fi putut dezintegra. A dispus arestarea unor scriitori importanți și i-a etichetat drept participanți la „o conspirație contrarevoluționară", o acuzație înspăimântătoare, deoarece activitatea „contrarevoluționară" era pedepsită cu mare asprime, mergându-se până la pedeapsa cu moartea.

Aceasta a marcat începutul sfârșitului pentru libertatea de expresie a individului în China. Întreaga presă a fost preluată de partid de îndată ce comuniștii au venit la puterea. De atunci înainte, gândirea unei națiuni întregi a fost supusă celui mai strict control.

Mao a decretat că cetățenii pe care îi cerceta erau „spioni în serviciul țărilor imperialiste și al Guomindangului, troțkiști, foști ofițeri ai Guomindangului și trădători strecurați printre comuniști". El pretindea că unelteau cu toții pentru revenirea Guomindangului și a „imperialiștilor americani", care refuzau să recunoască Pekingul și creau în jurul Chinei o atmosferă de ostilitate. În vreme ce campania anterioară de suprimare a contrarevoluționarilor — în urma căreia fusese executat Hui-ge,

prietenul mamei — era îndreptată împotriva membrilor Guomindangului, ținta actualei campanii erau membrii de partid sau funcționarii guvernamentali care avuseseră, în trecutul lor, relații cu Guomindangul.

Încă dinainte de a ajunge la putere, o componentă crucială a sistemului de control exercitat de comuniști a fost să întocmească dosare detaliate cu privire la trecutul cetățenilor. Dosarele membrilor de partid erau ținute de Departamentul Organizatoric al Partidului, iar dosarele celor care lucrau în organizații de stat, fără a fi membri de partid, se alcătuiau de către autoritățile din unitatea în care lucrau și erau aduse la Direcția Personalului. În fiecare an, la dosarul fiecărui angajat se adăuga un raport întocmit de șeful lui ierarhic. Nimeni nu avea voie să-și citească propriul dosar și numai persoane special autorizate puteau cerceta dosarele altora.

Pentru a deveni un obiectiv al acestei campanii, era suficient să fi avut, în trecut, în vreun fel oarecare, o legătură cu Guomindangul, oricât de sporadică sau de vagă. Investigațiile erau efectuate de echipe de lucru, compuse din oficialități reputate a nu fi avut nicio legătură cu Guomindangul. Mama mea a devenit un suspect de prim ordin. Și doicile noastre au intrat în obiectiv datorită legăturilor lor de familie.

Se alcătuise o echipă specială care răspundea de investigarea servitorilor și funcționarilor guvernelor provinciale — șoferi, grădinari, femei de serviciu, bucătari și îngrijitori. Soțul doicii mele era închis pentru că practica jocuri de noroc, făcea pariuri și contrabandă cu opiu, ceea ce îl etichetase drept „indezirabil". Doica lui Jin-ming se căsătorise cu un bărbat aparținând unei familii de moșieri iar soțul ei fusese o măruntă oficialitate a Guomindangului. Deoarece doicile nu ocupau poziții importante, Partidul nu supunea cazurile lor unor investigații serioase, dar ele nu mai puteau fi angajate în familia noastră.

Mama a fost informată de această situație pe când mai era acasă, cu scurt timp înainte de detenția ei. Când le-a împărtășit vestea celor două doici, ele au fost disperate, ne iubeau mult pe Jin-ming și pe mine. Doica mea mai era îngrijorată și pentru că își pierdea leafa dacă trebuia să se întoarcă la Yibin, așa că mama i-a scris guvernatorului provinciei, solicitând să găsească un loc de muncă pentru doica mea, ceea ce acesta a și făcut. Doica s-a angajat pe o plantație de ceai, și a putut să-și aducă fetița alături de ea.

Doica lui Jin-ming nu a vrut să se întoarcă la soțul ei. Își găsise un prieten în persoana unui îngrijitor din Chengdu și dorea să se mărite cu el. Vărsând un potop de lacrimi, a rugat-o pe mama să o ajute să obțină divorțul ca să se poată recăsători. Divorțul se obținea cu mare dificultate, dar ea știa că o vorbă spusă unde trebuia de către părinții mei, mai ales de către tata, i-ar fi de mare ajutor. Mama o plăcea foarte mult și voia să o ajute. Dacă reușea să divorțeze și se recăsătorea cu îngrijitorul, ar fi putut trece automat din categoria „moșieri" în cea a clasei muncitoare și atunci nu ar mai fi fost obligată să părăsească familia noastră. Mama i-a vorbit

tatei, dar acesta nici n-a vrut să audă şi s-a opus categoric: „Cum poţi aranja un divorţ? Ce-ar spune lumea, comuniştii separă familiile?" „Dar nu te gândeşti şi la copiii noştri? a ripostat mama. Cine se va ocupa de ei, dacă amândouă doicile trebuie să plece?" Dar tata a avut un răspuns şi la argumentul ei: „Trimite-i la creşe."

Când mama i-a spus doicii lui Jin-ming că va trebui să plece, aceasta aproape a leşinat. Prima amintire din copilărie a lui Jin-ming a fost plecarea ei. Într-o zi, pe înserat, cineva l-a dus până la uşa principală. Acolo era doica lui, îmbrăcată ţărăneşte, cu o bluză încheiată într-o parte, cu nasturi în formă de fluture făcuţi din bumbac şi purtând o boccea. El voia în braţe şi îşi întindea mânuţele spre ea, dar femeia n-a făcut niciun pas să se apropie de el. În schimb, faţa îi era scăldată în lacrimi. A coborât scările spre poarta aflată la capătul curţii. Cineva, pe care frăţiorul meu nu-l cunoştea, era cu ea. Înainte să păşească mai departe, doica s-a oprit şi s-a întors spre Jin-ming, care a început să strige, să zbiere, să dea din picioare, dar nu a fost lăsat să se apropie de ea. Doica a rămas un timp în arcada porţii privindu-l îndelung. Apoi s-a întors repede şi a dispărut. Jin-ming n-a mai văzut-o de atunci niciodată.

Bunica se afla încă în Manciuria, unde străbunica tocmai murise de tuberculoză. Înainte de a se duce la închisoare, mama a trebuit să ne trimită la creşă. Pentru că a trebuit să facă totul atât de în grabă, niciuna din grădiniţele municipale nu a putut să primească mai mult de un singur copil, aşa că a trebuit să ne împartă la patru instituţii diferite.

Când a plecat spre locul detenţiei, tata a sfătuit-o: „Să fii perfect sinceră cu Partidul şi să ai încredere deplină în el, deoarece îţi va da un verdict corect." Mama a fost însă cuprinsă de un val de aversiune. Îşi dorise cuvinte mai calde şi mai personale din partea tatei. Încă revoltată şi furioasă pe tata, mama s-a prezentat într-o zi umedă de vară, pentru a doua perioadă de detenţie, de data aceasta pusă sub învinuire de propriul ei Partid.

Faptul că se afla sub anchetă nu însemna implicit că purta deja stigmatul vinei, ci doar că erau anumite aspecte în trecutul ei care trebuiau clarificate. Ea era totuşi îndurerată că trebuia să treacă prin această experienţă umilitoare, după toate sacrificiile şi loialitatea ei evidentă faţă de cauza comunismului. Dar o parte din sufletul ei era încă plină de optimism că umbra neagră a suspiciunii, care o însoţise aproape timp de şapte ani, va putea, în sfârşit, să se destrame pentru totdeauna. Nu avea nimic de care să-i fie ruşine, nimic de ascuns. Ea era o comunistă devotată şi era sigură că Partidul o va recunoaşte ca atare.

O comisie specială, formată din trei persoane, a fost numită să o ancheteze. Şeful ei era un domn Kuang, responsabil cu Afacerile Publice din oraşul Chengdu, ceea ce însemna că era mai mic în grad ca tata, dar superior ca grad mamei. Familiile noastre se cunoşteau bine. Dar în situaţia

actuală, deși era încă binevoitor față de mama, atitudinea lui era mai formală și mai rezervată.

Ca și celelalte deținute, mamei i-au fost repartizate diferite „însoțitoare", care se țineau după ea, chiar și la toaletă, și care dormeau în același pat cu ea. Mamei i se spunea că măsura fusese luată pentru protecția ei. Mama a înțeles implicit că era „protejată" împotriva încercării de a se sinucide sau de a se lua la bătaie cu altcineva.

Aceste femei stăteau în preajma ei în ture. Una dintre ele a fost îndepărtată, deoarece a trebuit să fie reținută și ea pentru investigații. Fiecare însoțitoare trebuia să întocmească un raport zilnic cu privire la comportamentul mamei. Le cunoștea pe aceste femei, întrucât lucrau în birourile districtului, deși nu în departamentul ei. Erau în general prietenoase și, dacă nu luai în considerare lipsa de libertate, mama era tratată bine.

Anchetatorii, împreună cu „însoțitoarea" duceau anchetele sub forma unor conversații prietenești, deși subiectul lor era foarte neplăcut. Prezumția nu era chiar de vinovăție, dar nici de inocență. Și pentru că nu existau proceduri legale adecvate, nu aveai cum să te aperi împotriva insinuărilor.

Dosarul mamei conținea rapoarte detaliate despre fiecare perioadă a vieții ei — ca studentă, activând în clandestinitate, în Federația Femeilor din Jinzhou și în timpul diferitelor ei slujbe în Yibin. Toate fuseseră redactate de șefii ei din perioadele respective. Prima problemă care s-a dezbătut a fost eliberarea ei din închisoare, în 1948, sub guvernarea Guomindangului. Cum a putut familia ei să obțină eliberarea, având în vedere că infracțiunea fusese atât de gravă? Și nici măcar nu fusese torturată! Nu era oare posibil ca arestarea ei să fi fost doar o farsă, cu scopul de a-i oferi o recomandare pentru comuniști, astfel încât să-și croiască un drum către o poziție de încredere, ca agentă a Guomindangului?

Apoi s-a discutat prietenia ei cu Hui-ge. Era limpede că șefii ei din Federația Femeilor din Jinzhou puseseră comentarii defăimătoare la dosar. Așa cum Hui-ge încercase să-și cumpere o asigurare pentru comuniști cu ajutorul ei, au scris aceștia în dosar, poate că și ea a încercat să-și obțină o asigurare similară pentru Guomindang, în cazul în care aceștia ar fi câștigat.

Aceeași întrebare i-a fost pusă și despre pretendenții ei din Guomindang. Nu i-a încurajat oare chiar ea ca să-și pună la adăpost propria persoană? Și se întorceau apoi la aceeași gravă bănuială: a instruit-o vreunul din ei să se piardă printre membrii Partidului Comunist ca să poată lucra pentru Guomindang?

Mama a fost astfel pusă în situația imposibilă de a trebui să-și dovedească nevinovăția. Toate persoanele despre care i-au fost puse întrebări fie fuseseră executate, fie fugiseră în Taiwan sau altundeva unde mama le pierduse urma. Oricum, erau simpatizanți sau membri ai Guomindangului și cuvântul lor tot nu putea fi crezut. Cum vă pot convinge? se gândea ea

în culmea exasperării, în timp ce revenea mereu și mereu asupra acelorași evenimente.

A mai fost întrebată și despre legăturile cu Guomindangul ale unchilor ei și despre relațiile cu fiecare prietenă de școală care, ca adolescente, intraseră în Liga Tineretului din Guomindang în perioada dinaintea preluării de către comuniști a orașului Jinzhou. Instrucțiunile campaniei îi etichetau pe toți cei care fuseseră numiți șefi de departamente în Liga Tineretului după capitularea japonezilor drept „contrarevoluționari". Mama a încercat să argumenteze că Manciuria era un caz special: Guomindangul a fost considerat ca reprezentând China, patria-mamă, după ocupația japoneză. Chiar și Mao fusese o înaltă oficialitate în Guomindang, dar mama s-a ferit să menționeze aceasta. Mai mult, prietenii ei și-au declarat loialitatea față de comuniști în următorii doi ani. I s-a răspuns însă că toți acești vechi prieteni ai ei erau acum demascați drept contrarevoluționari. Mama nu aparținea niciunei categorii condamnate, dar i se punea mereu o întrebare imposibilă: De ce a avut atât de multe legături cu oameni ai Guomindangului?

Mama a rămas în detenție șase luni, perioadă în care a trebuit să participe la mai multe mitinguri de masă în care „agenții dușmani" erau expuși oprobriului public, denunțați, condamnați, încătușați și duși în închisori — în timp ce se urlau sloganuri și zeci de mii de oameni ridicau în aer pumni. Au fost și „contrarevoluționari" care „mărturisiseră" și, în consecință, obținuseră „pedepse mai blânde", adică nu fuseseră trimiși la închisoare. Printre aceștia a fost și o prietenă a mamei. După un astfel de miting s-a sinucis, deoarece în timpul anchetei, din disperare, făcuse o confesiune falsă. Șapte ani mai târziu, Partidul a recunoscut că fusese complet nevinovată.

Mama a fost dusă la aceste mitinguri pentru „a primi o lecție". Având însă un caracter puternic, ea nu s-a lăsat strivită de teamă, ca atâția alții, sau zăpăcită de logica înșelătoare special concepută pentru a o convinge, a anchetelor. Și-a păstrat mintea limpede și a scris povestea vieții ei cu toată sinceritatea.

A trăit nopți întregi fără să poată închide un ochi, incapabilă să-și domine amărăciunea față de tratamentul nedrept. Ascultând bâzâitul țânțarilor din spatele plasei în care se afla patul ei, în fierbințeala fără pic de aer a verii, apoi ploaia de toamnă care-i bătea în geam și apoi liniștea umedă a iernii, i se răsucea îndelung în minte nedreptatea suspiciunilor care planau asupra ei — în special îndoielile exprimate cu privire la arestarea ei de către Guomindang. Era mândră de felul cum se comportase atunci și nu-și închipuise niciodată că acesta va deveni motivul care o va îndepărta cândva de revoluție.

Cu timpul a început să se convingă că nu trebuia să învinovățească Partidul pentru încercările lui de a-și menține puritatea. În China o anumită cantitate de nedreptate era considerată normală. Cel puțin acum

nedreptatea se comitea pentru o cauză mai bună. Și nu înceta să-și repete cuvintele Partidului atunci când acesta cerea sacrificii membrilor săi: „Treci printr-un test, și suferința te va face un comunist mai bun."

Se gândea la posibilitatea de a fi socotită o „contrarevoluționară". Dacă i se întâmpla așa ceva, ar fi contaminați și copiii ei și viețile noastre ar fi fost toate distruse. Singura cale pentru a evita această catastrofă ar fi fost să divorțeze de tatăl meu și să se „renege" ca mamă a noastră. Noaptea, pe când o frământau toate aceste perspective groaznice, a învățat să nu verse nicio lacrimă. Nu putea nici măcar să se întoarcă în pat, trebuia să țină seama de „însoțitoarea" cu care împărțea patul și care, oricât de prietenoasă ar fi fost, tot trebuia să raporteze cum se comportase. Lacrimile ar fi însemnat că se simțea rănită de partid și își pierduse încrederea în el. Amândouă concluziile erau inacceptabile și ar fi putut avea un efect negativ asupra verdictului final.

Mama a strâns din dinți și și-a spus că trebuia să aibă încredere în Partid. Dar chiar și așa, îi era foarte greu să fie complet ruptă de familie și îi era cumplit de dor de copii. Tata nu i-a scris și nu a vizitat-o niciodată — scrisorile și întâlnirile erau interzise. Ceea ce îi trebuia ei acum, mai mult decât orice, era un umăr pe care să-și așeze capul sau, cel puțin, o vorbă bună, de dragoste.

Primea însă apeluri telefonice: de la celălalt capăt al firului îi ajungeau glume, cuvinte de încurajare, de încredere, care o înviorau extraordinar. Unicul telefon din întregul departament se afla pe biroul femeii care răspundea de documentele secrete. Când suna telefonul pentru mama, „însoțitoarea" ei stătea tot timpul în cameră, dar, pentru că toate o plăceau și doreau să-i procure puțină alinare, se prefăceau că nu ascultă. Iar femeia care răspundea de documentele secrete nu făcea parte din echipa de investigare, așa că nu era obligată să asculte sau să raporteze. Adevărul este că toate „însoțitoarele" mamei au apărat-o ca să nu aibă necazuri din pricina convorbirilor ei telefonice. Ele doar raportau: „A telefonat Directorul Chang. Au discutat probleme de familie." S-a răspândit astfel zvonul ce soț atent era tatăl meu, ce îngrijorat era pentru mama și cât de afectuos era. Una din tinerele „însoțitoare" ale mamei i-a spus că tare ar dori să-și găsească un soț atât de drăguț ca tatăl meu.

Dar nimeni n-a știut că nu tatăl meu era cel care o suna la telefon, ci un alt funcționar superior, care trecuse la comuniști de la Guomindang în timpul războiului antijaponez. Deoarece fusese în trecut ofițer în armata Guomindangului, fusese suspectat și întemnițat de comuniști în 1947, dar, ulterior, fusese declarat în afara oricărei bănuieli. I-a povestit mamei experiența lui, pentru a o încuraja și i-a rămas un bun prieten pe tot parcursul vieții. Tata nu i-a telefonat niciodată în cele șase luni de detenție. Din experiența lui în toți anii de când era comunist, el știa că Partidul prefera ca persoana aflată sub anchetă să nu aibă contact cu lumea de afară, nici măcar cu soțul sau soția. În modul lui de gândire, a

o consola pe mama implica un fel de neîncredere în Partid. Mama nu i-a iertat însă niciodată că a părăsit-o într-un moment în care avea cel mai mult nevoie de o vorbă bună şi de dragoste şi de un sprijin mai mult decât de orice. Tata îi dovedise încă o dată că punea Partidul pe primul loc.

Într-o dimineaţă de ianuarie, mama privea iarba care tremura şi se apleca sub ploaia întunecată şi iasomia cu bobocii ei verzi împletiţi pe spalier, când a fost chemată la dl Kuang, şeful echipei de anchetatori. Acesta a anunţat-o că i s-a aprobat să se întoarcă la lucru şi să părăsească locul de detenţie. Trebuia însă să se prezinte la raport în fiecare noapte. Partidul nu ajunsese la o concluzie finală.

Adevărul era că, aşa cum şi-a dat seama mama, ancheta se împotmolise. Cele mai multe suspiciuni nu au putut fi nici dovedite, nici respinse. Deşi pe mama situaţia nu o mulţumea, a preferat în surescitarea ce o cuprinsese la gândul că îşi va revedea copiii, pentru prima oară în şase luni, să dea uitării acest verdict.

Nici noi, în diferitele noastre internate, nu-l văzusem decât rareori pe tata, care era mereu plecat prin sate. În rarele ocazii când revenea în Chengdu, îşi trimitea garda personală sâmbăta ca să ne aducă acasă, pe sora mea şi pe mine. Niciodată n-a trimis după băieţi pentru că erau prea mici şi nu se putea descurca cu ei. „Acasă" era biroul lui. Dar şi când ajungeam acolo, mai trebuia să plece la vreo şedinţă, aşa că garda ne încuia în biroul lui, în care nu era nimic de făcut sau de descoperit, decât să ne luăm la întrecere să suflăm baloane de săpun. Odată eram atât de plictisită, că am băut apă cu săpun şi am fost bolnavă zile întregi.

Când i s-a spus mamei că e liberă să plece, primul gând a fost să sară pe bicicletă şi să alerge la grădiniţele noastre. Cel mai îngrijorată era pentru Jin-ming, care atunci avea doi ani şi jumătate şi pe care abia îl cunoscuse. Dar când şi-a scos bicicleta, care stătuse nefolosită şase luni, a văzut că roţile erau dezumflate şi a trebuit să meargă întâi la un atelier să le umfle. În viaţa ei nu se simţise mai nerăbdătoare ca atunci când se învârtea în jurul lui, nemulţumită de apatia cu care lucra muncitorul.

Mama s-a dus întâi la Jin-ming. Când a ajuns, educatoarea a primit-o cu răceală şi i-a reproşat că Jin-ming fusese printre puţinii copii lăsaţi la grădiniţă în weekenduri. Tata fusese foarte rar să-l vadă şi nu-l luase niciodată acasă. La început, Jin-ming întreba de „Mama Chen", i-a spus femeia. „Asta nu eşti tu, nu-i aşa?" a întrebat-o. Mama a recunoscut că „Mama Chen" fusese doica lui. Mai târziu, copilul se ascundea într-un colţ la ora când alţi părinţi veneau să-şi ia copiii. „Trebuie să fii o mamă vitregă", i-a mai spus educatoarea pe un ton acuzator. Mama nu i-a putut explica.

După ce l-au adus acasă, Jin-ming a rămas într-un colţ al odăii şi a refuzat să se apropie de mama. Stătea acolo tăcut şi nici măcar nu o privea. Mama a scos nişte piersici şi l-a chemat să vină să le mănânce în timp ce le cojea. Dar Jin-ming tot nu s-a mişcat din loc. Atunci, mama a

pus piersicile pe batista ei și le-a împins pe masă. Jin-ming a așteptat să-și retragă mâna și s-a repezit să ia o piersică pe care a devorat-o. Și tot așa, una câte una. Pentru prima oară de când fusese deținută, mama a izbucnit în plâns.

Îmi amintesc de seara când a venit să mă vadă. Aveam aproape patru ani și eram în pătuțul meu cu gratii, ca într-o colivie. Gratiile de pe o latură erau lăsate în jos pentru ca mama să se poată așeza și să mă țină de mână până când adormeam. Dar eu voiam să-i povestesc despre toate aventurile și poznele mele și eram îngrijorată ca, după ce adormeam, mama să nu dispară din nou, de data asta pentru totdeauna.

Ori de câte ori credea că am adormit și încerca să-și retragă mâna, eu o apucam mai tare și începeam să plâng. A rămas lângă mine până aproape de miezul nopții. Am urlat când s-a ridicat să plece, dar ea nu s-a mai întors. Nu știam că fusese eliberată condiționat și că timpul se epuizase.

11

„După campania împotriva dreptei nimeni nu mai deschide gura“

China este redusă la tăcere (1956–1958)

Pentru că nu mai aveam doici, şi mama, eliberată condiţionat, trebuia să se prezinte în fiecare seară pentru raport, noi, copiii, am rămas în continuare la grădiniţele noastre. Mama, oricum, nu se putea îngriji de noi, era prea ocupată „să alerge către socialism“ — aşa cum anunţa un cântec de propagandă — împreună cu restul societăţii chineze.

Cât timp mama fusese în închisoare, Mao îşi accelerase eforturile de a schimba faţa Chinei. În iulie 1955, ceruse grăbirea colectivizării agriculturii, iar în noiembrie anunţase brusc că industria şi comerţul, care rămăseseră în mâinile proprietarilor particulari, urmau să fie naţionalizate.

Mama s-a implicat direct în această campanie. În teorie, statul împărţea proprietatea asupra întreprinderilor cu foştii lor proprietari, care urmau să obţină cinci la sută din valoarea afacerii lor timp de douăzeci de ani. Deoarece în mod oficial, nu exista inflaţie, această sumă ar fi trebuit să reprezinte plata deplină a valorii întreprinderii. Foştii proprietari aveau să rămână directori bine plătiţi, sub conducerea însă a unui membru de partid.

Mama răspundea de o echipă de lucru care superviza naţionalizarea a peste o sută de fabrici de produse alimentare, brutării şi restaurante din districtul ei. Deşi era încă în „libertate condiţionată“, trebuind să raporteze în fiecare seară, şi nici măcar nu putea dormi în patul ei, i se încredinţase această muncă importantă. Partidul îi agăţase un stigmat — *kong-zhi shi-yong* — adică „angajată, dar sub control şi supraveghere“. Eticheta aceasta nu era făcută publică, dar îi era cunoscută ei şi celor care răspundeau de cazul ei. Membrii echipei ei ştiau doar că fusese deţinută timp de şase luni, dar nu şi că era încă sub supraveghere.

După ce a fost închisă, mama i-a scris bunicii, cerându-i să rămână pentru moment în Manciuria. Ea ticluise o scuză, deoarece nu voia ca bunica să știe ce i se întâmplase, dar să nu fie îngrijorată.

Bunica era încă la Jinzhou când a început programul de naționalizare și s-a trezit prinsă în vâltoare. După ce părăsise Jinzhou în 1951 împreună cu dr. Xia, cabinetul medical și farmacia au fost conduse de fratele ei, Yu-lin. După moartea doctorului Xia, în 1952, proprietatea cabinetului medical i-a revenit ei, iar acum, statul intenționa să i-l cumpere.

Pentru toate întreprinderile private, se înființa o comisie alcătuită din membrii echipei de lucrătoare cu reprezentanți atât ai angajaților cât și ai conducerii, pentru a evalua activele astfel încât statul să plătească un „preț corect". Adesea comisia sugera o cifră foarte mică pentru a fi pe placul autorităților. Suma la care a fost evaluat cabinetul doctorului Xia a fost ridicolă, dar prezenta un avantaj pentru bunica: intra în categoria de „mic capitalist", ceea ce îi permitea să se strecoare mai ușor. Nu a fost încântată că fusese aproape expropriată, dar a tăcut din gură.

De campania de naționalizare țineau și procesiunile cu tobe și gonguri, ca și mitingurile nesfârșite, organizate de regim unele dintre ele pentru capitaliști. Bunica a înțeles că toți își exprimau dorința să fie cumpărați de stat, ba chiar manifestau și gratitudine pentru această soluție. Mulți luau cuvântul, spunând că ceea ce li se întâmpla era cu mult mai bine decât se temuseră. Auziseră ei că în Uniunea Sovietică întreprinderile private fuseseră confiscate. În timp ce aici, în China, proprietarii erau despăgubiți și, mai mult decât atât, statul nu le dădea ordin să-și predea întreprinderile. Ei trebuiau să fie de acord, să vrea și ei. Și, bineînțeles, toată lumea voia.

Bunica nu era lămurită în legătură cu ce trebuia să simtă — ură față de cauza pe care o îmbrățișase fiica ei sau bucurie pentru soarta ei, cum i se spunea că ar trebui să simtă. Afacerea cu cabinetul medical și produsele farmaceutice fusese pusă pe picioare prin munca fără preget a doctorului Xia și existența ei și a fiicei ei depindeau de această afacere. Nu putea accepta să o vadă ducându-se pe apa Sâmbetei.

Cu patru ani mai devreme, în timpul Războiului Coreean, guvernul îndemnase populația să-și doneze obiectele de preț pentru a-l ajuta să cumpere avioane de luptă. Bunica nu voise să-și doneze bijuteriile dăruite de generalul Xue și de doctorul Xia, unica ei avere în unele împrejurări. Este adevărat că aveau și o valoare sentimentală. Dar mama și-a unit vocea cu cea a guvernului. Ea considera că bijuteriile erau strâns legate de un trecut depășit și împărtășea vederile Partidului, care le considera fructul „exploatării poporului" și în consecință, socotea că trebuiau restituite acestuia. Mama mai vehicula și argumentul standard privind protejarea Chinei de invazia „imperialiștilor americani", argument care nu însemna mare lucru pentru bunica. Argumentele peremptorii ale mamei erau: „Mamă, pentru ce mai vrei să păstrezi aceste

obiecte? Nimeni nu mai poartă lucruri de felul acesta astăzi. Şi nu ai nevoie să te bizui pe ele ca să trăieşti. Acum că avem Partidul Comunist, China nu va mai fi săracă. De ce eşti îngrijorată? Oricum, mă ai pe mine. Eu am să am grijă de tine. Nu trebuie să-ţi mai faci griji. Eu trebuie să conving populaţia să doneze. Face parte din munca mea. Cum le pot cere acest lucru când propria mea mamă refuză să o facă?" Bunica a cedat. Ar fi făcut orice pentru fiica ei. Şi-a cedat toate bijuteriile cu excepţia a două brăţări, a unei perechi de cercei şi a unui inel de aur, daruri de nuntă de la dr. Xia. A primit o chitanţă de la guvern şi multe laude pentru „zelul ei patriotic".

Bunica a fost însă toată viaţa neconsolată de pierderea bijuteriilor, deşi a fost nevoită să-şi ascundă sentimentele. În afară de ataşamentul sentimental pentru ele, existau considerente de ordin practic. Bunica a trăit tot timpul în nesiguranţă. Puteai oare să ai încredere în Partidul Comunist că va avea grijă de toată lumea? Şi totdeauna?

Iar acum, cu patru ani mai târziu, era din nou în situaţia de a trebui să cedeze statului ceva ce dorea să păstreze, de fapt ultima ei posesiune. De data asta, nu avea de ales şi trebuia să mai fie şi cooperantă, fiindcă nu voia să-şi dezamăgească fiica şi dorea să fie sigură că nu-i va crea nici cele mai mici complicaţii.

Naţionalizarea cabinetului şi farmaciei a fost un proces îndelungat şi bunica a rămas în Manciuria tot timpul cât au durat procedurile. Nici mama nu dorea ca bunica să se întoarcă la Sichuan până când ea însăşi nu şi-ar fi recăpătat deplina libertate de mişcare şi n-ar fi putut reveni în apartamentul ei. Abia în vara anului 1956 i-a fost ridicată restricţia de „eliberare condiţionată". Nici atunci însă nu s-a dat o decizie definitivă în cazul ei. Aceasta a fost obţinută abia la sfârşitul anului. Verdictul emis de autorităţile de partid din Chengdu preciza că s-a dat crezare raportului ei şi că nu avusese legături politice cu Guomindangul. Era o decizie clară care o exonera total. Mama a fost extraordinar de uşurată, îi fusese teamă ca dosarul ei să nu rămână deschis „din lipsă de probe satisfăcătoare", cum se întâmplase în alte dosare similare. În care caz, stigmatul ar fi urmărit-o toată viaţa. Acum, în fine, capitolul s-a închis, şi-a spus ea. I-a rămas foarte recunoscătoare şefului echipei de anchetatori, dl Kuang. De obicei, oficialităţile se fereau să manifeste prea mult zel pentru a se proteja pe ei înşişi. I-a trebuit mult curaj Dlui Kuang ca să se decidă să accepte versiunea ei.

După optsprezece luni de tensiune nervoasă, mama era din nou liberă. Fusese norocoasă. Ca rezultat al campaniei, peste o sută şaizeci de mii de bărbaţi şi femei au fost etichetaţi drept „contrarevoluţionari" şi vieţile lor au fost distruse timp de treizeci de ani. Printre aceştia, s-au numărat prieteni de-ai mamei din Jinzhou, cadre ale Ligii Tineretului din Guomindang. Au fost decretaţi în mod sumar „contrarevoluţionari", au fost daţi afară din slujbe şi trimişi la munca de jos.

Campania aceasta, menită să eradicheze ultimele rămăşiţe ale unui trecut guomindangist, a scos la iveală trecutul familiilor şi legăturile lor. De-a lungul istoriei Chinei, când o persoană era condamnată, uneori întregul clan — bărbaţi, femei şi copii, chiar nou-născuţii — era executat. Execuţiile se puteau extinde şi la veri, până la gradul al nouălea (*zhu-lian jiu-zu*). O persoană acuzată de crimă putea pune în primejdie un întreg cartier.

Până în acel timp, comuniştii acceptaseră în rândurile lor şi persoane cu origine „necorespunzătoare". Mulţi fii şi fiice ale duşmanilor lor s-au ridicat în poziţii înalte. În realitate, cei mai mulţi dintre primii lideri comunişti aveau origini „nesănătoase". După 1955 însă, originea familiei a devenit tot mai importantă. Cu trecerea anilor, Mao lansând o vânătoare de vrăjitoare după alta, numărul de victime a tot crescut, fiecare victimă trăgând după ea multe altele, în primul rând din familia apropiată.

În pofida tuturor acestor tragedii sau poate tocmai din cauza controlului absolut, China era mai stabilă în 1956 decât fusese vreodată în tot secolul. Ocupaţia străină, războiul civil, miile de morţi provocate de foamete, banditii, inflaţia, toate păreau situaţii din trecut, uitate. Stabilitatea, visul oricărui chinez, întreţinea încrederea populaţiei, printre care şi mama, în pofida suferinţelor ei.

În vara anului 1956, bunica mea s-a întors la Chengdu. Primul lucru pe care l-a făcut a fost să dea fuga la creşe şi grădiniţe şi să ne aducă acasă la mama. Bunica detesta grădiniţele din principiu. Copiii, spunea ea, nu puteau fi îngrijiţi ca lumea în grupuri mari. Sora mea şi cu mine ne prezentam bine, dar de îndată ce am văzut-o, am început să zbierăm şi să cerem să plecăm acasă. Cu băieţii a fost altă problemă: educatoarea lui Jin-ming s-a plâns că era teribil de retras şi nu lăsa pe niciun adult să-l atingă. Tot timpul cerea, calm, dar cu obstinaţie, să vină fosta lui doică. Arăta ca o marionetă de lemn, cu un zâmbet inexpresiv pe faţă. Unde îl puneai, în picioare sau jos, acolo rămânea nemişcat. Nu ştia să ceară să fie dus la toaletă şi nici măcar nu părea să ştie să plângă. Bunica l-a luat în braţe şi Jin-ming a devenit pe loc preferatul ei.

Imediat ce ne-am întors în apartamentul mamei, bunica n-a mai rezistat şi şi-a dat drumul la toată mânia şi nedumerirea acumulate. Printre lacrimi, i-a acuzat pe tatăl şi pe mama mea că sunt nişte „părinţi fără inimă". Nu ştia, biata de ea, că mama nu avusese de ales.

Dar cum bunica nu ne putea purta de grijă la toţi patru, cei mari, sora mea şi cu mine, a trebuit să rămânem la grădiniţă în timpul săptămânii. În fiecare luni dimineaţa, tata şi garda lui de corp ne ridicau pe umeri şi ne cărau la grădiniţă, în vreme ce noi urlam, dădeam din picioare şi le smulgeam părul din cap.

Situaţia asta a durat ceva timp. Apoi, subconştientul meu a descoperit un mod de a protesta. Am început să mă îmbolnăvesc în intervalul de

timp cât eram la grădiniță, cu temperaturi înalte, care i-au alarmat pe doctori. De îndată ce ajungeam acasă, boala dispărea în mod miraculos. În cele din urmă, sora mea și cu mine am avut voie să rămânem acasă.

Pentru bunica, florile și copacii, norii și ploaia erau ființe vii, cu inimă și lacrimi și înzestrate cu simț moral. Vom fi în siguranță dacă vom urma vechile reguli chinezești după care trebuie să se ghideze copiii, în comportarea lor *ting-hua* („să acorzi atenție cuvintelor", „să fii cuminte"). În caz contrar, ni se vor putea întâmpla tot felul de necazuri. Când mâncam portocale, bunica ne atrăgea atenția să nu înghițim sâmburii. „Dacă nu mă ascultați, într-o bună zi n-o să mai puteți intra în casă. Fiecare sâmbure este un pui de portocal care vrea să crească tot ca și voi. O să crească liniștit în burtica voastră tot mai mare, până când, într-o zi, *Ai-ya!* Îl vezi cum a ieșit din vârful capului! O să-i crească frunze și o să facă portocale și o să fie mai înalt decât ușa noastră..."

Ideea de a purta pe cap un pomișor de portocal mă fascina atât de tare încât, într-o bună zi, am înghițit în mod deliberat un sâmbure — unul singur, nu mai mulți. Nu-mi trebuia o livadă întreagă pe cap, ar fi fost prea grea. Toată ziua mi-am pipăit capul, la fiecare minut, să văd dacă nu crăpase. În mai multe rânduri, am fost gata s-o întreb pe bunica dacă o să am voie să mănânc portocalele care o să-mi crească pe cap, dar m-am abținut ca să nu afle că fusesem neascultătoare. M-am gândit că atunci când o să vadă pomul o să-i spun că a fost un accident. Am dormit foarte prost în acea noapte, simțeam că ceva îmi împingea țeasta.

De obicei, poveștile bunicii mă făceau să adorm fericită. Știa o mulțime, din literatura clasică chineză. Dar noi mai aveam și cărți despre animale și păsări, și mituri, și povești cu zâne. Aveam și povești străine pentru copii, printre care poveștile lui Hans Christian Andersen și fabulele lui Esop. *Scufița Roșie, Albă ca Zăpada și cei șapte pitici* și *Cenușăreasa* au fost tovarășele copilăriei mele.

Dar nu numai poveștile îmi plăceau, ci și cântecele de leagăn. Ele au fost prima mea întâlnire cu poezia. Deoarece limba chineză se bazează pe tonuri, versurile sunt foarte melodioase. Eram fascinată când o auzeam pe bunica intonând poeme clasice, fără să le pot înțelege sensul. Ea le recita în stilul tradițional, psalmodiind, scoțând sunete tărăgănate care urcau și coborau în cadență. Mama a auzit-o o dată cum ne recita niște poeme scrise cu aproximativ cinci sute de ani înainte de Christos. Ei i s-au părut prea grele pentru noi și a încercat s-o oprească. Dar bunica a contrazis-o, spunând că nu era nevoie să înțelegem sensul, doar să ne sune în urechi muzicalitatea versurilor. Adesea a regretat că își pierduse țitera acum douăzeci de ani, când părăsise orașul Yixian.

Frații mei nu prea erau interesați de basmele dinainte de culcare și nici nu cereau să li se citească. Doar sora mea, care dormea în aceeași cameră cu mine, îmi semăna în privința poveștilor și mai avea și o memorie

extraordinară. Îi uimise pe toţi recitând ca pe apă la vârsta de trei ani lunga baladă a lui Puşkin *Pescarul şi peştişorul de aur*.

Viaţa mea de familie se scurgea în linişte şi era învăluită în iubire. Oricât de multe ar fi avut mama de reproşat soţului ei, se certa rareori cu el, cel puţin nu în prezenţa noastră, a copiilor. Pe măsură ce creşteam, tata îşi manifesta tot mai rar dragostea faţă de noi prin contact fizic. Un tată nu obişnuia să-şi ia copiii în braţe sau să le arate afecţiunea sărutându-i sau îmbrăţişându-i. Pe băieţi îi mai lua în cârcă şi îi bătea pe umăr sau îi mângâia pe cap, dar rareori şi pe fete. După ce am trecut de trei ani, ne ridica cu grijă de subsuori, menţinându-se strict în convenţia chineză de a evita o intimitate cu propriile fiice. Nici nu intra în camera noastră de culcare, a fetelor, fără să ne ceară permisiunea. Nici mama nu se apropia fizic de noi pe cât şi-ar fi dorit, deoarece ea trebuia să respecte alte legi, şi anume pe cele ale modului de viaţă puritan al comuniştilor. La începutul anilor '50, un comunist trebuia să se dăruiască atât de deplin revoluţiei şi poporului, încât orice demonstraţie a afecţiunii pentru copil era privită ca o împărţire a loialităţii. Tot timpul în afară de cel dedicat meselor sau somnului aparţinea revoluţiei. Orice acţiune nelegată direct de revoluţie, cum ar fi fost să-ţi duci copiii în braţe, trebuia expediată cât mai rapid posibil.

La început, mamei i-a fost greu să se obişnuiască cu aceste precepte. Faptul că „pune familia pe primul loc" era o critică îndreptată constant împotriva ei de colegii din Partid. Până la urmă, a devenit un fel de robot care muncea non-stop. Iar când ajungea, în sfârşit, acasă, noi eram culcate de mult. Nu-i mai rămânea decât să se aşeze pe paturile noastre, să ne privească feţele adormite şi să ne asculte răsuflarea liniştită. Era clipa cea mai fericită a zilei pentru ea.

Când avea puţin timp, ne lua în braţe şi ne scărpina uşor sau ne gâdila, mai ales pe la coate, ceea ce ne procura o plăcere intensă. Cât despre mine, când îmi puneam capul în poala ei şi mama mă gâdila în urechi, mă simţeam în al nouălea cer. Pentru chinezi, scărpinatul în ureche era o formă tradiţională de a crea plăcere. De când eram copil, îmi amintesc meseriaşi purtând pe umeri o platformă cu un scaun de bambus la un capăt, iar la celălalt atârnând zeci de minuscule beţişoare de urechi pufoase.

Începând cu 1956, oficialităţile au început să aibă duminicile libere. Aşa că şi părinţii noştri ne duceau în parcuri şi în locuri de joacă, unde ne dădeam în leagăn şi ne învârteam în căluşei sau ne dădeam drumul pe derdeluşuri acoperite cu gazon. Îmi aduc bine aminte cum alunecam şi făceam tumbe periculoase şi palpitante, voind să aterizăm în braţele părinţilor, dar, de cele mai multe ori, reuşind să ne oprim unul după altul, în tufişurile de hibiscus.

Bunica tot nu se împăca cu gândul atât de îndelungatei absenţe a părinţilor noştri. „Ce fel de părinţi sunt ăştia?" ofta ea, clătinând din cap.

Ca să compenseze lipsa lor, își consuma toată dragostea și energia pe noi. Dar tot nu putea face față să îngrijească patru copii, așa că mama a invitat-o pe mătușa Jun-ying să vină să locuiască cu noi. Ea se înțelegea foarte bine cu bunica și în căminul nostru a domnit armonia până în 1957, când a venit în gospodărie o fată. Asta a coincis cu mutarea noastră într-o nouă locuință situată într-o fostă casă parohială creștină. Tot acolo a venit să locuiască și tata, astfel că, pentru prima oară, familia locuia împreună sub același acoperiș.

Fata în casă avea optsprezece ani. Când a ajuns la noi, era îmbrăcată într-o bluză de pânză imprimată cu flori și purta pantaloni. Localnicii, care purtau culori terne, conform puritanismului comunist, dar și potrivit snobismului urban, o priveau de sus, considerând-o lipsită de gust. Doamnele de la oraș adoptaseră moda rusească în ce privește îmbrăcămintea, dar servitoarea noastră continua să poarte costumul țărănesc tradițional, cu bluza încheiată într-o parte cu nasturi din pânză, în loc de nasturi moderni, din plastic. În loc de curea, își lega pantalonii cu o sfoară din fire de bumbac. Multe femei de la țară care se mutau la oraș preferau să-și schimbe straiele ca să nu arate ca niște țărănci necivilizate. Dar pe ea o lăsau indiferentă părerile celorlalte, ceea ce — după mine — demonstra tărie de caracter. Avea mâini mari și aspre și un zâmbet timid și sincer pe fața pârlită de soare, cu gropițe în obrajii ei trandafirii. Întreaga familie a plăcut-o pe loc. Fata lua masa cu noi și muncea alături de bunica și de mătușa mea. Bunica era chiar încântată să aibă două prietene apropiate și, în același timp, două confidente, din moment ce mama nu era niciodată lângă ea.

Servitoarea noastră provenea dintr-o familie de proprietari de pământ și căutase cu disperare să plece de la țară și să scape de discriminarea căreia trebuia să-i facă față acolo. În 1957, devenise din nou posibil să angajezi personal provenind dintr-o familie de origine „necorespunzătoare". Campania din 1955 luase sfârșit și atmosfera era, în general, mai relaxată.

Comuniștii instituiseră un sistem potrivit căruia toată lumea trebuia să se înregistreze în localitatea de reședință (*hu-kou*). Doar cei înregistrați ca locuitori urbani aveau drept la rații alimentare. Fata noastră era înregistrată la țară și nu beneficia de rație când a venit la noi, dar rațiile familiei noastre erau mai mult decât suficiente pentru a o hrăni și pe ea. Un an mai târziu, mama a ajutat-o să-și transfere domiciliul la Chengdu.

Servitoarea noastră primea și o leafă de la părinții mei. Sistemul de alocații de stat fusese abolit la sfârșitul lui 1956, când tata a trebuit să renunțe la garda de corp, în schimbul unui servitor, care făcea diferite treburi în birou, îi servea ceaiul și avea grijă de mașini. Părinții mei primeau acum salarii în funcție de gradele din administrație. Mama avea gradul 17, iar tata, gradul 10, ceea ce însemna că salariul lui era dublu față de al mamei. Deoarece produsele de bază erau ieftine și nu exista conceptul

unei societăţi de consum, salariile lor împreună erau mai mult decât suficiente. Tatăl meu făcea parte dintr-o categorie cunoscută sub denumirea de *gao-gan* „funcţionari superiori", termen aplicat celor de la gradul 13 în sus, în număr de circa două sute de persoane în Sichuan. Din cei de la gradul 10 în sus erau sub douăzeci în întreaga provincie, a cărei populaţie se ridica acum la circa şaptezeci şi două de milioane.

În primăvara lui 1956, Mao şi-a anunţat o nouă politică, a „Celor o sută de flori" (*bai-hua qi-fang*) care, în teorie, însemna o mai mare libertate pentru arte, literatură şi cercetarea ştiinţifică. Partidul urmărea să atragă pe cetăţenii educaţi ai Chinei, de care ţara avea nevoie, întrucât intra într-un nou stadiu de industrializare „postredresare".

Nivelul educaţional general al ţării fusese întotdeauna foarte scăzut. Populaţia era imensă — peste şase sute de milioane la acea dată — şi marea majoritate nu se bucurase niciodată de un nivel de viaţă decent. Guvernarea ţării a fost mereu dictatorială şi funcţiona păstrând populaţia în ignoranţă şi, ca urmare, în obedienţă. Mai exista şi problema limbii: scrierea chineză este extrem de grea, fiind bazată pe zeci de mii de caractere, fără legătură cu sunetele, fiecare având trăsături complicate care trebuie memorate separat. Sute de milioane de indivizi erau totalmente analfabeţi.

Oricine avea cât de cât o oarecare educaţie era considerat „intelectual". Sub comunişti, care îşi bazau politica pe împărţirea în clase, „intelectualii" au devenit o categorie specifică, deşi oarecum vagă, care includea doicile, infirmierele, studenţii şi actorii, dar şi inginerii, tehnicienii, scriitorii, profesorii, doctorii şi oamenii de ştiinţă.

Potrivit politicii Celor o sută de flori, ţara s-a bucurat aproape un an de o relaxare relativă. Apoi, în primăvara lui 1957, Partidul a îndemnat intelectualii să-i critice pe înalţii funcţionari de la cei aflaţi la bază până la cei din vârf. Mama mea credea că această nouă campanie era destinată să încurajeze o mai mare liberalizare. După cuvântarea lui Mao pe acest subiect, care a fost reluată şi comentată până la nivelul ei, a fost atât de emoţionată că nu a putut dormi toată noaptea. Îi licărea speranţa că în China va exista un partid cu adevărat modern şi democrat, un partid care să accepte critica pentru a se întări. Era mândră că e comunistă.

Când la nivelul mamei li s-a vorbit despre cuvântarea lui Mao, care cerea criticarea oficialităţilor, oamenii nu au fost informaţi şi despre alte remarci pe care el le făcuse cu acea ocazie, şi anume despre ademenirea şerpilor afară din găurile lor — adică descoperirea celor ce îndrăzneau să i se opună lui sau regimului său. Cu un an înainte, liderul sovietic Hruşciov îl denunţase pe Stalin într-o „cuvântare secretă" şi acest fapt l-a îngrozit pe Mao care se identificase cu Stalin. Mao a mai fost zdruncinat şi de revoluţia din Ungaria, prima încercare reuşită — chiar dacă de scurtă durată — de a dărâma un regim comunist instaurat. Mao mai ştia şi că o mare proporţie a populaţiei educate chineze era în favoarea unei liberalizări şi a unei slăbiri a presiunilor. De aceea voia să prevină o „revoltă

chino-ungară". În realitate, el însuși le-a spus mai târziu liderilor maghiari că apelul lui de a se da cale liberă criticii fusese o capcană, pe care o prelungise, chiar după ce colegii lui îi sugeraseră să o oprească, în scopul de a se asigura că depistase orice disident potențial.

Pe Mao nu-l îngrijorau muncitorii și nici țăranii, întrucât era încredințat că aceștia le erau recunoscători comuniștilor pentru că le umpluse stomacul și le asigurase o viață stabilă. Pe de altă parte, îi disprețuia deoarece nu credea despre ei că au capacitatea mintală de a-l contesta. În intelectuali însă nu a avut niciodată încredere. Ei jucaseră un rol important în Ungaria și erau în stare să gândească liber.

Necunoscându-i manevrele secrete, atât oficialitățile, cât și intelectualii s-au angajat în solicitarea și exprimarea criticilor. Potrivit lui Mao, ei „puteau spune tot ce le trecea prin minte și până la capăt". Mama repeta aceste cuvinte plină de entuziasm în școli, spitale și în grupurile de petrecere a timpului liber de care era răspunzătoare. Tot felul de opinii se auzeau la seminariile organizate în acest scop sau pe afișele lipite pe ziduri. Personalități bine cunoscute dădeau exemplu publicând critici în ziare.

Mama, ca aproape toată lumea, era și ea criticată. Cea mai serioasă critică venea de la școli și o acuza de favoritism pentru școlile „pilot" (de elită) — *zhong-dian*. În China existau un număr de școli și de universități desemnate în mod oficial, în care predau profesorii cei mai buni și care se bucurau de o serie de facilități. În aceste școli se selectau cei mai inteligenți elevi, ceea ce le garanta intrarea în universități, mai ales în universitățile „de elită". Au fost profesori de la școli obișnuite care s-au plâns că mama acorda prea multă atenție școlilor „de elită", în detrimentul școlilor în care predau ei.

Și profesorii intrau în sistemul de gradații; cei mai buni primeau gradații onorifice, care le dădeau dreptul la salarii mai mari, o aprovizionare cu alimente specială, mai ales în perioade de penurie, o locuință mai bună și bilete gratuite la teatru. Majoritatea profesorilor cu gradații aflați în subordinea mamei păreau să fi provenit din familii de origine „necorespunzătoare" și unii dintre profesorii fără gradații se plângeau că mama acorda prea multă importanță meritului profesional și nu apartenenței la o anumită „clasă". Mama și-a făcut autocritica privitor la lipsa ei de imparțialitate față de școlile de elită, dar s-a apărat spunând că nu a greșit când, pentru promovare, a folosit criteriul meritului profesional.

A mai existat o critică pe care mama de altfel a ignorat-o plină de dezgust. Directoarea unei școli primare, care intrase în Partid în 1945 — înaintea mamei mele —, nu accepta să primească ordine de la ea și a atacat-o pe motiv că își obținuse slujba doar datorită situației tatălui meu.

S-au mai înregistrat și alte plângeri: directori de școli care cereau dreptul de a-și alege profesorii în loc să fie numiți de o autoritate superioară; directori de spitale care cereau să aibă dreptul de a cumpăra ierburi și alte medicamente pentru că aprovizionarea de către stat nu corespundea

necesităţilor; chirurgii cereau raţii mai mari de alimente, deoarece considerau că pentru efortul depus aveau nevoie de tot atâta hrană cât un actor de kung-fu dintr-o operă tradiţională, în timp ce raţiile lor erau cu o pătrime mai mici. Un funcţionar tânăr s-a plâns de dispariţia de pe pieţele din Chengdu a unor faimoase articole tradiţionale, precum „foarfeci pentru piele cu urme de vărsat „Wong" şi perii „Hu" pentru bărbi, care fuseseră înlocuite cu produse inferioare, de serie. Mama a fost de acord cu multe din aceste păreri, dar ea nu putea face nimic, întrucât intrau în competenţa statului. Tot ce putea era să le înainteze către autorităţile superioare.

Avalanşa aceasta de critici, care nu erau adesea decât răzbunări personale sau sugestii practice, nepolitizate, având doar scopul unei îmbunătăţiri a situaţiei de fapt, a durat circa o lună, la începutul verii anului 1957. În iunie, cuvântarea lui Mao despre „ademenirea şerpilor din găurile lor" a fost transmisă verbal până la nivelul mamei.

În această cuvântare, Mao a spus că „elementele de dreapta" se dedaseră unui atac violent împotriva Partidului Comunist şi împotriva sistemului socialist din China. A mai spus că aceste elemente de dreapta constituiau unu până la zece la sută din totalitatea intelectualilor şi că aceştia trebuiau zdrobiţi. Pentru a simplifica lucrurile, s-a stabilit o cifră de cinci la sută, jumătatea celor două extreme, proporţia de elemente care trebuiau identificate. Pentru a respecta această proporţie, mama trebuia să găsească peste o sută de elemente de dreapta în organizaţiile din subordinea ei.

Nu-i făcuseră plăcere unele dintre criticile ce-i fuseseră aduse; totuşi, puţine ar fi putut fi considerate „anticomuniste" sau „antisocialiste". Judecând după ceea ce citise în ziare, părea să fi existat unele atacuri împotriva monopolului comunist al puterii şi sistemului socialist. În şcolile şi spitalele din sectorul ei nu se puseseră astfel de probleme. Unde naiba să găsească ea elementele de dreapta?

Şi, afară de asta, i se părea injust să pedepsească oamenii care au luat cuvântul după ce fuseseră invitaţi, chiar obligaţi, să o facă. Mai mult, Mao garantase în mod explicit că nu vor fi represalii pentru luările de cuvânt. Ea însăşi ceruse, plină de entuziasm, ca lumea să-şi exprime criticile.

Dilema ei era identică cu cea a milioanelor de oficiali de-a lungul şi de-a latul Chinei. În Chengdu, Campania împotriva elementelor de dreapta a pornit încet, dar dureros. Autorităţile provinciale au decis să-l dea ca exemplu pe dl Hau, secretarul de partid al unui institut de cercetări, la care lucrau oameni de ştiinţă de frunte din întregul Sichuan. Se aştepta ca el să aducă un număr considerabil de elemente de dreapta; a raportat că în institut nu există niciunul. „Cum de este posibil?" l-a întrebat şeful. „Unii dintre cercetători au studiat în străinătate, în Occident. Ei trebuie să fi fost contaminaţi de societatea occidentală. Cum te poţi aştepta ca ei să se simtă fericiţi în comunism? Cum se poate să nu fie

elemente de dreapta printre ei?" Dl Hau a ripostat că simplul fapt de a se afla în China, prin propria lor alegere, dovedea că nu erau ostili comuniștilor. El a mers atât de departe, încât a garantat personal pentru ei. A fost atenționat de mai multe ori să-și retragă cuvintele. Până la urmă a fost declarat el însuși de dreapta, dat afară din partid și din slujbă. Gradul lui de funcționar public a fost drastic diminuat, a urmat o reducere majoră a salariului, apoi a fost pus să spele pardoseala laboratoarelor din institutul pe care îl condusese.

Mama îl cunoștea pe dl Hau și îl admira pentru că ținuse la principiile lui. S-a împrietenit cu el, prietenie care mai dăinuie și astăzi. Și-a petrecut multe seri cu el împărtășindu-i îngrijorările, deoarece în soarta lui și-o recunoștea și pe a ei, dacă nu producea numărul de elemente de dreapta care îi fusese repartizat.

În fiecare zi, după obișnuitele mitinguri fără de sfârșit, mama trebuia să raporteze Comitetului Municipal de Partid cum mergea campania. Responsabil pentru campanie în Chengdu era un anume domn Ying, un bărbat înalt, slab și cam arogant. Mama ar fi trebuit să-i ofere numărul de elemente de dreapta, pe care le-ar fi descoperit. Nu trebuia să dea nume, important era numărul.

Dar unde să-i găsească ea pe cei o sută de „anticomuniști, antisocialiști, elemente de dreapta"? În cele din urmă, dl Kong, unul dintre adjuncții ei, care răspundea de educație pentru Districtul Oriental, a informat-o că directoarele câtorva școli identificaseră niște persoane în școlile lor. Una dintre acestea era învățătoare la o școală primară, iar soțul ei, un ofițer în Guomindang, fusese ucis în războiul civil. Ea se exprimase cândva cum că „China de astăzi este mai rea decât în trecut". Se certase într-o zi cu directoarea care o criticase că se cam lenevise. Ea s-a înfuriat și a pălmuit-o pe directoare. Alte două învățătoare au încercat să o oprească, spunându-i să fie atentă cu directoarea, că e gravidă. A fost reclamată că ar fi zbierat că voia „să scape de acel bastard comunist" (referindu-se la fătul din pântecele femeii).

A fost raportat un alt caz al unei profesoare al cărei soț fugise în Taiwan odată cu Guomindangul și care se lăuda la alte profesoare tinere cu bijuteriile pe care i le dăduse soțul ei, încercând să le trezească invidia pentru viața pe care o dusese în timpul Guomindangului. Acele tinere raportaseră și că femeia le spusese „ce păcat că americanii nu câștigaseră războiul din Coreea și nu înaintaseră în China".

Dl Kong o asigurase pe mama că verificase faptele. Nu era de datoria mamei să facă anchete. Încercarea putea fi considerată ca intenție de a proteja elementele de dreapta și de a pune la îndoială integritatea colegilor ei.

Deși nici directorii de spitale, nici adjuncții care conduceau sectorul de sănătate nu au informat despre elementele de dreapta, mai mulți doctori au fost totuși etichetați ca atare de către autoritățile superioare ale

municipalității pentru criticile aduse în mitingurile anterioare, organizate de aceleași autorități.

Cu toate eforturile, toate elementele de dreapta adunate nu au reușit nici măcar să atingă cifra zece, mult sub procentajul impus. Dl Ying începuse să se sature de lipsa de zel manifestată de mama și de colegii ei și i-a imputat direct faptul de a nu fi descoperit elemente de dreapta, aceasta dovedind că ea însăși era „dintr-un material de dreapta". Să fii etichetat de dreapta însemna nu numai să devii un paria politic și să-ți pierzi slujba, ci — mai important — copiii și familia să fie discriminați și viitorul lor să fie în pericol. Copiii ar fi fost dați afară din școală, și familia din strada în care locuiau. Comitetul de rezidenți ar fi urmat să-i spioneze pentru a afla cine îi vizitează. Iar dacă un element de dreapta era exilat la țară, țăranii aveau grijă să-i dea de făcut muncile cele mai grele, atât lui, cât și familiei sale. Adevărul era însă că nimeni nu prea știa exact la ce să se aștepte și această nesiguranță era, prin ea însăși, un puternic motiv de teamă.

Aceasta era dilema mamei mele. Dacă ar fi fost etichetată „de dreapta", ar fi trebuit fie să renunțe la copii, fie să le distrugă viitorul. Iar tatăl meu ar fi fost probabil obligat să divorțeze sau ar fi fost și el trecut pe lista neagră și supus unei puternice suspiciuni. Chiar dacă mama se sacrifica și divorța, întreaga familie ar fi rămas stigmatizată în veci ca suspectă. Dar prețul salvării ei și a familiei era distrugerea a mai mult de o sută de oameni nevinovați împreună cu familiile lor.

Mama nu i-a vorbit tatei despre toate astea. Ce soluție i-ar fi putut da el? Era revoltată că, datorită poziției lui înalte, el nu avea de-a face cu cazuri concrete. Doar funcționarii de rang mediu și inferior, ca dl Ying și mama, adjuncții ei, directoarele de școli și directorii de spitale erau obligați să ia astfel de decizii dureroase.

Una din instituțiile din districtul controlat de mama era Colegiul de Calificare a Profesorilor numărul 2 din Chengdu. Studenții din colegiile de calificare a profesorilor primeau burse cu care își plăteau taxele și locuința. Evident, aceste instituții atrăgeau elevi din familii sărace. Prima linie ferată care lega Sichuan — „Grânarul Paradisului" — de restul Chinei fusese terminată de curând. Rezultatul a fost că mari cantități de produse alimentare au fost transportate brusc din Sichuan în alte regiuni ale Chinei, ceea ce a făcut ca prețurile multor articole să se dubleze și chiar să se tripleze aproape peste noapte. Studenții colegiului s-au trezit că nivelul lor de trai practic a scăzut de două ori și au organizat o demonstrație prin care cereau burse mai mari. Această acțiune a fost comparată de dl Ying cu aceea a Cercului Petofi în revoluția ungară din 1956 și i-a numit pe studenți „spirite înrudite cu intelectualii maghiari". A dat ordin ca toți studenții care participaseră în demonstrație să fie categorisiți ca elemente de dreapta. În colegiu se aflau circa trei sute de studenți, dintre care o sută treizeci luaseră parte la demonstrație. Toți au primit eticheta de elemente de dreapta din partea dlui Ying. Deși colegiul nu era în sub-

ordinea mamei, era situat în districtul ei și autoritățile municipale i-au inclus în mod arbitrar în cota ei.

Mamei nu i-a fost iertată lipsa de inițiativă. Dl Ying a trecut numele ei pe o listă de anchetă fiind suspectă de convingeri de dreapta. Din fericire, înainte de a apuca să facă ceva iremediabil a fost condamnat el însuși ca element de dreapta.

În martie 1957, dl Ying se dusese la Peking pentru o conferință a șefilor de departamente regionale și municipale de Afaceri Publice din întreaga Chină. În discuțiile pe comisii, delegații au fost încurajați să-și exprime nemulțumirile cu privire la modul în care erau administrate instituțiile în zonele lor. Dl Ying a emis niște plângeri destul de inofensive împotriva primului secretar al comitetului de partid al regiunii Sichuan, Li Jing-quan, cunoscut sub numele de Comisarul Li. Tatăl meu era șeful delegației din Sichuan la conferință, așa că i-a revenit lui sarcina să facă raportul de rutină la întoarcere. Când a început Campania împotriva elementelor de dreapta, Comisarul Li a hotărât că nu-i place ce spusese dl Ying. A vrut să verifice cu adjunctul șefului delegației, dar acesta, din prudență, se retrăsese în toaletă când își începuse dl Ying critica. Spre sfârșitul campaniei, Comisarul Li l-a etichetat pe dl Ying drept element de dreapta. Când a aflat acest lucru, tatăl meu a fost disperat, acuzându-se că era, în parte, responsabil pentru căderea dlui Ying. Mama a încercat să-l convingă de contrariul: „Nu este vina ta!", dar el nu a încetat să se culpabilizeze.

Multe oficialități au folosit campania pentru a-și rezolva conflicte personale: unii, pentru a completa cota își livrau dușmanii, alții acționau din pură răzbunare. La Yibin, soții Ting au epurat multe persoane talentate cu care nu se împăcau sau pe care le invidiau. Aproape toți asistenții tatălui meu, pe care îi alesese și îi promovase el, au fost condamnați drept persoane cu convingeri de dreapta. Un fost asistent, pe care tata îl aprecia foarte mult, fusese categorisit drept „extremist de dreapta". Crima lui fusese o singură remarcă, și anume că încrederea Chinei în Uniunea Sovietică nu trebuia să fie „absolută". Aceasta într-un moment în care partidul proclama contrariul. El a fost condamnat la trei ani într-un gulag chinez, unde a lucrat la construirea unei șosele într-o regiune sălbatică, de munte, și unde mulți prizonieri au murit.

Campania împotriva elementelor de dreapta nu a afectat restul societății. Țăranii și muncitorii și-au văzut înainte de viața lor. După un an, când a luat sfârșit, cel puțin cinci sute de mii de persoane au intrat în categoria elementelor de dreapta — studenți, profesori, scriitori, artiști, oameni de știință și alți profesioniști. Majoritatea și-au pierdut slujbele și au fost trimiși la muncă grea, în gulaguri. Atât ei, cât și familiile lor au devenit cetățeni de rangul doi. Lecția a fost dură, dar limpede: critica de orice fel nu va fi tolerată. Din acel moment, populația nu s-a mai plâns, nu și-a mai făcut auzit glasul. Un proverb popular a rezumat atmosfera: „După cele

« trei anti », nimeni n-a mai vrut să aibă pe mână bani; după campania împotriva elementelor de dreapta, nimeni nu-şi mai deschide gura."

Dar tragedia anului 1957 nu a fost numai reducerea populaţiei la tăcere. Posibilitatea de a cădea în abis a devenit impredictibilă. Sistemul procentului de vinovaţi, combinat cu vendetele personale, însemna că oricine putea fi persecutat pentru nimic.

Jargonul popular a exprimat foarte bine atmosfera. Printre categoriile celor de dreapta existau „elemente de dreapta obţinute prin tragere la sorţi" (*chou-qian you-pai*), existau oameni care trăgeau la sorţi pentru a decide cine să fie numit „de dreapta", şi „elemente de dreapta de toaletă" (*ce-suo you-pai*), oameni care s-au trezit nominalizaţi de dreapta în absenţă, după ce nu s-au putut abţine să se ducă la toaletă în timpul lungilor mitinguri. Mai erau şi unii de dreapta, despre care se spunea că „aveau otravă, dar nu o scoteau la iveală" (*you-du bu-fang*): aceştia erau oameni nominalizaţi ca fiind de dreapta fără să fi spus ceva împotriva cuiva. Când unui şef nu-i plăcea un subaltern, el putea spune: „Nu arată bine" sau „Tatăl lui a fost executat de comunişti, cum să nu vrea să se răzbune? Doar că nu o spune deschis". Un şef de unitate cu inimă curată spunea uneori contrariul: „Pe cine să numesc? Nu pot face aşa ceva nimănui. Spune că sunt eu." Era numit în mod popular „autorecunoscut de dreapta" (*zi-ren you-pai*).

Pentru foarte mulţi, anul 1957 a fost un moment de cumpănă. Mama era încă devotată cauzei comuniste, dar în mintea ei au început să se strecoare îndoieli cu privire la punerea în practică a teoriei. Începuse să discute despre aceste îndoieli cu prietenul ei, dl Hau, directorul epurat din institutul de cercetări, dar nu şi le-a dezvăluit niciodată tatălui meu, nu pentru că el nu avea îndoieli, ci pentru că el nu le-ar fi discutat cu mama. Regulamentele de partid, ca şi ordinele militare, interziceau membrilor să vorbească între ei despre politica partidului. În statutul partidului se stipula că fiecare membru trebuia să asculte fără condiţii de organizaţia sa de partid şi că un membru de rang inferior trebuia să asculte de cel cu un grad superior. Dacă aveai o nemulţumire, o puteai exprima numai înaintea unei oficialităţi de rang mai înalt, care era reprezentantul organizaţiei de partid. Această disciplină militară pe care o introduseseră comuniştii în zilele Yan'an şi mai înainte era crucială pentru succesul lor. Era un formidabil instrument al puterii, necesar într-o societate în care relaţiile personale erau mai puternice decât orice alte reguli. Tatăl meu aderase total la această disciplină. El credea sincer că revoluţia nu putea fi înfăptuită şi apărată dacă era supusă încercărilor. Într-o revoluţie trebuia să lupţi de partea ei, chiar dacă nu era perfectă, câtă vreme credeai că era mai bună decât alternativa ei. Unitatea era un imperativ categoric.

Mama îşi dădea seama că, în privinţa relaţiei tatălui meu cu partidul, ea era un outsider. Odată, când a îndrăznit să facă unele comentarii critice cu privire la situaţie şi nu a primit niciun răspuns de la el, i-a spus cu

amărăciune: „Tu ești un bun comunist, dar un soț lamentabil!" Tata a aprobat din cap. I-a spus că știa.

Paisprezece ani mai târziu, tata ne-a povestit nouă, copiilor, ce era cât pe ce să i se întâmple în 1957. Încă din primele zile ale sale în Yan'an, pe când avea doar douăzeci de ani, fusese prietenul apropiat al unei cunoscute scriitoare, Ding Ling. În martie 1957, conducea delegația provinciei Sichuan la o conferință pentru Afaceri Publice. Scriitoarea i-a trimis un mesaj prin care îl invita să o viziteze în Tianjin, în apropierea Pekingului. Tata ar fi vrut să dea curs invitației, dar a renunțat deoarece se grăbea să ajungă acasă. Câteva luni mai târziu, Ding Ling a fost etichetată drept elementul de dreapta numărul unu din întreaga Chină. „Dacă mă duceam să o văd, ne-a spus tata, aș fi fost terminat și eu."

12

„Femeile capabile pot pregăti masa fără ingrediente“

Foametea
(1958–1962)

Împlinisem șase ani în toamna anului 1958 și am început să frecventez o școală primară la circa douăzeci de minute de mers pe jos de locuința noastră, pe alei pietruite, dar pline de noroi. Zilnic, către și de la școală scotoceam din ochi fiecare părticică de drum pentru a descoperi cuie rupte, zimți ruginiți și orice așchie de metal ce s-ar putea ascunde între pietre. Acestea trebuiau culese pentru a alimenta cuptoarele care produceau oțel, ceea ce reprezenta ocupația mea principală. Da, așa este, la vârsta de șase ani eram implicată în producția de oțel și eram în competiție cu colegii mei de școală pentru predarea celei mai mari cantități de fier vechi. De jur împrejurul meu, pretutindeni, din megafoane urla o muzică „înălțătoare“, iar pe ziduri și străzi dădeai la tot pasul de flamuri, afișe și lozinci uriașe scrise pe pereții caselor: „Trăiască Marele Salt Înainte“ și „Faceți oțel cu toții!“ Deși nu prea înțelegeam de ce, știam că președintele Mao dăduse ordin națiunii să facă mult oțel. În școala mea, ustensile ca niște creuzete au înlocuit ceaunele în care se fierbea altădată mâncarea pe uriașele sobe de gătit din bucătărie. Toate așchiile de fier, împreună cu vechile ceaune sparte în bucăți erau puse la topit la foc continuu. Profesoarele noastre alimentau cu rândul sobele cu lemn de foc și amestecau fragmentele de fier cu linguri uriașe. Noi, copiii, nu aveam prea multe lecții, cu profesoarele atât de preocupate să păzească topitura. Cei mai mari dintre noi participam la campanie, iar restul făceam în mod organizat curățenie în apartamentele profesoarelor și le păzeam copiii.

Îmi amintesc cum am vizitat odată, cu alți câțiva copii, un spital unde era internată o profesoară arsă foarte grav pe brațe de la stropii de fier topit săriți din cazan. Doctori și infirmiere în halate albe se agitau fre-

netic în jurul ei. Şi în incinta spitalului se afla un cuptor care trebuia alimentat tot timpul de doctori cu buşteni — chiar în timp ce făceau operaţii bolnavilor — şi pe tot timpul nopţii.

Cu puţin înainte să încep şcoala, familia mea se mutase din casa parohială într-un complex, unde era şi sediul guvernului regional. Cartierul cuprindea mai multe străzi cu blocuri de apartamente şi de birouri şi un număr de vile mari şi era înconjurat de de un zid înalt, care îl separa de lumea de afară. Lângă poarta principală, în interior, se afla o clădire în care fusese în al Doilea Război Mondial Clubul Ofiţerilor Americani. Ernest Hemingway stătuse acolo în 1941. Clădirea clubului era în stilul tradiţional chinez, cu marginile acoperişului din ţigle galbene ridicate în sus şi stâlpi solizi de un roşu închis. Găzduia acum birourile Secretariatului Guvernului din Sichuan.

În parcarea complexului pe locul unde aşteptau altădată şoferii se construise un cuptor uriaş. Noaptea, cerul era iluminat de flăcări şi zgomotul făcut de mulţimile care se agitau în jurul cuptorului putea fi auzit până în camera mea, la o depărtare de trei sute de yarzi. Ceaunele familiei mele s-au dus cu toatele în cuptorul din curte, împreună cu ustensilele metalice de bucătărie. Nu am suferit pentru pierderea lor, deoarece tot nu mai aveam nevoie de ele. Nu mai era permis să-ţi prepari mâncarea acasă, toată lumea trebuia să mănânce la cantină. Cuptorul era nesăţios. A înghiţit patul părinţilor mei, moale şi confortabil, cu arcuri de oţel. La fel şi balustradele străzilor din oraş şi tot ce era metalic. Luni de zile, abia dacă i-am văzut pe părinţii mei. De cele mai multe ori, nici nu veneau acasă, deoarece trebuiau să se asigure că temperatura cuptoarelor din birourile lor nu scădea niciun moment.

În acea epocă Mao şi-a lansat ideea lui pripită de a transforma China într-o putere modernă, de primă mărime. A botezat oţelul „mareşalul" industriei şi a dispus ca producţia de oţel să fie dublată într-un an: de la 5,35 milioane tone în 1957, la 10,7 milioane tone în 1958. Dar, în loc să încerce să dezvolte industria oţelului cu muncitori calificaţi, a angrenat toată populaţia să participe. Pentru fiecare unitate exista o cotă de oţel şi, timp de multe luni de zile, populaţia şi-a abandonat munca normală zilnică pentru a o aduce la îndeplinire. Dezvoltarea economică a ţării a fost redusă la întrebarea simplistă: câte tone de oţel pot fi produse? şi întreaga naţiune era târâtă în această unică acţiune. S-a estimat în cifre oficiale că aproape o sută de milioane de ţărani au fost scoşi de la muncile agricole şi implicaţi în producţia de oţel. Ei alcătuiseră forţa de muncă ce producea hrana populaţiei. Munţii au fost dezgoliţi de păduri pentru combustibil. Cu toate aceste eforturi, randamentul producţiei de masă a oţelului s-a ridicat doar la ce populaţia numea „balegă de vită" *(niu-shi-ge-da)*, adică nişte excremente nefolositoare.

Situaţia aceasta cu totul absurdă ilustrează nu numai ignoranţa lui Mao în ce priveşte modul cum acţionează economia unei ţări, dar şi

indiferența lui aproape metafizică pentru realitate — o trăsătură interesantă, poate, la un poet, dar cu totul altceva la un lider politic cu putere absolută. La bază se afla un profund dispreț pentru viața umană. Cu puțin timp în urmă, îi mărturisise ambasadorului Finlandei: „Chiar dacă Statele Unite au bombe atomice mai puternice și le îndreaptă asupra Chinei, făcând o gaură în pământ sau aruncându-l în aer, asta ar fi de o mare importanță pentru sistemul solar, dar ar constitui o problemă nesemnificativă dacă privești universul ca pe un întreg."

Voluntarismul lui Mao fusese întărit de experiența lui recentă în Rusia. Adânc deziluzionat de demascarea lui Stalin de către Hruşciov în 1956, Mao a participat, la sfârșitul anului 1957, la o întrunire a liderilor comuniști. S-a întors de acolo convins că Rusia și aliații ei abandonaseră socialismul și deveniseră „revizioniști". În ochii lui, China era singura țară fidelă comunismului. El trebuia să indice noua cale. Megalomania și voluntarismul se cam amestecau în mintea lui Mao.

Ideea lui fixă cu oțelul a fost acceptată fără discuție ca și celelalte obsesii ale lui. Dintr-odată i-a cășunat pe vrăbii — devorau grăunțele. Așa că a mobilizat fiecare gospodărie: ieșeam cu toții afară și făceam zgomote infernale, bătând în orice obiect de metal, de la talgere la tigăi, ca să speriem vrăbiuțele din copaci care, până la urmă, trebuiau să cadă moarte de foame. Chiar și astăzi îmi sună în urechi larma făcută de frații mei și de mine, dar și de membrii guvernului, așezați sub un copac uriaș din curtea noastră.

Nu trebuie uitate nici fantasticele obiective economice pe care le stabilea. Mao pretindea că producția industrială a Chinei ar putea-o depăși pe aceea a Statelor Unite și Marii Britanii în decurs de cincisprezece ani. Pentru chinezi, aceste țări reprezentau lumea capitalistă. Să le depășim ar fi putut fi considerat un triumf asupra dușmanului. Aceste ținte îi atrăgeau pe oameni, făceau apel la mândria lor și le stârneau entuziasmul. Fuseseră umiliți de refuzul Statelor Unite și al majorității țărilor occidentale mari de a le acorda recunoașterea diplomatică și acum puteau arăta lumii că erau în stare să o realizeze, că voiau să creadă în miracole. Mao le oferea inspirația. Energia populației trebuia să-și găsească o canalizare. Și acum o găsise. Spiritul *gung-ho* era mai puternic decât prudența, tot așa cum ignoranța triumfa asupra rațiunii.

La începutul anului 1958, la scurtă vreme după întoarcerea lui de la Moscova, Mao a făcut o vizită de aproximativ o lună la Chengdu. Se înflăcărase la ideea că China putea face orice, mai ales să preia conducerea socialismului din mâinile Uniunii Sovietice. Când se afla în Chengdu, Mao a plănuit „Marele Salt Înainte". Orașul i-a organizat o mare paradă, dar participanții habar nu aveau de prezența lui acolo. Iar el s-a ascuns. În timpul parăzii s-a lansat un slogan „Femeile capabile pot pregăti o masă fără ingrediente", inversând un vechi proverb chinezesc: „Oricât de capabilă ar fi o femeie nu poate pregăti o masă fără ingrediente."

Oratoria exagerată devenise sarcină concretă. Fantezii imposibile trebuiau să devină realităţi.

În anul acela a fost o primăvară încântătoare. Într-una din zile, Mao a ieşit să se plimbe într-un parc numit „Căsuţa acoperită cu paie a lui Du Fu", poetul Tang din secolul opt. Biroul Districtului Oriental al mamei trebuia să asigure securitatea în acea zonă a parcului, astfel că ea şi colegii ei patrulau cu conştiinciozitate făcând pe turiştii. Mao nu obişnuia însă să respecte un program sau să-şi anunţe dinainte mişcările, aşa că mama a aşteptat ore întregi într-o ceainărie, bând ceai ca să rămână trează. Cuprinsă de o stare de neastâmpăr, le-a spus colegilor că pleacă să se mişte puţin. Dar a intrat în aria de securitate a Districtului Occidental, unde nu era cunoscută, şi a fost luată imediat în urmărire. Secretarul de partid al Districtului Occidental a primit rapoarte cu privire la „o femeie suspectă" şi a venit să constate personal cine era „femeia suspectă"; recunoscând-o, a izbucnit în râs: „Dar aceasta este vechea noastră tovarăşă Xia din Districtul Oriental!" Mama a fost însă criticată de şeful ei, şeful Districtului Guo, „pentru a fi rătăcit de colo-colo indisciplinată".

Mao a vizitat şi un număr de ferme pe Platoul Chengdu. Până atunci, cooperativele agricole fuseseră mici. Mao a dispus pe loc ca toate cooperativele să se unească formând unităţi mai mari, care au fost numite ulterior „comunele poporului"

Cu începere din acea vară, China a fost organizată în aceste noi unităţi, fiecare numărând între două mii şi douăzeci de mii de gospodării. Una dintre primele unităţi s-a aflat în regiunea Xushui, în provincia Hebei din Nordul Chinei, unitate pentru care Mao a făcut o pasiune subită. În zelul lui de a dovedi că meritau atenţia lui Mao, şeful local s-a lăudat că vor produce de zece ori mai multe grâne decât înainte. Mao a zâmbit cu gura până la urechi şi i-a răspuns: „Ce ai să faci cu toată producţia asta? La urma urmei, nu e aşa de rău să ai prea multă hrană. Statul nu o vrea. Toţi ceilalţi au destul ei înşişi. Dar fermierii de aici pot mânca pe săturate. Puteţi mânca şi cinci mese pe zi!" Mao se îmbăta cu apă rece, lăsându-se în voia visului etern al ţăranului chinez — mai multă hrană. După cuvintele lui Mao, sătenii au ieşit în întâmpinarea dorinţelor Marelui lor Conducător supralicitând şi spunând că produceau mai mult de un milion de pfunzi (50 000 kg) de cartofi pe *mu* (un *mu* reprezintă o şesime dintr-un acru; un acru aprox. = un pogon) şi peste 130 000 pfunzi (un pfund =453 g) de grâu pe *mu* şi varză cântărind cinci sute pfunzi fiecare căpăţână.

A urmat o perioadă când a te legăna în fantezii şi a le împărtăşi şi altora, dar şi a crede în ele devenise o practică împinsă dincolo de imaginabil. Ţăranii mutau recolta de pe mai multe parcele pe una singură, pentru a demonstra oficialităţilor de partid că produseseră o recoltă miraculoasă. Asemenea „potemkiniade agricole" erau prezentate unor oameni de ştiinţă, reporteri, vizitatori din alte regiuni şi străini orbiţi sau care

voiau să nu vadă. Deşi aceste recolte se stricau în general, în câteva zile, din cauza transplantări fără respectarea timpului potrivit sau a densităţii prea mari, vizitatorii nu aflau aceasta sau nu voiau să afle. O mare parte a populaţiei era atrasă în această lume confuză şi nebună. „Automistificarea în timp ce îi înşeli pe alţii" *(zi-qi-qi-ren)* a cuprins întreaga naţiune. Destul de mulţi oameni, printre care oameni de ştiinţă din domeniul agricol şi lideri ai partidului, afirmau că văzuseră cu propriii lor ochi miracolele. Iar cei ce nu se alăturau acestor relatări fanteziste începeau să se îndoiască şi să se învinovăţească. Sub o dictatură ca aceea a lui Mao, când informaţia era ţinută ascunsă şi falsificată, pentru oamenii de rând era foarte greu să aibă încredere în propria lor experienţă sau în cunoştinţele lor. Ca să nu mai spun că se confruntau acum cu un val uriaş de fervoare, ce cuprinsese întreaga naţiune şi avea să întunece orice urmă de raţiune. Devenise uşor să ignori realitatea şi să-ţi pui toată încrederea în Mao. Era cel mai uşor să te laşi dus de frenezia aceasta colectivă. Să te opreşti şi să te gândeşti şi să fii circumspect însemna să-ţi cauţi necazul cu orice preţ.

O caricatură oficială înfăţişa un om de ştiinţă sub chipul unui şoarece chiţăind: „La o maşină de gătit ca a ta nu poţi să fierbi decât apa pentru ceai." Lângă el se afla un muncitor uriaş, care ridica gigantica poartă a unei ecluze, lăsând să curgă un val de fier topit, şi care îi răspundea: „Cât de mult poţi să bei?" Majoritatea celor care-şi dădeau seama de absurditatea situaţiei erau prea speriaţi ca să se pronunţe, mai cu seamă după Campania împotriva elementelor de dreapta din 1957. Căci aceia care şi-au exprimat unele îndoieli au fost imediat reduşi la tăcere sau daţi afară din slujbe, acţiune urmată de discriminare faţă de familie şi de un viitor sumbru pentru copiii lor.

În multe locuri, cetăţenii care refuzau să laude creşterile masive de producţie erau bătuţi până când cedau. La Yibin, şefi ai unităţilor de producţie erau atârnaţi cu mâinile legate la spate în piaţa publică a satului, unde erau bombardaţi cu întrebări de felul:

— Cât de mult grâu poţi să produci pe *mu*?

— Patru sute de *jin* (circa patru sute cincizeci pfunzi — o cantitate realistă).

Apoi, după ce era bătut:

— Cât grâu poţi să produci pe *mu*?

— Opt sute de *jin*.

Dar nici această cifră imposibil de realizat nu era suficientă.

Nefericitul era bătut în continuare sau lăsat să atârne acolo până când era auzit şoptind: „Zece mii de *jin*." Uneori, bietul om murea acolo pentru că refuza să mărească cifra sau, pur şi simplu, fiindcă nu apuca să o mărească suficient de mult.

Mulţi ţărani sau oficialităţi de origine ţărănească, implicaţi în astfel de scene, nu credeau în competiţia aceasta ridicolă, dar teama de a fi acuzaţi

de neîncredere era mai puternică. Ei erau cei ce transmiteau ordinele partidului și erau în siguranță câtă vreme îl urmau pe Mao. Sistemul totalitar în care trăiau le subminase și pervertise simțul răspunderii. Chiar și medicii ajunseseră să ridice în slăvi însănătoșiri miraculoase ale unor bolnavi incurabili.

În complexul unde locuiam veneau camioane cu țărani zâmbitori, care raportau realizări fantastice, depășind toate recordurile. Într-o zi au adus un castravete monstruos, lung cât jumătate de camion. În altă zi o roșie purtată cu greutate de doi copii. Altă dată, un porc gigantic, care abia încăpuse în camion. Țăranii pretindeau că aveau acasă un porc la fel de mare, deoarece, în mod evident, cel din camion era din carton. În ochii mei de copil el apărea însă ca adevărat. Poate că mă lăsam înșelată de toți adulții din jurul meu, care se comportau ca și cum totul era real. Populația a învățat să sfideze rațiunea și să se lase convinsă de înșelăciune.

Întreaga națiune a adoptat dublul limbaj. Cuvintele nu mai reprezentau realitatea, responsabilitatea și adevăratele gânduri ale oamenilor. Minciunile alunecau ușor pe limbă deoarece cuvintele își pierduseră înțelesul și, de aceea, încetaseră să mai fie luate în serios.

Situația s-a înrăutățit prin înregimentarea continuă a societății. Când a instituit comunele țărănești, Mao a spus că avantajul principal era acela că oamenii vor fi „ușor de controlat", deoarece vor trăi de aci înainte într-un sistem organizat și nu vor mai fi lăsați de capul lor. Li se dăduseră deja ordine de foarte sus cum să-și lucreze pământul. Tot Mao a fost acela care a rezumat întreaga agricultură în opt cuvinte: „solul, îngrășămintele, apa, semințele, sădirea în cuiburi dese, protecție, supraveghere, tehnologie". Comitetul Central al Partidului de la Peking a emis instrucțiuni pe două pagini, în care li se spunea țăranilor din toată China cum să-și îmbunătățească tarlalele, în altă pagină, cum să folosească îngrășămintele și în alta, cum să sădească în cuiburi dese. Instrucțiunile acestea, de o incredibilă simplitate, trebuiau urmate cu strictețe: țăranii trebuiau să-și răsădească plantele tot mai des, în cadrul unor campanii continue.

Încă un mijloc de înregimentare, devenit, pe atunci, o obsesie pentru Mao, erau cantinele în fiecare comună. În stilul lui fantezist, el definea comunismul ca un sistem de „cantine publice, care oferă mese gratuite". Faptul că aceste cantine nu produceau ele însele alimentele necesare nu-l preocupa. În 1958, regimul a interzis efectiv să se ia masa acasă. Fiecare țăran trebuia să mănânce la cantina comunei. Ustensilele de bucătărie, precum ceaunele — și, în unele locuri, banii — erau proscrise. Statul și comuna urmau să aibă grijă de toți cetățenii. În fiecare seară, după o zi de muncă, țăranii se înșirau la ușa cantinei și mâncau pe săturate, ceea ce nu li se mai întâmplase în trecut, chiar în anii cei mai buni și în regiunile cele mai fertile. Acum ei consumau și prăpădeau întreaga rezervă de hrană. Se așezau la rând și pe câmp, dar cât de mult munceau nu mai conta, pentru că produsele aparțineau acum statului și nu mai aveau o

legătură cu viaţa lor. Mao prezisese doar că China se îndrepta spre o societate comunistă care, pentru chinezi, însemna „să împarţi bunurile materiale" şi, prin aceasta, ţăranii înţelegeau că vor primi oricum o parte, indiferent cât vor munci. În absenţa oricărui stimulent, se duceau pe câmp şi trăgeau un somn bun.

Faptul că agricultura era neglijată se datora şi priorităţii acordate oţelului. Mulţi ţărani erau extenuaţi după ce petreceau ore întregi căutând combustibil, şpan şi obiecte din fier, chiar minereu şi întreţinând focul continuu; aşa că munca la câmp era lăsată pe seama femeilor şi copiilor, care trebuiau să se descurce cum puteau, făcând totul manual, deoarece şi animalele erau implicate în producţia de oţel. În toamna lui 1958, când a venit vremea recoltei, abia zăreai câţiva ţărani pe câmp.

Eşecul strângerii recoltei, şi aşa sărace, din 1958 a reprezentat un avertisment pentru penuria de alimente care se prefigura, chiar dacă statisticile oficiale arătau o creştere de două ori a producţiei agricole. S-a anunţat oficial că producţia de grâu în China anului 1958 a depăşit-o pe aceea a Statelor Unite. Ziarul partidului *People's Daily*, a iniţiat un sondaj al opiniei publice cu titlul: „Cum vom face faţă problemei unei producţii prea mari de hrană."

Departamentul tatălui meu răspundea de presa din Sichuan, care publica ştiri extravagante ca toate ziarele din China. Presa era vocea partidului, iar când era vorba de politica partidului, nici tata, nici altcineva din media nu aveau un cuvânt de spus. Ei făceau parte dintr-o uriaşă curea de transmisie. Tatăl meu urmărea însă alarmat situaţia nou creată: singurul lucru pe care-l putea face era să apeleze la conducătorii partidului.

Astfel că, la sfârşitul lui 1958, a trimis o scrisoare Comitetului Central din Peking, în care arăta că modul acesta de a realiza producţia de oţel era inutil şi ducea la risipirea forţelor de muncă: ţăranii erau extenuaţi, munca lor era zadarnică şi exista o penurie de alimente. Făcea un apel la măsuri urgente. Scrisoarea i-a fost înmânată guvernatorului, pentru a o transmite mai departe. Guvernatorul Lee Da-zhang era numărul doi în provincie. El îi dăduse prima slujbă tatei atunci când venise la Chengdu de la Yibin şi îl trata ca pe un prieten.

Guvernatorul Lee i-a spus însă tatălui meu că nu va trimite scrisoarea mai departe. Nu conţinea nicio noutate, a spus el. „Partidul ştie tot. Ai încredere în el." Mao spusese că, în niciun caz, populaţia nu trebuia descurajată. „Marele Salt Înainte" modificase psihologia chinezilor, transformându-i din nişte indivizi pasivi într-un popor care poate face ceva, care şi-a însuşit principiul „ridică-te şi mergi", spusese el, şi acest spirit nou nu trebuie descurajat.

Guvernatorul Lee i-a mai adus la cunoştinţă tatei că liderii provinciali îi dăduseră porecla periculoasă de „Opoziţie", întrucât lăsase să-i scape în faţa lor unele dezacorduri. Şi că doar datorită celorlalte calităţi, loialitatea lui totală faţă de partid şi simţului rigid al disciplinei, tata mai era

încă în poziția în care era. „Norocul tău, a spus guvernatorul, este că ți-ai arătat îndoielile doar către Partid, și nu în public." L-a prevenit pe tata că ar putea da de necazuri serioase, atât el și familia lui, cât și „alții", incluzându-se cu acești „alții" și pe el însuși, prietenul lui, dacă tatăl meu ar insista să exprime asemenea îngrijorări. Tatăl meu nu a mai insistat. Fusese pe jumătate convins de argumentele prietenului său și riscul era prea mare. Ajunsese la acel stadiu când nu mai era incapabil de compromisuri.

Dar tatăl meu și colegii lui din Departamentul de Afaceri Publice adunaseră un număr mare de plângeri, ceea ce făcea parte din sarcina lor de serviciu, și le transmiseseră la Peking. Se simțea o nemulțumire generală, atât în sânul populației, cât și printre oficialități. Adevărul era că Marele Salt Inainte declanșase cea mai serioasă sciziune în conducere de când comuniștii luaseră puterea, cu zece ani în urmă. Mao a trebuit să renunțe la cel mai puțin important din cele două posturi principale, cel de președintele statului, în favoarea lui Liu Shaoqi, care a devenit al doilea om în China. Prestigiul lui reprezenta însă numai o mică parte din prestigiul lui Mao, care și-a păstrat postul-cheie de șef al partidului.

Vocile disidenților au devenit însă atât de puternice încât partidul a trebuit să convoace o conferință specială, care s-a ținut la sfârșitul lunii iunie 1959 în stațiunea montană Lushan din centrul Chinei. La conferință, ministrul Apărării, mareșalul Peng Dehuai, i-a adresat o scrisoare lui Mao în care critica ce se întâmplase în timpul Marelui Salt Înainte și recomanda o abordare realistă a economiei. Scrisoarea era însă destul de reținută și de fapt se încheia pe nota obligatorie de optimism (în cazul dat, ideea de a ajunge din urmă Marea Britanie în patru ani). Deși Peng era unul din cei mai vechi camarazi ai lui Mao și unul din apropiații lui, Mao nu accepta nici cea mai ușoară critică, mai ales într-un moment când era în defensivă, întrucât știa că greșise. Folosind limbajul jignit și îndurerat care îi plăcea atât de mult, Mao a descris scrisoarea ca pe „un bombardament cu intenția să dărâme dn temelii Lushan". S-a îndărătnicit și a prelungit lucrările conferinței mai mult de o lună, atacându-l cu sălbăticie pe mareșalul Peng. Atât Peng cât și câțiva susținători de-ai lui au fost calificați drept „oportuniști de dreapta". Peng a fost dat afară din minister și pus în arest la domiciliu. Ulterior a fost pensionat înainte de termen la Sichuan unde i s-a asigurat o slujbă măruntă.

Mao a trebuit să unelteasc serios ca să se mențină la putere. În aceasta era un maestru desăvârșit. Lectura lui preferată, pe care o recomanda și altor lideri de partid, era o colecție clasică de mai multe volume despre putere și intrigile de curte. De fapt, guvernarea lui Mao poate fi cel mai bine înțeleasă dacă o comparăm cu o curte medievală, în care el își exercita puterea, hipnotizându-și curtenii și supușii. Era un desăvârșit maestru și în politica lui „divide et impera" și în manipularea înclinației omului de a-și da semenul pradă lupilor. Până la urmă, puțini lideri de vârf l-au susținut pe mareșalul Peng, deși erau, și ei, dezamăgiți de politica

dusă de Mao. Singurul care a putut evita să-şi manifeste părerea a fost secretarul general al partidului, Deng Xiaoping, care îşi fracturase piciorul. Mama vitregă a lui Deng mormăia mereu: „Am lucrat pământul toată viaţa mea, dar n-am auzit niciodată de asemenea metode absurde de a munci pământul!" Iar când Mao a aflat cum îşi rupsese Deng piciorul — jucând biliard — a comentat: „Cât de oportun."

Comisarul Li, primul secretar pentru Sichuan, s-a întors după conferinţă la Chengdu cu un document conţinând observaţiile făcute de Peng la Lushan. Acest document a fost distribuit funcţionarilor de la gradul 17 în sus şi li s-a cerut să se pronunţe dacă erau sau nu de acord cu ele.

Tatăl meu auzise ceva despre divergenţele de la Luchan de la guvernatorul provinciei Sichuan. La o şedinţă de „analiză", tata a făcut câteva declaraţii vagi cu privire la scrisoarea lui Peng. După aceea, a făcut ceva ce nu mai făcuse niciodată: a prevenit-o pe mama că era o capcană. Iar mama a fost foarte emoţionată, constatând că, pentru prima oară, tata pusese interesul ei înaintea regulilor partidului. Spre marea ei surpriză, o mulţime de cetăţeni păreau să fi fost şi ei preveniţi, căci la „analiza" colectivă, jumătate din colegi şi-au manifestat indignarea după lectura scrisorii lui Peng şi au declarat că criticile acestuia erau „cu totul nefondate". Alţii păreau să-şi fi pierdut uzul vorbirii şi au mormăit nişte fraze evazive. Un tip a reuşit să o scalde, spunând: „Eu nu sunt în situaţia de a fi sau de a nu fi de acord, deoarece nu cunosc dacă faptele prezentate sunt reale. Dacă este aşa, îl voi sprijini. Evident că nu o voi face dacă nu sunt adevărate."

Şeful biroului pentru cereale şi şeful oficiului poştal din Chengdu erau amândoi veterani ai Armatei Roşii şi luptaseră sub comanda mareşalului Peng. Ambii s-au declarat de acord cu cele spuse de bătrânul şi venerabilul lor comandant, adăugând şi propriile lor experienţe din cele trăite în sate în sprijinul observaţiilor lui Peng. Mama şi-a pus întrebarea cum de aceşti bătrâni soldaţi nu ştiau de capcana în care căzuseră. Dacă ştiau, s-au comportat eroic. Îşi dorea şi ea să fi avut curajul lor. Dar ea trebuia să se gândească la copii — ce li s-ar putea întâmpla, ce s-ar alege de ei? Unde era spiritul liber din timpul studenţiei? s-a întrebat ea cu oarecare amărăciune. Iar când i-a venit rândul, a spus: „Opiniile din scrisoare nu corespund cu politica Partidului din ultimii ani."

Cu toate acestea, şeful ei, dl Guo, a fost de părere că luarea ei de cuvânt era cu totul nesatisfăcătoare, deoarece nu reuşise să-şi declare atitudinea. Zile întregi, mama a trăit într-o stare de îngrijorare. Veteranii din Armata Roşie, care-l sprijiniseră pe Peng, au fost denunţaţi ca „oportunişti de dreapta", daţi afară din slujbe şi trimişi la munca de jos. Mama a fost convocată într-o şedinţă în care i-au fost criticat „tendinţele de dreapta". Dl Guo a amintit încă una din „gravele ei erori". În 1959, se dezvoltase în Chengdu un soi de piaţă neagră, pe care se vindeau pui şi ouă. Deoarece comunele preluaseră puii de la ţăranii individuali şi nu

erau în stare să-i crească în crescătorii, puii şi ouăle dispăruseră din magazine, care erau proprietate de stat. Câţiva ţărani reuşiseră cumva să păstreze sub pat unul sau doi pui şi acum îi vindeau pe ascuns la preţuri de douăzeci de ori mai mari. Funcţionarii erau trimişi în fiecare zi să-i prindă pe ţărani. I-a venit rândul şi mamei să ia parte în acele razii, dar ea i-a argumentat dlui Guo astfel: „Ce e rău să le dai oamenilor lucrurile de care au nevoie? Dacă există cerere, ar trebui să existe şi ofertă." Din cauza acestei păreri, mama a fost avertizată cu privire „la tendinţele ei de dreapta".

Epurarea „oportuniştilor de dreapta" a zdruncinat din nou partidul, deoarece foarte mulţi funcţionari erau de acord cu Peng. Lecţia pe care trebuiau să o accepte era că autoritatea lui Mao nu putea fi pusă la îndoială — chiar dacă era evident că greşea. Funcţionărimea şi-a dat seama că, oricât de sus s-ar afla — în definitiv, Peng fusese ministrul Apărării — sau oricare îi era poziţia — Peng fusese un favorit recunoscut al lui Mao — va cădea cu siguranţă în dizgraţie. Mai ştiau şi că nu-ţi puteai spune părerea şi apoi să-ţi dai demisia, nici nu puteai demisiona pe tăcute: demisia era privită ca un protest inacceptabil. Nu exista nicio ieşire. Gurile membrilor de partid, ca şi gura populaţiei, erau acum pecetluite. Marele Salt Înainte a intrat de acum într-o fază de excese şi mai nebuneşti. Au fost impuse de la vârf tot mai multe obiective economice imposibil de realizat. Tot mai mulţi ţărani au fost mobilizaţi să producă oţel. Şi tot mai multe ordine arbitrare au curs provocând haos în ţară.

La sfârşitul anului 1958, când Marele Salt Înainte atinsese punctul culminant, a fost lansat un proiect uriaş de construcţii: zece mari imobile trebuiau terminate în zece luni în capitala Peking, pentru a sărbători, la 1 octombrie 1959, a zecea aniversare a întemeierii Republicii Populare.

Unul din cele zece imobile era Marea Casă a Poporului, un edificiu cu coloane, în stilul sovietic, în partea de vest a Pieţei Tiananmen. Frontonul de marmură avea o lungime de peste un sfert de milă, iar în sala principală, a banchetelor, împodobită cu candelabre, puteau intra mai multe mii de persoane. Aici urmau să se ţină întrunirile importante şi tot aici liderii aveau să-i primească pe vizitatorii străini. Încăperile grandioase au fost numite după provinciile Chinei. Tatălui meu i-a revenit răspunderea decorării Camerei Sichuan şi, când lucrarea a fost terminată, i-a invitat pe liderii partidului, care avuseseră legături cu Sichuan, să o viziteze. Deng Xiaoping, originar din Sichuan, dar şi bunul lui prieten, mareşalul Ho Lung, un faimos Robin Hood chinez, şi unul din creatorii Armatei Roşii, au fost prezenţi.

La un moment dat, tata a fost solicitat în altă parte şi i-a lăsat împreună cu un vechi coleg de-al lor — fratele lui Deng — la o discuţie liberă. Când a revenit, l-a auzit pe mareşalul Ho spunându-i fratelui lui Deng,

în timp ce-l arăta pe Deng: „El ar trebui să fie cu adevărat pe tron." Când şi-au dat seama că tatăl meu era prezent, s-au oprit din conversaţie.

După acest incident, tata a fost tare îngrijorat. Şi-a dat seama că auzise fără să vrea frânturi din dezacordul de la vârf. Orice ar fi făcut sau n-ar fi făcut i-ar fi putut provoca necazuri mari. Adevărul este că lui nu i s-a întâmplat nimic; dar când mi-a povestit, zece ani mai târziu, acest incident, a recunoscut că de atunci trăise cu teama unui posibil dezastru. „Doar să fi auzit şi te făceai vinovat de trădare", a spus el folosind un termen care însemna „o crimă pedepsită cu decapitarea".

Ce auzise el nu era altceva decât indiciul unor dezamăgiri provocate de Mao, sentiment împărtăşit de mulţi lideri la vârf, chiar şi de noul preşedinte Liu Shaoqi.

În toamna anului 1959, Liu a venit la Chengdu pentru a inspecta o comună numită „Splendoarea Roşie". În anul precedent, Mao fusese foarte entuziasmat de producţia astronomică de orez a acestei comune. Înainte să sosească Liu, oficialităţile locale au făcut o razie, adunând pe toţi cei care le-ar fi putut crea probleme şi i-a încuiat într-un templu. Dar Liu a avut o „cârtiţă" şi, pe când trecea prin faţa templului, s-a oprit şi a cerut să arunce o privire înăuntru. Oficialităţile au născocit o mulţime de scuze, pretinzând chiar că templul era pe punctul de a se prăbuşi, dar Liu a refuzat să se lase convins. În cele din urmă, lacătul mare şi ruginit a fost deschis şi un grup de ţărani sărăcăcioşi au apărut în lumină. Oficialităţile, jenate, au început să-i explice lui Liu că aceştia erau „agitatori", care fuseseră încuiaţi pentru că l-ar fi putut agresa pe distinsul vizitator. Ţăranii închişi au rămas tăcuţi. Conducătorii comunei, deşi complet neputincioşi din punct de vedere politic, aveau puteri nemăsurate asupra vieţii oamenilor. Dacă voiau să pedepsească pe cineva, îi puteau da cea mai cumplită muncă de făcut, cea mai redusă hrană şi puteau inventa orice scuză pentru a-l hărţui, denunţa, chiar aresta.

Preşedintele Liu a pus câteva întrebări, dar ţăranii doar au zâmbit şi au mormăit ceva. În ce îi privea, era de preferat să-l ofenseze pe preşedintele ţării decât pe şefii locali. Preşedintele urma să plece peste câteva minute la Peking, dar şefii comunei rămâneau cu ei pentru tot restul vieţii lor.

La scurt timp după această întâmplare, un alt lider important a venit la Chengdu, mareşalul Zhu De, însoţit de unul din secretarii particulari ai lui Mao. Zhu De era şi el originar din Sichuan şi fusese comandantul Armatei Roşii şi artizanul militar al victoriei comuniştilor. Din 1949, trăise însă retras. El a vizitat câteva comune în apropiere de Chengdu şi apoi s-a plimbat pe malul Râului de Mătase, admirând pavilioanele, pâlcurile de bambuşi şi ceainăriile cuibărite printre sălciile de pe mal. A exclamat emoţionat: „Sichuan este în adevăr un loc paradiziac..." S-a exprimat în stilul folosit în poeme. Secretarul lui Mao nu s-a lăsat mai prejos şi a completat în modul poetic tradiţional: „Păcat că adierile

mincinoase și falsul comunism distrug totul!" Mama îi însoțea și și-a spus în sinea ei: „Din toată inima sunt alături de ei."

Neîncrezător în colegii lui și încă furios în urma atacurilor suferite la Lushan, Mao s-a încăpățânat să continue politica lui economică nebunească. Deși era conștient de dezastrele pe care le provoca și accepta în mod discret că unele din cele mai irealizabile să fie revizuite, ca să nu-și piardă „fața" nu putea să renunțe cu totul la ele. Între timp, la începutul anilor șaizeci, marea foamete a cuprins întreaga Chină.

La Chengdu, rația lunară de alimente pentru un adult a fost redusă la nouăsprezece pfunzi de orez, trei uncii și jumătate de untdelemn și trei uncii și jumătate de carne, când se găsea. Nimic altceva nu se mai găsea decât cu greu, nici măcar varză. Multe persoane au suferit de edeme; din cauza subnutriției, se acumula un lichid sub piele. Pacientul căpăta o culoare galbenă și se umfla. Remediul cel mai popular era să mănânce chlorella, despre care se credea că era bogată în proteine. Chlorella se dezvoltă în urină, astfel că lumea nu se mai ducea la toaletă și urina în scuipători, în care puneau apoi semințe de chlorella. Aceste semințe se transformau în câteva zile în ceva ce semăna cu niște icre verzi de pește. Erau apoi scurse din urină, spălate și fierte împreună cu orezul. Erau cu adevărat dezgustătoare, dar edemele se dezumflau.

La fel cu toți ceilalți, tata avea dreptul la o rație redusă de alimente, dar, ca funcționar superior, se bucura de unele privilegii. În complexul în care locuiam, existau două cantine, una mică pentru directorii departamentali cu soțiile și copiii lor, și alta mai mare pentru toți ceilalți, în care intrau bunica, mătușa Jun-ying și femeia de serviciu. Cel mai adesea, ne luam mâncarea de la cantină și o mâncam acasă. Cantinele erau mai bine aprovizionate decât localurile din stradă. Guvernul regional avea propria lui fermă și mai existau și „daruri" de la guvernele „județene". Aceste prețioase surplusuri erau împărțite între cantine, iar cantina mică era tratată în mod preferențial.

Făcând parte din oficialii Partidului, părinții mei aveau și cupoane speciale pentru alimente. Eu obișnuiam să merg cu bunica la un magazin special, în afara complexului, ca să cumpărăm alimente în schimbul cupoanelor. Cupoanele mamei erau albastre și îi dădeau dreptul la cinci ouă, aproape o uncie de soia și tot atât zahăr pe lună. Cupoanele tatei erau galbene. El avea dreptul la o cantitate dublă decât a mamei, datorită rangului său mai înalt. Familia mea aduna mâncarea de la cantină și din celelalte surse și serveam masa acasă împreună. Adulții dădeau întotdeauna din porția lor copiilor, așa că eu n-am suferit de foame. Dar adulții sufereau cu toții de subnutriție, și bunica a făcut un ușor edem. A cultivat chlorella acasă și mi-am dat seama că adulții o mâncau, deși nu mi-au spus niciodată la ce folosea. Îmi amintesc că, odată, am încercat să o gust, dar am scuipat-o imediat pentru că era de-a dreptul scârboasă și nu m-am mai atins niciodată de ea.

Nu eram conştientă că foametea făcea ravagii în jurul meu. Într-o zi, mergeam spre şcoală şi mâncam un corn fierbinte, când cineva s-a repezit la mine şi mi l-a smuls din mână. După ce mi-am revenit din spaimă, am zărit spatele cuiva slab şi negru, în pantaloni scurţi şi cu nişte picioare goale care alerga pe drum devorând cornul. Când le-am povestit părinţilor ce mi se întâmplase, am observat cum tata s-a întristat. M-a mângâiat pe păr şi mi-a spus: „Eşti norocoasă. Alţi copii ca tine mor de foame."

Aveam pe atunci probleme cu dinţii şi trebuia să merg des la spital. De fiecare dată când intram acolo, mi se făcea rău de aspectul oribil al multor pacienţi cu membre umflate, lucioase, aproape transparente. Erau aduşi pe târgi la spital şi erau atât de mulţi. Când am întrebat-o pe dentistă de ce boală sufereau, ea a oftat: „Edem". Am întrebat-o în continuare ce însemna acest cuvânt şi ea a mormăit ceva care avea o vagă legătură cu hrana.

Aceşti bolnavi de edem erau majoritate ţărani. Inaniţia era mult mai gravă la ţară deoarece pentru ţărani nu existau raţii asigurate. Politica guvernului era să se asigure hrană întâi pentru oraşe şi asta însemna că şefii comunelor trebuiau să ia cerealele de la ţărani cu forţa. În multe locuri, ţăranii care încercau să ascundă alimentele erau arestaţi sau bătuţi şi torturaţi. Şefii comunelor care refuzau să ia produsele de la ţăranii flămânzi erau concediaţi şi, unii, chiar maltrataţi fizic. Consecinţa a fost tragică, ţăranii care erau producătorii hranei au murit cu milioanele pe tot întinsul Chinei.

Am aflat mai târziu că rude de-ale mele din Sichuan până în Manciuria au murit în timpul foametei. Printre ele a fost fratele retardat al tatei. Mama lui murise în 1958 şi când s-a declanşat foametea, nu i-a putut face faţă, întrucât nu asculta de sfaturile nimănui. Raţiile erau alocate lunar şi el şi-a mâncat-o pe a lui în primele zile fără să lase nimic pentru restul lunii. Curând au murit de foame sora bunicii mele, Lan, şi soţul ei, „Credinciosul" Pei-o, care fuseseră trimişi într-o regiune inospitalieră din nordul depărtat al Manciuriei din cauza vechilor lui legături cu spionajul Guomindangului. Când a început să se împuţineze hrana, autorităţile satelor au alocat raţiile după propriile lor priorităţi nescrise. Statutul de „paria" al lui Pei-o însemna că el şi soţia lui erau printre primii cărora nu li se acordau alimente. Copiii lor au supravieţuit pentru că părinţii le cedau partea lor. A murit şi tatăl soţiei lui Yu-lin. În ultimele zile, mâncase umplutura pernei lui şi cozi împletite de usturoi.

Aveam aproape opt ani când, într-o seară, a intrat în casa noastră o femeie micuţă şi arătând foarte bătrână, cu o faţă foarte ridată. Era atât de slabă şi de fragilă, că o simplă adiere o putea doborî. Ea a căzut la picioarele mamei şi şi-a lovit fruntea de pardoseală, numind-o „salvatoarea fiicei mele". Era mama servitoarei noastre. „Dacă nu erai dumneata, a spus ea, fiica mea nu ar fi supravieţuit..."

Eu nu am înțeles pe deplin semnificația acestor cuvinte decât o lună mai târziu, când a sosit o scrisoare pentru femeia noastră de serviciu. În ea se spunea că mama ei murise la scurt timp după ce ne vizitase, când ne transmisese că atât soțul, cât și fiul ei mai mic muriseră. Nu am să uit niciodată hohotele de plâns ale servitoarei noastre, stând pe terasă rezemată de un stâlp de lemn și străduindu-se să-și înăbușe gemetele în batistă. Plângea și bunica, stând pe pat cu picioarele încrucișate. Eu m-am ascuns într-un colț, lângă plasa contra țânțarilor care acoperea patul meu. O auzeam pe bunica murmurând: „Comuniștii sunt buni, dar toți acești oameni sunt morți."

Mulți ani mai târziu, am auzit că celălalt frate al femeii noastre de serviciu și soția lui au murit curând după aceea. În comunele înfometate, familiile proprietarilor de pământ erau trecute de fiecare dată în josul lisei când era vorba de primit alimente.

În anul 1989, un funcționar care lucrase pentru programul de asistență împotriva foametei mi-a spus că el aprecia numărul total al celor morți în provincia Sichuan la șapte milioane, ceea ce ar însemna zece la sută din întreaga populație a unei provincii bogate. O cifră estimativă pentru numărul de morți din întreaga țară este în jur de treizeci de milioane.

Într-una din zilele anului 1960, fetița de trei ani a vecinei mătușii Jun-ying din Yibin a dispărut de acasă. Câteva săptămâni mai târziu, vecina a văzut o fetiță care se juca pe stradă îmbrăcată într-o rochiță care semăna cu cea a fiicei ei. Apropiindu-se, a examinat-o și a descoperit un semn prin care a identificat-o ca fiind a fetiței sale. A raportat imediat poliției și s-a descoperit că părinții acelei fetițe vindeau carne uscată la vânt. Aceștia răpeau și ucideau bebeluși și îi vindeau drept carne de iepure la prețuri exorbitante. Cuplul a fost executat, dar cazul a fost mușamalizat. S-a știut însă peste tot că uciderea de copii mici a fost practică curentă pentru o perioadă de timp.

Mulți ani mai târziu, l-am întâlnit pe un coleg de-al tatălui meu, un om foarte blând și capabil, care nu exagera în mărturiile sale. El mi-a povestit, foarte emoționat, ce văzuse într-o comună în timpul foametei. Era într-o regiune în care recolta fusese bună, dar nu fusese culeasă, deoarece bărbații fuseseră trimiși să producă oțel, iar cantina comunală a risipit o mare parte din ce aveau. Rezultatul a fost că treizeci și cinci la sută din țărani au murit de foame. Mi-a mai relatat că într-o zi un sătean a năvălit în camera lui și s-a trântit pe jos, urlând că comisese o crimă oribilă și cerea să fie pedepsit. S-a aflat mai târziu că își ucisese propriul prunc și îl mâncase. Simțise cum foamea devenise o forță de nestăpânit care l-a împins să ia cuțitul. Colegul tatei a ordonat, cu lacrimi în ochi, ca țăranul să fie arestat. Mai târziu omul a fost împușcat, ca un avertisment pentru ucigașii de copii.

S-a găsit și o explicație oficială pentru foamete. Și anume că Hrușciov forțase China să plătească toată odată datoria uriașă pe care o făcuse în

timpul războiului coreean, când venise în ajutor Coreei de Nord. Regimul s-a bazat pe trisa experienţă a majorităţii populaţiei, compusă din ţărani fără pământ, hăituiţi de creditori lipsiţi de inimă pentru a plăti arenda sau a restitui împrumuturile. Găsind Uniunea Sovietică vinovată pentru această tragedie, Mao şi-a creat şi un duşman extern împotriva căruia a reuşit să atragă de partea lui populaţia.

O altă cauză menţionată curent au fost „calamităţile naturale fără precedent". China este o ţară uriaşă şi vremea rea produce în fiecare an pagube undeva. Nimeni însă, în afară de cei mai înalţi conducători, nu are acces la informaţiile cu privire la situaţia meteorologică, considerată o problemă de securitate naţională. Adevărul este că, din cauza lipsei de mobilitate a populaţiei, puţini erau informaţi cu privire la regiunea alăturată sau chiar de partea cealaltă a muntelui. Mulţi credeau pe atunci, şi mai cred şi acum, că foametea era cauzată de dezastre naturale. Nu am date complete, dar, dintre toate persoanele cu care am vorbit din diferite părţi ale Chinei, foarte puţine aveau cunoştinţă de calamităţi naturale în regiunile lor. Ei îmi povesteau doar despre morţii din cauza inaniţiei.

La începutul anului 1962, a avut loc o conferinţă la care au participat şapte mii de oficiali de la vârf şi unde Mao le-a spus că foametea a fost cauzată în proporţie de şaptezeci la sută de dezastre naturale şi de treizeci la sută de erori umane. Preşedintele Liu Shaoqi a intervenit spontat spunând că a fost cauzată treizeci la sută de dezastre naturale şi şaptezeci la sută de erori umane. Tatăl meu participase la conferinţă şi când s-a întors acasă, i-a spus mamei: „Mi-e teamă că tovarăşul Shaoqi va da de necaz."

Când discursurile au fost transmise oficialităţilor de rang inferior, cum era mama, declaraţiile preşedintelui Liu au fost omise. Populaţiei nici măcar nu i s-au pus la dispoziţie cifrele lui Mao. Ascunzându-i-se informaţiile, populaţia a putut fi ţinută sub control şi nu s-au auzit plângeri împotriva Partidului Comunist. În afară de faptul că în ultimii ani mulţi disidenţi fuseseră omorâţi sau suprimaţi pe alte căi, populaţiei nu-i era deloc clar dacă Partidul Comunist era vinovat. Nu ieşiseră la iveală dovezi de corupţie în felul în care oficialităţile stocau cerealele. Activiştii de partid trăiau doar într-o mică măsură mai bine decât lumea obişnuită. De fapt, în unele sate erau primii înfometa — şi primii morţi. Foametea a fost mult mai gravă decât sub regimul Guomindangului, dar *arăta* altfel: pe vremea Guomindangului, foametea domnea alături de extravaganţe ostentative şi nestânjenite de nimeni.

Înainte de foamete, mulţi activişti comunişti, proveniţi din familii de moşieri, şi-au adus familiile să locuiască cu ei la oraş. Când s-a declanşat foametea, partidul a dat ordinul ca aceşti oameni în vârstă să fie trimişi îndărăt în satele lor ca să împărtăşească viaţa grea — adică foametea — cu ţărănimea locală. Ideea era ca oficialii partidului să nu fie percepuţi ca folosindu-şi privilegiile în beneficiul rudelor lor „duşmanii de clasă".

Am informații că bunici de-ai prietenilor mei au trebuit să părăsească Chengdu și au murit de foame.

Mulți țărani trăiau într-o lume a lor, care nu depășea granițele satului, și aruncau vina pe șefii lor imediați și pe ordinele catastrofale pe care le dădeau. Circulau cântecele populare, în care se spunea că partidul era bine condus acolo sus, dar șefii de jos erau putrezi.

Marele Salt Înainte și cumplita foamete i-au zdruncinat profund pe părinții mei. Deși nu aveau o imagine perfectă a lucrurilor, ei nu credeau în explicații cu „calamitățile naturale" și sentimentul predominant era unul de vinovăție. Cum lucrau în domeniul propagandei, se aflau chiar în inima mecanismului de dezinformare. Pentru a-și salva conștiința și pentru a evita rutina minciunilor zilnice, tatăl meu s-a înscris voluntar să ajute comunele în lupta împotriva foametei. Aceasta însemna să stea și să sufere de foame împreună cu țăranii. Acțiunea lui se înscria în linia indicațiilor lui Mao „să împarți și la bine și la rău soarta maselor", dar nu i-a fost aprobată de colegii săi, care trebuiau să-l însoțească cu rândul, ceea ce detestau fiindcă însemna să sufere și ei de foame.

De la sfârșitul anului 1959 și până în 1961, cea mai grea perioadă a foametei, abia l-am văzut pe tatăl meu. Cât era la țară, mânca frunze de cartofi, ierburi și coajă de copac, la fel cu țăranii. Într-o zi, pe când mergea pe marginea unui șanț, între lanurile de orez, a zărit o umbră de țăran, într-atât era de scheletic, care se mișca extrem de încet și cu mare dificultate. Apoi a dispărut. Tata a dat fuga să ajungă la el, dar l-a găsit zăcând pe pământ, deja mort de inaniție.

Tata era complet abătut de tot ce vedea zilnic, deși rareori avea acces la ce era mai rău, întrucât, în mod obișnuit, activiștii locali îl înconjurau oriunde se ducea. Cu timpul, a început să sufere de o puternică hepatomegalie și de edem — dar și de o profundă depresie. Adesea, când se întorcea din deplasările sale, intra direct în spital. În vara anului 1961, a stat în spital mai multe luni. Se schimbase. Nu mai era puritanul sigur de el din trecut. Nici partidul nu mai era mulțumit de el. Începuse să fie criticat pentru că „îi slăbise voința revoluționară" și, drept urmare, s-a dat dispoziția să fie scos din spital.

Tata a început să-și petreacă mult timp la pescuit. Peste drum de spital era un râu frumos, numit Pârâul de Jad. Sălcii pletoase se aplecau și-i atingeau apele și norii se reflectau în oglinda lui. Eu obișnuiam să mă lungesc pe mal, să urmăresc norii și pe tata pescuind. În aer plutea un miros de bălegar. Sus, pe mal, erau terenurile ce aparțineau spitalului, odinioară parfumate de straturile de flori, acum transformate în grădină de legume ca să poată oferi un plus de hrană pentru pacienți și angajații spitalului. Chiar și acum, când îmi închid ochii, văd larvele de fluturi rozând frunzele de varză. Frații mei le prindeau pentru tata care le folosea drept momeală. Grădina de zarzavat avea însă un aspect jalnic, se vedea bine că doctorii și infirmierele nu erau experți în grădinărit.

În toată istoria Chinei, învăţaţii şi mandarinii se întorceau prin tradiţie spre pescuit atunci când erau deziluzionaţi de faptele împăratului. Pescuitul reprezenta o retragere în natură, o evadare din politica momentului. Era un simbol al revenirii la realitate şi al refuzului de a coopera.

Tatăl meu prindea rareori un peşte şi îmi amintesc cum odată a compus un poem care începea aşa: „Nu pentru peşte mă duc eu la pescuit." Tovarăşul lui de pescuit, un alt director adjunct din departamentul pe care îl conducea, îi ceda mereu o parte din peştele prins. Această generozitate se datora faptului că în 1961, în plină foamete, mama rămăsese din nou însărcinată şi chinezii consideră că peştele este esenţial pentru un păr sănătos al viitorului copil. Mama însă nu-şi mai dorea un copil. Amândoi trăiau din salarii, ceea ce însemna că statul nu le mai asigura gratuit doici şi guvernante. Cu patru copii, bunica şi o parte din familia tatei de întreţinut nu mai puteau pune bani deoparte.

O bună parte din salariul tatei se ducea pe cărţi, mai ales volume uriaşe de lucrări clasice, din care un singur set înghiţea două luni de salariu. Bunica mai protesta mormăind din când în când: alţi funcţionari superiori în poziţia lui făceau aluzii către edituri şi primeau exemplare gratuite „în scop de documentare", dar tata insista să plătească tot ce cumpăra.

Sterilizarea, avorturile şi chiar contraceptivele se obţineau cu greutate. Comuniştii începuseră, în 1954, un program de planning familial şi mama era responsabilă de acest program în districtul ei. Era atunci însărcinată într-o lună avansată cu Xiao-hei şi adesea îşi începea întrunirile cu o autocritică plină de umor. Dar Mao s-a pronunţat împotriva controlului naşterilor. Dorea să aibă o Chină mare şi puternică, bazată pe o populaţie numeroasă. El spunea că dacă americanii vor arunca bombe atomice asupra Chinei, chinezii „vor continua să se reproducă" şi să-şi reconstituie numărul în mare viteză. Împărtăşea şi atitudinea tradiţională chinezească faţă de copii: cu cât mai multe mâini de lucru, cu atât mai bine. În 1957, l-a acuzat personal pe un profesor celebru de la Universitatea din Peking, care sprijinea controlul naşterilor, calificându-l drept un militant de dreapta. După aceea, rareori s-a mai vorbit despre planificarea familiei.

Mama rămăsese însărcinată în 1959 şi se adresase în scris partidului, solicitând permisiunea să facă un avort. Aceasta era procedura standard. Unul din motivele pentru care partidul trebuia să-şi dea consimţământul era faptul că operaţia era considerată periculoasă în acea vreme. Mama spusese că era foarte ocupată, lucrând pentru revoluţie, şi ar putea servi mai bine poporul dacă n-ar mai avea încă un copil. I s-a aprobat avortul, care a fost cumplit de dureros deoarece metoda folosită era primitivă. Când a rămas din nou gravidă, în 1961, după părerea doctorilor, a mamei însăşi, dar şi a partidului, nu se mai punea problema unui nou avort întrucât era indicat un interval de minimum trei ani între avorturi.

Servitoarea noastră era şi ea gravidă, se căsătorise cu fostul servitor al tatei, care era acum muncitor într-o fabrică. Bunica le gătea şi ei, şi mamei, ouă şi soia, pe care le obţinea cu cupoanele părinţilor mei, precum şi peştele primit cadou de la colegul tatei.

La sfârşitul anului 1961, servitoarea noastră a născut un băiat şi a plecat de la noi ca să-şi întemeieze un cămin împreună cu soţul ei. Câtă vreme fusese încă angajata noastră, mergea la cantină să ne aducă porţiile de mâncare. Odată, mergând pe o alee în grădină, tata a surprins-o vârându-şi o bucată de carne în gură şi mestecând-o înfometată. Tata s-a întors şi a pornit în altă direcţie, ca să n-o facă să se simtă stânjenită, în cazul în care l-ar fi văzut. Nu i-a povestit nimănui cele observate decât mult mai târziu, când medita cât de diferite ajunseseră toate faţă de visurile din tinereţea lui, dintre care cel mai însemnat fusese acela de a pune capăt foamei.

După ce a plecat fata, din cauza situaţiei alimentare, familia nu şi-a mai permis să angajeze altă servitoare. Cele care ar fi vrut slujba — femei de la ţară — nu aveau dreptul la alocaţia pentru hrană. Aşa că bunica şi mătuşa mea au trebuit să ne poarte de grijă tuturor celor cinci copii.

Fratele meu cel mai mic, Xiao-fang, s-a născut la 17 ianuarie 1962. El a fost singurul dintre noi pe care l-a alăptat mama. Înainte de a se naşte, mama se gândise să-l dea în adopţie, dar după ce a venit pe lume, s-a ataşat atât de mult de el, că a devenit copilul preferat. Noi ne jucam cu toţii cu el ca şi cum ar fi fost o jucărie mai mare, iar el a crescut înconjurat de dragostea tuturor, ceea ce — după spusele mamei — i-a determinat caracterul blând şi prietenos şi încrederea în viaţă. Şi tatăl meu şi-a petrecut mult timp cu el, ceea ce nu făcuse cu niciunul dintre ceilalţi copii. Când Xiao-fang a mai crescut şi s-a putut juca cu jucării, tata îl ducea în fiecare sâmbătă la magazinul universal de la capătul străzii, de unde îi cumpăra o jucărie nouă. Iar când Xiao-fang începea să plângă, indiferent din ce cauză, tata lăsa totul şi alerga la el să-l liniştească.

La începutul anului 1961, zecile de milioane de morţi l-au forţat în cele din urmă pe Mao să renunţe la politica lui economică. Fără tragere de inimă, i-a permis pragmaticului preşedinte Liu şi lui Deng Xiaoping, secretarul general al Partidului, să aibă un control mai mare asupra ţării. Mao a fost obligat să-şi facă autocritica, dar a făcut-o cu atâta autocompătimire în aşa fel exprimată, încât dădea impresia că el purta crucea pentru toată incompetenţa oficialităţilor de pe tot cuprinsul Chinei. În continuare, a dat cu generozitate indicaţii partidului să „tragă învăţăminte din experienţa dezastruoasă", dar care erau acele învăţăminte oficialii de un rang inferior n-au putut afla. Mao le-a reproşat că se îndepărtaseră de popor şi luaseră decizii care nu reflectau simţămintele oamenilor obişnuiţi. Declanşate de Mao, autocriticile fără sfârşit ascundeau adevărata răspundere, pe care nimeni nu o mai căuta.

Cu toate acestea, lucrurile au început să se îmbunătățească. Pragmaticii au promovat o serie de reforme importante. Acesta a fost contextul în care Deng-Xiaoping a făcut remarca: „Nu are importanță dacă pisica este albă sau neagră, important e să prindă șoareci." S-a terminat și cu producția de oțel în masă. S-a pus stavilă obiectivelor economice nebunești și s-au introdus politici realiste. Cantinele publice au fost desființate, iar veniturile țăranilor au fost stabilite în funcție de munca lor. Li s-a redat proprietatea asupra gospodăriilor, care fuseseră confiscate de comune, precum și asupra utilajelor agricole și animalelor domestice. Li s-a admis și să cultive mici loturi de pământ. În unele regiuni, pământul a fost efectiv arendat gospodăriilor țărănești. În industrie și comerț, au fost introduse oficial elemente de economie de piață și, câțiva ani mai târziu, economia a redevenit înfloritoare.

Concomitent cu liberalizarea economiei, s-a simțit și o liberalizare politică. Multor moșieri li s-a anulat calificarea de „dușman de clasă" și un număr însemnat de persoane care fuseseră epurate în timpul diferitelor campanii politice au fost „reabilitate". În această categorie intrau „contrarevoluționarii" din 1955, „elementele de dreapta" din 1957 și „oportuniștii de dreapta" din 1959. Pentru că mama primise un avertisment pentru „tendințele ei de dreapta" în 1959, în 1962 a fost avansată, drept compensație, de la gradul 17 la gradul 16 în ierarhia funcționarilor publici. S-au acordat mai mari libertăți domeniilor literar și artistic. S-a instaurat o atmosferă generală mai relaxată. Pentru tatăl și mama mea, ca și pentru mulți alții, regimul părea să arate că putea fi corect și că puteai să înveți din greșeli și că puteai să funcționezi. Toate acestea au restaurat încrederea populației în regim.

Toate acestea se petreceau în vreme ce eu trăiam într-un turn de fildeș, îndărătul zidurilor înalte ale complexului guvernamental. Nu aveam niciun contact direct cu tragedia. Am intrat în adolescență însoțită de „zgomote din afară".

13

„O mie de nimicuri de aur“
Într-un turn de fildeș privilegiat
(1958–1965)

Când, în 1958, m-a dus mama să mă înregistreze la școala primară, purtam o jachetă nouă de catifea roz și pantaloni de stofă verzi, iar în păr aveam o fundă mare, tot roz. Am intrat direct în biroul directoarei, care ne aștepta împreună cu inspectorul școlar și cu una dintre învățătoare. Toate zâmbeau și i s-au adresat mamei respectuos cu „Directoare Xia“ și au tratat-o ca pe un VIP. Am aflat, mai târziu, că școala făcea parte din departamentul condus de mama.

Pentru că aveam doar șase ani și, în mod normal, din lipsă mare de școli, erau înscriși numai copiii care împliniseră șapte, a trebuit să trec printr-un interviu. In cazul meu, nici tata nu a ezitat să treacă peste reguli, deoarece amândoi părinții voiau să încep școala devreme. Am recitat fluent poeme clasice și caligrafia mea elegantă i-a convins că eram destul de înaintată. După ce le-am satisfăcut, pe directoare și pe colegele ei, cu privire la examenul de intrare, am fost acceptată în mod excepțional. Părinții mei au fost teribil de mândri de mine, mulți din copiii colegilor lor fuseseră respinși la intrarea în această școală.

Adevărul era că toată lumea voia să-și înscrie copiii la școala mea, deoarece era cea mai bună din Chengdu și o școala „pilot“, de vârf, pe întreaga provincie. Era foarte greu să intri în școlile și universitățile „pilot“. Intrarea se făcea numai pe merit și copiii familiilor de oficialități nu se bucurau de prioritate.

Ori de câte ori eram prezentată unei noi profesoare, eram mereu prezentată ca „fiica directorului Chang și a directoarei Xia“. Mama venea adesea la școală pe bicicletă, ca obligație de serviciu, pentru a verifica

modul cum era administrată școala. Într-o zi, când se făcuse dintr-odată frig, mi-a adus o jachetă călduroasă din catifea verde brodate cu flori pe piept. Însăși directoarea școlii a venit în clasă și mi-a dat-o. Am fost foarte jenată că toate colegele se holbau la mine. Ca mai toți copiii, voiam și eu să fiu integrată ca parte a grupului celor de seama mea.

Aveam examene în fiecare săptămână și rezultatele erau afișate pe panou. Eram întotdeauna în fruntea clasei, ceea ce le nemulțumea pe cele de după mine. Uneori își manifestau ciuda poreclindu-mă „O mie de nimicuri de aur" (*qian-jin Xiao-jie*), punându-mi o broască în sertarul pupitrului sau legându-mi vârful codițelor de spătarul băncii. Spuneau despre mine că n-am „spirit colectiv" și că mă uitam de sus la ceilalți. Dar mie îmi plăcea pur și simplu să fiu singură.

Programa de învățământ era similară cu cea din școlile occidentale, exceptând perioada când a trebuit să producem oțel. Nu existau ore de educație politică, dar trebuia să facem multe sporturi: alergări, sărituri în înălțime și în lungime, gimnastică și înot. Mai puteam alege un sport pentru după orele de curs, iar eu am fost aleasă pentru tenis. La început, tata a fost împotriva perspectivei să devin o sportivă, care era și scopul antrenamentului. Profesoara de tenis, o tânără foarte nostimă, îmbrăcată în pantalonii scurți, a venit să-l convingă pe tata. Printre multele lui responsabilități, tata o avea și pe aceea de a organiza activitățile sportive ale regiunii. Antrenoarea i s-a adresat cu cel mai fermecător zâmbet argumentând că, întrucât tenisul, cel mai elegant sport, nu prea era practicat în China, ar fi foarte bine ca fiica lui să dea un exemplu „pentru națiune". Tata a trebuit să cedeze.

Îmi iubeam profesorii, care erau excelenți și aveau darul de a face fascinante și incitante subiectele predate. Mi-l amintesc pe profesorul de științe, dl Da-li, care ne preda știința cu ajutorul căreia a fost plasat un satelit pe orbită (rușii tocmai lansaseră primul lor Sputnik) și ne vorbea despre posibilitatea de a vizita alte planete. Chiar și cei mai neastâmpărați băieți stăteau lipiți de bănci în timpul lecțiilor lui. Am auzit de la niște elevi că fusese un „element de dreapta", dar niciunul dintre noi nu știa ce înseamnă și, oricum, nu avea nicio importanță pentru noi.

Mama mi-a spus, mulți ani mai târziu, că dl Da-li fusese un scriitor de literatură științifico-fantastică pentru copii. În 1957 fusese etichetat drept „element de dreapta", în urma unui articol despre niște șoareci care furau hrană și se îngrășau, articol considerat a fi un atac mascat împotriva oficialităților Partidului. I se interzisese să mai scrie și era pe punctul de a fi trimis la țară, când mama a reușit să-l angajeze la școala noastră. Puține oficialități au avut atunci curajul să angajeze din nou un om socotit de dreapta.

Mama a fost unul dintre aceștia și a constituit motivul principal pentru care era responsabilă cu școala mea. Potrivit locației, aceasta ar fi trebuit să intre în răspunderea Districtului Occidental al Chengdu. Dar

autoritățile orașului au repartizat-o districtului mamei, în est, pentru că voiau să aibă cei mai buni profesori, chiar dacă aveau origini „necorespunzătoare". Or, șeful Departamentului de Afaceri Publice din Districtul Occidental nu ar fi îndrăznit să ofere o slujbă unor astfel de oameni. Inspectorul care răspundea de școala noastră era soția unui fost ofițer al Guomindangului, care stătuse într-un lagăr de muncă. În mod obișnuit, persoane cu un astfel de trecut nu puteau ocupa o slujbă ca a ei, dar mama a refuzat să le transfere și chiar le-a acordat gradații onorifice. Superiorii ei au aprobat, dar au vrut ca mama să poarte răspunderea pentru un comportament atât de neortodox. Mamei nu i-a păsat însă. Bucurându-se în plus și de protecția implicită pe care i-o oferea poziția tatei, ea se simțea mai sigură decât colegele ei.

În 1962, tatăl meu a fost invitat să-și trimită copiii într-o școală nouă, care tocmai se deschisese alături de complexul unde locuiam noi. Se numea „Platanul", după arborii care mărgineau o alee ce ducea spre școală. Școala fusese înființată de Districtul Occidental, cu scopul precis de a deveni o „școală-pilot", deoarece nu exista alta sub jurisdicția districtului respectiv. Au fost transferați la „Platanul" de la alte școli ale districtului profesorii cei mai buni. În curând, școala s-a bucurat de reputația de a fi o „școală aristocratică", pentru copiii VIP-urilor din guvernul regional.

Înainte de înființarea acestei școli, în Chengdu existase o școală cu internat pentru copiii ofițerilor superiori. Câțiva funcționari superiori civili își trimiseseră și ei copiii acolo. Nivelul învățământului era slab și căpătase o reputație de „snobism", întrucât copiii se întreceau între ei în funcție de poziția părinților. Erau adesea auziți spunând: „Tatăl meu este comandant de divizie, al tău este doar comandant de brigadă!" La sfârșit de săptămână, mașinile făceau coadă cu dădace, gărzi de corp și șoferi, așteptând să ducă copiii acasă. Multe persoane erau de părere că atmosfera din școală le dăuna copiilor; de aceea, părinții mei au fost întotdeauna împotriva acestei școli.

„Platanul" nu urmărea să devină o școală exclusivistă și, după ce s-au întâlnit cu directorul și cu unii profesori, părinții mei s-au convins că școala răspundea unor înalte standarde etice și disciplinei necesare într-o școală. În fiecare an erau înscriși circa douăzeci și cinci de elevi. În precedenta mea școală, eram cincizeci de elevi în clasă. Avantajele pe care le oferea Platanul erau, desigur, destinate în parte funcționarilor superiori din vecinătate, dar, de curând, îmblânzitul meu tată nu mai ținea seamă de acest aspect.

Majoritatea noilor mei colegi erau copii ai oficialităților guvernului regional. Unii locuiau în același complex cu mine. În afară de școală, complexul reprezenta tot universul meu. Grădinile erau pline de flori și de plante luxuriante. Erau acolo palmieri, cânepă de sisal, leandri,

magnolii, camelii, trandafiri, ibişi şi chiar o pereche de plopi tremurători, rar întâlniţi în China, care crescuseră unul în direcţia celuilalt şi îşi încolăciseră crengile ca nişte îndrăgostiţi. Erau şi foarte sensibili: dacă zgâriai unul dintre trunchiuri, oricât de uşor, cei doi copaci începeau să tremure şi frunzele lor porneau să freamăte. În pauza de prânz din timpul verii, obişnuiam să mă aşez pe un scaun de piatră în formă de tobă, sub o boltă de glicină, rezemându-mi coatele pe o masă tot de piatră şi citind o carte sau jucând şah. În jurul meu, culorile strălucitoare ale straturilor de flori îmi furau privirile şi, nu departe de unde mă aflam, un cocotier destul de rar pe acolo se înălţa semeţ spre cer. Planta mea preferată era o iasomie cu un parfum dumnezeiesc care se căţăra pe un spalier alăturat. Când era înflorită, camera mea era toată învăluită în parfumul ei. Adoram să stau la geam şi să mă las îmbătată de minunatul miros.

Când ne-am mutat în complex, la început am locuit într-o adorabilă căsuţă cu un etaj, aşezată separat în mijlocul unei curţi. Era construită în stilul tradiţional chinezesc, fără utilităţile moderne, fără apă curentă în interior, fără toaletă cu apă curentă, fără cadă de baie. În 1962, au fost construite într-un colţ al complexului câteva apartamente de tip occidental, dotate cu toate aceste binefaceri ale civilizaţiei şi unul dintre acestea a fost alocat familiei mele. Înainte să ne mutăm, am vizitat acest tărâm de basm şi am examinat toate acele magice robinete noi şi toaletele în care se trăgea apa şi m-am oglindit în dulapurile de pe pereţi. Am lăsat să-mi alunece mâna de-a lungul plăcilor lucioase de faianţă care îmbrăcau pereţii din băi. Le-am simţit răcoroase şi plăcute la atingere.

În complex se ridicaseră treisprezece blocuri de apartamente. Patru erau destinate directorilor de departamente, restul şefilor de birou. Apartamentul nostru ocupa un etaj întreg, în timp ce şefii de birou trebuiau să împartă două familii un etaj. Camerele noastre erau mai spaţioase şi prevăzute cu plase împotriva ţânţarilor la ferestrele interioare, ceea ce ei nu aveau, iar noi mai aveam şi două băi, în timp ce ei aveau doar una. Noi aveam apă caldă de trei ori pe săptămână, ei nu aveau deloc. Noi aveam şi telefon — o raritate în China — iar ei nu. Oficialităţile de rang mai jos locuiau în blocuri situate într-un complex mai mic, pe cealaltă parte a străzii şi toate utilităţile erau la ei de un nivel inferior. Cei şase secretari de partid, care formau nucleul conducerii regionale, aveau propriul lor complex, în interiorul complexului nostru. Această Sfântă a Sfintelor se afla îndărătul a două porţi, păzite douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru de o armată de gardieni cu puşti şi personalul avea dreptul să intre numai cu autorizaţie specială. În interiorul acestor porţi erau case cu două etaje, una pentru fiecare secretar de partid. În pragul uşii de intrare a primului secretar, Li Jing-quan, veghea un alt gardian înarmat. Iar eu am crescut luând ierarhia şi privilegiile drept bunuri cuvenite.

Toţi adulţii care lucrau în complexul principal trebuiau să-şi prezinte autorizaţiile la poarta principală. Noi, copiii, nu aveam autorizaţii, dar

gardienii ne cunoșteau și ne dădeau drumul să intrăm. Lucrurile se complicau dacă aveam vizitatori. Aceștia trebuiau să completeze formulare, apoi portarul ne telefona în apartament și cineva din familie trebuia să meargă până la poarta principală și să-i însoțească pe vizitatori. Administratorii complexului nu acceptau cu plăcere copii străini care, spuneau ei, ar murdări curtea. Așa că am fost sfătuiți să nu ne invităm prietenii acasă și îmi amintesc că în toți cei patru ani petrecuți în această școală de elită mi-am invitat colegele doar de câteva ori.

Iar, în afară de școală, nu am prea ieșit din complex, decât poate cât am însoțit-o, rareori, pe bunica pentru târguieli la magazinul universal, unde eu, personal, n-am simțit niciodată nevoia să cumpăr ceva. Pentru mine, a face cumpărături era un concept străin și părinții mei îmi dădeau bani de buzunar doar în ocazii speciale. Cantina noastră era un fel de restaurant și ne servea o mâncare excelentă. Cu excepția perioadei de foamete, se găseau întotdeauna cel puțin șapte sau opt feluri de mâncare din care să alegi. Bucătarii erau selectați cu grijă și aveau fie „gradul unu", fie „gradul special"; și ei aveau gradații, ca și profesorii. Acasă, aveam totdeauna dulciuri și fructe. Singurul lucru pe care mi-l puteam dori era înghețata pe băț. Îmi amintesc cum odată, de Ziua Copilului, 1 iunie, am căpătat bani de buzunar și am mâncat douăzeci și șase de înghețate.

Între zidurile complexului duceam o viață autarhică, dispunând de tot ce aveam nevoie: existau magazine, coafori, cinematografe, săli de dans, ba chiar și instalatori și ingineri. Dansul era un sport foarte popular. În timpul weekendurilor se organizau petreceri cu dans pentru diferitele niveluri de funcționari din guvernul provincial. Cea care avea loc în fosta sală de bal a trupelor americane era pentru familiile din categoria și peste nivelul șefilor de birou. Exista o orchestră și participau și actori și actrițe din Trupa de cântece și dansuri regionale, ca să adauge culoare și eleganță. Unele actrițe veneau în apartamentul nostru ca să schimbe o vorbă cu părinții mei și, după aceea, mă luau la o plimbare în jurul complexului. Eram foarte mândră să fiu văzută în compania lor, deoarece strălucirea actorilor se bucura de multă admirație în China. Se bucurau și de multă îngăduință și li se permitea să se îmbrace în culori mai vesele decât noi ceilalți și chiar să aibă aventuri amoroase. Întrucât trupa ținea de departamentul tatălui meu, el le era șef, dar nu se arătau supuși ca restul subalternilor, ci glumeau cu el și îl tachinau, numindu-l „steaua dansului". Tata doar zâmbea parcă intimidat. Se dansau dansuri obișnuite, fără cine știe ce figuri, cuplurile alunecau în sus și în jos pe podeaua foarte lustruită. Tatăl meu era într-adevăr un foarte bun dansator și îi plăcea să danseze. Mama nu era însă tot atât de talentată la dans și nu prea intra în ritm, așa că ei nu-i prea plăcea. În pauze, copiii aveau voie pe ringul de dans, așa că ne luam de mâini și ne dădeam drumul într-un fel de schi pe parchet. Pentru mine, întreaga atmosferă, căldura,

parfumul dansatoarelor, doamnele îmbrăcate atât de elegant și domnii zâmbitori alcătuiau o lume magică, de vis.

În fiecare sâmbăta seara rulau filme. În 1962, profitând de atmosfera mai relaxată, au fost aduse chiar filme din Hong Kong, mai ales filme de dragoste. Erau foarte populare pentru că ne permiteam să aruncăm o privire spre lumea din afară. Rulau, desigur, și filme educative, revoluționare. Reprezentațiile aveau loc în două locații diferite, după statutul spectatorilor. Elita le urmărea într-o sală spațioasă, cu fotolii mari și confortabile. Ceilalți erau găzduiți într-o sală imensă, situată într-un alt complex și mereu plină ochi. Am mers o dată acolo pentru că se dădea un film pe care țineam să-l văd. Scaunele fuseseră ocupate cu mult înainte să înceapă filmul. Ultimii veniți trebuiau să-și aducă taburete de acasă, dar multe persoane se mulțumeau să urmărească filmul stând în picioare. Dacă îți găseai loc în spate, trebuia să te ridici în picioare ca să vezi ceva. Nu-mi închipuisem să fie chiar așa de rău și nu-mi adusesem taburet de acasă. Am fost înghesuită în ultimul rând și nu am putut vedea nimic. Am zărit un bucătar pe care îl cunoșteam și care ședea pe o băncuță unde puteau să încapă două persoane. Când m-a văzut cum mă strecuram, m-a chemat să stau lângă el. Banca era foarte îngustă și mă simțeam în nesiguranță. Lumea a început să se împingă și cineva m-a trântit pe jos. Am căzut rău și m-am rănit la arcadă de marginea unui taburet. Mai am semnul și astăzi.

În sala pentru elite din complexul nostru rulau filme mai restricționate care nu puteau fi vizionate de dincolo, în marele auditorium, nici chiar de cei din conducere. Erau așa-numitele „filme de referință" alcătuite, în majoritate, din secvențe din filme occidentale. Acolo am văzut pentru prima dată o fustă „mini" și pe Beatles. Îmi amintesc de un voaiorist pe plajă: femeile pe care le spiona aruncau găleți de apă peste el. O altă secvență dintr-un film documentar arăta pictori abstracționiști care puneau un cimpanzeu ca să stropească cu cerneală o foaie de hârtie și alta în care un bărbat cânta la pian cu fundul.

Presupun că aceste filme fuseseră selecționate cu bună știință, ca să ne arate ce decadent era Occidentul. Erau destinate doar înaltelor oficialități ale partidului, dar chiar și lor le era interzis accesul la informațiile necenzurate cu privire la Occident. Din când în când mai scăpa câte un film occidental și rula într-o sală mică, unde nu erau admiși copiii. Eram cumplit de curioasă și mă rugam de părinți să mă ia cu ei. De câteva ori au fost de acord, căci, pe atunci, tata devenise foarte îngăduitor cu noi. La ușă stătea un gardian, dar, pentru că eram cu părinții, m-a lăsat să trec. Filmele mă depășeau cu totul. Unul părea să fie despre un pilot american care înnebunise după ce aruncase o bombă atomică deasupra Japoniei. Celălalt era un film artistic alb-negru de lung metraj. Într-o scenă, un lider sindical era bătut de doi tâlhari într-o mașină și îi curgea sânge pe la colțul gurii. Am fost îngrozită. Era pentru prima oară în viața mea când

vedeam un act de violență, cu vărsare de sânge (comuniștii aboliseră pedeapsa corporală în școli). Filmele chinezești din zilele acelea erau blânde, sentimentale și educative; chiar dacă implicau o aluzie la violență, aceasta era stilizată, ca și opera chinezească.

Am fost mirată de felul în care erau îmbrăcați muncitorii occidentali: în costume curate, fără niciun petic, cu totul diferit de ce-mi imaginam eu despre cum ar trebui să arate hainele maselor oprimate dintr-o țară capitalistă. După film, am întrebat-o pe mama și ea mi-a spus ceva despre „standarde de trai relative". Nu am înțeles ce voia să spună și întrebările mele au rămas fără răspuns.

Când eram copil, îmi închipuiam că Occidentul răspândea o duhoare de sărăcie și mizerie ca aceea din *Fetița cu chibrituri* din povestea lui Hans Christian Andersen. Iar când mă aflam în grădiniță cu internat și nu voiam să mănânc tot ce mi se punea în farfurie, educatoarea îmi spunea „Gândește-te la toți copiii care mor de foame în lumea capitalistă!" La școală, când încercau să ne facă să învățăm mai serios, profesoarele ne spuneau adesea: „Sunteți norocoase că aveți o școală la care să învățați și cărți pe care să le citiți. În țările capitaliste, copiii trebuie să muncească pentru a-și întreține familiile înfometate." Adesea, când adulții voiau să ne convingă să acceptăm ceva, spuneau că oamenii din Occident voiau și ei acel lucru, dar nu-l puteau obține; și de aceea noi trebuia să apreciem norocul pe care-l aveam. Am ajuns să gândesc automat în acest fel. O dată am văzut o fată din clasa mea purtând un model nou de manta de ploaie, de un roz translucid, cum nu mai văzusem până atunci și m-am gândit ce bine ar fi să schimb vechea mea umbrelă din hârtie cerată cu așa o manta. Dar imediat m-am mustrat singură pentru această tendință „burgheză" și am notat în jurnalul meu: „Gândește-te la copiii din lumea capitalistă — ei nici măcar nu-și pun problema că ar putea avea o umbrelă!"

În mintea mea, străinii erau înspăimântători. Chinezii au cu toții părul negru și ochii căprui, așa că ei consideră ciudată o altă culoare de păr sau de ochi. Imaginea pe care o aveam eu despre un străin era una oficială, mai mult sau mai puțin stereotipă: un bărbat cu părul roșu, nepieptănat, cu ochi de o culoare stranie, cu un nas foarte, foarte lung, împleticindu-se de beat și într-o poziție total lipsită de eleganță cu picioarele crăcănate turnându-și pe gât o sticlă de Coca-Cola,. Străinii spuneau tot timpul, cu o intonație ciudată „hello". Nu știam ce însemna „hello", credeam că-i o înjurătură. Când băieții se jucau „de-a războiul" — versiunea lor pentru „cowboys și indieni" — dușmanul avea întotdeauna ghimpi lipiți pe nas și spunea tot timpul „hello".

În clasa a treia de școală primară, când împlinisem nouă ani, colegele mele și cu mine am luat hotărârea să decorăm clasa cu plante. Una dintre fete s-a oferit să aducă niște plante neobișnuite dintr-o grădină pe care o îngrijea tatăl ei la Biserica Catolică de pe strada Podul Sigur. Pe vremuri existase pe lângă biserică un orfelinat, între timp închis. Biserica încă mai

funcţiona sub controlul guvernului, care interzisese catolicilor legătura cu Vaticanul şi-i obligase să se alăture unei organizaţii „patriotice". Ideea pe care o aveam despre biserică era obscură, dar şi înfricoşătoare, din cauza propagandei cu privire la religie. Prima oară am auzit despre un viol citind un roman în care fapta respectivă îi era atribuită unui preot străin. Tot preoţii apăreau invariabil ca spioni imperialişti şi ca personaje diavoleşti, care foloseau copilaşii din orfelinate pentru experienţe medicale.

În fiecare zi, în drumul meu spre şi de la şcoală treceam pe strada Podul Sigur, mărginită cu pomi, şi vedeam profilul porţii bisericii. În ochii mei de chinezoaică, stâlpii de marmură albă în stil grecesc arătau foarte ciudaţi, deoarece eram obişnuită cu stâlpii chinezeşti din lemn pictat. Muream de curiozitate să arunc o privire înăuntru. Am rugat-o pe colega mea să mă invite acasă la ea, dar mi-a răspuns că tatăl ei nu-i dădea voie să aducă vizitatori. Asta n-a făcut decât să intensifice misterul. Când fata s-a oferit să aducă plante din grădina bisericii, m-am oferit s-o ajut.

Pe măsură ce ne apropiam de poarta bisericii, eram cuprinsă de o stare de tensiune şi inima aproape că a încetat să mai bată. Mi s-a părut cea mai impozantă poartă pe care o văzusem vreodată. Prietena mea s-a ridicat pe vârfuri şi a întins o mână lovind în poartă cu un inel de fier. O uşiţă s-a întredeschis în marea poartă, în care a apărut un bătrân cu faţa zbârcită şi îndoit de spate. Era însăşi vrăjitoarea din pozele unei cărţi de basme. Deşi nu-i vedeam bine chipul, îmi imaginem că avea un nas lung şi coroiat, o pălărie ascuţită şi că se pregătea să se ridice spre cer pe o coadă de mătură. Nu mi se părea important că era de alt sex decât vrăjitoarea. Evitând să-l privesc, m-am grăbit să intru. Chiar în faţa mea a apărut grădina aflată într-o mică incintă curată. Eram atât de emoţionată că nu distingeam nicio floare. Ochii mei înregistrau doar culori şi forme şi un mic havuz care picura printre pietre artistic aranjate. Prietena mea m-a luat de mână şi m-a condus spre o arcadă mărginind curtea de jur împrejur. La capătul ei, a deschis o uşă şi mi-a spus că acolo îşi rostea preotul predicile. Predici! Găsisem cuvântul într-o carte în care preotul îşi folosea „predicile" ca să transmită secrete de stat unui alt spion imperialist. Tensiunea mea a crescut şi mai mult când am trecut pragul unei încăperi mari şi întunecate, un fel de sală în care nu vedeam încă nimic. După un timp, am zărit la capătul ei o statuie. A fost prima mea întâlnire cu un crucifix. Privită de aproape, silueta de pe cruce părea să se aplece asupra mea, enormă şi zdrobitoare. Sângele, poziţia şi expresia feţei împreună mi-au produs o senzaţie înspăimântătoare, copleşitoare. M-am întors şi am ieşind alergând din biserică. Afară m-am ciocnit de un bărbat îmbrăcat într-o robă neagră, care a întins o mână ca să mă ajute să-mi recapăt echilibrul. Dar eu am crezut că voia să mă apuce, l-am evitat şi am fugit în continuare. Undeva, în spatele meu, am auzit o uşă scârţâind. Apoi s-a făcut o linişte mormântală. Nu auzeam decât susurul apei din havuz. Am

deschis ușița din poarta de intrare și am fugit fără să mă opresc până la capătul străzii. Inima mi se zbătea în piept și mi se învârtea capul.

Spre deosebire de mine, fratele meu Jin-ming, născut cu un an mai târziu, și-a manifestat independența de gândire încă de la o vârstă fragedă. Era fascinat de știință și citea tot ce găsea în materie de știință popularizată. Deși aceste publicații, ca și toate celelalte de altfel, erau încărcate de propagandă, ele dădeau informații despre noutățile din știință și tehnologie realizate în Occident care îl încântau și impresionau enorm. Fotografiile laserelor, Hovercraft-urilor, elicopterelor, produselor electronice, automobilelor îl fascinau și le completa cu imaginile furate din „filmele de referință". Începuse să-și dea seama că școala, media și adulții, în general, nu puteau fi crezuți când spuneau că lumea capitalistă era infernul, iar China paradisul.

În special Statele Unite îi stăpâneau imaginația lui Jin-ming; considera că aici exista tehnologia cea mai înaltă. Avea unsprezece ani când, într-o seară la masă, ne-a descris cu admirație ultimele realizări în materie de lasere din America și i-a declarat tatei că adora America. Tata n-a știut ce să-i răspundă și a părut foarte îngrijorat. Într-un târziu, l-a mângâiat pe Jin-ming pe cap și i s-a adresat mamei: „Ce putem face? Copilul ăsta o să devină un element de dreapta când va crește mare."

Înainte de a împlini doisprezece ani, Jin-ming făcuse câteva „invenții" bazându-se pe pozele din cărțile de știință pentru copii, printre care un telescop cu ajutorul căruia a încercat să urmărească Cometa Halley și un microscop pentru care a folosit sticla de la un bec electric. Odată a încercat să îmbunătățească o armă confecționată dintr-o bandă de cauciuc folosind drept muniție pietricele și sâmburi de tisă. Ca să creeze un efect sonor apropriat, i-a cerut unui coleg, al cărui tată era ofițer, să-i aducă cartușe goale. Prietenul i-a adus mai multe cartușe, le-a scos capetele, le-a golit de praful de pușcă și i le-a dat lui Jin-ming, fără să realizeze că detonatoarele erau încă înăuntru. Jin-ming a băgat în centru un tub de pastă de dinți tăiat și a ținut glonțul cu un clește deasupra unui ochi de la mașina de gătit ca să-l încălzească. Pe un grătar deasupra cărbunilor aprinși se afla un ibric și deodată s-a auzit o pocnitură puternică și a apărut o gaură mare în fundul ibricului. Am alergat cu toții să vedem ce se întâmplase. Jin-ming era înspăimântat, dar nu din cauza exploziei, ci de frica tatei, care era foarte sever.

Dar tata nu l-a bătut și nici nu l-a certat. S-a uitat doar încruntat la el, o vreme, și a spus apoi că e și așa destul de speriat și că ar trebui să iasă la aer și să facă o plimbare. Iar Jin-ming a fost atât de ușurat că abia s-a stăpânit să nu sară în sus de bucurie. Nu-și imaginase că ar fi putut scăpa atât de ușor. După ce s-a întors, tata i-a spus să nu mai facă nicio altă experiență fără supravegherea unui adult. Dar nu și-a mai repetat ordinul și, în curând, Jin-ming și-a văzut de experiențele lui ca și înainte.

L-am ajutat și eu la câteva proiecte. Îmi amintesc că odată am realizat un mecanism de măcinat acționat de apa de la robinet, care putea zdrobi creta, aducând-o în stare de pulbere. Jin-ming era creierul și îndemânarea în toate proiectele, fiindcă interesul meu nu a durat prea mult.

Jin-ming urma aceeași școală pilot ca și mine. Dl Da-li, profesorul de știință care fusese condamnat pentru simpatii de dreapta, îi preda și lui și sunt convinsă că a avut un rol decisiv dezvăluindu-i lumea miraculoasă a științei, iar Jin-ming i-a păstrat o adâncă recunoștință toată viața.

Al doilea frate al meu, Xiao-hei, născut în 1954, era preferatul bunicii mele, dar nu a prea fost luat în seamă de tatăl și de mama mea. Unul dintre motive trebuie să fi fost că era destul de răsfățat de bunica. Dar Xiao-hei a simțit că le era cam indiferent și a adoptat o atitudine retractilă față de părinții noștri, ceea ce pe ei îi irita, mai cu seamă pe tata, care nu suporta atitudinea lui, considerând că nu e sincer și deschis.

Uneori, îl scotea atât de mult din sărite, încât îl bătea. E adevărat că după aceea regreta și cu prima ocazie îl mângâia pe cap și-i spunea că regreta că își pierduse controlul. Cu bunica a avut un schimb violent de cuvinte, cu lacrimi din partea ei, dar tata a acuzat-o că îl răsfăța din cale afară pe Xiao-hei. Aceasta a constituit o sursă de tensiune continuă între ei. De bună seamă că bunica a devenit și mai atașată de băiat și l-a răsfățat și mai mult.

Părinții mei erau de părere că numai băieții puteau fi certați sau loviți, nu și fetele. Una din singurele două dăți când sora mea, Xiao-hong, a mâncat bătaie a fost când avea cinci ani. Ceruse cu insistență să mănânce dulciuri înainte de masă, iar când s-a adus mâncarea s-a plâns că nu putea pune nimic în gură din cauza gustului dulce lăsat de desert. Tata i-a spus că nu avea decât ce își dorise. Xiao-hong s-a simțit jignită și a început să țipe aruncându-și bețișoarele prin sufragerie. Tata a plesnit-o, dar ea a apucat pământul cu pene pentru șters praful ca să dea în el. Tata i-a smuls din mână ștergătorul așa că ea a recurs la o mătură. După ce a imobilizat-o, tata a încuiat-o în dormitorul nostru repetând: „Răsfățată! Răsfățată!" Sora mea a rămas fără dejun.

Cât a fost copil, Xiao-hong era foarte voluntară. Fără vreun motiv, refuza categoric să asiste la filme sau spectacole de teatru sau să călătorească. Și mai erau și o serie de alimente pe care detesta să le mănânce și urla din răsputeri când i se dădea lapte, carne de vacă sau de miel. La rândul meu, când eram mică, mă luam după ea și așa am ratat o mulțime de filme și de mâncăruri delicioase.

Caracterul meu era foarte diferit de al ei și lumea spunea că eram rațională și sensibilă (*dong-shi*) pentru vârsta mea fragedă. Părinții mei nu m-au atins niciodată și nici nu mi-au spus cuvint aspre. Chiar și rarele lor critici erau formulate cu multă delicatețe, de parcă aș fi fost adult și ușor de rănit. Mă înconjurau cu multă dragoste, mai ales tata, care mă lua adesea cu el în plimbările de după masa de seară și când își vizita prie-

tenii. Majoritatea acestora erau veterani ai revoluției, inteligenți și capabili, și toți păreau să aibă, în ochii partidului, ceva „greșit"în trecutul lor și, de aceea, primiseră doar slujbe minore. Unul dintre ei luptase în aripa Armatei Roșii conduse de adversarul lui Mao, Zhang Guo-tao. Un altul fusese un Don Juan, a cărui soție — o înaltă oficialitate a partidului pe care tata căuta mereu să o evite — era o acritură de nesuportat. Eu eram încântată să particip la aceste întruniri de adulți, dar cel mai mult îmi plăcea să mă retrag cu cărțile mele, mai ales în vacanțe, când citeam toată ziulica, rozându-mi vârful codițelor. În afară de literatură, din care nu neglijam poeme clasice mai simple, adoram literatura științifico-fantastică și de aventuri. Îmi amintesc și acum de o carte despre un bărbat care petrecuse, după părerea lui, câteva zile pe altă planetă și revenise pe pământ în secolul al douăzecișiunulea, când nu a mai recunoscut nimic. Oamenii mâncau doar pilule, călătoreau cu Hovercraftul și aveau telefoane cu ecran video. Iar eu tânjeam și nu mai aveam răbdare să ajung să trăiesc în secolul XXI, cu toate aceste „jucărele" magice.

Așa mi-am petrecut eu copilăria, gonind spre viitor, grăbindu-mă să devin adult și visând tot timpul la ce voi face când voi fi mare. Din momentul când am putut să citesc și să scriu, am preferat cărțile cu mult text celor cu poze. Eram nerăbdătoare în toate celelalte privințe: dacă primeam o bomboană, nu o sugeam, ci mușcam din ea și o mestecam pe loc. Mi-am mestecat și tabletele de tuse.

Mă înțelegeam extraordinar de bine cu sora și cu frații mei. În tradiția chinezească, băieții se jucau rareori cu fetele, dar noi eram buni prieteni și țineam foarte mult unul la altul, nu ne gelozeam, nu ne luam la întrecere pentru nimic și rareori izbucnea o ceartă între noi. Dacă sora mea mă vedea plângând, izbucnea și ea în plâns. Nu o deranja când auzea că mă lăuda cineva. Strânsele relații dintre noi erau și admirate, dar și foarte comentate, iar adesea, părinții altor copii îi întrebau pe ai mei cum reușiseră.

Și între părinții mei și bunica se instalase o atmosferă de familie plină de înțelegere și iubire, iar noi eram martorii unor relații afectuoase, fără certuri. Nici mama nu lăsa să se întrevadă vreodată dezamăgirea pe care i-o provoca adesea tata. După perioada de foamete, părinții mei, ca și majoritatea oficialităților, nu se mai dăruiau cu aceeași pasiune muncii lor cum făcuseră în anii '50. Viața de familie începuse să devină preponderentă și nu mai erau acuzați de lipsă de loialitate față de partid. Tatăl meu, în vârstă acum de peste patruzeci de ani, se îmblânzise și se apropiase mai mult de mama. Părinții mei petreceau acum mai mult timp împreună și începusem să observ tot mai multe dovezi de dragoste între ei.

L-am auzit odată pe tata povestindu-i mamei despre un compliment făcut ei de un coleg de-al lui, a cărui soție se bucura de reputația de a fi o frumusețe. „Suntem norocoși amândoi să avem neveste atât de deosebite", îi spusese el tatei. „Privește în jur, ele ies în evidență față de toate celelalte." Tata surâdea și își amintea scena cu încântare reținută: „Am

zâmbit politicos, de bună seamă, a spus el. Dar, în sinea mea, îl întrebam cum o poți compara pe soția ta cu a mea? Soția mea este unică!"

Odată, tata a fost plecat trei săptămâni într-o călătorie turistică, organizată pentru directorii Departamentelor de Afaceri Publice ai fiecărei regiuni în care au fost plimbați prin toată China. A fost singurul astfel de eveniment din toată cariera tatei considerat ca o recompensă specială. Grupul s-a bucurat de tratamentul acordat unor VIP-uri și a fost însoțit de un reporter fotograf, care a înregistrat tot drumul. Dar tata parcă nu-și găsea locul de nerăbdător ce era. La începutul celei de-a treia săptămâni, când au ajuns la Shanghai, i s-a făcut atât de dor de casă, încât le-a spus că nu se simțea bine și a zburat îndărăt la Changdu. După aceea, ori de câte ori își aminteau, mama îi spunea: „caraghiosul meu drag". „Căminul tău nu zbura de aici. Eu n-aș fi dispărut. Oricum, nu în săptămâna aceea. Ce șansă ai pierdut să te distrezi!" Dar eu am înțeles că fusese chiar emoționată de plăcere de „caraghiosul dor de casă" al tatei.

În relațiile lor cu copiii, părinții mei păreau preocupați de două lucruri: unul era educația noastră superioară. Oricât de ocupați erau la slujbă, ne controlau întotdeauna temele și menținеau contactul cu profesorii noștri. Se străduiau să ne bage în cap că țelul nostru în viață era să obținem cele mai înalte calificări academice. După foamete, când aveau mai mult timp liber, s-au implicat și mai mult în supravegherea studiilor noastre și serile ne dădeau, pe rând, lecții suplimentare.

Mama era profesoara noastră de matematică, iar tata ne preda limba și literatura chineză. Serile acestea constituiau ocazii solemne pentru noi atunci când aveam permisiunea să citim cărțile tatălui meu în biroul lui, căptușit de la podea la plafon cu rafturi pe care se odihneau volume groase, cartonate, din clasicii chinezi. Înainte să răsfoim paginile, trebuia să ne spălăm pe mâini. Așa l-am citit pe Lu Xun, marele scriitor modern, și poemele din secolele de aur ale poeziei chineze, considerate greu de înțeles, chiar și de către adulți.

În afară de preocuparea pentru studii, ei n-au neglijat nici educația noastră etică. Tatăl meu voia să devenim cetățeni onorabili, cu principii solide, ceea ce, credea el, urmărea și revoluția chineză. Păstrând tradiția chinezească, el a dat fiecărui frate al meu un nume care reprezenta idealurile lui: lui Jin-ming *Zhi*, care însemna „cinstit"; lui Xiao-hei *Pu*, „nepretențios", iar lui Xiao-fang *Fang*, „incoruptibil", care făcea chiar parte din numele lui. Tata credea că acestea erau calități de care vechea Chină ducea lipsă și pe care comuniștii urmau să le restaureze. Mai cu seamă corupția subminase vechea Chină. Odată, l-a certat pe Jin-ming pentru că făcuse aeroplane din hârtia cu antetul departamentului său. Iar dacă voiam să folosim telefonul, trebuia să obținem permisiunea lui. Întrucât în fișa postului său se afla și presa, i se puneau la dispoziție maldăre de ziare și periodice. Tata ne încuraja să le citim, dar nu le puteam scoate din biroul lui. La sfârșitul lunii le ducea îndărăt la departament,

deoarece ziarele vechi erau vândute pentru reciclare. Am petrecut multe duminici plicticoase ajutându-l să verifice că nu lipsea niciun număr.

Față de noi, tata era foarte riguros și asta era mereu o sursă de tensiune între el și bunica și între el și noi. În 1965, una din fiicele prințului Sihanouk al Cambodgiei a venit la Chengdu, pentru a da o reprezentație de balet. A fost un mare eveniment, într-o societate aproape în totalitate izolată. Eu muream de poftă să văd baletul. Datorită postului său, tata primea bilete de onoare, cele mai bune, pentru toate noile spectacole și adesea mă lua și pe mine. De data aceasta, dintr-un motiv oarecare, nu a putut merge la spectacol. Mi-a dat mie biletul lui, dar mi-a recomandat să-l schimb cu cineva care avea bilet în fundul sălii, ca să nu stau eu într-un loc de favoare. În acea seară, am stat la intrarea teatrului ținând biletul în mână, în timp ce lumea se îmbulzea să intre — toți cu bilete de favoare obținute în funcție de rangul fiecăruia. A trecut un sfert de oră și eu tot la ușă eram. Eram prea timidă ca să cer cuiva să schimbe biletul cu mine. Coada a început să se subțieze și reprezentația trebuia să înceapă. Abia îmi rețineam lacrimile și îmi doream să fi avut alt tată. Chiar atunci am văzut un tânăr funcționar din departamentul tatei. Mi-am luat inima-n dinți și l-am tras de jachetă. Mi-a zâmbit și a fost imediat de acord să-mi dea fotoliul său care era chiar în fundul sălii. Nici măcar n-a fost surprins. Strictețea tatălui meu față de copii era legendară în complexul nostru.

În 1965, de Anul Nou Chinezesc, s-a organizat o reprezentație specială pentru profesoarele noastre. De data aceasta, tata m-a însoțit la spectacol, dar, în loc să mă lase să mă așez lângă el, a schimbat biletul meu cu unul din ultimele rânduri. A spus că nu era potrivit ca eu să stau în fața profesoarelor. Dar acolo unde aveam acum biletul abia dacă zăream scena și am fost foarte nefericită. Mai târziu, am aflat de la profesoare cât de mult au apreciat atitudinea lui. Fuseseră indignate să vadă cum copiii altor înalte oficialități se lăfăiau în fotoliile din primul rând, într-un mod pe care îl considerau lipsit de respect.

De-a-lungul întregii istorii a Chinei, prin tradiție, copiii oficialităților erau aroganți și abuzau de privilegiile lor, ceea ce provocase, în timp, un resentiment general. S-a întâmplat că, o dată, un gardian n-a recunoscut o adolescentă care locuia în complexul respectiv și a refuzat s-o lase să intre. Ea a zbierat la el și l-a lovit cu ghiozdanul. Alți copii se adresau bucătarilor, șoferilor și altor funcționari mai mărunți pe un ton obraznic și poruncitor. Îi strigau pe nume, ceea ce un tânăr nu trebuia să facă niciodată în China, unde să tutuiești pe cineva mai vârstnic era cea mai mare lipsă de respect. Nu pot uita privirea îndurerată a unui bucătar din cantina noastră, când fiul unuia din colegii tatei i-a înapoiat mâncarea și i-a spus că nu-i bună, strigându-l pe nume. Bucătarul a fost profund jignit, dar n-a scos niciun cuvânt fiindcă se temea de tatăl băiatului. Unii părinți nu luau nicio măsură împotriva acestui comportament al copiilor

lor, dar tata era indignat şi spunea adesea: „Aceşti conducători nu sunt comunişti."

Părinţii mei considerau foarte importantă educaţia dată copiilor, care trebuiau să fie politicoşi şi respectuoşi cu toată lumea. Oamenilor de serviciu ne adresam cu „unchiul" sau „mătuşa" urmat de numele lor, mod tradiţional în care un copil se adresa politicos adultului. După ce terminam masa, ne duceam întotdeauna castronaşele murdare şi beţigaşele la bucătărie. Tata ne învăţase că era un semn de politeţe faţă de bucătari, deoarece îi scuteam să strângă vasele murdare de pe mese. Aceste lucruri mărunte ne-au atras o imensă afecţiune din partea servitorimii complexului. Bucătarii ne ţineau mâncarea caldă dacă întârziam, grădinarii ne dădeau flori şi fructe, iar şoferul făcea un ocol ca să mă ia de la şcoală şi să mă aducă acasă — fără însă să afle tata, care n-ar fi admis niciodată să folosim maşina fără să fie şi el în automobil.

Modernul nostru apartament era la etajul al treilea şi din balconul lui priveai spre o alee îngustă cu pietriş, care şerpuia în afara zidului complexului. De o parte a aleii era zidul de cărămidă al complexului nostru, iar de cealaltă se înşirau căsuţe cu un nivel, din lemn de bambus, tipice pentru locuinţele de oameni săraci din Chengdu. Casele aveau pământ pe jos şi nu dispuneau de toalete şi nici de apă curentă. Faţadele erau din scânduri verticale, dintre care două serveau drept uşă. Camera din faţă dădea în altă cameră, aceasta în alta şi tot aşa, formând case-vagon. Ultima cameră, cea din spate, dădea în altă stradă. Întrucât casele erau lipite unele de altele, peretele despărţitor lateral nu avea ferestre. Locuitorii acestor case trebuiau să lase deschise uşile de la ambele capete ca să lase aerul şi lumina să pătrundă în încăperi. Adesea, mai cu seamă în serile fierbinţi de vară, ieşeau pe trotuarele înguste, unde se aşezau şi citeau, lucrau sau schimbau o vorbă. De acolo priveau direct spre balcoanele spaţioase ale apartamentului nostru cu ferestrele din sticlă strălucitoare. Tata spunea că nu trebuia să-i jignim pe oamenii care trăiau în casele de pe alee, aşa că ne-a interzis să ne jucăm pe balcon.

În serile de vară, băieţii care locuiau acolo ieşeau pe străzi şi vindeau tămâie contra ţânţarilor, cântând o melodie anume ca să atragă atenţia asupra mărfii lor. Lectura mea de seară era acompaniată de această melodie tristă şi persistentă. Datorită remarcilor permanente ale tatei niciodată nu uitam cât eram de privilegiată să pot studia în linişte, într-o cameră mare şi răcoroasă, cu parchet pe jos şi ferestre deschise, cu plasă contra ţânţarilor. El spunea: „Nu trebuie să crezi că le eşti superioară. Eşti doar norocoasă că eşti aici. Ştii de ce avem nevoie de comunism? Pentru ca toţi să poată trăi într-o casă bună ca a noastră şi chiar în case şi mai bune."

Tata spunea astfel de fraze de atâtea ori încât am început să-mi fie ruşine de privilegiile de care mă bucuram. Uneori, băieţi din complexul nostru ieşeau în balcoanele lor şi imitau în batjocură strigătele cântate ale

tinerilor vânzători ambulanți. Iar mie îmi era rușine pentru ei. Când plecam cu tata cu mașina lui, eram mereu jenată când șoferul claxona ca să-și facă loc prin mulțime. Dacă oamenii aceia priveau prin geamul mașinii, mă făceam mică de tot pe fotoliul meu și le evitam privirile.

După ce am împlinit zece ani, am devenit o fată foarte serioasă, îmi plăcea să stau singură, să reflectez la o serie de probleme morale care mă tulburau. Nu mă interesau jocurile și terenurile de sport, nici nu-mi mai făcea plăcere să mă joc cu alți copii și, rareori, stăteam să bârfesc cu fetele. Deși eram sociabilă și populară, întotdeauna părea să existe o anumită distanță între mine și ceilalți. În China, oamenii se împrietenesc ușor, mai ales femeile. Dar eu, de când eram copil, am dorit să fiu lăsată în pace, singură.

Tata a remarcat această trăsătură a caracterului meu și m-a încurajat. În vreme ce profesorii se plângeau întruna că ar trebui să am mai mult „spirit colectiv", el accentua că familiaritatea ar fi o trăsătură negativă. Încurajată fiind de el, am continuat să mă retrag în intimitatea mea și în propriul meu spațiu. În limba chineză nu există cuvinte potrivite care să exprime aceste două concepte, dar către ele tânjeau multe ființe, mai ales frații mei. De pildă, Jin-ming insista atât de mult să fie lăsat să-și conducă viața, că cei care nu-l cunoșteau îndeajuns spuneau despre el că este antisocial; în realitate, cu cei asemenea lui era foarte sociabil și extrem de popular.

Tata ne spunea adesea: „Cred că a fost extraordinar că mama voastră v-a dat drumul « să zburdați liberi pe pajiște »." Adevărul este că părinții noștri ne-au lăsat de capul nostru și au respectat nevoia pe care o simțeam de a trăi în lumi separate.

14

„Tata este aproape, mama este aproape, dar niciunul atât de aproape ca Președintele Mao“

Cultul lui Mao
(1964–1965)

„Președintele Mao“, așa cum îl numeam noi mereu, a început să-mi influențeze direct viața în 1964 când aveam doisprezece ani. După foamete se retrăsese un timp, apoi a început să-și pregătească revenirea, iar în luna martie a anului precedent a lansat o chemare către țara întreagă, dar adresată în special tineretului „să învețe de la Lei Feng.“

Lei Feng fusese un soldat care, după cum ni s-a spus, murise în 1962, la vârsta de douăzeci și doi de ani. Făcuse un număr imens de fapte bune: s-a străduit din răsputeri să-i ajute pe cei vârstnici, pe bolnavi și pe cei nevoiași. Își donase toate economiile fondurilor de ajutorare în cazuri de dezastre și chiar rația lui de mâncare camarazilor aflați în spitale.

Curând, Lei Feng a ajuns să-mi domine viața. În fiecare după-amiază, plecam de la școală „ca să facem fapte bune, după exemplul lui Lei Feng“. Ne duceam la gară, încercând să le dăm ajutor bătrânilor care își cărau bagajele, așa cum făcuse și Lei Feng. Uneori, trebuia să le smulgem boccelele din mână, pentru că țărăncile credeau că eram hoațe și voiam să le furăm. În zilele ploioase, stăteam pe străzi cu o umbrelă, atente să descoperim vreo bătrână care trecea, să ne oferim s-o conducem acasă — așa cum făcuse Lei Feng. Dacă vedeam pe cineva cărând căldări cu apă atârnate de o cobiliță — deoarece casele vechi nu aveau instalații de apă curentă — încercam, fără prea mare succes, să-mi adun curajul și să-mi ofer ajutorul, deși nu aveam nici cea mai mică idee cât de grea era o găleată plină cu apă.

Încetul cu încetul, de-a lungul întregului an 1964, accentul a început să se mute de la faptele bune pionierești spre cultul lui Mao. Esența învățăturilor lăsate de Lei Feng era, așa cum ne-au spus profesoarele

noastre, „o dragoste fără margini și un devotament total pentru Președintele Mao". Înainte să pornească la acțiune, Lei Feng își amintea întotdeauna de unele cuvinte ale lui Mao. I s-a publicat jurnalul, care a devenit cărticica noastră de căpătâi. Aproape pe fiecare pagină, puteai citi o maximă, precum: „Trebuie să studiez lucrările Președintelui Mao, să urmăresc cu atenție învățăturile Președintelui Mao, să urmez indicațiile Președintelui Mao și să fiu un bun soldat al Președintelui Mao." Iar noi făgăduiam solemn să-l urmăm pe Lei Feng și să fim gata „să urcăm pe munți de cuțite și să coborâm pe mări de flăcări", pentru ca „trupurile noastre să fie sfărâmate până devin pulbere și oasele noastre zdrobite în fărâme" și să „ne supunem fără crâcnire controlului Marelui Conducător" — Mao. Cultul lui Mao și cultul lui Lei Feng erau cele două fețe ale aceleiași monede: una cultul personalității, cealaltă, corolarul ei esențial, cultul impersonalității.

Am citit primul articol scris de Mao în 1964, într-un timp când viața noastră era dominată de două sloganuri lansate de Mao „Slujiți Poporul" și „Nu uitați niciodată Lupta de Clasă". Esența acestor două teme complementare era ilustrată în poemul lui Lei Feng „Cele patru anotimpuri", pe care îl învățasem cu toții pe dinafară.

Precum primăvara, îmi tratez tovarășii cu căldură
Precum vara, sunt plin de ardoare pentru munca mea revoluționară
Elimin individualismul meu tot astfel cum vânturile toamnei mătură frunzele veștede
Iar față de dușmanul de clasă sunt crud și nemilos asemeni iernii aspre

În aceeași ordine de idei, profesoara noastră ne atrăgea atenția să avem grijă pe cine ajutăm prin faptele noastre bune. Nu trebuia să-i ajutăm pe „dușmanii de clasă". Dar eu nu înțelesesem cine erau aceștia și, când am întrebat, nici profesorii, nici părinții mei nu mi-au putut explica. Singurul răspuns ce mi se dădea era: „cei care sunt ca personajele negative din filme". Dar oricât mă străduiam, nu vedeam pe nimeni în jurul meu care să semene cu tipurile de dușmani foarte stilizați din filme. Aceasta m-a pus în fața unei probleme serioase. Nu mai eram sigură că trebuia să le iau sacoșele din mâini doamnelor bătrâne. Nu aveam cum să le întreb: „Sunteți o dușmancă de clasă?"

Uneori mergeam să facem curățenie pe o străduță de lângă școala noastră. Într-una din case locuia un tânăr care lenevea pe un fotoliu de bambus, urmărindu-ne cu un zâmbet cinic, în timp ce trudeam să-i spălăm ferestrele. Nu numai că nu s-a oferit să ne ajute, dar și-a scos și bicicleta dintr-un șopron și ne-a cerut să i-o spălăm. Într-o zi ne-a spus: „Ce păcat că nu sunteți chiar Lei Feng în persoană și că nu avem fotografi pe

aproape ca să vă pozăm pentru ziare." (Faptele bune ale lui Lei Feng fuseseră înregistrate în mod miraculos de un fotograf oficial.) Iar noi îl detestam pe leneşul cu bicicleta murdară. Să fie oare el duşmanul de clasă? Ştiam însă că lucra într-o fabrică de maşini, unde muncitorii, aşa ni se spusese de nenumărate ori, erau cei mai buni, clasa conducătoare a revoluţiei noastre. Eram tulburată şi nu mai ştiam ce să cred.

O altă faptă bună pe care o îndeplineam după ce se terminau orele de şcoală, era să ajut la împins cărucioarele încărcate cu blocuri de ciment sau cu bucăţi de gresie. Erau groaznic de grele şi cereau un efort enorm de la bărbaţii care le împingeau. Chiar în anotimpul rece, aceştia munceau cu pieptul gol şi stropi de sudoare le curgeau pe faţă şi pe spinare. Dacă drumul urca în pantă, chiar uşoară, unii din ei făceau eforturi uriaşe ca să împingă cărucioarele. Ori de câte ori îi vedeam, nu mă puteam împiedica să mă las cuprinsă de un val de tristeţe. Dar, de când începuse campania „să învăţăm de la Lei Feng", aşteptam pe marginea drumului să treacă o asemenea căruţă. E adevărat că după ce împingeam la prima eram total răpusă. Iar când mă despărţeam de bietul om, acesta îmi adresa un zâmbet aproape imperceptibil, fără să se oprească, să nu-şi piardă avântul.

Odată, o colegă mi-a spus pe un ton serios că cei mai mulţi din cei care împingeau cărucioarele erau duşmani de clasă, care fuseseră condamnaţi la muncă silnică. Aşadar, mi-a spus ea, era greşit să-i ajutăm. Mi-am întrebat profesoara, deoarece, după tradiţia chinezească, apelam mereu la profesori pentru îndrumare. Dar, în loc de obişnuita atitudine de încredere, părea tulburată şi mi-a spus că nu ştia ce să-mi răspundă, ceea ce m-a derutat. De fapt, era adevărat că oamenii care împingeau căruţele făceau această muncă din cauza legăturilor lor trecute cu Guomindangul sau pentru că erau victimele uneia din multiplele epurări politice. Era limpede că profesoara mea nu voia să-mi împărtăşească aceste lucruri, m-a sfătuit să nu mai dau însă ajutor la împinsul căruţelor. De atunci, de câte ori mă întâlneam cu o căruţă pe stradă, îmi îndepărtam privirile de la silueta aplecată, care îşi dădea duhul împingând, şi măream pasul, dar inima îmi era grea.

Ca să ne insufle cât mai multă ură pentru duşmanul de clasă, în toate şcolile s-au organizat şedinţe regulate ca să ne „reamintim nenorocirile şi să reflectăm la fericire", în care persoane în vârstă ne povesteau despre nefericirile din China precomunistă. Generaţia noastră se născuse „sub steagul roşu", în noua Chină, şi nu avea habar ce însemnase viaţa sub stăpânirea Guomindangului. Lei Feng trăise această viaţă, aşa ni se spunea, şi de aceea putea să-i urască atât de profund pe duşmanii de clasă şi să-l iubească din toată inima pe Preşedintele Mao. Când avea şapte ani, se spunea că mama lui se spânzurase după ce fusese violată de un moşier. Pe la şcoala noastră s-au perindat muncitori şi ţărani, ca să ne vorbească de copilăria lor, în care dominaseră foametea, iernile îngheţate fără pantofi şi morţi premature şi chinuitoare. Ne-au spus ce nemărginită recunoş-

tință îi purtau Președintelui Mao pentru că le salvase viața și le dăduse mâncare și îmbrăcăminte. Unul dintre vorbitori era membru al unui grup etnic numit Yi, care trăise într-un fel de sclavagism până la finele anului 1950. El fusese sclav și ne-a arătat cicatricele de pe urma bătăilor groaznice îndurate de la foștii lui stăpâni. De fiecare dată când vorbitorii descriau suferințele suportate, sala arhiplină se cutremura de plânsete, iar eu ieșeam din aceste ședințe distrusă, după ce aflam ce făcuse Guomindangul și, în același timp, devotată cu pasiune lui Mao.

Ca să ne demonstreze cum ar putea fi viața fără Mao, din când în când ni se pregătea la cantina școlii ceva numit „mâncare amară", despre care se presupunea că era mâncarea săracilor sub Guomindang. Era făcută din tot felul de ierburi necunoscute și eu mă întrebam dacă bucătarii nu făceau glume nesărate, pentru că nu putea fi mâncată: de câteva ori la început am vomitat-o.

Într-o zi am fost duse la o expoziție referitoare la „educația de clasă" în Tibet: pe ecrane ni s-au arătat fotografii de fortărețe în care colcăiau scorpioni, cu instrumente de tortură groaznice, printre care o unealtă de scos ochii și cuțite pentru tăierea tendoanelor la glezne. Un bărbat într-un cărucior cu rotile a venit la școala noastră pentru a ne povesti cum fusese sclav în Tibet, și i se tăiaseră tendoanele de la glezne pentru o vină fără importanță.

Începând din 1964, case mari au fost deschise și transformate în „muzee pentru educația de clasă", pentru a ne arăta cum trăiau în lux dușmanii de clasă, de exemplu moșierii, sugând sudoarea și sângele țăranilor înainte de venirea lui Mao. În timpul vacanței pentru Anul Nou Chinezesc din anul 1965, tata ne-a dus la un palat celebru, la două ore și jumătate depărtare de locuința noastră. În afară de justificarea oficială, călătoria era, în realitate, o scuză pentru o excursie la țară primăvara, respectând tradiția chinezească de „a păși pe iarba fragedă" (*ta-qing*) pentru a întâmpina noul anotimp. Aceasta era una din puținele ocazii când familia mea făcea o excursie la țară.

În timp ce mașina traversa Câmpia Chengdu, toată înverzită, pe un drum asfaltat și mărginit cu eucalipți, eu priveam fascinată pe geam la pâlcurile încântătoare de bambuși, care parcă îmbrățișau fermele și la fumul care se înălța în spirale deasupra căsuțelor acoperite cu stuf ce se zăreau printre frunzele de bambus. Din când în când, o ramură de prun încărcată de flori se reflecta în pârâul care șerpuia aproape în jurul fiecărui tufiș. Tatăl meu ne-a cerut tuturor să scriem câte o compunere la întoarcere, în care să descriem tot peisajul, așa că eram atentă să nu-mi scape nimic.

O imagine m-a nedumerit în special: câțiva copaci, împrăștiați în jurul câmpurilor cultivate, erau complet jupuiți de ramuri și frunze până aproape de vârf și arătau ca niște catarge de steag cu un moț verde. Tata ne-a explicat că în regiunea dens cultivată din Câmpia Chengdu lemnul

de foc era foarte puțin și țăranii tăiau ramurile până unde ajungeau. Ceea ce nu ne-a spus însă a fost că, până cu câțiva ani în urmă, fuseseră mult mai mulți copaci, iar aceștia fuseseră tăiați pentru a alimenta cuptoarele în care se producea oțelul în timpul Marelui Salt Înainte.

Întreaga regiune părea foarte prosperă; în orășelul în care ne-am oprit pentru prânz forfoteau țărani îmbrăcați în haine noi, colorate, cei mai vârstnici purtând turbane albe lucioase și șorțuri curate, albastru închis. În ferestrele restaurantelor pline ochi te atrăgeau rațe fripte, rumenite, iar de pe tarabele instalate în străzile aglomerate din târg se înălțau, de sub capacele unor oale uriașe de bambus, arome delicioase, irezistibile. Automobilul nostru își făcea cu greu loc prin piața din centrul târgului către sediul guvernului local, situat într-un palat străjuit la poartă de doi lei de piatră. Tatăl meu trăise în acest județ în timpul foametei din 1961 și acum, cu patru ani mai târziu, oficialitățile locale se întreceau să-i arate cât de mult se schimbase situația. Ne-au condus într-un restaurant unde ne fusese rezervată o încăpere privată. Pe când ne strecuram printre mesele restaurantului, țăranii ne urmăreau cu privirile, considerându-ne niște oaspeți străini, conduși de șefii locali, plini de respect pentru noi.

Nu mi-au scăpat atenției felurile apetisante și necunoscute mie, care acopereau toate mesele. Nu prea gustasem înainte altceva decât mâncărurile ce ni se dădeau la cantină și acest târgușor era plin de nenumărate surprize culinare plăcute. Purtau și denumiri necunoscute mie: „Mărgele de perlă“, „Trei focuri de armă“, „Capete de lei“. După ce am terminat ospățul, șeful restaurantului și-a luat rămas-bun de la noi pe trotuar, în vreme ce trecătorii ne priveau cu gura căscată.

În drum spre muzeu, automobilul nostru a depășit un camion deschis, în care se aflau băieți și fete de la școala mea. De bună seamă că și ei se duceau la localul unde se ținea lecția de „educație de clasă“. Una dintre profesoarele mele era în picioare în spate și mi-a zâmbit, dar eu m-am ghemuit pe scaunul meu, jenată de diferența dintre mașina noastră cu șofer și camionul deschis, circulând pe drumul desfundat, în aerul rece de primăvară timpurie. Tata ședea în față, lângă șofer, cu fratele meu cel mai mic pe genunchi. El a recunoscut-o pe profesoara mea și i-a zâmbit. Când s-a întors ca să-mi atragă atenția, a remarcat că dispărusem și a fost încântat de reacția mea. Jena mea era o dovadă a bunelor mele însușiri: era un semn bun că îmi era rușine de privilegiul de care mă bucuram, în loc să mă laud cu el.

Muzeul însă, pur și simplu, m-a șocat. Am văzut sculpturi înfățișând țărani fără pământ, siliți să plătească o arendă exorbitantă. O alta arăta cum moșierul folosea două măsuri diferite: una, mare, pentru a colecta cerealele și alta, mică, pentru a le vinde și, pe deasupra, cu o dobândă împovărătoare. Era și o cameră de tortură și o carceră cu o cușcă de fier cufundată în apă murdară. Cușca era prea mică pentru ca un om să poată sta în picioare și prea strâmtă ca să poată ședea. Ni s-a spus că era folosită

de moşieri pentru a-i pedepsi pe ţăranii care nu-şi puteau plăti dările. Despre una din camere se spunea că găzduise trei doici care îi procurau moşierului lapte uman, deoarece îl găsea a fi cel mai nutritiv. Despre concubina lui Numărul Cinci se spunea că mânca treizeci de raţe pe zi — dar numai copanele, care erau considerate o mare delicatesă.

Ce nu ni s-a spus era că fratele acestui moşier inuman era acum ministru în guvernul de la Peking şi că primise postul drept recunoştinţă pentru că predase Changdu comuniştilor în 1949. Şi în tot timpul cât ni se umplea capul cu „zilele de canibalism din timpul Guomindangului", ni se amintea că trebuia să fim recunoscătoare lui Mao.

Cultul lui Mao mergea mână în mână cu manipularea amintirilor nefericite din trecutul populaţiei. Duşmanii de clasă erau prezentaţi ca nişte răufăcători notorii, care voiau să târască China înapoi în vremurile când Guomindangul era la putere şi aceasta ar fi însemnat ca noi, copiii, să ne pierdem şcolile, ghetele de iarnă şi hrana zilnică. De aceea, ni se spunea că trebuia ca noi să-i zdrobim pe aceşti duşmani. Despre Chiang Kai-shek se spunea că atacase continentul şi încercase să organizeze o revenire la putere în timpul „perioadei dificile" din 1962 — eufemismul prin care regimul evita să vorbească despre foamete.

Dar, cu toate aceste conferinţe şi activităţi, pentru mine şi aproape pentru toată generaţia mea, „duşmanii de clasă" au rămas o noţiune abstractă, nişte umbre ireale. Aparţineau trecutului, unui trecut prea îndepărtat. Mao nu a fost în stare să le dea o formă materială, concretă. În mod paradoxal, această incapacitate se datora tocmai faptului că distrusese trecutul atât de total. Şi, totuşi, ceva reuşise, şi anume să ne sădească în conştiinţe aşteptarea unui duşman.

În tot acest timp, Mao răspândea peste tot germenii propriei zeificări şi atât eu, cât şi contemporanii mei eram cufundaţi în această grosolană, şi totuşi eficace, îndoctrinare.

În parte ea avea efect, deoarece Mao a avut abilitatea să-şi însuşească monopolul moralităţii: la fel cum atitudinea nemiloasă faţă de duşmanul de clasă era prezentată drept loialitate faţă de popor, tot aşa supunerea totală faţă de Mao era prezentată sub masca unei false renunţări la egoism. Era foarte greu să scapi din plasa cuvintelor, mai ales că nu exista un punct de vedere alternativ venit din partea populaţiei adulte. În realitate, adulţii se călcau pur şi simplu pe picioare întrecându-se în a perfecţiona cultul lui Mao.

Timp de două mii de ani, China avusese figura împăratului, care deţinea concomitent puterea politică totală şi autoritatea spirituală. Sentimentul religios, pe care, în alte părţi ale lumii, populaţia îl dedică lui Dumnezeu, a fost îndreptat întotdeauna în China către împărat. Părinţii mei, ca şi sutele de milioane de chinezi, erau influenţaţi de aceste tradiţii.

Mao s-a învăluit în mister, pentru a-şi crea o imagine de zeitate. Apărea întotdeauna îndepărtat, inaccesibil. Evita radioul, şi televiziunea nu

exista încă. Cu excepţia membrilor curţii sale, puţini erau aceia care se puteau lăuda că aveau sau avuseseră un contact cu el. Nici colegii lui de la vârful conducerii nu-l întâlneau decât în ocazii oficiale. După Yan'an, tatăl meu nu l-a văzut decât de câteva ori, şi atunci doar în timpul unor mari mitinguri. Iar mama mea l-a văzut doar o dată, când a venit la Chengdu în 1958 şi i-a convocat pe toţi funcţionarii peste gradul 18, pentru o fotografie de grup cu ei. După eşecul Marelui Salt Înainte a dispărut aproape cu totul.

Mao, împăratul, s-a suprapus pe unul dintre tiparele de lider din istoria Chinei: liderul unei revolte ţărăneşti naţionale, care a măturat o dinastie putredă şi a devenit noul împărat, înţelept, exercitând o autoritate absolută. Şi, într-un anumit sens, s-ar putea spune că Mao şi-a meritat statutul de zeu-împărat. El *a fost* cu adevărat cel care a pus capăt războiului şi a adus pace şi stabilitate, ceea ce şi-au dorit dintotdeauna chinezii — atât de mult încât spuneau: „Este mai bine să fii un câine pe timp de pace, decât o fiinţă umană pe timp de război." De asemenea, sub Mao, China a devenit o putere de care lumea a început să ţină seama. Şi mulţi chinezi au încetat să se mai simtă umiliţi şi ruşinaţi că sunt chinezi, ceea ce reprezenta enorm pentru populaţie.

În realitate, Mao a târât China îndărăt, în epoca Regatului de Mijloc şi, cu ajutorul Statelor Unite, a condamnat-o la izolare faţă de întreaga lume. El le-a dat chinezilor posibilitatea să se simtă din nou măreţi şi superiori, dar cu preţul orbirii faţă de lumea din afara graniţelor ţării. Cu toate acestea, mândria naţională este un sentiment atât de important pentru chinezi, încât majoritatea populaţiei îi era sincer recunoscătoare lui Mao şi nu avea nimic împotriva cultului personalităţii sale, cu siguranţă nu la început. Aproape totala lipsă la acces la informaţii şi sistematicul dopaj cu dezinformare au avut drept rezultat faptul că majoritatea chinezilor nu aveau cum să distingă succesele lui Mao de eşecurile lui, nici cum să identifice rolul real al lui Mao şi al altor lideri în realizările comunismului.

Frica nu a fost niciodată absentă din construirea cultului lui Mao. Mulţi oameni au fost aduşi la starea de a nu îndrăzni măcar să gândească, de teamă să nu se întâmple să-şi exprime gândurile fără voia lor. Chiar dacă unii ajungeau la concluzii neortodoxe, puţini le împărtăşeau copiilor lor, ca nu cumva acestora să le scape vreo vorbă faţă de colegi, ceea ce ar fi însemnat un dezastru pentru ei, dar şi pentru părinţii lor. În anii „învăţaţi de la Feng", copiilor li se băga în cap că prima şi singura loialitate trebuia să fie pentru Mao. Un cântec popular ne spunea: „Tata e aproape, mama e aproape, dar niciunul atât de aproape ca Preşedintele Mao". Trebuia să ne intre bine în cap că orice fiinţă, inclusiv părinţii noştri, care nu era devotată lui Mao, era duşmanul nostru. Mulţi părinţi îşi încurajau copiii să devină conformişti, deoarece astfel viitorul lor era în siguranţă.

Autocenzura se aplica şi la informaţiile privind viaţa intimă a familiei. Eu nu auzisem nimic despre existenţa lui Yu-lin, nici a celorlalte rude ale

bunicii mele. Nu mi se spusese niciodată nimic despre detenția mamei mele din 1955 sau despre foamete — de fapt nimic care ar fi putut sădi cea mai mică îndoială în mintea mea cu privire la regim sau la Mao. Părinții mei, ca toți părinții din China, nu scăpau nimic necontrolat către copiii lor.

În 1965, angajamentul meu pentru Noul An a fost: „Voi da ascultare bunicii mele" — un mod tradițional chinezesc de a promite să fii cuminte. Tata a dat din cap: N-ar trebui să spui așa. Ar trebui să spui numai: „Voi da ascultare Președintelui Mao." Când am împlinit treisprezece ani, în martie al aceluiași an, cadoul tatălui meu nu au mai fost obișnuitele cărți științifico-fantastice, ci un volum conținând cele patru lucrări filosofice ale lui Mao.

Singurul adult care mi-a spus vreodată ceva în contrast cu propaganda oficială a fost soacra lui Deng Xiaoping, care locuia din când în când în blocul de lângă noi cu fiica ei, angajată în administrația guvernului regional. Ea iubea copiii și eu eram mai tot timpul în apartamentul ei. Atunci când prietenii mei și cu mine furam conserve de la cantină sau flori de pepene galben și plante din grădina complexului, nu îndrăzneam să le ducem acasă de teamă să nu fim certați, așa că le duceam la ea și acolo ni le spăla și le frigea pentru noi. Era cu atât mai incitant cu cât mâncam ceva ilicit. Doamna aceasta avea pe atunci șaptezeci de ani, dar arăta mult mai tânără, cu picioruțe mici și o față blândă, fără riduri, dar expresivă. Purta mereu o jachetă de pânză gri și pantofi de pânză negri, pe care și-i confecționa ea însăși. Era foarte relaxată și ne trata ca pe niște egali. Îmi plăcea să mă așez în bucătăria ei și să stăm de vorbă. Îmi amintesc cum, odată, aveam aproape treisprezece ani, m-am dus la ea direct după o ședință emoționantă de „povestit trecutul amar". Eram plină de compasiune pentru toți cei care au trebuit să trăiască sub Guomindang și i-am spus: „Bunică Deng, cât de mult trebuie să fi suferit sub blestemații de Guomindang! Cum te-au jefuit soldații! Și cum ți-au supt sângele moșierii! Ce ți-au făcut?" „Păi, a răspuns ea, nu au jefuit mereu... și nu au fost răi tot timpul..." Cuvintele ei m-au lovit ca o măciucă în cap. Am fost atât de șocată că nu am mai repetat nimănui ce-mi spusese ea.

La acea epocă, niciunul dintre noi nu avea cea mai mică idee că atât cultul lui Mao, cât și accentul pus pe lupta de clasă făceau parte din planurile lui Mao pentru demascarea Președintelui Liu Shaoqi și a lui Deng Xiaoping, Secretarul General al Partidului. Mao nu era mulțumit de măsurile luate de Liu și Deng. După foamete, ei liberalizaseră atât economia, cât și societatea. În ochii lui Mao, asta aducea mai mult a capitalism decât a socialism, îl irita, mai ales, faptul că ceea ce numea el „calea capitalistă", se dovedea un succes, în timp ce calea aleasă de el, calea „corectă", se dovedise un dezastru. Din punct de vedere practic, Mao recunoștea asta și a trebuit să-i lase să aplice măsurile pe care ei le considerau necesare. Dar Mao nu renunța la ideile lui și plănuia să și le impună

din nou, de îndată ce ţara se refăcuse îndeajuns pentru a suporta experienţa şi de îndată ce îşi asigura suficientă putere pentru a reuşi să-i dizloce pe puternicii lui adversari din partid.

Pe Mao îl exaspera ideea unui progres paşnic. Fiind un conducător militar neobosit, un războinic-poet, el avea nevoie de acţiune ca de aer — acţiune violentă — şi considera că starea de luptă permanentă era necesară dezvoltării societăţii. După gustul lui, propriii lui comunişti deveniseră prea toleranţi şi îngăduitori, urmărind să aducă armonie mai degrabă decât conflicte. Din 1959 nu mai fuseseră campanii politice în care oamenii să se lupte între ei!

În consecinţă, Mao era trist. Se simţea umilit de adversarii săi, care îi dovediseră incompetenţa. Trebuia să se răzbune şi, fiind conştient că duşmanii lui se bucurau de un sprijin larg, ştia că trebuia să-şi întărească autoritatea pe măsură. Pentru a realiza aceasta, trebuia să fie zeificat.

Mao a aşteptat liniştit ca economia să se refacă. Dar când aceasta s-a înviorat, în special după 1964, a început să-şi pregătească marea confruntare. Relativa liberalizare de la începutul deceniului a început să îngheţe.

Serile săptămânale de dans au încetat brusc în 1964. La fel şi filmele ce ne soseau din Hong Kong. Au dispărut coafurile cârlionţate ale mamei, înlocuite cu părul scurt şi drept. Bluzele şi jachetele ei nu mai erau colorate sau mulate pe corp. Acum erau confecţionate din culori şterse şi arătau ca nişte saci. Cel mai mult mi-a părut rău de fustele ei. Îmi aminteam cum, cu puţin timp înainte, o urmărisem dându-se jos de pe bicicletă şi ridicând graţios cu genunchiul marginea fustei cu pătrăţele albe şi albastre. Eu mă rezemasem de trunchiul unui platan, de partea cealaltă a străzii pe care se afla complexul nostru. Fusta ei se înfoia ca un evantai, în timp ce ea venea spre mine. În serile de vară, îl scoteam adesea pe Xiao-fang în căruciorul lui de bambus şi o aşteptam pe mama în acel loc.

Bunica, trecută de cincizeci de ani, avea acum mai multă feminitate decât mama. Deşi jachetele ei — tot în stilul tradiţional — adoptaseră aceeaşi culoare gri pal, ea îşi îngrijea în mod special părul negru, lung şi des. După tradiţia chinezească, moştenită şi de comunişti, femeile de vârstă mijlocie, adică peste treizeci de ani, trebuiau să-şi poarte părul tăiat până deasupra umerilor. Bunica îşi pieptăna însă părul într-un coc strâns la ceafă şi îl împodobea mereu cu flori, uneori cu două magnolii de culoarea fildeşului, iar alteori cu o iasomie albă strânsă între două frunze de un verde închis, care îi punea în valoare părul lucios. Nu folosea niciodată şampon din comerţ, care, credea ea, face ca părul să arate mort şi uscat; în schimb, fierbea fructul unui arbust care conţinea un fel de miere, la spălat folosea acest lichid iar cu fructul îşi freca părul producând o spumă parfumată. Clătea apoi părul în lichidul alburiu şi părul devenea lucios şi mătăsos. Pieptenii din lemn îi cufunda în sucul seminţelor de pomelo — un balsam — care făcea ca pieptănul să alunece uşor prin părul ei, parfumându-l în acelaşi timp. Ca un ultim retuş, mai punea

câteva picături de esență de flori de osmanthus, pe care o pregătea singură de când parfumul începuse să dispară din comerț. Îmi amintesc cum o urmăream în timp ce se pieptăna pe îndelete. Era singurul lux pe care și-l permitea pentru că restul toaletei îl făcea în viteză. Bunica își mai accentua sprâncenele cu un creion negru de cărbune și își pudra ușor nasul. Observându-i în oglindă ochii zâmbitori, dar concentrați asupra felului cum își desăvârșea machiajul, mă gândeam că acel moment trebuie să fi fost unul din cele mai plăcute din viața ei.

Mi se părea ciudat să o urmăresc cum se machia, deși o făceam de când eram foarte mică. În cărți și în filme, femeile care se machiau erau invariabil niște femei pierdute, cum ar fi de exemplu concubinele. Aflasem foarte vag câte ceva despre faptul că mult iubita mea bunică fusese o concubină, dar învățasem să trăiesc cu gânduri și realități contradictorii și să le compartimentez. Când mergeam cu bunica la cumpărături, începusem să-mi dau seama cât era ea de diferită de ceilalți cumpărători, cu fața ei machiată, oricât de discret, și cu flori în păr. Lumea o remarca. Avea un mers elegant, își ținea trupul drept, pășea mândră, deși cu o oarecare reținere.

Nu a avut de suferit din cauza acestui comportament deoarece locuia în complex. Dacă ar fi trăit în afara lui, ar fi fost judecată de unul din comitetele de rezidenți, care supravegheau viața adulților neîncadrați în „câmpul muncii" și deci neaparținând unei unități de producție. Din comitete făceau parte îndeobște pensionari și casnice bătrâne. Unii dintre aceștia deveneau cunoscuți pentru modul cum se amestecau în treburile altora și cum își dădeau importanță. Dacă bunica ar fi avut de-a face cu un astfel de comitet, ar fi înghițit aluzii răutăcioase și critici pe față. Din fericire, complexul nostru nu avea comitete. O dată pe săptămână trebuia să participe, cu alți socri, servitoare și dădace, la un miting, unde li se vorbea despre politica partidului; dar, în general, era lăsată în pace. Adevărul era că ei îi plăceau asemenea mitinguri, care îi dădeau ocazia să schimbe o vorbă cu alte femei, iar când se întorcea acasă, ne împărtășea, încântată, ultimele bârfe.

Politica mi-a invadat progresiv viața când am început să merg la școala medie în 1964. Din prima zi ni s-a spus că trebuia să-i mulțumim Președintelui Mao pentru simplul fapt că eram acolo, deoarece „criteriul de clasă" fusese introdus de el în anul în care ne-am înscris. Mao acuzase școlile și universitățile că acceptaseră prea mulți copii din clasa burgheză. În prezent, dispusese el, se va acorda prioritate fiilor și fiicelor „cu origine sănătoasă" (*chu-shen hao*). Aceasta însemna să ai părinți muncitori, țărani, soldați, sau oficialități de partid, mai ales tați. Aplicarea acestui criteriu „de clasă" la nivelul întregii societăți însemna că soarta fiecăruia era determinată de originea familiei și de accidentul nașterii.

Cu toate acestea, statutul unei familii era adesea ambiguu: un muncitor ar fi putut fi angajat într-o slujbă de Guomindang; funcţionarul nu aparţinea niciunei categorii; un intelectual era un „indezirabil", dar ce se întâmpla dacă era membru de partid? Cum ar fi trebuit clasificaţi copiii unor astfel de părinţi? Mulţi funcţionari care făceau înscrierile au preferat, ca să nu greşească, să acorde preferinţă copiilor unor oficialităţi de partid. Şi aceştia alcătuiau jumătate din colegii mei de clasă.

Noua mea şcoală, Şcoala medie nr. 4, era şcoală fruntaşă pe întreaga regiune şi a înscris şcolari cu cele mai mari note obţinute la toate examenele de admitere din Sichuan. În anii anteriori, înscrierea era decisă doar pe baza rezultatelor la examen. În anul în care m-am înscris eu, la fel de importantă ca notele devenise originea familiei.

În cele două lucrări de examen, am luat o sută de puncte din o sută la matematici şi un neobişnuit o sută „plus" la limba chineză. Tata mi-a băgat întruna în cap că nu trebuia să mă bazez pe numele părinţilor mei şi nici mie nu-mi plăcea să mi se spună că „directiva de clasă" m-a ajutat să intru în această şcoală. Curând însă nu m-am mai gândit la asta. Dacă aşa a spus Preşedintele Mao, însemna că aşa era bine.

Aceasta a fost perioada când „copiii unor înalte oficialităţi" (*gao-gan zi-di*) deveniseră aproape o pătură socială aparte. Căpătaseră un aer prin care erau identificaţi fără greş ca membrii unui grup de elită, manifestând o siguranţă, dată de puterea pe care se bazau şi considerându-se mai presus de orice critică. Mulţi dintre aceşti copii au devenit tot mai aroganţi şi mai trufaşi şi, chiar începând cu Mao, exista o îngrijorare cu privire la comportamentul lor. A devenit chiar un subiect atacat constant de presă. Ceea ce nu făcea decât să confirme ideea că alcătuiau un grup special.

Tatăl meu ne avertiza mereu împotriva acestei tendinţe şi ne atrăgea atenţia să nu formăm găşti cu copiii oficialităţilor. Consecinţa a fost că am avut puţine prietene, deoarece rareori întâlneam copii cu alte origini. Când intram în contact cu aceştia, realizam că ni se inculcase atât de mult importanţa originii familiei şi că aveam atât de puţine experienţe comune, încât nu puteam decât constata că ne suntem străini unii altora.

După ce am intrat în noua mea şcoală, două profesoare au venit la părinţii mei ca să-i întrebe ce limbi străine voiau să învăţ eu. Ei au preferat engleza limbii ruse, care era singura alternativă. Profesoarele mai voiau să ştie dacă voiam să studiez în primul an fizica sau chimia. Părinţii mei le-au răspuns că lăsau aceasta la alegerea şcolii.

Mi-a plăcut şcoala din clipa în care am păşit în ea. Avea o poartă impunătoare, cu un acoperiş din ţigle albastre şi streşini sculptate. Câteva trepte de piatră duceau la logia sprijinită de şase coloane de lemn, vopsite în roşu. Şiruri simetrice de chiparoşi verde închis accentuau atmosfera solemnă care te întâmpina la intrare.

Şcoala fusese înfiinţată în anul 141 î.H. şi a fost prima şcoală întemeiată de un guvern regional în China. În centrul ei se afla un templu mag-

nific, dedicat, la început, lui Confucius. Era bine conservat, dar nu mai funcţiona ca templu. Înăuntrul lui se aflau vreo şase mese de ping-pong, separate de coloanele masive. În faţa uşilor sculptate, coborând o scară, ajungeai într-un hol larg a cărui menire era să asigure o intrare majestuoasă în templu. Se clădise ulterior un bloc de două etaje pentru sălile de clasă, care împărţea în două tot terenul începând de la un pârâiaş traversat de trei podeţe arcuite, cu sculpturi în miniatură înfăţişând lei şi alte animale înşirate pe marginile lor. Dincolo de poduri se întindea o grădină frumoasă înconjurată de piersici şi de platani. În faţa templului, la baza treptelor, străjuiau două sfeşnice gigantice, deşi de mult nu se mai ardea în ele tămâie şi fumul nu se mai ridica în inele albăstrui plutind în aerul din jur. Spaţiile din dreapta şi stânga templului fuseseră transformate în terenuri de sport, pentru baschet şi volei. Alături de ele, două pajişti erau destinate primăvara elevilor, care îşi petreceau pauza de prânz pe iarbă, bucurându-se de razele blânde ale soarelui. Iar în spatele templului se mai găsea o peluză, la capătul căreia o livadă mare se întindea până la poalele unei coline cu viţă-de-vie, copaci şi ierburi aromate.

De jur împrejur se ridicaseră laboratoare, unde studiam biologie şi chimie, învăţam să folosim microscopul şi disecam animale moarte. În amfiteatre, urmăream filme educative. Ca activitate în afara clasei, alesesem biologia şi mă înscrisesem într-un grup cu care colindam în jurul colinei şi în grădina alăturată ei, împreună cu profesoara de la care aflam numele şi caracteristicile diferitelor plante. Aveam la dispoziţie şi incubatoare cu temperatura controlată, care ne permiteau să observăm cum mormolocii şi puii de raţă ies din ou. Primăvara, tot complexul şcolii se înfăţişa ca o mare trandafirie, datorită numărului mare de piersici în floare. Însă ce îmi plăcea mie cel mai mult era biblioteca şcolii, clădită pe două etaje, în stilul tradiţional chinezesc. Clădirea era înconjurată la ambele etaje de verande, iar la marginea lor se afla un rând de scaune de forma unor aripi superb pictate. Eu îmi găsisem un locşor al meu pe aceste „scaune înaripate" (*fei-lai-yi*), pe care şedeam ore întregi citind. Din când în când întindeam o mână ca să ating frunzele în evantai ale unei specii rare de ginkgo. Alţi doi copaci la fel străjuiau poarta de intrare în bibliotecă, înalţi şi eleganţi. Erau singurii care reuşeau să-mi distragă atenţia de la cărţile mele.

Cele mai vii amintiri ale mele sunt legate de profesoare, care erau cele mai bune din domeniul lor; multe aveau gradul unu sau grad excepţional. Lecţiile şi disertaţiile lor erau o adevărată plăcere, nu mă mai săturam să le ascult.

Îmi dădeam însă seama că tot mai multă îndoctrinare politică se amesteca în educaţia noastră şcolară. Încetul cu încetul, adunarea de la începutul zilei era dedicată învăţăturilor lui Mao şi au început să fie instituite şedinţe speciale, în care citeam documentele de partid. Cărţile de limba chineză conţineau tot mai multă propagandă şi mai puţine texte de

literatură chinezească, iar ştiinţele politice, constând din lucrările lui Mao, au intrat în programa şcolară.

Aproape toate activităţile au fost politizate. Într-o bună zi, la adunarea de dimineaţă, directorul ne-a informat că vom face o gimnastică pentru ochi. Ne-a spus că Preşedintele Mao observase că prea mulţi şcolari purtau ochelari, un semn că îşi stricaseră ochii muncind prea mult şi a dat dispoziţie să se ia măsuri. Noi am fost teribil de emoţionaţi de grija manifestată de tovarăşul Mao, unii au plâns de recunoştinţă. Şi aşa am început să facem exerciţii pentru ochi timp de cincisprezece minute în fiecare dimineaţă. Doctorii au pus la punct o serie de mişcări care se făceau pe muzică. După ce ne frecam în diverse locuri în jurul ochilor, priveam fix şi intens la şirul de plopi şi de sălcii din faţa ferestrei. Culoarea verde era presupusă a fi o culoare odihnitoare. În timp ce mă bucuram de o bună stare procurată de exerciţii şi de verdele frunzelor, gândul îmi zbura la Mao şi îmi înnoiam angajamentul de credinţă faţă de el.

O temă care ni se repeta până la saţietate era că nu trebuia să permitem Chinei să-şi „schimbe culoarea", adică să alunece de la comunism la capitalism. Despărţirea Chinei de Uniunea Sovietică, ţinută secretă la început, a fost declarată la începutul anului 1963. Ni s-a explicat că, de când Hruşciov venise la putere după moartea lui Stalin în 1953, Uniunea Sovietică cedase în faţa capitalismului internaţional şi că micuţii erau primii care sufereau din nou şi trăiau din nou în mizerie, aşa cum suferiseră copiii chinezi sub guvernarea Guomindangului. Odată, după ce ne-au avertizat pentru a n-a oară cu privira la calea pe care o luase Rusia, profesorul de ştiinţe politice ne-a spus: „Dacă nu sunteţi atenţi, ţara noastră îşi va schimba culoarea încetul cu încetul, întâi de la roşu aprins la roşu şters, apoi la cenuşiu şi, în fine, la negru." Întâmplător, sintagma de „roşu şters" se pronunţa exact ca numele meu (*er-hong*). Colegele de clasă au început să chicotească şi să-mi arunce priviri. Mi-a intrat în cap că trebuia să-mi schimb imediat numele şi, chiar în acea seară, l-am rugat pe tata să-mi dea alt nume. El a sugerat *Zhang*, care însemna şi „proză", dar şi „devii tu însuţi cât mai curând", exprimând dorinţa lui ca eu să devin o bună scriitoare la o vârstă fragedă. Dar mie nu mi-a plăcut numele şi i-am spus că voiam „ceva care să sune militar". Multe din prietenele mele îşi schimbaseră numele pentru a incorpora cuvinte însemnând „armată" sau „soldat". Alegerea tatălui meu reflecta învăţătura lui clasică. Noul meu nume „Jung" (pronunţat „Yung") era un cuvânt foarte vechi şi rar folosit pentru „probleme militare", pe care îl puteai întâlni doar în poemele clasice şi în câteva fraze învechite. Evoca imaginea apusă a unor lupte între cavaleri în armură strălucitoare, cu suliţe împodobite cu ciucuri şi cu armăsari nechezând. Când am revenit la şcoală, mândră de noul meu nume, nici chiar unii profesori ai mei n-au reuşit să recunoască simbolul.

Era perioada în care Mao a cerut țării să treacă de la învățăturile inspirate de Lei Feng la învățături militărești. În timpul ministrului Apărării Lin Biao, care îi succedase mareșalului Peng Dehuai în 1959, armata devenise un deschizător de drumuri pentru introducerea cultului lui Mao. Mao dorea să înregimenteze și mai mult națiunea. Tocmai scrisesem un poem căruia i se făcuse foarte multă publicitate și în care le îndemna pe femei „să renunțe la feminitate și să îmbrace haina militară". Ni se spunea că americanii așteptau prilejul să ne invadeze și să restaureze Guomindangul și că, tocmai pentru a zădărnici invazia, Lei Feng s-a antrenat zi și noapte, ca să învingă slăbiciunea trupească și să devină un campion în aruncarea grenadelor. Dintr-odată, antrenamentul fizic a căpătat o importanță vitală. Făceam antrenamente la alergări, înot, sărituri în înălțime, exerciții la paralele, aruncări cu discul și aruncări de grenade de mână din lemn. În afară de cele două ore de sport pe săptămână, după orele de clasă, încă patruzeci de minute de sport deveniseră obligatorii.

Eu nu am avut niciodată înclinație pentru sporturi și chiar le detestam, cu excepția tenisului. Mai înainte, aceasta nu avea nicio importanță, dar acum căpătase o conotație politică, cu sloganuri, precum: „antrenează-te ca să-ți faci un fizic puternic pentru a-ți apăra patria". Din nefericire, aversiunea mea pentru sporturi creștea tot mai mult în urma acestei presiuni. Când încercam să înot, prin fața ochilor mi se perindau de fiecare dată imagini cu urmăritori americani invadatori ținându-se după mine până la mal. Cum să înot nu știam, singura mea alegere era să mă înec sau să fiu prinsă și torturată de invadatorii americani. Spaima îmi provoca adesea cârcei când eram în apă și o dată chiar am crezut că mă înecam în bazinul de înot. Cu tot antrenamentul obligatoriu în fiecare săptămână a acelei veri, nu am reușit niciodată să învăț să înot cât timp am trăit în China.

Aruncarea cu grenade de mână era, de asemenea, un sport considerat foarte important, pentru motive evidente. Eu eram însă întotdeauna la coada clasei. Nu reușeam să arunc grenadele de mână din lemn cu care mă antrenam decât la un metru și ceva. Aveam sentimentul că colegii mei puneau la îndoială hotărârea mea de a lupta împotriva Statelor Unite imperialiste. Chiar o dată, la întrunirile noastre politice săptămânale, cineva a comentat eșecurile mele continue de a lansa grenadele. Puteam simți cum ochii întregii clase mă țintuiau ca niște ace, de parcă ar fi vrut să spună: „Tu nu ești decât un lacheu al americanilor!" În ziua următoare, m-am dus într-un colț al terenului de sport, m-am așezat jos, am luat în mâinile întinse în față câte două cărămizi. În jurnalul lui Lei Feng, pe care îl învățasem pe de rost, citisem că acesta era modul de a-și întări mușchii pentru a putea arunca grenadele. După câteva zile în care antebrațele mi s-au înroșit și s-au umflat, am renunțat, iar după aceea, ori de câte ori mi se înmâna bucata de lemn, eram atât de emoționată încât mâinile începeau să-mi tremure.

Îmi amintesc cum, în 1965, ni s-a cerut să ieşim să smulgem iarba de pe peluze. Mao dăduse ordin că iarba, florile şi animalele de casă — fiind nişte plăceri burgheze — trebuiau eliminate. Iarba peluzelor din şcoala noastră era cu totul specială, cum nu am mai văzut nicăieri decât în China. Numele ei în chineză însemna „legată de pământ". Ea se târăşte pe suprafeţele bătătorite şi se strecoară printre pietre, împrăştiindu-se în mii de rădăcini, care se înfig în sol ca nişte gheare de oţel. Sub pământ, ele se ramifică şi dau naştere la o mulţime de rădăcini, care se îndreaptă în toate direcţiile. În scurt timp, eşti în faţa a două reţele, una pe deasupra pământului, alta pe dedesubt, care se împletesc şi rămân agăţate de sol, ca nişte sârme înnodate şi fixate cu cuie de podea. Adesea, singurul rezultat se vedea pe degetele mele, pline de tăieturi lungi şi adânci. Doar atacându-le cu săpăliga puteai dovedi acele buruieni şi asta cu greutate. Şi orice firicel de iarbă rămas pe pământ se înmulţea triumfător după cea mai uşoară creştere de temperatură sau câţiva stropi de ploaie iar noi trebuia să reluăm lupta de la început.

Cu florile ne-am fi descurcat mai uşor, dar nu le puteam distruge, deoarece ne izbeam de refuzul populaţiei. Mao atacase florile şi iarba şi mai înainte, cerând să fie înlocuite cu varză şi bumbac. Numai acum a fost în stare să impună să i se execute ordinul — şi aceasta până la un punct. Oamenii îşi iubeau plantele şi multe straturi de flori au supravieţuit campaniei.

Pe mine m-a întristat mult să văd cum frumoasele noastre plante trebuie distruse. Şi, totuşi, nu eram supărată pe Mao. Dimpotrivă, îmi reproşam mie însămi că eram întristată. La vremea aceea, mă obişnuisem cu „autocritica" şi aruncam automat vina pe propriile instincte care se împotriveau ordinelor lui Mao. În realitate, astfel de sentimente mă înspăimântau. Nici nu se punea problema să le discut cu altcineva. Aşa că încercam să le suprim şi să-mi însuşesc modul corespunzător de a gândi. Adevărul este că trăiam într-o stare continuă de autoacuzare.

De fapt, acest autoexamen şi această autocritică nu erau o trăsătură a Chinei lui Mao. Ni se spunea că numai aşa vom deveni un om nou mai bun. În realitate, toată această introspecţie avea rolul de a crea o populaţie lipsită de o gândire proprie.

Aspectele religioase luate de cultul lui Mao nu ar fi fost posibile într-o societate tradiţional laică, cum era China, dacă nu s-ar fi obţinut realizări economice impresionante. Ţara şi-a revenit în mod uimitor după perioada de foamete şi nivelul de trai s-a îmbunătăţit într-un ritm spectaculos. La Chengdu, deşi orezul era încă raţionat, se găseau din belşug carne, păsări şi legume. Pepenii de iarnă, guliile şi vinetele zăceau în grămezi pe trotuarele din faţa prăvăliilor, deoarece nu mai era loc înăuntru pentru depozitarea lor.Rămâneau afară şi peste noapte şi nu le lua nimeni; ca să nu se strice, negustorii le dădeau pe aproape nimic. Ouăle, cândva atât de preţioase, se stricau în coşuri, atât erau de multe. Doar cu câţiva ani

înainte, era o problemă să găseşti o piersică — acum a mânca piersici era considerat un act „patriotic" şi activiştii umblau pe la casele oamenilor şi încercau să-i convingă să cumpere piersici pe mai nimic.

Circulau o serie de poveşti despre succese obţinute, care amplificau mândria populaţiei. În octombrie 1964, China a experimentat prima ei bombă atomică. I s-a făcut o imensă publicitate şi se trâmbiţau realizările ştiinţifice şi industriale ale ţării, mai ales cele legate de ideea de „a ne ridica împotriva imperialiştilor agresivi". Explozia bombei atomice a coincis cu debarcarea lui Hruşciov, prezentată la noi ca o dovadă că Mao avusese din nou dreptate. În 1964, Franţa a recunoscut diplomatic China, fiind prima ţară occidentală importantă care a făcut-o. Această informaţie a fost primită cu entuziasm nespus în interiorul Chinei, fiind considerată o victorie însemnată asupra Statelor Unite, care refuzau să recunoască locul legitim al Chinei în lume.

În plus, nu se mai semnalau persecuţii politice şi populaţia începuse să fie destul de mulţumită. Iar întregul merit i se atribuia lui Mao. Deşi conducătorii la vârf ai ţării ştiau foarte bine care era adevărata contribuţie a lui Mao, lumea nu avea nici cea mai mică idee. De-a lungul anilor, am compus imnuri pasionate, în care îi mulţumeam lui Mao pentru toate realizările sale şi îi închinam nesfârşita mea credinţă.

În 1965 aveam treisprezece ani. În acel an, în seara de 1 octombrie, a şaisprezecea aniversare a întemeierii Republicii Populare, în piaţa din centrul oraşului Chengdu, au avut loc uriaşe focuri de artificii. În nordul pieţei se afla poarta către vechiul palat imperial, recent restaurat şi readus la grandoarea lui din secolul al treilea, când Chengdu era capitala regatului şi un oraş fortificat prosper. Poarta semăna foarte mult cu Poarta Păcii Cereşti din Peking, în prezent intrarea în Oraşul Interzis, cu excepţia culorii: avea acoperişuri de ţigle verzi şi pereţii cenuşii. Acoperişul smălţuit al pavilionului se sprijinea pe stâlpi enormi de un roşu închis. Balustradele erau din marmură albă. Eu mă aflam pe o estradă îndărătul lor, cu familia mea şi cu demnitarii din Sichuan şi mă bucuram de atmosfera de sărbătoare ce plutea în aer, aşteptând să înceapă focurile de artificii. Jos, în piaţă, se adunaseră vreo cincizeci de mii de persoane care cântau şi dansau. *Bang! Bang!* S-a dat semnalul pentru jocurile de artificii la câţiva metri de locul unde mă aflam eu. Într-o clipă cerul devenise o grădină de forme şi culori spectaculoase, o mare în care se revărsau valurile de strălucire după valuri de strălucire. De dedesubt se ridicau sunete şi cântece care se împleteau cu somptuozitatea culorilor. După un timp, pentru câteva secunde, cerul a fost curat. Apoi a explodat ca într-o superbă înflorescenţă, urmată de căderea unei lungi, vaste, mătăsoase draperii, care s-a întins pe mijlocul cerului, legănându-se uşor în adierea vântului tomnatic. În luminile aprinse în piaţă, literele de pe draperie aruncau scântei: „Să trăiască Mulţi Ani Marele Nostru Lider, Preşedintele Mao!" Ochii mi s-au umplut de lacrimi. „Cât de norocoasă, cât de

incredibil de norocoasă sunt să trăiesc în măreața eră a lui Mao Tze Dong!“ îmi tot spuneam. „Cum pot trăi copiii din lumea capitalistă fără să fie lângă Președintele Mao și fără speranța de a-l vedea cândva în persoană?“ Voiam să fac ceva pentru ei, să-i salvez din starea lor jalnică. Mi-am promis mie însămi, acolo și atunci, să muncesc cu sârg pentru a construi o Chină mai puternică, pentru a susține o revoluție mondială. Trebuia să muncesc din greu ca să am dreptul să-l văd pe Președintele Mao. Acesta era atunci scopul vieții mele.

15

„Distruge întâi și reconstrucția va veni de la sine“

Declanșarea Revoluției Culturale (1965–1966)

La începutul anilor '60, cu toate dezastrele provocate de politica lui Mao, el era încă idolatrizat de populație ca lider suprem al Chinei. Totuși, deoarece adevărații guvernanți ai țării erau oameni pragmatici, exista o oarecare libertate literară și artistică. Au apărut o mulțime de piese de teatru, de opere, filme și romane după lunga hibernare a artelor. În niciuna nu era atacat pe față partidul, căci temele contemporane erau rare. Iar Mao era pe atunci în defensivă, și devenea tot mai apropiat de soția sa, Jiang Qing, care fusese actriță în anii 1930. Împreună au ajuns la concluzia că artiștii se foloseau de teme istorice pentru a lansa insinuări împotriva regimului și chiar împotriva lui Mao însuși.

În țara noastră exista o tradiție îndelungată de a folosi aluziile istorice pentru a da glas împotrivirii și chiar aluziile aparent esoterice erau ușor interpretate de populație ca referiri codificate la situația prezentă. În aprilie 1963, Mao a interzis toate „Dramele cu fantome“, o serie foarte abundentă constând din povestiri vechi în care spiritele victimelor decedate se răzbunau pe persecutorii lor. În viziunea lui Mao, acești răzbunători/justițiari semănau foarte mult cu dușmanii de clasă morți sub guvernarea lui.

Soții Mao și-au îndreptat atenția și către o altă serie, „Mandarinul Ming“, al căror protagonist era Hai Rui, un mandarin din dinastia Ming (1368–1644). Faimoasă personificare a justiției și curajului, Mandarinul Ming protesta, cu riscul propriei lui vieți, în fața împăratului în numele oamenilor de rând aflați în suferință. Ca urmare el fusese alungat și exilat. Cuplul Mao suspecta că sub chipul Mandarinului Ming era înfățișat mareșalul Peng Dehui, fostul ministru al Apărării care, în 1959, ridicase glasul împotriva politicii dezastruoase a lui Mao, care au avut drept urmare foametea. La foarte scurt timp după alungarea lui Peng, s-a produs o

revigorare a seriei „Mandarinul Ming". Madam Mao a încercat să obţină ostracizarea acestor piese de teatru, dar când a luat contact cu scriitorii şi miniştrii care răspundeau de artă, aceştia au rămas surzi la cererile ei.

În 1964, Mao a întocmit o listă cu treizeci şi nouă de artişti, scriitori şi universitari care trebuiau denunţaţi sub calificativul de „autorităţi reacţionare burgheze", lansând o nouă categorie de duşmani de clasă. Nume proeminente apăreau pe această listă, printre care cel mai celebru dramaturg în genul „Mandarinului Ming", Wu Han, şi profesorul Ma Yin-chu, primul economist de valoare care pledase pentru controlul naşterilor. Această atitudine îi atrăsese deja calificativul de „element de dreapta" în 1957. Mao a realizat ulterior necesitatea controlului naşterilor, dar îl ura pe profesorul Ma pentru că pusese astfel în evidenţă politica lui greşită.

Lista lui Mao n-a fost făcută publică şi cei treizeci şi nouă n-au fost epuraţi de organizaţiile de partid. Totuşi, Mao a făcut în aşa fel ca lista să circule printre autorităţile până la nivelul mamei mele. În iarna 1964–'65, mama a fost trimisă în fruntea unei echipe de lucru la o şcoală numită „Piaţa Boului". I s-a spus să descopere suspecţi printre cei mai buni profesori şi printre cei care scriseseră cărţi sau articole.

Mama a fost îngrozită, mai cu seamă pentru că epurarea ameninţa personalităţile pe care ea le admira cel mai mult. În plus, şi-a dat foarte limpede seama că oricât s-ar strădui nu ar reuşi să găsească niciun „duşman". Pe de altă parte, având încă în memorie toate persecuţiile recente, puţini au fost aceia care au îndrăznit să mai deschidă gura. Mama i-a împărtăşit superiorului ei, dl Pao, care răspundea de întreaga campanie în Chengdu, sentimentele ei.

Anul 1965 a trecut şi mama n-a făcut nimic. Nici Dl Pao n-a exercitat vreo presiune asupra ei. Reţinerea lor de a acţiona reflecta starea generală de spirit a oficialităţilor partidului. Majoritatea se săturaseră de persecuţii şi doreau să continue să îmbunătăţească nivelul de trai şi să înceapă să clădească o viaţă normală. Cu toate astea, nu-şi manifestau clar opoziţia faţă de Mao şi promovau înainte cultul personalităţii lui. Puţinii care urmăreau cu aprehensiune zeificarea lui Mao îşi dădeau seama că nu puteau face nimic pentru a o opri: Mao se bucura de o putere şi de un prestigiu atât de mari încât cultul lui era irezistibil. Cel mult ei puteau să se cantoneze într-un fel oarecare de rezistenţă pasivă.

Mao a luat reacţia activului de partid la chemarea lui de a declanşa o vânătoare de vrăjitoare drept un indiciu că loialitatea faţă de el era în scădere şi că, în adâncul inimii lor, activiştii sprijineau politica promovată de Preşedintele Liu şi de Deng. Bănuiala i-a fost confirmată când ziarele partidului au refuzat să publice un articol autorizat chiar de el, şi care îl denunţa pe Wu Han şi piesa lui de teatru avându-l erou pe Mandarinul Ming. Când a cerut publicarea articolului, scopul lui fusese să implice populaţia în vânătoarea de vrăjitoare. S-a trezit izolat de supuşii

săi tocmai de aparatul de partid, care fusese, până atunci, intermediarul dintre el şi populaţie. De fapt, pierduse controlul. Comitetul de Partid din Peking, unde Wu Han era primar adjunct, dar şi Departamentul Central al Afacerilor Publice, care răspundea de media şi de arte, s-au opus lui Mao, refuzând să-l denunţe pe Wu Han sau să-l dea afară.

De data aceasta, Mao s-a simţit ameninţat. S-a văzut în situaţia lui Stalin, pe cale să fie denunţat de un Hruşciov încă în timpul vieţii. Voia să le-o ia înainte şi să dea o lovitură prin care să-l distrugă pe acela pe care îl considera ca pe „Hruşciovul Chinei"s, Liu Shaogi, şi pe colegul său, Deng, precum şi pe aliaţii lor din partid. Acestei acţiuni i-a dat în mod fals numele de „Revoluţia Culturală". Era conştient că va fi lupta unui singur om, dar asta îi dădea imensa satisfacţie că înfrunta singur lumea întreagă şi că era un manipulator de un asemenea calibru. Se adaugă aici şi nuanţa de autocompătimire la acest autoportret, întruchipând un erou tragic în luptă cu puternicul său duşman — uriaşa maşinărie a partidului.

La 10 noiembrie 1965 după mai multe eşecuri de a publica la Peking articolul de condamnare a piesei lui Wu Han, Mao a reuşit în sfârşit să-l publice la Shanghai, unde oamenii lui erau responsabili cu presa şi artele. În acest articol a apărut pentru prima oară noţiunea de „Revoluţie Culturală". *People's Daily*, ziarul partidului, dar şi *Peking Daily*, vocea organizaţiei de partid din capitală au refuzat din nou să reia articolul. În provincie unele ziare l-au publicat. Pe atunci, tatăl meu superviza ziarul regional al partidului, *Sichuan Daily*, şi era împotriva reproducerii articolului, pe care îl considera un atac la adresa mareşalului Peng şi o invitaţie la vânătoarea de vrăjitoare. A stat de vorbă cu responsabilul cu probleme culturale al regiunii, care i-a sugerat să telefoneze lui Deng Xiaoping. Deng nu era în birou şi apelul a fost preluat de mareşalul Ho Lung, un prieten apropiat de-al lui Deng şi membru al Biroului Politic. Pe el îl auzise tata spunând în 1959: „El (Deng) ar trebui să fie pe tron." Ho i-a spus să nu reproducă articolul.

Sichuan a fost una din ultimele provincii unde s-a tipărit articolul şi aceasta s-a întâmplat la 18 decembrie, mult după ce *People's Daily* a acceptat să-l publice la 30 noiembrie. Articolul a apărut în *People's Daily* numai după ce Chu Enlai, premierul, care a apărut drept pacificator în lupta pentru putere, a adăugat o „notă a editorului" în care spunea că Revoluţia Culturală avea să fie o discuţie „academică", deci nu trebuia politizată şi nu trebuia să ducă la condamnări politice.

În următoarele trei luni s-au înregistrat intense manevre printre adversarii lui Mao, dar şi cu Chu Enlai în încercarea de a preveni vânătoarea de vrăjitoare a lui Mao.

În februarie 1966, într-un moment când Mao lipsea din Peking, Biroul Politic a dat o hotărâre prin care se interzicea ca „discuţiile academice" să degenereze în persecuţii. Mao nu fusese de acord cu ea, dar părerea lui a fost ignorată.

În aprilie, tatălui meu i s-a cerut să pregătească un document în spiritul rezoluției Biroului Politic care să servească de îndrumător în Revoluția Culturală în Sichuan. Ceea ce a scris el a devenit cunoscut drept *Documentul din aprilie*. În el se spunea: Dezbaterile trebuiau să fie strict academice. Nu erau permise acuzații violente. Toți sunt egali în fața adevărului. Partidul nu trebuie să-și folosească puterea pentru a suprima intelectualii.

Dar în mai, tocmai când acest document urma să fie publicat, a fost brusc blocat. A apărut o nouă decizie a Biroului Politic. De data aceasta, Mao fusese prezent și dominase cu complicitatea lui Chu Enlai. Mao a anulat Rezoluția din Februarie și a declarat că toți oamenii de știință disidenți și ideile lor trebuiau „eliminate“. El a subliniat că oficiali ai Partidului Comunist îi protejaseră pe savanții disidenți și alți dușmani de clasă. I-a caracterizat pe aceștia drept „aceia care la putere fiind, mergeau pe drumul capitalismului“ și le-a declarat război. Aceștia au devenit cunoscuți ca „adepți ai căii capitaliste“. Atunci a fost lansat în mod oficial mamutul numit Revoluția Culturală.

Cine erau exact acești „adepți ai căii capitaliste“? Nici Mao nu era sigur că știa. El știa doar că voia să înlocuiască întregul Comitet de Partid din Peking, ceea ce a și făcut. Mai știa și că voia să scape de Liu Shaogi și de Deng Xiaoping și de „cuiburile burgheze din partid“. Dar nu știa cine îi era loial în vastul aparat de partid și cine fidel lui Liu și Deng și „căii lor capitaliste“. După calculele sale, el controla doar o treime din partid. Ca să nu lase să-i scape nici măcar unul din dușmanii săi, a decis să distrugă întregul partid comunist. Cei care îi erau credincioși vor supraviețui răsturnării. Cu propriile lui cuvinte: „Distruge întâi și reconstrucția va veni de la sine.“ Mao nu-și făcea griji în legătură cu distrugerea Partidului. Mao împăratul trecea mereu înaintea lui Mao comunistul. Nici nu-și făcea probleme și nu avea remușcări că lovește în oamenii nevinovați, chiar dintre cei mai credincioși lui. Unul dintre marii lui eroi, generalul Tsao Tsao care trăise în secolul întâi, spusese o frază nemuritoare pe care Mao o admira pe față: „Mai degrabă aș nedreptăți pe toți oamenii de pe pământ, dar nimeni de pe pământ nu trebuie să mă nedreptățească vreodată pe mine.“ Generalul făcuse această declarație când descoperise că omorâse din greșeală un cuplu în vârstă — un bătrân și o bătrână — pe care îi suspectase de a-l fi trădat și care de fapt îi salvaseră viața.

Imprecisele chemări la luptă ale lui Mao au aruncat populația și pe cei mai mulți activiști de partid într-o confuzie totală. Puțini știau ce avea de gând sau care erau exact dușmanii de data aceasta. Tatăl meu și mama, ca și alți membri cu vechime în partid, și-au dat seama că Mao luase decizia de a pedepsi niște oficiali. Dar nu știau cine ar putea fi aceștia. Puteau fi chiar ei. I-a cuprins teama și dezorientarea.

Între timp, Mao a făcut singura şi cea mai importantă mişcare de ordin organizatoric: şi-a creat propria reţea de comandă care opera în afara aparatului de partid, dar — cum în mod formal acesta era sub direcţia Biroului Politic şi al Comitetului Central — pretindea că acţionează din ordinul partidului.

În primul rând, l-a numit ca adjunct al său pe mareşalul Lin Biao, care îi urmase lui Peng Dehuai ca ministru al Apărării în 1959 şi care i-a sprijinit masiv cultul personalităţii în forţele armate. Mao a mai creat o nouă instituţie, Autoritatea Revoluţiei Culturale, de care răspundea fostul lui secretar Chen Boda, şeful spionajului Kang Sheng şi Madam Mao ca lideri *de facto*. Această instituţie a devenit nucleul conducerii Revoluţiei Culturale.

După aceea, Mao s-a îndreptat către presă, întâi spre *People's Daily*, care se bucura de cea mai mare autoritate, fiind ziarul oficial al partidului şi populaţia se obişnuise să-l considere vocea regimului. L-a numit pe Chen Boda să preia ziarul în ziua de 31 mai, Mao asigurându-şi astfel un canal prin care să se adreseze direct sutelor de milioane de chinezi.

Începând cu iunie 1966, *People's Daily* a inundat ţara cu un editorial mai strident decât altul, cerând „instituirea autorităţii absolute a Preşedintelui Mao", „măturându-i pe toţi boii împieliţaţi şi demonii târâtori" (duşmanii de clasă) şi îndemnând poporul să-l urmeze pe Mao şi să se alăture acţiunii vaste, fără precedent, care era Revoluţia Culturală.

În şcoala mea, cursurile au încetat de la începutul lui iunie, deşi noi trebuia să fim prezenţi. Megafoanele urlau editorialele din *People's Daily* iar prima pagină a ziarului era adesea ocupată de portretul lui Mao.

În fiecare zi se publica un articol cu citate din Mao. Îmi amintesc şi astăzi sloganurile cu litere de-o şchioapă care, citite şi recitite în clasă, rămâneau întipărite adânc în cutele creierului meu: „Preşedintele Mao este soarele roşu din inimile noastre!" „Gândirea lui Mao Tze Dong este linia noastră de viaţă!" „Îl vom zdrobi pe oricine se opune Preşedintelui Mao!" „Popoarele din lumea întreagă îl iubesc pe Marele nostru Conducător, Preşedintele Mao!" Erau pagini întregi cu comentarii pline de idolatrie, semnate de străini şi imagini cu gloate de europeni care se striveau ca să apuce lucrările lui Mao. A fost mobilizată toată floarea naţiunii ca să-i preamărească cultul.

Citirea zilnică a ziarului în clasă s-a transformat în curând în recitarea şi memorarea *Citatelor din Preşedintele Mao*, care apăruseră într-o cărticică de buzunar cu coperţi din plastic roşu, cunoscută drept *Cărticica Roşie*. Toţi primisem câte un exemplar şi ni s-a spus să o iubim „ca pe ochii din cap". În fiecare zi scandam pasaje, repetându-le la unison. Mi le amintesc şi acum.

Odată, am citit în *People's Daily* că un ţăran bătrân îşi lipise treizeci şi două de portrete ale lui Mao pe pereţii dormitorului, „ca să-i pot vedea chipul Preşedintelui Mao de îndată ce-mi deschid ochii, în orice direcţie

aș privi." Așa că și noi am acoperit pereții clasei noastre cu fotografii din care fața lui Mao ne întâmpina cu cel mai larg și blând zâmbet. Dar curând a trebuit să le dăm jos, și chiar foarte repede. Se împrăștiaseră zvonuri că țăranul de aceea folosise afișele cu imaginea lui Mao ca tapet, deoarece portretul lui fusese tipărit pe o hârtie de cea mai bună calitate și erau gratuite. S-a mai spus că reporterul care ticluise povestea fusese demascat ca dușman de clasă care favorizase „insultele aduse Președintelui Mao". Pentru prima dată, în subconștientul meu a pătruns teama de Președintele Mao.

Ca și în „Piața Boului", în școala mea se instalase o comisie de lucru, care stigmatizase fără prea multă tragere de inimă drept „autorități reacționare burgheze" pe câțiva dintre cei mai buni profesori ai școlii, dar ascunseseră această decizie față de școlari. Dar în luna iunie 1966, au intrat în panică văzând amploarea pe care o luase Revoluția Culturală și atunci au simțit nevoia să ofere niște victime; echipa de lucru a anunțat brusc în fața întregii școli numele celor acuzați.

Această echipă le-a cerut elevilor și profesorilor care scăpaseră de acuzații să compună sloganuri și să creeze afișe de demascare. In curând, acestea au acoperit toate terenurile școlii. Profesorii au răspuns apelului dintr-o serie de motive: conformism, dorința de a-și dovedi loialitatea față de ordinele partidului, invidie față de prestigiul și privilegiile de care se bucurau alți profesori — și, mai ales, din frică.

Printre victime, s-a aflat profesorul meu de limba și literatura chineză, domnul Chi, pe care îl adoram. După cum se putea citi pe unul din afișele agățate pe pereți, el ar fi spus la începutul anilor '60: „Să strigăm « Trăiască în veci Marele Salt Înainte » nu ne va umple stomacul, nu-i așa?" Cum eu habar n-aveam că Marele Salt provocase foametea, n-am înțeles presupusa lui ireverență, deși remarcasem tonul nepoliticos.

Domnul Chi avea ceva care îl singulariza. Pe atunci nu puteam numi acel ceva, dar acum îmi dau seama că avea un mod de exprimare ironic. Avea un fel de a scoate niște sunete seci pe jumătate tuse, pe jumătate râs, care sugerau că mai avea ceva de spus, dar prefera să tacă. Odată mi-a răspuns la o întrebare scoțând aceste sunete. Într-una din lecțiile noastre din carte citisem un extras din memoriile lui Lu Dingyi, pe atunci șeful Afacerilor Publice Centrale, în care descria experiența lui din timpul Marșului cel Lung. Domnul Chi ne-a atras atenția asupra unei descrieri foarte vii a trupelor care mărșăluiau de-a lungul unei poteci șerpuind pe munte. Întreaga procesiune era luminată de torțe din pin purtate de bărbați, ale căror flăcări străluceau pe cerul întunecat fără lună, fără stele. Când au ajuns la destinația fixată pentru a petrece noaptea, toți ca unul „s-au repezit să înșface un castron cu orez cu care să-și umple stomacul". Acest fel de exprimare m-a tulburat și m-a mirat foarte tare, întrucât soldații Armatei Roșii erau descriși mereu ca fiind generoși și oferindu-și ultima îmbucătură camarazilor lor, ei preferând să moară de foame. Îmi

era imposibil să mi-i imaginez „înşfăcând". M-am întors spre domnul Chi pentru a afla răspunsul. El a scos acel râs-tuşit, mi-a spus că eu nu ştiam ce însemna să-ţi fie foame şi a schimbat repede subiectul. N-am fost deloc convinsă.

Cu toate acestea, aveam cel mai mare respect pentru domnul Chi. Mi se rupea inima să-l văd, ca şi pe alţi profesori pe care îi admiram, cum era condamnat cu violenţă şi cum îi erau aruncate injurii. I-am detestat pe cei din echipa de lucru când ne-a cerut tuturor şcolarilor să scriem afişe de perete în care „să-i demascăm şi să-i denunţăm".

La vremea aceea aveam paisprezece ani şi eram, din instinct, împotriva tuturor militantismelor, aşa că nu ştiam ce să scriu. Eram înspăimântată de literele scrise cu cerneală neagră lăţindu-se pe afişele albe, uriaşe, de carton şi de limbajul violent şi străin mie, precum „zdrobiţi capul de câine al Cutăruia" şi „anihilaţi-l pe Cutare dacă nu se predă". Am început să chiulesc de la şcoală şi să rămân acasă. Asta mi-a atras permanente critici că „puneam familia pe primul plan" în cursul unor şedinţe nesfârşite care ne ocupau acum tot timpul petrecut la şcoală. Îmi era groază de aceste mitinguri. Mă obseda un sentiment de pericol neprevăzut.

Într-o bună zi, directorul adjunct, dl Kan, un bărbat energic şi voios, a fost acuzat de a fi „un adept al căii capitaliste" şi de a-i proteja pe profesorii condamnaţi. Tot ce făcuse în şcoală şi pentru şcoală în toţi anii în care activase a fost considerat „capitalist", chiar şi studierea lucrărilor lui Mao — întrucât dedicase mai puţine ore acestui studiu decât studiilor ştiinţifice.

La fel de şocată am fost când secretarul Ligii Tineretului Comunist, dl Shau, mereu binedispus, a fost acuzat de a fi împotriva Preşedintelui Mao. Era un tânăr fermecător, iar eu mă străduisem mereu să-i atrag atenţia în speranţa că m-ar putea ajuta să intru în Liga Tineretului când voi împlini vârsta minimă de cincisprezece ani.

El le predase un curs de filosofie marxistă destinat celor în vârstă de la şaisprezece la optsprezece ani şi le dăduse de scris ca temă câte un eseu. Subliniase pasaje din eseuri pe care le considera foarte bine scrise. Iar acum, aceste fragmente rupte din context fuseseră montate într-un colaj de către elevii săi pentru a alcătui un text evident fără sens, pretins anti-Mao reprodus pe postere. Ani mai târziu am aflat că această metodă de a inventa o acuzaţie punând în mod arbitrar împreună fraze fără nicio legătură între ele apăruse încă din 1955, anul în care mama suferise prima detenţie sub conducerea comunistă, când o serie de scriitori o folosiseră pentru a-i ataca pe colegii lor scriitori.

Dl Shan mi-a spus mulţi ani mai târziu că adevăratul motiv pentru care el şi directorul adjunct fuseseră desemnaţi ca victime era că lipseau din şcoală în acel moment — făcuseră parte din altă echipă de lucru — şi erau aşadar la îndemână drept ţapi ispăşitori. Iar faptul că nu se prea înţelegeau cu directorul, care rămăsese în şcoală, a contribuit la înrăutăţirea

situației lor. „Dacă noi am fi fost prezenți și el ar fi fost plecat, fiul ăsta de căţea nu și-ar mai fi putut trage nădragii, atât ar fi fost plin de rahat la cur", mi-a spus dl Shan cu tristeţe.

Directorul adjunct, dl Kan, fusese devotat partidului și s-a simțit foarte nedreptățit. Într-o seară a lăsat o scrisoare de adio și și-a tăiat gâtul cu briciul. A fost dus pe loc la spital de soția sa care, din fericire, sosise acasă mai devreme decât de obicei. Echipa de lucru a ascuns această încercare de sinucidere. Pentru un membru de partid, așa cum era dl Kan, sinuciderea era considerată o trădare. Era privită ca o pierdere a încrederii în partid și o încercare de șantaj. De aceea nu trebuia să i se acorde nicio milă nefericitului. Dar membrii echipei de lucru erau neliniștiți pentru că știau foarte bine că inventaseră victimele fără cea mai mică dovadă și mama a plâns când a aflat ce i se întâmplase dlui Kan. Ţinea foarte mult la el și, cum știa că era un optimist ireductibil, și-a dat seama că fusese supus unor presiuni inumane dacă ajunsese să recurgă la acest act.

În mediul ei școlar, mama a refuzat să se lase cuprinsă de panica victimizării. Adolescenții însă, îmboldiți de articolele din *People's Daily*, au declanșat acțiuni împotriva profesorilor lor. *People's Daily* le cerea să „distrugă" sistemul de examinare care îi „trata pe elevi ca pe niște dușmani" (citat din Mao) și care făcea parte din planurile odioase ale „intelectualilor burghezi", cu alte cuvinte ale majorității profesorilor (din nou un citat din Mao). Ziarul îi mai denunța pe „intelectualii burghezi" că otrăvesc mințile tineretului cu prostiile capitaliste pentru pregătirea unei reveniri a Guomindangului „Nu putem permite intelectualilor burghezi să mai domine școlile noastre!" a mai spus Mao.

Îmi amintesc cum mama s-a dus într-o dimineață pe bicicletă la școală, unde a descoperit că elevii îi adunaseră pe director, pe inspectorul școlar, pe profesorii cu grade superioare despre care ei înțeleseseră din presa oficială că ar fi „autorități burgheze reacționare", dar și pe alți profesori care nu le erau lor pe plac, îi închiseseră într-o clasă pe ușa căreia puseseră o inscripție pe care scria „clasa demonilor". Profesorii au acceptat fără să protesteze deoarece Revoluția Culturală îi aruncase într-o stare de dezorientare totală. Iar elevii păreau să aibă acum o anumită autoritate nedefinită, dar foarte reală. Peste tot se puteau citi sloganuri uriașe, reprezentând, în majoritate, titlurile din *People's Daily*.

Ca să ajungă în clasă transformată acum în „închisoare", mama a trebuit să-și facă drum prin mulțimea de elevi. Unii păreau sălbăticiți, alții rușinați, unii îngrijorați, iar alții nesiguri. Mulți copii s-au ținut după ea din clipa când a intrat în școală. În calitatea ei de lider al echipei de lucru ea era autoritatea supremă, era identificată cu partidul însuși. Elevii așteptau ordine de la ea. După ce înființase „închisoarea", nu aveau habar ce să facă în continuare.

Mama a anunţat cu glas autoritar că „clasa demonilor" a fost desfiinţată. S-a produs rumoare printre elevi, dar nimeni n-a protestat. Câţiva băieţi au schimbat între ei câteva cuvinte, dar au tăcut când mama le-a cerut să le spună cu voce tare. Ea a continuat prin a le spune că era ilegal să ţii pe cineva prizonier fără autorizare şi că n-ar trebui să-i maltrateze, să se poarte urât cu profesorii lor, care au dreptul la gratitudinea şi respectul lor. Uşa clasei respective a fost dechisă şi „prizonierii" eliberaţi.

Mama a dat dovadă de mult curaj mergând împotriva valului. Mai ales că multe alte echipe de lucru acceptaseră să transforme în victime pe multe persoane inocente pentru a-şi salva propria piele. În realitate, avea şi alte motive să fie îngrijorată. Autorităţile regionale pedepsiseră destul de mulţi ţapi ispăşitori şi tatăl meu avea o presimţire destul de întemeiată că el va fi următorul. Vreo doi colegi l-au avertizat direct că se vorbea în unele organizaţii din subordinea sa că urmau să-şi îndrepte suspiciunile în direcţia lui.

Părinţii noştri nu ne-au spus nimic despre îngrijorările lor mie sau fraţilor mei. Reţinerea pe care o avuseseră de a nu vorbi despre politică îi oprea şi acum să-şi deschidă sufletul în faţa noastră. Ba chiar devenise şi mai greu să vorbească. Situaţia era atât de complexă şi de confuză că nici ei nu o puteau înţelege. Ce ne-ar fi putut spune ca să ne facă să înţelegem? Şi la ce ne-ar fi folosit, oricum? Nu era nimic de făcut. Mai mult chiar, faptul de a şti, de a fi informat, este periculos în sine. În consecinţă, fraţii mei şi cu mine eram total nepregătiţi pentru Revoluţia Culturală, deşi aveam un sentiment vag de catastrofă iminentă.

Luna august a sosit în această atmosferă. Şi, dintr-odată, ca un uragan abătut asupra Chinei, au apărut milioane de Gărzi Roşii.

16

„Avântă-te spre ceruri și străpunge pământul"

Gărzile Roșii ale lui Mao
(iunie–august 1966)

O întreagă generație de adolescenți a crescut în regimul lui Mao, așteptând să se lupte cu dușmanii de clasă și chemările, lipsite de țintă precisă, la Revoluție Culturală din presă au creat sentimentul unui „război" iminent. Unii tineri, bine orientați din punct de vedere politic, au perceput că idolul lor, Mao, era implicat direct și îndoctrinarea lor i-a obligat să se situeze de partea lui. La începutul lui iunie, câțiva activiști de la o școală medie, afiliată la una din cele mai renumite universități chineze, Qinghua din Peking, s-au întrunit de mai multe ori pentru a discuta o strategie în vederea viitoarei bătălii și au decis să-și ia numele de „Gărzile Roșii ale Președintelui Mao". Au adoptat drept motto un citat din lucrările lui Mao apărut în *People's Daily*: „Rebeliunea este justificată".

Aceste prime Gărzi Roșii nu erau altele decât „copiii unor înalte oficialități". Doar ei se puteau simți suficient de siguri ca să se implice în astfel de activități. În plus, ei fuseseră educați într-un mediu politic și erau mai interesați de intrigile politice decât majoritatea chinezilor. Madam Mao i-a remarcat și le-a acordat o audiență în iulie.

La 1 august, Mao a făcut gestul neobișnuit de a le trimite o scrisoare deschisă, oferindu-le „cel mai cald și înfocat sprijin". În această scrisoare a modificat însă în mod subtil propria idee mai veche în: „Rebeliunea *împotriva reacționarilor* este justificată". Pentru adolescenții fanatici, aceste cuvinte veneau parcă de la Dumnezeu. Grupuri de Gărzi Roșii au răsărit după aceea în tot Pekingul și, de acolo, în toată China.

Mao voia ca Gărzile Roșii să fie trupele lui de șoc. Și-a dat seama că populația nu răspundea la repetatele lui chemări de a-i ataca pe adepții căii capitaliste. Partidul Comunist avea un număr considerabil de membri și lecția anului 1957 era încă proaspătă în mintea oamenilor. Apoi Mao ceruse populației să-i critice pe activiștii de partid, dar cei care i-au urmat

invitaţia au terminat prin a fi etichetaţi drept „elemente de dreapta" şi au fost puşi la stâlpul infamiei. Cei mai mulţi chinezi îl suspectau că folosea din nou aceeaşi tactică — „ademenirea şarpelui din vizuină pentru a-i putea tăia capul".

Dacă urmărea să determine populaţia să acţioneze, Mao trebuia să retragă autoritatea partidului şi să impună o loialitate absolută şi obedienţă doar faţă de el. Pentru a obţine aceasta, avea nevoie de teroare — o teroare cumplită care să blocheze orice alte considerente şi să zdrobească orice alte temeri. El vedea în băieţii şi fetele sub douăzeci de ani agenţii săi ideali: ei fuseseră crescuţi în cultul fanatic al personalităţii lui Mao şi în doctrina militantă a „luptei de clasă". Erau înzestraţi cu toate calităţile tinereţii — erau rebeli, fără teamă, nerăbdători să lupte pentru o „cauză dreaptă", însetaţi de aventură şi acţiune. Dar mai erau şi irresponsabili, ignoranţi şi uşor de manipulat şi, mai ales, predispuşi la violenţă. Doar ei îi puteau oferi lui Mao forţa imensă de care avea nevoie ca să terorizeze o societate întreagă, să creeze haosul care să zguduie şi apoi să sfărâme fundamentul partidului. Un slogan rezuma misiunea Gărzilor Roşii şi anume: „Ne angajăm într-un război sângeros împotriva oricui îndrăzneşte să reziste Revoluţiei Culturale, să se opună Preşedintelui Mao."

Toate directivele politice şi ordinele fuseseră transmise până atunci printr-un sistem foarte sever controlat, aflat în totalitate în mâinile partidului. Acum, Mao a renunţat la acest canal şi s-a adresat direct maselor de tineri. Dar şi pentru reuşita acestei noi tactici a combinat două metode foarte diferite: o retorică vagă, dar metaforic purtată în mod deschis prin presă şi manipulare şi agitaţie conspirative conduse de Autoritatea Revoluţiei Culturale, în special de soţia lui. Prin aceasta din urmă tactică s-a dat un conţinut retoricii. Fraze precum: „rebeliune împotriva autorităţii", „revoluţie în educaţie", „să distrugem o lume veche, astfel încât o lume nouă să se poată naşte" şi „crearea omului nou" — fraze care au atras multe personalităţi în Occident în anii 1960 — au fost traduse în chemări la o acţiune violentă. Mao a înţeles violenţa latentă a tinerilor şi a spus că întrucât erau bine hrăniţi şi şcoala fusese întreruptă, puteau fi uşor stârniţi să-şi folosească energia nestăvilită ca să creeze dezordine. Dar pentru a scoate tineretul în stradă să se pună în fruntea gloatei violente erau necesare victime. Cele mai vizibile ţinte în orice şcoală erau profesorii, dintre care unii fuseseră deja maltrataţi de echipele de lucru şi autorităţile şcolare în ultimele câteva luni. Acum aceşti copii rebeli s-au năpustit asupra lor. Profesorii erau ţinte mai bune decât părinţii, care puteau fi atacaţi doar într-un mod atomizat şi izolat. De asemenea, în cultura chineză profesorii erau imagini ale autorităţii mult mai importante decât părinţii. În aproape fiecare şcoală din China, profesorii erau maltrataţi şi bătuţi, uneori ucişi. Unii şcolari au înfiinţat închisori în care profesorii erau torturaţi.

Dar toate aceste evenimente nu au fost suficiente pentru a crea acel fel de teroare pe care-l dorea Mao. La 18 august a avut loc un miting uriaș în Piața Tiananmen din centrul Pekingului, la care au participat peste un milion de tineri. Lin Biao a apărut pentru prima oară în public ca adjunctul lui Mao și purtător de cuvânt. A ținut o cuvântare prin care le-a cerut Gărzilor Roșii să năvălească din școli și să „zdrobească cele patru vechituri", prin care se înțelegeau „idei vechi, cultură veche, tradiții vechi și obiceiuri vechi".

Urmând această chemare vagă și obscură, Gărzile Roșii din toată China au ieșit în stradă, dând frâu liber pornirilor spre vandalism, ignoranță și fanatism. Au invadat casele oamenilor, au zdrobit obiectele antice, au sfâșiat lucrări de pictură și de caligrafie, au aprins ruguri în care au ars cărți. Foarte curând, aproape toate operele de artă din colecții particulare au fost distruse. Mulți scriitori și artiști s-au sinucis după ce au fost bătuți cu cruzime, umiliți și forțați să fie martori la distrugerea și transformarea lucrărilor lor în cenușă. Muzeele au fost golite, palate, temple, morminte antice, statui, pagode, zidurile cetăților, orice era vechi a fost jefuit. Supraviețuirea puținelor monumente rămase neatinse, cum a fost Orașul interzis, s-a datorat intervenției premierului Chu Enlai care a trimis armata să le păzească și a transmis ordine precise să fie protejate. Gărzile Roșii aveau totuși nevoie de încurajare ca să se dezlănțuie.

Mao a salutat acțiunile Gărzilor Roșii ca fiind „Foarte bune, în adevăr!" și a ordonat națiunii să-i sprijine.

Tot el i-a încurajat să caute și mai multe victime, din categorii tot mai largi pentru a intensifica teroarea. Scriitori, artiști, savanți proeminenți și cei mai mulți profesioniști de elită, odinioară privilegiați ai regimului comunist, erau acum condamnați fără drept de apel ca „autorități burgheze reacționare". Ajutați de colegi ai acestor oameni, care îi detestau din diferite motive, mergând de la fanatism până la invidie, Gărzile Roșii au început să-i maltrateze. Apoi, mai erau vechii „dușmani de clasă": foștii moșieri și foștii capitaliști, persoane cu legături cu Guomindangul, sau cu condamnații în campaniile politice anterioare ca fiind „elemente de dreapta" și copiii lor.

Destul de mulți „dușmani de clasă" nu fuseseră condamnați, nici trimiși în lagăre, ci doar ținuți „sub supraveghere". Înainte de Revoluția Culturală, poliția fusese autorizată să dea informații despre ei numai unor funcționari autorizați. Acum, acea politică se schimbase. Șeful poliției, unul dintre executanții lui Mao, pe numele său Xie Fuzhi, a dispus subordonaților săi să predea „dușmanii de clasă" Gărzilor Roșii dându-le informații despre crimele lor, cum ar fi „intenția de a răsturna guvernământul comunist".

Până la declanșarea Revoluției Culturale, tortura, socotită ca fiind diferită de noțiunea de durere, era interzisă. Acum, Xie a ordonat poli-

ţiştilor „să nu se mai simtă legaţi de vechile reguli, indiferent dacă emanaseră de la autorităţile poliţieneşti sau de la cele de stat".

După ce a spus „eu nu sunt adeptul ideii de a bate oamenii până-şi dau duhul", a continuat: „dar dacă unele Gărzi Roşii îi detestă atât de mult pe duşmanii de clasă, încât vor să-i omoare, nu trebuie să-i forţaţi să se oprească."

Tortura şi bătăile au cuprins ţara, mai cu seamă în timpul descinderilor în locuinţe. Acestea se petreceau invariabil astfel: familiilor li se ordona să se pună în genunchi pe podea şi să se închine în faţa Gărzilor Roşii; apoi oamenii erau bătuţi cu cataramele de alamă ale curelelor gărzilor, erau loviţi cu picioarele şi erau raşi pe o jumătate de cap, o umilinţă numită „cap yin şi yang" amintind de simbolul clasic chinezesc al laturii întunecate (*yin*) şi laturii luminoase (*yang*) a naturii umane. Şi cele ma multe bunuri ale lor erau distruse sau confiscate.

La Peking situaţia era mai gravă, deoarece acolo Autoritatea Revoluţiei Culturale avea libertatea să-i incite pe tineri. În centrul oraşului, câteva săli de teatru şi de cinema fuseseră transformate în camere de tortură. Victimele erau târâte din toate colţurile oraşului. Trecătorii evitau acele locuri unde şi străzile din jur răsunau de ţipetele şi gemetele victimelor.

Primele grupări de Gărzi Roşii erau formate din copiii înaltelor oficialităţi. În curând însă, pe măsură ce li s-au alăturat şi cetăţeni din alte categorii, unii din acei copii au reuşit să se izoleze şi să-şi aibă grupurile lor speciale, precum *Pichetele*. Mao şi camarila sa au luat câteva măsuri pentru a spori sentimentul lor de putere. La al doilea miting de masă al Gărzilor Roşii, Lin Biao şi-a pus brasarda lor, ca să arate că-i susţine. Madam Mao le-a făcut cinstea să-i pună „gărzi de onoare" în faţa Porţii Păcii Cereşti din Piaţa Tiananmen de Ziua Naţională, 1 octombrie. Rezultatul a fost că unii membri ai Gărzilor Roşii au lansat o revoltătoare „teorie a legăturii de sânge", rezumată în cuvintele unui cântec: „Fiul unui tată erou va fi întotdeauna un mare om; un tată reacţionar nu poate aduce pe lume decât un ticălos." Înarmaţi cu această „teorie", mulţi copii ai înaltelor oficialităţi îi terorizau şi uneori chiar îi torturau pe copiii proveniţi din familiile „indezirabile".

Mao a închis ochii şi a permis toate aceste orori, pentru a genera teroarea şi haosul pe care le dorea. Nu-şi făcea niciun scrupul în legătură cu cine era cel lovit şi cine cel care lovea. În realitate, aceste prime victime nu constituiau adevăratele lui ţinte, aşa cum nu aprecia prea mult şi nici nu avea mare încredere în tinerele lui Gărzi Roşii. Pur şi simplu le folosea. Dar nici aceşti vandali şi torţionari nu erau cu toţii devotaţi lui Mao; ei erau încântaţi doar să-şi dezlănţuie cele mai josnice instincte.

Adevărul este că doar o mică parte din Gărzile Roşii s-a implicat în cruzimi şi violenţe. Mulţi au putut evita să participe, întrucât organizaţia lor nu era bine structurată şi nu-şi putea forţa toţi membrii să comită

nelegiuiri. De fapt, nici Mao nu le-a dat ordin Gărzilor Roșii să ucidă, iar instrucțiunile lui cu privire la violență erau contradictorii. Era posibil să fii devotat lui Mao fără să trebuiască să te implici în violențe și fărădelegi. Cei care o făcuseră totuși nu puteau arunca pur și simplu vina pe Mao.

Cu toate acestea, nu se poate contesta încurajarea insidioasă a lui Mao la săvârșirea de atrocități. În ziua de 18 august, de exemplu, în primul din cele opt uriașe mitinguri la care au participat circa treisprezece milioane de chinezi, a întrebat-o pe o membră a Gărzilor Roșii cum o cheamă. Când aceasta i-a răspuns „Bin-bin", ceea ce în limba chineză înseamnă „blândă", el i-a ripostrat pe un ton dezaprobator, „Să fii violentă" (*yao-wu-ma*). Mao vorbea rareori în public și această remarcă, cu o bună publicitate, a fost evident adoptată ca literă de evanghelie. La al treilea miting mamut, care a avut loc pe 15 septembrie, când atrocitățile săvârșite de Gărzile Roșii atinseseră apogeul, purtătorul de cuvânt recunoscut al lui Mao, aflat lângă el, Lin Biao a anunțat: „Luptători din Gărzile Roșii! Direcția în care v-ați purtat lupta a fost întotdeauna corectă. I-ați bătut zdravăn, pe adepții căii capitaliste, pe autoritățile reacționare burgheze, cei ce v-au supt sângele și pe paraziți. Ați făcut ce trebuia! Și ați făcut-o minunat!" Răspunsul a fost: aclamații isterice, zbierete asurzitoare de „Să trăiască în veci Președintele Mao!". Lacrimi ce curgeau gârlă și jurăminte de credință urlate au cuprins mulțimile ce se înghesuiau în enorma Piață Tiananmen. Mao le făcea cu mâna cu o blândețe de părinte stârnind și mai multă frenezie.

Prin intermediul Autorității Revoluției Culturale, Mao și-a păstrat controlul asupra Gărzilor Roșii din Peking. Îi trimitea în provincii ca să-i instruiască pe tineri în legătură cu ce aveau de făcut. La Jinzhou, în Manciuria, fratele bunicii mele, Yu-Lin, și soția sa au fost bătuți la sânge și apoi, împreună cu cei doi copii ai lor, au fost exilați într-o parte secetoasă și aridă a țării. Încă de la sosirea comuniștilor, Yu-Lin devenise suspect din cauza dosarului său de membru al spionajului din Guomindang, deși până atunci nu i se întâmplase nimic nici lui, nici familiei sale. Familia mea nu știa nimic despre toate acestea în acel moment, lumea evita să comunice, să schimbe vești. Cu acuzații ticluite cu atâta minuție și cu consecințe atât de dezastruoase, nu știai niciodată ce necazuri le puteai provoca corespondenților tăi, sau ei ție.

Iar locuitorii Sichuanului nu prea știau cât de întinsă era teroarea la Peking. În Sichuan se săvârșiseră mai puține atrocități, în parte Gărzile Roșii de acolo fiind incitate direct de Autoritatea Revoluției Culturale. În plus, poliția din provincie rămânea surdă la injoncțiunile ministrului ei din Peking, dl Xie, și refuza să pună la dispoziția Gărzilor Roșii pe „dușmanii de clasă" controlați de ea. Dar nici Gărzile Roșii locale nu se lăsau și copiau, ca și în alte provincii, acțiunile celor din Peking. Iar în regiune domnea același haos ca peste tot în China, un haos controlat. Era posibil ca Gărzile Roșii să prade tot ce găseau în casele în care erau auto-

rizaţi să intre, dar nu se atingeau de magazine. Majoritatea sectoarelor, printre care serviciile poştale şi transporturile lucrau normal.

În şcoala mea, la 16 august s-a înfiinţat o organizaţie a Gărzilor Roşii cu ajutorul organizaţiei de Peking. Eu rămăsesem acasă, pretextând o îmbolnăvire, ca să scap de mitingurile politice şi de sloganurile înspăimântătoare, aşa că nu am aflat decât cu câteva zile mai târziu că organizaţia luase fiinţă, când am primit un apel telefonic prin care eram chemată la şcoală „ca să particip la Marea Revoluţie Culturală Proletară". Când am ajuns la şcoală, am remarcat că mulţi elevi purtau cu mândrie banderole roşii pe care scria cu caractere aurii: „Gărzile Roşii".

În acele zile de început, nou-născutele Gărzi Roşii se bucurau de imensul prestigiu de a fi copiii lui Mao. De bună seamă, trebuia să mă alătur şi eu şi am înaintat de îndată cererea mea liderului Gărzilor Roşii din clasa mea — un băiat de cincisprezece ani numit Geng — care îmi căuta mereu compania, dar când vorbea cu mine se intimida şi devenea stângaci.

Nu puteam să nu mă întreb cum de a devenit Geng o Gardă Roşie, mai cu seamă că era misterios când era vorba de activităţile lui. Dar îmi era foarte clar că Gărzile Roşii din şcoala mea erau în majoritate copiii unor înalte oficialităţi. Şeful lor era unul din fii comisarului Li, primul secretar al partidului pentru Sichuan. Eu ar fi trebuit să fiu o Gardă Roşie din oficiu, deoarece puţini şcolari aveau taţi în poziţii mai înalte decât al meu. Dar Geng mi-a spus în particular că eram considerată moale şi, „prea inactivă", şi că trebuia să fiu călită înainte să poată lua în considerare acceptarea mea.

Cu începere din luna iunie, se instituise o regulă nescrisă, potrivit căreia toată lumea trebuia să rămână în şcoală douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru, pentru a se putea devota cu totul Revoluţiei Culturale. Eu eram printre puţinii elevi care nu o făceau. Dar acum, ideea de a continua să trag chiulul îmi inducea un sentiment de pericol şi m-am simţit obligată să rămân. Băieţii dormeau în clase pentru ca noi, fetele, să ne putem odihni în dormitoare. Gărzile ne-roşii erau ataşate de grupurile de Gărzi Roşii şi luate cu ele pentru a îndeplini diferite activităţi.

A doua zi după ce-am revenit la şcoală, am fost luată cu mulţi alţi copii să schimbăm numele străzilor, făcându-le mai „revoluţionare". Strada pe care locuiam se numea strada Comerţului şi noi am dezbătut alegerea unui nou nume. Unii au propus „strada Călăuzei" semnificând rolul liderilor noştri de partid regionali. Alţii s-au gândit la „Strada Funcţionarilor de Stat" (în traducere literară „Strada Servitorilor Publici") întrucât asta trebuia să fie un funcţionar public, potrivit unui citat din Mao. În cele din urmă am renunţat să stabilim ceva; neputând rezolva o problemă preliminară şi anume tăbliţa cu numele străzii fixată prea sus pe ziduri ca să putem ajunge la ea. Din câte ştiu, nimeni nu a revenit asupra chestiunii.

Gărzile Roșii din Peking erau cu mult mai zeloase. Am auzit despre succesele lor: misiunea britanică își avea acum sediul pe „Calea Anti-imperialismului", ambasada Rusiei pe „Calea Anti-revizionismului".

La Chengdu, străzile renunțau vechile denumiri ca „Cinci generații sub același acoperiș" (o virtute confucianistă), „Plopul și salcia sunt verzi" (verdele nu era o culoare revoluționară) sau „Dragonul de jad" (un simbol al puterii feudale). Ele au devenit „Distrugeți vechiul", „Estul este Roșu" și strada „Revoluției". Un faimos restaurant „Parfumul vântului blând" s-a trezit cu plăcuța spartă în bucățele. A fost numit „Adierea prafului de pușcă".

Traficul a fost perturbat timp de mai multe zile. Faptul că roșul înseamnă „stop" era considerat inadmisibil de contrarevoluționar. Evident, trebuia să însemne „liber". Iar circulația nu trebuia să se desfășoare pe dreapta, așa cum era obișnuit, ci pe stânga. Timp de câteva zile am înlăturat agenții de circulație și am controlat noi traficul. Eu am fost postată la un colț de stradă și le spuneam bicicliștilor cum să circule. În Chengdu nu erau multe automobile și nici semafoare, dar la puținele intersecții mari domnea haosul. Până la urmă, vechile reguli au avut câștig de cauză, datorită lui Chu Enlai, care a reușit să-i convingă pe liderii Gărzilor Roșii din Peking. Dar tinerii au găsit o justificare: o membră a Gărzilor Roșii din școala mea mi-a spus că în Marea Britanie traficul se efectua pe stânga, așa că al nostru trebuia să fie pe dreapta pentru a ne dovedi spiritul antiimperialist. Ea nu a menționat însă America.

Încă de când eram copil, evitam activitățile colective. Acum, la paisprezece ani, eram și mai potrivnică lor. Dar mi-am înăbușit această aversiune din cauza sentimentului constant de vinovăție pe care începusem să-l am prin educație, pentru toate momentele când nu ținusem pasul cu Mao.

Nu încetam să-mi spun că trebuie să-mi potrivesc gândurile cu noile teorii și practici revoluționare. Dacă mai existau lucruri pe care nu le înțelegeam, eu eram cea care trebuia să se reformeze, să se adapteze. Cu toate eforturile mele, mă surprindeam încercând din răsputeri să evit acțiunile militante, cum ar fi să opresc trecătorii și să le tai părul, dacă îl purtau lung, sau să le strâmtez pantalonii și fustele sau chiar să le rup pantofii care aveau tocuri ceva mai înalte. Toate acestea deveniseră acum manifestări ale unei burghezii decadente, ca să citez Gărzile Roșii din Peking.

Chiar și propriul meu păr a reținut privirile critice ale colegilor mei. A trebuit să mi-l tai până la nivelul lobului urechii. Deși îmi manifestam rușinea de a fi atât de „mic-burgheză", în secret am vărsat lacrimi amare pentru pierderea lungilor mele cozi. Când eram mică, dădaca mea știa un fel de a mă pieptăna, prin care părul era ridicat în vârful capului, semănând cu o ramură de salcie. Ea numea pieptănătura mea „artificii îndreptate spre cer". Apoi, până la începutul anilor 1960, mi-am purtat părul strâns în două conciuri cu inele din floricele de mătase prinse în jurul lor. Dimineața, în timp ce mă grăbeam să înghit micul dejun, bunica sau fata

în casă mă pieptănau cu blândeţe, fără să mă tragă de păr. Iar dintre toate floricelele de mătase, preferatele mele erau cele rozalii.

După 1964, în urma apelului lui Mao de a adopta un stil de viaţă auster, mai potrivit atmosferei de luptă de clasă, mi-am cusut petice pe pantaloni, ca să pară „proletari" şi m-am pieptănat în stilul comun tuturor fetelor, cu două cozi, fără floricele colorate, căci părul lung nu fusese condamnat încă de Mao. Când a trebuit să-l scurtez, bunica mi l-a tăiat, mormăind ceva tot timpul. Doar părul ei a supravieţuit, pentru că pe atunci evita să iasă din casă.

Celebrele ceainării din Chengdu au căzut şi ele ţinta atacurilor, fiind considerate „decadente". Nu înţelegeam de ce, dar nici n-am întrebat. În vara anului 1966, am învăţat să-mi stăpânesc — dacă nu să o suprim — gândirea raţională. Majoritatea chinezilor o făcuseră deja de multă vreme.

O ceainărie din Sichuan este un loc unic. Este în general situată la adăpostul unor tufişuri de bambus sau sub crengile unui copac maiestuos. În jurul meselor joase, pătrate, din lemn, fotolile împletite din bambus împrăştie o uşoară aromă chiar dacă au o vechime de câţiva ani. Pregătirea ceaiului urmează o îndelungată tradiţie: se pune o priză — cât iei între trei degete — de frunze de ceai într-o ceaşcă şi se toarnă peste ele apă clocotită. Apoi se pune un capac pe ceaşcă în aşa fel încât să permită aburului să iasă împrăştiind în jur parfumul de iasomie sau de alte plante. În Sichuan se găsesc foarte multe feluri de ceai. Numai iasomia singură este de cinci categorii diferite.

Ceainăriile sunt tot atât de importante pentru sichuanezi ca „pub"-urile pentru britanici. Mai cu seamă cei mai în vârstă petrec mult timp acolo, pufăind din pipele lor lungi, la o ceaşcă de ceai şi un platou cu nuci şi seminţe de pepene. Chelnerul se strecoară printre fotolii cu un ibric de apă fierbinte pe care o toarnă de la mare înălţime cu o măiestrie demnă de invidiat. Un chelner dibaci îţi umple ceaşca până la marginea ei fără să verse o picătură. Când eram copilă, urmăream fascinată cum curgea apa din ciocul ibricului, deşi se întâmpla foarte rar să fiu dusă într-o ceainărie. Era un răsfăţ pe care părinţii mei nu-l acceptau.

Ca şi cafenelele europene, o ceainărie din Sichuan punea la dispoziţia clienţilor ziare de citit rezemate pe rame din bambus. Unii clienţi se duc acolo numai pentru a citi ziarele, dar, în principal, este un loc de întâlnire şi de conversaţie, de aflat noutăţi şi de flecăreală. Adesea se oferă şi distracţii — se spun povestiri punctate de aplauze.

Probabil pentru că emanau o atmosferă de relaxare, şi dacă intrau acolo şi savurau în linişte o ceaşcă de ceai oamenii nu se mai duceau afară să participe la tumultul revoluţiei, ceainăriile au trebuit să fie închise. Îmi amintesc că am intrat cu un grup de câteva zeci de elevi între treisprezece şi şaisprezece ani, majoritatea membri ai Gărzilor Roşii, într-o mică ceainărie pe malul Râului de Mătase. Mesele şi scaunele erau aşezate un salcâm de o specie numită în China Copacul Înţeleptului. Dinspre râu venea

o briză de noapte de vară aducând miresmele puternice ale mănunchiurilor de flori albe din apropiere. Clienții, în majoritate bărbați, și-au ridicat ochii de pe tablele de șah în vreme ce ne apropiam pe aleea pietruită de pe malul râului. Ne-am oprit cu toții sub copac. Au izbucnit câteva strigăte din grupul nostru: „Făceți-vă bagajele! Haideți! Nu mai întârziați în acest loc burghez!" Un băiat din clasa mea a smuls o tablă de șah de carton de pe cea mai apropiată masă și a aruncat-o spre râu. Piesele de șah din lemn s-au împrăștiat pe jos.

Bărbații care jucau șah erau destul de tineri. Unul dintre ei s-a repezit înainte cu pumnii strânși, dar prietenul său l-a tras iute de haină. Au început să adune în tăcere piesele de șah. Același băiat a zbierat: „Gata cu jocul de șah! Nu știți că este un obicei burghez?" S-a aplecat, a luat un pumn de piese și le-a aruncat în râu.

Fusesem crescută să arăt respect și politețe față de toți cei mai în vârstă decât mine, dar acum, să fii revoluționar însemna să fii agresiv și militant. Politețea și amabilitatea erau considerate „burgheze". Tocmai pentru această atitudine fusesem adesea criticată și constituise unul dintre motivele ce mi se aduseseră la cunoștință pentru neadmiterea mea ca membră a Gărzilor Roșii. În toți anii Revoluției Culturale, am fost martoră la scene în care oamenii erau atacați pentru că pronunțaseră cuvântul „mulțumesc" prea des, ceea ce era etichetat drept „o ipocrizie burgheză"; politețea era pe cale de dispariție.

Dar în acea zi, în fața ceainăriei, îmi dădeam seama că cei mai mulți dintre noi, inclusiv Gărzile Roșii, eram stânjeniți de noul stil de exprimare și de faptul că îl impuneau altora. N-au prea fost mulți dintre noi care să deschidă gura. În tăcere, câțiva au început să lipească afișe cu lozinci pe pereții ceainăriei și pe trunchiul copacului.

Iar clienții s-au îndreptat și ei în tăcere de-a lungul râului. Urmărindu-le siluetele care se pierdeau în depărtare m-a cuprins un sentiment de gol, de pierdere. Cu câteva luni în urmă, acești adulți ne-ar fi spus probabil „Luați-o din loc, dispăreți!" Dar acum știau că Gărzile Roșii se bazau pe puterea dată lor de Mao. Întorcându-mă cu gândul înapoi, în acele zile, îmi dau seama ce fior de bucurie trebuie să fi simțit acei copii demonstrându-și puterea asupra adulților.

Un slogan popular al Gărzilor Roșii spunea: „Noi ne putem avânta spre ceruri și putem străpunge pământul, pentru că marele nostru conducător Mao este comandantul nostru suprem!"

După cum reiese din această declarație, Gărzile Roșii nu se bucurau de o libertate de exprimare reală. Dintru început, ei nu erau decât unealta unui tiran.

În august 1966, când ședeam pe malul râului eram totuși confuză. Am intrat în ceainărie împreună cu colegii mei. Unii i-au cerut șefului să închidă localul. Alții au început să lipească sloganuri pe pereți. Mulți clienți s-au ridicat de la mese pregătindu-se să plece; într-un colț din fun-

dul ceainăriei un bătrân continua să șadă la masa lui, sorbindu-și calm ceaiul. M-am așezat lângă el, jenată că trebuie să-mi asum vocea autorității. El m-a privit și a continuat să soarbă. Fața lui, brăzdată de riduri adânci, era întruchiparea „clasei muncitoare", așa cum apărea în imaginile oferite de propagandă. Mâinile lui îmi aminteau de o poveste din manualului meu în care erau descrise mâinile unui țăran bătrân și se povestea cum acesta putea lega cu ele vreascuri pline de ghimpi fără să simtă vreo durere.

Poate că bătrânul era sigur de originea lui fără pată, sau de vârsta lui înaintată, care până atunci îi adusese respect sau, poate, pur și simplu nu mă considera prea impresionantă. Oricum, nu s-a mișcat din scaun și n-a dat impresia că mă observase. Eu mi-am adunat inima în dinți și am pledat cu o voce stinsă, joasă: „Vă rog, puteți să plecați?" Fără să mă privească, a spus: „Unde?" „Acasă, desigur", i-am răspuns eu.

S-a întors spre mine. Deși vorbea liniștit, vocea îi tremura de emoție: „Acasă? În care casă? Împart o cămăruță cu cei doi nepoți ai mei. Am doar un colț despărțit cu o perdea de bambus, în care intră numai patul. Asta e tot ce am. Când copiii sunt acasă, eu vin aici să-mi caut puțină pace și liniște. De ce trebuie să-mi iei și asta?"

Cuvintele lui mi-au produs o stare de șoc și de rușine. Aceea a fost prima dată când am luat cunoștință direct, la prima mână, de niște condiții de trai atât de mizerabile. M-am întors și am părăsit localul.

Ceainăria, ca toate celelalte din Sichuan, a stat închisă timp de cincisprezece ani, până în 1981, când reformele anunțate de Deng Xiaoping au permis redeschiderea ei. În 1985 am fost din nou acolo, împreună cu un prieten britanic. Ne-am așezat sub același salcâm. O chelneriță bătrână a venit să ne umple ceștile dintr-un ibric, tot de la mare înălțime. În jurul nostru, lumea juca șah. A fost unul din cele mai fericite momente din acea călătorie de întoarcere a mea.

Atunci când Lin Biao a cerut distrugerea a tot ce reprezenta vechea cultură, colegi de-ai mei au început să spargă tot ce le cădea în mână. Fiind o clădire veche de peste două sute de ani, în școala noastră erau multe antichități valoroase și era, de aceea, o țintă potrivită pentru vandali. Poarta școlii avea un acoperiș din plăcuțe de faianță și streașina bogat sculptată. Au fost sfărâmate cu ciocanele. La fel s-a întâmplat cu acoperișul de faianță albastră, frumos ondulat într-o curbă elegantă al marelui templu folosit până atunci ca sală de ping-pong. Perechea uriașă de sfeșnice din bronz, unde se ardea tămâia și care stăteau strajă în fața templului, au fost răsturnate și s-au găsit băieți care să urineze pe ele. În grădina din spate, un grup de elevi înarmați cu baroase și cu țevi de fier, a dărâmat statuetele de pe podețe. Într-o parte a terenului de sport se afla o pereche de tablete dreptunghiulare din gresie roșie, înalte de douăzeci de picioare, pe care erau gravate într-o frumoasă caligrafie câteva rânduri despre Confucius. Copiii au legat o funie în jurul lor și două echipe au

început să tragă de ele. Le-au trebuit vreo două zile, fundaţiile fiind foarte adânci. Şi tot nu au reuşit decât cu ajutorul unor muncitori aduşi de afară, care au săpat canale în jurul tabletelor. Când, în sfârşit, monumentele s-au prăbuşit în uralele celor prezenţi, s-au apucat să astupe găurile rămase.

Au dispărut toate lucrurile pe care le iubeam. Cea mai dureroasă pentru mine a fost vandalizarea bibliotecii: acoperişul din ţigle aurite, ferestrele delicat sculptate, scaunele vopsite în albastru... Rafturile au fost răsturnate şi am văzut copii care rupeau cărţile doar pentru plăcerea de a strica. După aceea, au lipit pe ce mai rămăsese din uşi şi din ferestre fâşii de hârtie albă scrise cu caractere negre în formă de X pentru a semnala că imobilul fusese sigilat.

În conformitate cu ordinele lui Mao, cărţile au reprezentat principala ţintă a distrugerii. Întrucât acestea nu fuseseră scrise în ultimele câteva luni şi, în consecinţă, nu conţineau citate din învăţămintele lui Mao pe fiecare pagină, unele Gărzi Roşii au declarat că erau toate „buruieni otrăvitoare". Cu excepţia clasicilor marxişti şi a lucrărilor lui Stalin, Mao şi ale răpostului Lu Xun, al cărui nume era folosit de Madam Mao pentru vendetele ei personale, pe tot cuprinsul Chinei se ardeau cărţi. Astfel că ţara a pierdut cea mai mare parte a moştenirii ei scrise. Multe din cărţile care au supravieţuit au ajuns mai târziu în sobele populaţiei în chip de combustibil.

În şcoala noastră nu s-au aprins însă ruguri. Şeful Gărzilor Roşii pe şcoală fusese un elev foarte conştiincios. Un băiat în vârstă de şaptesprezece ani, cu o mutră cam feminină, a fost ales lider deoarece tatăl său era şeful de partid al provinciei, şi nu pentru că şi-o dorise el. Deşi nu se putuse opune vandalismului general, el a reuşit să împiedice arderea cărţilor.

Ca toţi ceilalţi şcolari, şi eu trebuia să mă alătur „acţiunilor revoluţionare". Dar, asemenea celor mai mulţi elevi, am reuşit să le evit întrucât distrugerea nu era organizată şi nimeni nu ne controla cu adevărat. Îmi dădeam seama că mulţi elevi detestau toată povestea, dar nimeni nu încerca să o oprească. Ca şi mine, mulţi băieţi şi multe fete aveau posibilitatea să se autoconvingă că nu trebuiau să regrete distrugerea şi că era nevoie de reformă, iar în subconştient ştiam cu toţii că am fi fost zdrobiţi pe loc dacă ridicam vreo obiecţie.

„Mitingurile de demascare" deveniseră o caracteristică principală a Revoluţiei Culturale. Participau la ele mulţimi isterice şi rareori se încheiau fără brutalităţi fizice. Universitatea din Peking era în frunte sub supravegherea personală a lui Mao. La primul „miting de demascare", care a avut loc pe 18 iunie, peste şaizeci de profesori şi şefi de departamente, inclusiv rectorul, au fost bătuţi şi forţaţi să stea îngenuncheaţi sub lovituri ore întregi. Pe capete li s-au pus şepci cu urechi de măgar cu sloganuri umilitoare. Li s-a turnat cerneală neagră pe faţă, negrul fiind

culoarea răului, şi pe trupuri li s-au lipit hârtii, pe care erau scrise tot felul de lozinci injurioase. Doi studenţi le ţineau fiecăruia braţele răsucite la spate şi îi împingeau cu atâta ferocitate încât aproape că le scoteau din umeri. Această poziţie era numită „avion cu reacţie" şi, curând, a devenit obişnuită în orice miting de demascare pe tot cuprinsul ţării.

Odată, Gărzile Roşii din clasa mea m-au chemat să particip la un astfel de miting. Când am dat cu ochii de vreo doisprezece profesori, stând în picioare pe platforma de pe terenul de sport, cu capetele plecate şi cu braţele răsucite în poziţia „avion cu reacţie", am simţit un fior de gheaţă pe şira spinării deşi eram în plină vară fierbinte, din cauza senzaţiei de oroare pe care mi-a provocat-o scena. Apoi unii dintre ei au fost loviţi în spatele genunchilor ca să îngenuncheze, în timp ce alţii, printre care şi profesorul meu de limba engleză, au fost obligaţi să stea în picioare pe bare înguste de lemn. Profesorului meu i-a fost greu să-şi păstreze echilibrul, s-a clătinat şi a căzut rănindu-se la frunte de colţul ascuţit al unei bănci. O Gardă roşie care se afla lângă el s-a aplecat instinctiv şi a întins mâinile să-l ajute, dar s-a ridicat imediat şi a încremenit într-o poziţie exagerat de rigidă, cu pumnii strânşi zbierând: „Treci imediat înapoi pe bancă!" Nu voia să fie văzut dând dovadă de blândeţe faţă de un „duşman de clasă". Pe faţa bietului profesor picura sânge care s-a închegat pe bărbie.

Atât el, cât şi ceilalţi profesori au fost acuzaţi de tot felul de crime extravagante; dar adevărul e că se aflau acolo pentru că aveau grade universitare, deci pentru că erau cei mai buni sau pentru că unii elevi aveau pică pe ei.

Ani mai târziu, am aflat că elevii din şcoala mea s-au comportat relativ blând deoarece, urmând cursurile celei mai prestigioase şcoli, erau înclinaţi spre studiu. În şcolile frecventate de băieţi mai violenţi, s-au înregistrat şi profesori morţi în bătaie. Eu am fost martoră doar la o bătaie în şcoala mea. Profesoara mea de filosofie îi cam tratase cu dispreţ pe cei care nu obţinuseră rezultate bune la lecţiile ei, şi unii dintre aceştia o urau şi începuseră să o acuze că este „decadentă". „Dovada" unui conservatorism extrem după criteriile Revoluţiei Culturale a fost că îşi cunoscuse soţul în autobuz. Începuseră să-şi vorbească şi tot aşa, până când s-au îndrăgostit. Or, să te îndrăgosteşti după o întâlnire întâmplătoare era considerat imoral. Băieţii au dus-o într-un birou şi „au declanşat acţiunea revoluţionară asupra ei" — eufemism pentru o bătaie în toată regula. Înainte să înceapă „acţiunea", m-au chemat în mod special ca să fiu de faţă: „Ce o să simtă când o să te vadă pe tine aici, eleva ei preferată!"

Eram considerată preferata ei deoarece îmi lăudase adesea compunerile. Dar mi s-a mai spus că fusesem chemată să asist, şi fiindcă fusesem prea moale şi aveam nevoie de „o lecţie revoluţionară".

Când a început bătaia, m-am retras în spatele grupului de elevi care se înghesuiseră în micul birou. Câteva colege m-au îndemnat să merg în faţă şi să particip la bătaie. Nu le-am dat importanţă În mijlocul biroului,

profesoara mea era lovită din toate părțile, zvârcolindu-se în dureri pe podea, cu părul desfăcut. În timp ce striga rugându-i să se oprească, băieții care o torturau i-au spus pe un ton de gheață: „Acum te rogi! Înainte erai feroce! Cere iertare cum trebuie!" Au lovit-o din nou cu picioarele și i-au ordonat să se închine în fața lor și să spună: „Vă rog, lăsați-mă în viață, stăpânilor!" A obliga pe cineva să se închine și să se roage pentru ceva era o umilință extremă. Ea s-a ridicat și a privit în gol în fața ei; i-am întâlnit ochii prin părul încâlcit și am citit în ei durere, disperare și vid. Respira cu greutate și fața îi era cenușie. M-am strecurat afară din încăpere și am fost urmată de mai mulți elevi. În spatele nostru, auzeam cum se strigă injurii, dar vocile erau nesigure. Mulți copii trebuie să fi fost speriați. Eu am plecat în fugă, inima îmi bătea puternic și îmi era teamă să nu fiu prinsă de ei și bătută la rândul meu. Dar am scăpat, nu m-a urmărit nimeni și nici nu am fost condamnată după aceea.

Cu toată evidenta mea lipsă de entuziasm nu am avut necazuri în acea perioadă. În afară de faptul că Gărzile Roșii erau prost organizate, eu aveam, după criteriul „rudeniei de sânge", o origine de un roșu aprins, deoarece tatăl meu era un înalt funcționar. Deși mă dezaprobau pentru atitudinea mea, nimeni nu lua măsuri mai drastice împotriva mea, în afară de critici.

În acea vreme, Gărzile Roșii împărțeau elevii în trei categorii: „roșii", „negri " și „cenușii". Roșii proveneau din familii de muncitori, țărani, oficialități, funcționari revoluționari, ofițeri revoluționari și martiri revoluționari. „Negri" erau aceia ai căror părinți erau clasificați drept „moșieri, țărani, bogați, contrarevoluționari, elemente periculoase și elemente de dreapta". Cei „cenușii" proveneau din familii ambigue, precum vânzători în magazine și funcționari. În clasa mea, toți copiii ar fi trebuit să fie „roșii" datorită sitei prin care trecuseră la înscriere. Dar presiunea exercitată de Revoluția Culturală cerea să fie descoperiți și niște elemente negative. În consecință, vreo doisprezece elevi sau mai mulți au devenit „cenușii", ba chiar „negri".

În același an cu mine aveam o colegă numită Ai-ling de care mă lega o veche prietenie. Mergeam adesea la ea acasă, unde îi cunoscusem bine și familia. Bunicul ei fusese un bine cunoscut economist și familia ei se bucurase de multe privilegii sub comuniști. Casa lor era mare, elegantă și luxoasă, cu o grădină superbă — mult mai frumoasă decât apartamentul în care locuia familia mea. Eram atrasă mai ales de colecția lor de antichități, în special narghilele pe care bunicul lui Ai-ling le adusese din Anglia, unde studiase la Oxford în anii 1920.

Iar acum, dintr-odată, Ai-ling a devenit „neagră". Am auzit că elevi din clasa ei au făcut razii în locuința ei, au spart toate antichitățile, printre care și narghilele, i-au bătut pe părinții și bunicul ei cu cataramele de aramă ale curelelor. În ziua următoare, când a venit la școală, purta pe cap o basma. Colegele ei de clasă îi făcuseră în cap „yin și yang". A tre-

buit să se radă complet şi a plâns pe umărul meu. M-am simţit foarte rău fiindcă nu găseam cuvinte să o pot consola.

În propria mea clasă s-a organizat de către Gărzile Roşii un miting în care trebuia să ne facem cunoscute originile familiei, pentru a se putea stabili categoriile în care intram fiecare. Am fost uşurată când am putut declara „oficialităţi revoluţionare". Trei sau patru colegi au spus „funcţionari de birou". În jargonul zilei această categorie era diferită de cea de „oficialitate" sau de „înalţii funcţionari" care deţineau o poziţie mai înaltă, erau „veterani". De fapt împărţirea nu era prea clară, întrucât nu exista o definiţie pentru „veterani". Totuşi, toate aceste etichetări vagi trebuiau folosite în tot felul de formulare, unde exista peste tot o rubrică pentru „originea familiei". Împreună cu o fată al cărei tată era vânzător într-un magazin, copiii „funcţionarilor de birou" au fost stigmatizaţi drept „cenuşii". Ni s-a spus că urmau să fie ţinuţi sub supraveghere, că trebuiau să mătură curtea şcolii şi să cureţe toaletele, să plece tot timpul capetele şi să accepte să fie admonestaţi de orice Gardă roşie care avea chef să o facă. Mai trebuiau să-şi mărturisească gândurile şi comportamentul de zi cu zi.

Brusc aceşti copii au început să devină mai mici şi cumva mai şterşi. Le dispăruseră vigoarea şi entuziasmul de care dăduseră dovadă până atunci. Una dintre fete şi-a plecat capul şi lacrimile au început să-i curgă pe obraji. Fuseserăm prietene şi după miting m-am dus la ea să-i spun cuvinte de consolare, dar când şi-a ridicat capul, i-am citit în ochi resentiment, aproape ură. Am plecat fără să mai spun un cuvânt şi am rătăcit apoi apatică prin curtea şcolii. Era către sfârşitul lui august. Tufişurile de iasomie îşi răspândeau în jur parfumul ameţitor. Mi se părea ciudat că mai putea exista parfum.

Se lăsa amurgul şi eu mă îndreptam spre dormitor când am văzut ceva sclipind la fereastra de la etajul doi al unui bloc de săli de clasă, la circa douăzeci de metri de locul unde mă aflam. Am auzit şi o bufnitură înăbuşită la piciorul blocului. Crengile unor portocali m-au împiedicat să văd ce se întâmplase, dar lumea din jur a început să alerge în direcţia zgomotului. Din exclamaţiile reţinute, confuze am reuşit să înţeleg: „Cineva a sărit pe fereastră!"

Instinctiv mi-am ridicat mâinile şi mi-am acoperit ochii şi am fugit în camera mea. Eram îngrozitor de speriată. Pe retina minţii îmi rămăsese fixată imaginea vagă a unei siluete contorsionate plutind în aer. M-am grăbit să închid fereastra, dar rumoarea discuţiilor şi comentariilor despre cele întâmplate ale unor martori oculari speriaţi şi nervoşi pătrundea prin geam.

O fată de şaptesprezece ani încercase să se sinucidă. Înainte de Revoluţia Culturală ea fusese printre liderii Ligii Tineretului Comunist şi fusese dată drept exemplu pentru modul în care studia lucrările Preşedintelui Mao şi învăţase din Lei Feng. Făcuse multe fapte lăudabile, cum ar fi să

spele îmbrăcămintea colegilor ei, sau să spele toaletele şi ţinuse adesea cuvântări despre loialitatea cu care urma învăţăturile lui Mao. Era văzută adesea plimbându-se adâncită în conversaţie alături de un coleg, cu o expresie conştincioasă şi hotărâtă pe faţă, îndeplinindu-şi sarcina de a purta o discuţie deschisă şi sinceră cu oricine dorea să se înscrie în Liga Tinerilor. Acum, dintr-odată, fusese trecută în categoria „neagră". Tatăl ei era funcţionar de birou, lucra pentru guvernul municipal şi era membru de partid. Câţiva colegi de-ai ei, care o declaraseră „o scorpie" şi ai căror taţi aveau posturi înalte, au decretat că trebuia să fie o „neagră". În ultimele zile fusese pusă sub pază laolaltă cu alţi colegi „negri" şi „cenuşii" şi forţată să smulgă iarba de pe terenul de sport. Pentru a o umili şi mai mult, colegele i-au ras frumosul ei păr negru lăsând-o complet cheală. În acea seară, „roşii" din clasa ei le-au ţinut tuturor victimelor un discurs plin de insulte. Ea le-a ripostat că era mai loială lui Mao decât ei. „Roşii" au pălmuit-o şi i-au spus că nu era demnă să vorbească despre loialitatea ei faţă de Mao, deoarece era un duşman de clasă. Atunci s-a repezit la fereastră şi s-a aruncat în gol.

Uluiţi şi speriaţi, Gărzile Roşii au dus-o imediat la spital. N-a murit, dar a rămas infirmă pe tot restul vieţii. Când am revăzut-o, luni mai târziu, mergea pe stradă încovoiată şi sprijinindu-se în cârje, cu o privire goală, lipsită de expresie.

Nu am putut dormi în noaptea încercării ei de sinucidere. De îndată ce închideam ochii, o siluetă vagă, plină cu sânge se apleca asupra mea. Eram înspăimântată şi tremuram din toate mădularele. În ziua următoare am solicitat o scutire pe motiv de boală, care mi-a fost acordată. Căminul meu îmi părea singura salvare de oroarea trăită în şcoală. Doream cu disperare să nu mai fiu nevoită niciodată să ies din nou în lume.

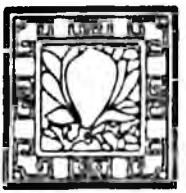

17

„Vrei ca propriii noștri copii să devină « negri » ?“

Dilema părinților mei
(august–octombrie 1966)

De data asta, căminul nu mi-a oferit o salvare. Părinții mei păreau absenți și abia dacă mă observau. Când nu măsura cu pași mari, în lung și în lat, apartamentul, tata se încuia în bibliotecă. Mama arunca tot timpul coșul de gunoi plin cu hârtii mototolite în cuptorul mașinii de gătit. Bunica avea o expresie neobișnuită, de parcă s-ar fi așteptat la dezastre. Privirea ei intensă, plină de neliniște îi urmărea pe părinții mei, fără să îndrăznească să le pună vreo întrebare. Iar eu le urmăream frământările, prea speriată ca să-i întreb ce se întâmplă.

Părinții mei nu mi-au împărtășit o conversație pe care o avuseseră cu câteva seri mai înainte. Ședeau în fața unei ferestre deschise de unde auzeau un megafon fixat de un stâlp de felinar împrăștiind în eter nesfârșite citate din Mao, în special unul afirmând că revoluția era violentă prin definiție „tumultul sălbatic al unei clase răsturnând-o pe cealaltă“. Citatele erau psalmodiate iar și iar, de o voce ascuțită care trezea frică, dar și, pentru unii, o stare de excitare. Tot mai des se anunțau „victorii“ repurtate de Gărzile Roșii; făcuseră razii în mai multe locuințe ale „dușmanilor de clasă“ și „le zdrobiseră capetele de câine “.

Tata era în fața ferestrei și privea apusul de soare. Se întorsese către mama și îi spusese vorbind rar: „Eu nu înțeleg această Revoluție Culturală. Și sunt sigur că ceea ce se întâmplă este teribil de greșit. Această revoluție nu se justifică prin niciun principiu marxist sau comunist. Oamenii și-au pierdut drepturile fundamentale, dar și protecția. Asta este de neconceput. Eu sunt comunist și datoria mea este să opresc un dezastru mai mare. Trebuie să scriu conducerii Partidului, Președintelui Mao.“

În China nu exista niciun mijloc prin care populația să dea glas unui motiv de nemulțumire sau să influențeze politicul, cu excepția apelului direct la conducători. În acest caz special, doar Mao putea schimba situația.

Orice gândea tata, sau bănuia, cu privire la rolul lui Mao, singura posibilitate care-i stătea la îndemână era să-i trimită o petiţie.

Experienţa prin care trecuse mama îi spunea că era extrem de periculos să te plângi. Cei care luaseră această hotărâre au suferit, împreună cu familiile lor, pedepse grele. Mama a rămas tăcută un timp privind cerul aprins de afară şi încercând să-şi controleze sentimentele de îngrijorare, furie şi frustrare. În cele din urmă, i-a răspuns: „De ce vrei să te arunci ca o molie în foc?“

Tata a ripostat: „Acesta nu este un foc obişnuit Este un foc care priveşte viaţa şi moartea atâtor oameni. De data aceasta, trebuie să fac ceva.“

Mama era exasperată: „Accept, nu-ţi pasă de ce ţi se poate întâmpla ţie. Nu-ţi pasă de soţia ta. Accept şi asta. Dar ce faci cu copiii? Ştii ce li se va întâmpla după ce tu dai de necaz. Vrei ca propriii noştri copii să devină „negri“ ?“

Tata a rămas pe gânduri şi a răspuns de parcă voia să se convingă pe el însuşi: Orice om îşi iubeşte copiii. Ştii şi tu că înainte să se pregătească să sară şi să ucidă, tigrul priveşte întotdeauna îndărăt, ca să se asigure că puiul său este în siguranţă, chiar şi un animal sălbatic, mâncător de oameni, simte în acest fel, darămite o fiinţă umană. Un comunist însă trebuie să fie mai mult decât atât. El trebuie să se gândească şi la ceilalţi copii. Ce se întâmplă cu copiii victimelor?“

Mama s-a ridicat şi a părăsit camera. Era inutil să mai insiste. Dar când s-a văzut singură a plâns amarnic.

Tata a început să-şi scrie scrisoarea, rupând ciornă după ciornă. A fost dintotdeauna un perfecţionist, iar o scrisoare adresată Preşedintelui Mao nu era un fleac. Nu numai că trebuia să formuleze exact ceea ce dorea să spună, dar mai trebuia şi să încerce să reducă posibilele consecinţe care i-ar fi lovit, mai ales, familia. Cu alte cuvinte, critica lui nu trebuia să apară ca o critică. Nu-şi putea permite să-l ofenseze pe Mao.

Tata începuse încă din iunie să se gândească la conţinutul scrisorii sale. Mulţi dintre colegii lui căzuseră în postura de ţapi ispăşitori şi voise să le ia apărarea. Dar evenimentele i-o luaseră înainte. Printre altele, au apărut tot mai multe semne că era chiar el în pericol să devină o victimă. Într-o zi, mama a văzut lipit pe un perete în centrul oraşului Chengdu un afiş în care tata era numit „adversarul numărul unu din Sichuan al Revoluţiei Culturale“. La baza acestei acuzaţii stăteau următoarele fapte: iarna trecută refuzase să aprobe tipărirea articolului în care erau denunţate dramele Mandarinului Ming, articol reprezentând chemarea originară a lui Mao la Revoluţia Culturală; redactase *Documentele din aprilie* care se opuneau persecuţiei şi încerca să limiteze Revoluţia Culturală la dezbateri fără conţinut politic.

Când mama i-a povestit tatei despre afiş, el şi-a dat numaidecât seama că era opera liderilor de partid regionali. Cele două fapte incriminate erau cunoscute doar de un mic cerc de la vârful partidului. Tata era con-

vins de hotărârea lor de a-l face țap ispășitor și mai știa și de ce. Studenții din universitățile din Chengdu începuseră să-și îndrepte ofensiva împotriva liderilor regionali. Acești studenți primeau mai multe informații de la Autoritatea Revoluției Culturale decât elevii din școlile medii; astfel li se spusese că intenția reală a lui Mao era să-i distrugă pe „adepții căii capitaliste", adică oficialitățile comuniste. În general, studenții nu erau odrasle de înalte oficialități guvernamentale, deoarece majoritatea acestora se căsătoriseră abia după proclamarea Republicii Populare în 1949, așa că nu puteau avea copii de vârsta studenției. Studenții nu aveau așadar nicio reținere să se ridice împotriva oficialităților

Autoritățile din Sichuan fuseseră înspăimântate de violențele comise de copiii din școlile medii, dar acum studenții i-au făcut chiar să intre în panică. Au realizat că trebuiau să găsească un țap ispășitor suficient de proeminent ca să-i domolească. Tatăl meu era unul din funcționarii guvernamentali de vârf din domeniul culturii, domeniu ce reprezenta o țintă majoră a Revoluției Culturale. El avea reputația de a fi neclintit în principiile sale. Iar acum, când tot ce le trebuia erau unanimitate și obediență, se puteau lipsi de el.

În curând s-au confirmat presupunerile sumbre. La 26 august i s-a cerut să participe la un miting* cu studenții Universității din Sichuan, cea mai prestigioasă universitate a regiunii. Studenții îi atacaseră deja pe rector și pe membrii senatului Universității și acum ridicaseră privirile asupra oficialităților din partid. În mod oficial, scopul mitingului era acela de a-i informa pe liderii provinciei în legătură cu plângerile studenților. Comisarul Li se afla pe un podium împreună cu grupul celor mai mari lideri ai partidului. Sala în care avea loc mitingul, cea mai mare din Chengdu, era plină ochi.

Studenții au sosit la miting cu intenția vădită de a face scandal și, în curând, s-a declanșat iadul. Zbierând sloganе și fluturând steaguri, studenții au sărit pe scenă și au pus mâna pe microfoane. Deși nu tata conducea mitingul, lui i s-a cerut să se aducă situația sub control. În timp ce el se confrunta cu studenții, celelalte oficialități s-au retras.

Tata le-a strigat: „Ce sunteți? Sunteți niște studenți inteligenți sau niște huligani? Vreți să fiți raționali?" Persoanele oficiale din China păstrează în general un mod de a se comporta impasibil, potrivit cu statutul lor, dar tatăl meu zbiera la rând cu studenții. Din nefericire, felul sincer al tatălui meu de a ataca problema nu i-a impresionat pe studenți și el a părăsit adunarea în urlete pline de ostilitate la adresa lui. La scurt timp după aceea au apărut pe pereți afișe imense numindu-l „cel mai înrăit adept al căii capitaliste", conservator, adversar al Revoluției Culturale.

---

* Scopul mitingului era acela de a-i informa pe liderii provinciei în legătură cu plângerile studenților (*n. tr.*).

Acest miting a devenit un punct de răscruce. De la data când a avut loc şi-au luat numele — „26 August" — grupul Gărzilor Roşii din Universitatea din Sichuan, care urma să devină nucleul unui monolit numărând milioane de oameni şi forţa cea mai importantă a Revoluţiei Culturale din Sichuan.

După miting, autorităţile provinciei i-au dat ordin tatei să nu părăsească locuinţa în niciun caz — pentru propria lui „siguranţă". Tatăl meu şi-a dat seama că într-o primă fază fusese expus în mod deliberat ca o ţintă pentru studenţi şi, după aceea, supus arestului la domiciliu. Ca urmare, în scrisoarea către Mao a adăugat propria lui persecuţie. Într-o noapte, cu lacrimi în ochi a rugat-o pe mama să ducă scrisoarea la Peking, deoarece el îşi pierduse libertatea.

Iniţial, mama nu fusese de acord ca el să scrie scrisoarea, dar acum îşi schimbase părerea. Ceea ce a înclinat balanţa spre noua ei atitudine a fost faptul că tata devenise o victimă, aceasta însemna că propriii ei copii aveau să devină „negri" — şi ştia prea bine ce însemna aceasta. A socotit că singura ei şansă, oricât de slabă, de a-şi salva soţul şi copiii era să meargă la Peking şi să facă un apel la conducerea supremă. Aşa că i-a promis să ducă scrisoarea.

În ultima zi din august am fost trezită de un zgomot neobişnuit în camera părinţilor mei. M-am strecurat tiptil până la uşa întredeschisă a biroului tatei. El se afla în picioare în mijlocul încăperii înconjurat de mai multe persoane. I-am recunoscut ca fiind din departamentul său. Toţi aveau o expresie severă, obişnuitele lor zâmbete dispăruseră. Tata tocmai le spunea: „Vă rog să fiţi amabili şi să mulţumiţi autorităţilor regionale în numele meu. Le sunt foarte recunoscător pentru grija ce mi-o poartă. Dar prefer să nu mă ascund. Unui comunist nu trebuie să-i fie frică de studenţi."

Vocea lui era calmă, dar simţeam în ea un tremur de emoţie care mă înspăimânta. Apoi am auzit o voce masculină ce părea a unei persoane importante spunând ameninţător: „Dar director Chang, partidul ştie cu siguranţă ce e mai bine. Studenţii din Universitate vă atacă şi pot deveni violenţi. Partidul crede că ar trebui să fiţi sub protecţia sa. Aceasta este decizia partidului. Trebuie să ştiţi că un comunist trebuie să se supună necondiţionat deciziilor partidului."

După o clipă de tăcere, tata a spus calm: „Mă supun deciziei partidului. Voi merge cu voi." „Dar unde?" am auzit-o pe mama întrebând. Apoi am auzit vocea unui bărbat nerăbdător: „Instrucţiunile partidului prevăd ca: nimeni să nu ştie." Când a ieşit din birou, tata m-a văzut şi m-a luat de mână. „Tata pleacă pentru un timp", a spus el. „Să fii o fetiţă cuminte şi s-o asculţi pe mama ta."

Mama şi cu mine l-am însoţit până la poarta laterală a complexului. Pe toată lungimea aleii erau înşiraţi membri ai departamentului tatei. Inima îmi bătea cu putere şi picioarele parcă-mi erau din vată. Tata părea

foarte agitat, simțeam cum îi tremura mâna într-a mea. I-am mângâiat-o cu cealaltă mână.

În fața porții era parcat un automobil, cu portiera deschisă. În mașină mai erau doi bărbați, unul în față și celălalt în spate. Pe mama o simțeam încordată, dar aparent calmă. A privit în ochii tatei și i-a spus: „Nu-ți face griji. Am s-o fac." Tata a plecat fără să ne strângă în brațe pe mine sau pe mama. Chinezii nu-și manifestă simțămintele în public, nici măcar în momente de mare tensiune.

Eu nu mi-am dat seama că tata fusese arestat, deoarece faptul ne fusese prezentat ca „protecție". La paisprezece ani, câți aveam pe atunci, nu învățasem încă să descifrez stilul ipocrit al regimului; în cazul nostru ocolișurile se impuneau și întrucât autoritățile nu se hotărâseră ce să facă cu tata. Ca în mai toate cazurile de acest fel, poliția nu juca niciun rol. Tipii care au venit să-l ia pe tata erau membri ai departamentului său pe baza unei autorizații verbale din partea Comitetului Regional de Partid.

De îndată ce tata a plecat, mama și-a aruncat câteva articole de îmbrăcăminte într-o sacoșă și ne-a spus că se duce la Peking. Scrisoarea tatălui meu era încă în formă de ciornă cu ștersături și modificări. În clipa în care văzuse delegația departamentului venind, tata i-o înmânase mamei.

Bunica l-a luat în brațe pe fratele meu Xiao-fang, în vârstă de patru ani și a început să plângă. Eu am vrut s-o însoțesc pe mama la gară. Cum nu aveam timp să așteptăm autobuzul, am sărit într-un taxi cu tricicletă.

Eram speriată, și gândurile mi se învălmășeau, iar mama nu-mi explica ce se întâmpla. Era tensionată și preocupată, adâncită în gânduri. Când am întrebat-o, mi-a spus scurt că am să aflu cu timpul și nu a mai adăugat altceva. Am considerat că era prea complicat să-mi explice și mă obișnuisem să mi se spună că sunt prea tânără ca să știu anumite lucruri. Îmi dădeam seama și că mama era preocupată să analizeze situația și să-și planifice următoarele mișcări și de aceea nu voiam să-i distrag atenția. Ceea ce nu știam era că nici ea nu înțelegea situația confuză în care se aflau.

Ședeam tăcute și încordate în triciclu, ținându-ne de mână. Mama se tot uita peste umăr; își dădea seama că autoritățile nu voiau ca ea să ajungă la Peking și că mama mă lăsase să vin cu ea ca să fiu martoră dacă i s-ar fi întâmplat ceva. La gară, a cumpărat un bilet cu loc pe „scaun tare" pentru următorul tren spre Peking. Cum nu era programat decât în zorii zilei următoare, ne-am așezat pe o bancă în sala de așteptare, un fel de șopron fără pereți.

M-am ghemuit lângă ea așteptând să treacă orele lungi. Priveam tăcute în gol în timp ce întunericul se lăsa deasupra platformei de ciment din fața gării. Câteva becuri chioare în vârful unor stâlpi de lemn împrăștiau o lumină palidă ce se reflecta în bălțoacele rămase după furtuna cu ploaie de dimineață. Tremuram în bluza mea de vară și mama m-a acoperit cu mantaua ei de ploaie. Cum se lăsa deja noaptea, ea m-a îndemnat să dorm. Eram extenuată de emoții și am moțăit cu capul în poala ei.

M-am trezit când mama şi-a mişcat genunchii. Mi-am ridicat capul şi-am dat cu ochii de doi oameni îmbrăcaţi în mantale de ploaie cu glugă stând în faţa noastră. Se certau cu voce joasă în legătură cu ceva. Eram încă adormită şi nu am înţeles ce spuneau. Nici măcar nu puteam spune dacă erau bărbaţi sau femei. Ca prin vis am auzit-o pe mama spunând calmă: „Am să chem Gărzile Roşii." Cele două mantale cenuşii cu glugă au păstrat tăcere. Au mai şoptit ceva şi apoi au plecat, de bună seamă nevrând să atragă atenţia.

În zori, mama s-a urcat în trenul de Peking.

Ani mai târziu, ea mi-a spus că cele două personaje erau femei cunoscute, tinere funcţionare din departamentul tatei. Ele îi spuseseră că autorităţile considerau că deplasarea ei la Peking era o acţiune „antipartinică". Ea le-a citat documentele de partid care spuneau că orice membru al partidului are dreptul să apeleze la conducători. Când aceste emisare au informat-o că o aştepta o maşină în care se aflau bărbaţi gata să o ia cu forţa, mama le-a răspuns că în acest caz, ea va striga în ajutor Gărzile Roşii din jurul gării şi le va spune că încercau s-o oprească să meargă la Peking să-l vadă pe Preşedintele Mao. Am întrebat-o cum de putuse fi sigură că Gărzile Roşii aveau s-o ajute mai degrabă pe ea decât pe urmăritorii ei. „Dacă te denunţau Gărzilor Roşii ca pe un duşman de clasă care încearcă să fugă?" Mama a zâmbit şi mi-a răspuns: „Am luat în calcul că nu vor îndrăzni să rişte. Eram pregătită să mizez pe orice. Nu aveau alternativă."

La Peking mama a dus scrisoarea tatei la un „birou de reclamaţii". Din vremuri străvechi, guvernanţii chinezi, care n-au permis niciodată existenţa unui sistem juridic independent, creaseră birouri unde oamenii de rând puteau înregistra plângeri împotriva şefilor sau stăpânilor, iar comuniştii moşteniseră tradiţia. Atunci când în timpul Revoluţiei Culturale a început să devină evident că şefii comunişti începeau să-şi piardă puterea, mii de oameni persecutaţi în trecut au năvălit la Peking pentru a depune plângeri. În curând însă, Autoritatea Revoluţiei Culturale a anunţat că „duşmanii de clasă" nu aveau voie să depună plângeri, nici măcar împotriva „adepţilor căii capitaliste". Dacă, totuşi, încercau, primeau o pedeapsă dublă.

Puţine reclamaţii venite de la înalţi funcţionari erau depuse la biroul de plângeri, aşa că mama s-a bucurat de o atenţie specială. Era în plus şi una din foarte puţinele soţii de victime care să fi avut curajul să se ducă la Peking pentru a face apel, întrucât acestea erau îndemnate insistent „să tragă o linie" între ele şi cei acuzaţi mai degrabă decât să-şi atragă necazuri pentru că le luau apărarea. Mama a fost primită numaidecât de vicepremierul Tao Zhu, şeful Departamentului Central al Afacerilor Publice şi unul din liderii Revoluţiei Culturale. I-a dat scrisoarea tatei şi a plecat rugându-l să ordone autorităţilor din Sichuan să-l elibereze.

Câteva săptămâni mai târziu, Tao Zhu a primit-o din nou. I-a înmânat o scrisoare în care se spunea că tatăl meu acționase într-un mod perfect constituțional și în acord cu conducerea de partid din Sichuan și că trebuie eliberat imediat. Tao nu investigase cazul tatei. A crezut-o pe mama pe cuvânt, întrucât ce i se întâmplase tatei era de notorietate: înalte oficialități de partid din întreaga Chină umblau după țapi ispășitori în panica lor de a-și salva pielea. Tao i-a dat scrisoarea în mână în loc să o trimită prin canalele normale ale partidului, știind că acestea nu erau sigure.

Tao Zhu i-a arătat că înțelegea și era de acord și cu celelalte preocupări din scrisoarea tatei: epidemia țapilor ispășitori și larg răspândita violență. Mama a înțeles că el dorea să îndrepte lucrurile. Dar așa cum s-a întâmplat, tocmai din cauza acestei dorințe, a fost și el condamnat în curând ca fiind „al treilea cel mai mare adept al căii capitaliste", după Liu Shaogi și Deng Xiaoping.

Între timp, mama a copiat de mână scrisoarea lui Tao Zhu, a trimis copia prin poștă bunicii mele, cerându-i să o arate la departamentul tatei și să le spună că mama se va întoarce numai după ce îi vor da lui drumul. Mama era îngrijorată că, dacă se întorcea în Sechuan, autoritățile puteau s-o aresteze, să pună mâna pe scrisoare și să nu-l elibereze pe tata. Ea credea că cea mai bună soluție era să rămână la Peking unde putea să continue să facă și alte intervenții.

Bunica a transmis textul copiat de mama al scrisorii lui Zhu, așa cum îi ceruse. Răspunsul autorităților regionale a fost că toată chestiunea era o neînțelegere întrucât ei nu voiau decât să-i ofere protecție tatei. Au insistat ca mama să se întoarcă și să renunțe la acțiunea individuală.

Persoane oficiale au venit de mai multe ori în apartamentul nostru pentru a încerca s-o convingă pe bunica să se ducă la Peking și s-o aducă pe mama înapoi. Unul i s-a adresat: „Să știți că eu chiar mă gândesc la fiica dumitale. De ce să persiste în a nu da crezare partidului? Partidul încearcă doar să-l protejeze pe ginerele dumneavoastră. Fiica dumneavoastră nu a vrut să asculte de partid și s-a dus la Peking. Sunt îngrijorat pentru ea pentru că, dacă nu se întoarce, va fi considerată antipartinică. Și știți doar cât este de serioasă această acuzație. Fiind mama ei, trebuie să faceți ce e mai bine pentru ea. Partidul a promis că va fi iertată dacă se întoarce și își face autocritica."

La gândul că fata ei era în primejdie, bunica aproape și-a pierdut cunoștința. După mai multe astfel de vizite devenise ezitantă. Dar câteva zile mai târziu hotărârea au luat-o alții; i s-a spus că tatăl meu suferise o prăbușire nervoasă și doar după sosirea mamei acasă îl vor interna într-un spital.

Partidul i-a dat bunicii două bilete, unul pentru ea și altul pentru Xiao-fang și ei au pornit într-o călătorie de treizeci și șase de ore cu trenul la Peking. De îndată ce mama a aflat veștile, a trimis o telegramă

la departamentul tatei, informându-i că era în drum spre casă. S-a întors cu bunica şi Xiao-fang în a doua săptămână din octombrie.

În lipsa mamei, toată luna septembrie, am rămas acasă să stau cu bunica. O vedeam cum se consuma de îngrijorare, dar nu ştiam ce se întâmpla. Unde era tata? Era arestat sau era sub protecţie? Dăduse familia mea de necaz sau nu? Nu ştiam nimic — şi nimeni nu spunea ceva.

Puteam să rămân acasă deoarece Gărzile Roşii nu exercitau un control la fel de riguros ca partidul. Şi, în afară de asta, aveam un soi de „protector" în Gărzi, pe Geng, timidul şi stângaciul meu şef de cincisprezece ani, care n-a făcut niciun efort ca să mă aducă înapoi la şcoală. La sfârşitul lui septembrie mi-a telefonat ca să mă îndemne să mă întorc înainte de 1 octombrie, Ziua Naţională, pentru că altfel nu mai aveam nicio şansă să intru în Gărzile Roşii

De fapt nu eram forţată să mă înscriu. Eu îmi doream asta. În pofida celor ce se întâmplau în jurul meu, aversiunea mea şi teama nu aveau un obiect precis şi nu mi-a trecut prin minte să pun la îndoială Revoluţia Culturală sau Gărzile Roşii, în mod explicit. Ele erau creaţiile lui Mao şi Mao era deasupra oricărei îndoieli.

Ca mulţi chinezi, eram incapabilă de o gândire raţională în acea vreme. Eram atât de intimidate şi deformate de teamă şi îndoctrinare, încât era de neconceput să ne abatem de la calea trasată de Mao. În plus, fusesem îndopate cu discursuri amăgitoare, dezinformare şi ipocrizie, ceea ce făcea practic imposibil să evaluezi situaţia şi să-ţi formezi o opinie inteligentă.

După ce am revenit la şcoală, am aflat că se înregistraseră multe proteste din partea „roşiilor", cerând să li se spună de ce nu fuseseră admişi în organizaţia Gărzilor Roşii. De aceea a fost important să fiu prezentă de Ziua Naţională, deoarece urma să aibă loc o înrolare masivă cuprinzându-i pe toţi „roşii" rămaşi. Astfel încât, chiar în momentul când Revoluţia Culturală a adus dezastrul asupra familiei mele, eu am devenit membră a Garzilor roşii.

Eram supraexcitată de banderola mea roşie cu litere de aur. Moda zilei pentru Gărzile Roşii era să poarte vechi uniforme militare cu curele de piele, la fel cu cea purtată de Mao la începutul Revoluţiei Culturale. Eu, evident, abia aşteptam să adopt această modă, aşa că, de îndată ce am fost recrutată, am dat fuga acasă şi am scos din fundul unui vechi cufăr o jachetă Lenin gri-pal care fusese uniforma mamei la începutul anilor '50. Îmi era puţin cam mare, dar bunica mi-a ajustat-o. Cu o curea luată de la nişte pantaloni de-ai tatălui meu, costumul era complet. Dar imediat ce-am ieşit în stradă m-am simţit cam incomodată, cam stingherită de imaginea mea prea agresivă. Totuşi, nu am renunţat la uniformă.

Curând după acest eveniment, bunica a plecat la Peking, iar eu, ca proaspătă membră a Gărzilor Roşii, a trebuit să locuiesc în şcoală. Din cauza celor întâmplate la mine acasă, şcoala mă speria şi mă surprindea

tot timpul. Când îi vedeam pe „negri" și pe „cenușii" cum trebuiau să spele toaletele și să mătură terenurile școlii, cu capetele plecate, simțeam cum mă cuprinde groaza de parcă aș fi fost și eu printre ei. Când Gărzile Roșii plecau în razii de noapte, mi se înmuiau genunchii ca și cum ei s-ar fi îndreptat spre casa noastră. Iar când remarcam alți colegi vorbind în șoaptă în preajma mea, inima începea să mi se zbată în piept: oare ce spuneau, că devenisem o „neagră" sau că tatăl meu era arestat?

Am reușit însă să-mi găsesc un refugiu: biroul de primiri al Gărzilor Roșii. Primeau o mulțime de vizitatori la școală. Începând din septembrie 1966, tot mai mulți tineri călătoreau pe tot cuprinsul țării. Pentru a-i încuraja și a le stârni interesul, transportul, hrana și cazarea erau gratuite.

Biroul de primiri era situat într-o fostă sală de cursuri. Vizitatorilor, care adesea rătăceau fără un țel, li se ofereau cești de ceai și conversație. Dacă spuneau că aveam probleme serioase, biroul de primiri le organiza o întrevedere cu unul din liderii Gărzilor Roșii. Mi-am îndreptat atenția asupra acestui birou deoarece nu trebuia să particip la acțiuni cum ar fi paza „negrilor" și a „cenușiilor" sau raziile în locuințe. Mă atrăgea și datorită celor cinci fete care lucrau acolo. Ele creaseră o atmosferă caldă, lipsită de fanatism, care mi-a mers la inimă din clipa în care le-am cunoscut.

Multă lume se obișnuise să treacă pe la noi și să întârzie pentru a schimba o vorbă. Se făcea adesea coadă la ușă și mulți reveneau de multe ori. Privind acum îndărăt în acel timp, îmi dau seama că acei tineri doreau cu adevărat o companie feminină. Și că nu erau chiar atât de captivați de revoluție. Dar îmi amintesc și că eram extrem de serioasă. Nu le evitam privirea, dar nici nu le răspundeam atunci când îmi făceau cu ochiul și notam conștiincios toate prostiile pe care le spuneau.

Într-o noapte toridă, două femei între două vârste, cu o înfățișare cam din topor, s-au prezentat la biroul de primiri, animat ca de obicei. S-au prezentat ca directoarea și directoarea adjunctă a unui comitet de rezidenți din apropierea școlii. Aveau o exprimare misterioasă și gravă ca și cum ar fi îndeplinit o misiune importantă. Mi-a displăcut întotdeauna acest stil afectat, așa că le-am întors spatele. Dar curând o informație explozivă s-a răspândit în jurul nostru. Au început unii să strige: „Aduceți un camion! Repede, un camion! Să mergem cu toții acolo!" Înainte să înțeleg bine ce se întâmplase, am fost târâtă de mulțime afară din încăpere și urcată în camion. După indicația lui Mao ca muncitorii să-i ajute pe membrii Gărzilor Roșii, camioane și șoferi erau permanent în serviciul nostru. În camion am nimerit lângă una dintre femei. Și-a reluat foarte animată povestea, în dorința de a se face agreabilă. O femeie din vecini, soția unui ofițer al Guomindangului fugit în Taiwan, ascunsese un portret al lui Chiang Kai-shek în apartamentul ei.

Nu-mi plăcea femeia, mai ales zâmbetul ei lingușitor. Și o învinuiam că, din cauza ei, eram în drum spre prima mea razie a unei locuințe. În curând, camionul s-a oprit în fața unei alei înguste. Am coborât cu toții

şi le-am urmat pe cele două femei pe o cărare pavată cu pietriş. Era întuneric beznă şi singurele raze de lumină erau cele care treceau printre scândurile care alcătuiau pereţii caselor. Eu m-am împiedicat şi am alunecat, încercând să rămân în urmă. Femeia acuzată locuia în două camere şi spaţiul era atât de mic că nu încăpeau cu toţii. Am fost încântată să rămân afară. Dar nu a trecut mult şi cineva a strigat să vină şi cei de afară să „primească o lecţie despre lupta de clasă".

De îndată ce am fost împinsă în cameră cu ceilalţi, m-a izbit o duhoare de fecale, urină şi trupuri nespălate. Camera fusese întoarsă cu susul în jos. Am văzut-o apoi pe femeia acuzată, îngenuncheată în mijlocul camerei, pe jumătate goală. Părea să aibă vreo patruzeci de ani Camera era luminată de un bec de 15 waţi. În lumina slabă, silueta îngenuncheată era grotescă, cu părul răvăşit şi lipit cu sânge, cu ochii ieşiţi din orbite de disperare şi cu o voce ascuţită strigând: „Stăpâni ai Gărzilor Roşii! Nu am niciun portret de-al lui Chang Kai-shek! Vă jur că n-am!" Se lovea cu capul de podea cu atâta putere că se auzea un zgomot surd şi sângele îi ţâşnea pe frunte. Avea pe spate tăieturi şi pete de sânge. Când şi-a ridicat fundul ca să se închine, a dat la iveală petice întunecate şi un miros de excremente s-a răspândit în aer. Eram atât de speriată încât mi-am întors repede ochii de la penibilul spectacol. Apoi l-am văzut pe torţionarul ei, un băiat de şaptesprezece ani numit Chian, care îmi plăcuse până atunci. Era prăvălit pe un scaun cu o curea de piele în mână şi se juca cu catarama de alamă. „Spune adevărul sau te lovesc din nou", i-a spus el pe un ton tandru.

Tatăl lui Chian era ofiţer în armata din Tibet. Ca mulţi alţii în aceeaşi situaţie, îşi lăsase familia în Chengdu, o metropolă a Chinei, întrucât Tibetul era considerat de nelocuit şi barbar.

Mai înainte fusesem atrasă de manierele tandre ale lui Chiang, care-i dădeau un aer de gentleman. Dar acum murmuram, încercând să-mi controlez tremurul din voce: „Nu ne-a învăţat Mao să folosim lupta de idei (*weu-dou*) în loc de lupta violentă (*wu-dou*)? Poate că nu ar trebui..."

Slabul meu protest a fost preluat de câteva voci din cameră. Dar Chiang ne-a aruncat o privire dezgustată şi ne-a spus cu emfază: „Trageţi o linie între voi şi duşmanul de clasă, ne-a spus Preşedintele Mao." „Milă pentru duşman este cruzime pentru popor." „Dacă vă e frică de sânge, nu mai fiţi Gărzi Roşii." Fanatismul îi schimonosise faţa. Am tăcut toţi. Deşi nu puteai simţi decât repulsie pentru ceea ce făcea el, nu-l puteam înfrunta. Fusesem învăţaţi să fim fără milă faţă de duşmanii de clasă. Dacă am fi avut milă, am fi devenit noi înşine duşmani de clasă. M-am întors şi m-am dus repede în grădina din spate, împânzită de membri ai Gărzilor Roşii înarmaţi cu lopeţi. Din casă răzbăteau din nou zgomotele biciuirii şi ţipetele de durere care-mi făceau părul măciucă. Strigătele trebuie să fi fost de nesuportat şi pentru ceilalţi, deoarece mulţi şi-au întrerupt săpatul. „Nu e nimic aici. Hai să plecăm! Hai să plecăm!"

Când am trecut prin cameră, l-am zărit pe Chian aplecat deasupra victimei sale. În dosul ușii, am văzut-o pe informatoarea mieroasă și insinuantă. Acum îi citeam în ochi o expresie de teamă lingușitoare. A deschis gura parcă vrând să spună ceva, dar nu i-a ieșit niciun sunet. Privind-o cu atenție, mi-a trecut prin minte că nu existase niciun portret al lui Chiang Kai-shek. O denunțase pe biata femeie din pură răzbunare. Gărzile Roșii fuseseră folosite pentru a rezolva o veche răfuială. M-am urcat în camion dezgustată și furioasă.

18

„Veşti mai mult decât minunate“

Pelerinaj la Peking
(octombrie–decembrie 1966)

Am găsit o scuză ca să plec de la şcoală şi în dimineaţa următoare eram din nou acasă. Apartamentul era pustiu. Tatăl meu era în detenţie, mama, bunica şi Xiao-fang erau la Peking, iar ceilalţi fraţi ai mei îşi trăiau viaţa, fiecare separat, în altă parte.

Jin-ming fusese de la început împotriva Revoluţiei Culturale. Urma aceeaşi şcoală ca şi mine şi era în primul an. Dorea să devină om de ştiinţă, dar această carieră era descurajată de Revoluţia Culturală, ca fiind „burgheză“. Înainte de declanşarea Revoluţiei Culturale, împreună cu alţi băieţi din clasa lui, alcătuiseră o gaşcă intitulată „Frăţia Fierului Forjat“, pasionată de aventuri şi mistere. Jin-ming — fratele numărul unu — era înalt şi strălucit la învăţătură. În fiecare săptămână organiza pentru clasa lui demonstraţii de magie, folosindu-şi cunoştinţele în domeniul chimiei. Dacă o lecţie nu-l interesa sau o considera depăşită faţă de ştiinţa lui sărea fără jenă peste ea, dar faţă de colegii săi era drept şi generos.

Când, la 16 august, s-a înfiinţat organizaţia Gărzilor Roşii pe şcoală „frăţia“ lui Jin-ming a fost absorbită în ea. Lui şi membrilor găştii lui li s-a dat sarcina de a tipări manifeste şi a le distribui pe străzi. Textele fuseseră scrise de membrii adolescenţi ai Gărzilor şi aveau titluri tipice, precum: „Declaraţia de înfiinţare a primei brigăzi a primei divizii a Gărzilor Roşii din Şcoala nr. 4 (toate organizaţiile Gărzilor Roşii aveau denumiri grandilocvente), „Declaraţie solemnă“ (un şcolar anunţa că îşi schimba numele în „Huang, Gardă a Preşedintelui Mao“). „Veşti mai mult decât minunate “ (un membru al Autorităţii Revoluţiei Culturale tocmai acordase o audienţă unor membri ai Gărzilor Roşii) şi „Ultimele Instrucţiuni Supreme “ (un cuvânt sau două ale lui Mao tocmai ajunseseră în presă).

În curând, Jin-ming s-a plictisit de moarte de tot acest jargon, a început să absenteze de la misiunile lui şi a început să se simtă atras de o

fată de vârsta lui, treisprezece ani. Ea i-a apărut ca întruchiparea perfectă a unei „lady" — frumoasă, amabilă și ușor distantă, cu o umbră de timiditate. Nu a încercat să facă cunoștință și se mulțumea să o admire de departe.

Odată, elevii din clasa lui au primit misiunea să facă o razie într-o casă. Cei mai vârstnici din Gărzile Roșii au spus ceva despre „intelectualii burghezi". Toți membrii acelei familii au fost făcuți prizonieri și li s-a ordonat să se adune într-o cameră, în vreme ce Gărzile Roșii au scotocit restul casei. Jin-ming a fost desemnat să supravegheze familia. Spre încântarea lui, fata era celălalt „temnicer".

Erau trei „prizonieri": un bărbat între două vârste, fiul acestuia și nora. Era limpede că se așteptaseră la descindere și ședeau calmi, cu o expresie resemnată, privind în ochii lui Jin-ming de parcă ar fi privit în gol. Jin-ming se simțea foarte stânjenit de atitudinea lor, dar era jenat și de prezența fetei, care părea plictisită și privea des către ușă. Când au apărut mai mulți băieți cărând un cufăr mare de lemn plin de obiecte de porțelan, ea i-a murmurat lui Jin-ming că voia să arunce o privire și a părăsit încăperea.

Singur în fața captivilor săi, Jin-ming se simțea tot mai neliniștit. La un moment dat, femeia s-a ridicat și a spus că voia să meargă în camera alăturată ca să-i dea să sugă copilului ei. Jin-ming i-a aprobat pe loc.

Dar când femeia a părăsit camera, a apărut intempestiv obiectul afecțiunii lui Jin-ming. Pe un ton sever, ea l-a întrebat de ce unul dintre prizonieri a fost pus în libertate. După ce el i-a dat explicația, ea a zbierat la el acuzându-l că e „îngăduitor cu dușmanii de clasă". Fata purta în jurul a ceea ce el numea „talia ei de viespe"o curea de piele. Și-a scos-o și i-a vârât-o sub nas — o poziție tipică pentru o Gardă Roșie — în timp ce zbiera la el. Jin-ming a rămas fără glas. Fata devenise de nerecunoscut. Dintr-odată nu mai era deloc amabilă și blândă, timidă sau frumoasă. Era de o urâțenie isterică. Acesta a fost sfârșitul primului amor al lui Jin-ming.

I-a ripostat deci pe același ton. Fata a părăsit încăperea și s-a întors cu șeful grupului. Acesta a început să strige atât de tare încât îl împroșca pe Jin-ming cu scuipat și i-a arătat și el cureaua. Apoi s-a oprit dându-și seama că nu trebuiau să-și spele rufele murdare în fața dușmanilor de clasă. I-a ordonat lui Jin-ming să se întoarcă la școală și să „aștepte sentința".

În seara aceea, membrii Gărzilor Roșii din clasa lui Jin-ming au ținut o întrunire fără el. Când s-au întors în dormitor, băieții s-au ferit să-l privească în ochi și timp de câteva zile s-au comportat ciudat, păstrând o anumită distanță. Apoi i-au povestit că avuseseră o discuție cu fata. Ea raportase faptul că Jin-ming „capitulase în fața dușmanilor de clasă" și insistase că trebuia să primească o pedeapsă severă. „Frăția Fierului Forjat" îi luase apărarea, mulți dintre ei antipatizând-o pe militantă, care fusese foarte agresivă și față de alți băieți și fete.

Cu toate acestea, Jin-ming a fost pedepsit să smulgă iarbă, la rând cu „negrii" şi cu „cenuşiii". Ordinul lui Mao de a stârpi iarba a dus la o cerere continuă de forţă de muncă, datorită tocmai naturii îndărătnice a buruienilor. Întâmplător, asta crea totodată o modalitate de a pedepsi categoriile nou apărute de „duşmani de clasă".

Jin-ming a smuls iarbă doar vreo câteva zile, Frăţia lui neputând suporta să-l vadă umilit. Dar fusese prins „pactizând cu duşmanii de clasă" şi n-a mai fost trimis în alte descinderi, ceea ce i-a convenit de minune. În curând a pornit împreună cu Frăţia lui într-o călătorie de cunoaştere a ţării, cu râurile şi munţii ei; dar, spre deosebire de majoritatea Gărzilor Roşii, nu a făcut niciodată pelerinajul la Peking ca să-l vadă pe Mao. Jin-ming n-a revenit acasă decât spre sfârşitul anului 1966.

Sora mea, Xiao-hong, în vârstă de cincisprezece ani, fusese membră fondatoare al Gărzilor Roşii din şcoala ei. Era însă una din sutele de eleve, deoarece şcoala era plină de copii de oficialităţi, care se întreceau în a se dovedi activi. În realitate, ea detesta şi se temea de atmosfera de activism şi violenţă în aşa măsură, încât a ajuns în curând la o cădere nervoasă. A venit acasă în septembrie pentru a cere ajutorul părinţilor noştri dar nu i-a găsit, iar neliniştea în care a găsit-o pe bunica a speriat-o şi mai tare, aşa că s-a întors la şcoală. S-a oferit voluntar să ajute la „paza" bibliotecii şcolii, care fusese jefuită şi apoi sigilată, ca şi cea din şcoala mea. Acolo îşi petrecea zilele şi nopţile citind, devorând tot ce-i cădea în mână. Doar această pasiune i-a ajutat să-şi revină. Către mijlocul lui septembrie, a plecat şi ea într-o lungă călătorie prin ţară cu prietenele ei şi, ca şi Jin-ming, nu s-a întors până la sfârşitul anului.

Fratele meu, Xiao-hei, avea aproape doisprezece ani şi frecventa aceeaşi şcoală-pilot pe care o urmasem şi eu. Când s-au organizat Gărzile Roşii în şcolile medii, Xiao-hei şi prietenii săi abia aşteptau să se înscrie. Pentru ei a fi membru al Garzilor Roşii însemna libertatea de a trăi departe de casă, de a sta treaz toată noaptea şi mai însemna putere asupra adulţilor. Ei au venit la şcoala mea şi s-au rugat să fie primiţi în organizaţie. Ca să scape de ei, unul din membri le-a spus cu dezinvoltură: „Poţi forma Prima Divizie Armată a Unităţii 4969." Astfel că Xiao-hei a devenit şeful Departamentului de Propagandă al unei trupe de douăzeci de băieţi, ceilalţi fiind „comandanţi", „şef de stat-major" şi aşa mai departe. Soldaţi nu existau.

Xiao-hei a participat de două ori la maltratarea profesorilor. Una din victime a fost profesorul de sport, condamnat ca „element negativ". Unele colege de-ale lui Xiao-hei îl acuzaseră pe profesor că le atingea sânii şi coapsele în timpul lecţiilor de gimnastică. Aşa că băieţii au tăbărât pe el, mai cu seamă ca să facă impresie asupra fetelor. Celălalt profesor era diriginta lor. Întrucât pedeapsa corporală era interzisă în şcoli, ea s-a plâns părinţilor, care şi-au bătut apoi fiii.

Odată, băieţii au fost trimişi la o descindere într-o familie despre care se credea că fuseseră membri Guomindang. Nu prea ştiau ce trebuiau să facă acolo. Li se băgase în cap ideea vagă că ar trebui găsit ceva ca un jurnal din care să reiasă că aceştia doreau întoarcerea lui Chiang Kai-shek şi că detestau Partidul Comunist.

Familia avea cinci fii, toţi solizi şi viguroşi şi cu o înfăţişare de „duri". S-au postat cu toţii în uşă, cu mâinile în şolduri şi i-au privit de sus pe băieţi cu un aer fioros. Doar unul dintre băieţi a încercat să se furişeze înăuntru. Unul dintre fii l-a luat de ceafă şi l-a aruncat afară cu o singură mână. Aventura lor a pus capăt oricărei astfel de „acţiuni revoluţionare" săvârşite de „divizia" lui Xiao-hei.

Astfel, în a doua săptămână din octombrie, când Xiao-hei locuia în şcoala lui şi se bucura de libertatea câştigată, Jin-ming şi sora mea călătoreau, mama şi bunica erau la Peking, iar eu eram singură acasă; într-o bună zi, fără veste, tata a apărut în pragul uşii.

A fost o întoarcere liniştită, dar impregnată de mister şi care mi-a produs şi o oarecare teamă. Tatăl meu nu mai era acelaşi, era o persoană schimbată. Distrat şi cufundat în gânduri, nu mi-a spus nici unde fusese până atunci, nici ce i se întâmplase. Îl auzeam cum umbla fără încetare în camera lui în nopţi de nesomn şi eram prea speriată şi îngrijorată ca să dorm şi eu. Spre marea mea uşurare, două zile mai târziu, mama s-a întors de la Peking împreună cu bunica şi cu Xiao-fang.

Mama n-a pierdut nicio clipă şi s-a dus la Departamentul tatălui meu unde i-a înmânat directorului adjunct scrisoarea lui Tao Zhu. Imediat după aceea, tata a fost trimis într-o clinică de recuperare a sănătăţii şi mamei i s-a permis să-l însoţească.

Am fost şi eu acolo să-i văd. Era într-o regiune frumoasă, la ţară, iar locul era mărginită pe două părţi de un pârâiaş cristalin. Tatei i se repartizase un apartament cu o cameră de zi pe peretele căreia se înşiruia un rând de rafturi goale, un dormitor cu un pat dublu, mare, şi o baie cu faianţă albă lucioasă. În faţa balconului mai mulţi arbori osmanthus împrăştiau un parfum ameţitor, iar când se stârnea briza, delicatele flori aurii pluteau uşor înainte să cadă pe pământul fără iarbă.

Amândoi părinţii mei păreau liniştiţi. Mama mi-a povestit cum mergeau zilnic la pescuit în pârâiaş. Eu i-am găsit în siguranţă, aşa că le-am spus că aveam de gând să mă duc la Peking să-l văd pe Preşedintele Mao. Îmi doream şi eu, ca aproape toată lumea, să fac această călătorie, dar nu-mi pusesem planul în aplicare, deoarece simţeam că nu-i puteam lăsa pe părinţii mei fără ajutor în caz de nevoie.

Pelerinajul la Peking era o acţiune foarte încurajată şi pe tot parcursul, hrana, locuinţa şi transportul erau gratuite. Dar nu era organizat. Am părăsit Chengdu două zile mai târziu, împreună cu celelalte cinci fete care lucrau în biroul de primire. În timp ce trenul se îndrepta în

viteză spre nord, sentimentele mele erau amestecare: pe de o parte surescitare, pe de alta îngrijorare cu privire la tata, care nu-mi dădea pace.

În tren, priveam pe fereastră Câmpia Chengdu, unde o parte dintre culturile de orez fuseseră recoltate şi pătratele de pământ gras, negru, alternând cu altele aurii alcătuiau un bogat covor pestriţ. Satele avuseseră mai puţin de suferit de pe urma tulburărilor cu toate instigările repetate ale Autorităţii Revoluţiei Culturale, condusă de Madam Mao. Mao voia ca populaţia să fie hrănită ca să poată „face revoluţia", aşa că nu i-a acordat tot sprijinul soţiei sale. Iar ţăranii ştiau că dacă se implicau în dezordine şi nu mai produceau hrană, ar fi fost primii care să moară de foame, aşa cum li se întâmplase în timpul foametei care bântuise cu puţini ani înainte. Căsuţele ascunse în pâlcurile de bambuşi păreau la fel de paşnice şi idilice ca pe vremuri. Vântul legăna uşor vălătucii de fum formând o coroană deasupra vârfurilor graţioase de bambuşi şi hornurile ascunse ale colibelor. Nu trecuseră nici cinci luni de la începutul Revoluţiei Culturale, dar lumea mea se schimbase total. Frumuseţea liniştită a câmpiei îmi umplea ochii învăluindu-mă într-o stare de visare. Din fericire nu-mi era teamă să fiu criticată pentru că sunt „nostalgică" — o stare considerată burgheză — deoarece niciuna dintre fetele cu care eram nu era pusă pe acuzaţii. Cu ele ştiam că pot fi liniştită.

Pe nesimţite, Câmpia Chengdu, atât de mănoasă, a rămas în urmă lăsând loc unor coline joase, iar în zare apăreau, sclipind, munţii înzăpeziţi din vestul Sichuanului. În curând am început să intrăm şi să ieşim din tunelurile care străpung Munţii Qin, lanţul muntos care desparte Sichuanul de nordul Chinei. Cu Tibetul spre vest, cu Cheile strâmte ale lui Yangtze spre est şi cu vecinii din sud consideraţi barbari, Sichuanul fusese dintotdeauna autonom, iar locuitorii lui erau cunoscuţi pentru spiritul lor independent. Mao fusese îngrijorat de înclinaţia lor legendară de a-şi câştiga şi mai multă independenţă şi se asigurase ca provincia să fie condusă cu mână forte de la Peking.

După Munţii Qin, peisajul s-a schimbat spectaculos. Vegetaţei de un verde delicat i-au luat locul nuanţele de galben aspru al pământului, iar căsuţele acoperite cu stuf din Câmpia Chengdu au fost înlocuite de şiruri de colibe din pământ semănând a peşteri. În peşteri ca acestea îşi petrecuse tatăl meu cinci ani de viaţă, când era tânăr. Ne aflam la doar o sută de mile de Yan'an, unde Mao îşi stabilise cartierul general după Marşul cel Lung. Tot acolo îşi visase tata visurile lui tinereşti şi devenise un comunist devotat. Gândindu-mă la el, am simţit cum mi se umezesc ochii.

Călătoria noastră a durat două zile şi o noapte. Însoţitorii de vagon veneau adesea să ne vorbească şi ne spuneau cât de mult ne invidiau că noi îl vom vedea în curând pe Preşedintele Mao.

În gara din Peking ne-au întâmpinat uriaşe pancarte cu lozinci în calitatea noastră de „oaspeţi ai Preşedintelui Mao". Deşi trecuse de miezul nopţii, piaţa din faţa gării era luminată ca ziua. Proiectoare puternice

măturau cu razele lor zecile de mii de tineri purtând cu toţii banderole roşii şi vorbindu-şi în dialecte atât de variate că abia de se înţelegeau. Vorbeau, strigau, chicoteau, râdeau şi se certau în faţa unei clădiri gigantice cu arhitectură sovietică — clădirea gării. Singurele trăsături chineze ţti erau acoperişurile false, de tip pavilion, ale celor două turnuri cu orologii din ambele capete.

Nu eram complet trează când am păşit afară în luminile încrucişate ale proiectoarelor. Am fost extraordinar de impresionată de clădire, cu grandoarea ei ostentativă şi modernismul conferit de marmura lucioasă, care înlocuia lemnul întunecat al coloanelor şi cărămida pereţilor, tradiţionale în arhitectura chineză. Privind îndărăt, un nou val de emoţie m-a cuprins la vederea uriaşului portret al lui Mao în centrul faţadei, sub trei litere aurii în propria-i caligrafie, însemnând „Gara Peking".

Difuzoarele ne-au îndreptat spre camerele de recepţie situate într-un colţ al gării. La Peking, ca în orice alt oraş din China erau angajaţi oameni pentru a asigura hrana şi cazarea tineretului călător. Fuseseră solicitate să ofere dormitoare universităţile, şcolile, hotelurile şi chiar sediile administraţiei de stat. După ce am făcut o coadă de mai multe ore, am fost repartizate la Universitatea Qinghua, una din cele mai prestigioase din ţară. Am fost duse acolo cu un autocar şi ni s-a spus că masa o vom lua la cantină. Funcţionarea maşinăriei gigantice pentru asigurarea călătoriei milioanelor de tineri a căzut în sarcina lui Chu Enlai. El rezolva problemele zilnice cu care nu-l puteau deranja pe Mao. Fără Chu, sau altcineva ca el, ţara întreagă — şi cu ea Revoluţia Culturală — s-ar fi prăbuşit şi Mao a avut grijă să facă tuturor cunoscut că Chu nu trebuia atacat.

Noi alcătuiam un grup foarte serios şi tot ce doream era să-l vedem pe Preşedintele Mao. Din nefericire, pierdusem a cincea trecere în revistă a Gărzilor Roşii ce tocmai avusese loc în Piaţa Tiananmen. Ce puteam face? Ni se punea problema să vizităm oraşul sau să ne lansăm în activităţi de petrecere a timpului liber — nu cadrau cu ideea de revoluţie. Aşa că ne-am petrecut vremea în campus copiind afişele şi pancartele. Mao spusese că unul din scopurile călătoriei era de „a schimba informaţii cu privire la Revoluţia Culturală". Deci asta era ce vom avea de făcut: de a duce lozincile Gărzilor Roşii din Peking la Chengdu

În realitate, mai era un motiv de a nu ieşi din campusul Universităţii: mijloacele de transport în comun erau superaglomerate şi Universitatea era situată undeva în suburbii, la vreo zece mile de centrul oraşului. Şi totuşi, noi trebuia să ne autoconvingem că lipsa noastră de interes pentru tot ce era în afara Universităţii era motivată corect.

Locul unde stăteam era foarte inconfortabil. Până astăzi mi-a rămas în nări mirosul latrinelor din coridorul unde se afla camera noastră, atât de înfundate încât conţinutul toaletelor şi apa de la lavoare se revărsau pe

gresia de pe jos. Din fericire, la intrare în latrine, trebuia să cobori o treaptă, ceea ce împiedica lichidul rău mirositor să inunde coridorul.

Administraţia universităţii era paralizată şi nu mai era nimeni să poată face reparaţiile necesare. Copiii de la ţară nu se împiedicau de aceste neajunsuri: ţăranii nu se fereau să mânuiască bălegarul, dar când îşi târau picioarele ieşind din latrine lăsau urme puturoase pe coridor şi în cameră.

Trecuse o săptămână şi tot nu aveam veşti despre organizarea unui alt miting la care să-l putem vedea pe Mao. Din disperarea de a scăpa de mizeria în care trăiam, ne-am hotărât să mergem la Shanghai să vizităm locul unde a fost înfiinţat Partidul Comunist în 1921 şi după aceea, locul naşterii lui Mao, la Hunan, în centrul sudic al Chinei.

Dar toate aceste pelerinaje s-au dovedit infernale: trenurile erau incredibil de aglomerate. Pe de altă parte, copiii înalţilor funcţionari nu mai dominau Gărzile Roşii, deoarece părinţii lor începuseră să fie atacaţi ca „adepţi ai căii capitaliste". „Negrii" şi „cenuşiii" oprimaţi până atunci au început să organizeze propriile lor grupări de Gărzi Roşii şi să pornească în călătorii. Codurile de culoare şi-au pierdut înţelesul. Îmi amintesc cum am cunoscut într-un tren o fată de optsprezece ani, foarte frumoasă şi subţirică, cu nişte ochi neobişnuiţi de mari, negri şi catifelaţi şi umbriţi de gene lungi şi dese. Aşa cum era obiceiul, am început prin a ne interesa de „originea" familiilor noastre şi am fost uimită de felul direct şi fără reţinere cu care frumoasa fată mi-a răspuns că era „neagră". Mai mult, părea încrezătoare că noi, „fetele roşii", o să ne arătăm prietenoase faţă de ea.

Grupul nostru de şase ne comportam într-un mod foarte puţin „militant" şi băncile pe care şedeam erau centrul unor sporovăieli gălăgioase. Cea mai mare dintre noi avea optsprezece ani şi era extrem de populară. Cu toatele îi spuneam Durdulia pentru că era bine căptuşită peste tot.

Râdea tot timpul scoţând nişte sunete din piept, adânci, de altistă. Dar şi cânta o mulţime, evident numai melodii pe citatele Preşedintelui Mao. Toate celelalte cântece erau interzise, ca, de altfel, orice altă formă de distracţie şi aşa au rămas pe toată durata celor zece ani de Revoluţie Culturală.

De la începutul Revoluţiei Culturale, acelea au fost momentele cele mai fericite, cu toată grija apăsătoare pentru tatăl meu şi chinurile constante ale călătoriei. Fiecare centimetru din vagoane era ocupat, chiar şi plasa pentru bagaje. De toalete ce să mai spun: nimeni nu mai putea intra acolo. Ne susţinea doar decizia încăpăţânată de a vizita locurile sfinte ale Chinei.

S-a întâmplat o dată că aveam o nevoie disperată să merg la toaletă. Eram înghesuită lângă un geam, pentru că pe o bancă de trei persoane stăteau cinci. Cu eforturi incredibile am ajuns la toaletă, dar odată ajunsă acolo, mi-am dat seama că era imposibil s-o folosesc. Chiar dacă băiatul care şedea pe capacul rezervorului cu picioarele sprijinite pe colacul

veceului şi-ar fi putut ridica picioarele timp de un moment, chiar dacă fata care şedea între picioarele lui ar putea fi ridicată pentru scurt timp de cei care umpleau spaţiul din jurul ei, tot nu mi-aş fi putut face nevoile în faţa acelor băieţi şi fete. Am revenit la locul meu, abia ţinându-mi lacrimile. Panica mă cuprinsese şi asta înrăutăţea senzaţia de explozie şi picioarele au început să-mi tremure. M-am hotărât să folosesc toaleta la staţia următoare. După un timp ce mi s-a părut fără sfârşit, trenul s-a oprit la o mică staţie cufundată în întuneric. Geamul era deschis, am reuşit să sar afară, dar când am revenit mi-am dat seama că nu mă mai puteam urca. Eram, probabil, cea mai puţin atletică din cele şase camarade. De câte ori a trebuit să mă urc într-un tren pe fereastră, una din prietene mă ridica în timp ce altele mă trăgeau în sus dinăuntru. De data aceasta, deşi au încercat să mă ajute patru fete din vagon, nu mi-am putut ridica trupul destul de sus ca să pătrund pe geam cu capul şi coatele. Curgeau apele pe mine, deşi afară aerul era îngheţat. Şi, ca situaţia să fie şi mai rea, trenul s-a pus în mişcare. Panicată, am privit în jur ca să găsesc pe cineva care să mă poată ajuta. Privirea mi s-a oprit asupra unui băieţaş slăbuţ, cu o faţă negricioasă, care se înghesuia lângă mine; intenţia lui nu era însă să-mi dea o mână de ajutor.

Portofelul meu era într-un buzunar al jachetei şi devenise chiar foarte vizibil în timpul încercărilor mele de a mă urca în tren. Cu două degete, băiatul l-a scos din buzunar pândind momentul când trenul se punea în mişcare. Am izbucnit în strigăte. Băiatul s-a oprit din acţiune, m-a privit, a ezitat şi a pus portofelul la loc. Apoi mi-a apucat piciorul drept şi m-a săltat în sus. Am poposit pe masa din compartiment în timp ce trenul prindea viteză.

Datorită acestui incident, am devenit indulgentă cu hoţii de buzunare adolescenţi. În următorii ani ai Revoluţiei Culturale, când economia era pe butuci, hoţia a luat o largă răspândire şi îmi amintesc cum odată mi-am pierdut cupoanele pentru alimente pentru un an întreg. Cu toate astea ori de câte ori auzeam că poliţişti sau alţi paznici ai „legii şi ordinii" îl băturseră pe un hoţ de buzunare, aveam o strângere de inimă. Poate că băiatul din acea gară îngheţată dovedise mai multă umanitate decât ipocriţii stâlpi ai societăţii.

În total, călătoria noastră a însumat două mii de mile şi am făcut-o într-o stare de epuizare cum nu am mai simţit în toată viaţa mea. Am vizitat casa părintească a lui Mao, care fusese transformată într-un muzeu-altar. Era mai degrabă grandioasă, foarte diferită de ideea pe care o aveam despre o locuinţă de ţăran exploatat, aşa cum trebuia să fie. Legenda de sub o uriaşă fotografie a mamei lui Mao spunea că fusese o persoană foarte bună şi generoasă şi că împărţea hrană săracilor, deoarece familia ei avea o situaţie materială destul de bună. Aşadar, părinţii marelui nostru lider fuseseră ţărani bogaţi! Dar ţăranii bogaţi erau duşmani de clasă! De ce părinţii lui Mao au fost eroi, în timp ce alţi duşmani de

clasă au devenit ţinte ale urii? Întrebarea m-a speriat atât de mult încât am alungat-o imediat din minte.

Când ne-am întors la Peking pe la mijlocul lui noiembrie, capitala era îngheţată. Birourile de primire nu se mai aflau la gară, pentru că spaţiul era insuficient pentru marele număr de tineri care nu încetau să sosească. Ne-am încărcat într-un camion care ne-a transportat într-un parc, unde ne-am petrecut noaptea aşteptând să ni se repartizeze spaţiul de cazare. Nu puteam şedea pe jos pentru că pământul era îngheţat. Am moţăit în picioare o secundă sau două. Nu eram obişnuită cu iernile aspre din Peking şi, întrucât plecasem de-acasă toamna, nu-mi luasem haine de iarnă. Vântul care mă străpungea era atât de rece încât mă dureau oasele şi noaptea nu se mai termina. Am sfârşit prin a hoinări în jurul iazului acoperit de gheaţă din mijlocul parcului.

Au venit zorile şi noi eram tot la coadă pentru cazare, sfârşite de oboseală. Abia pe înserat am ajuns la locul de cazare: Şcoala Centrală de Dramă. Camera noastră fusese folosită odinioară pentru orele de canto. Acum se puseseră pe duşumea două rânduri de saltele de paie fără cearşafuri şi fără perne. Ne-au primit nişte ofiţeri din forţele aeriene care ne-au spus că fuseseră trimişi de Preşedintele Mao ca să aibă grijă de noi şi să ne facă instrucţie militară. Am fost, toate, foarte emoţionate de grija ce ne-o arăta Preşedintele Mao.

Instrucţia militară a Gărzilor Roşii era o formulă nouă. Mao se hotărâse să stăvilească distrugerile inutile, cărora el însuşi le dăduse frâu liber. Sutele de Gărzi Roşii găzduite la Şcoala de Dramă erau organizate de către ofiţeri de aviaţie într-un „regiment". Ne-am înţeles bine cu ei, ne plăceau în special doi ofiţeri ale căror origini le-am aflat imediat, după cum era obiceiul. Comandantul companiei fuses ţăran din nord, în timp ce comisarul politic provenea dintr-o familie de intelectuali din faimosul oraş-grădină Suzhou. Într-o zi ne-au propus să ne ducă, pe toate şase fetele, la grădina zoologică, dar ne-au cerut să fim discrete pentru că în jeepul lor nu intra un număr mai mare. Şi, în plus, au mai lăsat ei să se înţeleagă, ei nu trebuiau să ne atragă în activităţi fără legătură cu Revoluţia Culturală. Deoarece nu voiam să le provocăm necazuri, am declinat oferta, spunând că voiam să ne „ocupăm doar cu revoluţia".

Cei doi ofiţeri ne-au adus sacoşe pline cu mere mari, bine coapte, cum văzusem rareori la Chengdu şi o grămadă de castane glazurate cu ciocolată, despre care auzisem că ar fi o mare specialitate a Pekingului. Ca să le răsplătim amabilitatea ne-am strecurat în dormitorul lor şi le-am luat rufele murdare pe care le-am spălat cu mare entuziasm. Îmi amintesc cum m-am luptat cu uniformele lor kaki uriaşe, foarte grele şi ţepene în apa îngheţată. Mao ceruse întregii populaţii să ia învăţăminte de la forţele armate, pentru că dorea ca toţi să fie înregimentaţi şi îndoctrinaţi cu loialitate şi devotament numai pentru el, aşa cum era armata. Iar a învăţa de la ei mergea mână în mână cu a le arăta afecţiune şi în numeroase cărţi,

articole, cântece şi dansuri apăreau, fete care-i ajutau pe soldaţi spălându-le îmbrăcămintea.

Eu le-am spălat şi indispensabilii fără să-mi treacă vreodată prin minte, ceva legat de sex. De bună seamă că multe chinezoaice din generaţia mea erau prea stăpânite de nesiguranţă şi copleşite de atâtea răsturnări politice ca să mai dea atenţie trezirii simţurilor. Dar nu toate. Unora faptul că scăpau de sub controlul părinţilor le deschidea calea spre promiscuitate. Când m-am întors acasă, am auzit că o fostă colegă de clasă, o fată frumuşică de cincisprezece ani, care plecase în ţară cu nişte Gărzi Roşii din Peking, a rămas însărcinată cu unul dintre băieţi. Tatăl ei a bătut-o, vecinii îi aruncau priviri acuzatoare şi colegele o bârfeau. Fata s-a spânzurat lăsând un bilet în care spunea că „îi era prea ruşine ca să mai trăiască". Nimeni n-a pus sub semnul întrebării această concepţie medievală a ruşinii, care ar fi putut deveni o ţintă într-o reală revoluţie culturală. Dar asta n-a intrat niciodată în preocupările lui Mao şi nici în „vechile" obiceiuri pe care Gărzile Roşii aveau binecuvântarea să le distrugă.

Revoluţia Culturală a produs şi un număr mare de militanţi puritani, mai ales dintre femeile tinere. O altă fată din clasa mea primise o scrisoare de dragoste de la un băiat de şaisprezece ani. Ea i-a răspuns numindu-l „un trădător al revoluţiei". „Cum îndrăzneşti să te gândeşti la astfel de lucruri ruşinoase când duşmanii de clasă sunt încă agresivi şi violenţi, iar oamenii din lumea capitalistă trăiesc încă în cea mai neagră mizerie!" Stilul acesta le devenise propriu multor fete pe care le cunoşteam. Pentru că Mao le ceruse fetelor să fie militante, feminitatea a fost condamnată în anii adolescenţei noastre. Multe fete se străduiau să vorbească, să umble şi să se poarte ca nişte bărbaţi agresivi şi brutali şi îşi băteau joc de cele care nu o făceau. Oricum, nu erau multe ocazii pentru a ne exprima feminitatea. În primul rând, nu aveam voie să ne îmbrăcăm decât cu pantaloni şi jachetă fără formă în culorile albastru, gri sau verde.

Aviatorii noştri ne făceau instrucţie zilnică pe terenurile de baschet ale Şcolii de Dramă. Lângă terenuri se afla cantina şi eu eram cu ochii pe ea deşi abia îmi luasem micul dejun. Eram obsedată de mâncare, fără să-mi dau seama dacă se datora lipsei de carne, frigului, plictiselii exerciţiilor. Visam la delicatesele bucătăriei din Sichuan, cu bobocii de raţă crocanţi, cu peştele dulce-acrişor, cu „Puii beţi" şi cu zeci de alte feluri suculente.

Niciuna din fetele din grupul nostru nu era obişnuită să aibă bani de buzunar, mai ales că „a cumpăra lucruri" trăda o atitudine cumva „capitalistă". Aşa încât, cu toată obsesia mea pentru mâncare, am cumpărat doar o pungă cu castane caramelizate glazurate cu ciocolată. Mi se trezise apetitul pentru ele în urma cadourilor de la aviatorii noştri. Mă hotărâsem să-mi ofer acest răsfăţ după multe ezitări şi consultări cu celelalte fete. Când m-am întors acasă după călătorie, am devorat nişte biscuiţi vechi dar i-am înapoiat bunicii banii pe care mi-i dăduse şi care erau

aproape neatinşi. Ea m-a strâns în braţe spunându-mi „Ce prostuţă eşti!"

M-am întors însă pricopsită şi cu un reumatism. În Peking era aşa de frig că îngheţa apa în robinete. Totuşi, nu făceam instructajul afară fără o haină groasă pe noi şi nu exista apă caldă ca să ne încălzim picioarele îngheţate. La sosire ni s-a repartizat câte o pătură la fiecare. După câteva zile, au mai sosit fete, dar nu mai erau pături. Am hotărât să le dăm lor trei pături şi să le împărţim pe celelalte trei între noi, care eram şase. Educaţia noastră ne cerea să ne ajutăm camarazii în suferinţă. Fusesem informate că păturile noastre proveneau din depozitele rezervate pentru timp de război. Preşedintele Mao dispusese să fie scoase de la rezervele armatei pentru a asigura confortul Gărzilor lui Roşii. Iar noi ne-am exprimat din toată inima gratitudinea noastră lui Mao. Acum, când nu mai aveam practic nicio pătură ni s-a spus că trebuia să fim şi mai recunoscătoare lui Mao, pentru că el ne dăduse tot ce avea China

Păturile erau mici şi nu puteau acoperi două persoane decât dacă dormeam îmbrăţişate. Coşmarurile de care suferam după tentativa de sinucidere la care asistasem, deveniseră tot mai rele după ce tata fusese ridicat de acasă şi mama plecase la Peking. De atunci dormeam foarte prost şi adesea mă zbăteam sub pătură. Camera în care dormeam era foarte puţin încălzită şi, după ce adormeam, mă pătrundea frigul. Când am părăsit în sfârşit Pekingul, articulaţiile genunchilor îmi erau atât de inflamate că abia îi mai puteam îndoi.

Dar necazurile nu s-au oprit aici. Câţiva copii de la ţară aveau purici şi păduchi. Intrând odată în camera noastră, am găsit-o pe una din fete plângând. Tocmai descoperise nişte ouă albe mărunte în cusătura maioului ei — ouă de păduchi. M-a cuprins panica pentru că ştiam că păduchii provoacă mâncărimi insuportabile şi erau asociaţi cu lipsa de curăţenie. Am început să mă scarpin tot timpul şi să-mi cercetez lenjeria de corp de mai multe ori pe zi. Cât de mult doream ca Preşedintele Mao să se hotărască să ne vadă cât mai curând şi să pot pleca acasă!

În după-amiaza de 24 noiembrie, eram într-una din obişnuitele şedinţe de studiere a citatelor din Mao în camera băieţilor (ofiţerii şi băieţii nu puteau intra în camera fetelor din pudoare). Simpaticul nostru comandant de companie a venit la noi cu un pas neobişnuit de uşor şi ne-a propus să lucrăm pe melodia cea mai frumoasă a Revoluţiei Culturale: „Când navigăm pe mări, avem nevoie de timonier." Cum nu mai făcusem aşa ceva înainte, am fost foarte plăcut surprinse. Dădea din braţe pentru a bate ritmul, cu ochi strălucitori şi obraji îmbujoraţi. Când şi-a terminat demonstraţia şi ne-a anunţat cu o surescitare reţinută că avea veşti bune, am înţeles imediat despre ce era vorba.

„Mâine mergem să-l vedem pe Preşedintele Mao!" a exclamat el. Restul cuvintelor s-au pierdut în aclamaţiile noastre. După primele urlete,

entuziasmul nostru a luat forma unor sloganuri: „Trăiască Președintele Mao!" „Îl vom urma în veci pe Președintele Mao!"

Comandantul companiei ne-a spus că din acel moment nimeni nu putea părăsi campusul și că trebuia să ne supraveghem între noi ca să fim siguri de asta. Să ți se ceară să-i urmărești pe ceilalți era normal. În plus, acestea erau măsuri de siguranță pentru Președintele Mao și eram fericite să le adoptăm. După cină, ofițerul ne-a adunat pe cele șase fete din grup și ne-a spus cu o voce șoptită, dar solemnă: „Vreți să contribuiți la siguranța Președintelui Mao?" „Desigur!" Ne-a sfătuit să fim calme și a continuat să murmure: „Ați vrea să propuneți voi ca mâine dimineață, înainte de plecare, să ne percheziționăm unii pe alții ca să fim siguri că nimeni nu poartă ceva ce nu ar trebui? Știți voi, tinerii ar putea uita regulile..." El ne anunțase mai înainte care erau regulile — că nu trebuia să aducem niciun obiect de metal, nici măcar chei.

Aproape niciuna nu am putut dormi și am vorbit toată noaptea surescitate. Ne-am sculat la vreo patru dimineața și ne-am adunat în rânduri disciplinate pentru distanța de parcurs pe jos de o oră și jumătate până în Piața Tiananmen. Înainte ca „compania" noastră să pornească, la o clipire din ochi a ofițerului, Durdulia s-a ridicat și a propus cercetarea. Mi-am dat seama că unii considerau propunerea ei pierdere de vreme, dar comandantul i-a aprobat propunerea cu entuziasm. A sugerat să-l percheziționăm întâi pe el. A fost chemat un băiat, care a găsit asupra lui o legătură mare de chei. Comandantul nostru s-a prefăcut că ar fi fost vinovat de neglijență cu adevărat și i-a adresat Durduliei un surâs victorios. Acest mod „ocolit " de a proceda reflecta întregul sistem maoist: toate ideile lui trebuiau să pară că exprimau dorințele populației și nu sunt niște ordine venite de sus. Ipocrizia și teatrul pe care-l jucau guvernanții deveniseră o realitate pe care și-o asumau cu toții.

Străzile fierbeau de activitate încă din primele ore ale dimineții. Gărzile Roșii mărșăluiau din toate colțurile capitalei către Piața Tiananmen. Lozinci scandate asurzitor se răspândeau valuri, valuri în aerul înghețat. În timp ce răsunau incantațiile noastre, mâinile ridicate cu Cărticica Roșie formau o linie spectaculoasă, profilată pe cerul încă întunecat. Am ajuns în piață în zori. Eu mă aflam în rândul al șaptelea, pe larga porțiune dinspre nord a Bulevardului Păcii Eterne care intră în piață dinspre est. În spatele meu erau încă multe rânduri. După ce ne-am aliniat cu toții, ofițerii ne-au ordonat să ne așezăm pe caldarâm cu picioarele încrucișate. Pentru mine a fost un chin curat din cauza articulațiilor mele inflamate și dureroase și, în curând, am început să simt înțepături în fese. Eram înghețată de frig, epuizată și amețită de nesomn. Ofițerii dirijau corurile noastre non-stop, provocând diferitele grupuri să se ia la întrecere, ca să ne țină treji și entuziaști.

Cu puțin înainte de prânz, dinspre răsărit au izbucnit valuri isterice de „Trăiască Președintele Mao!" Eu mă cam pleoștisem și mi-a trebuit

timp până să-mi dau seama că Mao tocmai trecea într-o limuzină deschisă. Deodată, urlete cutremurătoare au explodat în jurul meu „Trăiască Preşedintele Mao! Trăiască Preşedintele Mao!" Cei ce şezuseră în faţa mea au sărit în sus şi au început să ţopăie într-o surescitare delirantă, cu mâinile ridicate şi fluturând Cărticica Roşie. „Staţi jos! Staţi jos!" am strigat în zadar. Comandantul companiei noastre ne spusese că nu trebuia să ne sculăm de jos pe tot timpul cât ţinea apariţia lui Mao. Dar puţini păreau dispuşi să respecte regulile, înnebuniţi de dorinţa de a-l vedea pe Mao cu ochii lor.

Din cauză că stătusem atât de mult timp jos, picioarele îmi amorţiseră şi nu le mai simţeam. Pentru câteva secunde, tot ce-am văzut în faţa mea a fost o mare învolburată de cefe. Când am reuşit în fine să mă ţin pe picioare, n-am mai prins decât ultimele imagini ale coloanei oficiale de maşini, cu Liu Shaogi, preşedintele, cu faţa întoarsă în direcţia mea.

Afişele de pe pereţi începuseră deja să-l atace pe Liu numindu-l „Hruşciovul Chinei" şi principalul adversar al lui Mao. Deşi nu fusese denunţat în mod oficial, era limpede că înlăturarea lui era iminentă. În toate articolele din presă consemnând mitingurile Gărzilor Roşii, locul lui era din ce în ce mai şters. Şi în această procesiune, în loc să se afle lângă Mao, aşa cum ar fi fost cazul pentru omul numărul doi din ţară, el defila în unul din ultimele automobile.

În fine înfăţişarea lui Liu era şi ea una de om învins şi epuizat. Dar eu nu aveam nicio apreciere pentru el. Noi crescusem în cultul exclusiv al lui Mao, iar dacă Liu era împotriva lui Mao ni se părea normal că trebuia să plece.

În acel moment, când valurile de adolescenţi îşi zbierau fidelitatea faţă de Mao, Liu trebuie să-şi fi dat seama cât de fără speranţă era situaţia lui. Ironia acestei stări de lucruri era că el era cel care organizase cultul lui Mao care a dus la explozia de fanatism în tinerii naţiunii. Este posibil ca Liu şi colegii săi să fi gândit că prin idolatrizarea lui Mao l-ar potoli, oferindu-i o glorie abstractă care i-ar lăsa pe ei să-şi desfăşoare munca de rutină, obişnuită, fără strălucire. Dar Mao nu se mulţumise cu atât, el voia puterea absolută atât pe pământ cât şi în ceruri. Sau poate că nu era nimic de făcut şi cultul lui Mao ar fi fost oricum de nestăvilit.

Toate aceste gânduri nu mi-au trecut însă prin minte în dimineaţa de 25 noiembrie a anului 1966. Tot ce mă interesa atunci era să-l văd cu ochii mei pe Preşedintele Mao. Repede mi-am întors privirea de la Liu către primele maşini ale coloanei. Am zărit doar spatele solid al lui Mao şi mâna lui dreaptă fluturând neîncetat cu fermitate. Peste o clipă, dispăruse cu totul. Inima mi s-a oprit. Asta rămânea tot ce aveam să văd eu din Preşedintele Mao? Spatele lui dispărut rapid? Parcă şi soarele se întunecase şi nu mai răspândea lumină.

În jurul meu, Gărzile Roşii făceau în continuare un zgomot asurzitor. O fată de lângă mine îşi împunsese degetul cu un ac şi storcea sânge ca să

scrie ceva pe o batistă împăturită cu mare grijă. Ştiam dinainte ce cuvinte avea să scrie. Şi mulţi alţi membri ai Gărzilor Roşii o mai făcuseră de multe ori şi fapta lor fusese subiectul unei campanii de publicitate fără de sfârşit: „Sunt astăzi persoana cea mai fericită din lume. L-am văzut pe Marele Conducător, Preşedintele Mao!" Uitându-mă la ea, disperarea mea a devenit tot mai mare. Viaţa însăşi mi se părea fără sens. Prin minte mi-a trecut un gând: poate că ar trebui să mă sinucid?

Dar a dispărut într-o clipită. Privind acum în urmă, presupun că ideea aceea era o încercare subconştientă de a-mi măsura dezamăgirea văzându-mi visul sfărâmat, mai cu seamă după atâtea chinuri suferite pe tot timpul călătoriei mele. Trenurile aglomerate de păreau să pleznească la încheieturi, genunchii umflaţi şi dureroşi, foamea şi frigul, mâncărimea, toaletele înfundate, oboseala extremă — toate rămase la sfârşit nerăsplătite.

Pelerinajul nostru luase sfârşit şi în câteva zile am pornit spre casă. Mă săturasem de excursie şi tânjeam după căldură şi confort şi după o baie fierbinte. Dar gândul de a mă vedea acasă era tulburat de o temere vagă. Oricât de lipsită de confort, călătoria nu m-a speriat, aşa cum mă speriase situaţia trăită înainte de ea. Aşa cum trăisem în contact cu mii şi mii de Gărzi Roşii timp de mai mult de o lună, nu întâlnisem nici violenţă, nu simţisem nici teroare. Mulţimile imense, chiar şi atât de isterizate, au fost destul de disciplinate şi paşnice. Toţi cei din jurul meu au fost prietenoşi.

Cu puţin înainte să părăsesc Pekingul, am primit o scrisoare de la mama în care spunea că tata se restabilise complet şi că toată familia din Chengdu era sănătoasă. Dar, la sfârşit, adăugase că atât tata, cât şi ea erau criticaţi ca adepţi ai căii capitaliste. Inima mi s-a oprit. Îmi devenise limpede că adepţii căi capitaliste — oficialităţile comuniste — deveniseră ţinta principală a Revoluţiei Culturale. În curând aveam să aflu ce însemna aceasta pentru familia mea şi pentru mine.

19

„Unde există voința de a condamna, există și probe"

Părinții sunt torturați
(decembrie 1966–1967)

Un adept al căii capitaliste este, prin definiție, un reprezentant de vârf al conducerii care adoptă politici capitaliste. În realitate, nicio oficialitate nu-și putea manifesta opțiunea cu privire la linia politică de urmat. Atât ordinele date de Mao cât și cele ale opozanților săi erau toate prezentate ca emanând de la partid, iar înalții funcționari trebuiau să le dea ascultare — chiar dacă în aplicarea lor erau obligați să facă zigzaguri și chiar întoarceri de 180 de grade. Dacă o anumită dispoziție nu le era pe plac, puteau cel mult să opună o rezistență pasivă, pe care însă trebuiau să-și dea osteneala să o mascheze. Așa că era imposibil să stabilești pe baza muncii lor dacă oficialităților erau sau nu adepți ai căii capitaliste.

Multe persoane oficiale aveau propriile lor puncte de vedere, dar regula de aur a Partidului le cerea să nu le dezvăluie în public. Nici nu ar fi îndrăznit să o facă. Astfel încât, de orice parte ar fi înclinat simpatiile oficialităților, ele erau necunoscute marelui public.

Însă forța pe care se baza ordinul lui Mao de a-i ataca pe adepții căii capitaliste o constituia populația de rând — evident fără ca aceasta să beneficieze nici de informație nici de dreptul de a-și exercita propria judecată. Așa că atacul asupra clasei conducătoare sub învinuirea că ar fi adepți ai capitalismului era în realitate un atac asupra pozițiilor în stat. Vechimea singură nu constituia însă un criteriu. Factorul decisiv era dacă persoana avea poziția de șef al unei structuri relativ independente. Populația era organizată în structuri, iar cei care reprezentau puterea deveneau șefii acelei comunități — liderii ei. Arătându-i cu degetul pe acești lideri, Mao se baza pe resentimentele celor de jos, în același mod în care îi incitase pe elevi împotriva profesorilor lor. Liderii de structuri erau și veriga

principală în lanțul structurii de putere comunistă, de care Mao voia să scape.

De aceea, amândoi părinții mei au fost denunțați ca fiind adepți ai capitalismului, pentru simplul motiv că erau șefi de departamente. Sau, cum spune un proverb chinezesc: „Unde există voința de a condamna există și probe". Pe această bază, toți șefii unor structuri din întreaga Chină, mari sau mici, erau denunțați în mod sumar de muncitorii sau funcționarii din subordinea lor, ca fiind „adepți ai capitalismului" și pentru că implementau măsuri politice considerate a fi „capitaliste" și „împotriva Președintelui Mao". Printre aceste măsuri se număra aprobarea înființării unor piețe libere la țară, sprijinirea unor calificări profesionale superioare pentru muncitori, îngăduirea unei liberalizări relative în domeniul literaturii și al artelor precum și încurajarea competiției în domeniul sportului, considerată până acum drept „o manie burgheză de a aduna cupe și medalii". Până atunci majoritatea oficialităților nu avuseseră habar că lui Mao îi displăceau aceste măsuri — în definitiv, toate directivele veniseră de la Partid, care era condus de el. Iar acum li s-a spus, așa dintr-odată, că, de fapt, acestea emanaseră de la „gruparea burgheză" din interiorul Partidului.

În toate unitățile din țară existau oameni care deveneau activiști. Ei purtau numele de Gărzi Roșii Rebele sau, pe scurt „Rebeli". Ei erau cei care scriau afișele și compuneau sloganurile proclamând „Jos cu adepții capitalismului" și organizau mitinguri de demascare a șefilor lor. Demascările erau adesea goale de conținut, deoarece acuzații declarau pur și simplu că urmaseră ordinele Partidului — le ceruse întotdeauna să asculte fără condiții ordinele Partidului și nu i-a informat niciodată de existența unor „grupări burgheze". Cum puteau ști? Și cum ar fi putut acționa în alt fel? Oficialitățile aveau mulți suporteri care s-au unit pentru a le lua apărarea. Aceștia au primit denumirea de „Loialiști". Între ei și Rebeli au izbucnit confruntări verbale și fizice. Întrucât Mao nu spusese niciodată limpede că toți șefii din Partid trebuiau condamnați, unii militanți au început să ezite: dar dacă șefii pe care îi atacau nu erau totuși „adepții căii capitaliste"? În afară de afișe, sloganuri și mitinguri de demascare, oameni de rând nu știau ce se aștepta de la ei.

Astfel că în decembrie 1966, când am revenit la Chengdu, am simțit plutind în aer o anumită nesiguranță.

Pe părinții mei i-am găsit acasă. Clinica în care fusese tratat tatăl meu i-a făcut în noiembrie ieșirea, deoarece tovarășii de drum capitaliști trebuiau să revină în unitățile lor pentru a putea fi demascați. Cantina mică a complexului fusese închisă și noi eram obligați să ne luăm hrana de la cantina mare care funcționa normal. Părinții mei au continuat să primească salariile în fiecare lună, cu toate că sistemul administrativ al Partidului era paralizat și ei nu se mai prezentau la lucru. Întrucât departamentele lor erau implicate în cultură, iar șefii lor din Peking erau ținta

urii maoiștilor și fuseseră epurați încă de la debutul Revoluției Culturale, părinții mei se aflau direct în bătaia focului. Au fost atacați în afișele de pe pereți prin amenințări standard, precum „Bombardați-l pe Chang Shou-Yu" și „Ardeți-o pe Xia De-hong". Acuzațiile aduse erau identice cu cele ale fiecărui director și fiecărui departament de Afaceri Publice de pe tot întinsul țării.

S-au convocat mitinguri în departamentul tatei pentru demascarea lui. Au zbierat cu toții la apariția lui. Dar ca în toate luptele politice din China, adevăratul mobil erau animozitățile personale. Acuzatorul cel mai virulent al tatei a fost dna Shau, adjuncta șefului de secție, justițiară înverșunată, care aspira de multă vreme să scape de particula „adjunct". Ea considera că tata fusese cel care îi blocase înaintarea în grad și era mânată de hotărârea de a se răzbuna pe el. Într-unul din mitinguri l-a scuipat în față și l-a pălmuit. În general însă, furia era limitată. Mulți din funcționarii departamentului îl plăceau și-l respectau pe tata și nu erau înverșunați împotriva lui. Dar, și în afara departamentului său, unele organizații de care răspundea, cum ar fi *Sichuan Daily* au ținut adunări pentru demascarea sa. Cu toate acestea, organele de conducere nu aveau nimic a-i reproșa și mitingurile s-au dovedit simplă formalitate.

Împotriva mamei nu au existat niciun fel de mitinguri de demascare. Ca oficialitate cu origine sănătoasă, ea a avut în subordine mai multe unități decât tata — școli, spitale și formații artistice. În mod normal, o persoană în poziția ei ar fi trebuit să fie demascată de membrii acestor organizații. Dar nu s-a atins nimeni de ea. Ea avusese sarcina să le rezolve problemele personale precum locuințe, transferuri și pensii și își dusese munca cu eficiență, ajutându-i pe toți fără preget. În campaniile anterioare se străduise să nu persecute pe nimeni și chiar îi protejase pe mulți. Oamenii cunoșteau riscurile pe care și le asumase și au răsplătit-o refuzând să se pronunțe împotriva ei.

În prima seară după sosirea mea acasă, bunica ne-a gătit găluști „care înghițeau norii" și orez fiert în frunze de palmier umplute cu „opt comori". Mama mi-a dat un raport vesel cu privire la cele întâmplate tatei și ei. Spunea că fuseseră de acord să renunțe la statutul de oficialități după Revoluția Culturală. Vor depune cereri să devină cetățeni obișnuiți ca să se poată bucura de o viață de familie normală. După cum mi-am dat seama mai târziu, această dorință nu era altceva decât un vis amăgitor, deoarece Partidul Comunist nu admitea opțiunea de a renunța la funcție. Dar ei aveau nevoie să spere în ceva.

Tatăl meu mai spunea: „Chiar și un președinte capitalist poate deveni peste noapte un cetățean obișnuit. Este foarte bine să nu i se dea cuiva putere permanentă, pentru că oficialii ar avea tendința să abuzeze de puterea lor." Apoi m-a rugat să-l iert că a avut o atitudine dictatorială cu familia. „Voi sunteți ca niște păsări cântătoare reduse la tăcere de frigul iernii, spunea el și este salutar ca voi, tinerii, să vă revoltați împotriva

noastră, generația mai veche." Apoi a adăugat pe jumătate pentru el „Cred că nu e nimic rău ca persoane oficiale ca mine să devină subiect de critică — chiar să sufere puțin și să-și mai piardă fața".

Și aceasta a reprezentat o altă tentativă confuză din partea părinților mei de a face față revoluției. Nu regretau perspectiva de a-și pierde pozițiile privilegiate, de fapt chiar încercau să o considere drept ceva pozitiv.

A sosit și anul 1957. Brusc, Revoluția Culturală și-a accelerat ritmul. În primul stadiu, mișcarea Gărzilor Roșii a creat o atmosferă de teroare. Acum Mao s-a „concentrat pe obiectivul lui principal: să înlocuiască gruparea burgheză" și ierarhia de partid existentă cu sistemul lui de putere personală. Liu Shaogi și Deng Xiaoping au fost demascați în mod oficial și întemnițați, ca și Tao Zhu.

La 9 ianuarie, *People's Daily* și radioul au anunțat că de la Shanghai unde Rebelii luaseră controlul s-a pornit o „Furtună de Ianuarie". Mao a chemat populația din întreaga Chină să le urmeze exemplul și să ia puterea din mâna adepților liniei capitaliste.

„Luați puterea" (*duo-quan*). Aceasta era fraza magică în China. Puterea nu însemna să influențezi decizia politică, însemna autoritate asupra oamenilor. Pe lângă bani, ea îți aducea privilegii, respect, lingușiri și ocazii de a te răzbuna. În China acelui timp nu exista supapă de siguranță pentru oamenii obișnuiți. Întreaga țară semăna cu o oală sub presiune, în care se construise un dispozitiv gigantic de comprimat aburul. Nu existau meciuri de fotbal, grupuri de presiune, procese în instanță, nici măcar filme cu acțiuni violente. Era imposibil să dai glas oricărui fel de protest împotriva sistemului și nedreptăților sale și nici nu te puteai gândi să organizezi o demonstrație. Chiar și a vorbi despre politică — o modalitate importantă de scădere a presiunii în majoritatea societăților — era în China tabu. Subordonații aveau puține șanse să se ridice împotriva șefilor. Doar dacă erai șef puteai să-ți manifești frustrarea. Așa că, atunci când Mao și-a lansat chemarea „de a lua puterea", a găsit o imensă masă de oameni toți dornici să se răzbune pe cineva. Deși puterea era periculoasă, tot era mai de dorit decât lipsa de putere, mai ales pentru aceia care nu o avuseseră niciodată. Părea acum în ochii populației că Mao dăduse semnalul că puterea putea fi luată.

În aproape fiecare structură din China, starea de spirit a Rebelilor era la cote foarte ridicate, ca și numărul lor, de altfel. Tot felul de indivizi — muncitori, profesori, funcționari din comerț, chiar și funcționari din birourile guvernamentale — au început să-și ia numele de „Rebeli". Urmând exemplul celor din Shanghai, au început să-i molesteze pe „Loialiști" până când aceștia s-au predat. Primele grupări de Gărzi Roșii, precum cea din școala mea, s-au dezintegrat, deoarece fuseseră organizate în jurul copiilor de înalți funcționari, care acum erau sub focurile atacanților. Unii care se opuneau acestei noi faze a Revoluției Culturale, au fost

chiar arestați. Unul din fiii Comisarului Li a fost ucis în bătaie de Rebelii care îl acuzau că lăsase să îi scape o remarcă împotriva lui Madam Mao.

Funcționarii din departamentul tatei, membri ai echipei care îl ridicase de acasă pentru a-l duce la închisoare, erau acum Rebeli. Dna Shau era șefa unui grup de Rebeli care avea în subordine toate birourile guvernamentale din Sichuan, fiind în plus și șefa filialei din departamentul tatălui meu.

N-a trecut însă mult de la apariția Rebelilor, că aceștia s-au separat în facțiuni și au început să lupte între ei pentru putere în aproape toate unitățile din China. Fiecare dintre părți își acuzau adversarii de a fi „împotriva Revoluției Culturale“ sau de a fi loial vechiului sistem de partid. În Chengdu, numeroasele grupări au fuzionat repede, formând două blocuri opuse unul altuia, conduse de două grupuri de Rebeli universitari: cel mai activ fiind „26 August“ din Universitatea Sichuan și celălalt, mai moderat „Chengdu Roșu“ din Universitatea Chengdu. Fiecare avea în subordine milioane de cetățeni din toată provincia. În departamentul tatălui meu, grupul dnei Shau era afiliat grupării „26 August“, iar grupul opus — compus mai ales din persoane mai moderate pe care tatăl meu le apreciase și promovase și care, la rândul lor îl prețuiau — se afiliase la „Chengdu Roșu“.

În afara apartamentului nostru, dincolo de zidurile complexului, „26 August“ și „Chengdu Roșu“ instalaseră microfoane în copaci și stâlpii de tensiune, care urlau zi și noapte insulte reciproce. Într-o noapte am auzit că „26 August“ adunaseră sute de suporteri și au atacat o fabrică, cunoscută ca fiind o „fortăreață“ a grupării „Chengdu Roșu“. Au capturat muncitorii, i-au torturat, folosind — printre altele — metoda „fântânilor cântătoare“ (spargerea craniului lăsând să țâșnească sângele) sau a „picturii peisagistice“ (sfâșierea feței pentru a crea diferite modele). Emisiunile la microfon ale grupării „Chengdu Roșu“ au informat că mai mulți muncitori deveniseră martiri sărind în gol de pe acoperișul clădirii. Am presupus că s-au sinucis deoarece nu au putut suporta tortura.

Una din țintele principale ale Rebelilor era elita profesională din fiecare unitate compusă nu numai din doctori, artiști, scriitori și oameni de știință, dar și din ingineri și muncitori calificați, ba chiar și colectori de deșeuri menajere, un material extrem de valoros pentru țărani. Erau cu toții acuzați de a fi fost promovați în frunte de adepți ai căii capitaliste, când, în realitate, erau obiectul invidiei colegilor lor. Tot în numele revoluției s-au soluționat și alte pricini personale.

„Furtuna de Ianuarie“ a declanșat violența cea mai brutală împotriva adepților capitalismului. Puterea fusese luată din mâinile oficialităților de partid și populația era îndemnată să se răzbune. Toți cei care își detestaseră șefii de la Partid au profitat să se răzbune pe ei, iar victimelor persecuțiilor din campaniile anterioare nu li s-a permis să acționeze. A durat un timp până când Mao s-a hotărât să facă noi numiri, pentru că încă nu știa pe cine să numească, așa că le-a dat cale liberă carieriștilor ambițioși

să-și dovedească militantismul în speranța că vor pune mâna pe putere. Facțiuni rivale se luau la întrecere pentru a-și dovedi brutalitatea. Iar populația, în marea ei majoritate, le era complice, fie mânată de teamă, fie de conformism, de devotament față de Mao, de dorința de a-și plăti vechi socoteli sau doar pentru a se elibera de frustrări.

Maltratată fizic a fost și mama, dar nu de către subordonații ei, ci de foști pușcăriași, care lucraseră la tarabe stradale în Districtul ei Răsăritean — hoți, violatori, contrabandiști de droguri și codoși. Spre deosebire de „criminalii politici", care constituiau ținta Revoluției Culturale, acești criminali de rând erau încurajați să atace victime ce le erau desemnate dinainte. Ei nu aveau nimic personal cu mama, dar era suficient să știe că fusese unul dintre liderii importanți în districtul ei.

În timpul mitingurilor pentru demascarea ei, acești foști pușcăriași erau din cale afară de activi. Odată mama a venit acasă cu fața schimonosită de durere. I se ordonase să stea în genunchi pe sticlă spartă. Bunica și-a petrecut toată seara culegând cioburi de sticlă din genunchii ei cu o pensetă și un ac de cusut. A doua zi i-a pus genunchiere bine căptușite și un brâu matlasat ca să-i protejeze talia, deoarece acela era locul de predilecție al agresorilor.

Mama a fost purtată de mai multe ori pe străzi cu o tichie de măgar pe cap și o pancartă grea atârnată de gât cu numele ei și o cruce mare ca să facă tuturor cunoscute umilirea și demiterea ei. La fiecare câțiva pași, ea și colegele ei erau forțate să îngenuncheze și să facă plecăciuni în fața mulțimilor. Copiii o batjocoreau, unii îi strigau că nu se închina cu destulă convingere și îi cereau să repete. Atunci mama și colegele ei trebuiau să-și lovească frunțile cu zgomot de caldarâm.

În iarna aceea, a avut o dată loc o adunare de demascare într-un atelier de pe stradă. Mai înainte, în timp ce participanții luau masa la cantină, mama și colegele ei au trebuit să stea în genunchi o oră și jumătate afară, pe un teren cu pietriș. Ploua și mama s-a udat până la piele, iar vântul aspru și înghețat îi pătrundea prin hainele ude în oase. După ce a început mitingul au trebuit să stea pe platformă frânte în două încercând să-și potolească dârdâielile. Gâtul și mijlocul îi înțepeniseră și avea dureri insuportabile. Când au început urletele participanților, mama s-a răsucit și a încercat să-și ridice un pic capul ca să-și dezmorțească gâtul. Pe neașteptate o lovitură puternică pe ceafă a trântit-o la pământ.

Abia mai târziu a aflat ce se întâmplase. O femeie care ședea în primul rând, o matroană a unui bordel, întemnițată odinioară, când comuniștii au interzis prostituția, o urmărea pe mama, poate pentru că era singura femeie de pe platformă. În clipa în care mama își ridicase capul, femeia a sărit de pe locul ei și a aruncat o sulă țintind drept în ochiul ei stâng. Un gardian al Rebelilor care se afla în spatele mamei, a observat mișcarea și a interceptat obiectul aruncându-l la pământ. Dacă n-ar fi fost el, mama și-ar fi pierdut ochiul.

Mama nu ne-a spus nimic despre această întâmplare. Rareori ne povestea ce i se întâmpla. Iar când a trebuit totuși să vorbească despre sticla spartă pe care trebuise să stea în genunchi, vorbea ca despre un fapt divers, încercând să dramatizeze cât mai puțin. Nu ne-a lăsat niciodată să-i vedem vânătăile de pe trup și era mereu calmă, chiar voioasă uneori. Nu voia să fim îngrijorați din cauza ei. Dar bunica își dădea seama cât de mult suferea. O urmărea doar cu privirea încercând să-și ascundă durerea.

Odată ne-am trezit cu fosta noastră servitoare care venise să ne vadă. Ea și soțul ei erau dintre puținii care nu rupseseră legăturile cu familia noastră în tot timpul Revoluției Culturale. I-am fost recunoscătoare pentru căldura și prietenia pe care ni le dăruiau, mai ales că își luaseră riscul de a fi acuzați că „simpatizează cu adepții căii capitaliste." Cu oarecare jenă, i-a menționat bunicii că tocmai o văzuse pe mama purtată pe străzi. Bunica a insistat să-i dea amănunte și dintr-odată s-a prăbușit lovindu-și capul de podea. Își pierduse cunoștința. Încet, încet, și-a revenit și când s-a ridicat îi curgeau lacrimi pe obraz „Ce a făcut fata mea ca să merite așa ceva?"

Mama s-a ales cu hemoragii care o sâcâiau zile întregi de care n-a scăpat șase ani, până când în 1973 a trebuit să i se facă o histerectomie. Uneori pierdea atât de mult sânge încât leșina și trebuia internată în spital. Doctorii i-au prescris hormoni ca să-i controleze pierderea de sânge și sora mea și cu mine îi administram injecții. Mama știa că dependența de hormoni era periculoasă, dar nu avea o alternativă. Era singurul mod ca să poată trece prin adunările de demascare.

Între timp, Rebelii din departamentul tatălui meu și-au pornit și ei asaltul asupra lui. Fiind unul din cele mai importante departamente ale guvernului provincial, avea un număr apreciabil de oportuniști. În trecut instrumente obediente ale vechiului sistem de partid, mulți dintre ei au devenit niște feroci militanți Rebeli, conduși de dna Shan sub stindardul „26 August".

Într-o bună zi, un asemenea grup a năvălit în apartamentul nostru și a pătruns în biroul tatei. Au cercetat rafturile cu cărți și l-au declarat un „conservator înveterat", pentru că încă mai păstrase toate „cărțile lui reacționare". Mai înainte, până să înceapă campania de ardere a cărților de către Gărzile Roșii adolescente, multă lume și-a pus cărțile pe foc. Dar nu și tatăl meu. Acum a făcut o slabă încercare de a și le proteja indicându-le seturile de lucrări marxiste cu coperți tari. „Nu încerca să ne păcălești pe noi, Gărzile Roșii!" a zbierat dl Shau. „Ai o mulțime de burueni otrăvite!" Și a pus mâna pe câțiva clasici chinezi tipăriți pe hârtie fină de orez.

„La ce te referi când spui noi „Gărzile Roșii"? i-a ripostat tata. „Ești destul de bătrână ca să le fii mamă — și ar trebui să fii și mai rațională."

Dar dna Shan i-a ars o palmă zdravănă, iar ceilalți au urlat la el cu indignare, deși câțiva încercau să-și ascundă hohote de râs. Apoi au

smuls cărțile de pe rafturi și le-au îndesat în saci uriași de iută, pe care îi aduseseră cu ei. După ce i-au umplut pe toți, i-au cărat jos pe scări, anunțându-l pe tata că le vor arde în fața departamentului a doua zi după mitingul de demascare. I-au ordonat să urmărească focul „ca să învețe lecția". Iar, între timp, trebuia să-și ardă toată biblioteca.

Când am ajuns acasă în acea după-amiază, l-am găsit pe tata în bucătărie. Aprinsese un foc în lavoarul mare de ciment și își arunca toate cărțile în flăcări.

A fost prima oară în viața mea când l-am văzut plângând. Era plânsul unui om torturat, distrus, dar totuși dur, al unui om care nu era obișnuit să verse lacrimi. Din când în când îi scăpau hohote violente, lovea dușumeaua cu picioarele și își izbea capul de perete.

Am fost atât de speriată încât pentru un timp nu am îndrăznit să fac ceva ca să-l mângâi. În cele din urmă l-am luat în brațe din spate, dar nu am știut ce să-i spun. Nici el nu a scos niciun cuvânt. Tatăl meu cheltuise ultimul bănuț pe cărți. Ele erau viața lui. După ce le-a ars, mi-am dat seama că ceva se întâmplase cu mintea lui.

A trebuit să compară în multe mitinguri de demascare. Dna Shau și grupul ei adunau de obicei un mare număr de Rebeli ca să fie cât mai mulți și să contribuie la întreținerea violenței. Mitingurile standard începeau cu o incantație: „Zece mii de ani, încă zece mii de ani, și încă zece mii de ani pentru Marele Nostru Învățător, Marele Nostru Conducător și Marele Timonier, Președintele Mao!" De fiecare dată cele trei „zece mii" și cele patru „Marele" erau strigate în cor și toată lumea ridica în sus Cărticica Roșie la unison. Tata refuza să facă așa. El spunea că cei „zece mii de ani" erau modul în care li se adresau împăratului și nu era potrivit cu Președintele Mao, un comunist.

Rezultatul a fost un torent de zbierete isterice și palme. La unul din mitinguri, toți demascații au trebuit să îngenuncheze și să se închine în fața unui portret uriaș al lui Mao. În timp ce toți ceilalți s-au supus, tatăl meu a refuzat din nou să o facă, spunând că îngenuncherea și închinarea erau practici feudale nedemne, pe care comuniștii se angajaseră să le elimine. Rebelii au răcnit, i-au lovit genunchii și i-au dat în cap, dar el a continuat să se lupte să rămână în picioare. „Eu nu voi îngenunchea! Eu nu mă voi închina!" a strigat el plin de furie. Mulțimea turbată i-a cerut: „Pleacă-ți capul și mărturisește-ți crimele!" Iar el le-a răspuns: „Nu am comis nicio crimă. Nu-mi voi pleca capul!"

Câțiva tineri voinici au sărit pe el forțându-l să se aplece, dar de îndată ce s-au retras, el s-a ridicat din nou drept, și-a înălțat capul și a privit auditoriul cu un aer sfidător. Agresorii săi l-au tras de păr și au încercat să-i aplece capul, dar tata se lupta cu putere. Pe când mulțimea isterizată răcnea că era „împotriva Revoluției Culturale", el le-a răspuns furios „Ce fel de Revoluție Culturală e asta? Nu e nimic « cultural » în ea! Este numai brutalitate!"

Bărbații care îl bătuseră au urlat „Revoluția Culturală este condusă de Președintele Mao! Cum îndrăznești să i te opui?" Tata a strigat și mai tare: „Mă opun, chiar dacă este condusă de Președintele Mao!"

S-a lăsat o liniște mormântală. „Să te opui Președintelui Mao" era o crimă pedepsită cu moartea. Multă lume murise pur și simplu doar în cauza unor acuzații, fără probe. Rebelii au rămas înmărmuriți să constate că tatei nu părea să-i fie frică. După ce și-au revenit din șoc, au început din nou să-l bată, strigându-i să-și retragă cuvintele calomniatoare. Tata a refuzat. Furibunzi, l-au legat și l-au târât la poliția locală cerându-le să-l aresteze. Dar polițiștii au refuzat. Lor le plăceau legea și ordinea și oficialitățile de partid și îi detestau pe Rebeli. Au răspuns că aveau nevoie de o aprobare pentru a aresta o oficialitate atât de înaltă ca tatăl meu și nimeni nu le dăduse acest ordin.

Tata avea să fie bătut în mod repetat Dar nu a cedat. A fost singura persoană din întregul complex care s-a comportat în acest fel, chiar singura pe care am știut-o și multă lume, incluzând Rebeli, l-a admirat în secret. Adesea, străini care treceau pe lângă noi pe stradă ne șopteau cât de mult îi impresionase tatăl meu. Colegi de-ai fraților mei le spuneau că tare ar fi dorit să aibă oase tot atât de puternice ca ale tatălui meu.

După chinurile suferite zilnic, amândoi părinții mei veneau acasă lăsându-se pe mâinile pricepute ale bunicii mele. La vremea aceea, ea nu mai avea aceleași resentimente față de tata, dar și el se îmblânzise față de ea. Bunica îi aplica unguente pe răni, cataplasme pe vânătăi și umflături și-i dădea să bea poțiuni făcute dintr-o pudră albă, numită *bai-yao,* să-i vindece leziunile interne.

Părinții mei aveau interdicția să-și părăsească domiciliul unde trebuiau să aștepte următoarea convocare. Nu se punea problema să se ascundă. Întreaga Chină era o închisoare. Fiecare casă, fiecare stradă erau ținute sub observație de către populația însăși, și oricât era de mare țara nu exista niciun locșor unde s-ar fi putut ascunde.

Dar părinții mei nu puteau nici să iasă din casă, ca să se relaxeze un pic. „Relaxarea" devenise un concept perimat: cărți, tablouri, instrumente muzicale, sporturi, jocul de cărți, șahul, ceainăriile, barurile — toate dispăruseră. Parcurile erau pustii, terenuri vandalizate din care dispăruseră florile și iarba, iar păsările și peștii din havuzuri fuseseră uciși. Filmele, piesele de teatru, concertele, toate fuseseră interzise. Madam Mao curățise scenele pentru a lăsa loc celor opt „opere revoluționare" produse de ea, singurele care puteau fi puse în scenă. În provincie, oamenii nu aveau curajul să le reprezinte nici pe acestea. Un regizor fusese condamnat deoarece machiajul eroului torturat al unei opere a fost considerat excesiv de Madam Mao. A fost aruncat în închisoare pentru „prezentarea exagerată a cruzimii luptei revoluționare". Nici nu ne gândeam măcar să ne plimbăm. Atmosfera de afară era înspăimântătoare, cu mitinguri de demascare la toate colțurile de stradă și cu afișe și sloganuri sinistre; popu-

lația se mișca în jurul lor ca niște zombi cu expresii dure sau îngrozite întipărite pe chipuri. Mai mult, vânătăile de pe fețele părinților mei îi desemnau ca pe niște ființe condamnate și riscau să fie bătuți din nou.

O altă dovadă a terorii care domnea în țară era și faptul că nimeni nu mai îndrăznea să ardă sau să arunce ziarele după ce erau citite. Fiecare primă pagină purta portretul lui Mao și la fiecare două rânduri, erau citate din învățăturile lui Mao. Ziarele trebuiau păstrate cu sfințenie, căci dacă te vedea cineva că le arunci te păștea dezastrul. Dar și păstrarea lor punea probleme pentru că șoarecii puteau roade portretul lui Mao, sau ziarul putea putrezi și oricare din aceste situații era interpretată drept crimă împotriva lui Mao. Într-adevăr, prima luptă între facțiuni în Chengdu a fost declanșată de niște Gărzi Roșii care se așezaseră din întâmplare pe ziare cu portretul lui Mao pe prima pagină. Iar o colegă de școală de-a mamei a fost împinsă la sinucidere din cauză că voind să scrie pe un afiș „Dragoste din toată inima pentru Președintele Mao" scrisese din greșeală, cu un semn din pensulă mai scurt decât trebuia, astfel încât în loc de „din toată inima" i-a ieșit „cu tristețe".

Într-una din zilele lunii februarie 1967, în plină teroare, părinții mei au avut o lungă conversație despre care am aflat doar mult mai târziu. Mama ședea pe marginea patului, iar tata era într-un fotoliu de paie în fața ei. El i-a spus că acum știa ce era cu adevărat Revoluția Culturală și că acest adevăr i-a sfărâmat toate convingerile de până atunci. Vedea clar acum că nu avea nimic comun cu democratizarea sau cu a da mai multă putere oamenilor de rând. Nu era decât o epurare sângeroasă menită să întărească puterea personală a lui Mao.

Tata vorbea rar și fără grabă, alegându-și cu grijă cuvintele. „Dar Președintele Mao a fost mereu atât de mărinimos", a ripostat mama. „L-a cruțat chiar și pe Pu Yi. De ce nu-și poate tolera camarazii de arme care au luptat pentru o nouă Chină alături de el? Cum poate fi atât de aspru cu ei?"

Tata i-a răspuns calm, dar apăsat: „Ce era Pu Yi? Era un criminal de război fără niciun sprijin din partea poporului. El nu ar fi putut face nimic. Dar..." A tăcut cu subînțeles și mama a priceput: Mao nu ar fi tolerat nicio eventuală provocare. Apoi l-a întrebat: „Dar de ce noi toți care, în definitiv, am executat ordine? Și de ce să incrimineze pe toți acești nevinovați? Și să aducă atâtea distrugeri și suferințe?"

Tata i-a replicat: „Poate că Președintele Mao simte că nu-și poate atinge obiectivul fără să dea totul peste cap. A fost totdeauna conștiincios — și niciodată slab de înger când a fost vorba de pierderi de vieți omenești."

După o pauză, tata a continuat: „Aceasta nu poate fi o revoluție în niciunul din sensurile acestui termen. Pentru a obține putere personală cu astfel de costuri din partea țării și a populației trebuie să fie ceva greșit. De fapt, eu cred că este criminal."

Mamei îi mirosea a dezastru. După acest raționament, soțul ei trebuia să acționeze. După cum era de așteptat, el a reluat: „Voi scrie o scrisoare Președintele Mao.“

Mama și-a lăsat capul în mâini. „Ce rost are?“ a izbucnit ea. „Cum îți poți imagina că Președintele Mao te va asculta? De ce vrei să te distrugi — și pentru nimic? Nu conta pe mine că am să ți-o duc la Peking și de data asta!“

Tata s-a aplecat și a sărutat-o. „Nu mă gândeam să-ți cer asta. O voi trimite prin poștă.“ Apoi i-a luat capul în mâini și a privit-o în ochi spunându-i pe un ton disperat: „Ce altceva aș putea face? Ce alternative am? Trebuie să vorbesc. Ar putea fi de folos. Și trebuie să o fac chiar și numai pentru conștiința mea.“

„De ce este conștiința ta atât de importantă? l-a întrebat mama. Mai importantă decât copiii tăi? Vrei să devină negri?“

A urmat o pauză lungă. Apoi tata a spus pe un ton șovăitor: „Presupun că ar trebui să divorțezi și să crești copiii în convingerile tale.“ S-a așternut tăcerea între ei, mama gândindu-se că poate nu era chiar atât de hotărât să scrie scrisoarea pentru că își dădea seama de consecințe. Ar fi catastrofal.

Zilele au trecut. La sfârșitul lui februarie un avion a zburat jos deasupra orașului împrăștiind mii de bucăți de hârtie lucioasă care au plutit din cerul cenușiu. Aceste foi aveau tipărită copia unei scrisori datate 17 februarie semnată de Comitetul Central Militar, unitatea superioară compusă de militari de frunte. Scrisoarea le recomanda Rebelilor să renunțe la acțiunile lor violente. Deși nu condamna categoric Revoluția Culturală, era limpede că se cerea oprirea ei. O colegă i-a arătat mamei manifestul. Părinții mei au fost cuprinși de speranță. Poate că mareșalii Chinei, bătrâni și foarte respectați, aveau de gând să intervină. Pe străzile din centrul Chengduului a avut loc o mare demonstrație în sprijinul chemării mareșalilor.

Aceste manifestări erau rezultatul unor revolte în spatele ușilor închise la Peking. La sfârșitul lui ianuarie, Mao se adresase pentru prima oară armatei ca să-i sprijine pe Rebeli. Majoritatea șefilor militari de la vârf au fost furioși, cu excepția ministrului Apărării, Lin Biao. La 14 și 16 februarie au avut loc două mitinguri prelungite cu liderii politici. Mao nu a luat parte, nici Lin Biao. Adunarea a fost prezidă de Chu Enlai. Mareșalii și-au unit forțele cu membrii Politbiroului care nu fuseseră încă epurați. Acești mareșali fuseseră comandanții armatei comuniste, erau veteranii Marșului cel Lung și eroi ai revoluției. Ei au condamnat Revoluția Culturală pentru că persecutase oamenii nevinovați și destabilizase țara. Unul dintre vicepremieri, Tan Zhenlin, a izbucnit furibund: „L-am urmat pe Președintele Mao toată viața mea. Dar acum nu-l mai urmez!“ Imediat după aceste mitinguri, mareșalii au început să ia măsuri pentru a

opri violențele. Pentru că în Sichuan situația era deosebit de periculoasă, au emis scrisoarea din 17 februarie special pentru această provincie.

Chu Enlai a declinat însă propunerea să se alăture majorității și a rămas cu Mao. Cultul personalității îl înzestrase pe Mao cu o putere demonică. Sancțiunea împotriva opoziției a fost rapidă. Mao a organizat atacuri împotriva membrilor disidenți ai Politbiroului și a comandanților militari, cu razii la domiciliile lor și cu violente mitinguri de demascare. Atunci când Mao a dat semnalul să fie pedepsiți mareșalii, nu a ridicat niciun deget în sprijinul lor.

Această singură încercare, de altfel slabă, de a-i rezista lui Mao și Revoluției Culturale a fost numită „curentul de opoziție din februarie". Regimul a dat informații selective despre el pentru a genera și mai multă violență împotriva „adepților căii capitaliste."

Mitingurile din februarie au reprezentat un moment de cotitură pentru Mao. El și-a dat seama că practic toată lumea era împotriva politicii sale. Decizia a constat într-o totală despărțire de partid, din care n-a mai păstrat decât numele. Politbiroul a fost efectiv înlocuit de Autoritatea Revoluției Culturale. Lin Biao a început să epureze comandanții loiali mareșalilor, iar rolul Comitetului Militar Central a fost luat de biroul său personal pe care îl controla prin soția sa. Clica lui Mao era acum ca o curte medievală, structurată în jurul soțiilor, verilor și curtenilor lingușitori. Mao a trimis delegați în provincii ca să organizeze „comitete revoluționare" care urmau să devină noile instrumente ale puterii sale personale, înlocuind sistemul de partid până la membrii de rând.

În Sichuan, delegații lui Mao s-au nimerit să fie vechile cunoștințe ale părinților mei, familia Ting. După ce familia mea a părăsit Yibinul, cei doi Ting au pus practic stăpânire pe întreaga regiune. Dl Ting a devenit secretarul partidului, dna Ting, șeful pe linie de partid al orașului Yibin, capitala Sichuanului.

Cuplul Ting și-au folosit pozițiile ca să declanșeze persecuții interminabile și vendete personale. Una din aceasta l-a lovit pe tânărul care fusese garda ei de corp din anii 1950. Ea încercase în mai multe rânduri să-l seducă, iar într-o zi plângându-se că are dureri de stomac, i-a cerut acestuia să-i facă masaj pe abdomen. Apoi i-a luat mâna și i-a dus-o spre sexul ei. Băiatul și-a retras imediat mâna și a plecat. Dl Ting l-a acuzat că a încercat s-o violeze și a obținut împotriva lui o condamnare de trei ani într-un lagăr de muncă.

O scrisoare anonimă în care se povestea întreaga afacere a ajuns la Comitetul de Partid din Sichuan, care a dispus o anchetă. Fiind chiar ei pârâți, cei doi Ting n-ar fi trebuit să ia cunoștință de scrisoare, dar un amic de-al lor le-a arătat-o. Au reușit să obțină de la fiecare membru al guvernului din Yibin câte ceva scris, ca să poată identifica scrisul. N-au reușit să afle autorul anonimei, dar nici ancheta n-a dus la vreun rezultat.

La Yibin, atât oficialitățile, cât și oameni de rând erau îngroziți de cei doi Ting. Campaniile politice și sistemul de cote le ofereau tot felul de ocazii să persecute oamenii.

În 1959, cuplul Ting s-au debarasat de guvernatorul Yibinului, omul care-i urmase tatălui meu în 1953. Acesta era un veteran al Marșului cel Lung și se bucura de popularitate, iar asta stârnise invidia celor doi. Guvernatorul era supranumit „Sandaua de paie Li" deoarece purta în permanență sandale țărănești — un semn că nu voia să se despartă de originea sa și de legătura cu pământul. De fapt, în timpul Marelui Salt Înainte a dovedit puțină râvnă în a forța țăranii să producă oțel, iar în 1959 și-a ridicat glasul vorbind despre foamete. Cei doi Ting l-au denunțat ca „oportunist de dreapta" și l-au retrogradat în poziția de agent de achiziții pentru cantina unei fabrici de bere. A murit în timpul foametei, deși slujba cea nouă i-a oferit ocazia să-și umple stomacul mai bine decât oricine. La autopsie s-a constatat că avea în stomac doar paie. Rămăsese un om cinstit până la moarte.

Un alt caz, tot din 1959, se referea la un doctor pe care cuplul Ting l-a condamnat ca dușman de clasă, deoarece pusese diagnosticuri reale pentru victimele foametei, iar foametea nu putea fi invocată oficial.

Au mai fost zeci de cazuri asemănătoare, atât de multe încât oamenii și-au riscat viața scriind autorităților regionale pentru a-i denunța pe cei doi Ting. În 1962, când moderații au obținut majoritatea în guvernul central, au lansat o anchetă pe plan național privind campaniile anterioare și au fost reabilitate multe victime. Guvernul din Sichuan a format o comisie pentru a-i cerceta pe soții Ting, care au fost găsiți vinovați de abuz de putere. Au fost arestați și trimiși la închisoare, iar în 1965, Secretarul General Deng Xiaoping a semnat ordinul prin care au fost excluși din partid.

Când s-a declanșat Revoluția Culturală, soții Ting au reușit să scape și s-au refugiat la Peking, unde au făcut apel la Autoritatea Revoluției Culturale. S-au prezentat acolo ca niște eroi care susținuseră „lupta de clasă" atitudine care, au pretins ei, le-au atras persecuțiile autorităților de partid. Mama s-a ciocnit de ei odată la biroul de reclamații. Ei au întâmpinat-o cu căldură și i-au cerut adresa din Peking, pe care mama a refuzat să le-o dea.

Soții Ting s-au dat bine pe lângă Chen Boda, unul din liderii Autorității Revoluției Culturale și fostul șef al tatei din vremea când activa la Yan'an. Prin intermediul lui, au fost primiți de Madam Mao care i-a recunoscut pe dată ca fiind spirite înrudite. Motivația Revoluției Culturale era, pentru Madam Mao, legată mai puțin de politică, cât de răzbunări personale, unele dintre cele mai meschine. Ea s-a aflat îndărătul persecuțiilor la care fusese supusă dna Liu Shaogi deoarece, așa cum declarase personal Gărzilor Roșii, era furioasă că dna Liu îl însoțea în străinătate pe soțul ei, președintele. Mao a călătorit în afara granițelor doar de două ori,

de ambele dăți în Rusia și niciodată cu Madam Mao. Ceea ce o incrimina și mai mult pe dna Liu era faptul că fusese văzută purtând haine elegante și bijuterii interzise în China austeră a lui Mao. Dna Liu a fost acuzată că era agentă CIA și a fost aruncată în închisoare scăpând astfel cu viață.

Cu ani în urmă, mai precis în anii '30, înainte să-l fi întâlnit pe Mao, Madam Mao era o actriță de mâna a doua la Shanghai, neluată în seamă de intelectualii din oraș. Unii erau lideri comuniști din ilegalitate iar, după 1949, au devenit figuri de frunte în Departamentul Central al Afacerilor Publice. În parte pentru a se răzbuna de umilințele reale sau imaginare la care fusese supusă cu treizeci de ani în urmă la Shanghai, Madam Mao a dus la extrem fixația, de a descoperi elemente „anti-Președintele Mao, antisocialiste" în munca tuturor. Atunci când Mao s-a retras în timpul foametei, ea s-a apropiat mai mult de el, turnându-i în ureche tot felul de vești otrăvite. Pentru a-și înfrânge dușmanii, ea a condamnat întregul sistem, adică Departamentele de Afaceri Publice din toată țara.

S-a răzbunat și pe actorii și actrițele din Shanghai pe care le invidia. O actriță numită Wang Ying jucase un rol pe care și-l dorise Madam Mao. Treizeci de ani mai târziu, în 1966, Madam Mao a băgat-o în închisoare pe viață împreună cu soțul ei. Wang Ying s-a sinucis în închisoare în 1974.

O altă actriță celebră, Sun Wei-shi, apăruse cu zeci de ani înainte de Madam Mao într-o piesă în teatrul din Yan'an în prezența lui Mao. Se pare că performanța ei fusese strălucită și a devenit o figură foarte populară printre conducătorii de la vârf, printre care și Mao. Fiind fiica adoptivă a lui Chu Enlai, ea n-a considerat că trebuia s-o lingușească pe Madam Mao. În 1968, Madam Mao a dispus ca ea și fratele ei să fie arestați și torturați până și-au dat duhul. Nici puterea lui Chu Enlai nu a reușit să o protejeze.

Răzbunările lui Madam Mao au devenit cunoscute populației, prin sistemul telefonului fără fir, iar caracterul ei abject s-a dezvăluit în cuvântările ei reproduse la gazetele de perete. Avea să fie detestată de toată lumea, dar la începutul lui 1967, fărădelegile ei erau încă puțin cunoscute.

Madam Mao și soții Ting făceau parte din aceeași specie, care în China lui Mao purta denumirea de *zheng-ren*, „oameni care persecutau personajele sus-puse". Perseverența neobosită cu care se angajau în persecuții, metodele sângeroase pe care le utilizau erau de-a dreptul oribile. În martie 1967, un document semnat de Mao anunța că soții Ting fuseseră reabilitați și împuterniciți să organizeze Comitetul Revoluționar din Sichuan.

A fost creată întâi o autoritate tranzitorie numită Comitetul Revoluționar Pregătitor din Sichuan, compus din doi generali — comisarul șef politic, comandantul Regiunii Militare Chengdu (una din cele opt regiuni militare ale Chinei) și soții Ting. Mao decretase ca fiecare Comitet Revoluționar să aibă trei componente: armata locală, reprezentanții Rebelilor

și „oficialități revoluționare". Ultimii trebuiau aleși din foste oficialități și erau la discreția familiei Ting, care conduceau de fapt comitetul.

Pe la sfârșitul lunii martie 1967, soții Ting au venit să-l viziteze pe tatăl meu. Voiau să-l includă în Comitet. Tata se bucura de un prestigiu enorm printre colegii săi, fiind recunoscut drept cinstit și corect. Chiar și cei doi Ting îi apreciau calitățile, mai cu seamă că știau că, în perioada lor de dizgrație, tatăl meu nu adăugase și propriile lui denunțuri așa cum făcuseră alții. În plus, aveau nevoie de cineva cu capacitățile lui.

Tata i-a primit așa cum cerea curtoazia, dar bunica a fost entuziasmată. Auzise puține lucruri despre vendetele lor și îi era recunoscătoare dnei Ting fiindcă autorizase prețioasele medicamente americane care o vindecaseră pe mama de TBC când era însărcinată cu mine.

După ce oaspeții au intrat în biroul tatei, bunica a frământat repede un aluat și în curând s-a auzit melodia ritmică a tocătorului de carne. A tocat carne de porc, a adăugat o legătură de arpagic, mirodenii asortate și a turnat ulei de rapiță fierbinte peste boiaua de ardei iute pentru sosul găluștelor care reprezentau masa tradițională de bun venit.

În biroul tatei, soții Ting l-au informat despre reabilitarea lor și despre noul lor statut. I-au mai spus și că fuseseră în departamentul lui, unde Rebelii le-au adus la cunoștință necazul în care se vârâse singur. Cu toate acestea, au spus ei, tata le-a fost mereu simpatic și l-au plăcut în anii petrecuți la Yibin, aveau încă respect pentru el și voiau să colaboreze din nou cu ei. I-au promis că toate cuvintele și actele incriminante pe care le spusese și făcuse vor fi uitate dacă va coopera. Nu numai asta, dar avea șanse să se ridice din nou în noua structură de putere, preluând sarcina tuturor problemelor culturale din Sichuan, de exemplu. L-au făcut să înțeleagă că era o ofertă pe care nu-și putea permite s-o refuze.

Tatăl meu auzise despre numirea soților Ting de la mama care citise pe anunțurile afișate pe ziduri. La vremea aceea, i-a spus mamei: „Nu trebuie să credem în zvonuri. Este de-a dreptul imposibil!" I se părea incredibil să vadă acest cuplu cocoțat în poziții vitale de Mao însuși.

Acum a încercat să-și ascundă dezgustul: „Îmi pare rău, nu pot accepta oferta voastră."

Dna Ting a ripostat: „Noi îți facem o mare favoare. Alții ne-ar fi rugat în genunchi. Îți dai seama în ce situație nefericită ești și cine suntem noi acum?"

Tata a simțit cum îl cuprinde furia: „Orice aș fi spus și făcut răspund de tot. Nu vreau să mă amestec cu voi." În schimbul aprins de cuvinte care a urmat, a mai spus că el considera pedepsirea lor justă și că n-ar fi trebuit niciodată să li se încredințeze slujbe importante. Uimiți, i-au spus să aibă grijă ce vorbește: chiar Președintele Mao în persoană îi reabilitase și îi numise „persoane oficiale de încredere".

Furia tatălui meu a izbucnit. „Dar Președintele Mao nu putea ști tot ce ați făcut. Ce fel de « persoane oficiale de încredere » sunteți voi? Ați comis greșeli de neiertat." S-a abținut să nu pronunțe „crime".

„Cum îndrăznești să pui la îndoială cuvintele Președintelui Mao?" a exclamat dna Ting. „Comandantul adjunct Lin Biao a spus că fiecare cuvânt rostit de Președintele Mao este un adevăr universal absolut și fiecare cuvânt valorează cât zeci de mii de cuvinte!"

„Dacă un cuvânt înseamnă un cuvânt, a spus tata, este deja suprema realizare a unui om. Nu este omenește posibil ca un cuvânt să însemne zece mii. Comandantul adjunct Lin Biao a vorbit metaforic și vorbele lui nu trebuie luate literal."

Soții Ting nu-și puteau crede urechilor, așa cum au povestit mai târziu. L-au prevenit pe tata că modul lui de gândire, de exprimare și de comportament era împotriva Revoluției Culturale, care era condusă de Președintele Mao. Tata le-a ripostat că ar dori să aibă șansa de a dezbate toate aceste probleme cu Președintele Mao. Dar spusele lui erau atât de sinucigașe încât cuplul Ting a rămas fără cuvinte. După câteva clipe de tăcere, s-au ridicat să plece.

Bunica a auzit niște pași grăbiți și a ieșit din bucătărie cu mâinile pline de făina în care cufundase găluștile. S-a izbit de dna Ting și i-a poftit la dejun. Ting a ignorat-o, a ieșit din apartament și a tropăit pe scări în jos. Ajunsă pe palier, s-a întors și i s-a adresat furioasă tatălui meu, care ieșise odată cu ei. „Ești nebun? Te întreb pentru ultima oară: Tot vrei să refuzi ajutorul meu? Îți dai seama că acum îți pot face orice?"

„Nu vreau să am de-a face cu voi", a spus tata. „Voi și cu mine suntem două specii diferite."

Lăsând-o pe bunica surprinsă și speriată în capul scărilor, tata s-a întors în biroul său. A ieșit aproape imediat ducând o bucată de calcar în baie, a lăsat să cadă câteva picături de apă pe piatră și s-a întors gânditor în birou. Apoi s-a așezat la birou și a început să macine un baton de cerneală pe piatră, formând un lichid negru, gros. A întins în fața lui o foaie de hârtie. În scurt timp a terminat a doua scrisoare către Mao. O începuse astfel: „Președinte Mao, fac apel la dumneavoastră, ca de la comunist la comunist, să opriți Revoluția Culturală." A continuat cu descrierea dezastrelor în care azvârlise China. Scrisoarea s-a terminat cu cuvintele: „Îmi este teamă că cel mai rău pentru Partidul nostru și pentru țara noastră este să li se dea putere asupra a zeci de milioane de vieți unor oameni ca Liu Jie-ting și Zhang Xi-Ting".

Pe plic a scris: „Către Președintele Mao. Peking" și a dus scrisoarea la oficiul poștal de la capătul străzii. A trimis-o recomandată, par avion. Funcționarul din spatele ghișeului a luat scrisoarea, a privit-o, păstrând o figură total lipsită de expresie. Apoi tatăl meu s-a întors acasă — și a așteptat.

20

„Nu vreau să-mi vând sufletul“

Tatăl meu este arestat (1967–1968)

În după-amiaza celei de-a treia zi după expedierea scrisorii lui Mao s-au auzit bătăi în uşa apartamentului şi mama a deschis. Au intrat trei bărbaţi, purtând aceeaşi îmbrăcăminte albastră; tata îl ştia pe unul din ei: fusese îngrijitor în departamentul lui şi, în prezent, era un militant rebel. Un altul, un bărbat înalt cu furunculi pe faţa lui uscată, l-a informat că erau Rebeli de la poliţie şi că veniseră să-l aresteze, ca pe „un contrarevoluţionar care îl atacă pe Preşedintele Mao şi Revoluţia Culturală“. Apoi, împreună cu cel de-al treilea bărbat, mai scurt şi mai solid, l-au prins pe tatăl meu de braţe şi i-au făcut semn să pornească.

Nu au arătat niciun act de identitate, nici măcar un mandat de arestare. Nu era însă nicio îndoială: erau poliţişti rebeli în haine civile, iar autoritatea lor era de netăgăduit, deoarece erau însoţiţi de un rebel din departamentul tatălui meu.

Deşi nu menţionaseră scrisoarea tatălui meu către Mao, tata şi-a dat seama că fusese interceptată, ceea ce era inevitabil. Ştiuse că va fi arestat, deoarece nu numai că pusese pe hârtie blasfemia, dar acum exista şi o autoritate — soţii Ting — care să şi pună în practică arestarea lui. Chiar şi aşa, tata dorise să se folosească de singura şansă pe care o avea, fie ea şi slabă. Era tăcut şi tensionat, dar n-a protestat. Pe când părăsea apartamentul, s-a oprit o clipă şi i-a spus încet mamei: „Să nu porţi pică Partidului nostru. Să ai încredere că îşi va corecta greşelile, oricât de grave ar fi ele. Divorţează şi transmite-le copiilor toată dragostea mea. Dar nu-i alarma.“

Când am ajuns acasă, în acea după-amiază, nu i-am mai găsit pe niciunul din părinţii mei. Bunica mi-a spus că mama plecase la Peking ca să depună un apel pentru tata, care fusese luat de Rebelii din departamentul lui. Ea n-a pronunţat cuvântul „poliţie“, pentru că ar fi fost prea

înspăimântător, mai dezastruos și mai definitiv decât reținerea de către Rebeli.

Am dat fuga la departamentul tatălui meu să întreb unde este. N-am primit niciun răspuns în afară de țipete între care se distingeau mai ales ale dnei Shau: „Trebuie să o rupi definitiv cu tac-to care este un adept al căii capitaliste" și „Oriunde ar fi, o merită". Abia am putut să-mi rețin lacrimi de furie. Îi uram din tot sufletul pe adulții ăia, chipurile inteligenți. Nu aveau de ce să fie atât de neiertători, atât de brutali. O privire mai blândă, un ton mai amabil ar fi fost perfect posibile, chiar și în acele zile.

Din acel moment am început să-mi schimb modul de a-i judeca pe chinezi, împărțindu-i în două categorii: umani și inumani. A fost nevoie de o bulversare ca Revoluția Culturală pentru a scoate la iveală din străfundul sufletelor aceste caracteristici, indiferent dacă erau Gărzi Roșii adolescente, Rebeli adulți sau adepți ai căii capitaliste.

Între timp, mama aștepta la gară trenul care avea s-o ducă pentru a doua oară la Peking. Se simțea mult mai descurajată acum decât cu șase luni înainte. Atunci mai exista o șansă să aibă parte de o judecată dreaptă, dar acum avea puține speranțe. Totuși, mama nu s-a lăsat învinsă de disperare, era hotărâtă să lupte.

Decisese că singura persoană pe care trebuia să o vadă era Premierul Chu Enlai. Nici un altul nu i-ar putea ajuta. Dacă apela la oricare altul, ar fi grăbit sfârșitul soțului ei, al ei înseși și al întregii ei familii. Știa că Chu era cu mult mai moderat decât Madam Mao și decât Autoritatea Revoluției Culturale și, mai ales, că avea o influență considerabilă asupra Rebelilor, cărora le dădea ordine aproape în fiecare zi.

Dar să ajungi să stai de vorbă cu el era la fel de greu ca încercarea de a intra în Casa Albă sau să-l vezi pe Papă singur. Chiar dacă reușea să ajungă la Peking fără să fie prinsă, și să nimerească la biroul de reclamații potrivit, nu ar fi putut spune pe cine voia să vadă, deoarece ar fi fost considerată o insultă, chiar un atac împotriva celorlalți lideri. Spaima ei creștea și nu avea cum să știe dacă lipsa ei de acasă fusese deja descoperită de Rebeli. Urma să aștepte o convocare pentru următorul miting de demascare; dar era posibilă o portiță de scăpare, anume ca un grup de Rebeli să o creadă în mâinile altui grup.

Pe când aștepta trenul de Peking, a văzut un baner uriaș pe care scria: „Delegația Roșilor din Chengdu pentru Petiții la Peking". În jurul banerului erau adunați circa două sute de tineri cam de douăzeci de ani. Din celelalte banere ale lor se vedea clar că erau studenți veniți la Peking pentru a protesta împotriva soților Ting. Mai mult, banerele lor anunțau că obținuseră o întâlnire cu Președintele Chu.

În comparație cu grupul de Rebeli rival, numit „26 August", „Roșii Chengdu" erau relativ moderați. Cuplul Ting îi susținea cu putere pe cei din „26 August", dar „Roșii Chengdu" nu cedaseră. Puterea soților Ting

nu fusese niciodată absolută, chiar dacă erau sprijiniți de Mao și de Autoritatea Revoluției Culturale.

La momentul respectiv, Revoluția Culturală era dominată de lupte între diferitele grupuri de Rebeli. Această situație se ivise aproape imediat ce Mao le dăduse semnalul să ia puterea de la adepții căii capitaliste; trei luni mai târziu, majoritatea liderilor Rebelilor deveniseră foarte diferiți de oficialitățile comuniste înlăturate; erau niște oportuniști indisciplinați și nici măcar nu erau fanatici maoiști. Mao le dăduse instrucțiuni să se unească și să împartă puterea, dar ei s-au prefăcut doar că respectă îndemnurile lui. Se atacau unii pe alții cu citate din Mao, bătându-și joc cu cinism de cuvintele lui evazive de „guru"; era ușor să alegi un citat care să se potrivească cu orice situație sau chiar cu ambele soluții ale unei probleme. Mao își dădea seama că „filosofia" sa insipidă se întorcea împotriva lui, dar nu avea cum s-o corecteze fără să-și piardă distanța mistică față de supușii săi.

Pentru a distruge facțiunea „26 August", „Roșii Chengdu" știau că trebuiau să-i doboare pe soții Ting. Cunoșteau reputația de răzbunători și setea lor de putere, discutate pe larg, de unii pe șoptite și mai pe față de alții. Nici sprijinul lui Mao nu era suficient pentru ca „Roșii Chengdu" să-i accepte. Așa că aceasta era atmosfera când „Roșii Chengdu" și-a trimis studenții la Peking. Chu Enlai le promisese să-i primească deoarece facțiunea lor avea milioane de adepți.

Mama s-a lipit de grupul de „Roșii Chengdu" când au trecut de bariera pentru controlul biletelor de pe peron, unde expresul de Peking se oprise pufăind. Tocmai încerca să se urce într-un vagon când a fost oprită de un student: „Cine ești?" i-a strigat aceasta. Mama, care împlinise treizeci și cinci de ani, nu prea arăta a studentă. „Nu ești una de-a noastră. Dă-te jos!"

Mama s-a prins zdravăn de mânerul de la ușa compartimentului: „Merg și eu la Peking ca să fac apel împotriva soților Ting!" a răspuns ea „Le știu trecutul." Băiatul a privit-o neîncrezător. Dar din spatele lui două voci, una de bărbat și alta de femeie, au sărit în ajutorul ei: „Las-o să intre! Să auzim ce are de spus!"

Mama s-a înghesuit în compartiment și a fost așezată între cei doi, care s-au prezentat ca fiind din conducerea organizației, „Roșii Chengdu". Bărbatul se numea Yong, iar femeia Yan și erau amândoi studenți la Universitatea din Chengdu.

Din cele spuse de ei, mama și-a dat seama că nu știau prea multe despre soții Ting. Ea le-a povestit tot ce-și amintea despre multele cazuri de persecuție în Yibin, înainte de Revoluția Culturală, despre încercarea dnei Ting de a-l seduce pe tatăl meu în 1953, despre vizita recentă a cuplului la tatăl meu și despre refuzul lui de a colabora cu ei. Le-a mai spus că cei doi Ting l-au arestat pe tata fiindcă îi scrisese Președintelui Mao să nu le aprobe numirea în calitate de noi lideri ai Sichuanului.

Yan și Yong i-au promis mamei s-o ia la întrevederea lor cu Chu Enlai. Toată noaptea, mama a rămas trează ca să se gândească ce avea de spus și cum i se va adresa.

La sosirea delegației în Gara Peking, îi aștepta un reprezentant al premierului, care i-a dus la casa de oaspeți a guvernului și le-a spus că Chu îi va primi în seara următoare.

A doua zi, în timp ce studenții erau în oraș, mama și-a pregătit petiția scrisă către Chu. Era posibil să nu aibă șansa de a-i vorbi și era mai bine să aștearnă pe hârtie tot ce avea de spus. La 9 seara a mers cu studenții în Marea Sală a Poporului în partea de vest a Pieței Tiananmen. Întâlnirea avea loc în Camera Sichuan pe care tata o decorase în 1959. Studenții s-au grupat într-un arc de cerc în fața premierului. S-a stat și pe jos, deoarece nu erau suficiente scaune. Mama s-a așezat în rândul din spate.

Își dădea seama că luarea ei de cuvânt trebuia să fie succintă și eficientă și a tot repetat-o în minte în vreme întâlnirea ce se desfășura. Era prea preocupată de cuvântarea ei pentru a auzi ce spuneau studenții, a reținut doar cum reacționa premierul, care dădea din când în când din cap, fără să manifeste o aprobare sau un dezacord. El doar asculta, făcând câte o remarcă generală de genul, „urmându-l pe Președintele Mao" sau „necesitatea de a se uni". Un asistent lua notițe.

Deodată l-a auzit pe premier spunând, ca o concluzie: „Mai e ceva?" S-a ridicat brusc: „Eu am ceva de spus."

Chu și-a ridicat privirea. Mama nu avea înfățișare de studentă. „Cine ești dumneata?" a întrebat-o el. Mama și-a spus numele și poziția și a continuat. „Soțul meu a fost arestat sub învinuirea de contrarevoluționar. Sunt aici ca să cer să i se facă dreptate." A spus apoi numele și poziția tatei.

Privirea lui Chu a devenit interesată. Tatăl meu avea o poziție importantă. „Studenții pot pleca", a spus el, „Voi vorbi cu tine în particular."

Mama dorea mai mult decât orice să rămână cu Chu între patru ochi, dar s-a hotărât pe loc să sacrifice această șansă pentru un obiectiv mai important. „Domnule premier, aș prefera ca studenții să rămână pentru a fi martorii mei." În același timp, a înmânat petiția ei studentului din față care a trecut-o lui Chu.

Premierul a încuviințat. „În regulă. Dă-i drumul."

Succint, dar foarte limpede, mama i-a spus cum tata fusese arestat pentru ce scrisese într-o scrisoare adresată Președintelui Mao. Tatăl meu nu fusese de acord cu numirea soților Ting în calitate de noi lideri în Sichuan, din cauza abuzurilor de putere la care se dedaseră în Yibin și la care ea asistase personal. În afară de aceasta, ea a spus pe scurt: „Scrisoarea soțului meu conține și greșeli grave cu privire la Revoluția Culturală."

Mama cântărise cu multă grijă cum trebuia să formuleze acest din urmă punct. Trebuia să-l redea corect lui Chu, dar nu putea să repete exact cuvintele tatălui meu de teama Rebelilor. Trebuia să rămână la

termeni cât mai abstracţi posibil. „Soţul meu avea unele păreri eronate, dar nu şi le-a făcut cunoscute public. El a urmat documentele Partidului Comunist şi şi-a descărcat sufletul Preşedintelui Mao. Potrivit documentelor de partid, aceasta reprezintă dreptul legitim al unui membru de partid şi nu putea fi folosit ca un motiv pentru arestarea sa. Eu am venit aici să fac apel ca să se aplice justiţia în cazul său."

Când privirile mamei s-au întâlnit cu ale lui Chu Enlai, şi-a dat seama că el înţelesese pe deplin conţinutul scrisorii tatei şi dificultatea ei de a-l dezvălui. Chu a aruncat o privire spre petiţia mamei, apoi s-a întors către un asistent din spatele său şi i-a şoptit ceva. În sală era o tăcere mormântală şi toţi ochii erau fixaţi pe premier.

Un asistent i-a înmânat lui Chu câteva foi de hârtie cu antetul Consiliului de Stat (cabinetul). Chu a început să scrie în felul său chinuit — braţul drept îi fusese rupt cu ani în urmă când căzuse de pe cal la Yan'an. După ce a terminat de scris, a dat hârtia asistentului care i-a dat citire cu voce tare.

„Unu: În calitate de membru al Partidului Comunist, Chang Shou-yu are dreptul să scrie conducerii de partid. Orice greşeli grave conţine scrisoarea, nu poate fi folosită pentru a-l acuza că este contrarevoluţionar.

Doi: În calitate de Director Adjunct al Departamentului de Afaceri Publice din Provincia Sichuan, Chang Shou-yu trebuie să se supună anchetelor şi criticilor poporului.

Trei: Orice decizie finală cu privire la Chang Shou-yu trebuie să aştepte sfârşitul Revoluţiei Culturale. Chu Enlai."

Mama a rămas mută de bucurie. Nota nu era adresată noilor lideri din Sichuan, cum ar fi fost cazul în mod normal, aşa că nu era obligată să le-o dea lor sau oricui altuia. Intenţia lui Chu fusese să i-o dea ei ca s-o păstreze şi s-o arate când şi cui s-ar dovedi folositoare.

Yan şi Yong şedeau în stânga mamei. Când s-a aşezat i-a văzut că erau şi ei tare bucuroşi.

Două zile mai târziu a luat trenul înapoi spre Chengdu stând tot timpul lângă Yan şi Yong, de parcă s-ar fi temut ca soţii Ting să nu afle de scrisoarea lui Chu şi să nu-şi trimită călăii să i-o ia, şi pe ea odată cu scrisoarea. Dar şi noii ei prieteni gândeau că era vital să nu se despartă de ea: „În cazul în care « 26 august » ar avea de gând să te răpească." Au insistat să o însoţească până în apartamentul nostru. Bunica le-a oferit clătite umplute cu carne pe care le-au devorat într-o clipită.

Eu m-am împrietenit numaidecât cu Yan şi Yong. Deşi Rebeli, erau atât de drăguţi, de prietenoşi şi de calzi faţă de familia mea! Era de necrezut. Mi-am dat seama de cum i-am văzut că erau îndrăgostiţi: din felul în care se priveau, din felul cum se tachinau şi se atingeau, ceea ce era foarte neobişnuit în public. Am auzit-o pe bunica şoptindu-i mamei că ar fi drăguţ să le dea nişte cadouri de nuntă. Mama a sfătuit-o să nu facă asta

pentru că tinerii ar intra în necaz dacă s-ar afla. Să primești „mită" de la un adept al căii capitaliste nu era de glumit!

Yan avea douăzeci și patru de ani și era în anul trei la contabilitate, la Universitatea din Chengdu. Avea un chip vioi și expresiv acoperit însă de o pereche de ochelari cu rame groase. Râdea adesea aruncându-și capul pe spate, un râs care-ți încălzea inima și te binedispunea. În China acelor ani, îmbrăcămintea standard pentru bărbați, femei și copii era compusă din pantaloni și jachetă bleumarin sau gri; nu era permis nimic înflorat. Și totuși, multe femei reușeau să-și poarte uniforma imprimându-i o oarecare feminitate. Dar nu era cazul lui Yan. Ea arăta întotdeauna de parcă s-ar fi încheiat strâmb și n-ar fi nimerit nasturii. Părul și-l purta scurt și legat la spate într-o coadă neglijentă. Nici măcar faptul că era îndrăgostită n-o făcea mai preocupată de felul cum arăta.

Yong însă părea mai conștient de moda zilei. Purta o pereche de sandale de paie puse în valoare de pantalonii suflecați pe picior. Sandalele de paie erau la modă printre studenți, întrucât era o încălțăminte specific țărănească. Yong părea un tip extrem de inteligent și sensibil. Eram fascinată de el.

După o masă plină de voie bună Yan și Yong și-au luat rămas-bun de la noi. Mama i-a condus până jos și ei i-au șoptit să aibă grijă ca biletul lui Chu Enlai să fie pus într-un loc sigur. Mama nu ne-a spus nimic, mie și fraților mei, despre întâlnirea ei cu Chu.

În seara aceea, mama s-a dus să se întâlnească cu un vechi coleg căruia i-a arătat scrisoarea lui Chu. Chen Mo, colegul ei, lucrase cu părinții mei la Yibin la începutul anilor '50 și se înțelesese bine cu ei. El reușise și să mențină o relație bună cu soții Ting, iar când au fost reabilitați, s-a alăturat lor. Mama l-a implorat cu lacrimi în ochi ca în amintirea trecutului să o ajute să obțină eliberarea tatălui meu și el i-a promis să vorbească cu cei doi Ting.

A mai trecut un timp și, în aprilie, tata a revenit acasă. Am fost extrem de ușurată și de fericită să-l revăd, dar bucuria mea s-a transformat aproape imediat în groază. În ochi îi apăruse o lumină ciudată. Nu ne-a spus unde fusese până atunci și când a început să vorbească, abia îi înțelegeam cuvintele. N-a putut să doarmă zile și nopți întregi și umbla în sus și în jos prin apartament vorbind singur. Într-o zi a obligat întreaga familie să stea în ploaie, spunându-ne că „trebuie" să experimentăm „furtuna revoluționară". În altă zi, după ce și-a încasat salariul l-a aruncat în mașina de gătit spunând că voia „să rupă cu proprietatea privată". Îngrozitorul adevăr ne-a lovit pe toți, tatăl meu își pierduse mințile. Mama a devenit ținta principală asupra căreia s-a concentrat nebunia lui. Urla la ea, numind-o „nerușinată", „lașă" și acuzând-o că „își vinde sufletul". Apoi, pe neașteptate, devenea jenant de drăgăstos cu ea în fața tuturor — spunându-i întruna cât de mult o iubea, cum devenise un soț nevrednic și implorând-o „iartă-mă și întoarce-te la mine".

În prima zi după ce revenise, o privise pe mama cu suspiciune şi o întrebase ce făcuse în lipsa lui. Ea i-a răspuns că se dusese la Peking să facă un apel pentru eliberarea lui. El a dat din cap neîncrezător şi i-a cerut să-i aducă probe. Mama s-a decis pe loc să nu-i spună de scrisoarea obţinută de la Chu Enlai. Şi-a dat seama că nu era normal şi i-a fost teamă că ar fi putut s-o dea chiar soţilor Ting dacă „Partidul" i-ar fi cerut-o. N-a putut nici să-i invoce pe Yan şi pe Yong în calitate de martori: tata ar fi spus că era greşit să colaboreze cu o facţiune a Gărzilor Roşii.

Dar el revenea în mod obsesiv la această acţiune a mamei şi în fiecare zi o supunea unui interogatoriu strâns căutând să scoată la iveală posibile inconsecvenţe şi contradicţii. Suspiciunile şi confuzia tatălui meu au sporit, şi furia pe care o manifesta faţă de mama a început să capete aspecte violente. Fraţii mei şi cu mine voiam să-i venim în ajutor mamei şi încercam să facem povestea ei cât mai convingătoare deşi nici noi nu ştiam mare lucru. Evident, când tata a început să ne pună întrebări şi nouă, totul a devenit şi mai încurcat.

Am aflat mai târziu ce se întâmplase. Cât timp tata a fost în închisoare, anchetatorii săi i-au spus întruna că va fi părăsit de mama şi de întreaga familie dacă nu îşi scria „confesiunea".

Insistenţa pe confesiune era o practică standard. Era vital pentru distrugerea moralului să-ţi forţezi victima să-şi mărturisească „vina". Dar tatăl meu spunea mereu că n-are ce mărturisi şi refuza să pună ceva pe hârtie.

Atunci, anchetatorii săi i-au spus că mama îl denunţase. Când a cerut permisiunea ca mama să-l viziteze, i s-a spus că i se dăduse aprobarea, dar ea refuzase pentru a dovedi că ea „trăsese o linie" între ea şi soţul ei. Când anchetatorii şi-au dat seama că tatăl meu începuse să audă voci — un semn de schizofrenie — au început să-i atragă atenţia asupra unor frânturi de conversaţie din camera alăturată, spunându-i că mama se afla acolo, dar nu voia să-l vadă decât dacă îşi scria mărturisirea. Anchetatorii îşi jucau rolul atât de bine încât tata chiar credea că a auzit vocea mamei. Moralul i s-a prăbuşit. Dar tot nu a vrut să-şi scrie confesiunea.

Când i s-a dat drumul din închisoare, unul dintre anchetatori i-a spus că i s-a permis să plece acasă pentru a fi ţinut sub observaţia soţiei sale „care a fost mandatată de partid să te urmărească". Acasă, i s-a spus, va fi noua lui închisoare. Întrucât nu ştia care era adevăratul motiv pentru eliberarea lui subită, în starea de confuzie în care se afla, s-a agăţat de această explicaţie.

Pe de altă parte, mama nu ştia nimic din ce i se întâmplase în închisoare. Când tata a întrebat-o de ce fusese eliberat, ea nu i-a putut da un răspuns satisfăcător. Nu numai că nu-i putea mărturisi despre biletul lui Chu Enlai, dar nici nu putea menţiona faptul că fusese să-l vadă pe Cheu Mo, care era mâna dreaptă a celor doi Ting. Tata n-ar fi tolerat ca soţia lui să se umilească pentru „a solicita o favoare" de la soţii Ting. În

acest cerc vicios, atât dilema mamei, cât și alienarea mintală a tatei au luat proporții, hrănindu-se una din cealaltă.

Mama a încercat să obțină un tratament medical pentru tata. S-a dus la spitalul acordat vechiului guvern provincial. A încercat și la spitalele psihiatrice, dar de îndată ce funcționarii de la registratură auzeau numele tatălui meu, dădeau din cap explicând că nu-l puteau primi întrucât le era teamă de sancțiuni din partea autorităților.

Mama s-a dus atunci la grupul de Rebeli dominant din departamentul tatălui meu și le-a solicitat să-i aprobe spitalizarea. Acesta era grupul condus de dna Shau, și ținut ferm în mână de soții Ting. Dna Shau i-a spus mamei că tata s-a prefăcut bolnav mintal ca să scape de pedeapsă și că mama îl ajuta folosindu-și propriile ei cunoștințe medicale (tatăl ei vitreg, dr. Xia, fusese doctor). Tatăl meu era „un câine care căzuse în apă și trebuia biciuit și bătut fără milă", a spus un Rebel, citând un slogan cunoscut care elogia cruzimea Revoluției Culturale.

În urma instrucțiunilor primite de la soții Ting, Rebelii l-au hăituit pe tata cu o campanie de afișe lipite pe pereți. S-ar părea că soții Ting îi raportaseră lui Madam Mao „cuvintele criminale" pe care le folosise tatăl meu la mitingul de demascare, în conversația avută cu ei și în scrisoarea către Mao. Pe acele afișe scria că Madam Mao se ridicase în picioare și spusese indignată: „Pentru omul care îndrăznește să-l atace pe Marele Conducător atât de grosolan, închisoarea, chiar pedeapsa cu moartea sunt prea blânde! Trebuie să sufere pedepse grele înainte să-l exterminăm!"

Teroarea care m-a cuprins la citirea lor a fost imensă. Madam Mao îl denunțase pe tatăl meu! Aceasta însemna cu siguranță sfârșitul lui. Dar, în mod paradoxal, una din trăsăturile diabolice ale lui Madam Mao avea să ne fie de ajutor. Madam Mao era mai preocupată de răzbunările ei personale decât de problemele reale și, deoarece nu-l cunoscuse pe tatăl meu și n-avea nimic personal să-i reproșeze, nu l-a urmărit. Noi n-aveam de unde să știm aceasta, dar am încercat să mă mângâi cu ideea că acele cuvinte despre care mi se transmisese că sunt ale ei erau doar un zvon. În teorie, gazetele de perete erau neoficiale, deoarece erau scrise de „mase" și nu făceau parte din presa propriu-zisă. Deși, în fundul sufletului, știam că erau adevărate.

Încărcate cu veninul celor doi Ting și cu condamnarea lui Madam Mao, mitingurile de demascare ale Rebelilor au devenit tot mai brutale, chiar dacă familia mea a fost lăsată să locuiască mai departe în apartament. Într-o zi, tata a venit acasă rănit grav la un ochi. În altă zi l-am văzut purtat pe străzi în picioare într-un camion. O pancartă uriașă era atârnată de gâtul lui cu o sârmă subțire care-i rănea ceafa, iar brațele îi erau sucite cu brutalitate în spate. Se străduia să-și țină capul sus sub îmbrâncelile Rebelilor. Ceea ce mi se părea cel mai trist era indiferența lui față de durerile și chinurile fizice. În nebunia lui, mintea părea să i se fi desprins de trup.

Acasă a rupt toate fotografiile din albumul de familie în care apăreau cei doi Ting. A ars cearşafurile şi multe haine ale familiei. A rupt picioarele scaunelor şi meselor şi le-a ars şi pe acestea.

Într-o după-amiază, mama se odihnea în patul lor, iar tata se afla în fotoliul său preferat din birou, când el s-a ridicat brusc şi s-a repezit în dormitor. Am auzit zgomotul şi ne-am repezit după el în dormitor unde l-am găsit apucând-o pe mama de gât. Am strigat şi am încercat să-l îndepărtăm. Mi se părea că voia s-o sugrume. Dar brusc i-a dat drumul şi a plecat din cameră.

Mama s-a ridicat, albă ca varul. Şi-a pus mâna pe urechea stângă. Tata o trezise pălmuind-o cu putere peste faţă. Vocea îi era slabă, dar calmă. „Nu vă faceţi griji, sunt bine", i-a spus ea bunicii care plângea în hohote. Apoi, s-a întors către noi şi ne-a spus: „Duceţi-vă să vedeţi cum se simte tatăl vostru şi apoi mergeţi în camera voastră." S-a rezemat de oglinda ovală încrustată în lemn de camfor care forma spătarul patului. În oglindă am văzut cum strângea perna cu mâna dreaptă. Bunica a stat toată noaptea la uşa dormitorului părinţilor mei. Nici eu n-am putut să dorm. Ce s-ar putea întâmpla dacă tata ar ataca-o pe mama cu uşa încuiată?

Urechea stângă a mamei nu s-a mai vindecat şi nu a mai putut auzi cu ea. A realizat că era prea periculos pentru ea să rămână acasă şi s-a dus la serviciu, ca să găsească un loc unde să se mute. Rebelii de acolo au primit-o cu simpatie. I-au dat o cameră în cabana grădinarului din colţul grădinii. Era minusculă, opt picioare pe zece. Nu putea intra decât un pat şi un birou fără spaţiu între ele.

În noaptea aceea, am dormit acolo cu mama, bunica şi Xiao-fang, înghesuiţi cu toţii în pat. Nu ne puteam întinde picioarele, nu ne puteam întoarce. Hemoragiile de care suferea mama s-au înrăutăţit. Eram foarte speriate deoarece în această cameră nu aveam sobă şi nu puteam steriliza seringa şi acul şi, în consecinţă, nu-i puteam face injecţiile. În cele din urmă, am căzut ca un buştean într-un somn adânc, atât eram de obosită. Dar ştiam că nici mama, nici bunica nu au închis un ochi toată noaptea.

În următoarele câteva zile, în timp ce Jin-ming continua să locuiască cu tata, eu am rămas lângă mama ca s-o pot îngriji. În camera de alături locuia un tânăr lider Rebel din districtul mamei. Nu-l salutasem deoarece nu eram sigură că ar accepta să i se adreseze cineva din familia unui adept al căii capitaliste, dar, spre surprinderea mea, ne-a salutat foarte firesc atunci când ne-am întâlnit. A tratat-o pe mama cu deferenţă, deşi cam ţeapăn. A fost o mare uşurare pentru mine după răceala ostentativă a Rebelilor din departamentul tatei.

La câteva zile după ce ne instalasem, mama se spăla pe faţă sub streaşină în cameră nefiind loc, când vecinul nostru a venit să ne propună să schimbăm camerele. A lui era de două ori mai mare decât a noastră. Ne-am mutat în aceeaşi după-amiază. Ne-a ajutat să aducem şi un alt pat în care să ne putem odihni. Am fost foarte emoţionate.

Tânărul avea un strabism sever şi o foarte drăgălaşă prietenă, care rămânea la el peste noapte, ceea ce era de neconceput în acele vremuri. Nu părea să le pese că noi cunoşteam situaţia. Evident, adepţii căii capitaliste nu erau în situaţia de a răspândi astfel de poveşti. Când dădeam peste ei dimineaţa, îmi zâmbeau fericiţi. Atunci mi-am dat seama că atunci când oamenii sunt fericiţi ei devin şi generoşi, şi buni.

Pe măsură ce sănătatea mamei se îmbunătăţea, m-am întors în apartament lângă tata. Locuinţa era într-o stare jalnică: ferestre sparte, bucăţi de mobilier arse şi îmbrăcăminte împrăştiată pe duşumea. Tata părea să nu observe prezenţa mea, îi devenisem indiferentă. Măsura la nesfârşit cu paşii apartamentul fără să obosească. Noaptea mă încuiam în camera mea pentru că el nu putea să doarmă şi voia să vorbească cu mine, spunând cuvinte fără sens. Deasupra uşii de la camera mea era un ochi de geam care nu putea fi încuiat. Într-o noapte m-am trezit şi l-am văzut intrând prin mica deschidere şi sărind apoi sprinten pe duşumea. Nu mi-a dat nicio atenţie. A început să ia la întâmplare piese grele de mobilier de mahon, le ridica şi le dădea drumul fără să pară că face un efort. Nebunia îi dădea agilitate şi o putere supraomeneşti. Devenise un coşmar să locuieşti cu el. De multe ori am vrut să fug înapoi la mama, dar nici nu mă înduram să-l abandonez.

M-a pălmuit adesea, ceva ce nu făcuse niciodată înainte şi atunci fugeam să mă ascund în grădina din spate, sub balconul apartamentului. În nopţile răcoroase de primăvară ascultam încordată să văd dacă e linişte deasupra mea, asta însemnând că, în sfârşit, adormise.

Într-o bună zi, i-am simţit lipsa. Cuprinsă de un presentiment rău, am fugit la uşă. Un vecin din apartamentul de deasupra noastră cobora scările. Înainte ne opream să ne salutăm, dar acum mi-a spus: „L-am văzut pe tatăl tău urcând spre acoperiş."

Blocul nostru avea cinci etaje. Am zburat spre ultimul etaj. Pe palier, spre stânga, o ferestruică permitea accesul pe acoperişul plat al blocului de patru etaje de lângă al nostru. Acoperişul avea o balustradă de fier în jurul marginii. Pe când încercam să mă strecor prin deschizătură, l-am văzut pe tata la marginea acoperişului. Cred că l-am văzut cum îşi ridica piciorul să încalece balustrada.

„Tată", am strigat cu o voce tremurătoare deşi mă străduiam să pară normală. Instinctul îmi spunea să nu-l alarmez.

El s-a oprit şi s-a întors spre mine: „Ce faci tu aici?"

„Te rog, vino să mă ajuţi să ies pe fereastră."

Cumva, cred că l-am convins să se depărteze de marginea acoperişului. L-am prins de mână şi l-am condus jos pe palier. Tremuram toată. Părea că ceva îl mişcase şi o expresie aproape normală a luat locul obişnuitei lui indiferenţe sau mişcării neîncetate a ochilor. M-a adus jos pe o sofa şi a adus chiar un prosop ca să-mi şteargă lacrimile. Dar semnele

normalității au fost de scurtă durată. Înainte să-mi fi revenit din șoc, a trebuit să fug de el, fiindcă ridicase mâna să mă lovească.

În loc să-i aprobe tatei un tratament medical, Rebelii au considerat nebunia lui un prilej de distracție. Un serial apărea în fiecare zi la gazeta de perete cu titlul „Povestea intimă a Nebunului Chang". Autorii lui erau din departamentul condus altădată de tatăl meu iar acum îl ridiculizau și își revărsau sarcasmul asupra lui. Afișele au fost lipite la început în apropierea clădirii departamentului și au adunat mulțimi care își manifestau aprecierea. M-am forțat să le citesc, deși eram conștientă de privirile celorlalți cititori, care știau cine sunt. I-am auzit murmurându-le celor care nu-mi cunoșteau identitatea. Inima îmi bătea puternic de furie și de durere insuportabilă, dar știam și că reacțiile mele vor fi raportate călăilor lui. Doream să par calmă și să-i fac să realizeze că nu ne puteau demoraliza. Nu simțeam teamă, nici umilință, doar dispreț pentru ei.

Ce i-a transformat pe oameni în monștri? Ce rațiune a avut toată această brutalitate inutilă? Atunci, în acea perioadă, devotamentul meu pentru Mao a început să pălească. Înainte, când oamenii erau persecutați, nu puteam fi perfect convinsă de inocența lor. Dar îmi cunoșteam părinții. În mintea mea începuse să se strecoare îndoiala cu privire la infailibilitatea lui Mao, dar în acel moment, ca mulți alții, aruncam vina pe soția lui și pe Autoritatea Revoluției Culturale. Mao însuși, zeul Împărat, era încă de necontestat.

Urmăream degradarea mintală și fizică a tatei cu fiecare zi ce trecea. Mama i-a cerut din nou ajutorul lui Chen Mo, care a promis să vadă ce poate face. Am așteptat, dar nu s-a întâmplat nimic. Tăcerea lui însemna cu siguranță că nu reușise să obțină de la soții Ting aprobarea unui tratament medical pentru tata. În disperarea ei, mama s-a dus la Centrala din Chengdu a Rebelilor să-i vadă pe Yan și Yong.

Grupul principal din Colegiul Medical Sichuan făcea parte din „Roșii Chengdu". La acest colegiu era arondat un spital psihiatric și printr-o intervenție de la Centrul „Roșilor Chengdu" tata putea fi primit. Yan și Yong mi-au arătat multă simpatie, dar nu era de-ajuns, trebuiau să-i convingă și pe camarazii lor.

Considerentele umanitare fuseseră condamnate de Mao ca „ipocrizie burgheză" și nu încăpea îndoială că față de „dușmanii de clasă" nu va exista milă. Yan și Yong trebuiau să găsească o motivație politică pentru a-l putea trata pe tata. Din fericire, aveau una bună: tata era persecutat de soții Ting. El putea oferi muniție împotriva acestora, poate chiar putea ajuta la doborârea lor. Iar, ca o consecință, putea ajuta la prăbușirea facțiunii „26 August".

Mai era un motiv. Mao spusese că noile comitete revoluționare trebuiau să conțină atât „oficialități revoluționare", cât și Rebeli și membri ai forțelor armate. Ambele facțiuni „Roșii Chengdu" și „26 August" încercau să găsească oficialități care să-i reprezinte în Comitetul Revolu-

ţionar din Sichuan. În plus, Rebelii începuseră să constate cât de complicată era politica şi ce sarcină chinuitoare era să conduci sistemul administrativ. Aveau nevoie de politicieni competenţi care să-i sfătuiască. Facţiunea „Roşii Chengdu" credeau că tatăl meu era candidatul ideal şi astfel au aprobat tratamentul medical.

Pe de altă parte, ei ştiau că tata fusese denunţat pentru vina de a fi proferat cuvinte grele împotriva lui Mao, a Revoluţiei Culturale şi a lui Madam Mao. Mao îl condamnase. Dar toate acuzele fuseseră lansate de duşmanii lor la gazete de perete în care adevărul şi minciunile se amestecau adesea. Puteau, de aceea, să le ignore.

Astfel că tatăl meu a fost admis în spitalul de boli mentale al Colegiului Medical din Sichuan. Acesta se afla în suburbiile oraşului Chengdu, înconjurat de câmpii fertile de orez. Frunzele de bambus se legănau deasupra zidurilor de cărămidă şi a porţii principale din fier. O a doua poartă izola o curte cu gazon verde — cartierul rezidenţial al doctorilor şi surorilor. La capătul curţii nişte scări de gresie roşie duceau spre latura fără ferestre a unei clădiri de două etaje înconjurată de ziduri solide. Aceste scări constituiau singurul acces în interiorul clădirii — saloanele de psihiatrie.

Cei doi infirmieri care au venit să-l ia pe tata purtau haine obişnuite şi i-au spus că veniseră să-l ducă la un alt miting de demascare. Când s-a văzut la spital, tata s-a zbătut să scape, dar ei l-au tras până sus într-o cămăruţă goală şi au închis uşa în urma lor pentru ca mama şi cu mine să nu vedem cum îl pune într-o cămaşă de forţă. Mi se rupea inima văzând cu câtă brutalitate se purtau cu el, dar ştiam că este spre binele lui.

Medicul psihiatru, dr. Lu, avea treizeci de ani, o figură blândă şi un comportament profesionist. I-a spus mamei că îl va ţine pe tata sub observaţie timp de o săptămână înainte să se pronunţe. La sfârşitul săptămânii a pus diagnosticul de schizofrenie. Tratamentul a constat din şocuri electrice şi injecţii cu insulină pentru care trebuia să fie legat de pat ca să le suporte. După câteva zile a început să-şi recapete sănătatea psihică. Cu lacrimi în ochi, a rugat-o pe mama să intervină pe lângă doctor să-i schimbe tratamentul. „Este atât de dureros", şi vocea l-a lăsat. „E mai rău decât moartea." Dar dr Lu a spus că nu exista altă cale.

Următoarea dată când l-am văzut pe tata, şedea pe pat şi vorbea cu mama, cu Yan şi cu Yong, zâmbeau cu toţii, iar tata râdea chiar şi părea din nou sănătos. A trebuit să mă prefac că trebuie să merg la toaletă ca să nu-mi vadă lacrimile.

La ordinul „Roşilor Chengdu", tata a primit o hrană substanţială şi un infirmier zi şi noapte. Yan şi Yong îl vizitau adesea aducând şi membri ai departamentului tatei care îl simpatizau şi care fuseseră la rândul lor supuşi şedinţelor de demascare de către grupul doamnei Shau. Tata îi plăcea foarte mult pe Yan şi Yong şi, deşi nu era un observator atent, şi-a dat seama că erau îndrăgostiţi şi îi tachina cu mult umor, iar eu vedeam

cum le plăcea și lor. Am simțit că, în cele din urmă, coșmarul trecuse și tatăl meu se restabilea și puteam face față împreună oricăror dezastre.

Tratamentul a durat vreo patruzeci de zile. Pe la mijlocul lui iulie tata era din nou normal. A părăsit spitalul și el și cu mama au fost duși la Universitatea din Chengdu, unde li s-a repartizat un apartament într-o curte separată. La intrare au fost postate gărzi din studenți. Tatei i s-a dat un pseudonim și i s-a spus să nu iasă în curticică în timpul zilei, pentru propria-i siguranță. Mama aducea mâncarea de la o bucătărie specială. Yan și Yong, ca și liderii facțiunii „Roșii Chengdu" îl vizitau în fiecare zi și se purtau cu el cu multă deferență.

I-am vizitat adesea pe părinții mei în noua lor reședință pe o bicicletă împrumutată pentru o oră pe drumurile cu gropi. Tata părea liniștit, spunea întruna cât de recunoscător le era acestor studenți pentru că i-au permis să fie tratat.

După ce se întuneca, avea voie să iasă la aer și făceau lungi plimbări în campusul universității, urmați de la distanță de doi gardieni. Mergeau pe alei îngrădite de tufe de iasomie, ale căror flori împrăștiau un parfum puternic în adierea verii. Parcă trăiau într-un vis senin și liniștit, departe de teroare și violență. Știam că acolo era închisoarea tatei, dar doream să nu trebuiască să iasă niciodată de acolo.

În vara anului 1967, luptele între Rebeli s-au intensificat devenind un soi de război civil pe tot cuprinsul Chinei. Antagonismul dintre facțiunile Rebelilor era cu mult mai înverșunat decât presupusa lor furie împotriva adepților căii capitaliste, deoarece luptau pe viață și pe moarte pentru putere. Kang Sheng, șeful Serviciului Secret al lui Mao și Madam Mao conduceau Autoritatea Revoluției Culturale căutând să stârnească o și mai mare animozitate, prin definirea luptei între facțiuni ca o „extindere a războiului între comuniști și Guomindang" fără însă a specifica ce grupare era a unora și care a altora. Autoritatea Revoluției Culturale a dispus armatei „să-i înarmeze pe Rebeli pentru autoapărare" fără să le spună ce facțiune anume să sprijine. Inevitabil, fiecare unitate a armatei și-a acordat sprijinul în funcție de preferințe.

Forțele armate pregăteau însă deja o revoltă serioasă, deoarece Lin Biao urmărea să-și epureze adversarii și să-i înlocuiască cu oamenii lui. Până la urmă, Mao și-a dat seama că nu-și putea permite să creeze instabilitate în armată și l-a ținut în frâu pe Lin Biao Cu toate acestea, nu părea să se fi decis cu privire la luptele dintre facțiunile Rebelilor. Pe de altă parte, voia ca facțiunile să se împace și să se unească astfel încât să-și poată stabiliza structura puterii sale personale. Pe de altă parte dădea impresia că era incapabil să-și reprime patima lui de a lupta: în timp ce războaie sângeroase se purtau pe tot teritoriul Chinei, spunea: „Nu e un lucru rău să-i lași pe tineri să aibă o practică în mânuirea armelor — nu am avut războaie de atât de mult timp.

În Sichuan, luptele erau foarte violente, în parte deoarece provincia era centrul industriei de armament a Chinei. Tancuri, maşini militare şi artilerie au fost luate direct din liniile de producţie şi din depozite de către amândouă părţile. O altă cauză au constituit-o soţii Ting care voiau să profite ca să-şi elimine adversarii. În Yibin se dădeau lupte violente cu puşti, grenade de mână, mortiere şi militare. Peste o sută de persoane au căzut doar în oraş. În cele din urmă facţiunea „Roşilor Chengdu" a fost obligată să abandoneze oraşul.

Mulţi locuitori au plecat în oraşul învecinat Luzhou, aflat în mâinile „Roşilor Chengdu". Soţii Ting au trimis cinci mii de membri ai grupării „26 August" pentru a ataca oraşul, reuşind să-l captureze, omorând aproape trei sute de civili şi rănind şi mai mulţi.

La Chengdu luptele erau sporadice şi numai cei mai fanatici participau. Dar chiar şi aşa, am văzut defilări cu zeci de mii de Rebeli purtând pe străzi cadavrele însângerate ale celor ucişi în lupte şi alţi oameni trăgând cu puşca pe străzi.

În aceste circumstanţe, gruparea „Roşii Chengdu" i-au adresat tatălui meu trei solicitări: să-şi anunţe sprijinul pentru ei, să le dezvăluie tot ce ştia despre cei doi Ting şi să devină consilierul şi, în cele din urmă, reprezentantul lor în Comitetul Revoluţionar din Sichuan.

Tata a refuzat net. Le-a spus că nu putea sprijini o grupare împotriva celeilalte, nici nu le putea furniza informaţii despre cuplul Ting, deoarece acest lucru ar putea agrava situaţia şi crea şi mai multă animozitate. Le-a mai spus că nu va reprezenta o facţiune în Comitetul Revoluţionar din Sichuan — ba chiar că nu dorea să facă parte din el deloc.

În cele din urmă, atmosfera prietenească s-a degradat. Şefii facţiunii „Roşii Chengdu" erau înverşunaţi. Un grup spunea că nu mai întâlnise niciodată o persoană atât de incredibil de încăpăţânată şi de perversă. Tatăl meu fusese persecutat şi cât pe ce să fie ucis şi totuşi refuza să-i lase să-l răzbune. Îndrăznea să se opună puternicilor Rebeli care îi salvaseră viaţa. A refuzat oferta de a fi reabilitat şi de a reveni la putere. În furia şi exasperarea ce îi cuprinsese, unii au zbierat: „Haide să-i dăm o bătaie bună. Să-i rupem cel puţin câteva oase ca să-i dăm o lecţie!"

Dar Yan şi Yong au intervenit pentru el, ca şi alţii. „Este rar să întâlneşti un caracter ca al lui", a spus Yong. „Nu este drept să-l pedepsim. Nu va ceda chiar dacă este omorât în bătaie. Iar să-l torturăm înseamnă să ne facem toţi de ruşine. Avem de-a face cu un bărbat cu principii."

În pofida ameninţării cu bătaia şi cu toată recunoştinţa pentru aceşti Rebeli, tatăl meu nu şi-a putut călca principiile. Într-o noapte de la sfârşitul lui septembrie 1967, o maşină i-a adus pe amândoi acasă. Yan şi Yong nu-i mai puteau proteja. I-au însoţit pe părinţii mei până acasă, unde şi-au luat rămas-bun.

Iar părinţii mei au căzut imediat în mâinile soţilor Ting şi al grupului dnei Shau. Soţii Ting au anunţat că de atitudinea membrilor conducerii

față de tatăl meu va depinde viitorul lor. Dnei Shau i se promisese o slujbă echivalentă cu cea avută de tatăl meu în „viitorul Comitet Revoluționar din Schuan, cu condiția ca tata să fie distrus definitiv". Iar cei care îi arătaseră simpatie tatei au fost și ei condamnați.

Doi oameni din grupul dnei Shau a venit într-o zi la noi ca să-l ia pe tata pentru un „miting". Mai târziu au revenit și ne-au spus mie și fraților mei să ne duceam la departamentul lui ca să-l aducem înapoi.

L-am găsit rezemat de un zid în curtea departamentului, într-o poziție care dovedea eforturile de a se ține în picioare. Fața îi era umflată și avea pete albăstrui și negre. Capul îi fusese ras pe jumătate cu brutalitate.

Nu avusese loc niciun miting de demascare. După ce ajunsese la birou, fusese aruncat într-o cămăruță unde șase voinici necunoscuți au început să-l lucreze. L-au lovit, au dat cu picioarele în el, în partea de jos a trupului, în special în organele genitale. L-au forțat să înghită apă, i-au turnat și pe nas și apoi l-au călcat pe stomac, ca să-i scoată apa, sânge și excremente. Tatăl meu a leșinat.

Când și-a revenit, torționarii lui dispăruseră. Tatei îi era cumplit de sete. S-a târât afară din încăpere și a băut dintr-o băltoacă din curte, a încercat să se ridice, dar nu se putea ține pe picioare. Membrii grupului dnei Shau erau în curte, dar niciunul n-a ridicat un deget ca să-l ajute.

Mardeiașii proveneau din facțiunea „26 August" din Chonging, situat la circa o sută cincizeci de mile de Chengdu. Avuseseră lupte grele acolo și un tir susținut de artilerie peste Yangtze. „26 August" a fost gonită din oraș și mulți membri au fugit în Chengdu unde unii au fost găzduiți în complexul nostru. Erau cu toții neliniștiți și frustrați și îi spuneau dnei Shau că „îi mâncau pumnii să termine cu viața vegetariană și să guste ceva sânge și carne vie." Și le-a fost oferit tatăl meu.

În noaptea aceea, tata, care nu gemuse niciodată după bătăile suferite, a strigat din cauza durerii insuportabile. În dimineața următoare, fratele meu Jin-ming, în vârstă de paisprezece ani, a dat fuga la bucătăria campusului de îndată ce s-a deschis pentru a împrumuta un cărucior cu care să-l ducă la spital. Xiao-hei, care avea atunci treisprezece ani, a adus un foarfece și i-a tăiat tatei și restul de păr. Când și-a văzut capul complet chel în oglindă, tata a zâmbit trist: „Ce bine. În felul ăsta nu-mi voi mai face griji că mă vor trage de păr data viitoare la mitingul de demascare."

L-am urcat pe tata în cărucior și l-am împins până la un spital ortopedic apropiat. De data aceasta n-am mai avut nevoie de autorizație deoarece suferințele lui nu mai erau de ordin mental. Bolile mentale alcătuiau o sferă foarte sensibilă. Oasele nu aveau culoare ideologică, iar doctorul a fost foarte atent și cald. Când l-am văzut cu câtă delicatețe îl atingea pe tata mi s-a pus un nod în gât. Văzusem mereu lovituri, bătăi, îmbrânceli și foarte puțină blândețe.

Doctorul ne-a spus că avea două coaste rupte, dar nu putea rămâne în spital. Pentru aceasta avea nevoie de o autorizație. Și, în plus, erau prea

multe cazuri grave pentru a i se putea face un loc. Spitalul era plin de răniți în urma mitingurilor de demascare și a luptelor dintre facțiuni. Am zărit un tânăr întins pe o targă cu o treime din cap lipsă. Însoțitorul lui ne-a spus că fusese lovit de o grenadă de mână.

Mama s-a dus din nou la Chen Mo și l-a rugat să intervină pe lângă soții Ting să oprească bătăile. Câteva zile mai târziu, Chen i-a spus mamei că cei doi erau pregătiți să-l „ierte" pe tata dacă ar scrie un articol la gazeta de perete în care să ridice osanale „bunilor conducători" Liu Jie-ting și Zhang Xi-ting. Chen a subliniat că tocmai li se reînnoise sprijinul deplin și explicit al Autorității Revoluției Culturale, iar Chu Enlai declarase că îi considera pe soții Ting „conducători vrednici". Să continui să te opui lor, i-a spus Chen mamei, ar fi ca și cum „ai arunca un ou de o stâncă". Când mama i-a raportat tatei discuția avută, el a spus doar: „Nu există nimic bun de spus despre ei." Mama l-a implorat cu lacrimi în ochi „N-o faci ca să-ți iei slujba înapoi, nici ca să fii reabilitat, o faci ca să-ți salvezi viața! Ce mare lucru este un articol în comparație cu o viață?" „Eu nu-mi voi vinde sufletul", a fost singurul răspuns al tatei.

Timp de mai bine de un an, până la finele anului 1968, tata a fost când în închisoare, când afară, împreună cu cei mai mulți foști conducători ai guvernului regional. Apartamentul nostru a fost supus continuu raziilor și scotocit. Starea de detenție era acum numită „Cursurile de Studiu al Gândirii lui Mao Tze Dong". Presiunile exercitate în aceste „cursuri" erau atât de mari, că mulți s-au umilit în fața soților Ting, alții s-au sinucis. Dar tata n-a cedat niciodată ofertei acestora de a lucra cu ei. Va spune mai târziu cât de mult l-a ajutat faptul că a avut o familie iubitoare. Majoritatea celor care se sinuciseseră o făcuseră după ce familiile lor se lepădaseră de ei. Noi îl vizitam pe tata la închisoare ori de câte ori aveam voie, adică foarte rar, și de fiecare dată când era acasă îl înconjuram cu toată afecțiunea noastră.

Soții Ting știau cât de mult o iubea tata pe mama și au încercat să-l frângă prin ea. Așa că au început să exercite o presiune puternică asupra ei pentru a o forța să-l demaște. Mama avea mult de reproșat tatei: nu o invitase pe bunica la nunta lor, o lăsase să umble pe jos sute de kilometri chinuitori și nu-i arătase înțelegere și simpatie în suferințele ei. La Yibin i-a refuzat internarea într-un spital mai bun când a suferit o naștere grea. Acordase prioritate Partidului și revoluției. Dar mama îl înțelesese și îl respectase pe tata și, mai ales, nu încetase niciun moment să-l iubească. Așa că mai mult ca oricând, acum, când avea necazuri, ea era alături de el. Nicio suferință n-o putea convinge să-l demaște.

Departamentul în care lucra mama nu a dat curs ordinului soților Ting de a o tortura, dar grupul dnei Shau s-a grăbit să-l execute, ca și alte câteva organizații care nu avuseseră nimic a face cu ea. În total, a fost supusă la circa o sută de mitinguri de demascare. Odată a fost dusă la o adunare de zeci de mii de cetățeni în Parcul Poporului din centrul orașului

pentru a fi demascată. Majoritatea participanţilor habar nu aveau cine era mama, iar ea nu era un personaj atât de important încât să merite un astfel de eveniment de masă.

Mama a fost condamnată pentru tot felul de lucruri, printre care şi pentru că tatăl ei fusese general „senior al războiului". Faptul că generalul Xue murise când ea nu împlinise încă doi ani nu a avut nicio importanţă.

In acele zile, fiecare adept al căii capitaliste avea repartizate mai multe comisii pentru a i se investiga trecutul în cele mai mici amănunte, deoarece Mao voia ca povestea vieţii fiecărui om care lucra pentru el să fie verificată perfect. Mama a fost anchetată de patru comisii în momente diferite, ultima fiind compusă din cincisprezece inşi. Aceştia au fost trimişi în toate colţurile Chinei şi abia atunci a aflat şi mama despre vechi prieteni şi rude de care pierduse contactul de ani de zile. Majoritatea anchetatorilor s-au mulţumit să viziteze regiunile şi s-au întors fără să fi găsit ceva incriminant. Unul singur a venit cu o „bombă".

La Jinzhou, în anii '40, dr. Xia închiriase o cameră agentului comunist Yu-wu, şeful mamei mele atunci, când avea sarcina să culeagă informaţii militare şi să le introducă în oraş. Legătura superioară a lui Yu-wu, pe care mama n-o cunoştea atunci, pretindea că lucrează pentru Guomindang. În timpul Revoluţiei Culturale, a fost supus la presiuni cumplite pentru a mărturisi că era spion al Guomindangului şi torturat în mod atroce. În cele din urmă, a „mărturisit", inventând o reţea de spionaj în care l-a inclus şi pe Yu-wu.

Yu-wu a fost şi el torturat cu ferocitate şi pentru a nu incrimina şi pe alţii s-a sinucis tăindu-şi venele. Nu o menţionase însă niciodată pe mama. Echipa de anchetatori a făcut legătura dintre ei şi a pretins că făcea şi ea parte din „reţeaua de spioni".

Astfel a scos la iveală contactul ei cu Guomindangul la vârsta adolescenţei. Toate întrebările care i se puseseră în 1955 au fost reluate, dar de data aceasta nu se aşteptau răspunsuri. Mamei i s-a dat pur şi simplu ordin să admită că fusese spioană a Guomindangului. Degeaba s-a apărat ea spunând că ancheta din 1955 o declarase nevinovată, i s-a răspuns că şeful anchetei de atunci, dl Kuang, fusese el însuşi „un trădător şi un spion al Guomindangului."

Însă dl Kuang fusese închis în tinereţe de Guomindang, care promisese să-i elibereze pe comuniştii ilegalişti arestaţi dacă semnau o retractare publicată în gazeta locală. La început, atât el cât şi camarazii săi au refuzat, dar Partidul le-a cerut să accepte. Li s-a spus că Partidul avea nevoie de ei şi că nu le păsa de „declaraţiile anticomuniste", nesincere. Dl Kuang a îndeplinit ordinul şi a fost eliberat.

Şi mulţi alţii au făcut acelaşi lucru. Se menţionează un caz celebru din 1936, când şaizeci şi unu de comunişti întemniţaţi au fost eliberaţi în acest fel. Ordinul de eliberare fusese dat de Comitetul Central al

Partidului și datorită lui a fost semnat de Liu Shaogi. Unii dintre cei eliberați au devenit lideri de vârf ai guvernului comunist, vicepremieri, miniștri și prim-secretari ai regiunilor. În timpul Revoluției Culturale, Madam Mao și Kang Sheng au declarat că erau cu toții „șaizeci și unu de mari trădători și spioni". Verdictul lor a fost sprijinit de Mao personal și toți acești oameni au fost supuși la torturi inimaginabile. Chiar și cunoștințe vagi ale lor au avut probleme mari.

Ca urmare, sute de mii de foști activiști ilegaliști și contactele lor, unii dintre cei mai curajoși bărbați și femei care luptaseră pentru o Chină comunistă, au fost învinuiți ca „trădători și spioni" și au suferit detenție, mitinguri de demascare brutale și tortură. Potrivit unui raport oficial de mai târziu, în provincia Yunnam, alăturată Sichuanului, au murit peste paisprezece mii de oameni, în provincia Nebei din jurul Pekingului, optzeci și patru de mii au fost întemnițați și torturați și au murit mii. Mama a aflat cu ani mai târziu că primul ei prieten, vărul Hu, s-a aflat printre ei. Ea crezuse că fusese executat de Guomindang, dar tatăl lui îl scosese din închisoare dând în schimb lingouri de aur. Nimeni nu a vrut însă să-i spună mamei cum a murit.

Dl Kuang a căzut sub aceeași acuzație. A fost torturat, a încercat fără succes să se sinucidă, iar faptul că o declarase nevinovată pe mama în 1956 a fost considerat ca dovedind tocmai „vina" ei. Ea și-a petrecut următorii doi ani, de la sfârșitul lui 1967 până în octombrie 1968, în diverse forme de detenție, în condiții depinzând în largă măsură de gardieni. Unii se purtau mai blând cu ea, dacă erau singuri. Una dintre gardiene, soția unui ofițer militar, i-a procurat medicamente pentru hemoragiile ei. I-a cerut și soțului ei, care avea acces la depozitele privilegiate de alimente, să-i procure mamei săptămânal lapte, ouă și carne de pui.

Datorită acestor gardiene cu suflet, mama a primit în mai multe rânduri permisiunea să vină acasă pentru câteva zile. Dar când soții Ting au aflat, gardienele omenoase au fost înlocuite cu altele, cu fețe acre, pe care mama nu le cunoștea, și care au chinuit-o și au torturat-o din pură plăcere. Când aveau chef, o puneau pe mama să stea ore întregi în curte frântă în două, iar iarna o forțau să îngenuncheze în apă rece până ce leșina. De două ori au așezat-o pe „banca tigrului". Aceasta era o bancă îngustă, pe care mama trebuia să stea cu picioarele întinse în fața ei, cu torsul legat de un stâlp și pulpele legate de bancă în așa fel încât să nu-și poată mișca sau îndoi picioarele. După aceea i se puneau cărămizi sub călcâie. Intenția era să i se rupă genunchii sau șoldurile. Cu douăzeci de ani în urmă, la Jinzhou, fusese amenințată cu acest fel de tortură în închisoarea Guomindangului. Gardianca trebuia să renunțe la „banca tigrului" deoarece avea nevoie de oameni care să o ajute să împingă cărămizile; au ajutat-o de câteva ori, dar apoi au refuzat să mai coopereze. Ani mai târziu, gardianca a fost diagnosticată ca psihopată și, în prezent, se află într-un spital psihiatric.

Mama a semnat multe „confesiuni“, recunoscând că a fost adepta unei „căi capitaliste“. Dar a refuzat să-l denunţe pe tata şi a respins toate acuzaţiile de „spionaj“, deoarece era convinsă că ar duce în mod inevitabil la incriminarea altora.

În timpul detenţiei ei, nu am primit prea des aprobarea să o vizităm şi nici măcar nu ştiam unde se află. Rătăceam pe străzile din apropierea posibilelor locaţii în speranţa de a o putea zări.

Într-o perioadă a fost deţinută într-o sală de cinema părăsită, de pe principala arteră comercială. Acolo aveam voie din când în când să-i trimitem un pachet printr-un gardian sau s-o vedem pentru câteva minute, dar niciodată singură. Când era de serviciu vreun gardian mai sever, şedeam sub privirile lui îngheţate. Într-o zi din toamna anului 1968 m-am dus acolo să-i dau un pachet, dar mi s-a spus că nu putea fi primit. Nu mi s-a dat niciun motiv, dar mi s-a spus să nu-i mai trimitem nimic. Când a auzit, bunica a leşinat; credea că mama murise.

Era insuportabil să nu ştim ce i se întâmplase mamei. M-am hotărât să-l iau de mână pe frăţiorul meu de şase ani, Xiao-fang, şi ne-am dus la fostul cinematograf. Am patrulat în faţa porţii de intrare. Am cercetat cu privirea ferestrele de la etajul al doilea. In disperare am început să zbierăm continuu „Mamă! Mamă!“. Trecătorii ne priveau, dar noi nu le dădeam atenţie. Nu voiam decât s-o vedem. Fratele meu a început să plângă. Dar mama tot n-a apărut.

După mulţi ani, mama ne-a mărturisit că ne auzise. De fapt, gardianca ei psihopată întredeschisese geamurile ca să ne audă vocile. Iar mamei i s-a spus că dacă era de acord să-l denunţe pe tata şi să recunoască activitatea de spioană în slujba Guomindangului, putea să ne vadă numaidecât. „În caz contrar, i-a spus gardianca, s-ar putea să nu mai ieşi vie din această clădire.“ Dar mama a refuzat în continuare. În tot acest timp îşi înfigea unghiile în palme ca să-şi oprească lacrimile.

21

„Cărbunele aruncat pe zăpadă"

Fraţii şi prietenii mei
(1967–1968)

Pe toată durata anilor 1967 şi 1968, când s-a luptat să-şi instaureze sistemul de putere personală, Mao şi-a ţinut victimele, printre care şi părinţii mei, într-o stare de nesiguranţă şi de suferinţă. Teroarea umană nu-l preocupa pe Mao. Oamenii existau doar ca instrumente ale planurilor strategice. Cu toate acestea, scopul lui nu era genocidul şi, de aceea, familia mea, ca multe alte victime, nu a fost lăsată să moară de foame. Părinţii îşi primeau încă regulat salariile în fiecare lună, deşi nu numai că nu mai prestau nicio muncă, dar mai erau încă demascaţi şi torturaţi. Cantina principală a complexului funcţiona normal, pentru a le permite Rebelilor să-şi vadă de „revoluţia" lor, iar noi, ca şi familiile altor adepţi ai căii capitaliste, eram hrăniţi. Mai mult, primeam aceleaşi raţii ca şi orice alt rezident al oraşelor.

Cea mai mare parte a populaţiei urbane era ţinută „mobilizată" pentru revoluţie. Mao voia ca populaţia să lupte, dar şi să trăiască. I-a asigurat protecţie lui Chu Enlai, un premier extrem de capabil, şi astfel economia a continuat să funcţioneze. Ştia şi că avea nevoie de un administrator la fel de capabil în rezervă în cazul în care i se întâmpla ceva lui Chu, aşa că l-a menţinut şi pe Deng Xiaoping sub o relativă protecţie. Ţara nu trebuia lăsată să se prăbuşească complet.

Dar pe măsură ce revoluţia îşi urma cursul, sectoare importante ale economiei au început să nu mai funcţioneze. Populaţia urbană a crescut cu mai multe zeci de milioane, dar nu a existat o preocupare pentru a-i asigura noi locuinţe sau alte servicii. Aproape toate produsele, de la sare, pastă de dinţi şi hârtie igienică, până la alimente şi articole de îmbrăcăminte, fie erau raţionalizate, fie dispăruseră complet. În Chengdu nu mai exista zahăr de un an, şi nu văzusem o bucată de săpun de şase luni.

Începând din iunie 1966, nu mai funcţionau nici şcolile. Profesorii fuseseră în majoritatea lor demascaţi, iar cei care scăpaseră îşi organizau propriile lor grupuri de Rebeli.

Întreruperea şcolilor însemna şi suspendarea oricărei forme de control. Dar ce am fi putut face cu libertatea noastră? În realitate, nu mai erau cărţi, nici muzică, nici filme sau teatre, nici muzee sau ceainării, adică niciun mijloc de a ne ţine ocupaţi — cu excepţia jocului de cărţi care, deşi nu era permis oficial, înregistrase o revenire spectaculoasă. Spre deosebire de alte revoluţii, în revoluţia lui Mao nu aveam nimic de făcut. De bună seamă că „ocupaţia" de membru în Gărzile Roşii a devenit o ocupaţie cu normă întreagă pentru mulţi tineri. Singurul mod în care îşi puteau manifesta energia şi frustrarea erau însă demascările brutale şi înfruntările verbale şi fizice dintre diferitele grupări.

Înrolarea în Gărzile Roşii nu era obligatorie. În urma dezintegrării sistemului de partid, a slăbit şi controlul asupra indivizilor şi mare parte a populaţiei a fost lăsată în pace. Mulţi cetăţeni au rămas fără ocupaţie şi au stat acasă să lenevească, cu consecinţa că au izbucnit tot felul de certuri mărunte. Oameni care în perioada dinaintea Revoluţiei Culturale erau politicoşi şi prestau servicii ireproşabile, acum deveniseră ursuzi şi morocănoşi. Devenise obişnuit să-i vezi certându-se pe stradă cu vânzători din magazine, cu şoferii de pe autobuze, cu trecătorii. Altă consecinţă a fost că, nemaiexercitându-se niciun control al naşterilor, s-a produs o avalanşă de naşteri. În timpul Revoluţiei Culturale, populaţia a crescut cu două sute de milioane.

Către sfârşitul anului 1966, fraţii mei adolescenţi şi cu mine am hotărât că ne săturasem să mai fim Gărzi Roşii. Copiii din familii condamnate trebuiau să „tragă linia" între ei şi părinţii lor, ceea ce au făcut mulţi dintre ei. Una din fiicele preşedintelui Liu Shaogi a scris la gazeta de perete texte în care „îl expunea" pe tatăl ei. Am cunoscut copii care şi-au schimbat numele de familie ca să demonstreze că se lepădaseră de taţii lor, alţii care nu şi-au vizitat niciodată părinţii în închisoare şi unii care au luat parte la mitingurile de demascare a părinţilor lor, vorbind împotriva lor.

Odată, când era supusă la presiuni inimaginabile pentru a divorţa de tata, mama ne-a întrebat ce părere avem. Dacă îl susţineam, însemna că puteam deveni „negri"; văzusem la ce discriminări şi chinuri puteam fi supuşi. I-am spus că vom ţine cu el, orice s-ar întâmpla. Mama ne-a spus că-i pare bine şi că este mândră de noi. Devotamentul pentru părinţii noştri a crescut pentru că le împărtăşeam suferinţele, dar şi pentru că îi admiram pentru integritatea şi curajul lor, şi din cauză că îi uram pe torţionarii lor. Simţeam deja un alt fel de respect şi de dragoste pentru părinţii noştri.

Am crescut şi ne-am maturizat repede. Nu aveam rivalităţi, nici ciorovăieli, nici resentimente, nu ne-au preocupat niciuna dintre problemele — şi plăcerile — adolescenţei. Revoluţia Culturală ne-a distrus ado-

lescenţa şi ne-a aruncat direct în vârsta matură înainte să fi împlinit douăzeci de ani.

La paisprezece ani, dragostea pentru părinţii mei atinsese o intensitate pe care n-aş fi resimţit-o în circumstanţe normale. Întreaga mea existenţă se desfăşura în jurul lor. În scurtul interval de timp pe care îl petreceam acasă, cercetam dispoziţia în care se aflau şi încercam să-i distrez, iar cât au fost la închisoare, mergeam întruna la Rebeli să le solicit permisiunea de a-i vizita, în pofida atitudinii lor disprețuitoare. Uneori obţineam doar câteva minute, şi acestea în prezenţa gardienilor. În acele cazuri nu le spuneam decât cât de mult îi iubeam. Foştii membri ai guvernului din Sichuan şi ai Districtului Răsăritean al oraşului Chengdu ajunseseră să mă cunoască bine, dar devenisem şi o continuă sursă de iritare pentru torţionarii părinţilor mei, care mă detestau pentru că nu-mi era frică de ei. Odată dna Schau a zbierat la mine scoasă din sărite că „mă uitam drept prin ea". De furie au inventat tot felul de acuzaţii scrise la gazetele de perete, pretinzând că „Roşii" din Chengdu îi administraseră medicamente tatălui meu, fiindcă eu îl sedusesem pe Yong.

Când nu eram cu părinţii mei, îmi petreceam orele libere în mijlocul prietenilor. După ce am revenit de la Peking în decembrie 1966, am stat o lună într-o unitate de întreţinere tehnică a avioanelor din afara oraşului împreună cu Durdulia şi cu Ching-ching, o prietenă de-a ei. Simţeam nevoia să ne ocupăm timpul cu ceva şi cel mai important lucru pe care-l puteam face, după indicaţiile lui Mao, era să mergem în fabrici şi să provocăm acte de rebeliune împotriva adeptelor căii capitaliste. Revoltele cuprindeau prea încet întreprinderile faţă de planurile lui Mao.

Singura acţiune pe care noi trei am reuşit s-o provocăm a fost să atragem atenţia câtorva tineri din defuncta echipă de basket a fabricii. Ne-am plimbat multe nopţi pe drumuri de ţară cu ei, savurând parfumul florilor de fasole timpurie. Curând însă, cum suferinţele părinţilor mei deveneau tot mai grele, m-am întors acasă, părăsind pentru totdeauna indicaţiile lui Mao şi implicarea mea în Revoluţia Culturală.

Prietenia mea cu Durdulia, Ching-ching şi jucătorii de basket a dăinuit însă. Din cercul nostru făceau parte şi sora mea, Xiao-fang, şi mai multe foste colege de şcoală. Erau toate mai mari decât mine. Ne întâlneam în casa uneia dintre noi şi ne petreceam acolo toată ziua, uneori şi noaptea, neavând altceva de făcut. Purtam discuţii nesfârşite despre preferinţele băieţilor faţă de fiecare dintre noi. Căpitanul echipei, un băiat chipeş de nouăsprezece ani, Sai, era subiectul favorit al speculaţiilor. Fetele se întrebau dacă mă plăcea mai mult pe mine sau pe Ching-ching. El era reticent şi rezervat, dar Ching-ching nu-şi ascundea preferinţele. De fiecare dată când ne întâlneam cu el, ea îşi spăla şi pieptăna cu grijă părul care îi ajungea la umeri, îşi călca şi modifica îmbrăcămintea ca să pară mai modernă şi mergea până la a se pudra, ruja şi a-şi accentua sprâncenele cu un creion. Iar noi o tachinam fără răutate.

Adevărul este că şi eu eram atrasă de Sai. Simţeam cum îmi bate inima ori de câte ori mă gândeam la el, iar adesea mă trezeam noaptea înfierbântată pentru că îmi apăruse în somn. Îi şopteam numele şi vorbeam cu el în gând ori de câte ori îmi era frică de ceva sau eram îngrijorată Dar niciodată nu i-am mărturisit ceva lui sau altora, nici măcar mie însămi. Fantazam doar timid în legătură cu el fiindcă părinţii îmi dominau viaţa şi gândurile şi orice alt interes sentimental îl alungam, mi se părea neloial. Revoluţia Culturală mă lipsise, sau mă apărase de viaţa normală a fetelor cu supărările, toanele şi prieteniile lor cu băieţi.

Dar nu eram cu totul lipsită de vanităţi, de dorinţa de a fi la modă, de a mă deosebi, aşa că mi-am cusut petice mari vopsite în albastru şi cu desene abstracte pe genunchii şi pe fundul pantalonilor mei de un gri decolorat. Prietenele au râs de mine când m-au văzut, iar bunica a fost scandalizată şi a protestat: „Nicio altă fată nu se îmbracă aşa." Dar eu n-am cedat, nu încercam să mă fac mai frumoasă, voiam doar să fiu diferită.

Într-o zi, una dintre prietenele mele ne-a povestit că părinţii ei, amândoi distinşi actori, s-au sinucis nemaiputând suporta şedinţele de demascare. Nu mult după aceea, am aflat că fratele altei fete se omorâse. Era student la Colegiul de Aeronautică din Peking şi fusese denunţat împreună cu alţi colegi că încercase să organizeze un partid anti-Mao. El se aruncase pe fereastră de la etajul al treilea când a venit poliţia să-l aresteze. Unii dintre colegii săi „conspiratori" au fost executaţi, alţii au primit condamnări pe viaţă, pedepse obişnuite pentru orice încercare de a organiza o opoziţie, ceea ce era rar. Dar tragedii de acest fel făceau parte din viaţa noastră de fiecare zi.

Familiile Durduliei, a lui Ching-ching şi ale altor câteva fete n-au avut de suferit. Au rămas prietenele mele. Din fericire n-am fost hărţuite de torţionarii părinţilor mei, care nu aveau cum să-şi extindă puterea până şi asupra prietenelor copiilor lor. Dar nici prietenele mele nu erau scutite de riscuri pentru faptul că nu înotau în direcţia curentului. Ele făceau parte din milioanele de tineri care încă mai considerau sacru codul chinez tradiţional al loialităţii — „cărbunele aruncat pe zăpadă". Iar faptul că erau alături de mine m-a ajutat să trec prin anii cei mai răi ai Revoluţiei Culturale.

Ajutorul lor s-a dovedit şi practic, nu numai moral. Către sfârşitul lui 1967, „Roşii Chengdu" au început să atace complexul în care locuiam, controlat de gruparea „26 August" şi, ca urmare, blocul nostru de apartamente a devenit o fortăreaţă. Nouă ni s-a ordonat să ne mutăm din apartamentul nostru de la etajul trei în nişte camere de la parterul blocului alăturat.

În acel timp părinţii erau în detenţie. Departamentul tatei, care, în mod normal ar fi trebuit să se ocupe de mutarea noastră, ne-a dat doar ordinul de evacuare. Deoarece nu existau firme pentru mutat mobilierul, fără ajutorul prietenilor, familia mea n-ar mai fi avut nici măcar un pat.

Şi totuşi, n-am luat cu noi decât mobilele strict necesare, lăsând pe loc bibliotecile grele ale tatălui meu: nu le puteam nici mişca din loc, darmite să le cărăm jos pe scări.

Camerele noastre se aflau într-un apartament deja ocupat de familia altor adepţi ai căii capitaliste, care au primit ordinul să ne elibereze jumătate din el. Toate apartamentele au fost reorganizate în felul acesta, astfel încât cele de la etajele superioare să fie folosite ca posturi de comandă. Sora mea şi cu mine împărţeam o cameră şi trebuia să ţinem închisă fereastra care dădea în curtea interioară din cauza putorii care pătrundea de la canalizarea înfundată. Noaptea auzeam somaţii din afara zidului complexului şi împuşcături răzleţe. Într-o noapte m-am trezit cu un zgomot de sticlă spartă: un glonte pătrunsese prin fereastră şi se înfipsese în peretele din faţă. Ciudat, dar nu mi-a fost frică. După toate ororile prin care trecusem, un glonte nu mă mai impresiona.

Ca să-mi găsesc o ocupaţie, am început să scriu versuri în stil clasic. Primul poem care m-a mulţumit l-am scris în ziua în care împlineam şaisprezece ani, 25 martie 1968. N-am avut parte de nicio sărbătorire, amândoi părinţii erau la închisoare. În noaptea aceea, pe când stăteam în pat ascultând împuşcăturile şi microfoanele Rebelilor urlând diatribe care îţi îngheţau sângele în vine, am ajuns la un punct de cotitură. Mi se spusese mereu — şi crezusem — că trăiam în paradisul pe pământ, China socialistă, în timp ce lumea capitalistă era iadul. Acum îmi puneam întrebarea: dacă acesta e paradisul, cum este atunci iadul? M-am hotărât că trebuia să văd cu ochii mei dacă mai există un loc mai plin de suferinţe. Pentru prima oară, am devenit conştientă că uram regimul în care trăiam şi că tânjeam după o alternativă.

Cu toate acestea, în subconştient evitam să-l numesc pe Mao. Încă de când eram copil, făcuse parte din viaţa mea. El era idolul, zeul, inspiraţia. Scopul vieţii mele fusese fixat în numele lui. Cu vreo doi ani mai înainte aş fi fost fericită să mor pentru el. Deşi puterea lui magică ce mă luase în stăpânire dispăruse, persoana lui era încă sacră şi de necontestat. Chiar şi în acele momente nu-l negam.

Aceea era starea în care am compus poemul. Am scris despre moartea trecutului meu îndoctrinat, dar inocent, asemănând-o cu frunzele moarte smulse din copaci de un vârtej şi purtate într-o lume de unde nu mai exista întoarcere. Am descris dezorientarea mea în faţa unei lumi noi, neştiind ce şi cum să gândesc. Era un poem în care bâjbâiam în întuneric, căutând ceva.

Am pus poemul pe hârtie şi şedeam întinsă în pat recitându-l în gând, când am auzit bătăi în uşă. Mi-am dat imediat seama că era vorba de o nouă razie. Dna Shau făcuse mai multe razii în apartamentul nostru, cu care ocazie luaseră „articole de lux burgheze", cum ar fi îmbrăcămintea elegantă a bunicii din perioada pre-comunistă, mantoul manciurian îmblănit al mamei, costumele tatei — chiar dacă erau în stil maoist. Mi-au

confiscat până și pantalonii mei de lână. Revenea mereu încercând să găsească „probe" împotriva tatei. Mă obișnuisem să văd locuința noastră răvășită și întoarsă cu susul în jos.

Am fost cuprinsă de spaimă, la gândul că mi-ar putea găsi poemul. La primele atacuri împotriva lui tata o rugase pe mama să-i ardă poemele, deoarece știa că scrierile, orice scriere putea fi interpretată în defavoarea autorului ei. Dar mama n-a avut inima să le distrugă pe toate și a păstrat câteva care îi fuseseră dedicate ei. Și tocmai acestea l-au costat mai multe mitinguri brutale de demascare.

Într-unul din poeme, tata s-a autoironizat pentru că nu reușise să se urce până în vârful unui munte. Dna Shau și camarazii ei l-au acuzat că „se lamenta pentru ambiția lui frustrată de a nu putea uzurpa conducerea supremă a Chinei".

În alt poem și-a descris munca de noapte:

Lumina strălucește mai albă pe măsură ce noaptea devine mai întunecată,
Pana mea se zorește în întâmpinarea zorilor...

Rebelii au pretins că se referea la China socialistă ca la o „noapte întunecată" și că lucra cu pana pentru a întâmpina zorile „albe" — o revenire a Guomindangului (albul era culoarea contrarevoluției). În acel moment astfel de interpretări ridicole date scrierilor cuiva era lucru obișnuit. Mao, care aprecia poezia clasică, n-a luat nicio măsură ca să pună capăt acestei situații imposibile. Să fii poet devenise o ocupație foarte periculoasă.

Când au început bătăile în ușă, am dat fuga la toaletă și m-am încuiat acolo în timp ce bunica îi deschidea dnei Shau și detașamentului polițienesc ce o însoțea. Cu mâini tremurătoare am reușit să rup poemul în bucățele, să le arunc în closet și să trag apa. Am cercetat podeaua să nu fi rămas vreo bucățică, să mă trădeze. Dar hârtiuțele nu au dispărut imediat, a trebuit să mai trag o dată apa. Rebelii ajunseseră deja la ușa toaletei și băteau în ușă ordonându-mi să ies imediat. Nu le-am răspuns.

Nu numai eu am avut parte de sperietură în acea noapte, ci și fratele meu, Jin-ming. Chiar de când începuse Revoluția Culturală, el frecventa o piață neagră specializată în cărți. Instinctul comercial al chinezilor este atât de puternic încât pieței negre, cea mai importantă *bete noire* capitalistă a lui Mao, supraviețuise controlului la sânge al Autorității Revoluției Culturale.

În centrul orașului, în mijlocul principalei artere comerciale, se afla o statuie de bronz a lui Sun Yat-sen, conducătorul revoluției din 1911, care răsturnase două mii de ani de guvernare imperială. Statuia fusese ridicată înaintea venirii la putere a comuniștilor. Mao nu prea suporta alți lideri revoluționari înainte de el, și deci nici pe Sun. Dar era înțelept din punct

de vedere politic să accepte tradiţia, aşa că statuia a rămas pe loc, iar micul teren din jur a devenit o pepinieră. Atunci când a izbucnit Revoluţia Culturală, Gărzile Roşii au atacat emblemele lui Sun Yat-sen până când Chu Enlai a emis un ordin pentru protejarea lui şi statuia a rămas în picioare, deşi pepiniera a fost abandonată, fiind decretată semn de „decadenţă burgheză". Iar când Gărzile Roşii au început să facă razii în locuinţele cetăţenilor şi să le ardă cărţile, un mic grup s-a adunat pe acest teren părăsit pentru a valorifica volumele care scăpaseră de la rug. Tot felul de oameni se găseau acolo: Gărzi Roşii care urmăreau să facă ceva parale aducând la vânzare cărţile pe care tot ei le confiscaseră; întreprinzători care miroseau o sursă de câştig; intelectuali care nu voiau să le fie arse cărţile, dar le era frică să le păstreze; iubitorii de cărţi. Cărţile ce se găseau pe această „piaţă" fuseseră publicate şi aprobate de regimul comunist dinaintea Revoluţiei Culturale. În afară de clasicii chinezi, se publicaseră operele lui Shakespeare, Dickens, Byron, Shelley, Shaw, Thackeray, Tolstoi, Dostoievski, Turgheniev, Cehov, Ibsen, Balzac, Maupassant, Flaubert, Dumas, Zola, şi mulţi alţi clasici ai literaturilor lumii. Chiar şi eroul lui Conan Doyle, Sherlock Holmes, fusese un mare favorit.

Preţul cărţilor varia în funcţie de o mulţime de factori. Dacă aveau ştampila unei librării, majoritatea cumpărătorilor le evitau, guvernul comunist avea o reputaţie bine stabilită de control şi ordine, încât oamenii nu voiau să rişte să fie găsiţi cu obiecte din proprietatea statului deţinute în mod ilegal, care le-ar fi atras pedepse severe. Aşa că preferau să cumpere cărţi din bibliotecile particulare fără ştampile de identificare. Romanele în care existau pagini erotice erau la mare căutare şi obţineau preţurile cele mai mari, dar erau şi cele mai periculoase. Romanul *Le Rouge et le Noir* de Stendhal, considerat erotic, costa echivalentul salariului mediu pe două săptămâni.

Jin-ming vizita zilnic această piaţă neagră. Capitalul iniţial îl obţinuse de la o prăvălie care vindea hârtie reciclată, căreia cetăţenii temători îşi vindeau colecţiile sub denumirea de deşeuri de hârtie. Jin-ming l-a îmbrobodit pe vânzător şi a cumpărat o mulţime de astfel de cărţi, pe care le-a revândut la preţuri mult mai mari. A cumpărat în continuare tot mai multe cărţi de pe piaţa neagră, le-a citit, le-a vândut şi a cumpărat altele.

Între declanşarea Revoluţiei Culturale şi finele anului 1968, prin mâinile lui au trecut cel puţin o mie de cărţi. Citea câte una sau două pe zi. N-a îndrăznit să păstreze mai mult de o duzină pentru el, dar şi acestea trebuiau ascunse cu grijă. Una din ascunzătorile lui a fost un turn de apă abandonat din curtea complexului, până când o aversă puternică i-a distrus un stoc din cărţile lui favorite, printre care cartea lui Jack London *Chemarea sălbăticiei.* Câteva cărţi le păstra acasă ascunse în saltele şi într-un colţ al cămării. Într-o noapte, cu ocazia unei razii, avea *Roşu şi Negru* ascunsă în pat, dar — ca întotdeauna — rupsese coperţile cărţii şi

le înlocuise cu acelea ale *Operelor alese* ale lui Mao Tze Dong şi dna Shau şi camarazii ei n-au examinat cartea.

Jin-ming nu s-a mulţumit însă doar la comerţul cu cărţi, ci s-a ocupat şi cu alte produse cerute pe piaţa neagră. Nici pasiunea lui pentru ştiinţă n-a scăzut. Pe vremea aceea, singura piaţă neagră din Chengdu, specializată în obiecte tehnice, comercializa semiconductori pentru radiouri; această ramură avea succes deoarece „răspândea cuvintele Preşedintelui Mao". Jin-ming a cumpărat piese şi şi-a construit radiouri pe care le-a vândut la preţuri bune, a mai cumpărat şi alte piese pentru adevăratul lui obiectiv: să testeze o serie de teorii în fizică pentru care căuta o rezolvare.

Ca să facă rost de bani pentru experienţele lui, a comercializat şi insigne cu portretul lui Mao. Multe fabrici încetaseră producţia de insigne din aluminiu cu chipul lui Mao. Colecţionarea de orice fel de obiecte, printre care mărci poştale şi picturi, a fost condamnată ca „obicei burghez". Atunci instinctul foarte dezvoltat de colecţionar al chinezilor s-a îndreptat către acest obiect — deşi nu se putea opera decât clandestin. Jin-ming a realizat o mică avere. Marele Cârmaci n-a ştiut niciodată că până şi imaginea capului său devenise o proprietate pentru speculanţii capitalişti, exact ceea ce se străduise el atât de mult s-o stârpească.

Au fost şi multe incidente periculoase. Adesea camioane încărcate cu Rebeli soseau la faţa locului, blocau străzile din jur şi puneau mâna pe toţi suspecţii. Uneori îşi trimiteau spioni, care se prefăceau interesaţi să cumpere. Se auzea apoi un fluierat şi toţi negustorii erau luaţi ca din oală, bunurile le erau confiscate şi, de regulă, erau şi bătuţi. O altă pedeapsă obişnuită era „sângerarea" — înţeparea în fese. Unii erau chiar torturaţi, alţii ameninţaţi cu pedepse duble dacă nu încetau. Dar cei mai mulţi reveneau mereu, şi mereu.

Cel de-al doilea frate, Xiao-hei, avea doisprezece ani la începutul anului 1967. Neavând ce face, a fost atras într-o gaşcă de cartier, din acelea care nu existau înainte de Revoluţia Culturală, dar care acum apăruseră peste tot. Gaşca era denumită „doc", iar liderul era „timonierul". Toţi ceilalţi erau „fraţi" şi aveau câte o poreclă, de obicei în legătură cu animalele: „Câine slab" dacă băiatul era slăbănog; „Lupul cenuşiu", dacă avea o buclă cenuşie. Xiao-hei a primit porecla de „Copita neagră", deoarece *hei* însemna „negru" şi pentru că era brunet şi negricios, era iute de picior când avea de făcut comisioane — una din sarcinile lui — fiind cel mai tânăr din membrii găştii.

La început, gangsterii l-au tratat cu consideraţie, pentru că nu avuseseră printre ei copii de înalţi funcţionari. În general, membrii găştilor de cartier proveneau din familii sărace şi părăsiseră şcoala înainte de revoluţie. Familiile lor nu constituiau ţinte ale revoluţiei, care nici nu prezenta vreun interes pentru ei.

Printre ei, unii se străduiau să-i imite pe copiii înalţilor funcţionari, neţinând seama de faptul că părinţii acestora fuseseră înlăturaţi. În epoca

în care fuseseră Gărzi Roşii, aceşti copii purtau cu precădere vechi uniforme ale armatei comuniste, deoarece erau singurii care şi le puteau procura prin părinţii lor. Unii băieţi ai străzii au găsit astfel de uniforme prin intermediul pieţei negre şi le-au vopsit în verde, dar le lipsea ţinuta arogantă a elitei, iar nuanţa de verde nu era cea mai potrivită. Nu s-au ales decât cu zeflemeli de la adevăraţii copii ai funcţionarilor superiori şi cu porecla din partea prietenilor de „pseudo".

După un timp, copiii înalţilor funcţionari au început să poarte jachete şi pantaloni bleumarin. Deşi majoritatea populaţiei purta haine albastre, a lor avea o nuanţă deosebită, diferită pentru jachetă şi pentru pantaloni. După ce au stabilit aceste semne distinctive, băieţii şi fetele de altă origine trebuiau să aibă grijă să nu-i imite ca să nu fie trataţi drept „pseudo". Aceeaşi distincţie se aplica la încălţăminte: căputa din pânză neagră şi tălpile de plastic alb şi o bandă de plastic albă între ele.

Unii membri ai găştilor şi-au stabilit un stil propriu. Sub haină purtau mai multe rânduri de cămăşi şi scoteau gulerele afară. Cu cât scoteau afară mai multe gulere cu atât erau consideraţi mai eleganţi. Adesea Xiao-hei purta şase sau şapte cămăşi sub jachetă — şi chiar două în timpul arşiţei verii. Pantalonii de joging trebuiau să apară de sub pantalonii mai scurţi. Mai era la modă să poarte bascheţi fără şireturi, caschete militare cu benzi de carton vârâte înăuntru ca să pară mai impozante.

Una din ocupaţiile principale ale „fraţilor" lui Xiao-hei era furtul. Pe orice puneau mâna, prada trebuia adusă timonierului care o împărţea în mod egal între ei. Lui Xiao-hei îi era prea frică să fure, dar fraţii îi dădeau şi lui partea.

Furtul era foarte larg răspândit în timpul Revoluţiei Culturale, aveau mai ales succes hoţii de buzunare şi de biciclete. Aproape toţi cunoscuţii mei au fost păgubiţi cel puţin o dată. Cât despre mine, la fiecare drum pentru cumpărături fie mi se fura portofelul, fie îi auzeam pe alţii strigând „hoţii!" Poliţia, care era şi ea împărţită în facţiuni, supraveghea strada numai de formă.

Când, în 1970, au venit în China primii străini în număr mare, mulţi au fost impresionaţi de „curăţenia morală" a societăţii: o şosetă aruncată îşi urmărea posesorul o mie de kilometri de la Peking la Guangzhou, spălată şi împăturită, şi depusă în camera de hotel respectivă. Vizitatorii nu şi-au dat niciodată seama că numai străinii şi chinezii sub strictă supraveghere se bucurau de o atare atenţie şi că nimeni n-ar fi îndrăznit să fure de la un străin pentru că şi pentru o batistă riscai pedeapsa cu moartea. Şoseta spălată şi împăturită nu avea nicio relevanţă pentru adevărata stare a societăţii: făcea doar parte din teatrul pe care îl juca regimul.

„Fraţii" lui Xiao-hei mai aveau o obsesie: să fugă după fete. Cei de doisprezece–treisprezece ani, ca fratele meu, erau prea timizi să se lege de fete, aşa că deveniseră mesagerii băieţilor mai mari şi le transmiteau fetelor scrisori de dragoste pline de greşeli gramaticale. Xiao-hei se

prezenta la ușa fetei rugându-se să-i deschidă chiar ea și nu tatăl sau fratele mai mare, care l-ar fi plesnit cu siguranță. Uneori, când îi era mai frică, împingea scrisoarea pe sub ușă.

Dacă fata respingea propunerea, puștii deveneau unealta de răzbunare a îndrăgostitului refuzat și trebuiau să facă scandal în fața casei fetei și să aprindă artificii sub fereastra ei. Când fata ieșea din casă, o scuipau, îi strigau injurii, îi scuturau degetul mijlociu în față, îi zbierau cuvinte murdare pe care nici ei nu le înțelegeau. Termenii chinezești injurioși pentru femei erau: „suveică" (pentru forma organelor genitale) „șa" (sugerând poziția împreunării) „vărsarea petrolului lampant" („actul sexual") și „pantofi vechi" („folosită" mult).

Unele fete căutau protecție la găști, dar cele mai capabile au devenit timoniere ele însele. Iar cele care au pătruns în această lume a bărbaților și-au inventat singure porecle „Peony neagră cu Rouă", „Sticlă de vin spartă", „Îmblânzitoare de șerpi".

A treia ocupație importantă a găștilor era lupta, bătaia la cea mai mică provocare. Xiao-hei era foarte surescitat de lupte, dar, spre regretul lui, îl caracteriza o „atitudine fricoasă și lașă": fugea la primul semn că bătaia se transforma în ceva periculos.

Datorită lipsei lui de curaj, Xiao-hei a scăpat nevătămat în timp ce mulți alți băieți au fost răniți, ba chiar și-au pierdut viața în aceste lupte inutile.

Într-o după amiază pe când vagabonda, ca de obicei, cu alți „frați", un membru al găștii i-a înștiințat că locuința altui frate fusese supusă unei razii de către altă gașcă, și „fratele" fusese împuns în fese și sângera. S-au dus cu toții în „șantierul" docului lor să-și ia armele — bastoane, cărămizi, cuțite, bice din sârmă și ciomege. Xiao-hei și-a vârât în curea un ciomag din trei secțiuni și a plecat cu ei spre casa unde avusese loc incidentul, dar n-au mai găsit pe niciunul dintre agresori iar victima fusese dusă la spital de familie. Timonierul lui Xiao-hei a compus o scrisoare plină de greșeli, aruncând mănușa către cealaltă gașcă și Xiao-hei a primit sarcina s-o predea.

Prin scrisoare li se cerea adversarilor o confruntare oficială pe Stadionul de Sport al Poporului unde aveau loc suficient; stadionul nu mai găzduia întreceri sportive întrucât acestea fuseseră condamnate de Mao, atleții trebuind să se devoteze exclusiv Revoluției Culturale.

În ziua stabilită, gașca lui Xiao-hei compusă din vreo treizeci–patruzeci de băieți aștepta pe pista de alergare. Au trecut două ore până când pe stadion a apărut un tânăr de douăzeci de ani șchiopătând. Era „Bărbatul Șchiop" Tang, o figură cunoscută din lumea interlopă a orașului Chengdu. Deși relativ tânăr, era tratat cu respectul rezervat bătrânilor.

Șchiopul Tang rămăsese infirm de pe urma unei poliomielite. Tatăl lui fusese un ofițer al Guomindangului, și, în consecință, fiul avea o slujbă minoră într-un mic atelier situat în vechea casă a familiei confiscată de

comunişti. Angajaţii din acest fel de mici unităţi nu se bucurau de o slujbă garantată, asistenţă medicală gratuită şi pensie.

Originea îl împiedicase să-şi continue studiile, dar, întrucât era foarte inteligent, devenise şeful *de facto* al lumii interlope din oraş. Iar acum era mesagerul celeilalte găşti pentru a solicita un armistiţiu. Adusese mai multe baxuri din cele mai bune ţigarete pe care le-a împărţit. A transmis scuzele celorlalţi şi promisiunea lor de a plăti repararea stricăciunilor cauzate locuinţei, precum şi cele pentru îngrijirea medicală. Timonierul lui Xiao-hei a acceptat: era imposibil să-l refuzi pe Şchiopul Tang.

Şchiopul Tang a fost însă curând arestat. La începutul lui 1968 s-a înregistrat un nou stadiu, al Revoluţiei Culturale al patrulea. Prima fază a fost cea cu Gărzile Roşii adolescente; a doua au fost Rebelii şi atacurile lor împotriva „adepţilor căii capitaliste", a treia fază a fost caracterizată prin războaiele dintre facţiunilor Rebelilor. Mao a decis acum să oprească luptele dintre facţiuni. Pentru a-i aduce la supunere, a dezlănţuit teroarea pentru a dovedi că nimeni nu este imun. O mare parte din populaţia care nu fusese afectată în primele faze, printre care şi unii Rebeli, deveniseră acum victime. Au urmat noi campanii politice ca să-i distrugă pe noii duşmani de clasă. Cea mai amplă vânătoare de vrăjitoare „Curăţiţi rândurile claselor" l-a revendicat drept victimă pe Şchiopul Tang. În 1976, la sfârşitul Revoluţiei Culturale, a fost eliberat, iar la începutul anilor '80 devenise întreprinzător şi milionar, unul din cei mai bogaţi oameni din Chengdu. Locuinţa familiei, în ruine, i-a fost restituită; el a dărâmat-o şi a construit un edificiu impozant cu două etaje. Iar când nebunia cu discotecile a ajuns şi în China, era adesea văzut în cele mai cunoscute localuri privind cu duioşie cum dansau tineri băieţi şi fete din anturajul său, în timp ce număra cu emfază şi o nonşalanţă calculată teancuri de bancnote cu care plătea consumaţia tuturor, bucurându-se de nou-descoperita putere — a banului.

Campania de „Curăţire a Rândurilor Clasei" a distrus vieţile a milioane de oameni. Într-un singur caz, aşa-numita afacere a Partidului Poporului din Mongolia Interioară, zece la sută din populaţia adultă a fost torturată sau maltratată fizic; cel puţin douăzeci de mii au murit. Această campanie specială a avut drept model studii-pilot efectuate în şase întreprinderi şi două universităţi din Peking, sub supravegherea personală a lui Mao. Într-un raport cu privire la una din cele şase întreprinderi, tipografia Xinhua există următorul pasaj: „După ce această femeie a fost catalogate drept contrarevoluţionară, într-o zi pe când efectua muncă forţată şi gardianul se uita în altă parte, a fugit până la dormitorul femeilor de la etajul patru, a sărit pe fereastră şi a murit. Este, desigur, inevitabil să se sinucidă contrarevoluţionarii. Dar este păcat că astfel avem cu un « exemplu negativ » mai puţin!!" Raportul era avizat de Mao: „Acest raport este cel mai bine scrie din toate pe care le-am citit."

Aceasta şi alte campanii au fost conduse de Comitetele Revoluţionare înfiinţate pe tot cuprinsul ţării. Comitetul Revoluţionar Regional din

Sichuan a fost înființat la 2 iunie 1968. Liderii erau aceiași patru oameni care giraseră Comitetul Pregătitor: doi comandanți militari și cei doi Ting. Comitetul mai includea și pe șefii celor două facțiuni principale ale Rebelilor: „Roșii Chengdu" și „26 August", precum și unele „oficialități revoluționare".

Consolidarea noului sistem de putere al lui Mao a avut efecte profunde asupra familiei mele. Unul dintre primele rezultate a fost de a reține o parte din salariile „adepților căii capitaliste" și de a lăsa fiecărei persoane în întreținere doar o mică alocație lunară. Venitul familiei mele s-a redus cu mai mult de jumătate. Deși nu muream de foame, nu ne mai puteam permite să cumpărăm de pe piața neagră, întrucât aprovizionarea cu alimente de la stat se deteriora rapid. De pildă, rația de carne era de jumătate de livră de persoană pe lună. Bunica era îngrijorată și făcea zi și noapte tot felul de planuri cum să ne hrănească mai bine pe noi, copiii, și cum să facă și pachete cu alimente pentru părinții mei din închisoare.

Următoarea decizie a Comitetului Revoluționar a fost de a evacua pe toți adepții căii capitaliste din complex, pentru a face loc noilor lideri. Familiei mele i s-au atribuit câteva camere la ultimul din cele trei etaje ale unei clădiri, cândva birourile unei reviste desființate. La ultimul etaj nu exista apă curentă, nici canalizare și toaletă. Trebuia să coborâm la parter chiar și ca să ne spălăm pe dinți sau să aruncăm un rest de ceai. Dar pe mine nu mă deranja acest lucru, clădirea era foarte elegantă și eu muream după lucrurile frumoase.

Spre deosebire de complexul în care locuisem până atunci, un bloc de ciment fără personalitate, noua noastră rezidență era un imobil splendid din cărămidă și lemn cu fațadă dublă și ferestre cu rame cărămizii superb lucrate, sub streșini grațios arcuite. Grădina din spate era plină de duzi, iar în cea din față vița-de-vie se răsucea pe spalier, un boschet de oleandri se învecina cu un dud și cu un alt copac uriaș, fără nume, ale cărui fructe, asemănătoare piperului, creșteau în mici ciorchini ascunși printre frunzele cafenii în formă de barcă. Mie îmi plăceau în mod special bananele ornamentale și frunzele lor lungi, arcuite, o imagine rară într-un climat care nu era tropical.

În epoca aceea, frumosul era atât de disprețuit încât familia mea a fost trimisă în această superbă casă ca pedeapsă. Odaia principală, mare și pătrată, avea parchet. De trei părți, pereții erau din sticlă, ceea ce îi asigura multă lumină, iar în zilele senine ne bucuram de panorama încântătoare a munților înzăpeziți din depărtare, din vestul Sichuanului. Balconul nu era făcut din ciment obișnuit, ci din lemn vopsit în aceeași nuanță cărămizie ca și ramele ferestrelor și cu un grilaj „în stil grecesc". O altă cameră care dădea în balcon avea un plafon ascuțit, neobișnuit de înalt — aproape douăzeci de picioare în înălțime, cu grinzi aparente de un roșu șters. Eu m-am îndrăgostit pe dată de noua noastră locuință. Mai târziu mi-am dat seama că iarna camera pătrată era câmpul de bătălie al

unor vânturi aprige, care pătrundeau din toate părţile prin sticla subţire, şi când vântul sufla ploua cu praf din plafoanele înalte. Cu toate aceste neajunsuri, în nopţile calme, stând întinsă în pat, cu razele lunii pătrunzând prin ferestre şi umbrele dudului dansând pe perete, eram cuprinsă de o imensă bucurie. Eram aşa de încântată că scăpasem de complex cu toate intrigile sale murdare, că speram din toată inima că familia mea nu se va mai întoarce niciodată acolo.

Îmi plăcea şi noua noastră stradă, care purta numele de Strada Meteoritului, în amintirea unui meteorit care căzuse acolo cu o sută de ani în urmă. Strada era pavată cu piatră de râu pe care o preferam asfaltului străzii unde se afla complexul.

Singurii care-mi aminteau de complex erau unii dintre vecini, care lucraseră în departamentul tatălui meu şi făceau parte din Rebelii dnei Shau. Când ne întâlneau, ne întâmpinau cu feţe rigide, iar în rarele ocazii de neocolit când trebuia să comunicăm, ne vorbeau răstit. Unul dintre ei fusese editorul revistei desfiinţate, iar soţia lui, profesoară. Aveau un băiat de şase ani pe care îl chema Jo-jo, de aceeaşi vârstă cu fratele meu Xiao-fang. Un funcţionar guvernamental mărunt cu o fetiţă de cinci ani a fost repartizat să locuiască cu ei şi cei trei copii se jucau adesea împreună în grădină. Deşi bunica era îngrijorată să-l lase pe Xiao-fang să se joace cu ei, nu a îndrăznit să-i interzică, de teamă ca vecinii să nu interpreteze gestul ca semn de ostilitate faţă de Rebelii Preşedintelui Mao...

La piciorul scării în spirală de culoare roşu-închis care ducea la camerele noastre, se afla o masă mare în formă de semilună. Altădată, pe masă şi-ar fi aflat locul un vas uriaş de porţelan cu un buchet de iasomie de iarnă sau cu rămurele cu flori de piersic. Acum pe masă nu se afla nimic şi cei trei copii se jucau pe ea. Într-o zi se jucau „de-a doctorul": Jo-jo era doctorul, Xiao-fang, infirmiera, iar fetiţa de cinci ani, pacienta. Ea era întinsă pe masă pe burtă şi îşi ridica rochiţa pentru a i se face o injecţie. Xiao-fang ţinea în mână o surcică desprinsă din piciorul rupt al unui scaun drept „ac". Exact în acel moment a intrat mama fetiţei, care a tras un ţipăt şi a smuls copila de pe masă. A constatat câteva zgârieturi pe faţa interioară a pulpei, dar în loc să-şi ducă fiica la spital, a adus câţiva Rebeli de la biroul tatălui meu, situat la o distanţă de câteva străzi. În curând s-a adunat o mulţime de oameni în grădina din faţă. Mama, care era întâmplător acasă eliberată din detenţie pentru câteva zile, a fost imediat reţinută. Pe Xiao-fang l-au înşfăcat şi au început să zbiere la el. I-au spus că o să-l bată până îşi va da duhul dacă refuză să spună cine l-a învăţat să „o violeze pe fată". Au încercat să-l forţeze să spună că ştia de la fraţii lui mai mari. Dar Xiao-fang nu putea să articuleze niciun cuvânt, nici măcar să plângă, iar Jo-jo era înlemnit de spaimă. Apoi a izbucnit în plâns şi le-a spus că el a fost cel care i-a cerut lui Xiao-fang să-i facă o injecţie fetei. Fetiţa a plâns şi ea spunând că nu i s-a făcut injecţia. Iar adulţii au zbierat la toţi să tacă, dar au continuat să-l terorizeze pe Xiao-fang. În cele din

urmă, la sugestia mamei, mulțimea, înghiontind-o pe mama și târându-l pe Xiao-fang, s-a năpustit la Spitalul Poporului din Sichuan.

De îndată ce au pătruns în ambulatorul spitalului, mama furioasă a fetiței și mulțimea înfierbântată au început să profereze insulte la adresa doctorilor, infirmierelor și celorlalți pacienți. „Fiul unui adept al capitalismului a violat-o pe fiica unui Rebel! Părinții lui trebuie să plătească!" În timp ce fata era examinată în cabinetul doctorului, un tânăr care se afla pe coridor, complet străin față de eveniment, a strigat: „De ce nu puneți mâna pe părinții adepți ai capitalismului și nu le dați o bătaie soră cu moartea?"

După ce doctorița a terminat examinarea fetiței, a ieșit din cabinet anunțând că nu exista niciun fel de semn că fata ar fi fost violată. Zgârieturile de pe picioare nu erau recente și nu putuseră fi cauzate de bucățica de lemn din mâna lui Xiao-fang care — a spus ea arătând-o mulțimii — era vopsită și netedă. Probabil că și le-a făcut cățărându-se într-un copac. Mulțimea s-a împrăștiat, nemulțumită.

În seara aceea, Xiao-fang a făcut o criză cauzată de spaima prin care trecuse: roșu la față a delirat, strigând și bolborosind cuvinte incoerente. A doua zi, mama l-a dus la spital unde i s-a administrat o doză masivă de tranchilizante. După câteva zile și-a revenit, dar nu s-a mai jucat cu alți copii. Acest incident a pus de fapt capăt copilăriei lui, la vârsta de șase ani.

Mutarea noastră în Strada Meteoritului fusese lăsată pe umerii bunicii mele și ai noștri, cei cinci copii. Dar am avut norocul să ne ajute prietenul surorii mele Xiao-fang, Cheng-yi.

Tatăl lui fusese un funcționar mărunt sub guvernarea Guomindangului și, după 1949, n-a mai reușit să aibă o slujbă stabilă, în parte din cauza trecutului său, dar și pentru că suferea de TBC și de ulcer gastric. Făcuse tot felul de munci precum cea de gunoier, încasator de taxe pentru societatea comunală de apă și canal. În timpul foametei, când trăiau la Chongqing, și el și soția lui au murit din cauza agravării bolilor. Cheng-yi era muncitor într-o fabrică de motoare de avion și o cunoscuse pe sora mea la începutul anului 1968. Ca majoritatea muncitorilor din fabrică, era un membru inactiv al grupării principale a Rebelilor, afiliată la „26 August". Pe atunci nu existau teatre sau locuri de distracții, astfel că multe grupări ale Rebelilor și-au înființat propriile lor trupe de cântece și dansuri care dădeau reprezentații cu puținele cântece permise în citate din Mao și osanale. Cheng-yi, care avea talent muzical, era membrul unei astfel de trupe. Sora mea, nu era angajată la fabrică, dar îi plăcea să danseze, așa că s-a alăturat trupei împreună cu Durdulia și Ching-ching. La scurt timp, cei doi s-au îndrăgostit. Relația lor a fost însă aspru criticate de toată lumea: de sora și tovarășii de muncă, îngrijorați că o legătură cu familia unui adept al capitalismului i-ar periclita viitorul; de cercul nostru de copii ai foștilor funcționari superiori, care îl disprețuiau pentru că nu era „de-ai noștri" și de mine care, lipsită de rațiune, consideram că

dorinţa surorii mele de a-şi trăi propria viaţă însemna că îi părăseşte pe părinţi. Dar iubirea lor a supravieţuit şi a susţinut-o pe sora mea în următorii ani grei. Curând am învăţat să-l plac şi să-l respect foarte mult pe Cheng-yi, ca întreaga familie de altfel. Deoarece purta ochelari, l-am poreclit „ochelaristul" (spectacles = ochelari).

Un alt muzician al trupei, prieten cu Cheng-yi, era tâmplar şi fiul unui şofer de camion. Era un tânăr vesel cu un nas mare care îl făcea să nu pară chinez. Pe atunci, singurii străini ale căror fotografii le vedeam adesea erau albanezi întrucât mica şi îndepărtata Albanie era singurul aliat al Chinei — chiar şi nord-coreenii erau consideraţi prea decadenţi. Prietenii săi îl porecliseră „Al", o prescurtare pentru albanez.

Al a venit să ajute la mutarea noastră cu o căruţă. Pentru că nu voiam să-l încărcăm prea mult, m-am gândit să lăsăm unele lucruri, dar el ne-a convins să luăm totul. Cu un zâmbet nonşalant, şi-a strâns pumnii şi şi-a arătat muşchii puternici pe care fraţii mei i-au pipăit cu admiraţie.

Lui Al îi plăcea Durdulia. A doua zi după ce ne-am mutat, ne-a invitat, pe ea, pe Ching-ching şi pe mine să luăm dejunul la ei acasă, una din casele fără ferestre din Chengdu, cu pardoseala de pământ şi în care se intra direct din stradă. A fost pentru prima oară când am intrat într-o astfel de casă. Când am ajuns pe strada pe care locuia Al, am zărit un grup de tineri care hălăduiau la colţul străzii. Ne-au urmărit din ochi în vreme ce îi strigau un „bună" apăsat lui Al. El s-a înroşit de mândrie şi s-a dus să le vorbească. S-a întors zâmbind şi ne-a relatat: „Le-am spus că sunteţi copii de şefi mari şi că m-am împrietenit cu voi ca să pot obţine obiecte mai speciale după ce se va termina Revoluţia Culturală."

Am rămas mută. În primul rând părea să sugereze convingerea oamenilor că odraslele unor şefi mari aveau acces la bunuri de consum, ceea ce nu era cazul. Apoi m-a surprins plăcerea lui de a fi asociat cu noi şi prestigiul pe care această asociere i-l conferea în ochii prietenilor lui. Într-o vreme când părinţii mei erau la închisoare, iar noi fuseserăm azvârliţi din complex, când Comitetul Revoluţionar din Sichuan fusese instalat şi adepţii căii capitaliste fuseseră înlăturaţi, când Revoluţia Culturală părea să fi învins, Al şi prietenii săi păreau convinşi că părinţii mei se vor întoarce la putere.

Aveam să întâlnesc o asemenea atitudine de multe ori. Ori de câte ori ieşeam pe poarta impozantă a curţii noastre, eram conştientă de privirile locuitorilor din Strada Meteoritului, priviri pline de curiozitate, dar şi de admiraţie. Devenise limpede pentru mine că populaţia considera trecătoare mai curând Comitetele Revoluţionare, decât adepţii capitalismului.

În toamna lui 1968, un nou tip de echipă a venit să ia în primire şcoala mea, numit „Echipele de Propagandă a Gândirii lui Mao Tze Dong". Alcătuite din soldaţi sau muncitori care nu participaseră la luptele dintre facţiuni, sarcina lor era să reintroducă ordinea. În şcoala mea, ca şi în

toate celelalte, echipa a rechemat pe toţi elevii care învăţaseră în şcoală atunci când, cu doi ani în urmă, se declanşase Revoluţia Culturală, pentru a-i ţine sub control. Puţinii care părăsiseră oraşul au fost găsiţi şi chemaţi prin telegrame. Nu mulţi au îndrăznit să refuze.

Profesorii care nu căzuseră victime, s-au întors în şcoală, dar nu îndrăzneau să predea. Vechile manuale fuseseră condamnate ca „otravă burgheză" şi nimeni nu avea curajul să scrie manuale noi. Aşa că noi doar şedeam în clase recitând articolele lui Mao şi citind articolele de fond din *People's Daily*. Cântam melodii pe citate din Mao şi ne adunam să dansăm „dansuri loiale", făcând piruete şi fluturând Cărticica Roşie.

„Dansurile loiale" obligatorii făcuseră obiectul unuia dintre ordinele emise de Comitetele Revoluţionare din întreaga Chină. Această absurdă răsucire de trupuri era obligatorie în şcoli şi uzine, pe străzi, în prăvălii, pe peronul gărilor, chiar şi în spitale pentru pacienţii care se puteau mişca.

În general, echipa de propagandă trimisă în şcoala mea a fost destul de binevoitoare spre deosebire de altele. Cea de la Universitatea din Chengdu era numită de cei doi Ting, întrucât universitatea fusese sediul adversarilor lor, „Roşii Chengdu", Yan şi Yong au suferit cel mai mult. Cuplul Ting au instruit echipa de propagandă să-i forţeze să-l condamne pe tata. Ei au refuzat. Mai târziu i-au povestit mamei cât de mult îl admirau pe tata pentru curajul lui şi că se hotărâseră să-l susţină.

La sfârşitul anului 1968, toţi studenţii din universităţile din China au fost declaraţi absolvenţi *en masse*, fără să treacă niciun examen, şi li s-au repartizat slujbe, fiind împrăştiaţi în toate colţurile Chinei. Yan şi Yong au fost avertizaţi că, dacă nu-l denunţau pe tata, nu aveau niciun viitor. Dar ei tot n-au cedat. Yan a fost trimis într-o mină de cărbuni în munţii din estul Sichuanului. Aceasta era cea mai cumplită slujbă, condiţiile de muncă erau foarte primitive şi nu existau măsuri de protecţie. Femeile, ca şi bărbaţii, trebuiau să se strecoare în puţul minei în patru labe şi să scoată coşurile cu cărbuni. Soarta lui Yan era în parte rezultatul ideilor absurde ale momentului: Madam Mao insistase ca femeile să facă aceeaşi muncă ca şi bărbaţii şi unul din sloganurile zilei era fraza lui Mao: „Femeile pot susţine jumătate din firmament." Dar femeile ştiau prea bine că acest privilegiu al egalităţii le trimitea de fapt spre munca fizică grea.

Imediat după ce studenţii au fost expulzaţi practic din universităţi, elevii din şcolile medii, ca mine, au descoperit că vor fi exilaţi în regiuni muntoase şi depărtate pentru a efectua munca agricolă distrugătoare. Mao intenţiona ca eu să-mi petrec restul vieţii ca ţărancă.

22

„Reformarea gândirii prin muncă"

Până la marginea Munţilor Himalaya
(ianuarie–iunie 1969)

În 1969, părinţii mei, sora mea şi fratele meu Jin-ming am fost expulzaţi din Chengdu unul după altul şi trimişi în cele mai depărtate regiuni din sălbăticia Sichuanului. Făceam parte din milioanele de locuitori urbani exilaţi la ţară. În felul acesta, tinerii aveau să nu mai hoinărească prin oraşe fără nimic de făcut, provocând tulburări din pură plictiseală, iar adulţii, cum erau părinţii mei, aveau să-şi asigure „un viitor". Ei făceau parte din vechea administraţie înlocuită de Comitetele Revoluţionare ale lui Mao şi se găsise soluţia potrivită de a-i trimite la muncă silnică, agricolă sau de alt fel.

Potrivit ideii lui Mao, noi eram trimişi la ţară „pentru a fi reformaţi". Mao sprijinea „reforma gândirii prin muncă" aplicată tuturor, dar nu a explicat niciodată care era relaţia dintre cele două abstracţiuni. Desigur, nimeni nu cerea o clasificare. Doar gândul la o astfel de întrebare echivala cu o trădare. În realitate, toţi chinezii ştiau că munca silnică, mai ales la ţară, era întotdeauna o pedeapsă. Evident că niciunul dintre aghiotanţii lui Mao, membrii noilor Comitete Revoluţionare create, militarii — şi copiii ai acestora — nu trebuiau să efectueze aceste munci.

Primul exilat din familie a fost tata. La scurt timp după Anul Nou 1969, a fost trimis în Comitatul Miyi, în regiunea Xichang, la marginea estică a Munţilor Himalaya, o regiune atât de depărtată încât astăzi este baza de lansare a sateliţilor. Se afla la circa trei sute mile de Chengdu, la patru zile de călătorie cu camionul, deoarece nu exista cale ferată. În trecutul foarte îndepărtat, regiunea era locul de deportare a exilaţilor, deoarece se spunea că munţii şi apele erau impregnate de un misterios „aer stricat". În termenii actuali, prin „aerul stricat" se înţeleg boli subtropicale.

S-a organizat un lagăr pentru foştii şefi ai guvernului regional. În întreaga Chină existau mii de astfel de lagăre, numite „şcoli de cadre"

dar, pe lângă de faptul că nu erau şcoli, nu erau nici exclusiv destinate şefilor politici. Scriitori, învăţaţi, oameni de ştiinţă, profesori, doctori şi actori, care deveniseră „nefolositori" în ordinea instaurată de Mao, erau şi ei trimişi acolo.

Printre politicienii din lagăr se aflau nu numai adepţi ai căii capitaliste ca tatăl meu şi alţi duşmani de clasă, ci şi mulţi dintre colegii lor Rebeli, motivul fiind că noul Comitet Revoluţionar din Sichuan nu le putea găsi slujbe tuturor, deoarece posturile erau ocupate de Rebeli având alte origini, precum muncitori, studenţi şi militari. „Reforma gândirii prin muncă" a devenit metodă comodă de a se dispensa de surplusul de Rebeli. Din departamentul tatălui meu, doar câţiva au rămas la Chengdu. Dna Shau a devenit director adjunct al Afacerilor Publice din Comitetul Revoluţionar din Sichuan. Ca urmare, toate organizaţiile Rebelilor au fost dizolvate.

„Şcolile de cadre" nu erau lagăre de concentrare, nici închisori, ci doar locuri izolate de detenţie, în care locatarii se bucurau de o libertate restrânsă şi trebuiau să efectueze muncă silnică sub o strictă supraveghere. Întrucât toate peticele de pământ cultivabil din China erau foarte dens populate, doar în munţi era suficient spaţiu pentru a găzdui exilaţii din oraşe. Aceştia trebuiau să producă alimente şi să se întreţină. Li se plăteau încă salarii, dar nu aveau ce cumpăra cu ele. Viaţa în lagăre era foarte aspră.

Pentru a se pregăti în vederea călătoriei, tata a fost eliberat din locul de detenţie din Chengdu cu câteva zile înainte de plecare. Singura lui dorinţă a fost s-o vadă pe mama. Ea era încă în închisoare şi tata s-a temut că n-o va mai vedea vreodată. S-a adresat Comitetului Revoluţionar, cât a putut de umil, rugându-i să i se permită s-o vadă. Cererea i-a fost respinsă.

Cinematograful în care era deţinută mama se afla pe fosta stradă comercială a oraşului. În prezent, prăvăliile erau pe jumătate goale, dar piaţa neagră pentru semiconductori pe care o frecventa fratele meu Jin-ming era aproape şi o zărea din când în când pe mama în timp ce defila pe o stradă într-o coloană de deţinute, ţinând în mână un castronaş şi o pereche de beţigaşe. Cantina din cinematograf nu funcţiona zilnic, aşa că deţinutele se duceau în altă parte să-şi primească mâncarea. Descoperirea lui Jin-ming ne permitea s-o vedem din când în când pe mama dacă aşteptam în stradă. Uneori nu apărea şi eram înnebuniţi de spaimă. Noi nu ştiam că în acele zile era pedepsită de gardianca ei psihopată, refuzându-i-se dreptul să mănânce. Şi atunci speram că poate, în ziua următoare, o s-o vedem printre zecile de bărbaţi şi femei, încruntaţi, cu capetele plecate, purtând banderole cu cuvintele sinistre de: „bou-îndrăcit, şarpe-diabolic".

L-am dus pe tata pe stradă mai multe zile la rând şi am aşteptat din zori până la prânz, dar mama n-a apărut. Umblam în sus şi în jos, tropăind pe caldarâmul îngheţat ca să ne încălzim picioarele. Într-o dimi-

neață, în timp ce așteptam să se ridice ceața deasă și să putem vedea clădirea, a apărut mama. Cum pe noi copiii ne văzuse deja de mai multe ori așteptând în stradă, a ridicat repede privirea să ne caute și ochii ei s-au întâlnit cu ai tatălui meu. Buzele le tremurau, dar nu au scos niciun sunet. Privirile doar le-au rămas înnodate până când gardianul i-a strigat mamei să-și plece capul. Multă vreme după ce a dispărut pe după colțul străzii, tata a rămas încremenit pe loc cu ochii după ea.

Două zile mai târziu, a plecat. Cu tot calmul și atitudinea lui rezervată, am intuit că nu-l mai țineau nervii. Eram cumplit de îngrijorată să nu-și piardă din nou mințile, mai cu seamă că de data aceasta trebuia să sufere chinurile fizice și psihice în singurătate, fără să aibă familia în jurul său. M-am hotărât să mă duc și să stau cu el un timp, dar era aproape imposibil să găsesc mijloace de transport la Miyi. Așa că atunci când am aflat, câteva zile mai târziu, că școala mea era transferată într-o localitate numită Ningnan, la doar cincizeci de mile de lagărul tatei, am fost încântată.

În ianuarie 1969, fiecare școală medie din Chengdu era trimisă într-o regiune rurală în Sichuan. Urma să trăim în sate, printre țărani, ca să fim „reeducați" de ei. Nu s-a specificat cum anume ne vor reeduca ei, dar Mao își menținea părerea că oamenii cu oarecare educație sunt inferiori țăranilor analfabeți și trebuie să se reformeze ca să semene cât mai mult cu aceștia. Una din frazele lui era: „Țăranii au mâini murdare și picioare pline de balegă, dar sunt mult mai curați decât intelectualii."

Atât școala mea, cât și a surorii mele erau pline de copii de adepți ai capitalismului și, în consecință, erau trimiși în locuri cât mai uitate de Dumnezeu. Niciunul din copiii membrilor Comitetelor Revoluționare nu a mers cu noi. Ei au intrat în serviciul militar, singura și, în același timp, cea mai profitabilă alternativă. Cu începere din acel moment, cel mai categoric semn de putere era acela că fiii și fiicele lor intrau în rândul cadrelor militare.

În total, aproximativ cincisprezece milioane de tineri au fost trimiși la țară, constituind una din cele mai mari mișcări de populație din istorie. Surprinzător, în haosul care domnea în țară, această transhumanță a fost foarte bine organizată. Fiecare a primit o sumă pentru a-și putea cumpăra îmbrăcăminte, plăpumi, cearșafuri, valize, plase contra țânțarilor și saci de plastic în care să-și împacheteze salteaua de dormit. S-a acordat o atenție specială detaliilor; de exemplu, procurarea de bascheți, căni de apă și lămpi de buzunar cu baterii. Multe din aceste articole au trebuit fabricate special, deoarece nu se găseau în prăvăliile slab aprovizionate. Elevii proveniți din familii sărace puteau face o cerere pentru a obține un ajutor financiar suplimentar. În primul an, statul ne-a dat bani de buzunar și rații de alimente printre care orez, ulei de gătit și carne. Aceste produse urma să le obținem din satele unde fusesem trimiși.

Cu începere de la Marele Salt Înainte, regiunile rurale au fost organizate în comune, în care se grupau un număr de sate. Comunele puteau

avea de la două mii la douăzeci de mii de gospodării. În subordinea comunelor erau brigăzile de producţie care, la rândul lor, comandau mai multe echipe de producţie. O echipă de producţie corespundea unui sat şi era unitatea de bază a vieţii rurale. În şcoala mea, opt elevi erau repartizaţi fiecărei echipe de producţie, iar noi ne bucuram de permisiunea de a alege cu cine voiam să formăm un grup. Eu mi-am ales prietenele din clasa Durdulicii. Sora mea a vrut să facă parte din grupul meu în loc să meargă cu şcoala ei: ni se permitea şi să optăm pentru o rudă! Fratele meu Jin-ming, deşi urma aceeaşi şcoală cu mine, a rămas la Chengdu, deoarece nu împlinise şaisprezece ani, vârsta majoratului. Nici Durdulia n-a venit cu noi fiindcă era copil unic.

Iar eu aşteptam cu nerăbdare să ajung la Ningnan. Nu avusesem o adevărată experienţă în privinţa suferinţelor fizice şi de aceea nu-mi dădeam seama ce însemnau ele. Îmi imaginam un peisaj idilic în care nu există politică. Un şef din Ningnan venise să ne vorbească şi ne descrisese clima subtropicală de acolo, cu cerul veşnic albastru, imense flori roşii de zămoşiţă (ibiscus), banane lungi de treizeci cm, iar râul numit Nisipul Auriu — porţiunea superioară a râului Yangtze —, scânteind în razele de soare, curgea lin în briza uşoară, vălurindu-se calm.

Pentru mine, care trăiam într-o lume cenuşie înceţoşată, cu lozinci negre scrise pe ziduri, vegetaţia tropicală într-o regiune însorită mi se păreau un vis de neatins. Ascultându-l pe vorbitor, mă şi vedeam pe un tăpşan cu pomi în floare şi cu un râu auriu la picioare. El a menţionat şi misteriosul „aer stricat", despre care citisem în literatura clasică, dar chiar şi asta adăuga o notă de exotism şi vechime. Pentru mine, pericolul exista doar în campaniile politice. Eram nerăbdătoare să plec şi pentru că speram că îmi va fi mai uşor să-l vizitez pe tata. Dar nu remarcasem că eram despărţiţi de un lanţ de munţi fără trecători, înalţi de zece mii de picioare. Nu am dovedit niciodată talent în studiul hărţilor.

La 27 ianuarie 1969, şcoala mea a pornit spre Ningnan. Fiecare şcolar avea voie să ia o valiză şi o saltea de dormit. Eram încărcaţi în camioane, câte treizeci şi şase în fiecare. În camion nu existau decât puţine locuri de stat jos, aşa că ne-am aşezat pe saltelele noastre sau direct pe duşumea. Coloana de camioane ne-a hurducat pe drumuri de ţară timp de trei zile, înainte să ajungem la graniţa cu Xichang. Am trecut prin câmpiile din Chengdu şi am traversat munţii în lungul marginii de răsărit a Munţilor Himalaya şi camioanele au trebuit să pună lanţuri la roţi. Am căutat să stau în spatele camionului ca să pot urmări spectaculoasele furtuni de zăpadă şi grindină care, într-o clipă, albeau totul, pentru ca în clipa următoare, atmosfera să se lumineze dezvăluind un cer albastru şi un soare orbitor. Această frumuseţe zbuciumată m-a lăsat fără cuvinte. Spre apus, în depărtare, se ridica un vârf de douăzeci şi cinci de mii de picioare, după care se întindeau regiunile sălbatice unde se născuse mare parte din flora lumii; abia când am ajuns în Occident, mi-am dat seama

că rododendronii, crizantemele, majoritatea speciilor de trandafiri, care ne bucurau privirile în viața zilnică, veneau de aici. Și încă ceva, în aceste locuri încă mai trăiau ursuleții Panda.

A doua zi seara, am intrat într-o regiune, Comitatul Asbestului, astfel numită după principala producție industrială. Convoiul nostru s-a oprit undeva în munți pentru a folosi toaletele — două cabane de pământ în care erau săpate gropi rotunde pline de viermi. Și dacă privelișteа din interiorul toaletei era revoltătoare, cea din exterior era înspăimântătoare. Fețele muncitorilor erau cenușii, de culoarea plumbului și lipsite de expresie. Îngrozită, l-am întrebat pe un membru al echipei de propagandă, Dong-an, o persoană amabilă, care ne conducea la destinație, cine erau acești oameni, arătând ca niște stafii. „Deținuți dintr-un lagăr de *lao-gai* („reformă prin muncă")", mi-a răspuns el. Deoarece minele de asbest sunt foarte nocive, exploatarea lor se făcea mai ales prin muncă silnică, cu puține precauții privind siguranța sau sănătatea. Aceasta a fost prima, și singura, mea întâlnire cu gulagul chinezesc.

În ziua a cincea, camionul ne-a descărcat la un grânar din vârful unui munte. Publicitatea în jurul acestei acțiuni mă făcuse să mă aștept la o ceremonie cu fanfară și cu flori de hârtie oferite nou-sosiților. Dar tot ce s-a întâmplat a fost că un responsabil al comunei ne-a primit la unitatea de producție. Ne-a urat bun venit în jargonul folosit de ziare. Vreo douăzeci de țărani veniseră să ne ajute să ne transportăm saltelele de dormit și valizele. Chipurile lor erau inexpresive, iar frazele rostite, de neînțeles pentru mine.

Sora mea și cu mine ne-am îndreptat spre noua noastră locuință, împreună cu alte două fete și patru băieți, care alcătuiau grupul nostru. Cei patru țărani care ne-au cărat bagajele erau tăcuți și păreau că nu înțeleg întrebările noastre. Am tăcut și noi. Am tot mers preț de mai multe ore, într-un singur rând, afundându-ne tot mai adânc în marele necunoscut verde-închis al munților. Eram însă mult prea obosită pentru a le remarca frumusețea. La un moment dat, după ce mă luptasem să-mi țin echilibrul și să mă sprijin de o stâncă pentru a-mi trage sufletul, am privit în jur și în depărtare. Grupul nostru părea atât de neînsemnat, în vastitatea aceea muntoasă, fără margini, fără drumuri, fără case și fără ființe vii în jurul nostru, doar cu freamătul vântului prin pădure și murmurul unor pâraie ascunse. Simțeam cum dispar, cum mă topesc într-o sălbăticie ostilă.

Seara am ajuns într-un sat cufundat în întuneric. Locuitorii nu aveau curent electric și petrolul lampant era prea prețios ca să fie consumat până ce nu cădea noaptea. Oamenii stăteau în pragul locuințelor și ne priveau cu gurile deschise și total lipsiți de expresie. Nu-mi dădeam seama dacă manifestau vreun interes sau erau indiferenți. După prima deschidere a granițelor, străinii întâlneau astfel de priviri, iar noi, chiar eram niște străini pentru acești țărani — ca și ei pentru noi, de altfel.

Satul ne pregătise un loc de locuit, un adăpost din lemn și pământ, compus din două odăi mari — una pentru cei patru băieți, și cealaltă pentru cele patru fete. Un coridor făcea legătura cu sala comună a satului unde ni se construise o sobă de gătit din cărămidă.

Am căzut zdrobită de oboseală pe scândurile de lemn ale patului pe care urma să-l împart cu sora mea. Câțiva copii s-au ținut după noi scoțând tot felul de sunete isterice. Au bătut în ușă, dar când le-am deschis, au fugit pentru a reveni bătând din nou în ușă. S-au ițit pe geam care era doar o gaură pătrată în perete, scoțând alte țipete ciudate. La început le-am zâmbit și i-am invitat înăuntru, dar gestul nostru de prietenie n-a avut efect. Eu simțeam nevoia disperată să mă spăl. Am bătut în cuie în cadrul ferestrei o cămașă veche în chip de perdea, și am început să înmuiem prosoapele în apa înghețată din ligheane. Am încercat să nu iau în seamă chicotelile copiilor care ridicau „perdeaua" ca să se holbeze la noi. Dar nu ne-am scos jachetele matlasate, căptușite, în timp ce ne spălam.

Unul din băieții din grupul nostru și-a asumat rolul de lider și de om de legătură cu sătenii. Mai aveam de așteptat câteva zile până ce primeam rația zilnică de apă, petrol lampant și lemn de foc, după care trebuia să începem să lucrăm la câmp.

La Ningnan, totul se făcea manual, ca în urmă cu două mii de ani. Nu existau obiecte mecanice, nici animale de povară. Sătenii nu aveau destulă hrană nici pentru ei ca să-și mai poată permite să țină cai sau catâri. Pentru grupul nostru, umpluseră cu apă un rezervor rotund din lut. În ziua următoare ne-am dat seama cât de prețioasă era fiecare picătură. Pentru a aduce apă trebuia să urcăm timp de treizeci de minute pe cărări înguste până la izvor, purtând două găleți de lemn în echilibru pe o cobiliță ținută pe umeri. Când gălețile erau pline, cântăreau nouăzeci de livre (circa 45 de kg). Umerii mă dureau îngrozitor și când erau goale. Am fost imens de recunoscătoare când băieții s-au oferit în mod galant să aducă ei apa.

Tot ei găteau masa, căci trei din cele patru fete —, printre care și eu — nu gătiseră niciodată, date fiind familiile din care proveneam. Acum însă am învățat să gătesc din greu. Orezul venea nedecorticat și trebuia să-l pisăm cu toată puterea într-un mojar de piatră cu un pisălog greu. Apoi era turnat într-un coș de bambus puțin adânc care trebuia balansat cu o mișcare specială a brațelor astfel încât să se ridice deasupra cojile ușoare, ce puteau fi astfel îndepărtate și orezul rămânea pe fund. După câteva minute, brațele îmi amorțeau și începeau să-mi tremure atât de tare, că nu mai puteam ține coșul. Luptam din greu pentru fiecare blid de orez.

Un alt chin era să adunăm vreascuri pentru foc. Umblam două ore până în pădurea de unde regulamentul de protecție a pădurii ne permitea să adunăm lemne de foc. Aveam voie să tăiem doar crengi mici, așa că trebuia să ne suim pe pini și să lovim cu toată puterea în crengi, folosind cuțitele. Legam crengile și le purtam în spinare. Pentru că eram cea mai

tânără din grup, mi se repartizase sarcina de a căra un coș cu ace de pin. Drumul de întoarcere ne lua încă două ore de coborâre pe cărări de munte. Eram atât de obosită când ajungeam înapoi, încât mi se părea că purtam o greutate de cel puțin zece kg și mare mi-a fost mirarea când am pus coșul pe cântar și am constatat că avea doar două kilograme și jumătate. Iar dacă îl puneai pe foc, nu ajungea nici măcar să încălzești un ceaun cu apă.

Într-unul din primele drumuri pentru a aduna lemne mi-am rupt pantalonii în fund când coboram dintr-un pin. Am fost atât de jenată, că m-am ascuns în pădure și am ieșit după ce rămăsesem ultima din șir ca să nu mă vadă nimeni. Băieții, procedând ca niște perfecți gentlemeni, au insistat să merg în față ca să impun un ritm mai lent. Iar eu a trebuit să tot repet că eram bucuroasă să merg ultima și că nu o spuneam numai așa, din politețe.

Nici mersul la toaletă nu era ușor. Trebuia să cobori pe o pantă alunecoasă până la o groapă adâncă în apropierea stânei de capre. Acestea se repezeau cu cornițele fie spre capul, fie spre fundul meu. Eram atât de speriată că nu-mi puteam face nevoile zile întregi. Iar după ce scăpam de capre, urma efortul să te cațări din nou sus. De fiecare dată îmi apăreau noi vânătăi pe unde nici nu gândeam.

În prima zi de muncă la câmp am fost însărcinată să aduc bălegar de capră și excremente din toaletele noastre ca îngrășăminte pentru minusculele tarlale de pe care fuseseră arse iarba și mărăcinii. Pământul era acum acoperit cu un strat de cenușă care, împreună cu bălegarul și excrementele umane, fertilizau solul, pregătindu-l pentru aratul manual din primăvară.

Eu încărcam în spinare coșul greu și urcam panta în patru labe. Bălegarul era destul de uscat, dar tot se mai scurgea prin jacheta mea de bumbac, prin lenjeria de corp și pe spate. Îmi intra și în păr, când coșul se clătina prea tare în efortul meu disperat de a urca panta lunecoasă. Când am ajuns în sfârșit pe câmp, am văzut cum țărăncile își descărcau coșurile cu îndemânare aplecându-se din talie într-o parte și înclinând coșul în așa fel încât conținutul să se verse fără să le atingă. Eu însă n-am știut cum să-l golesc. În disperarea mea de a scăpa de greutatea din spinare, am scos brațul drept din chinga de pe umăr și dintr-odată coșul s-a aplecat brusc spre stânga trăgându-mi și umărul stâng după el. Am căzut în grămada de bălegar. Ceva mai târziu o prietenă și-a dislocat genunchiul, eu am scăpat mai ușor, doar cu dureri de mijloc.

Muncile grele și constrângerile fizice făceau parte din „reforma gândirii". În teorie, trebuia să-ți aducă satisfacție, deoarece te ajuta să devii o nouă ființă, cât mai asemănătoare structurii țărănești. Înainte de Revoluția Culturală, subscrisesem și eu din toată inima la această atitudine naivă și mă angajasem să efectuez munci grele în scopul de a deveni o ființă mai bună. Îmi amintesc că odată, în primăvara anului

1966, clasa mea participa la reabilitarea unor drumuri. Fetelor li se dăduse o muncă mai ușoară, de a sorta pietrele care, apoi, erau sparte de băieți. Eu m-am oferit să fac munca băieților, dar m-am ales până la urmă cu brațele îngrozitor de umflate, din cauză că trebuia să sfărâm pietrele cu un baros enorm, pe care abia îl puteam ridica. Dar acum, trei ani mai târziu, îndoctrinarea mea se topise văzând cu ochii. Dispăruse încrederea oarbă servind drept suport psihologic, iar eu m-am trezit că detestam munca grea și forțată din munții din Ningnan. Mi-am dat seama că n-avea niciun rost.

În acest exil, am avut și alt necaz: am făcut o urticarie serioasă de îndată ce am sosit. Timp de peste trei ani, urticaria revenea de câte ori mă aflam la țară și niciun medicament nu i-a venit de hac. Mă scărpinam zi și noapte și după trei săptămâni în noua mea viață, am făcut niște furuncule pline cu puroi, iar picioarele mi s-au umflat din cauza infecțiilor. Am suferit și accese de diaree și vomituri. Eram groaznic de slăbită, fără putere și bolnavă, tocmai când aveam nevoie de mai multă putere fizică. Iar spitalul comunei era la vreo treizeci de mile depărtare.

Mi-am dat seama curând că nu aveam aproape nicio șansă să-l pot vizita pe tatăl meu porninde de la Ningnan. Cel mai apropiat drum accesibil era la o zi de mers depărtare și, chiar dacă ajungeai acolo, nu exista niciun mijloc de transport public. Camioanele erau puține și niciunul nu făcea legătura din locul în care mă aflam cu Miyi. Am avut însă un noroc: Dong-an, responsabilul echipei de propagandă, a sosit în satul nostru pentru a constata dacă fusesem instalați în condiții mulțumitoare, și, când a văzut cât eram de bolnavă, a sugerat să mă întorc la Chengdu pentru un tratament. El urma să plece cu ultimul camion care adusese elevi la Ningnan. Așa că, după douăzeci și șase de zile de la sosirea mea acolo, am pornit înapoi la Chengdu.

Mi-am dat atunci seama că abia reușisem să-i cunosc pe sătenii care ne primesc în satul lor. Singura mea cunoștință era contabilul satului care, fiind cel mai educat om din sat, venea adesea la noi în virtutea unei vagi înrudiri intelectuale. Locuința lui a fost singura în care intrasem, dar nu-mi amintesc decât expresia plină de suspiciune care se citea pe fața bătută de soare și vânt a tinerei sale soții. Am găsit-o spălând mațele unui porc, și purtând în spinare un bebeluș tăcut. Când am salutat-o nu mi-a răspuns și pe chipul ei se citea aceeași expresie indiferentă.

În puținele zile cât lucrasem cu sătenii, nu am avut energia să leg câteva cuvinte cu ei. Păreau retrași, lipsiți de interes, tot atât de departe de mine ca și impenetrabilii munți ai Ningnanului. Știam că ar fi trebuit să facem efortul de a-i vizita, așa cum făceau prietenele și sora mea, aflate într-o stare mai bună, în fiecare seară, dar eu eram extenuată, bolnavă și mă scărpinam tot timpul. Și, în afară de toate astea, dacă acceptam să-i vizitez, ar fi însemnat că mă resemnasem să trăiesc în acele locuri. Iar eu refuzam în subconștientul meu să mă stabilesc acolo și să duc o viață de

țărancă. Fără să o exprim atât de explicit, eu respingeam viața pe care Mao mi-o hărăzise.

Când a sosit clipa plecării, mi-am dat brusc seama că îmi va fi dor de extraordinara frumusețe a regiunii Ningnan. Nu admirasem îndeajuns munții așa cum ar fi trebuit, fiindcă mă luptasem să rămân în viață. Primăvara venise devreme, în februarie, și iasomiile aurii de iarnă sclipeau printre țurțuri de gheață ce atârnau de ramurile de pin. Pârâiașele din văiugi formau ochiuri cristaline — ca niște mărgele în jurul unor stânci de forme ciudate — în care se reflectau norii, coamele pinilor și nenumăratele specii de flori ivite printre crăpăturile stâncilor. În aceste lăculețe, minuni ale naturii, noi ne spălam rufele și apoi le întindeam pe stâncile din jur să se usuce la soare și la briza de munte. Între timp noi ne întindeam pe iarbă și ascultam murmurul pădurilor de pin în adierea brizei. Privind la pantele line ale versantului din fața noastră, acoperite de piersici sălbatici, nu mă puteam împiedica să mă minunez cum vor arăta ele peste câteva săptămâni, când vor fi toți în floare și muntele va îmbrăca o mantie trandafirie.

Când am ajuns la Chengdu, după patru zile interminabile, de zdruncinături și scuturături într-un camion gol, cu dureri constante de stomac și diaree, am intrat direct în policlinica arondată complexului nostru, unde injecțiile și tabletele m-au vindecat rapid. Familia mea beneficia încă de clinică precum și de cantină. Comitetul Revoluționar din Sichuan era dezbinat și ineficient, astfel că n-a reușit să organizeze o administrație care să funcționeze. Nu fusese nici măcar în stare să emită reglementări cu privire la multe aspecte ale vieții de fiecare zi. Rezultatul: sistemul era plin de lacune, multe din vechile practici au continuat, iar populația a fost lăsată să se descurce cum putea. Conducerea cantinei și cea a policlinicii n-au refuzat să ne servească, așa că am profitat și am beneficiat de facilitățile pe care le ofereau.

Pe lângă injecțiile și pilulele occidentale prescrise la policlinică, bunica a decis că aveam nevoie și de leacuri chinezești. Într-o zi a venit acasă cu un pui, cu niște rădăcini de vetch și cu „angelica" chinezească, considerate foarte *bu* (tămăduitoare) și a făcut din ele o supă în care a pus și ceapă verde tocată. Aceste ingrediente nu se găseau în comerț și ea se dusese, șchiopătând, la câțiva kilometri să le cumpere la negru dintr-un sat.

Nici bunica mea nu se simțea bine. O vedeam uneori întinzându-se pe pat, lucru cu totul neobișnuit pentru ea, care fusese mereu atât de energică și nu putea sta locului niciun minut. Acum o observam cum ține ochii închiși strâns și își mușcă buzele, ceea ce mă făcea să cred că suferea dureri mari. Dar când o întrebam ce i se întâmpla, îmi răspundea că nu

---

Plantă medicinală cățărătoare (*n. tr.*).

era nimic și continua să adune leacuri și să stea la coadă ca să-mi cumpere alimente hrănitoare.

M-am simțit în curând mult mai bine. Cum nu exista nicio autoritate care să mă oblige să mă întorc la Ningnan, am început să-mi planific o călătorie ca să-l vizitez pe tata. Am primit însă o telegramă de la Yibin. Mătușa Jun-ying, care avea grijă de fratele meu cel mai mic, Xiao-fang, era grav bolnavă. Mi-am spus că trebuia să plec la Yibin să mă ocup de ei.

Jun mătușa Jun-ying și celelalte rude ale tatei din Yibin fuseseră foarte buni cu familia mea, cu toate că tata călcase adânc înrădăcinata tradiție chineză de a avea grijă de rude. Tradiția considera datorie filială ca fiul să pregătească pentru mama lui un sicriu greu din lemn, cu multe straturi de vopsea, și să-i ofere funeralii grandioase — adesea ducându-l la faliment. Guvernul însă încuraja incinerarea — ca să economisească pământ — și funeraliile mai simple. Când mama lui a murit în 1958, familia lui nu l-a informat decât după funeralii, de teamă că tata ar putea veni cu obiecții în privința ceremoniilor complicate de înmormântare. După ce ne-am mutat la Chengdu, familia lui ne-a vizitat foarte rar. Totuși, când tata a fost lovit de nenorocire în timpul Revoluției Culturale, au venit să ne vadă și să ne ofere ajutorul lor. Mătușa Jun-ying, care călătorea des între Chengdu și Yibin l-a luat în cele din urmă pe Xiao-fang la ea, ca s-o ajute pe bunica. Ea împărțea o casă cu o soră mai mică, dar dăruise jumătate din partea ei unor rude mai îndepărtate, obligate să-și abandoneze locuința căzută în ruine.

Când am ajuns la ea, mătușa mea ședea într-un fotoliu din răchită lângă ușa de intrare în holul care servea și de salon. Pe locul de onoare se afla un sicriu uriaș dintr-un lemn roșu-închis. Sicriul era al ei și reprezenta singurul ei răsfăț. Privind-o pe mătușa mea, am simțit cum mă cuprinde un val de tristețe. Avusese o congestie cerebrală și picioarele îi erau pe jumătate paralizate. Spitalele funcționau sporadic, utilitățile se defectaseră nemaiavând cine să le repare, iar aprovizionarea cu medicamente era neregulată. Medicii îi spuseseră mătușii Jun-ying că nu-i puteau face nimic, așa că ea stătea acasă.

Suferința cea mai mare a mătușii mele era funcționarea proastă a intestinelor. După ce mânca, se simțea umflată, digestia nu se făcea și nu avea scaun decât cu efort și dureri cumplite. Formulele recomandate de rude îi ajutau uneori, dar cel mai des rămâneau fără efect. Îi făceam adesea un masaj pe abdomen și odată, în disperare de cauză, m-a rugat să introduc un deget în anus și să încerc să scot excrementele. Toate aceste remedii nu-i ofereau decât o ușurare momentană. În consecință, nu mai îndrăznea să mănânce. Era foarte slăbită și zăcea în fotoliu ore întregi, privind, fără să vadă, arborii de papaya și bananierii din grădina din spatele casei. Biata de ea nu se plângea niciodată. O singură dată mi-a murmurat cu blândețe: „Îmi este atât de foame. Aș vrea atât de mult să pot mânca..."

Nu mai putea umbla nesusținută și chiar să stea în șezut îi cerea un efort considerabil. Ca să-i ușurez durerile de oase datorate imobilității, mă așezam lângă ea, ca să se poată sprijini pe mine. Îmi spunea mereu că eram o bună infirmieră, dar că trebuia să fiu obosită și plictisită să tot stau acolo cu ea. Oricât de mult insistam, ea nu mai ședea în fotoliu decât pentru scurt timp în fiecare zi, ca să pot „ieși să mă distrez".

Dar afară, în oraș, nu exista nicio ocazie de distracții. Duceam dorul unei cărți bune de citit. În afară de cele patru volume ale *Operelor alese* ale lui Mao Tze Dong, tot ce am descoperit în casă a fost un dicționar, în rest, totul fusese ars. M-am ocupat așadar cu studiul celor cincisprezece mii de caractere din dicționar, învățându-le și pe acelea pe care nu le știam pe dinafară.

Restul timpului l-am petrecut purtându-i de grijă fratelui meu în vârstă de șapte ani, pe care îl luam în lungi plimbări. Uneori se plictisea și de plimbări și îmi cerea jucării, de pildă un pistol sau dulciuri de culoarea cărbunelui, care zăceau singuratice în prăvălii. Nu aveam bani — alocația ce ni se dădea era mică, dar Xiao-fang nu înțelegea acest lucru și se trântea la pământ, în praf, dând din picioare, zbierând și agățându-se de jacheta mea. Îngenuncheam lângă el și încercam să-l liniștesc, folosind toate argumentele posibile, dar, până la urmă, izbucneam și eu în plâns. Atunci abia se potolea și îi trecea supărarea pe mine.

Yibin era un oraș cu o atmosferă specială chiar în plină Revoluție Culturală. Râurile zglobii și colinele unduioase, orizontul încețoșat de dincolo de ele creau un sentiment de eternitate, de siguranță și îmi aducea, chiar și numai temporar, o alinare pentru toată mizeria din jur. Când se lăsa înserarea, afișele și megafoanele din oraș parcă adormeau și ele și cărările tainice, întunecoase se cufundau în ceață. Din loc în loc, răzbătea pâlpâirea unei lămpi prin crăpăturile ușilor și ferestrelor. Din când în când apărea un petic luminos: se deschisese o prăvălioară în care se vindeau alimente. Nu era cine știe ce, dar se întindea o masă pe stradă cu patru bănci înguste în jur, întunecate la culoare, dar lucind de atâta frecat și de stat pe ele. Pe masă apărea o scânteie cât un bob de mazăre — lampa în care se ardea ulei de rapiță. Deși nu se mai așeza nimeni la acea masă, patronul ținea birtul deschis. Pe vremuri ar fi fost plin de oameni veseli trăncănind și bârfind în jurul unei „licori din cinci boabe", însoțită de friptură de vacă marinată, tocăniță cu soia din limba de porc, și alune prăjite cu sare și piper. Birturile goale îmi evocau un alt Yibin, din zilele când viața nu era sufocată de politică.

Dacă părăseam acele străduțe dosnice, urechile mele suportau asaltul megafoanelor. Căci centrul orașului era, timp de optsprezece ore de zi, o perpetuă învălmășeală și un vacarm de muzică mobilizatoare și demascări. Chiar dacă nu luai în seamă conținutul, nivelul zgomotului era insuportabil și a trebuit să-mi creez o tehnică de a-l ignora, pentru a-mi păstra sănătatea mintală.

Într-o seară din aprilie, o emisiune mi-a atras atenţia. Se întrunise un congres al Partidului la Peking, dar, ca de obicei, populaţia Chinei nu era informată care era obiectivul acestei foarte importante întruniri a „reprezentanţilor" ei. A fost anunţată o nouă echipă la conducere. Mi s-a strâns inima când am auzit că a fost confirmată noua organizare a Revoluţiei Culturale.

Acest congres, al IX-lea, a marcat instalarea oficială a sistemului de putere personală a lui Mao. Puţini din liderii veterani ai congresului precedent, din 1956, au rezistat şi în acesta. Din cei şaptesprezece membri ai Politbiroului, doar patru — Mao, Lin Biao, Chu Enlai şi Li Xiannian — au rămas în funcţii. Toţi ceilalţi, cu excepţia celor morţi, fuseseră demascaţi şi înlăturaţi. Unii dintre ultimii aveau să moară în curând.

Preşedintele Liu Shaoqi, numărul doi la Congresul al VIII-lea, era deţinut încă din 1967 şi fusese bătut cu ferocitate la mitingurile de demascare. I-au fost refuzate medicamentele pentru bolile cronice de care suferea, diabetul şi pneumonia mai recentă, şi era supus unui tratament doar pentru a-l menţine în viaţă, deoarece Madam Mao ordonase în mod explicit că el trebuia să se constitue într-un „obiectiv viu" pentru Congresul al IX-lea. La congres Chu Enlai a dat citire verdictului potrivit căruia Liu fusese „un trădător criminal, un agent al duşmanului şi un escroc în serviciul imperialiştilor, al revizioniştilor moderni (ruşii) şi al reacţionarilor Guomindangului". După Congres, lui Liu i s-a permis să moară, în chinuri.

Mareşalul Ho Lung, un alt fost membru al Politbiroului şi creatorul armatei comuniste, a murit la două luni după congres. Deoarece avusese multă putere în armată, a fost supus timp de doi ani şi jumătate unui regim de tortură lentă care — după cum i-a transmis soţiei sale — „trebuie să-mi distrugă sănătatea, astfel încât să mă poată ucide fără să-mi verse sângele". Metodele de tortură erau multe: avea dreptul doar la o cană de apă zilnic în timpul verilor fierbinţi, oprea încălzirea pe timpul iernii, când temperatura cobora sub zero grade luni de-a rândul, i se întrerupea medicaţia pentru diabet. Până la urmă a murit, după ce i s-a administrat o doză mare de glucoză, atunci când diabetul i s-a agravat.

Tao Zhu, membrul Politbiroului care o ajutase pe mama la declanşarea Revoluţiei Culturale, a fost deţinut aproape trei ani în condiţii inumane, care i-au distrus sănătatea. Şi lui i s-a refuzat un tratament adecvat până când ciroza ajunsese la un stadiu mult prea avansat şi Chu Enlai a aprobat efectuarea operaţiei. Ferestrele camerei din spital au fost acoperite permanent cu ziare, iar familia nu l-a putut vedea nici pe patul de moarte, nici după deces.

Mareşalul Peng Dehuai a murit după acelaşi fel de torturi care au durat, în cazul său, peste opt ani, până în 1974. Ultima lui dorinţă a fost să mai vadă o dată copacii şi lumina zilei ascunse de ferestrele spitalului, acoperite cu hârtie de ziar, favoare ce i-a fost refuzată.

Toate aceste exemple și multe altele asemănătoare erau tipice pentru metodele folosite de Mao în timpul Revoluției Culturale. În loc să semneze condamnări la moarte, Mao se mărginea să-și facă cunoscute intențiile și s-au găsit oameni care să pună în practică torturile, improvizând detaliile sinistre. Metodele lor cuprindeau presiuni psihice, brutalitate fizică și refuzul acordării de îngrijiri medicale — mergând până la folosirea unor medicamente letale. Moartea cauzată în acest din urmă fel a dobândit o denumire specială în limba chineză: *po-hai zhi-si* „persecutat până la moarte". Mao era perfect conștient de ceea ce se întâmpla în țară și îi încuraja pe făptuitori, dându-le „consimțământul său tăcut" (*mo-xu*). Această tactică îi permitea să se descotorosească de dușmani fără să poarte vreo vină. Răspunderea îi aparținea, dar nu numai lui. Torționarii se lăudau cu inițiative. Subordonații lui Mao erau mereu pregătiți să descopere noi căi de a-i fi pe plac, anticipându-i dorințele și, cu siguranță, dând frâu liber propriilor porniri sadice.

Abia mulți ani mai târziu au ieșit la iveală detaliile îngrozitoare ale persecuției multor lideri. Dar n-au surprins pe nimeni în China, atunci când au fost date în vileag. Cunoșteam cu toții, din proprie experiență, prea multe cazuri similare.

Stăteam deci în piața aglomerată ascultând comunicatul, conținând numele membrilor noului Comitet Central, și așteptam cu groază numele celor doi Ting. Care nu au întârziat să fie citite: Liu Jie-ting și Zhang Xi-ting. Am fost atunci sigură că suferințele familiei mele nu se vor termina niciodată.

La scurtă vreme după aceea, a sosit o telegramă în care eram anunțată că bunica se prăbușise și nu se mai putea da jos din pat. Nu i se întâmplase niciodată așa ceva. Mătușa Jun-ying a insistat să plec acasă și să o îngrijesc. Așa că, împreună cu Xiao-fang, am luat primul tren spre Chengdu.

Bunica împlinea în curând șaizeci de ani și stoicismul ei cedase în cele din urmă în fața durerii. Simțea împunsături și convulsii în tot trupul, iar durerea se concentra apoi în urechi. Doctorii din policlinica complexului spuneau că boala ei ar putea fi de natură nervoasă și că nu aveau niciun tratament în afară de a i se asigura o stare de bună dispoziție. Am dus-o la un spital aflat la o jumătate de oră de mers.

Instalați confortabil în limuzinele lor conduse de șoferi, noii deținători ai puterii nu dădeau doi bani pe felul cum trăiau oamenii obișnuiți. În Chengdu nu funcționau autobuze, deoarece acestea nu erau considerate de o importanță vitală pentru revoluție, iar trăsurelele trase de om erau interzise pe motiv că exploatau munca omului. Dar bunica mea nu mai putea merge din cauza durerilor. Așa că am așezat-o pe bunica pe bicicletă punând o pernă, pe locul prevăzut pentru bagaje, ea ținându-se de șa. Eu împingeam bicicleta, Xiao-hei o sprijinea, iar Xiao-fang ședea pe cadru.

Mulţumită profesionalismului şi devotamentului unora din medici, spitalul încă funcţiona. Totuşi am citit pe ziduri sloganuri scrise de colegii lor, militanţi care-i acuzau că „folosesc munca pentru a suprima revoluţia" — o acuzaţie standard vizându-i pe cei care nu-şi părăseau posturile. Doctoriţa care ne-a primit avea cearcăne negre şi pleoapele i se zbăteau probabil de oboseală după ce consultase mulţimea de pacienţi, dar şi din cauza atacurilor politice pe care trebuia să le suporte. În spital nu aveai loc să scapi un ac, atât era de plin de bărbaţi şi femei cu feţe învineţite, cu coaste rupte zăcând pe târgi — victime ale mitingurilor de demascare.

Niciun doctor n-a fost în măsură să emită un diagnostic cu privire la boala bunicii. Nu exista un aparat cu raze X. Nici alte instrumente pentru a o examina cum trebuie. Niciunul nu funcţiona. I s-au dat o mulţime de calmante, fără succes. Atunci a fost admisă în spital. Saloanele erau aglomerate, paturile înghesuite unul lângă altul. Chiar şi pe coridoare erau înşirate paturi. Puţinele infirmiere alergau de la un salon la altul şi nu se puteau ocupa de toţi pacienţii, aşa că m-am hotărât să rămân cu bunica.

M-am dus acasă să aduc nişte vase de bucătărie, să-i pot găti, şi o saltea de bambus pe care am ascuns-o sub patul ei. Noaptea mă trezeam mereu în gemetele ei şi ieşeam de sub pat ca să-i fac masaje care o alinau pentru un timp. De sub pat, unde dormeam eu, salonul mirosea puternic a urină. Lângă fiecare pat se afla oala de noapte. Dar bunica mea, care ţinea extraordinar de mult la curăţenie, se scula din pat chiar în timpul nopţii şi se ducea la toaleta din capătul coridorului. Nu la fel procedau şi ceilalţi bolnavi, iar oalele lor de noapte nu erau golite cu zilele, infirmierele fiind prea ocupate cu alte servicii pentru a ţine seama de asemenea detalii.

Fereastra de lângă patul bunicii mele dădea în grădina din faţa spitalului, aflată într-o stare jalnică, invadată de buruieni şi cu băncile de lemn rupte şi fără scândurile pe care să poţi şedea. Prima dată când am privit afară, câţiva copii încercau să rupă crengile încă înflorite ale unui arbore de magnolia. Adulţii treceau pe lângă ei indiferenţi; vandalismul ajunsese parte din viaţa de toate zilele, ca să mai atragă atenţia cuiva.

Într-o zi, l-am văzut pe Bing, un prieten de-al meu, coborând de pe bicicletă. Inima mi-a zvâcnit şi am simţit cum mi se urcă sângele în obraji. Am aruncat o privire în geam. Dacă îndrăzneai să te uiţi într-o oglindă în public erai considerată „un element burghez". Purtam o jachetă în carouri roz şi albe, un desen permis pentru îmbrăcămintea tinerelor femei. Şi părul lung era acceptat din nou, dar numai împletit în două cozi. Oscilam ore întregi până să mă hotărăsc cum să-l port. Să le împletesc una lângă cealaltă sau să las distanţă între ele? La capete să fie drepte sau puţin curbate? Partea de păr împletită să fie mai lungă decât

cea lăsată liber sau viceversa? Decizia îmi lua lungi minute de fiecare dată.

Adevărul este că nu existau reglementări oficiale asupra coafurii și îmbrăcămintii. Ne conduceam după ce purtau celelalte fete sau femei și asta deveneau moda zilei. Și pentru că nu prea aveam de unde alege, ne preocupa să descoperim mici variații de la regula generală. Pot spune că era un adevărat test de inventivitate să arăți cât mai diferită și mai atrăgătoare, fără să te abați de la linia generală, ca să nu riști să fii arătată cu un deget acuzator și învinuită de erezie.

Mă studiam încă în geamul ferestrei, când l-am văzut pe Bing intrând în salon. Imaginea pe care o prezenta era una cu totul obișnuită și, totuși, ceva îl făcea să fie mai aparte. Te lăsa să ghicești la el o permanentă umbră de cinism, cu totul rară în acea epocă absolut lipsită de umor. Mă simțeam foarte atrasă de el. Tatăl lui fusese director de departament în guvernul regional dinainte de Revoluția Culturală, dar Bing se deosebea de majoritatea odraslelor unor înalți funcționari. „De ce să fiu trimis la țară?" spusese el și, de fapt, a reușit să nu plece obținând un certificat de „boală incurabilă". A fost prima persoană în care am perceput o inteligență și o gândire libere, o minte ironică și cercetătoare, care nu accepta să ia de bun tot ce i se spunea. A fost și primul care mi-a deschis mintea la subiecte ce fuseseră tabu înainte.

Până la acel moment evitasem să mă gândesc la dragoste și la o relație de acest fel. Devotamentul meu pentru familie, exacerbat de adversități, a pus în umbră orice altă stare emoțională. Deși simțeam că în adâncul meu exista și o altă ființă, o ființă înzestrată cu instincte sexuale cerându-și dreptul să iasă la suprafață, reușisem să o țin încuiată. De Bing îmi era teamă să nu mă atragă într-o încurcătură.

În acea zi Bing intrase în salon cu un ochi învinețit. Povestea cum fusese lovit de Wen, un tânăr care se întorsese din Ningnan însoțind o fată care își fracturase un picior. Bing a descris bătaia cu un aer nonșalant, lăudându-se cu satisfacție că Wen era gelos pe el pentru că se bucura de atenția și compania mea. Mai târziu, am auzit și varianta lui Wen, povestind cum îl lovise pe Bing întrucât nu mai suporta „rânjetul lui îngâmfat".

Wen era scund și grăsuț, cu mâini și picioare mari și dinți proeminenți. Ca și Bing, era fiul unor înalți funcționari. Purta mânecile și pantalonii suflecați și sandale de paie ca țăranii, aidoma tânărului dat drept model în afișele propagandistice. Într-o zi mi-a spus că se hotărâse să se întoarcă la Ningnan ca să continue „să se reformeze". Când l-am întrebat de ce făcea asta, mi-a răspuns simplu: „Ca să-l urmez pe Președintele Mao. De ce să caut un alt motiv? Sunt Garda Roșie a Președintelui Mao." Am rămas mută. Începusem să cred că oamenii foloseau acea limbă de lemn doar în ocazii oficiale. Mai mult decât atât nu-i citeam pe față expresia solemnă obligatorie care însoțea această declarație. Așa că m-a convins că era sincer.

Cu toate astea, felul lui de a gândi nu m-a făcut să-l evit. Revoluția Culturală m-a învățat să nu împart oamenii după convingerile lor, ci după însușirea de a fi sau a nu fi cruzi și ticăloși. Îl știam pe Wen că era o ființă decentă și când am vrut să părăsesc definitiv Ningnan el a fost cel care m-a ajutat.

Trecuseră două luni de când plecasem. Nu exista nicio lege care să interzică acest lucru, dar regimul deținea o armă puternică pentru a se asigura că va trebui mai devreme sau mai târziu să mă întorc în munți; și aceasta era înregistrarea domiciliului meu care fusese schimbat din Changdu la Ningnan; aceasta însemna că, pe timpul cât rămâneam la Changdu, nu aveam dreptul la hrană și la celelalte rații. Pentru moment, trăiam din rațiile familiei, dar această situație nu putea dăinui. Mi-am dat seama că trebuia să-mi mut domiciliul undeva mai aproape de Chengdu.

Nu se putea pune problema să aleg chiar Chengdu, deoarece nimeni nu avea dreptul să-și schimbe mutația de la țară într-un oraș. Era de asemenea interzis transferul dintr-un loc muntos și aspru într-o regiune mai bogată, așa cum era regiunea din jurul orașului Chengdu. Dar exista o portiță de scăpare: ne puteam muta dacă aveam rude care acceptau să ne primească. Era chiar posibil să inventezi o astfel de rudă deoarece să ții socoteala numeroaselor rude pe care le putea avea un chinez era imposibil.

Am plănuit transferul împreună cu Nana, o bună prietenă a mea, care tocmai se întorsese de la Ningnan și căuta o cale ca să scape de acolo. Am inclus-o în plan și pe sora mea care rămăsese încă la Ningnan. Pentru a-mi schimba domiciliul, aveam nevoie în primul rând de trei scrisori, una de la o comună prin care eram acceptate acolo, la recomandarea unei rude rezidente în acea comună, a doua de la comitatul de care ținea comuna și care o autoriza pe prima; și a treia scrisoare de la Biroul pentru Tineretul Citadin din Sichuan, care aproba transferul. Cu aceste trei scrisori trebuia să ne întoarcem la echipa noastră de producție din Ningnan pentru a obține aprobarea ei, urmând ca ofițerul cu înregistrarea din Comitatul Ningnan să ne dea dezlegarea finală. Numai după aceea puteam obține documentul-cheie, esențial pentru toți locuitorii Chinei — cartea de înregistrare — pe care urma să o înmânăm autorității din noul nostru loc de rezidență.

Viața devenea înfricoșătoare și complexă ori de câte ori ieșeai din tiparul planului rigid stabilit de autorități. Și, în majoritatea cazurilor, apăreau complicații neașteptate. În timp ce eu plănuiam cum să rezolv transferul, guvernul central a emis din senin o reglementare prin care interzicea toate schimbările de domiciliu cu începere din 21 iunie. Și noi eram în a treia săptămână din mai. Era imposibil să găsim o rudă adevărată care să ne accepte și să trecem prin toate procedurile în timpul scurt ce mai rămăsese. M-am adresat lui Wen. Fără nicio ezitare, s-a oferit să ne „creeze" cele trei scrisori. Să plastografiezi documente oficiale era un

delict grav, pedepsit cu ani grei de închisoare. Dar devotata Gardă Roșie a lui Mao a ignorat temerile mele și sfaturile să fie prudent.

Elementul principal într-o falsificare erau sigiliile. În China, toate documentele deveneau oficiale dacă erau ștampilate. Wen avea talent la caligrafie și putea să imite stilul sigiliilor oficiale. Pentru asta folosea o bucată de săpun. Într-o singură seară au fost gata toate cele trei scrisori pentru noi trei, operație care dacă eram norocoase ar fi durat luni de zile. Wen s-a oferit să ne însoțească pe Nana și pe mine, îndărăt la Ninguan ca să ne ajute cu restul procedurilor.

Când a venit ziua să plecăm, eram sfâșiată de durere, că o părăsesc pe bunica singură în spital. Ea a insistat să plec și m-a asigurat că se simțea mai bine și se va întoarce acasă ca să-i supravegheze pe frații mei mai mici. Nu am încercat prea tare să o conving să rămână fiindcă spitalul în sine era un loc deprimant. Pe lângă mirosul insuportabil, erau gemetele și conversațiile cu voce tare pe coridoare, și zgomotul pașilor și bocănitul încălțămintei zi și noapte. Megafoanele îi trezeau pe toți pacienții la șase dimineața și, adesea, pacienții mureau în văzul celorlalți bolnavi.

În seara când și-a făcut ieșirea din spital, bunica a simțit o durere ascuțită la baza coloanei vertebrale și n-am mai putut-o așeza pe suportul de bagaje al bicicletei așa că Xiao-hei a plecat acasă cu haine, prosoape, ligheane, termos, crătiți și eu am pornit-o cu ea pe jos susținând-o. Mersul chiar foarte încet îi provoca dureri mari, îmi dădeam seama de asta, văzând-o cum își strânge buzele și cum tremura încercând să-și stăpânească gemetele. Ca s-o distrez și s-o mai distrag de la dureri, i-am tot povestit despre unii și alții și bârfele care circulau. Atmosfera era încărcată. Platanii care umbreau drumul nu mai aveau decât niște biete rămurele cu câteva frunze, nemaifiind tunși în cei trei ani de Revoluție Culturală. Ici și colo, clădirile aveau urme de gloanțe, urme ale încăierărilor sălbatice dintre facțiunile de Rebeli.

Ne-a luat aproape o oră ca să parcurgem jumătate de drum, când cerul s-a întunecat și un vânt puternic a măturat praful și bucăți de hârtie din afișele de pe pereți. Bunica s-a clătinat, dar am ținut-o strâns. A început să plouă cu stropi mari și într-o clipă am fost ude până la piele. Nu aveam unde să ne refugiem, așa că ne-am luptat să mergem înainte. Îmbrăcămintea ni se lipise de trup și ne stingherea mișcările. Eu îmi trăgeam sufletul să pot respira. Trupul firav al bunicii devenea tot mai greu în brațele mele. Ploaia șuiera și ne împroșca cu noroi, vântul ne biciuia trupurile ude și îmi era foarte frig. Bunica plângea în hohote: „Cerule, fii bun și lasă-mă să mor! Lasă-mă să mor!" Și eu voiam să plâng, dar m-am stăpânit și îi tot spuneam: „Bunica, încă puțin și ajungem acasă"...

Atunci am auzit un clopoțel. „Hei, nu vrei să vă duc?" Un cărucior cu pedale s-a oprit lângă noi, și condus de un tânăr în cămașă, cu ploaia șiroindu-i pe obraji. A luat-o în brațe pe bunica și a așezat-o în căru-

ciorul neacoperit în care mai era ghemuit un bătrân, care ne-a făcut un semn din cap. Tânărul ne-a spus că îl aducea pe tatăl său acasă de la spital. Ne-a lăsat la uşa locuinţei noastre şi a răspuns mulţumirilor mele cu un simplu: „Nu ai pentru ce", înainte să dispară în întuneric.

Două zile mai târziu, bunica se dăduse deja jos din pat şi era în bucătărie, pregătind găluşte ca să ne răsfeţe. A început să facă din nou ordine în casă neobosită cum îi era felul. Îmi dădeam seama că exagera şi am rugat-o să mai stea în pat, dar nu m-a luat în seamă.

Era deja începutul lui iunie. Bunica îmi spunea întruna că trebuia să plec şi insista să-l iau şi pe Jin-ming ca să-mi poarte de grijă, deoarece fusesem atât de bolnavă la Ningnan. Deşi împlinise şaisprezece ani, Jin-ming nu fusese încă repartizat într-o comună. I-am trimis o telegramă surorii mele cerându-i să plece din Ningnan şi să vină să aibă grijă de bunica. Xiao-hei care avea paisprezece ani la acea vreme şi Xiao-fang, şapte ani, au promis că puteam conta pe ei.

Când m-am dus să-mi iau rămas-bun de la bunica, am găsit-o plângând. Mi-a spus că nu ştia dacă o să mă mai vadă vreodată. I-am mângâiat mâna care era acum osoasă şi cu vene îngroşate şi am lipit-o de obrazul meu. Mi-am stăpânit lacrimile şi i-am promis că mă voi întoarce curând.

După cercetări îndelungate, am găsit un camion care mergea în regiunea Xichang. Începând cu anii 1960, Mao dispusese ca multe fabrici importante (printre care şi cea în care lucra prietenul surorii mele Cheng-Yi) să fie mutate la Sichuan, mai ales la Xichang unde se construia o nouă platformă industrială. Teoria lui Mao era că munţii din Sichuan ofereau cea mai bună apărare în cazul în care americanii sau ruşii ar fi lansat un atac. Camioane provenind din cinci provincii diferite livrau produse pentru platformă. Un prieten ne-a pus în legătură cu un şofer din Peking care a acceptat să ne ia pe toţi: Jin-ming, Nana, Wen şi cu mine. Aveam să călătorim pe platforma deschisă a camionului deoarece cabina era rezervată şoferului de schimb. Fiecare camion făcea parte dintr-un convoi care se întrunea seara.

Şoferii aveau reputaţia de a prefera să ia la drum fete şi nu băieţi, ca toţi şoferii de camion din lume. Cum erau aproape singurul mijloc de transport, băieţii s-au cam înfuriat. Pe drum am citit afişe lipite pe copaci: „Protestaţi împotriva camionagiilor care iau numai femei, nu şi bărbaţi!" Unii băieţi mai îndrăzneţi se aşezau în mijlocul drumului ca să forţeze camionul să oprească. Un băiat din şcoala mea n-a reuşit să sară în lături la timp şi a fost ucis.

Printre fericitele „autostopiste", au fost puţine cazuri de viol, şi mult mai multe idile. Au rezultat şi câteva căsătorii de pe urma acestor călătorii. Un şofer de camion care participa la construcţia acestei baze strategice se bucura de anumite privilegii, unul fiind dreptul de a schimba

domiciliul de la țară a noii lui soții în orașul în care locuia el. Au fost fete care au prins ocazia din zbor.

Șoferii camionului nostru au fost foarte amabili și drăguți și s-au comportat impecabil. Când opreau pentru noapte, ne ajutau să găsim un pat într-un hotel sigur înainte să se ducă la casa lor de oaspeți și ne invitau să luăm masa cu ei, și să ne bucurăm de o hrană mai specială fără să plătim.

O singură dată am avut impresia că le trecuse ceva legat de sex prin minte. La o oprire, o altă pereche de șoferi ne-a invitat pe Nana și pe mine să călătorim cu ei pe următoarea distanță. Când i-am spus șoferului nostru, ne-a răspuns răstit: „Nu aveți decât, duceți-vă cu băieții voștri frumoși, dacă îi preferați." Nana și cu mine am schimbat priviri și ne-am bâlbâit: „N-am spus că ne plăceau mai mult. Voi sunteți foarte drăguți cu noi..." Și nu ne-am dus.

Wen nu ne scăpa din ochi pe Nana și pe mine. Ne dădea sfaturi despre bărbați în general și ne prevenea cu privire la șoferi, la hoți, ne spunea ce să mâncăm și ce să nu mâncăm, și ne atrăgea atenția să nu ieșim afară după ce se întuneca. Ne căra și bagajele și ne aducea apă caldă. La ora cinei, ne trimitea pe toți trei să luăm masa cu șoferii, în timp ce el rămânea în hotel ca să ne păzească bagajele de hoți. În schimb, noi îi aduceam mâncarea.

Nu am simțit niciodată intenții sexuale din partea lui Wen. În seara în care am trecut granița spre Xichang, Nana și cu mine am dorit să ne spălăm în râu, pentru că era foarte cald afară și seara era atât de frumoasă. Wen a căutat un loc liniștit în râu, unde ne-am îmbăiat în compania rățușteloor sălbatice. Râul sclipea în razele lunii. Wen ne păzea pe drum, stând cu spatele spre noi. Ca mulți alți tineri, fusese educat în zilele prerevoluționare să se poarte ca un gentleman.

Ca să putem dormi într-un hotel, trebuia să arătăm o scrisoare de la unitatea de care aparțineam. Wen, Nana și cu mine aveam fiecare câte o scrisoare de la echipa de producție din Ningnan, iar Jin-ming o avea de la școală. Hotelurile erau ieftine, dar noi nu aveam destui bani, întrucât salariile părinților fuseseră reduse drastic. Nana și cu mine împărțeam un pat într-un dormitor și băieții făceau același lucru. Hotelurile erau murdare și înainte de culcare, Nana și cu mine dădeam tot timpul deoparte pătura să ne asigurăm că nu erau purici și păduchi. Ligheanele aveau dungi gri sau galbene de murdărie veche. Infecțiile de tot felul erau lucru obișnuit, așa că le foloseam pe ale noastre.

Odată am fost trezite pe la miezul nopții de bătăi puternice în ușă: toată lumea trebuia să se scoale și să facă „un raport de seară" Președintelui Mao. Activitatea aceasta absurdă mergea pe aceeași linie cu „dansurile loialității", pentru care ne adunam în fața unei statui sau a unui portret al lui Mao, făcând incantații pe texte din Cărticică Roșie și strigând cât ne ținea gura „Viață lungă să trăiască Președintele Mao, viață lungă, lungă să trăiască Președintele Mao, viață lungă, lungă, lungă să

trăiască Președintele Mao!" în timp ce fluturam în ritmul cântecului Cărticica Roșie.

Pe jumătate adormite, Nana și cu mine am ieșit din cameră. Alți călători apăreau, câte doi, câte trei din camerele respective, frecându-se la ochi, încheindu-și jachetele și trăgându-și pantofii în picioare. Nu s-a auzit niciun protest, nimeni n-ar fi îndrăznit. La ora cinci dimineață a trebuit să trecem prin același ridicol ritual. De data aceasta purta denumirea de „Cererea matinală de indicații de la Mao". Mai târziu, când eram deja pe drum, Jin-ming s-a pronunțat: „Șeful Comitetului Revoluționar din acest oraș trebuie să sufere de insomnii."

Tot felul de modalități grotești de a-l venera pe Mao deveniseră o parte din viața noastră — scandam, purtam insigne cu chipul lui Mao, fluturam Cărticica Roșie. Dar idolatrizarea lui a luat un nou avânt odată cu instalarea formală, în 1968, a Comitetelor Revoluționare pe tot cuprinsul țării. Membrii comitetelor socoteau că cel mai sigur și cel mai eficient lucru era să nu facă nimic altceva decât să promoveze cultul lui Mao — și, fără îndoială, să-și continue persecuțiile politice. Îmi amintesc cum, într-o farmacie din Chengdu, un bătrân angajat, cu o privire impasibilă îndărătul unor ochelari cu rame groase, a murmurat fără să mă privească: „Când pornești pe mări, ai nevoie de un timonier..." A făcut o pauză semnificativă și mi-a trebuit un minut ca să-mi dau seama că trebuia să continui fraza, care era un citat din Lin Biao despre Mao. Astfel de schimburi de cuvinte deveniseră obligatorii, ca un salut standard între două persoane. Eu trebuia să reiau fraza murmurând la rândul meu: „Când faci o revoluție este nevoie de gândirea lui Mao Tze Dong".

Comitetele Revoluționare au dispus să se construiască statui ale lui Mao: pentru centrul din Chengdu se planificase o statuie uriașă din marmură albă. Pentru a-i face loc, a fost dinamitat elegantul portic al vechiului palat. Marmura albă era expediată din Xichang și s-au organizat convoaie de camioane speciale, numite „camioanele loialității", care o aduceau din munți. Camioanele erau decorate ca pentru paradă, festonate cu panglici de mătase roșie și pe capotă cu o imensă floare de mătase. Camioanele acestea făceau cursa de la Chengdu fără încărcătură, deoarece erau destinate exclusiv transportului de marmură, iar camioanele care aprovizionau Xichang se întorceau la Chengdu goale și ele; nu le era permis să murdărească materialul din care se sculpta trupul lui Mao.

După ce ne-am luat rămas-bun de la șoferul care ne adusese de la Chengdu, am făcut autostop în fața unor „camioane ale loialității" și astfel am ajuns la Ningnan. Pe drum ne-am oprit la o carieră de marmură să ne odihnim. Un grup de muncitori asudați, goi până la brâu, beau ceai și fumau din pipele lor lungi. Unii ne-au mărturisit că nu foloseau niciun mijloc mecanic, ci doar mâinile lor, pentru că doar așa își puteau exprima loialitatea față de Mao. Am fost oripilată să observ că avea insigna lui Mao agățată pe pieptul gol. Când ne-am întors în camion, Jin-ming a

remarcat că ar fi putut fi lipită cu un plasture. Iar în privința devotamentului de a scoate marmura din pământ cu mâna goală: „În primul rând, probabil că nu aveau nicio unealtă sau mașină de perforat."

Jin-ming făcea adesea asemenea comentarii sceptice prin care ne făcea să râdem, atitudine neobișnuită în acele zile, când umorul era periculos. Îndemnând cu ipocrizie la „rebeliune", Mao evita de fapt atât întrebările cât și scepticismul. Pentru mine însă, primul pas spre o gândire liberă, fără prejudecăți, credințe false sau ignoranță și superstiții, a fost tocmai putința de a pune întrebări, de a face loc scepticismului în gândire. Ca și Bing, Jin-ming mi-a fost de ajutor în a distruge vechiul meu mod rigid de gândire.

De îndată ce am intrat în Ningnan, care se afla la aproximativ cinci mii de picioare deasupra nivelului mării, am avut aceleași probleme de stomac. Vomitam orice mâncam și îmi părea că lumea se învârtește în jurul meu. Totuși nu ne puteam permite să ne oprim, deoarece trebuia să ajungem la echipa noastră de producție și să completăm formularul de transfer înainte de 21 iunie. Echipa de care ținea Nana fiind mai aproape, ne-am hotărât să mergem întâi acolo. Aceasta însemna o zi de mers pe jos printre munții sălbatici. Torenții de vară vuiau prin ravine, peste care nu exista adesea niciun podeț. În timp ce Wen pornea curajos prin pâraie, ca să-și dea seama de adâncimea lor, Jin-ming mă căra în spinare. Adesea străbăteam muntele pe poteci făcute de capre, late de câțiva centimetri la marginea stâncilor și deasupra unor prăpăstii de mii de metri. Mulți foști colegi de școală și-au pierdut viața aici întorcându-se noaptea de la muncă. Acum soarele ardea și pielea a început să mi se cojească. Devenisem obsedată de sete și le ceream tuturor să-mi dea de băut din bidoanele lor. Când am ajuns la o viroagă plină cu apă, m-am aruncat la pământ și am început să înghit lichidul rece. Nana a încercat să mă oprească atrăgându-mi atenția că nici țăranii nu beau apă nefiartă. Dar mie nu-mi păsa, eram prea însetată. Au urmat, evident, vărsături și mai violente.

Am ajuns, în sfârșit, la o casă străjuită de niște castani impozanți. Țăranii ne-au invitat să intrăm. Mi-am umezit buzele crăpate și m-am îndreptat numaidecât spre cuptor, unde am zărit un vas mare de pământ conținând probabil zeamă de orez. Aici, în munți, era considerată băutura cea mai delicioasă și proprietarul ne-a oferit-o de îndată. Zeama de orez este de obicei albă, dar aceasta era neagră. Un zumzet a izbucnit din oală și un stol de muște a zburat de pe suprafața lichidului. Am privit în vas și am constatat că mai rămăseseră muște înecate. Mi-a fost întotdeauna scârbă de muște, dar acum, m-am repezit la oală, am dat deoparte cadavrele și am dat pe gât zeama cu înghițituri mari.

Se întunecase când am ajuns în satul Nanei. A doua zi, șeful echipei ei de producție i-a ștampilat fără ezitare cele trei scrisori ca să scape de ea. În ultimele câteva luni, țăranii își dăduseră seama că nu primiseră

mână de lucru, ci guri de hrănit în plus. De gonit nu-i puteau goni pe tinerii trimiși din oraşe, dar erau încântaţi când aceştia doreau să plece.

În ce mă priveşte, eram prea bolnavă ca să pot ajunge la echipa mea, aşa că Wen s-a oferit să meargă singur, să încerce să obţină eliberarea mea şi a surorii mele. Nana şi cu celelalte fete din echipa ei s-au străduit pe cât au putut să mă îngrijească. Mâncam şi beam doar alimente fierte şi răsfierte în prealabil, dar eu zăceam acolo nefericită şi îmi era dor de bunica şi de supa ei de pui. În acele zile, puiul era considerat o mare delicateţe şi Nana mă tachina mirându-se cum de reuşeam să combin vârtejul din stomac cu apetitul pentru mâncare bună. Totuşi s-au dat cu toţii peste cap, inclusiv Jin-ming, ca să facă rost de un pui. Ţăranii din zonă nu mâncau şi nici nu vindeau puii, creşteau găinile doar pentru ouă. Ei îşi bazau acest obicei pe reguli ancestrale, dar noi am aflat de la prieteni că puii erau infectaţi cu lepra care bântuia prin aceşti munţi. Aşa că am renunţat şi la ouă.

Jin-ming nu s-a dat însă bătut: voia să-mi facă o supă ca aceea a bunicii şi şi-a pus la bătaie inventivitatea în scopuri practice. A fixat cu un băţ un capac mare de bambus în curtea din faţa casei şi sub el a împrăştiat boabe de orez. A legat de băţ o sfoară şi s-a ascuns după uşă ţinând capătul sforii şi a mai fixat o oglindă în aşa fel încât să poată urmări ce se întâmplă sub capacul pe jumătate deschis. Stoluri de vrăbii s-au repezit să se bată pe boabe şi uneori chiar şi turturele. Jin-ming stabilea momentul propice pentru a trage sfoara şi a da drumul capacului peste păsărele. Datorită ingeniozităţii lui, am mâncat o supă delicioasă de vânat.

Munţii din spatele casei erau acoperiţi de livezi de piersici încărcaţi de fructe coapte, pe care le culegeau Jin-ming şi fetele şi se întorceau cu coşurile pline. Dar Jin-ming nu mi-a permis să le mănânc crude şi mi-a făcut gem.

Mă simţeam răsfăţată şi-mi petreceam zilele în camera comună privind la munţii îndepărtaţi şi citind romane de Turgheniev şi Cehov, pe care le adusese Jin-ming pentru drum. M-a impresionat foarte mult atmosfera din cărţile lui Turgheniev şi am învăţat pe dinafară pasaje din *Prima iubire*.

Serile conturul ondulat al unor munţi îndepărtaţi se profila pe cerul întunecat spectaculos ca o coadă aprinsă de dragoni. Xichang are un climat foarte uscat şi regulamentele pentru protecţia pădurilor nu se aplicau, nici serviciile de pompieri nu funcţionau. Rezultatul era că pădurile ardeau cu zilele şi incendiile nu se opreau decât dacă întâlneau albia unui râu sau o ploaie puternică stingea flăcările.

După câteva zile, Wen s-a întors victorios cu aprobările pentru sora mea şi pentru mine să părăsim regiunea în care fusesem exilate.

Am pornit imediat în căutarea responsabilului cu înregistrările, deşi eram încă slăbită şi după câţiva paşi privirea mi se tulbura şi-mi apăreau

pe retină mii de steluțe strălucitoare. Nu mai rămăsese decât o săptămână până la 21 iunie.

Când am ajuns la Ningnan, am găsit acolo o atmosferă de război. Deși în majoritatea regiunilor luptele dintre facțiuni încetaseră, în provincii îndepărtate încă se înregistrau bătălii în care partea învinsă se refugia în munți, de unde lansa atacuri. Peste tot vedeai gărzi înarmate, majoritatea membri ai unui grup etnic, Yi, care trăiau în pădurile virgine din Xichang. Legendele despre ei spuneau că, atunci când dormeau, triburile Yi nu se întindeau, ci ședeau pe vine cu capul ascuns în brațele încrucișate. Liderii lor, toți din populația Han, îi convinseseră să se lanseze în acțiuni periculoase, cum ar fi luptele în linia întâi și paza. În timp ce căutam birourile din comitat ca să dăm de funcționarul cu înregistrările, a trebuit să intrăm adesea în lungi parlamentări cu garda Yi, folosind ca să ne putem înțelege limbajul gesturilor. Când ne apropiam de ei, întâi ridicau arma și o îndreptau spre noi cu ochiul stâng mijit. Deși eram toți speriați de moarte, trebuia să ne prefacem indiferenți. Fusesem preveniți că orice semn de teamă era considerat de ei o dovadă de vinovăție și reacționau în consecință.

În sfârșit am găsit și biroul de înregistrări, dar funcționarul lipsea. Am dat însă de un prieten care ne-a spus că se ascundea, întrucât hoarde de tineri veniți din oraș îl asediau ca să le rezolve problemele. Prietenul nu cunoștea ascunzătoarea lui, dar ne-a îndrumat către un grup „vechiul tineret urban" care avea informații.

„Vechiul tineret urban" erau cei strămutați la țară înainte de Revoluția Culturală. Partidul încercase să-i convingă pe tinerii care nu intraseră în colegii și universități să plece și să „construiască o nouă și splendidă regiune rurală socialistă", care ar beneficia de pe urma educației lor. În entuziasmul lor romantic, un număr însemnat de tineri a urmat îndemnul Partidului. Dar realitatea aspră a vieții rurale, din care nu mai puteau evada, precum și faptul că și-au dat seama de ipocrizia regimului — deoarece copiii înaltelor oficialități nu au fost trimiși la țară chiar dacă nu promovaseră examenele — i-au transformat în cinici inveterați pe mulți dintre ei.

Cu toate astea, grupul „vechiului tineret urban" a fost foarte prietenos. Ne-au dat o masă savuroasă din vânat și s-au oferit să descopere unde se ascundea funcționarul cu pricina. În vreme ce vreo doi s-au dus să-l caute, am stat de vorbă cu ceilalți pe veranda spațioasă din lemn de pe malul unui râu înspumat numit Apa Neagră. Pe stâncile de pe celălalt mal dansau egrete balansându-se pe un picior și ridicându-l cu grație pe celălalt. Altele zburau desfășurându-și aripile albe ca zăpada. Nu mai văzusem niciodată acești balerini în libertate.

Gazdele noastre ne-au atras atenția asupra unei grote săpate în stânca de peste râu. Prin crăpături se vedea spânzurând o sabie ruginită din bronz. Grota era inaccesibilă, stânca înălțându-se chiar din apele râului.

Legenda povestea că sabia fusese lăsată acolo de celebrul și înțeleptul conducător al vechiului regat al Sichuanului, marchizul Zhuge Liang, în secolul al treilea. El condusese șapte expediții ale orașului Chengdu pentru cucerirea triburilor barbare din regiunea Xichang. Cunoșteam foarte bine legenda și eram emoționată să mă aflu în fața dovezii. El capturase de șapte ori pe căpetenia triburilor și de fiecare dată i-a dat drumul, în speranța să-l câștige prin mărinimia sa. De șase ori, căpetenia a rămas, insensibilă și și-a continuat rebeliunea, dar după cea de-a șaptea oară, a devenit din toată inima credincios regelui Sichuanului. Morala acestei legende era că, pentru a cuceri un popor, trebuia să-i cucerești mai întâi inima și mintea — o strategie pe care Mao și comuniștii au adoptat-o. Mi-am explicat destul de vag că de aceea a vrut să înceapă cu „reforma gândirii", pentru ca apoi toți să-i executăm ordinele de bunăvoie. De aceea ne-a dat drept model țărănimea: țăranii erau populația cea mai supusă și care nu punea întrebări. Reflectând astăzi asupra acestei probleme, cred că varianta propusă de Charles Colson, consilierul lui Nixon, a fost cea justă: „Dacă i-ai prins de coaie, vin curând și inimile și mințile lor."

Gândurile mi-au fost întrerupte de gazdele noastre care ne îndemnau pline de entuziasm să-i dăm a înțelege funcționarului biroului de înregistrări statutul taților noștri. „O să pună ștampila într-o clipită", a declarat un tânăr voios. Ei știau despre noi că eram copii de înalți funcționari datorită reputației de care se bucura școala mea. Dar n-am avut încredere prea mare în sfatul lor. Părinții noștri nu mai au aceeași situație. Am fost etichetați drept „adepți ai capitalismului", i-am atras eu atenția.

„Ce importanță are? Tatăl tău este un veteran comunist, nu?" Erau mai multe voci care încercau să-mi alunge îngrijorarea.

„Așa e", am murmurat eu.

„Un înalt funcționar, corect?"

„Cam așa ceva, am bâiguit eu. Dar asta era înainte de Revoluția Culturală. Acum..."

„Nu-ți face griji, a anunțat cineva oficial demiterea lui? Nu. Atunci e în regulă. „Este limpede ca lumina zilei că mandatul de oficialitate a Partidului nu a expirat. O să-ți spună și el asta", a spus tânărul îndreptând degetul către sabia înțeleptului marchiz. Nu mi-am dat seama la acea dată că, în mod conștient sau subconștient, populația nu considera structura de putere personală a lui Mao ca o alternativă la vechea administrație comunistă. Oficialitățile înlăturate vor reveni. Între timp, tânărul cel voios continua, dând din cap pentru a-și sublinia părerea: „Niciun funcționar nu va îndrăzni să te supere și să-ți creeze probleme în viitor." Dar mie îmi veneau în gând vendetele îngrozitoare ale cuplului Ting. Cu siguranță chinezii vor fi mereu atenți la posibilele răzbunări ale celor ce dețin puterea.

După ce am plecat, l-am întrebat cum să strecor câteva cuvinte despre poziția ocupată de tata fără să par vulgară. Au izbucnit cu toții în râs. „Nu e decât un țăran simplu și aceștia nu sunt înzestrați cu genul acesta de sensibilitate. Oricum nici nu vor putea face o deosebire. Nu trebuie decât să-i spun direct: Tatăl meu este șef în cutare loc..." M-a surprins tonul disprețuitor, dar mai târziu am descoperit că majoritatea tineretului urban, vechi sau nou, îi disprețuia pe țărani după ce trăiseră un timp pentru ei. Cu totul invers reacției la care se așteptase Mao.

La 20 iunie, după zile întregi de cercetări disperate ale munților, l-am găsit pe funcționarul respectiv. Repetițiile pe care le făcusem cu privire la modul cum să strecor informația despre poziția părinților mei s-au dovedit complet inutile. Funcționarul însuși a luat inițiativa și m-a întrebat: „Ce făcea tatăl tău înainte de Revoluția Culturală?" După multe alte întrebări cu titlu personal, puse mai degrabă din curiozitate, a scos din buzunar o batistă murdară pe care a desfăcut-o dând la iveală o ștampilă de lemn și o cutie plată de tinichea în care se afla un burete înmuiat în cerneală roșie. Cu o mișcare solemnă, a apăsat sigiliul pe burete și apoi ne-a ștampilat scrisorile. Cu acest sigiliu vital și pe ultima sută de metri — mai aveam la dispoziție mai puțin de douăzeci și patru de ore — ne îndeplinisem misiunea. Mai trebuia să-l găsim pe funcționarul care răspundea de cărțile noastre de înregistrare; dar aceasta nu mai ridica probleme. Autorizația fusese obținută și acest lucru era esențial. Am simțit imediat cum mă relaxez — au reînceput durerile de stomac și diareea.

M-am străduit să mă țin pe picioare ca să mă întorc cu ceilalți în oraș. Era deja întuneric, când am ajuns și ne-au dus direct la casa de oaspeți a guvernului, o clădire oarecare cu două etaje în mijlocul unei curți îngrădite cu un zid. Cabina portarului era goală și nu se vedea nimeni în jur. Majoritatea camerelor erau închise, doar la ultimul etaj ușile câtorva dormitoare aveau ușile întredeschise.

Am intrat într-unul după ce m-am asigurat că nu mai era nimeni înăuntru. Printr-o fereastră deschisă se zăreau terenuri cultivate dincolo de un zid de cărămidă dărăpănat. Pe coridor, peste drum de camera mea, era un șir de camere, dar niciun suflet. Mi-am dat seama că în cameră mai stătuse cineva destul de recent, după cele câteva lucruri personale rămase acolo și o cană de ceai pe jumătate băută. Dar eram prea obosită ca să mă întreb de ce nu numai acea persoană, dar toată lumea părăsise clădirea. Nu am avut putere nici să închid ușa și m-am aruncat pe pat, adormind imediat fără să-mi mai scot hainele.

M-a trezit brusc un difuzor care răspândea în eter incantații cu citate din Mao, unul fiind: „Dacă dușmanul nu se predă, îl vom elimina!" Într-o clipă am fost complet trează și mi-am dat seama că imobilul nostru era atacat.

Am auzit șuieratul gloanțelor în imediata apropiere și geamuri care se spărgeau. Difuzorul urla numele câtorva organizații de Rebeli pe care le somau să se predea. În caz contrar vor dinamita clădirea.

Jin-ming a năvălit în odaia mea. Mai mulți bărbați înarmați, purtând căști din rattan, pătrunseseră în camerele de cealaltă parte a coridorului care aveau vedere spre poartă principală. Unul dintre ei era un băiețaș care abia reușea să poarte pe umăr o pușcă mai mare decât el. Fără niciun cuvânt, s-au repezit la ferestre, au spart geamurile cu patul puștilor și au început să tragă. Unul dintre ei, care părea comandantul, ne-a spus la repezeală că imobilul fusese sediul facțiunii sale și era acum atacat de opoziție. Am face bine să plecăm în viteză, dar nu pe scări, fiindcă acestea ne scoteau în fața clădirii.

Atunci am rupt în grabă cearșafurile de pat și de la plăpumi și am confecționat un fel de funie. Am legat un capăt de rama unei ferestre și ne-am dat drumul jos. Gloanțele șuierau și se înfigeau în noroiul întărit. Ne-am aplecat, am rupt-o la fugă până la zidul dărâmat pe care l-am sărit și am continuat să fugim multă vreme până ce ne-am simțit într-o oarecare siguranță. Cerul începuse să se lumineze și se distingeau tarlalele cultivate cu porumb. Ne-am îndreptat către locuința unei prietene dintr-o comună învecinată, să ne tragem sufletul și să hotărâm ce aveam de făcut în continuare. Pe drum, am aflat de la niște țărani că imobilul sărise în aer.

La prietena mea mă aștepta un mesaj: sosise o telegramă de la sora mea din Chengdu, imediat după ce părăsisem satul lui Nana în căutarea funcționarului responsabil cu înregistrările. Deoarece nimeni nu știa unde mă aflam, prietenii deschiseseră telegrama și au transmis mesajul celor din jur, astfel încât primul care mă va întâlni să mi-l poată transmite.

Așa am aflat eu că a murit bunica.

23

„Cu cât citești mai multe cărți, cu atât devii mai stupid“

Lucrez ca țărancă și ca doctor desculț (iunie 1969–1971)

Jin-ming și cu mine ședeam pe malul Râului Auriu, în așteptarea unui bac. Îmi sprijineam capul pe mâini și priveam la râul învolburat, care se rostogolea la picioarele mele în lungul lui drum din Munții Himalaya către mare. După ce se va uni cu râul Min la Yibin, cu trei sute de mile în aval, va deveni — sub numele de Yangtze — cel mai lung râu din China. Către capătul drumului său, Yangtze ocolește în zeci de meandre, curgând în regiuni vaste de teren arabil. Dar aici, în munți, curgea cu prea multă violență pentru a suporta să fie încins de un pod. Provincia Sichuan nu era legată de Yunnan, spre est, decât prin intermediul bacurilor. În fiecare vară, când torentele sunt alimentate de zăpezile topite, râul cere jertfa multor vieți omenești. Cu doar trei zile înainte, înghițise cu totul un bac, pe care se aflau și trei colegi de-ai mei de școală.

Începuse să se însereze. Mă simțeam tot mai rău și Jin-ming își așezase jacheta pe jos ca să nu stau pe iarba udă. Planul nostru era să traversăm spre Yunnan, de unde să prindem o ocazie spre Chengdu. Căile de comunicație prin Xichang erau întrerupte din cauza luptelor dintre facțiunile de Rebeli, așa că trebuia să recurgem la un drum ocolitor. Nana și Wen ne oferiseră să ducă adeverința de înregistrare și bagajele mele și ale lui Xiao-hong la Chengdu.

În curând a apărut bacul pe care vâsleau împotriva curentului doisprezece bărbați puternici cântând o melodie. Când au ajuns la mijlocul râului, s-au oprit din vâslit și au lăsat bacul să lunece către malul care ducea la Yunnan. Valuri uriașe ne-au învăluit de mai multe ori și trebuia să mă țin bine de balustrada bacului, în timp ce aceasta se înclina periculos în voia valurilor puternice... În altă situație aș fi fost îngrozită, dar

acum eram ca și paralizată. Nu-mi ieșea din minte vestea morții bunicii mele.

În orașul Qiaojia de pe malul Yunnanului am zărit un camion singuratic, pe un teren de baschet. Șoferul a fost de acord să ne transporte pe platformă. În tot acest timp, nu-mi dădeau pace soluțiile prin care aș fi putut-o salva pe bunica. În drumul nostru defilau pâlcuri de bananieri în spatele unor colibe de pământ ghemuite în cutele munților, ale căror vârfuri se pierdeau în ceață. Nu mă puteam opri să compar frunzele gigantice ale acestor bananieri cu cele mărunte, fără fructe, din glastrele de lângă ușa salonului spitalului din Chengdu unde zăcea bunica mea. Când Bing venea să mă vadă, obișnuiam să ne așezăm lângă planta firavă și să vorbim nimicuri până târziu în noapte. Bunica nu-l plăcea din cauza zâmbetului său cinic și a indiferenței cu care se purta cu adulții, pe care o considera lipsă de respect. Îmi amintesc cum a coborât de două ori clătinându-se pe scări ca să mă cheme. Iar eu nu-mi puteam controla dorința de a-l vedea pe Bing. Cât de mult doream acum să mă întorc în acele momente și să mă port altfel. Nu ar fi trebuit s-o supăr cu nimic. Ar fi trebuit doar să-mi dau silința să se facă bine — deși nu știu nici astăzi în ce fel.

Am trecut prin Yibin. Șoseaua înconjura colina Paravanul de Smarald de la marginea orașului. Admirând pădurile de conifere cu lemn roșu și crângurile de bambuși, mă întorceam cu gândul în acel aprilie, când abia mă întorsesem în Strada Meteoritului venind din Yibin. Îmi amintea cum îi povesteam bunicii că plecasem într-o zi însorită de primăvară să curăț mormântul doctorului Xia, situat chiar pe această colină. Mătușa Jun-ying îmi dăduse niște monede speciale, de argint, pentru a le arde pe mormântul lui. Dumnezeu știe de unde le găsise, deoarece fuseseră condamnate de mult ca „feudale". Am căutat locul pe colină în sus și în jos, dar nu am mai găsit mormântul. Întreaga colină fusese răvășită de Gărzile Roșii care au ras cimitirul și au zdrobit pietrele de mormânt, întrucât pentru ei înmormântarea era un obicei „învechit". Nu voi uita niciodată flăcăruia de speranță care a sclipit în ochii bunicii pe când îi povesteam vizita și cum s-a stins numaidecât când am adăugat, în mod stupid, că mormântul fusese distrus. Dezamăgirea pe care i-o citisem în privire mă urmărise multă vreme. Acum îmi venea să-mi dau singură palme că nu-i spusesem o minciună. Dar era prea târziu.

După o săptămână petrecută pe drum, Jin-ming și cu mine am găsit doar un pat gol. O văd încă stând întinsă pe el, cu părul despletit, dar îngrijit, mușcându-și buzele de durere și cu obrajii numai piele și os. Suferise în tăcere și cu demnitate, niciodată scoțând un geamăt și niciodată zvârcolindu-se. Stoicismul ei m-a împiedicat să-mi dau seama cât de gravă era boala ei.

În tot acest timp, mama era la închisoare. Ce mi-au povestit Xiao-hei și Xiao-fang despre ultimele zile ale bunicii mi-a provocat atâta durere,

încât le-am cerut să se oprească. Doar după mulți ani am aflat ce se întâmplase după ce plecasem. Se scula dimineața, făcea puțină treabă în casă și apoi se întorcea în pat să se întindă, cu un chip exprimând toată durerea pe care încerca să o stăpânească. Murmura întruna că îmi ducea grija mie plecată în călătorie, dar și frățiorilor mei mai mici. „Ce se va alege de băieți, fără nicio școală", ofta ea.

Apoi, într-o bună zi, nu s-a mai putut ridica din pat. Niciun doctor nu venea acasă, așa că prietenul surorii mele a dus-o în spate la spital, ajutat de sora mea. După câteva zile, doctorii le-au spus să nu mai vină la spital. Nu-i găsiseră nimic și deci nu puteau face nimic pentru ea.

Așa că s-a întins pe pat așteptând să moară. Trupul ei s-a sfârșit încetul cu încetul, buzele i se mai mișcau din când în când, dar nici sora mea, nici frații mei n-au auzit nimic. S-au dus de multe ori la locul unde era deținută mama, pentru a cere să i se dea voie să vină acasă. De fiecare dată au fost goniți fără măcar s-o poată vedea.

Trupul bunicii părea mort, doar ochii mai erau deschiși parcă așteptând ceva sau pe cineva. Nu-i putea închide până când n-o vedea pe fiica ei.

În cele din urmă, mama a avut voie să vină acasă, și în următoarele două zile nu s-a mai dezlipit de la căpătâiul bunicii. Din când în când, bunica îi șoptea câte ceva. Ultimele ei cuvinte au fost despre felul cum se îmbolnăvise.

I-a spus mamei că vecinii din grupul dnei Shau au ținut în curte o adunare de demascare împotriva ei. Chitanța pe care o primise pentru bijuteriile donate în timpul Războiului cu Coreea fusese confiscată de niște Rebeli, cu ocazia unei descinderi acasă. Au acuzat-o că era „un membru împuțit al clasei exploatatoare", cum altfel ar fi putut, în primul rând, să posede atâtea bijuterii?

Bunica povestea cum a trebuit să stea în picioare pe o măsuță care se clătina, deoarece terenul era denivelat și cum a fost cuprinsă de ameteală. Vecinii o insultau zbierând la ea. Femeia care îl acuzase pe Xiao-fang de violarea fetiței ei a dat cu o bâtă în piciorul măsuței, bunica și-a pierdut echilibrul și a căzut lângă masă pe spate. A simțit o durere ascuțită, care n-a mai încetat de atunci.

Adevărul este că nu existase nicio adunare de demascare. Dar această imagine o obsedase pe bunica până și-a dat ultima suflare.

Bunica a murit a treia zi după venirea mamei acasă. La două zile după incinerarea bunicii, mama a trebuit să se întoarcă la închisoare.

Am visat-o adesea pe bunica după ce am aflat toate aceste amănunte și mă trezeam în hohote de plâns. A fost o femeie cu un caracter ieșit din comun, o personalitate puternică — vie, talentată și extraordinar de capabilă în multe domenii. Cu toate acestea, nu a găsit niciodată o posibilitate de a-și valorifica darurile. Fiica unui polițist ambițios dintr-un oraș mic, concubina unui general, comandant de armată, mamă vitregă a unei familii numeroase, dar divizată, mamă și soacră a doi lideri de la vârful

puterii comuniste, — a avut puţine şanse. Zilele cu dr Xia le-a trăit în umbra trecutului lor şi au îndurat împreună sărăcia, ocupaţia japoneză şi războiul civil. Sunt convinsă că şi-ar fi găsit fericirea în îngrijirea nepoţilor, dar trăia rareori fără să-şi facă griji pentru noi. Cea mai mare parte a vieţii a trăit în frică şi s-a aflat de multe ori la doi paşi de moarte. A fost o femeie puternică, dar, către sfârşit, dezastrele care i-au lovit pe părinţii mei, grijile pe care şi le făcea pentru nepoţi, valul de ostilitate omenească, toate s-au adunat şi au conspirat ca s-o strivească. Lovitura cea mai insuportabilă a fost însă ceea ce i se întâmplase fiicei ei. Orice durere suferea mama i se înfigea în propriul ei trup şi suflet şi toată această acumulare de suferinţe a sfârşit prin a-i curma viaţa.

A mai existat o cauză care i-a grăbit moartea; i s-a refuzat orice tratament medical propriu-zis şi fiica ei n-a avut voie s-o îngrijească sau măcar s-o vadă atunci când boala a ajuns la un deznodământ fatal. Iar cauza era strâns legată de Revoluţia Culturală. Cum putea fi bună revoluţia, mă întrebam eu, când a provocat atâtea distrugeri de vieţi, pentru nimic? Îmi spuneam iar şi iar că uram Revoluţia Culturală şi eram cu atât mai deznădăjduită cu cât îmi dădeam seama că nu puteam face nimic.

M-am învinuit că n-am îngrijit-o eu cât aş fi putut de bine pe bunica. Îi cunoscusem pe Bing şi pe Wen, tocmai când ea era în spital şi prietenia cu ei m-a îndepărtat de cei din jur şi am devenit indiferentă faţă de marea ei suferinţă.

M-am acuzat a fi vrednică de dispreţ că am fost capabilă de sentimente plăcute de simpatie, în timp ce mă aflam lângă patul de moarte al bunicii. Că la timpul acela nu-mi putusem da seama de gravitatea bolii ei. M-am hotărât să nu mai am niciodată vreun prieten. Îmi spuneam că trebuia să-mi ispăşesc greşelile, refuzându-mi orice mi-ar face plăcere, adoptând o atitudine de sacrificiu.

În următoarele două luni am rămas la Chengdu, căutând cu disperare împreună cu Nana să descoperim vreo „rudă" prin apropiere, a cărei comună să accepte să ne primească. Trebuia să găsim una până la sfârşitul recoltei de toamnă când se distribuiau produsele, altfel n-am fi avut ce mânca în anul următor, iar raţia noastră mai era valabilă doar până în ianuarie. Când Bing a venit să mă vadă, l-am primit cu răceală şi i-am spus să nu mai vină niciodată. Mi-a scris scrisori pe care le-am ars fără să le deschid — un gest pe care l-am împrumutat probabil din romanele ruseşti. A venit şi Wen de la Ningnan cu cartea de domiciliu şi cu bagajul meu, dar nu l-am primit nici pe el. L-am întâlnit odată pe stradă, dar m-am prefăcut că nu-l recunosc şi am privit prin el ca prin sticlă. I-am surprins totuşi privirea, care exprima derută şi durere.

Am aflat că Wen s-a întors la Ningnan. Într-o zi din vara anului 1970, în apropierea satului său a izbucnit un incendiu în pădure. Împreună cu un prieten s-au grăbit cu mături la locul incendiului, ca să-l stingă. O pală de vânt a aruncat scântei pe faţa prietenului său desfigurându-l. Se pare

că amândoi au părăsit Ningnan și au trecut în Laos unde izbucnise un război între gherilele de stânga și Statele Unite. Pe vremea aceea, o sumedenie de copii de înalte oficialități au plecat în Laos și Vietnam pentru a lupta în secret cu americaniii, întrucât era interzis de guvern. Acești tineri fuseseră dezamăgiți de Revoluția Culturală și sperau să-și recapete entuziasmul tineresc luptându-se cu „imperialiștii americani".

La scurt timp după sosirea lor în Laos, Wen a auzit alarma aeriană care semnala iminenta apariție a avioanelor americane. A fost primul care s-a repezit să ia pușca dar, cu lipsa lui de experiență, a călcat într-o mină pusă chiar de camarazii săi și a sărit în aer. Ultima imagine pe care am păstrat-o mult timp au fost ochii lui perplecși și răniți care mă urmăreau dintr-un colț de stradă noroios din Chengdu.

Între timp, familia mea s-a împrăștiat în cele patru zări. La 17 octombrie 1969, Lin Biao a declarat starea de război, folosind drept pretext ciocnirile ce se produseseră la începutul anului la granița cu Uniunea Sovietică. Sub pretextul „evacuării", el și-a expediat adversarii din armată și liderii de vârf căzuți în dizgrație din capitală și i-a trimis în arest la domiciliu sau în detenție în toate colțurile Chinei. Comitetul Revoluționar s-a folosit de acest prilej pentru a grăbi deportarea „indezirabililor". Cei cinci sute de membri din conducerea Districtului Oriental al mamei au fost expulzați din Chengdu într-o localitate din hinterlandul Xichang, numită Câmpia Păstorului de Bivoli. Mamei i s-au acordat zece zile de permisie de la închisoare ca să meargă acasă să se pregătească și să facă o serie de aranjamente. Astfel, i-a urcat pe Xiao-hei și pe Xiao-fang în trenul pentru Yibin. Deși mătușa Jun-ying era pe jumătate paralizată, mai erau acolo și alte mătuși și alți unchi care puteau să aibă grijă de ei. Jin-ming fusese deja trimis de școală într-o comună la cincizeci de mile spre nord-est de Chengdu.

În același timp, Nana, sora mea și cu mine am găsit o comună care era de acord să ne primească, într-un comitat numit Deyang, în apropiere de comuna unde se afla Jin-ming. Prietenul surorii mele, „Ochelaristul", avea un coleg în comitat, care acceptase să spună că eram verișoarele lui. Unele comune din regiune aveau nevoie de mână de lucru. Deși nu ne puteam dovedi rudenia, nimeni nu ne-a pus vreo întrerbare. Conta doar faptul că eram — sau poate păream a fi — o forță de muncă în plus.

Am fost repartizate în diferite echipe, deoarece tot ce putea asimila o echipă erau încă două persoane. Nana și cu mine am intrat într-o echipă, iar sora mea în alta, la distanță de trei mile. Stația de cale ferată era la cinci ore de mers pe jos, de-a lungul unor poteci late de patruzeci și cinci de 45 de centimetri între orezării.

Familia mea, compusă din șapte membri, era acum dispersată în șase locuri diferite. Xiao-hei era încântat să părăsească Chengdu, unde noul manual de limba chineză din școala lui, compilat de câțiva profesori și

din membri ai echipei de propagandă din școală, conținea o condamnare nominal a tatălui meu, drept care Xiao-hei era ostracizat și terorizat.

La începutul verii, în anul 1969, școala lui fusese trimisă la țară în suburbiile orașului ca să dea o mână de ajutor la recoltă. Băieții și fetele dormeau separat în două sate mari. Seara, sub bolta înstelată, cupluri de școlari se plimbau pe cărările dintre orezării. Se înfiripau simpatii, prietenii de care nu era străină nici inima fratelui meu de paisprezece ani. Mi-am dat seama că începuse să-i placă o fată din grupul lui. După mai multe zile, timp în care și-a făcut curaj, într-o după masă în vreme ce secerau grâu, s-a apropiat de ea și cu o voce emoționată a invitat-o la o plimbare în acea seară. Fata a înclinat doar capul, fără să rostească vreun cuvânt. Xiao-hei și-a zis că era semnul unei „acceptări tăcute“, *Mo-xu*.

În acea seară era clar de lună și el, rezemat de o căpiță de fân, a așteptat-o plin de temerile și speranțele unei prime iubiri. Deodată a auzit un fluierat și imediat a apărut o gașcă de băieți din clasa lui. L-au trântit la pământ, l-au insultat și după ce i-au aruncat o jachetă pe cap, au început să-l bată și să-l lovească cu picioarele. Până la urmă a reușit să scape de ei și s-a îndreptat împleticindu-se spre ușa unui profesor strigând după ajutor. Profesorul a deschis ușa, dar l-a împins afară spunându-i: „Nu te pot ajuta! Să nu îndrăznești să te întorci!“

Xiao-hei a fost atât de speriat încât și-a petrecut noaptea ascuns într-o căpiță de fân. Și-a dat seama că fata de care se îndrăgostise fusese cea care-i chemase pe bătăuși; se simțea insultată că fiul unui „capitalist contrarevoluționar“ avusese îndrăzneala să o placă.

După ce s-au întors la Chengdu, Xiao-hei s-a dus direct la gașca lui cerându-le ajutor. Aceștia au apărut la școală arătându-și mușchii, însoțiți de un câine lup uriaș, și l-au scos din clasă pe șeful bătăușilor. Acesta tremura ca varga și era alb la față ca hârtia. Dar înainte ca gașca lui să-l ia în primire, lui Xiao-hei i s-a făcut milă și i-a cerut comandantului să-l cruțe pe băiat.

Mila devenise însă un concept străin și era privită ca un semn de prostie. În consecință, Xiao-hei a fost bătut și mai tare ca înainte. A mai făcut încercări timide să obțină ajutorul găștii, dar răspunsul a fost că „nu-l ajutau pe un miorlăit“.

Xiao-hei a început să frecventeze noua lui școală cu sentimente amestecate, în care domina frica de a fi și aici terorizat. Dar, spre surprinderea lui, a fost primit cu multă căldură, chiar cu emoție. Profesorii, membrii echipei de propagandă care conduceau școala, elevii — toți păreau să fi auzit de tatăl meu și îl pomeneau cu o admirație fără margini. Iar Xiao-hei al nostru s-a împăunat cu o părticică din prestigiul lui. Cea mai frumoasă fată din școală a devenit prietena lui, și până și cei mai mari derbedei îl tratau cu respect. Xiao-hei s-a convins că tata era o personalitate stimată în Yibin în pofida faptului că toată lumea știa că era în disgrație și că soții Ting erau la putere. Populația din Yibin suferise cumplit

sub stăpânirea cuplului Ting. Mii de oameni muriseră sau fuseseră expropiați în cursul luptelor sau supuși torturilor. Un prieten al familiei mele a scăpat cu viață, deoarece atunci când au venit copiii lui să-i ia cadavrul de la morgă, au constatat că încă mai respira.

Locuitorii din Yibin începuseră să tânjească după zile pașnice, senine, după înalți funcționari care să nu abuzeze de puterea lor, după guvernanți care să fie devotați și preocupați ca instituțiile să lucreze în folosul cetățenilor. Acest sentiment de nostalgie aducea în mintea oamenilor începutul anilor '50, când tata era guvernator. În acea perioadă s-au bucurat comuniștii de cea mai mare popularitate, la scurt timp după ce au înlocuit Guomindangul, când au stăvilit foametea și au introdus legea și ordinea, dar și înainte de propriile lor nesfârșite campanii politice (și de propria lor perioadă de foamete indusă de Mao). Pot spune că tatăl meu a fost identificat în memoria colectivă a populației cu zilele „frumoase de altădată". Îl considerau ca pe un legendar înalt funcționar capabil și necorupt, în puternic contrast cu cei doi Ting.

Datorită imaginii lui, s-a bucurat Xiao-hei de șederea lui la Yibin, deși în școală a dobândit o învățătură sumară. Materia de predare se compunea încă din lucrările lui Mao și articolele publicate în *People's Daily* și nimeni nu reușise să-și impună autoritatea față de copii întrucât Mao nu revenise încă asupra condamnării învățământului tradițional.

Profesorii și membrii echipei de propagandă au încercat să-l coopteze pe Xiao-hei pentru a impune disciplina în clasa lui. Dar în această privință, chiar și reputația tatălui meu a eșuat, căci fratele meu a fost ostracizat până la urmă de câțiva băieți care îl acuzau de a fi „lacheul" profesorului. S-a declanșat chiar o campanie de zvonuri, pretinzând că o îmbrățișase pe prietena lui sub felinarele de pe stradă, ceea ce reprezenta o „crimă burgheză". Xiao-hei și-a pierdut poziția privilegiată și i s-a cerut să-și scrie autocritici și să se angajeze solemn că se va implica în reformarea gândirii. Mama fetei a apărut la școală într-o bună zi, insistând să se purceadă la un examen ginecologic pentru a se dovedi castitatea fiicei ei. După o scenă penibilă, și-a retras fata din școală.

Xiao-hei avea un singur prieten apropiat în clasa lui, un băiat de șaptesprezece ani, foarte popular printre colegi, care avea un punct sensibil: mama lui nu fusese căsătorită niciodată și avea cinci copii — fiecare cu un alt tată necunoscut, ceea ce era foarte neobișnuit într-o societate în care „lipsa de legitimitate" era puternic stigmatizată, în pofida faptului că morala bugheză fusese abolită. Iar cu prilejul unui curent de „vânători de vrăjitoare", ea a fost umilită public și etichetată drept „element putred". Băiatului îi era rușine de mama lui și i-a mărturisit lui Xiao-hei că o detesta. Odată, cu ocazia conferirii unui premiu pentru cel mai bun înotător (deoarece lui Mao îi plăcea să înoate) prietenul fratelui meu a fost nominalizat în unanimitate de toți colegii. Dar când s-a anunțat premiul nu s-a menționat numele lui. Se pare că o tânără profesoară a

ridicat obiecţii: „Cum să i-l dăm lui, când mama lui este un « pantof uzat »." Când băiatul a auzit calificativul dat mamei sale, a apucat un satâr din bucătărie şi s-a repezit în biroul profesoarei. Din fericire, cineva l-a oprit, în timp ce profesoara a întins-o din birou şi s-a ascuns. Xiao-hei şi câţiva alţi băieţi ştiau cât de mult fusese rănit prietenul său: pentru prima oară, băiatul a fost văzut plângând amarnic. În acea noapte Xiao-hei şi câţiva băieţi au stat lângă el încercând să-l consoleze. În ziua următoare, băiatul a dispărut. Cadavrul lui a fost aruncat pe malul râului Nisipul de Aur. Înainte să sară în apă îşi legase mâinile.

Revoluţia Culturală nu numai că n-a făcut nimic pentru a moderniza elementele medievale din cultura chineză, dar le-a conferit şi o respectabilitate politică. Dictatura „modernă" şi vechea intoleranţă s-au hrănit una pe alta. Oricine se lovea altădată de atitudinile conservatoare tradiţionale putea deveni în prezent o victimă politică.

Noua mea comună din Deyang era cuibărită între coline unduioase şi parfumată de crânguri de eucalipţi. Terenurile agricole erau în majoritate în bună stare, producând două recolte importante pe an, una de grâu şi cealaltă de orez. Legumele, rapiţa şi cartofii dulci creşteau în abundenţă. După experienţa din Ningnan, cea mai plăcută surpriză era că nu mai trebuia să ne mai căţărăm pe stânci şi puteam respira liniştit, în loc să gâfâim cu sufletul la gură tot timpul; nu mă deranja câtuşi de puţin că mersul aici însemna să te clatini şi să-ţi ţii echilibrul pe şanţurile înguste şi pline de noroi dintre parcelele de orez. Adesea am căzut în fund sau, căutând să-mi recapăt echilibrul, mă agăţam de persoana din faţa mea — de obicei Nana — şi o trânteam în lanul de orez. Şi nici nu mă temeam să umblu noaptea, chiar dacă eram în pericol să mă muşte câinii, care mai aveau şi rabie.

Când am ajuns acolo, în prima noapte am dormit lângă o cocină de porci, şi ne-a legănat somnul o simfonie de grohăituri, de zumzet de ţânţari şi de schelălăit de căţei. Odaia mirosea permanent a balegă de porc şi a fum pentru alungarea ţânţarilor. După ceva timp, echipa de lucru a ridicat, pentru Nana şi pentru mine, o colibă cu două încăperi, pe o parcelă unde se făceau înainte chirpicii. Terenul era mai jos decât orezăriile de care ne despărţea o cărăruie îngustă. Primăvara şi vara, când orezăriile erau umplute cu apă sau după vreo ploaie zdravănă, din podeaua colibei noastre mustea o apă nămoloasă. Nana şi cu mine trebuia să ne scoatem încălţările, să ne suflecăm pantalonii şi să pornim prin apa mâloasă prin cabana noastră. Din fericire, patul pe care îl împărţeam era dublu şi avea picioare înalte, aşa că dormeam deasupra băltoacei. Ca să ne urcăm în pat, puneam pe un scaun un lighean cu apă curată şi ne spălam picioarele. Dar trăind într-o atmosferă atât de umedă, am început să am dureri permanente de muşchi şi de oase.

Cu toate acestea, viaţa în colibă avea şi părţile ei nostime. Când se retrăgeau apele, apăreau peste tot locul ciuperci. Cu puţină imaginaţie,

podeaua avea ceva din basmele copilăriei. Odată am scăpat pe jos o lingură cu mazăre. După inundație, au apărut și niște tije firave pe care s-au deschis petale delicate, parcă trezite de razele de soare ce pătrundea prin spărtura din perete, care ținea loc de fereastră.

Priveliștea exercita o vrajă asupra mea. Dincolo de ușa noastră se vedea iazul sătucului, pe care pluteau nuferi și flori de lotus. Cărarea ce începea în fața cabanei noastre ducea la o trecătoare între coline, până la o înălțime de trei sute cincizeci de picioare deasupra noastră. Soarele apunea îndărătul colinei, încadrat de stâncile întunecate, și, înainte să se lase întunericul, o ceață argintie se răspândea la poalele colinei deasupra terenurilor cultivate. Bărbați, femei și copii se întorceau în sat pe înserat, după munca zilei, purtând pe umeri coșuri, săpăligi și secere și erau întâmpinați de căței lor, care le săreau înainte și scheunau de bucurie. Păreau să plutească printre nori. Din hornurile căsuțelor acoperite cu stuf se înălțătuceau colaci de fum, se auzea zgomotul găleților cu care scoteau apa din fântână pentru masa de seară. Mai târziu, răzbăteau până la mine vocile puternice ale sătenilor care se adunau lângă crângul de bambuși, unde schimbau impresii pufăind din pipele lor lungi și subțiri. Femeile însă nu ședeau alături de ei și nici nu fumau: tradiția le împiedica să participe și nimănui din China „revoluționară" nu i-a trecut prin gând să schimbe aceste obiceiuri.

Abia la Deyang am ajuns să aflu cum trăiau cu adevărat țăranii din China. Ziua începea cu o ședință în care liderul echipei de lucru le repartiza sătenilor munca în ziua respectivă. Toți țăranii trebuiau să muncească și pentru ziua de muncă obțineau un număr fix de „procente" (*gong-fen*). Numărul de puncte acumulate reprezenta un element important în distribuirea produselor la sfârșitul anului. Țăranii primeau de la echipa de producție alimente, lemne sau cărbuni, alte produse de necesitate, plus o mică sumă în numerar. După recoltă, echipa de producție ceda o parte din aceasta statului, ca taxă. După aceea, restul se împărțea. Întâi, o cantitate de bază era împărțită egal între bărbați și cu un sfert mai puțin fiecărei femei. Copiii sub trei ani primeau o jumătate de rație. Întrucât se considera că un copil de trei ani nu putea mânca tot atât cât un adult, era de dorit să ai cât mai mulți copii. Sistemul funcționa ca o descurajare efectivă a controlului nașterilor.

Restul recoltei era apoi distribuit în funcție de câte procente câștigase fiecare persoană. De două ori pe an, țăranii țineau adunări, în care stabileau procentele zilnice pentru fiecare membru al satului. Nimeni nu lipsea de la aceste adunări. La sfârșitul discuțiilor, majorității tinerilor și celor de vârstă mijlocie li se alocau zece puncte pe zi din zece, iar femeilor, opt. În mod excepțional, una sau două femei, pe care întregul sat le considera ca fiind foarte puternice, primeau un punct în plus. „Dușmanii de clasă", ca fostul moșier al satului și familia sa, primeau câteva puncte mai puțin decât ceilalți, cu toate că nu lucrau mai puțin și, îndeobște, li

se atribuiau cele mai grele munci. Nana şi cu mine, fiind „tineret urban" fără experienţă, am primit patru puncte — ca şi adolescenţii; ni s-a spus însă că acesta reprezenta „doar începutul", deşi procentele mele nu au crescut niciodată.

Deoarece numărul de procente era acelaşi pentru membrii satului de acelaşi set — femeie sau bărbat — numărul total de puncte acumulate se stabilea în funcţie de zilele muncite şi nu de calitatea muncii depuse. Evident că devenise o sursă constantă de resentiment printre săteni. Se urmăreau zilnic unii pe alţii cu privire la modul cum munceau, pentru că nimeni nu voia să muncească mai mult sau mai bine decât obţineau acelaşi număr de procente. Femeile erau nemulţumite şi îi invidiau pe bărbaţi pentru cele două puncte în plus, deşi aceştia prestau adesea aceeaşi muncă pe care o efectuau şi ele. Izbucneau certuri continue.

Foarte adesea ne petreceam zeci de ore pe câmp prestând o muncă ce putea fi făcută în doar cinci ore. Dar trebuia să stăm afară zece ore ca să ni se ponteze o zi de muncă întreagă. Munceam cu încetinitorul şi urmăream nerăbdătoare soarele, solicitându-l parcă să apună mai repede şi număram minute pâna se auzea fluierul care ne semnala sfârşitul zilei de muncă. Am descoperit curând că plictiseala era tot atât de obositoare ca şi o muncă istovitoare.

Aici, la Ningnan, ca şi în, mare parte, în Sichuan, nu existau deloc meserii agricole. Agricultura se făcea după aceleaşi metode ca şi cu două mii de ani în urmă, decât că se foloseau unele îngrăşăminte chimice pe care echipa le primea de la guvern în schimbul unor cereale. Nici animale de muncă nu existau, se foloseau doar la arat bivoli. Toate celelalte lucrări precum căratul apei, bălegarului, combustibilului, legumelor şi cerealelor se făceau manual, efectiv cu mâinile sau pe umeri, folosind coşuri din bambus sau găleţi de lemn pe o cobiliţă purtată pe umeri. Principala mea problemă era căratul greutăţilor. Umărul drept mă durea întruna şi era umflat din cauza căratului găleţilor de apă de la o fântână până în casă. Ori de câte ori mă vizita un tânăr care avea o slăbiciune pentru mine, mă văicăream atâta, manifestându-mi neputinţa, că nu pregeta niciodată să-mi ofere să umple cazanul cu apă în locul meu. Şi nu numai cazanul, ci şi toate cănile, oalele şi chiar şi ceştile.

Şeful echipei, înţelegându-mi deficienţele, a încetat să-mi mai repartizeze acest fel de muncă şi m-a trimis în sectorul muncilor „uşoare", împreună cu copiii, cu bătrânii şi cu femeile însărcinate. Dar nici aceste munci nu erau mereu uşoare pentru mine. Adunarea bălegarului îmi provoca dureri în braţe, ca să nu mai spun că mi se întorcea stomacul pe dos când dădeam cu ochii de viermii graşi târându-se printre materiile fecale Culesul bumbacului într-o mare de albeaţă strălucitoare ar fi putut să-mi mângâie ochii cu imaginea lui idilică, dar mi-am dat curând seama cât de istovitor era să munceşti sub un soare arzător, la temperaturi de peste 85°F, într-o atmosferă foarte umedă, mişcându-te printre rămure-

lele pline de țepi care mă zgâriau toată și mă umpleau de sânge până la sfârșitul zilei de muncă.

Am preferat transplantul lăstarilor de orez. Și această muncă era considerată „grea", deoarece te obligă să te apleci continuu.

Adesea, la sfârșitul zilei, chiar și cei mai solizi bărbați se plângeau că nu se mai puteau ține drept. Dar mie îmi plăcea să simt răcoarea apei pe picioare în timpul unei călduri toride, mă încântau rândurile regulate de mlădițe verzi atât de delicate și simțeam și plăcerea senzuală afundându-mi picioarele goale în mâlul fin și molatic. Și totuși, aveam și aici un necaz: lipitorile. Prima mea întâlnire cu ele a fost când am simțit ceva care îmi gâdila piciorul. L-am scos din apă ca să mă scarpin, când am văzut o creatură grasă și lunecoasă, încercând cu tot dinadinsul să-și vâre capul sub pielea mea.

Am tras un țipăt ascuțit. O țărăncuță care muncea lângă mine a început să chicotească, pe ea o amuzau mofturile mele. I-a fost totuși milă de mine, s-a târât prin apă și mi-a ars o palmă zdravănă pe picior peste lipitoare. Rezultatul a fost că am căzut în apă cât eram de lungă.

În diminețile de iarnă, în cele două ore de lucru înainte de micul dejun, urcam pe deal cu femeile „mai slabe" ca să adunăm lemn de foc. Nu prea erau copaci pe dealuri și chiar tufișurile erau puține și la distanțe mari unele de altele. Adesea aveam de parcurs drumuri lungi. Tăiam crenguța cu secera ținând capetele cu mâna cealaltă. Tufișurile erau pline de ghimpi care mi se înfigeau mereu în palma stângă și în încheietura mâinii. La început îmi pierdeam timpul încercând să-i scot, dar, mai apoi, m-am obișnuit să le dau pace până ce ieșeau singuri, după ce se înroșea și se umfla puțin locul.

Adunam ceea ce țăranii numeau „combustibil ușor", care nu prea era bun de nimic, deoarece ardea și se consuma rapid. Îmi amintesc că odată mi-am exprimat regretul că nu existau copaci adevărați. Colegele mele m-au asigurat că nu fusese mereu așa. Înainte de Marele Salt Înainte, povesteau ele, dealurile erau acoperite de pini, eucalipți și chiparoși, dar au fost doborâți pentru a alimenta „cuptoarele din curțile din spate", destinate producției de oțel. Femeile povestesc cu seninătate, fără amărăciune sau condamnare, ca și cum n-ar fi fost vorba despre lupta lor zilnică pentru combustibil. Părea să trateze situația ca pe o fatalitate, pe care viața le-o hărăzise, ca multe alte nenorociri. Am fost șocată să mă întâlnesc direct și pentru prima oară cu consecințele dezastruoase ale Marelui Salt Înainte, despre care știam, până atunci, că fusese un „succes strălucit". Dar nu a fost numai asta, am descoperit multe alte lucruri. S-a organizat o sesiune de „mărturii dureroase" pentru ca țăranii să descrie suferințele îndurate sub dominația Guomindangului și să-și arate gratitudinea pentru Mao, sesiune mai ales destinată tinerei generații. Unii țărani au vorbit de copilăria lor când înduraseră foamea și se plângeau că

propriii lor copii erau atât de răsfăţaţi, încât făceau mofturi la mâncare şi trebuiau constrânşi să-şi termine porţiile.

Apoi s-a vorbit despre o foamete anume. Au povestit cum trebuiau să mănânce frunze de cartofi dulci şi să sape în şanţurile dintre parcelele cultivate cu orez sperând să mai dea de rădăcini. Au vorbit şi despre numărul mare de morţi din sat. Povestirile lor m-au emoţionat până la lacrimi. După ce şi-au exprimat ura faţă de guvernarea Guomindangului şi adoraţia pentru Preşedintele Mao, sătenii s-au referit şi la foametea pe care au suferit-o în vremea „când s-au înfiinţat comunele“. M-am lămurit că foametea despre care vorbeau avusese loc sub comunişti. Ei încurcaseră guvernările. I-am întrebat: „Au avut loc calamităţi naturale fără precedent în acea perioadă? Au putut fi acestea cauza foametei?“ „O, nu!“ au spus ei. „Clima a fost cum nu se putea mai bună şi recolta a fost bogată. Dar omul acela — au arătat către un bărbat de vreo patruzeci de ani cu un aer înfricoşat — i-a trimis pe oameni să facă oţel şi jumătate din recoltă s-a pierdut pe câmp. Şi el ne-a spus: nu contează, acum suntem în paradisul comunismului şi nu trebuia să ne facem griji pentru hrană. Mai înainte trebuia să mâncăm cu grijă, ca să ne ajungă mâncarea pentru toţi, dar atunci ne-am putut umple burţile la cantină şi am putut arunca şi resturile, ne-am hrănit şi porcii cu orezul preţios. După un timp, cantina n-a mai avut mâncare, dar el a pus gardienii în faţa depozitului. Restul de cereale urma să fie expediat la Peking şi la Shanghai, pentru că acolo erau mulţi străini.“

Bucăţică cu bucăţică s-a completat imaginea. Bărbatul înfricoşat fusese şeful echipei de producţie din timpul Marelui Salt Înainte. El şi tovarăşii lui le zdrobiseră ceaunele şi maşinile de gătit ca să nu mai poată găti acasă şi să alimenteze marile cuptoare de topit oţel. De bună seamă că raportase nişte recolte exagerat de mari, care au avut drept rezultat nişte taxe exagerat de mari încât au înghiţit ultimul bob de orez de la ţărani. Sătenii au murit cu sutele.

După foamete, el a fost învinuit pentru toate relele abătute asupra satului. Comuna le-a permis sătenilor să-l dea afară din serviciu prin vot şi să-i agaţe eticheta de „duşman de clasă“.

Ca majoritatea duşmanilor de clasă, nu a fost întemniţat, a fost doar „pus sub supraveghere“ de către consătenii lui. Aceasta a fost una din teoriile lui Mao: să ţii „elementele duşmănoase“ printre membrii populaţiei, pentru ca aceştia să aibă mereu la îndemână pe cineva vizibil spre care să-şi îndrepte ura. Ori de câte ori se lansa o nouă campanie, acest bărbat putea fi socotit unul dintre „suspecţii obişnuiţi“ care să fie puşi la răcoare sau să devină ţinta atacurilor. Lui i se repartizau cele mai grele munci, pentru care obţinea doar şapte puncte din zece pe zi, cu trei mai puţine decât majoritatea celorlalţi bărbaţi. De asemenea, n-am văzut pe nimeni din sat stând de vorbă cu el. Şi de mai multe ori i-am surprins pe copiii din sat aruncând în fiii lui cu pietre.

Sătenii i-au mulțumit lui Mao pentru că l-a pedepsit. Nimeni nu s-a întrebat care i-a fost vina, nici gradul de răspundere. Eu însă l-am căutat și i-am cerut să-mi spună povestea lui.

Mi-a fost exagerat de recunoscător pentru asta „Eu transmiteam ordine, spunea el întruna. Trebuia să transmit ordine..." Apoi a oftat adânc: „Desigur, nu voiam să-mi pierd slujba. Oricine mi-ar fi luat locul. Și atunci ce s-ar fi întâmplat cu mine și cu copiii mei? Am fi murit probabil de foame. Un șef de echipă de producție este mic, dar, cel puțin, poate muri ultimul, după ce s-au stins toți ceilalți din sat."

Cuvintele lui și povestirile sătenilor m-au zdruncinat până în străfundul ființei mele. Era pentru prima dată când mă aflam față în față cu partea urâtă a Chinei comuniste înainte de Revoluția Culturală. Imaginea era cu totul alta decât versiunea trandafirie oficială. Trăind pe colinele și pe câmpurile din Deyang, îndoielile mele cu privire la regimul comunist s-au conturat tot mai limpezi.

M-am întrebat uneori dacă Mao își dădea seama ce făcea când punea tineretul ocrotit al orașelor în fața realității crude. Am tras însă concluzia că el era convins că mare parte din populație n-ar fi fost în stare să ajungă la deducții raționale, având la dispoziție doar frânturi de informații. Adevărul este că nici eu, la vârsta de optsprezece ani, nu eram capabilă decât de îndoieli destul de vagi și nu puteam face o analiză explicită a regimului. Oricât de mult detestam Revoluția Culturală, să mă îndoiesc de Mao era ceva ce nu-mi trecuse prin minte.

La Deyang, ca și la Ningnan, foarte puțini țărani știau să citească cel mai simplu articol de ziar sau să scrie o scrisoare cât de simplă. Mulți nu-și puteau scrie nici măcar numele. Intenția manifestată la început de comuniști de a lichida analfabetismul a fost lăsată deoparte, prinși cum erau în permanență în nenumăratele lor vânători de vrăjitoare. Cândva a existat în sat o școală elementară, subvenționată de comună, dar la începutul Revoluției Culturale, copiii s-au dedat plăcerii de a-și batjocori profesorul. L-au plimbat pe ulițele satului cu ceaune grele de tuci pe cap, dat cu funingine pe față. Într-una din ocazii aproape că i-au fracturat craniul. În asemenea condiții, nimeni n-a mai putut fi convins să predea în școală.

Dar aproape nimeni din sat n-a dus dorul școlii. „Ce rost are? spuneau ei. Plătești taxe și citești ani întregi, iar la urmă tot țăran ai rămas, câștigându-ți pâinea tot cu sudoare. Nu capeți un bob de orez în plus dacă ești în stare să citești cărți. De ce atunci să mai pierzi timp și bani? Mai bine ai începe de îndată să câștigi zile-muncă." Lipsa oricărei șanse de a-și clădi un viitor mai bun și faptul de a nu-ți putea schimba statutul de țăran au anulat motivația de a dobândi cunoștințe. Copiii de vârstă școlară rămâneau acasă să-și ajute familiile la muncă sau să aibă grijă de cei mai mici ca ei. Puteau să iasă la câmp când nu împlineau încă zece ani. Cât despre fete, țăranii socoteau școala o adevărată pierdere de timp

pentru ele. „Doar ele se vor mărita şi se vor duce în altă familie. Este ca şi cum ai vărsa apă în pământ."

Revoluţia Culturală trâmbiţa sus şi tare că a pus educaţia la îndemâna ţăranilor prin „şcolile serale" Într-o bună zi, echipa mea de producţie a anunţat că va înfiinţa şcoli serale şi ne-a cerut Nanei şi mie să fim profesoare. Am fost încântată. Dar, curând, mi-am dat seama că nu era vorba de educaţie şi asta chiar de la prima lecţie.

Lecţiile începeau în mod invariabil cu cererea şefului echipei de producţie ca Nana şi cu mine să citim articolele lui Mao sau alte articole din *People's Daily*. Apoi el se lansa într-o cuvântare de o oră, despre ultimele ştiri, într-un jargon politic condimentat şi amestecat, cu părţi din articole nedigerate şi complet neinteligibile. Din când în când dădea pe un ton solemn ordine în numele lui Mao. „Preşedintele Mao spune că trebuie să mâncăm zilnic două mese de terci de orez şi numai una de orez solid." „Preşedintele Mao spune că nu trebuie să hrănim porcii cu cartofi dulci."

După o zi obositoare de muncă pe câmp, ţăranii erau preocupaţi de treburile ce-i aşteptau în propriile gospodării. Serile trebuiau folosite din plin, dar nimeni nu îndrăznea să „chiulească" de la lecţii. Veneau deci şi şedeau acolo în bănci, şi, cel mai adesea, moţăiau. Nu mi-a părut rău să văd cum această formă de „educaţie", care fusese destinată să năucească mai degrabă decât să culturalizeze încetul cu încetul, era sortită dispariţiei.

Lipsită de educaţie, lumea ţăranilor era dureros de limitată. Conversaţia lor, comunicarea, se reducea de obicei la detaliile mărunte ale vieţii de toate zilele. Am întâlnit o femeie care îşi pierdea o întreagă dimineaţă plângându-se de cumnata ei care folosise zeci de legături de „combustibil-pană" ca să pregătească micul dejun, când ar fi putut să folosească doar nouă (combustibilul era, ca orice altceva, raţionalizat). O alta bodogănea ore întregi, acuzând-o pe soacra ei că pusese prea mulţi cartofi dulci în fiertura de orez (orezul fiind mai preţios şi mai savuros decât cartofii). Îmi dădeam seama că nu erau vinovate de orizontul lor intelectual redus, dar nu mă puteam împiedica să găsesc conversaţiile lor total insuportabile.

Un alt subiect nelipsit de bârfă era, desigur, sexul. O femeie de douăzeci şi unu de ani, pe care o chema Mei şi care provenea din capitala provinciei Deyang, fusese repartizată în satul vecin. Se spunea că se culcase cu o mulţime de tineri din oraş, dar şi cu ţărani, şi cât am lucrat în câmp mereu venea câte cineva cu poveşti despre ea. Umbla zvonul că era gravidă şi că se strânsese cu un brâu ca să-şi ascundă sarcina. În strădania ei de a dovedi că nu purta în pântec un „bastard", Mei făcea intenţionat tot felul de lucruri contraindicate unei femei însărcinate, cum ar fi să care greutăţi mari. În cele din urmă într-un tufiş de pe malul râului din satul ei a fost descoperit cadavrul unui făt mort. Localnicii spuneau că era al ei, dar nimeni n-a putut confirma dacă fusese născut mort. Şeful echipei

ei de producție a dispus să fie îngropat. Și cu asta afacerea s-a încheiat, a rămas doar bârfa care a devenit tot mai virulentă.

Întâmplarea aceasta m-a îngrozit, dar am avut parte și de alte șocuri. Una din vecinele mele avea patru fete — patru frumuseți cu pielea măslinie și ochi rotunzi. Sătenii nu le găseau însă frumoase. Prea închise la culoare, spuneau ei. În lumea de la țară criteriul principal de frumusețe era o piele cât mai albă. Când a venit vremea măritișului pentru fiica cea mare, tatăl a luat hotărârea să găsească un ginere care să locuiască cu ei. În felul acesta, el păstra zilele-muncă ale fetei și mai beneficia de încă două brațe de lucru.

De obicei, femeile măritate intrau în familia soțului și era considerat foarte umilitor ca bărbatul să intre în familia soției. Dar vecinul meu a găsit până la urmă un tânăr dintr-o regiune de munte foarte săracă, ce dorea cu disperare să plece de acolo și nu avea altă soluție decât căsătoria. Tânărul dobândise un statut foarte jos. L-am auzit adesea pe socrul lui insultându-l, strigând la el din toți bojocii. Pentru a-și chinui ginerele când avea el chef, îi interzicea fiicei lui să doarmă cu el; ea nu îndrăznea să se opună din „pietate filială", sentiment adânc înrădăcinat în etica confucianistă, care cerea copiilor să asculte de părinți. Dar ascultarea mai avea o explicație: fetei îi era teamă să nu se creadă că îi plăcea să se culce cu un bărbat, fie chiar și soțul ei, căci era rușinos pentru o femeie să-i placă să facă dragoste. Într-o dimineață m-am trezit din cauza unui zgomot în fața ferestrei mele. Tânărul reușise să facă rost de câteva sticle de alcool din cartofi dulci și le dăduse pe gât. Dimineața socrul lui a bătut în ușa odăii în care dormea ginerele ca să-l pornească la lucru. Cum n-a răspuns, a spart ușa și l-a găsit mort.

În altă zi, echipa mea de producție făcea găluști de mazăre și le-am împrumutat ligheanul meu emailat să care apă. Dar ca niciodată, găluștile nu le-au ieșit ci s-au împrăștiat într-o masă informă. Invitații care se adunaseră, numeroși, în așteptarea oalei cu găluști au început să mormăie tare când m-au văzut apropiindu-mă și mi-au aruncat priviri dezgustate. M-am speriat. Mai târziu, niște femei mi-au spus că sătenii aruncau vina pe mine pentru nereușita găluștilor. Mă acuzau că trebuie să fi folosit ligheanul ca să mă spăl când aveam ciclul. Femeile mi-au spus că am avut noroc să fiu „o tânără de la oraș", căci dacă aș fi fost de-a lor, bărbații din sat mi-ar fi dat o chelfăneală bună.

Într-o altă ocazie un grup de băieți tineri care treceau prin satul nostru încărcați de coșuri cu cartofi dulci s-au oprit pe o potecă să-și tragă sufletul. Lăsaseră jos pe cărare cobilițele cu care purtau coșurile pe umeri și care acum blocau drumul.

Am pășit peste ele și, dintr-odată, unul dintre băieți a sărit în picioare, și-a luat cobilița și mi-a tăiat drumul cu o privire fioroasă. Parcă ar fi vrut să mă lovească. De la ceilalți săteni am aflat de superstiția că atunci când o femeie pășește peste cobiliță, bărbatul poate face răni la umeri. A trebuit

să păşesc înapoi ca să „anulez blestemul". Pe tot timpul perioadei cât am locuit la ţară n-am constatat vreo încercare de a se discuta despre acest mod sucit de gândire — adevărul este că nici măcar nu era vreodată pomenit.

Persoana cea mai educată din echipa mea de producţie era fostul proprietar al moşiei. Fusesem învăţată să-i consider pe moşieri nişte personaje malefice, iar acum eram stingherită să constat că mă înţelegeam perfect cu această familie. Nu aveau nimic comun cu stereotipurile care îmi fuseseră întipărite în minte. Soţul nu avea o privire crudă şi vicioasă, iar soţia nu mişca din fund şi nu vorbea mieros ca să seducă bărbaţii.

Uneori, când eram singuri, acest om îmi vorbea despre nemulţumirile lui „Chang Jung, mi-a spus odată, ştiu că eşti o fiinţă bună, trebuie să fii şi o persoană raţională, întrucât ai citit multe cărţi şi poţi judeca dacă toate acestea sunt juste." După aceea mi-a mărturisit de ce a fost etichetat drept „moşier." De fapt, până în 1948, el fusese chelner la Chengdu şi adunase câte ceva punând deoparte fiecare bănuţ. În acel timp, unii moşieri clarvăzători şi-au vândut moşiile la preţuri modice, întrucât şi-au dat seama că, odată cu venirea comuniştilor la Sichuan, nu va întârzia nici reforma agrară. Chelnerul n-avea simţ politic şi a cumpărat ceva pământ, gândind că face o afacere bună. Dar nu numai că a pierdut aproape tot la reformă, ci a devenit şi un duşman de clasă. „Din păcate", a concluzionat el cu resemnare, citând un proverb clasic, „un singur pas greşit costă o mie de ani de amărăciune."

Sătenii nu-i arătau moşierului ostilitate, nici lui, nici familiei sale, deşi păstrau distanţa. Dar ca la toţi „duşmanii de clasă", lor li se repartizau muncile refuzate de ceilalţi, iar cei doi fii primeau cu un procent mai puţin decât ceilalţi bărbaţi, cu toate că erau cei mai buni muncitori din sat. Mie îmi păreau foarte inteligenţi şi, mai cu seamă, cei mai rafinaţi tineri din câţi erau în jurul meu. Buna creştere, delicateţea lor îi deosebeau de ceilalţi şi mărturisesc că m-am simţit mai apropiată de ei decât de oricare alţi tineri din sat. Cu toate calităţile lor însă, nicio fată nu s-ar fi măritat cu ei. Mama lor mi-a povestit câţi bani cheltuise cu cadouri pentru cele câteva fete pe care i le prezentase mijlocitoarea. Fetele acceptau hainele şi banii şi, după aceea, le întorceau spatele. Alţi părinţi dintre ţărani ar fi putut cere să le fie restituite cadourile, dar o familie de moşieri nu face nimic. Ea ofta adânc şi pentru că fiii ei aveau puţine şanse să facă o căsătorie decentă. Se consola doar că băieţii priveau cu detaşare aceste necazuri şi, după fiecare dezamăgire, făceau tot posibilul să-i ridice moralul. Îi promiteau să muncească suplimentar în zilele de târg ca să recupereze costul cadourilor.

Toate aceste nenorociri îmi erau povestite fără emoţie şi fără să dramatizeze. În acest colţ pierdut de ţară, nici măcar morţile zguduitoare nu erau mai mult decât o piatră aruncată într-o baltă, când apa se învolburează uşor, apoi se potoleşte şi revine la imobilitatea dinainte.

Am citit și m-am gândit mult cât timp am trăit în cămăruța mea umedă, profitând de viața placidă a satului și de nopțile tăcute. Când am ajuns acolo Jin-ming îmi dăduse câteva lăzi mari cu cărțile obținute de el pe piața neagră pe care le putuse păstra, întrucât organizatorii de raiduri în locuințe fuseseră expediați către „școlile de cadre", de la Miyi, împreună cu tatăl meu. Așa că lucram la câmp și abia așteptam să mă întorc acasă și să citesc.

Am devorat pur și simplu tot ce supraviețuise arderii din biblioteca tatălui meu. Am citit operele complete ale lui Lu Xun, marele scriitor chinez al anilor 1920–1930. Deoarece murise în 1936, înainte de preluarea puterii de către comuniști Lu Xun a scăpat de persecuția lui Mao, ba chiar a devenit un mare erou al acestuia — în timp ce discipolul lui preferat și prietenul lui apropiat, Hu Feng, a fost declarat contrarevoluționar de Mao personal și întemnițat zeci de ani. Campania împotriva lui Hu Feng a dus la vânătoarea de vrăjitoare, căreia mama i-a căzut victimă, în 1955.

Lu Xun fusese autorul preferat al tatălui meu. Îmi aminteam cum, copil fiind, îmi citea adesea din eseurile lui Lu. Nu le-am înțeles atunci cu toate explicațiile tatei, dar acum eram fascinată. Am găsit că latura lor satirică putea fi aplicată comuniștilor tot așa de bine ca și Guomindangului. Lu Xun nu avea o ideologie, doar un umanitarism iluminat. Geniul lui sceptic punea la îndoială toate ideologiile. Lu Xun a fost încă una din acele inteligențe libere care m-au eliberat și pe mine din îndoctrinarea a cărei victimă eram din primii ani de școală.

Mi-a fost folositoare și colecția tatălui meu de clasici marxiști. I-am citit la întâmplare urmărind cu degetul cuvintele obscure, întrebându-mă ce naiba aveam a face acele controverse nemțești din secolul al nouăsprezecelea cu China lui Mao. Eram însă atrasă de ceva ce întâlnism rareori în China: logica fără de care nu se poate expune un argument. Lectural lui Marx m-a ajutat să gândesc rațional și analitic.

M-am bucurat de aceste noi căi deschise gândirii mele. În alte momente mă lăsam cuprinsă de stări mai nebuloase și începusem să scriu poezie în stil clasic. În vreme ce munceam la câmp, mă trezeam adesea compunând poeme, ceea ce îmi făcea munca mai suportabilă, uneori chiar agreabilă. Din cauza acestei noi stări sufletești, preferam singurătatea, descurajând în mod evident conversația.

Îmi amintesc cum, odată, lucrasem toată dimineața, tăind trestie de zahăr cu secera și sugând partea dulce de lângă rădăcină. Trestia o predam fabricii de zahăr și comunei, primind în schimb zahăr. Noi trebuia să realizăm cantitatea stabilită, fără să ținem seama de calitate, așa că savuram noi înșine ce era mai bun. În pauza de prânz, cineva trebuia să rămână pe câmp s-o păzească de hoți.

Mi-am oferit serviciile, ca să mă bucur de puţină singurătate. Urma să mă duc la masă după ce se întorceau sătenii, astfel mai căpătam un pic de timp doar pentru mine.

M-am întins pe spate pe un snop de trestii, şi mi-am acoperit faţa cu o pălărie de pai. Prin pălărie vedeam cerul vast de un albastru de peruzea şi o frunză care se legăna deasupra capului meu, părând enormă proiectată pe cer. Am închis ochii mângâiată de prospeţimea răcoroasă a plantelor.

Frunza aceea m-a dus cu gândul la alte frunze într-un pâlc de bambuşi, într-o după-amiază la fel de fierbinte, cu mulţi ani în urmă. Şezând la umbra lor la pescuit, tata compusese un poem de care uitasem. În acelaşi *ge lu* — acelaşi tipar de tonuri, de rime şi de cuvinte — cu poemul său, am început să compun şi eu unul. Universul părea să se fi oprit în loc, se simţea doar foşnetul uşor al brizei răcoroase printre frunzele de trestie. În acel moment viaţa mi s-a părut frumoasă.

Preocuparea mea de a-mi găsi ocazii să fiu singură şi faptul că nu mă feream să arăt că nu vreau să am de-a face cu lumea din jur mi-au creat o aparenţă de aroganţă. Şi cum ţăranii reprezentau modelul pe care fusesem trimişi să-l copiem, am reacţionat concentrându-mă asupra caracterului lor negativ. Nici măcar n-am încercat să-i cunosc mai îndeaproape, sau să mă deprind cu ei.

Nu eram foarte populară printre săteni, deşi mă lăsau în pace. Dezaprobau faptul că nu munceam atât de sârguincios pe cât credeau ei că puteam. Munca era viaţa lor şi principalul criteriu după care îi judecau pe ceilalţi. Ei apreciau doar munca grea şi le devenise clar că eu detestam munca fizică şi că prindeam din zbor orice ocazie să stau acasă şi să-mi văd de cărţile mele. Problemele cu stomacul şi urticaria de care suferisem în Ningnan au apărut din nou, de îndată ce am venit la Deyang. Practic aveam zilnic un fel de diaree şi pe picioare îmi apăreau bube care se infectau.

Mă simţeam tot timpul fără putere şi ameţită, dar n-avea sens să mă plâng ţăranilor pe care viaţă aspră îi făcea să nu dea importanţă unor asemenea neajunsuri decât atunci când deveneau fatale.

Impopularitatea mea avea însă cauze mai temeinice şi unul dintre ele erau desele mele plecări din sat. Aproape două treimi din timpul pe care trebuia să-l petrec la Deyang am călătorit, vizitându-mi părinţii în lagărele lor de muncă sau îngrijind-o pe mătuşa Jun-ying la Yibin. Fiecare călătorie dura câteva luni şi, din fericire, nu exista vreo lege care să le interzică. Şi, trebuie să recunosc că, deşi nu prestam suficientă muncă pentru a-mi justifica întreţinerea, primeam încă hrană de la comună. Ţăranii erau deprinşi cu sistemul egalitarist de distribuţie şi se învăţaseră şi cu mine, nu mă puteau alunga din sat. Desigur că mă învinuiau, iar mie îmi părea rău pentru ei. Şi eu mă învăţasem cu ei şi nici eu nu puteam să evadez de acolo.

Trebuie să recunosc că, în pofida resentimentului, echipa mea de producție mă lăsa să plec și să vin după placul meu, poate datorită faptului că păstrasem o distanță față de ei. Învățasem că cea mai bună cale de conviețuire era să fii considerat un outsider rezervat și modest. De îndată ce devii „unul din masă", nu mai poți scăpa de ingerințe și control.

Între timp, sora mea Xiao-hong se descurca bine în satul vecin. Deși suferea, ca și mine, de asaltul puricilor și de toxicitatea îngrășămintelor și i se umflau picioarele atât de tare că făcea febră, continua să muncească conștiincios și era răsplătită cu opt puncte pe zi. Prietenul ei venea des din Chengdu ca să-i dea o mână de ajutor. Fabrica lui, ca multe altele, își încetase practic activitatea. Conducerea fusese „răsturnată" și noul Comitet Revoluționar era preocupat doar să scoată muncitori la mitinguri și activități revoluționare, și nu să continue producția. Așa că muncitorii plecau și veneau după cum aveau chef.

Uneori Cheng-yi muncea la câmp în locul surorii mele ca să o lase să se odihnească, alteori munceau cot la cot, spre încântarea sătenilor, care spuneau: „Asta a fost o afacere bună. Am luat o fată tânără și ne-am ales cu două perechi de brațe de muncă!"

Nana, sora mea și cu mine obișnuiam să mergem împreună la târg în zilele când acestea aveau loc, o dată pe săptămână. Îmi plăcea să mă plimb pe aleile mărginite cu coșuri și cobilițe. Țăranii veneau de la distanțe mari ca să-și vândă un pui sau zece ouă sau o legătură de bambus. Activitățile mai lucrative cum ar fi cultura plantelor industriale, împletitul de coșuri sau creșterea porcilor pentru vânzare erau interzise gospodăriilor individuale pe motiv că erau „capitaliste". Rezultatul a fost că țăranii nu aveau ce vinde pe bani-gheață. Fără bani, le era imposibil să meargă la oraș și ziua de târg era aproape singura lor ocazie de distracție. Așa că se mulțumeau să se întâlnească cu rudele și prietenii, bărbații șezând pe pământ și fumându-și pipele.

În primăvara anului 1970, sora mea s-a căsătorit cu Cheng-yi, simplu și fără vreo ceremonie. Ținând cont de situația economică și atmosfera de nesiguranță, nici nu le-a trecut prin minte că ar putea avea vreuna. Și-au luat certificatul de căsătorie de la sediul comunei și apoi s-au întors în satul surorii mele cu ceva dulciuri și țigări ca să-i trateze pe săteni. Aceștia au fost foarte încântați, având rareori ocazia unor astfel de răsfățuri.

Pentru țărani, o căsătorie era însă un eveniment. De îndată ce s-a aflat, s-au îngrămădit în căsuța acoperită cu stuf a surorii mele pentru a-i felicita. Le-au adus daruri: o mână de tăiței uscați, un pfund de boabe de soia și câteva ouă, împachetate cu grijă în hârtie roșie și legate cu un fir de pai foarte frumos înnodat. Sora mea și Cheng au fost foarte emoționați, deoarece nu erau daruri neînsemnate, țăranii le dăduseră din rația lor, lipsindu-se de niște alimente valoroase. Când am mers cu Nana să vizităm tânăra pereche, i-am găsit învățându-i pe copiii satului să danseze „dansurile loialității", pentru a-i distra.

Căsătoria nu a scăpat-o pe sora mea de reşedinţa la ţară, deoarece noile cupluri nu primeau automat dreptul de a locui împreună. Evident că, dacă Cheng-yi renunţa la domiciliul din oraş, se putea stabili uşor lângă sora mea; ea însă nu se putea muta la Chengdu alături de el, fiind înregistrată la ţară. Ca alte zeci de milioane de cupluri din China, ei trăiau separat, având dreptul prin lege la douăsprezece zile pe an împreună. Din fericire pentru ei, fabrica lui Cheng nu funcţiona normal, aşa că el putea petrece mult timp la Deyang.

Când s-a împlinit anul de când mă mutasem la Deyang, a intervenit o schimbare în viaţa mea: am început să lucrez în domeniul medical. Brigada de producţie de care ţinea echipa mea avea în administrare o clinică, în care se tratau bolile simple şi obişnuite. Fusese înfiinţată de toate echipele de producţie din brigadă şi tratamentul era gratuit, deşi limitat. La clinică lucrau doi doctori: unul, un tânăr cu o faţă inteligentă şi rasată, absolvise şcoala medicală din comitatul Deyang în anii '50 şi se întorsese să lucreze în satul său natal. Celălalt era de vârstă medie şi purta barbişon. El îşi începuse cariera ca ucenic la un bătrân doctor de ţară care practica medicina tradiţională chinezească şi fusese trimis în 1964 de comună să urmeze un curs intensiv de medicină occidentală.

La începutul anului 1971, autorităţile comunei au cerut conducerii clinicii să angajeze un „doctor desculţ". Termenul voia să spună că „doctorul" trebuia să trăiască aşa cum trăiau ţăranii, care erau atât de grijulii cu încălţămintea lor încât nu o purtau când ieşeau pe câmpul plin de noroi. Pe atunci se lansase şi o puternică campanie de propagandă, prezentând „doctorii desculţi" ca pe o invenţie a Revoluţiei Culturale. Echipa mea de producţie a profitat de ocazie să scape de mine: dacă lucram la clinică, brigada, — şi nu echipa mea — urma să fie responsabilă de hrană şi alte venituri pe care le-aş fi putut obţine.

Adevărul este că am vrut întotdeauna să fiu doctoriţă. Bolile din familia mea, mai ales moartea bunicii mele, mă convinseseră de importanţa doctorilor. Înainte de episodul Deyang, începusem să învăţ acupunctura de la un prieten şi studiasem o carte intitulată *Manualul unui doctor desculţ*, una din puţinele cărţi autorizate în acele zile.

Propaganda cu privire la doctorii desculţi a fost una din manevrele politice ale lui Mao. Îl condamnase pe ministrul Sănătăţii dinainte de Revoluţia Culturală pentru că nu se îngrijise de ţărani şi se concentrase doar asupra locuitorilor de la oraşe, mai ales oficialităţile de partid. I-a acuzat pe doctori şi că refuzau să lucreze la ţară, mai ales în regiuni depărtate. Dar Mao s-a ferit să-şi ia răspunderea în calitate de şef al regimului, nici nu a dispus măsuri practice, absolut necesare, pentru remedierea situaţiei, cum ar fi să dispună construirea de spitale şi înfiinţarea de cursuri universitare pentru doctori adevăraţi. În timpul Revoluţiei Culturale, situaţia medicală s-a înrăutăţit. Ideea lansată de campanie cum că ţăranii nu beneficiau de asistenţă medicală avea în realitate

intenția să genereze ură împotriva sistemului de partid dinainte de Revoluția Culturală și împotriva intelectualilor (doctorii și infirmierele intrau în această categorie). Iar Mao le oferea țăranilor o soluție magică: „doctori" care puteau fi produși în masă — doctorii desculți. „Nu este deloc necesar să ai atâta învățătură teoretică, spunea el, ei ar trebui să învețe și să-și ridice nivelul profesional mai ales prin practică." La 26 iunie 1965, a făcut o remarcă ce a devenit „ghid pentru sănătate și educație": „Cu cât citești mai multe cărți, cu atât devii mai stupid." Iar eu am început să lucrez fără niciun fel de școlarizare.

Clinica era o sală mare pe vârful unei coline, la o oră de mers pe jos de la casa mea. Alături se afla o prăvălie în care se vindeau chibrituri, sare și sos de soia — produse raționalizate. Una din încăperile secției de chirurgie a devenit dormitorul meu. Obligațiile mele profesionale au rămas însă nedefinite.

Singura carte medicinală pe care am pus vreodată ochii a fost *Manualul doctorului desculț*, dar pe aceasta am studiat-o cu aviditate. Nu conținea vreo teorie, ci numai un rezumat al simptomelor, urmat de sugestia unor prescripții. Când ședeam la biroul meu, cu ceilalți doi doctori în spatele meu, purtând toți hainele noastre prăfuite de zi cu zi, era limpede că țăranii bolnavi care intrau în clinică nu-și pierdeau vremea cu mine, o puștoaică de optsprezece ani, fără experiență, având în față o carte nici măcar cine știe ce groasă din care ei nu puteau citi. Treceau fără ezitare pe lângă mine către celelalte două birouri, iar eu mă simțeam mai degrabă ușurată decât ofensată. Nu asta era ideea mea despre practica medicală, să consulți cartea ori de câte ori pacientul îți descrie simptomele și apoi să copiezi prescripția recomandată. Uneori, judecând situația mea dintr-o perspectivă malițioasă, mă întrebam dacă noii noștri lideri — nu se punea problema Președintelui Mao — m-ar prefera pe mine în calitate de medic personal, desculț sau nu. Și mi-am răspuns tot eu, cu siguranță că nu, întrucât doctorii desculți aveau menirea „să servească în primul rând poporul, nu pe liderii politici". M-am resemnat bucuroasă să fiu doar infirmieră, distribuind medicamentele eliberate prin rețete și făcând injecții pe care învățasem să le fac pe mama când suferea de hemoragii.

Toți pacienții îl preferau pe tânărul doctor care urmase colegiul medical și ale cărui rețete cu ierburi chinezești i-au vindecat pe mulți. Era un tip conștiincios, își vizita pacienții în satele respective și, în timpul lui liber, cultiva plante. Celălalt doctor, cel cu barbișon, mă înspăimânta cu nonșalanța cu care trata bolnavii. Folosea același ac, fără să-l sterilizeze, pentru a injecta diverșii pacienți. Iar când injecta penicilină, nu făcea înainte testul pentru a constata dacă persoana nu era alergică, ceea ce era foarte periculos, deoarece penicilina chinezească nu era pură și putea provoca reacții serioase, uneori chiar moartea. M-am oferit cu toată politețea de rigoare să fac testul pentru el. A zâmbit fără să fie ofensat de

îndrăzneala mea şi mi-a răspuns că n-au fost niciodată accidente. „Ţăranii nu sunt atât de delicaţi ca orăşenii."

Mie doctorii îmi erau simpatici, erau foarte amabili cu mine şi mă ajutau ori de câte ori le puneam întrebări. Nu era deloc surprinzător, fiindcă nu reprezentam o ameninţare pentru ei. Aici, la ţară, conta mai mult abilitatea profesională decât cea de a mânui limbajul politic.

Mi-a plăcut să trăiesc în vârful dealului, departe de orice sat. Mă sculam devreme dimineaţa, făceam o plimbare pe colină şi, când răsărea soarele, recitam câteva versuri dintr-o veche carte despre acupunctură. La picioarele mele, urmăream cum se trezeau în cântecul cocoşilor căsuţele şi câmpul. Singuratica stea Venus privea încă spre noi, palidă din cerul care se lumina de la un minut la altul. Adoram să inspir parfumul caprifoiului în adierea dimineţii şi să privesc cum petalele mari de regina nopţii îşi scuturau perlele de rouă. Păsărelele ciripeau, întrerupându-mi recitările, iar mie îmi plăcea să mai zăbovesc un pic până mă hotăram să mă întorc acasă şi să-mi aprind soba, ca să-mi pregătesc micul dejun.

Cu ajutorul planşelor anatomice şi al versurilor despre acupunctură îmi făcusem o idee clară despre locul precis din corpul uman unde să-mi înfig acele. Şi am avut şi câţiva voluntari entuziaşti — băieţi din Chengdu care locuiau în alte sate şi care mă simpatizau. Pentru o şedinţă de acupunctură, nu ezitau să umble ore întregi. Un tânăr mi-a spus o dată, suflecându-şi mâneca pentru a dezgoli un punct chiar lângă cot, „La ce sunt buni prietenii bărbaţi, dacă nu pentru asta?"

Nu m-am îndrăgostit de niciunul, deşi decizia pe care o luasem să-mi refuz un prieten pentru a mă putea dedica mai bine pacienţilor şi pentru a-mi alina durerea provocată de moartea bunicii începuse să slăbească din intensitate. Nu simţeam încă un impuls pentru a-mi dărui inima cuiva, iar educaţia mă oprea să am relaţii fizice fără un sentiment de dragoste. Deşi, în jurul meu, alte fete şi alţi băieţi de la oraş duceau o viaţă destul de liberă. În ce mă priveşte şedeam însă, singură, pe un piedestal. Se răspândise zvonul că scriam poezii şi asta m-a ajutat să mă menţin acolo.

Trebuie să recunosc că băieţii se purtau cu mult cavalerism. Unul mi-a dăruit un instrument muzical, numit *san-xian*, făcut dintr-un fel de scoică din piele de şarpe cu o coadă lungă şi trei corzi din fire de mătase pe care trebuie să le ciupeşti. Şi-a pierdut multe zile ca să mă înveţe cum să o folosesc; melodiile autorizate erau toate elogii la adresa lui Mao, un repertoriu destul de limitat. Dar pentru mine nu conta, talentul meu fiind şi mai limitat.

În serile calde, stăteam în grădina de plante medicinale înconjurată de tufe căţărătoare, parfumate şi fredonându-mi melodia acompaniată de instrument.

După ce prăvălia de lângă noi se închidea seara, rămâneam complet singură. Întunericul era adânc şi străbătut doar de razele timide ale lunii

și de licăririle de la ferestrele căsuțelor din depărtare. Uneori pluteau pe lângă mine licuricii strălucind ca niște torțe purtate de invizibili omuleți zburători.

Miresmele grădinii mă amețeau de plăcere. Melodiile mele nu se prea potriveau cu corul entuziast al broscuțelor și cu țârâitul melancolic al greierilor. Dar eu îmi găseam în ele o mângâiere.

24

„Te rog să primești scuzele mele, care vin cu o viață mai târziu“

Părinții mei în lagăre (1969–1972)

După o călătorie de trei zile cu camionul de la Chengdu spre partea de nord a provinciei Xichang, te afli pe Podișul Păstorului de Bivoli. În acel loc șoseaua se bifurcă, o ramificație îndreptându-se spre sud-vest la Miyi, unde se afla lagărul tatei, cealalată spre sud-est la Ningnan.

Denumirea locului vine de la o legendă faimoasă. Zeița Țesătoare, fiica Reginei Mame Celești, obișnuia să coboare din Curtea Celestă pentru a se îmbăia în lacul de aici. (Se presupune că meteoritul care a căzut pe Strada Meteoritului era piatra care-i sprijinea ghergheful.) Un băiat, care trăia în apropierea lacului și avea grijă de bivoli, a văzut zeița și s-au îndrăgostit unul de altul. S-au căsătorit și au avut un fiu și o fiică. Regina Mamă Celestă a fost geloasă pe fericirea lor și a trimis pe pământ câțiva zei ca s-o răpească pe zeiță. O prind, dar băiatul cu bivolii fuge după ei. Când este pe punctul de a-i prinde, Regina Mamă Celestă scoate un ac de păr din coc și desenează între ei un râu uriaș. Râul de Argint separă pentru totdeauna perechea fericită, exceptând a șaptea zi din a șaptea lună, când coțofenele din întreaga Chină se adună, pentru a forma un pod, ca să permită familiei să se întâlnească. Râul de Argint este denumirea chinezească pentru Calea Laptelui. Cerul de deasupra provinciei Xichang pare atât de vast cu puzderia de stele, Vega cea strălucitoare, Zeița Țesătoare de o parte și Altair, Păstorul de Bivoli cu cei doi copii, de cealaltă. Timp de secole, legenda aceasta i-a fermecat pe chinezi trecuți prin atâtea drame cu familii despărțite de războaie, distruse de bandiți, de sărăcie și de guvernări nemiloase. Ironia sorții a făcut ca mama să fie trimisă în lagăr în această regiune.

A ajuns acolo în noiembrie 1969, împreună cu cinci sute foști colegi din Departamentul Oriental–Rebele, dar și cu adepți ai căii capitaliste. Pentru că fuseseră expediați în grabă din Chengdu, nu au găsit unde să locuiască, cu excepția câtorva barăci lăsate de inginerii militari care construiseră calea ferată de la Chengdu la Kunming, capitala provinciei Yunnan. Câteva s-au îngrămădit în aceste barăci, altele și-au găsit un locșor pentru sacii de dormit în locuințele localnicilor.

Nu existau materiale de construcție, cu excepția ierbii de cogoan și argilei care trebuia scoasă și coborâtă din munte. Pământul argilos folosit pentru pereți era amestecat cu apă și pus în forme la uscat, devenind chirpici. Nu existau aparate mecanice, nici electricitate, nici animale de muncă sau de povară. Pe podișul situat cu cinci mii de picioare deasupra nivelului mării, ziua, mai degrabă decât anul, este împărțită în patru anotimpuri. La ora șapte dimineață, când mama își începea ziua de muncă, temperatura era de îngheț. La prânz atingea 80°F, la patru după-amiază vânturi fierbinți se învolburau și se învârtejeau din munți și te luau literalmente pe sus. La șapte seara, când se termina munca, temperatura scădea din nou. În această climă aspră, cu temperaturi extreme, mama și celelalte deținute munceau douăsprezece ore pe zi, cu o scurtă întrerupere pentru prânz. În primele luni tot ce găseau să mănânce erau orez și varză fiartă.

Lagărul era organizat militărește și era condus de ofițeri, sub controlul Comitetului Revoluționar din Chengdu. În primele zile, mama a fost tratată ca „dușman de clasă" și forțată să stea în picioare cu capul plecat în timpul pauzei de prânz. Această formă de pedeapsă, numită „demascare de companie" era recomandată de presă ca un mod de a le reaminti, celorlalți, care se puteau odihni, că trebuiau să-și rezerve o parte din energie pentru ură. Mama a protestat față de comandantul companiei, motivând că nu putea munci ziua întreagă fără să-și odihnească picioarele. Ofițerul lucrase în Departamentul Militar al Districtului Oriental înainte de Revoluția Culturală și se înțelesese bine cu mama, astfel că a renunțat la practica acelor demascări. Cu toate acestea, mamei i se repartizau muncile cele mai grele și nu beneficia de duminici libere, ca toate celelalte deținute.

Dar hemoragiile ei s-au înrăutățit, iar după un timp a făcut o formă severă de hepatită. Întregul ei corp era galben și umflat și nu se mai putea ține pe picioare.

Un singur lucru era pozitiv în lagăr: avea mulți doctori, întrucât jumătate din medicii din Districtul Oriental fuseseră expediați de acasă; numai cei care îi îngrijeau pe mai-marii Comitetelor Revoluționare au rămas la Chengdu. Doctorul care a tratat-o pe mama i-a mărturisit cât îi era de recunoscător, el și ceilalți colegi, pentru protecția de care s-au bucurat înainte de Revoluția Culturală și că doar datorită ei nu a fost etichetat ca element de dreapta, încă din 1957. În lagăr nu existau medicamente

occidentale, așa că a colindat multe mile ca să strângă ierburi, de pildă patlagină asiatică și „plante de soare", pe care chinezii le consideră salutare pentru hepatită.

De asemenea, doctorul a exagerat față de autoritățile lagărului gravitatea și caracterul contagios al bolii mamei și, ca urmare, a fost mutată într-o locuință singură, la o jumătate de milă distanță. De teama contagiunii, torționarii ei au lăsat-o în pace; doctorul însă o vizita în fiecare zi și a prescris în mod secret o cantitate zilnică de lapte de capră luat de la un țăran din partea locului. Noua reședință a mamei era o cocină de porci părăsită. Câteva deținute care o simpatizau au făcut curățenie și i-au adus câțiva snopi de paie pe care i-au pus pe podea în chip de saltea. Mamei i s-a părut salteaua cea mai luxoasă pe care se culcase în ultimul timp. O altă prietenă, bucătăreasă, s-a oferit să-i aducă mesele. Când nu o vedea nimeni, mai strecura două ouă. Când a început să se găsească pe piață carne, mama mânca în fiecare zi, deși ceilalți primeau doar o dată pe săptămână. Se mai bucura și de fructe proaspete — pere și piersici — aduse de prietene care le cumpărau din piața liberă. Dacă stai și te gândești, în ce o privea, hepatita a fost un dar ceresc.

După circa patruzeci de zile, spre regretul ei, mama s-a refăcut și a fost mutată înapoi în lagăr, instalat acum în căsuțe de pământ. Podișul este un loc destul de ciudat, fiindcă atrage fulgerele și tunetele, dar nu și ploaia care se duce în munții înconjurători. Localnici nu-l cultivau cu plante de câmpie, deoarece solul era prea uscat și era periculos să te afli pe câmp în timpul frecventelor furtuni uscate. Dar cum acel pământ era singura resursă de cereale a lagărului, au plantat un soi special de porumb, rezistent la secetă, pe care îl udau aducând apă de pe culmile mai joase ale munților. Iar pentru a obține în viitor o provizie de orez, s-au oferit să le ajute sătenilor locali la strângerea recoltei lor.

Țăranii au acceptat, dar tradiția locală interzicea femeilor să care apă și bărbaților să planteze orez, operație care nu putea fi făcută decât de femei măritate și cu copii, în special fii; cu cât o femeie avea mai mulți fii, cu atât era mai indicată pentru acest fel de muncă istovitoare. Exista credința că o femeie care născuse mulți fii va face ca orezul pe care îl sădea să producă mai multe boabe („fii" și „semințe" sună la fel în chineză, *zi*). Iar mama a fost prima „beneficiară" a acestui străvechi obicei. Întrucât avea trei fii, mai mulți decât majoritatea colegelor ei, trebuia să-și petreacă până la cincisprezece ore pe zi, frântă în două în parcelele de orez, cu abdomenul inflamat și sângerând continuu.

Noaptea trebuia să se alăture echipelor care păzeau cu rândul porcii să nu fie atacați de lupi. Colibele lor aveau în spate un lanț de munți purtând un nume foarte potrivit: „Bârlogul Lupilor". Localnicii ne-au atras atenția că sălbăticiunile erau foarte deștepte. După ce pătrundea într-o cocină, lupul începea să lingă și să scarpine porcul după urechi ca să inducă bietului animal o stare de transă plăcută și să nu grohăie ca să

atragă atenția. Apoi lupul îl apuca de o ureche și îl scotea din adăpost mângâindu-l cu coada lui stufoasă. Porcul visa că era încă mângâiat ca de o iubită în timp ce lupul îl ataca.

Localnicii ne-au mai învățat unele secrete ale fiarelor, printre care acela că lupii — și uneori leoparzii — se tem de foc. Astfel că se aprindea în fiecare noapte un foc lângă cocină. Mama și-a petrecut multe nopți stând trează, urmărind stelele căzătoare care brăzdau bolta cerească, contemplând la orizont silueta Bârlogului Lupilor și tremurând la auzul urletelor depărtate ale acestora.

Într-o seară, stând pe vine își spăla hainele într-un ochi de apă și, când s-a îndreptat de spate, s-a trezit privind direct în ochii roșii ai unui lup, aflat mai departe de zece metri dincolo de apă. A simțit cum i se ridică părul măciucă, dar, în același timp și-a amintit de sfaturile prietenului ei din copilărie, Bătrânul Uriaș Lee, care o învățase că în fața unui lup trebuie să te retragi, mergând încet cu spatele, fără să dai semne de panică; în niciun caz, nu trebuia să te întorci și s-o rupi la fugă. Așa că mama s-a tras ușor înapoi de lângă apă și s-a îndreptat, cât a putut ea de calmă, cu fața la lup, către coliba din lagăr. Lupul s-a ținut după ea tot timpul. Doar când a ajuns lângă lagăr, s-a oprit. Se vedea focul și se auzeau voci. Mama s-a întors brusc și a fugit către ușa unei colibe.

Focurile acestea erau singura sursă de lumină în nopțile întunecate de la Xichang. Electricitate nu exista, lumânările — când se găseau — aveau prețuri prohibitive, iar petrolul lampant se găsea rar. Dar nici nu prea era ceva de citit, spre deosebire de Deyang, unde mă bucuram de o oarecare libertate să mă cufund în lectura cărților luate la negru ale lui Jin-ming, aici „școala de cadre" era sever controlată. Singurele materiale tipărite permise erau *Operele alese* ale lui Mao și ziarul *People's Daily*. Rareori se proiecta câte un film într-una din barăcile armatei, la câteva mile depărtare, și acesta era invariabil o operă model a lui Madam Mao.

Pe măsură ce zilele și apoi lunile treceau, munca grea și lipsa de odihnă deveneau insuportabile. Tuturor le era dor de familie, de copii, chiar și Rebelilor. Resentimentele lor erau poate și mai puternice, deoarece realizau acum că tot zelul lor trecut fusese fără rost și că orice ar face acum, nu vor reveni niciodată la putere în Chengdu. Comitetele Revoluționare fuseseră completate în absența lor. Câteva luni după ce se instalaseră pe Podiș, deprimarea începuse să ia locul mascărilor, iar Rebelii au trebuit să fie de multe ori încurajați de mama. Ea își câștigase porecla de *Kuanyin* — Zeița Bunătății.

Noaptea, întinsă pe salteaua ei de paie, își amintea de anii când copiii ei erau mici. Și-a dat atunci seama că nu avea cine știe ce să-și amintească din viața ei de familie. Fusese o mamă absentă tocmai când noi aveam mai mltă nevoie de ea, în timp ce creșteam, când ea se devotase total cauzei, în dauna familiei. Acum avea remușcări cu privire la inutilitatea

devotamentului ei. Dorul de copii îi provoca o durere aproape insuportabilă.

Cu zece zile înainte de Anul Nou Chinezesc, în februarie 1970, după mai bine de trei luni petrecute pe podiş, conducerea lagărului i-a scos pe toţi deţinuţii pe platou, pentru a-l primi pe un comandant de armată venit în inspecţie. După o lungă aşteptare, au văzut apărând o siluetă mică ce înainta pe drumul de ţară ce urca din şoseaua aflată mai departe. Toţi au rămas cu ochii la acea siluetă care se apropia, neputând crede că era importanta persoană oficială pe care o aşteptau; ar fi trebuit să călătorească în maşină şi să aibă o suită. Nu putea fi niciun ţăran din partea locului, felul în care fularul lung de lână neagră era înfăşurat în jurul gâtului era prea şic. În timp ce se apropia, au constatat că era o femeie tânără purtând un coş în spinare. Privind-o cum se tot apropia, inima mamei a început să-i bată cu putere. I se părea că arăta ca mine, dar şi-a spus că era jocul imaginaţiei. „Ce minunat era să fi fost Er-hong!" şi-a spus ea pe tăcute. Dar dintr-odată oamenii i-au dat ghionturi, agitaţi şi emoţionaţi: „E fata ta! Fata ta a venit să te vadă!" „Er-hong este aici!"

Aşa mi-a povestit mama că i-am apărut după ce nu mă mai văzuse un timp care ei i se păruse o viaţă de om. Eu am fost primul vizitator al lagărului şi am fost primită cu sentimente amestecate, de simpatie şi de invidie. Venisem cu acelaşi camion care mă transportase la Ningnan să-mi schimb mutaţia în iunie, anul precedent. Coşul voluminos din spinarea mea era plin de cârnaţi, de ouă, de dulciuri, prăjituri, tăiţei, zahăr şi cutii de conserve cu carne

Toţi cei cinci copii împreună cu ochelaristul Cheng-yi am adunat alimentele din raţiile noastre şi părţile cuvenite din producţia realizată ca să le oferim părinţilor noştri. Iar eu eram încovoiată sub greutatea coşului.

De îndată ce am ajuns, mi-au atras atenţia două lucruri: în primul rând că mama arăta bine — ieşise din convalescenţă în urma hepatitei, aşa cum mi-a povestit mai târziu. Iar în al doilea rând, că atmosfera din jurul ei nu părea ostilă. De fapt i se spunea deja *Kuanyin*, ceea ce mi se părea absolut incredibil, întrucât în mod oficial era decretată duşman de clasă.

O băsmăluţă bleumarin înnodată sub bărbie îi acoperea părul. Obrajii ei nu mai erau firavi şi delicaţi, deveniseră stacojii şi aspri sub soarele cumplit şi vânturile aprige, iar pielea ei nu se mai deosebea de cea a unei ţărănci din Xichang. Părea cu zece ani mai bătrână decât cei treizeci şi opt de ani ai ei. Când mi-a mângâiat faţa, parcă mă atingea coaja crăpată a unui arbore bătrân.

Am stat zece zile cu ea, dar trebuia să plec de Anul Nou spre lagărul tatălui meu. Şoferul atât de amabil al camionului care mă adusese m-a luat din acelaşi loc. Ochii mamei erau înlăcrimaţi, ea şi cu tata nu aveau voie să se viziteze, deşi lagărele lor erau foarte apropiate. Mi-am pus din nou în spate coşul cu merinde, din care mama n-a vrut să oprească nimic, insistând să-i duc totul tatei. Să renunţi la nişte alimente preţioase pentru

ceilalți a reprezentat mereu în China un mod de a-ți exprima dragostea și grija pentru ei. Mama era foarte tristă că a trebuit să plec și regreta că am pierdut micul dejun tradițional de Anul Nou Chinezesc, pe care lagărul îl oferea deținuților: *tang-yuan,* găluști rotunde simbolizând reunificarea familiilor. Dar n-am putut aștepta, mai mult de teamă că pierd camionul.

Mama m-a însoțit o jumătate de oră pe drum și ne-am așezat în iarbă, în așteptarea camionului. Iarba grasă și deasă de cogon se vălurea în briza blândă. Soarele strălucea deja pe cer și era cald. Mama m-a strâns în brațe și prin tot trupul ei îmi transmitea că nu voia să mă lase să plec, că îi era teamă că s-ar putea să nu mă mai vadă vreodată. În acel moment, nu știam că lagărul ei și comuna mea nu vor dăinui în veci. Nouă ni se spusese că erau pe viață.

Și existau sute de motive să murim înainte de a ne mai revedea vreodată. Tristețea mamei m-a cuprins și pe mine și mi-am amintit cum murise bunica înainte să mă pot întoarce din Ningnan.

Soarele se ridica tot mai sus pe bolta cerească, dar nici urmă de camion. Între timp, din hornurile bucătăriei lagărului se înălțau nori de fum, pe mama a cuprins-o din nou regretul că nu mi-a putut oferi micul dejun de Anul Nou și s-a decis să meargă înapoi, să-mi aducă și mie câteva găluști.

În lipsa ei a sosit însă camionul și tot ce am mai putut vedea, uitându-mă spre lagăr, a fost silueta ei alergând spre mine, bășmăluța ei bleumarin contrastând cu iarba aurie. În mâna dreaptă ducea un castron mare smălțuit în culori vii. Vedeam cum aleargă cu grijă, să nu se piardă niciun strop din supa cu găluști. Era încă destul de departe și-mi dădeam seama că îi mai trebuiau vreo douăzeci de minute bune ca să ajungă la mine. Pe de altă parte nici șoferului nu-i puteam cere să mai aștepte atât de mult, după ce îmi făcuse deja o mare favoare să mă transporte de la un lagăr la altul, așa că m-am cățărat pe platforma camionului. O puteam încă vedea pe mama alergând spre mine, dar parcă nu mai avea nimic în mână.

Ani mai târziu, mi-a povestit cum îi căzuse castronul din mână când m-a văzut urcându-mă în camion. Dar tot a mai alergat până în locul unde stătusem jos, doar ca să se asigure că plecasem cu adevărat, deși n-ar fi putut fi altă persoană care să se urce în camion. Nu mai era nicio ființă pe toată acea vastă întindere galben-aurie. În următoarele câteva zile mama a umblat de colo-colo prin lagăr ca-n transă, simțindu-se pierdută și pustiită.

Iar eu, după ce-am fost zgâlțâită multe ore în camion pe drumuri desfundate, am ajuns la lagărul unde fusese trimis tata. Era un lagăr de muncă forțată — un gulag — și drumul șerpuia departe printre munți. Prizonierii defrișaseră un platou pentru a înființa o fermă în sălbăticia muntelui și fuseseră apoi mutați să mai despelenească și alte porțiuni din munte, abandonând terenul mai mult sau mai puțin cultivat celor care se

bucurau de o poziţie mai bună pe scara pedepselor, persoanele oficiale deportate. Lagărul era uriaş, cuprindea mii de foşti angajaţi ai guvernului regional.

A trebuit să umblu câteva ore bune, lăsând în urma mea drumul de acces, până să ajung la „compania" tatălui meu. Un podeţ de frânghii se legăna deasupra unei prăpăstii, şi aproape că mi-am pierdut echilibrul de cum am păşit pe el. Sfârşită cum eram, cu coşul greu în spinare, tot am reuşit să-mi dau seama, fermecată, de nemaipomenita frumuseţe a munţilor. Era o primăvară timpurie, dar peste tot răsăriseră flori, în culorile cele mai vii şi mai variate, ascunzându-se lângă arborii de *capoac* şi tufişurile de papaya. Când am ajuns, în sfârşit, la barăcile lagărului, m-au întâmpinat nişte fazani maiestuoşi, care îşi roteau cozile colorate sub un pâlc de peri, pruni şi migdali timpurii. Câteva săptămâni mai târziu, petalele lor albe şi trandafirii aveau să acopere potecile desfundate.

Îl vedeam pe tata după mai mult de un an şi prima impresie a fost cutremurătoare. Mergea cu paşi mărunţi prin curte, purtând pe umeri o cobiliţă cu două coşuri pline cu cărămizi. Vechea lui jachetă albastră atârna pe el şi din pantalonii suflecaţi apăreau două picioare foarte slăbănoage cu tendoanele proeminente. Faţa lui arsă de soare era ridată şi părul îi era cărunt. Când m-a văzut, a pus jos greutăţile cu o mişcare stângace, desigur din cauza emoţiei care îl copleşea, în timp ce m-am repezit să-l iau în braţe. Dar fiindcă tradiţia chineză nu permite contacte fizice între tată şi fiice, mi-a transmis prin privire cât era de fericit că venisem. Ochii lui erau atât de expresivi, plini de dragoste şi de tandreţe. Dar tot în ochii lui am citit urma chinurilor prin care trecuse. Vechea lui energie tinerească şi vioiciunea cu care eram obişnuită lăsaseră locul unei stări de confuzie, dublată de o abia vizibilă hotărâre liniştită. Avea doar patruzeci şi opt de ani, o vârstă când trebuia să fie în plină vigoare. Am simţit că mi se pune un nod în gât şi nu mai pot respira. I-am cercetat privirea cu teama să nu descopăr un semn de revenire la vechea lui stare de alienare mintală. Dar privirea îi era limpede şi mi s-a ridicat o mare greutate de pe inimă.

M-a dus în camera lui, pe care o împărţea cu încă şapte deţinuţi, toţi din departamentul său. Încăperea avea doar o fereastră minusculă, aşa că uşa trebuia lăsată deschisă toată ziua ca să pătrundă puţină lumină. Colegii de cameră îşi vorbeau rareori şi nimeni nu m-a salutat. Mi-am dat imediat seama că atmosfera era cu mult mai dură decât în lagărul mamei şi că aceasta se datora faptului că lagărul tatei era sub controlul direct al Comitetului Revoluţionar din Sichuan, deci al soţilor Ting. Pe pereţii exteriori se vedeau straturi de afişe cu sloganuri precum „Jos cu Cutare", „Eliminaţi-l pe Cutare", pe care se sprijineau lopeţi şi săpăligi tocite. Am descoperit destul de curând că tata încă mai era supus serile la mitinguri de demascare după zile de muncă istovitoare. Întrucât singura cale de a scăpa din lagăr era să fii din nou invitat să lucrezi pentru Comitetul

Revoluționar, iar ca să fii invitat trebuia să le faci pe plac soților Ting, unii Rebeli se luau la întrecere pentru a-și demonstra loialitatea, iar tatăl meu era, evident, o victimă ușoară: „criminal anti-Mao"; se presupunea că era atât de periculos, încât ar fi putut otrăvi mâncarea. Nu avea importanță dacă cineva dădea crezare acestor aberații, importantă era insulta.

Tatăl meu suporta cu stoicism toate cruzimile. O singură dată n-a reușit să-și stăpânească furia. În prima zi când a sosit în lagăr, i s-a ordonat să poarte o banderolă albă pe care scria cu caractere negre: „element contrarevoluționar în acțiune". A aruncat cu violență banderola și a rostit cu dinții strânși: „Haide, veniți și loviți-mă până îmi dau sufletul, dar n-am să port asta!" Rebelii s-au retras. Știau că nu glumește, și nu aveau ordin de sus să-l ucidă.

Aici în lagăr, soții Ting aveau libertatea să se răzbune pe dușmanii lor. Printre aceștia, se afla un bărbat care fusese implicat într-o investigație asupra lor în 1962. Bărbatul ilegalist înainte de 1949, fusese întemnițat și torturat de Guomindang până la distrugerea sănătății. În lagăr, s-a îmbolnăvit grav era încet la muncă, dar a continuat să muncească fără să i se acorde nicio zi liberă. Pentru că era încet la muncă i s-a ordonat să-și completeze norma serile. Gazetele de perete l-au criticat pentru lenevie. Am văzut unul din afișe care începeau cu: „Ai remarcat, Tovarășe, acest grotesc schelet viu cu trăsături hidoase?" Arsă de soarele nemilos din Xichang, pielea îi era uscată ca un pergament scorojit și se cojea desprinzându-se în fâșii mari. Era un biet om mutilat care suferise operații grele: două treimi din stomac îi fuseseră extirpate și nu putea digera decât cantități mici de hrană, în porții dese. Și pentru că nu acest regim era posibil, omul era mereu înfometat. Într-o zi a intrat în bucătărie căutând să bea zeamă de murături. Drept urmare a fost acuzat că urmărește să otrăvească mâncarea. Dându-și seama că nu mai putea rezista mult, a scris autorităților lagărului, spunându-le că era pe moarte și solicitând să nu i se mai dea de făcut munci grele. Singurul răspuns a fost o campanie veninoasă prin afișele de la gazeta de perete. Curând după aceea a leșinat pe câmp, în timp ce împrăștia îngrășăminte. A fost dus la spitalul lagărului unde a murit a doua zi. La patul lui de moarte n-a venit nimeni, din familie, soția lui se sinucisese.

Adepții căii capitaliste nu erau însă singurii care sufereau în școlile de cadre. Oameni care nu avuseseră nicio legătură, oricât de depărtată, cu Guomindangul, oricine devenise, din pur ghinion, ținta unor răzbunări personale sau obiect de invidie — chiar și liderii unor facțiuni învinse ale Rebelilor — au murit în valuri în lagăre. Mulți s-au aruncat în râul furtunos care străbătea valea. Râul era numit *Anning-he* (Liniște). În miezul nopții în murmurul lui se auzeau zgomote până la mare depărtare dând fiori pe șira spinării deținuților care spuneau că erau hohotele de plâns ale sufletelor celor morți.

După ce am aflat despre toate aceste sinucideri eram și mai hotărâtă să-i ușurez tatei suferințele mintale și fizice și s-o fac repede. Trebuia să-l

conving că viața merită trăită și, mai ales, că îl iubeam cu toții. La următoarele mitinguri de demascare, care nu mai aveau urmări violente deoarece deținuții începuseră să-și piardă din entuziasm, mă așezam în primul rând unde mă putea vedea ca să-și recapete încrederea, știindu-mă alături de el. De îndată ce mitingul lua sfârșit, plecam împreună fără însoțitori. Eu îi povesteam tot felul de întâmplări amuzante ca să-l fac să uite urâțenia situației prin care trecuse și îi masam capul, ceafa și umerii ca să-i relaxez mușchii încordați. Iar el îmi recita poeme clasice. Pe toată distanța zilei, îl ajutam să-și îndeplinească îndatoririle și muncile repartizate, care erau dintre cele mai grele și mai murdare. Uneori purtam eu în locul lui greutățile de peste o sută de pfunzi. Și în tot acest timp afișam o expresie indiferentă, deși abia mă puteam ține pe picioare.

Am rămas la el peste trei luni. Autoritățile lagărului mi-au permis să iau mesele la cantină și mi-au dat un pat într-o cameră cu încă cinci femei, care mi se adresau, dacă o făceau, scurt și cu răceală. Majoritatea deținuților îmi arătau ostilitate ori de câte ori mă întâlneau, iar eu mă mărgineam să privesc prin ei ca prin sticlă. Am găsit însă și oameni buni și amabili sau oameni ceva mai curajoși decât alții care nu se temeau să-și arate amabilitatea.

Unul dintre aceștia era Young, un bărbat spre treizeci de ani, cu un chip expresivă și urechi mari Era absolvent de universitate și venise în departamentul condus de tata cu puțin înainte de Revoluția Culturală. El era „comandantul" „brigăzii" căreia îi aparținea tata. Deși era obligat să-i repartizeze tatei cele mai chinuitoare sarcini, ori de câte ori putea, i le reducea fără să se observe. Într-o conversație cu el, i-am spus în treacăt că nu-i puteam găti alimentele pe care le adusesem cu mine, întrucât nu avea petrol pentru lampa mea de gătit. Câteva zile mai târziu, Young a trecut pe lângă mine cu o față inexpresivă, strecurându-mi în mână ceva metalic: era un arzător de opt inci lungime și diametru de patru inci pe care îl construise el însuși. Se puteau arde în el ghemotoace de hârtie făcute din ziare vechi; acum, ziarele puteau fi rupte, fiindcă nu mai publicau portretul lui Mao (Mao însuși oprise practica publicării imaginii sale, deoarece considera că scopul inițial — „de a institui în chip deplin"... „suprema lui autoritate absolută" — fusese atins și că a continua n-ar duce decât la discreditarea lui). La flăcăruia albastru-portocalie a sobiței am făcut o mâncare mult mai bună decât cea de la cantină. Când aroma savuroasă a pătruns în odaie, am văzut cum colegii de cameră ai tatei începeau să mestece fără să-și dea seama. Am regretat că nu-l puteam trata și pe Young, dar ar fi fost periculos pentru amândoi dacă prindeau de veste colegii lui mai zeloși.

Datorită lui Young și altor persoane la fel de cumsecade, tata a avut voie să fie vizitat de copii. Tot Young a fost acela care i-a permis să părăsească lagărul în zilele ploioase, singurele lui zile libere, deoarece la fel cu mama el trebuia să muncească și duminicile. De îndată ce ploaia se oprea, intram în pădure și culegeam de sub pini ciuperci sau mazăre săl-

batică pe care le găteam cu o conservă de rață sau altă carne, după ce ne întorceam în lagăr. Și ce masă savuroasă urma!

După cină, ieșeam să ne plimbăm în locul meu preferat, pe care îl botezasem „grădina mea zoologică" — un grup de stânci cu forme fantastice, aflate în pădure, într-o poieniță cu iarbă. Îți puteai imagina că privești o turmă de animale bizare odihnindu-se în soare. Unele stânci aveau scobituri, tocmai potrivite cu trupurile noastre, în care ne așezam și priveam departe, la orizont. Pe povârnișul de la picioarele noastre era un pâlc de arbori gigantici de capoc, fără frunze, ale căror flori, de culoare roșiatică, o versiune mai mare a magnoliilor, creșteau drept în sus, direct din crengile negre. În lunile petrecute în lagăr am urmărit cum se deschid bobocii gigantici, o minge stacojie în contrast cu ramurile negre. Apoi au apărut fructele mari cât smochinele, și când le-a venit vremea, le-a plesnit coaja și a ieșit o lână mătăsoasă, care s-a împrăștiat peste munți ca niște fulgi ușori de zăpadă purtați de vântul cald. Iar dincolo de pâlcul de arbori de capoc șerpuia râul An-ning-he (Liniștea) și, mai departe, în zare, se profilau culmi nesfârșite de munți ca niște valuri negre.

Îmi amintesc cum odată, pe când ne destindeam în grădina noastră „zoologică", a trecut pe lângă noi un țăran de care ne-a fost o frică soră cu moartea, atât era de diform, noduros și pipernicit. Tata mi-a spus că în această regiune așa de izolată, endogamia, adică împerecherea între rude apropiate, era regulă. Apoi a tras concluzia: „Sunt atât de multe de făcut în acești munți! Este o regiune superbă cu un potențial uriaș. Aș fi încântat să pot reveni și trăi aici ca să am grijă de o comună, sau poate de o brigadă de producție și să prestez o muncă adevărată. Ceva folositor. Sau chiar să duc viața unui țăran obișnuit. M-am săturat să tot fiu un personaj oficial. Ce minunat ar fi dacă toată familia noastră ar putea veni aici să se bucure de viața simplă a țăranilor." Am citit în ochii lui frustrarea unui om energic și talentat, care dorea cu disperare să fie lăsat să muncească. Am mai citit ceva, idilicul vis tradițional al unui învățat chinez, deziluzionat de cariera lui de mandarin. Dar peste toate acestea, am perceput că acea viață alternativă devenise o fantezie, o aspirație spre ceva minunat, dar de neatins, pentru că nu exista posibilitatea unei evadări, odată ce erai o persoană de la vârful ierarhiei comuniste.

Am fost în vizită în lagărul tatei de trei ori și de fiecare dată am stat câteva luni. Frații mei au făcut și ei același lucru, pentru a întreține mereu atmosfera de căldură și dragoste în jurul lui. Se mândrea adesea, spunând că toți deținuții îl invidiau, pentru că niciunul nu se bucura de compania copiilor lor. Și avea dreptate, veneau puțini vizitatori deoarece Revoluția Culturală zdrobise relațiile normale între oameni, între familii, alienându-le legăturile atât de strânse altădată.

Familia mea a devenit tot mai unită cu trecerea timpului. Fratele meu, Xiao-hei, bătut adesea de tata când era copil, acum îl iubea din tot sufletul. Cu ocazia primei lui vizite în lagăr, a trebuit să doarmă în același pat

îngust cu tata, deoarece șefii lagărului erau geloși pe familia lui numeroasă. Ca să-l lase pe tata să-și facă somnul — un element foarte important pentru menținerea sănătății lui mintale — fratele meu nu se lăsa să adoarmă profund toată noaptea ca să nu se miște în somn și să-l deranjeze.

La rândul lui, și tata își reproșa că fusese prea aspru cu Xiao-hei, îi mângâia mâinile și își cerea iertare. „Mi se pare de neconceput acum că am putut să te lovesc atât de rău. Am fost prea aspru ci tine, spunea el. M-am gândit foarte mult la trecut și mă simt foarte vinovat față de tine. Ce ciudat ca Revoluția Culturală să mă transforme într-o ființă mai bună!"

Hrana din lagăr se compunea, în special, din varză fiartă și lipsa totală de proteine făcea ca deținuții să fie înfometați mai tot timpul. Așteptau cu nerăbdare ziua de carne și o celebrau într-o atmosferă aproape exaltată. Toți erau binedispuși, chiar și cei mai combativi dintre Rebeli. În aceste ocazii, tata alegea bucățelele de carne din gamelă și le punea în gamela copiilor săi. Avea loc mai totdeauna o adevărată luptă cu bețișoare și cu gamele.

M-a emoționat să constat că tata era într-o permanentă stare de remușcare. Mi-a mărturisit cum refuzase s-o invite pe bunica la nunta lui, cum o trimisese, singură, într-o călătorie periculoasă, din Yibin înapoi în Manciuria, la numai o lună după ce ajunsese acolo. L-am auzit, în nenumărate rânduri, imputându-și că nu i-a arătat destulă afecțiune propriei sale mame, că a fost atât de rigid în principii, încât ai săi nu i-au adus la cunoștință ziua funeraliilor ei. Nu făcea decât să clatine din cap: „Este prea târziu, acum!" Și-a reproșat și modul cum a tratat-o pe sora lui Jun-ying în 1950, când a încercat s-o facă să renunțe la convingerile ei budiste și chiar să o forțeze — o vegetariană convinsă — să mănânce carne.

Mătușa Jun-ying a murit în vara anului 1970. Paralizia ei progresivă nu beneficiase de niciun tratament potrivit. A murit în aceeași stare de resemnare tăcută, pe care o arătase pe tot parcursul vieții ei. Familia mea i-a ascuns vestea tatălui meu, căci știam cu toții cât de mult o iubea și o respectase în tinerețe.

În toamnă, frații mei Xiao-hei și Xiao-fang erau în vizită la tata. Într-o seară, pe când se plimbau după cină, Xiao-fang, în vârstă de opt ani, a lăsat să scape vestea morții mătușii Jun-ying. Tata s-a schimbat la față, s-a oprit din mers și a privit un timp în gol. Apoi a ieșit de pe potecă, s-a lăsat să cadă pe pământ și și-a ascuns fața în mâini. Umerii i se scuturau de hohote de plâns. Frații mei au rămas înmărmuriți, văzându-l plângând pentru prima oară în viața lor.

La începutul anului 1971, s-a răspândit vestea că cei doi Ting ar fi fost destituiți. Pentru părinții mei, mai ales pentru tata, situația s-a îmbunătățit în unele privințe. Au început să aibă duminicile libere și munci mai ușoare. Ceilalți deținuți au început să vorbească cu tata, deși cu destulă răceală. O dovadă că lucrurile erau cu adevărat pe cale să se schimbe a

adus-o un nou deținut sosit în lagăr la începutul anului 1971: dna Shau, torționara tatei, căzuse de la putere odată cu cuplul Ting. Ca urmare, i s-a permis mamei să petreacă două săptămâni cu tata — prima ocazie, după mulți ani, de a fi împreună, de fapt pentru prima oară de când, într-o dimineață de iarnă, pe o stradă din Chengdu, s-au privit doar, înainte ca tatăl meu să fie expediat în lagăr, cu doi ani în urmă.

Dar chinurile și nefericirea părinților mei erau departe de a se fi terminat. Revoluția Culturală era în plină desfășurare. Soții Ting nu fuseseră epurați pentru toate ororile pe care le făcuseră, ci pentru că Mao îi suspecta de legătură strânse cu Chen Boda, unul dintre liderii Autorității pentru Revoluția Culturală, care avusese ciocniri cu Mao. Multe alte victime au căzut cu ocazia acestei epurări: Chen Mo, mâna dreaptă a cuplului Ting, care obținuse eliberarea tatei din închisoare, s-a sinucis.

În vara anului 1971, mama a suferit o hemoragie gravă, a leșinat și a trebuit să fie internată în spital. Tatei nu i s-a permis s-o viziteze, deși erau amândoi în Xichang. După ce starea ei s-a stabilizat, i s-a permis să se întoarcă la Chengdu pentru tratament. Acolo sângerarea a putut fi oprită, dar doctorii au descoperit că îi apăruse o boală de piele, numită sclerodermă. O porțiune de piele îndărătul urechii drepte se întărise și începuse să se strângă. De asemenea, falca dreaptă devenise considerabil mai mică decât stânga și auzul în urechea dreaptă slăbea mereu. Partea dreaptă a gâtului era țeapănă, iar mâna dreaptă și brațul drept păreau rigide și amorțite. Dermatologii i-au spus că scleroza pielii s-ar putea întinde în timp la organele interne și, dacă se va întâmpla așa, în trei, patru ani, trupul i s-ar contracta și scoroji și va urma moartea. I-au mai spus că nici medicina occidentală nu putea găsi o soluție a acestei boli. Tot ce puteau sugera era cortizonul pe care mama l-a luat sub formă de tablete și de injecții în ceafă.

Eram în lagăr la tata când a sosit scrisoarea mamei prin care ne aducea la cunoștință această nouă nenorocire. Tata s-a dus pe loc să ceară permisiunea să meargă acasă s-o vadă. Young l-a sprijinit, dar autoritățile lagărului l-au refuzat. Tatăl meu nu s-a mai putut stăpâni și a izbucnit în hohote de plâns în fața întregii adunări de deținuți. Foștii lui colegi din departament au rămas înmărmuriți; îl știau ca pe un „bărbat de fier". A doua zi dimineață, devreme s-a dus la poștă și a așteptat ore întregi până ce s-a deschis. De acolo a trimis mamei o telegramă de trei pagini care începea astfel: „Te rog să primești scuzele mele care vin cu o viață mai târziu. Sunt bucuros să sufăr orice pedeapsă pentru vina pe care o am față de tine. Nu am fost un soț bun. Te rog să te însănătoșești și să-mi acorzi o nouă șansă."

La 25 octombrie 1971, Cheng-yi m-a vizitat la Deyang cu o veste bombă: Lin Biao fusese asasinat. Lui Cheng i se spusese la fabrică în mod oficial că Lin încercase să-l asasineze pe Mao și că, eșuând, a încercat să fugă în Uniunea Sovietică și avionul său se prăbușise în Mongolia.

Moartea lui Lin Biao a fost învăluită în mister. S-a făcut o legătură cu căderea lui Chen Boda în urmă cu un an. Mao a început să-i suspecteze pe amândoi când au mers prea departe cu zeificarea lui. A bănuit că asta făcea parte dintr-un plan de a-l împinge foarte mult în sus spre o glorie celestă abstractă, privându-l de puterea efectivă, pământeană. Mao îl bănuia mai ales pe Lin Biao, succesorul său ales, despre care se povestea că „nu lăsa niciodată din mână Cărticica Roșie" și nici „Să trăiască în veci, Mao!" nu dispărea vreodată de pe buzele lui, după cum avea să se imortalizeze mai târziu într-un cântecel. Mao a decis că Lin, ca urmaș la tron, era pregătit să-l dea jos. Ori Mao ori Lin, ori amândoi au acționat pentru a-și salva propriile vieți și puterea.

Curând după aflarea acestei vești, comuna a dat satului meu versiunea oficială a evenimentelor. Pentru țărani, nu însemna nimic. Abia dacă cunoșteau numele lui Lin, dar au primit vestea cu mare bucurie. Nefiind încă pregătită să-i găsesc o vină lui Mao, l-am acuzat pe Lin pentru urmările Revoluției Culturale. Ruptura evidentă dintre el și Mao însemna, după mine, că Mao repudiase Revoluția Culturală și va pune capăt tuturor crimelor și distrugerilor. Înlăturarea lui Lin nu a făcut decât să-mi întărească încrederea în Mao. Mulți îmi împărtășeau optimismul pentru că se întrezăreau semne că Revoluția Culturală va da înapoi. Aproape imediat, unii adepți ai căii capitaliste au început să fie reabilitați și eliberați din lagăre.

Tatăl meu a fost informat de moartea lui Lin în noiembrie. De îndată a început să fie primit cu zâmbete de către unii Rebeli. La mitinguri a fost invitat să stea jos — o atitudine fără precedent — și s-o demaște pe Yeh Chun, dna Lin Biao, cu care fusese coleg în Yania, cam la începutul anului 1940. Dar tata n-a scos nicio vorbă.

Cu toate că ceilalți deținuți, foștii lui colegi, au fost reabilitați și au părăsit lagărul în număr mare, comandantul lagărului i-a spus tatei: „Să nu-ți închipui că acum ai să scapi de belea." Crima lui împotriva lui Mao era considerată prea gravă.

Dar sănătatea tatei se deteriora continuu de pe urma combinației letale între pe de o parte presiunile mari de ordin mintal și fizic, iar pe de alta anii de bătăi brutale, urmați de muncă silnică în condiții atroce. Timp de aproape cinci ani a luat doze mari de tranchilizante pentru a-și menține psihicul sub control. Uneori am constatat că lua și de douăzeci de ori doza prescrisă și aceasta i-a distrus organismul. Tot timpul se plângea de dureri cumplite în trup fără să poată specifica locul precis, a început să tușească scuipând sânge și avea adesea dificultăți în respirație însoțite de stări de ameteală. La vârsta de cincizeci de ani, părea de șaptezeci. Doctorii lagărului îl consultau cu expresii reci și îi prescriau și mai multe tranchilizante; au refuzat însă să-l supună unui control general sau să-l asculte. Fiecare vizită la policlinică era urmată de predica amenințătoare a vreunui Rebel: „Să nu crezi că poți pleca prefăcându-te bolnav!"

La sfârșitul lui 1971 Jin-ming era cu tata și era atât de îngrijorat de starea lui încât nu l-a părăsit până în primăvara anului 1972, când a primit o scrisoare de la echipa lui de producție prin care i se ordona să se întoarcă imediat, dacă voia să i se mai repartizeze alimente la recoltă. În ziua plecării, tata l-a însoțit la gară — se inaugurase de curând o cale ferată la Miyi, datorită industriilor strategice, relocate la Xichang. Tot timpul drumului, destul de lung, au fost tăcuți amândoi. La un moment dat, tata a avut un acces de sufocare și Jin-ming l-a ajutat să se așeze pe marginea drumului. O lungă bucată de vreme a luptat tata ca să se calmeze și să-și recapete suflul.

Atunci fratele meu l-a auzit cum a suspinat adânc și a șoptit: „S-ar părea că nu mai am mult de trăit. Viața pare un vis." Jin-ming nu-l mai auzise niciodată vorbind de moarte. Era speriat și a încercat să-l consoleze, să-l încurajeze. Dar tata i-a răspuns cu o voce slabă: „Mă întreb adesea dacă îmi este frică de moarte. Nu cred că îmi este teamă. Viața pe care o trăiesc acum este mai rea, mai grea. Și se pare că nu va avea un sfârșit. Uneori mă simt fără puteri: stau lângă Râul Liniștii și îmi spun, « Doar un salt și pot s-o termin ». Apoi îmi spun că nu trebuie s-o fac. Dacă mor fără să fi fost reabilitat, înseamnă că niciodată nu se vor sfârși necazurile pentru voi toți... În ultima vreme am reflectat o mulțime. Am avut o copilărie chinuită, când societatea era plină de nedreptăți. M-am alăturat comuniștilor pentru a crea o lume dreaptă și corectă. În toți acești ani m-am străduit cât am putut în acest scop. Dar cât de bine a fost pentru popor? Cât despre mine, de ce toată această luptă a ajuns să aducă ruina familiei mele? Aceia care cred în conceptul de « faptă și răsplată » spun că dacă sfârșești rău trebuie neapărat să ai ceva pe conștiință. Am căutat să-mi amintesc de lucrurile pe care le-am făcut în toată viața mea. Am dat ordine să fie executați unii oameni..."

Tata a continuat să-i povestească lui Jin-ming despre sentințe pe care le semnase, despre numele și istorii ale *e-ba* („despoți feroci") cu ocazia reformei agrare în Chaoyang și despre șefii bandiților din Yibin. „Dar toți acești oameni au făcut atâta rău încât până și Dumnezeu i-ar fi omorât. Și atunci, ce rău am făcut ca să merit toate astea?"

După o pauză mai lungă, tata a mai spus: „Dacă mor în felul acesta, să nu mai credeți în Partidul Comunist."

25

„Mireasma unui vânt dulce"

O viaţă nouă cu *Manualul electricienilor* şi *Şase crize* (1972–1973)

Anii 1969, 1970 şi 1971 au trecut aducând moarte, iubire, suferinţe şi alinare. În Miyi, anotimpurile secetoase şi ploioase au venit unele după altele. Pe Podişul Păstorului de Bivoli luna lumina şi pălea, vântul mugea şi şoptea, lupii urlau şi tăceau. În grădina cu plante medicinale din Deyang, ierburile au înflorit iar şi iar... Eu alergam între lagărele părinţilor mei, ultimele clipe ale mătuşii mele şi satul meu de reşedinţă.

Când a aflat de moartea lui Lin Biao, mama era acasă, în Chengdu. Fusese reabilitată în noiembrie 1971 şi i se spusese că nu mai trebuia să se întoarcă în lagăr. Deşi primea salariul întreg, nu şi-a reluat vechea slujbă, care fusese ocupată de altcineva. Departamentul ei din Districtul Oriental avea în prezent nu mai puţin de şapte directori: membrii actuali ai Comitetului Revoluţionar şi fostele oficialităţi acum reabilitate care tocmai se întorseseră din lagărul de muncă. Unul din motivele pentru care mama nu şi-a mai reluat lucrul a fost sănătatea ei precară, dar cel mai important era faptul că tata nu fusese reabilitat, ca majoritatea adepţilor căii capitaliste.

Mao aprobase reabilitarea în masă nu pentru că devenise în sfârşit raţional, ci deoarece, după moartea lui Lin Biao şi inevitabila epurare a simpatizanţilor lui, Mao îşi pierduse instrumentul cu care controla armata. Îi îndepărtase şi îi înstrăinase aproape pe toţi ceilalţi mareşali, care se opuseseră Revoluţiei Culturale şi trebuise să se sprijine aproape exclusiv pe Lin. Îşi pusese nevasta, rudele şi stelele Revoluţiei Culturale în posturi importante din armată, dar toţi aceştia nu avuseseră competenţe militare şi din această cauză nu se bucurau de susţinerea şi loialitatea armatei. După dispariţia lui Lin, Mao a trebuit să se îndrepte către liderii epuraţi, care încă se bucurau de încrederea militarilor, inclusiv către Deng Xiaoping, care avea să revină curând pe scena politică. Prima

concesie pe care o avea de făcut Mao era să-i recheme pe majoritatea oficialilor demascați.

Mao mai știa și că puterea sa depindea de o economie funcțională. Comitetele lui Revoluționare erau divizate fără speranță de a putea conlucra și alcătuite din personaje mediocre care nu reușeau să impulsioneze o redresare a economiei, așa că nu avea de ales și a trebuit să apeleze din nou la vechile oficialități ce fuseseră în dizgrație.

Tatăl meu se afla încă în Miyi, când partea din salariu ce-i fusese reținută începând din iunie 1968 i-a fost înapoiată, așa că ne-am trezit dintr-odată cu ceea ce ni se părea o sumă astronomică depusă în bancă. Ne-au fost înapoiate și toate bunurile care ne fuseseră luate de către Rebeli cu ocazia raidurilor în locuință, cu o singură excepție, două sticle de *mao-tai*, băutura alcoolică cea mai căutată în China. Au mai apărut și alte semne încurajatoare: Chu Enlai, care căpătase acum puteri sporite, și-a propus să pună economia pe roate. Vechea administrație a fost în mare parte restaurată și s-a pus accentul pe producție și ordine. De asemenea, s-au reintrodus stimulente. Țăranilor li s-au permis activități suplimentare remunerate, cercetarea științifică a fost reluată. În școli a început să se predea în mod serios, după o pauză de șase ani, și fratele meu cel mai mic, Xiao-fang, a pășit pentru prima oară în școală la vârsta de zece ani.

Cu o economie înviorată, fabricile au început să recruteze noi muncitori. Ca parte a noului sistem de stimulente, se acorda prioritate copiilor angajaților care fuseseră trimiși la țară. Deși părinții mei nu fuseseră angajați ai unei fabrici, mama aparținuse Districtului ei Oriental, iar acum ținea de al Doilea Birou al Industriei Ușoare din Chengdu, care m-au primit imediat. Astfel, cu câteva luni înainte să împlinesc douăzeci de ani, am părăsit Deyang definitiv. Sora mea a trebuit să mai rămână pentru că tinerii orășeni care se căsătoriseră după ce plecaseră la țară aveau interdicție de a se reîntoarce în oraș, chiar dacă soții erau înregistrați în oraș.

Singura mea opțiune era acum să devin muncitoare. Majoritatea universităților erau încă închise și nu exista ofertă pentru alte cariere. Intrând în fabrică aș fi muncit numai opt ore zilnic, în comparație cu munca agricolă din zori și până la apusul soarelui. Nu aveam nici greutăți de cărat și puteam locui cu familia. Cel mai important lucru era însă domiciliul meu urban, însemnând alimente și alte articole de bază, garantate din partea statului.

Fabrica era situată în suburbiile răsăritene ale Chengdu, unde ajungeam în patruzeci și cinci de minute cu bicicleta. Cea mai mare parte a drumului pedalam pe lângă malul Râului de Mătase, apoi pe drumuri desfundate de țară, prin câmpuri cultivate cu rapiță și grâu. Ajungeam în sfârșit la o incintă plină cu grămezi de cărămizi și baloturi de sârmă ruginite. Acolo era fabrica mea. Era o întreprindere cam primitivă, înzestrată

cu maşini datând de la începutul secolului. După ce, timp de cinci ani, fabrica trecuse prin mitinguri de demascare, lozinci la gazeta de perete, lupte violente între diferitele facţiuni, începuse acum să reia producţia de maşinu-unelte, după ce managerii şi inginerii au fost readuşi şi instalaţi în vechile lor slujbe. Muncitorii mi-au făcut o primire călduroasă, în mare parte datorată părinţilor mei. Distrugerile provocate de Revoluţia Culturală îi făcuseră să tânjească după vechea administraţie sub care cunoscuseră ordinea şi stabilitatea.

Am fost repartizată ca ucenic la turnătoria condusă de o femeie căreia toţi i se adresau cu „Mătuşica Wei". Fusese o copilă foarte săracă fără să fi avut în adolescenţă nici măcar o pereche de pantaloni ca lumea, dar viaţa ei s-a schimbat odată cu venirea comuniştilor la putere şi, evident, le era extrem de recunoscătoare. A intrat în Partid şi la începutul Revoluţiei Culturale o găsim printre Loialiştii care i-au apărat pe vechii conducători ai Partidului. Când Mao şi-a acordat deschis sprijin Rebelilor, oamenii din grupul ei au fost bătuţi, forţaţi să se predea, iar ea a fost torturată. O bună prietenă de-a ei, o bătrână muncitoare, care şi ea datora mult comuniştilor, a murit după ce a fost spânzurată orizontal de încheieturile mâinilor şi de glezne (o tortură numită „înotul raţelor"). Mătuşica Wei mi-a povestit cu ochii înotând în lacrimi întreaga ei viaţă, dar a subliniat că soarta ei era legată de cea a Partidului, despre care spunea că fusese distrus de „elemente antipartinice", ca Lin Biao. Pe mine mă trata ca pe propria ei fiică, în special pentru că proveneam dintr-o familie comunistă. Eu însă mă simţeam stânjenită cu ea, deoarece nu-i împărtăşeam încrederea în Partid.

Încă treizeci de bărbaţi şi femei făceau aceeaşi muncă făcută de mine, punând pământ în matriţe. Fierul topit, clocotind şi incandescent era turnat în matriţe şi din el ieşeau scântei strălucitoare ca nişte steluţe. Braţul macaralei pe deasupra atelierului scotea nişte scârţâieli alarmante, mă gândeam cu spaimă să nu scape cumva din cupa ei metalul topit peste muncitorii care mişunau sub ea.

Munca mea de turnător era murdară şi grea. Braţele mi se umflau din cauza efortului de a îndesa pământul în matriţe, dar eram fericită crezând cu naivitate că Revoluţia Culturală ajunsese la sfârşit. M-am dedicat acestei munci cu o ardoare care i-ar fi surprins pe sătenii din Deyang.

În ciudă nou descoperitului meu entuziasm, am fost uşurată să aflu, după o lună de activitate, că urma să fiu transferată. Adevărul este că nu aş fi rezistat mult timp, să tot bat opt ore pe zi cu putere pământul în matriţe. Datorită simpatiei de care se bucurau părinţii mei, mi s-a dat de ales între mai multe activităţi: strungar, macaragiu, operator de telefonie, dulgher sau electrician. Ezitam între ultimele două. Mă tenta ideea de a fi în stare să produc obiecte frumoase din lemn, dar am realizat că nu eram îndemânatică. Ca electrician, m-aş fi bucurat de prestigiul de a fi singura femeie din fabrică ce face această muncă. În echipa de electricieni

Împreună cu Xiao-hong (stânga), Xiao-hei (în spate) și Jin-ming (în dreapta), la expoziția floral anuală din Chengdu, 1958.

Curând după ce a fost făcută această fotografie, a izbucnit foametea. Tatăl meu era plecat mereu la țară, așa că timp de mai mulți am nu s-au mai făcut fotografii de familie.

Piața Tiananmen, Peking, în chip de Gardă Roșie (în rândul din față, a doua din stânga), cu prietene și cu ofițerii din forțele aeriene (incluzând o femeie), care aveau sarcina să ne antreneze. Eu port o banderolă a Gărzilor Roșii, „Jacheta lui Lenin" a mamei și pantaloni cu petice ca să pară „proletari". Țineam, toți, în mână Cărticica Roșie în atitudinea standard din acea vreme, noiembrie 1966.

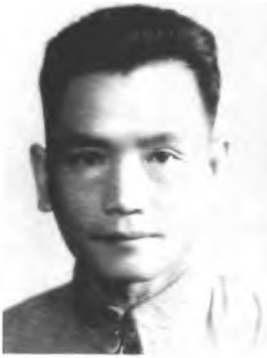

Ultima fotografie a tatălui meu, înainte de Revoluția Culturală, primăvara 1966.

Tatăl meu în lagărul din Miyi, cu Jin-ming, la sfârșitul anului 1971, curând după moartea lui Lin Biao.

Mama mea în lagărul de pe Podișul Păstorului de Bivoli, în fața unui lan de porumb, la plantarea căruia a participat, 1971.

Fratele bunicii mele, Yu-lin, cu soția și copiii, în fața casei pe care tocmai și-o construiseră după zece ani de exil la țară, în 1976. Atunci s-au decis să reia legătura cu bunica, după un deceniu de tăcere. I-au trimis această fotografie pentru a-i arăta că erau sănătoși, fără să știe că bunica murise cu șapte ani în urmă.

In ajunul exilului, la poalele Munților Himalaia (în picioare, a doua din dreapta) cu (în picioare, începând din stânga) Jin-ming, Xiao-hong și Xiao-hei; (rândul din față, de la stânga), bunica mea, Xiao-fang și mătușa Jun-ying, Chengdu, ianuarie 1969. Ultima fotografie înfățișându-le pe bunica și pe mătușa mea.

Cu echipa de lucru a electricienilor în uzina de maşini, Chengdu (rândul din faţă, centru). Sus se poate citi, cu caractere chineze ti „Conducând-o pe tovarăşa Jung Chang la Universitate, 27 septembrie 1973, Echipa de lucru a Electricienilor

Instrucţie militară ca studentă la Universitatea Sichuan (în rândul din spate, a doua de la dreapta). Se poate citi, cu caractere chineze ti: „Legătura dintre Peşte şi Apă" (un slogan ce descrie relaţia dintre armată şi popor) Anul I de Engleză, Departamentul de Limbi Străine, Universitatea Sichuan, 27 noiembrie 1974

Cu tovarăși și cu un marinar filipinez (în centru) în călătoria pentru exersarea limbii engleze, Zhangjiang, octombrie 1975. Marinarii au fost singurii străini cu care vorbisem înainte să părăsesc China în 1978.

Cu anul meu (primul rând, a treia de la stânga) în fața porții Universității Sichuan, Chengdu, ianuarie 1975.

Înainte de incinerarea tatălui meu, susținând-o pe mama împreună cu Jin-ming. Pe partea cealaltă este Xiao-hong, Chengdu, aprilie 1975: Cheng-yi, Xiao-fang, Xiao-hei (în uniforma forțelor armate aeriene), Xiao-hong, Chengdu, aprilie 1975.

La funaraliile tatălui meu. (Eu sunt în picioare, cu familia, a patra de la dreapta.) Un personaj oficial citește necrologul Partidului, Chengdu, 21 aprilie 1975. Această cuvântare era extrem de importantă, întrucât reprezenta evaluarea de către Partid a tatei și avea să hotărască viitorul copiilor săi, chiar dacă el nu mai era în viață. Deoarece tatăl meu îl criticase pe Mao, care trăia încă, versiunea originală fusese negativă. Mama mea s-a luptat pentru a o schimba și a obținut un compromis îmbunătățit. Serviciul funebru a fost organizat de un „comitet pentru funeralii", alcătuit din foști colegi ai tatei, incluzând pe cei care contribuiseră la persecuțiile împotriva lui. Totul a fost regizat până la ultimul detaliu. Au participat în jur de cinci sute de persoane, conform formulei prescrise, în care era specificată și dimensiunea jerbelor.

La Peking, septembrie 1978, înainte de a părăsi China, pentru a pleca în Marea Britanie.

In Italia, în vara anului 1990.
(Jon Halliday)

mai existase o femeie, dar renunțase pentru alt post. Fusese tot timpul foarte admirată. Când se cățăra în vârful stâlpilor electrici, muncitorii se opreau din lucru ca să se minuneze. M-am împrietenit imediat cu această femeie, care mi-a spus un lucru care m-a ajutat să mă decid: electricienii nu trebuie să stea lângă o mașină opt ore pe zi. Ei așteaptă în biroul lor până sunt chemați pentru vreo intervenție. Asta însemna că voi avea timp de citit.

În prima lună, am suferit cinci șocuri electrice. La fel ca pentru doctorii desculți, nu exista o școlarizare propriu-zisă pentru electricieni: un alt rezultat al disprețului lui Mao pentru educație. Cei șase bărbați din echipă m-au învățat cu răbdare cum să procedez, dar eu începusem de la un nivel abisal de jos. Nici nu aveam habar ce e o siguranță. Electriciana mi-a dat exemplarul ei din *Manualul electricienilor* și m-am cufundat în studiul lui, dar tot făceam confuzie între curentul electric și voltaj. Până la urmă, mi-a fost rușine să abuzez de timpul celorlalți electricieni și am încercat să copiez tot ce făceau ei fără să caut să înțeleg ceva din teorie. M-am descurcat destul de bine și cu timpul am putut face unele reparații de una singură.

Într-o zi, un muncitor a reclamat un întrerupător defect la un tablou de distribuție. Am cercetat spatele tabloului ca să văd racordarea la rețea și mi-am spus că un șurub trebuie să se fi slăbit. În loc să opresc întâi alimentarea cu curent electric, am aplicat testerul cu șurubelnița direct pe șurub. În spatele tabloului era o rețea de sârme, conexiuni și legături de 380 volți. Odată ce am intrat în acest câmp minat, a trebuit să introduc șurubelnița cu mare grijă printr-o fantă. Am ajuns la șurub ca să constat că nu era slăbit deloc. Dar brațul meu începuse să tremure din cauza tensiunii nervoase care pusese stăpânire pe mine. Am început să retrag unealta, ținându-mi răsuflarea. Chiar la sfârșit, când începeam să mă relaxez, o serie de zgâlțâieli colosale mi-au scuturat brațul ajungând până la vârful picioarelor. Am sărit în aer și șurubelnița mi-a zburat din mână. Atinsesem un racord la intrarea în rețeaua de distribuție a energiei electrice. M-am prăbușit pe podea, realizând că aș fi putut muri dacă șurubelnița ar fi alunecat ceva mai devreme. Nu le-am spus nimic celorlalți electricieni, deoarece nu voiam să creadă că nu mă pot descurca singură dacă eram chemată la intervenții.

M-am obișnuit și cu șocurile electrice. Adevărul este că nimeni nu-și făcea probleme cu ele. Un electrician bătrân mi-a spus că înainte de 1949, când fabrica era proprietate privată, trebuia să-și folosească dosul palmei ca să testeze curentul. Doar sub comuniști a fost obligată fabrica să cumpere un instrument de verificare la rețea, pe care să-l pună la dispoziția electricienilor.

Biroul nostru avea două camere și când nu erau chemați pentru intervenții, majoritatea electricienilor jucau cărți în camera din față, iar eu citeam în camera din spate. În China lui Mao, dacă nu reușeai să aduni

oameni în jurul tău erai criticat pentru „întreruperea oricărei legături cu masele" şi la început mi-a fost teamă să mă retrag singură să citesc. Îmi ascundeam cartea ori de câte ori intra un coleg şi începeam să-i vorbesc stânjenită. În concluzie, au evitat să mai intre la mine. Am respirat uşurată că n-au avut nicio obiecţie faţă de atitudinea mea, oarecum excentrică. Mai degrabă, s-au străduit să nu mă deranjeze. Pentru că au fost atât de drăguţi cu mine, m-am oferit să fac cât mai multe reparaţii posibil.

Un electrician tânăr din echipă, Day, urmase liceul înainte de Revoluţia Culturală şi era considerat foarte bine educat, pe lângă faptul că era un excelent caligraf şi cânta cu mult talent la mai multe instrumente muzicale. Mărturisesc că mă atrăgea foarte mult şi îl găseam dimineaţa rezemat de uşa secţiei electricienilor, aşteptând să mă salute. Ne întâlneam adesea. Într-o dimineaţă de început de primăvară, după ce mi-am terminat o lucrare de întreţinere, am petrecut împreună pauza de prânz, rezemaţi de o căpiţă de fân din spatele turnătoriei, savurând prima zi însorită a anului. Vrăbiuţele ciripeau deasupra capului nostru, luptându-se pentru boabele rămase pe vrejurile de orez. Fânul avea un miros îmbătător de pământ încălzit la soare. Eram încântată să descopăr că Day împărtăşea interesul meu pentru poezia clasică chineză şi că ne puteam compune poeme adresate unul altuia folosind aceeaşi secvenţă a rimei, tot aşa cum făcuseră şi poeţii antici chinezi. În generaţia mea, puţini înţelegeau sau le plăcea poezia clasică. Ne-am întors foarte târziu la lucru în după-amiaza aceea, dar nu ne-a dojenit nimeni. Doar colegii mei, electricienii, au zâmbit cu înţeles.

În curând ajunsesem amândoi să numărăm minutele zilei noastre de muncă, aşteptând să ne întâlnim din nou. Profitam de fiecare ocazie să fim aproape unul de celălalt, să ne atingem cu degetele, să simţim emoţia apropierii, să simţim fiecare mirosul celuilalt şi să găsim motive de a ne simţi răniţi — sau de a ne face plăcere — prin cuvinte pe jumătate rostite.

Mai târziu am început să aud bârfe, că Day nu era demn de mine, pentru că eu eram o fiinţă specială. Unul din motive se datora faptului că eram singura odraslă de înalţi demnitari din fabrică şi singura pe care muncitorii o cunoscuseră. Circulau multe poveşti despre aroganţa şi răsfăţul copiilor de demnitari, dar eu constituisem o surpriză şi unii muncitori erau de părere că nimeni din fabrică nu putea fi demn de mine.

Lui Day îi reproşau că tatăl său fusese ofiţer al Guomindangului şi că fusese exilat într-un lagăr de muncă. Muncitorii erau convinşi că mă aştepta un viitor strălucit şi nu trebuia să fiu „trasă în jos" de legătura cu Day.

În realitate, tatăl lui Day devenise din întâmplare ofiţer al Guomindangului. În 1937 el şi încă doi prieteni se duceau spre Yan'an ca să se alăture comuniştilor în lupta împotriva japonezilor. Aproape ajunseseră la Yan'an când au fost opriţi la o baricadă ridicată de Guomindang. În timp ce prietenii lui au insistat să ajungă la Yan'an, tatăl lui Day a rămas cu

Guomindangul, socotind că nu avea importanță în ce armată chinezească va lupta, atât timp cât lupta se dădea împotriva japonezilor. Când a reînceput războiul civil, el și prietenii săi nu se mai aflau de aceeași parte a baricadei. După 1949, a fost trimis într-un lagăr de muncă, în timp ce prietenii săi au devenit ofițeri cu grad înalt în armata comunistă.

Din cauza acestui accident al istoriei, Day era certat în fabrică spunându-i-se că nu-și cunoștea lungul nasului și mă „pisălogea" și chiar îl bănuiau că e un profitor. Văzându-i fața trasă și zâmbetul amar, mi-am dat seama că fusese rănit de bârfele caustice, dar mie nu-mi spunea nimic. În poemele noastre se întrezăreau aluzii la sentimentele noastre născânde, dar acum Day încetase să-mi mai adreseze poeme. Încrederea în care începuse prietenia noastră dispăruse, iar el adopta față de mine — când eram numai noi doi — o atitudine umilă și supusă. În public se purta ca și cum nu-i păsa de mine, dar o făcea cu stângăcie, în scopul de a-i liniști pe aceia care dezaprobau prietenia noastră. Uneori mă simțeam iritată, dar și întristată din cauza purtării lui, care mi se părea nedemnă. Deoarece fusesem crescută într-o familie cu o poziție privilegiată, nu-mi dădeam seama că în China demnitatea era un lux care nu era accesibil oricui. Eu nu puteam înțelege dilema lui Day și faptul că nu-și putea manifesta dragostea față de mine, de teamă să nu-mi distrugă viitorul. Și astfel, încetul cu încetul, ne-am înstrăinat.

În timpul celor patru luni ai prieteniei noastre, niciunul dintre noi nu rostise cuvântul „dragoste". Ni-l scosesem chiar și din minte. Originea, familia din care proveneai erau factori vitali, bine înrădăcinați în mintea noastră, de care nu puteai să nu ții seama, și care te opreau să calci alături. Consecințele unei legături cu familia unui „dușman de clasă", cum era familia lui Day, erau prea serioase. Iar din cauza autocenzurii subconștiente, cred că nu am fost îndrăgostită cu adevărat de Day.

În tot acest timp, mama terminase tratamentul cu cortizon și a început să fie tratată pentru scleroderma ei cu medicamente chinezești. Am scotocit toate piețele țărănești pentru ingredientele ciudate ce-i fuseseră prescrise: carapace de broască țestoasă, vezică biliară de șarpe, solzi termite. Doctorii i-au recomandat ca, de îndată ce vremea se încălzește, să meargă la Peking, pentru a consulta marii specialiști, atât ginecologi pentru pierderile de sânge, cât și dermatologi, pentru sclerodermă. Ca o compensare pentru suferințele ei, autoritățile i-au îngăduit un însoțitor. Mama a întrebat dacă o puteam însoți eu.

Am pornit în aprilie 1972 și am locuit la prieteni ai familiei pe care îi puteam contacta acum în deplină siguranță. Mama a consultat mai mulți ginecologi din Peking și Tianjin, care au diagnosticat o tumoră benignă în uter și au recomandat o histerectomie. Între timp, i-au spus că sângerarea putea fi controlată dacă se odihnea mai mult și încerca să fie optimistă și veselă. Dermatologii considerau că scleroderma putea fi localizată,

încetând să mai fie fatală. Mama a urmat sfatul doctorilor și în anul următor a făcut histerectomia, iar scleroderma a rămas locală.

Am vizitat mulți prieteni ai părinților mei, toți fuseseră reabilitați. Unii abia ieșiseră din închisoare. *Mao-tai* și alte băuturi alcoolice apreciate curgeau acum liber, tot așa și lacrimile. În aproape fiecare familie unul sau mai mulți membri muriseră, răpuși de Revoluția Culturală. Mama unei vechi prietene, în vârstă de optzeci de ani, căzuse de pe un palier unde trebuise să doarmă după ce familia fusese gonită din apartamentul lor. O altă prietenă se lupta să-și rețină lacrimile când a dat ochi cu mine. Îi aminteam de fiica ei, care ar fi avut aceeași vârstă. Fusese trimisă cu școala într-un loc uitat de lume, la granița cu Siberia, unde rămăsese însărcinată. Speriată, s-a dus la o moașă obscură care i-a legat mosk în jurul taliei și i-a spus să sară de pe un zid ca să scape de copil. A murit în urma unei puternice hemoragii. În fiecare familie ne întâmpina câte o istorie tragică. Dar am vorbit și despre speranță și despre o viață mai fericită care ne aștepta în viitor.

Într-o zi ne-am dus să-l vedem pe Tung, un vechi prieten al părinților mei care abia fusese eliberat din închisoare. Fusese șeful mamei în timpul marșului din Manciuria la Sichuan și devenise șef de birou în Ministerul Securității Publice. La începutul Revoluției Culturale fusese acuzat de spionaj pentru Rusia și că ar fi supravegheat instalarea microfoanelor de înregistrare în locuința lui Mao — ceea ce și făcuse, în urma unor ordine. Fiecare cuvânt al lui Mao era considerat atât de prețios încât trebuia păstrat, dar Mao vorbea un dialect pe care secretarii săi nu-l prea înțelegeau și, în plus, erau adesea îndepărtați din încăpere. La începutul lui 1967, Tung a fost arestat și trimis într-o închisoare specială, rezervată elitelor, Qincheng. A petrecut cinci ani în lanțuri, în celulă, la izolare. Picioarele îi erau acum ca niște chibrituri în timp ce de la șolduri în sus era îngrozitor de umflat. Soția lui fusese forțată să-l demaște și schimbase numele de familie al copiilor dându-le numele ei, ca să demonstreze că tăiaseră orice legătură cu tatăl. Majoritatea obiectelor gospodărești, dar și hainele lui fuseseră luate în urma descinderilor în locuință. În urma căderii de la putere a lui Lin Biao, protectorul lui Tung, un dușman al lui Lin, a revenit la putere și Tung a fost eliberat din închisoare. Soția lui a fost rechemată din lagărul în care se afla în regiunea frontierei de nord pentru reunificarea familiei.

În ziua eliberării lui, soția i-a adus haine noi. Primele lui cuvinte au fost: „Nu trebuia să-mi aduci bunuri materiale. Ar fi trebuit să-mi aduci bunuri spirituale (referindu-se la lucrările lui Mao).“ În cei cinci ani petrecuți la izolare, Tung nu le citise decât pe acestea. În acel timp, locuiam cu familia lui și îl vedeam cum îi obliga, în fiecare zi, să studieze articolele lui Mao, cu o seriozitate pe care am găsit-o mai mult tragică decât ridicolă.

La câteva luni după vizita noastră, Tung a fost trimis să supravegheze un caz într-un port din sudul țării. Dar anii lungi petrecuți în închisoare

l-au făcut incapabil să mai ducă la bun sfârșit o slujbă solicitantă și, în curând a suferit o criză cardiacă. Guvernul a trimis un avion special pentru a fi internat într-un spital din Guangzhou. Ascensorul spitalului era defect, dar el a insistat să urce pe jos cele patru etaje, deoarece considera că a fi cărat sus pe scări era împotriva moralei comuniste. A murit pe masa de operație. Familia nu fusese alături de el, deoarece ultima lui dorință fusese ca ei „să nu-și întrerupă munca".

În timp ce locuiam la familia Tung, către sfârșitul lui mai 1972, mama și cu mine am primit o telegramă prin care eram anunțate că tatăl meu primise aprobarea să părăsească lagărul. După căderea lui Lin Biao, doctorii lagărului au pronunțat în cele din urmă diagnosticul tatei, arătând că avea o tensiune periculos de mare, suferea de tulburări serioase la inimă și ficat și de scleroză vasculară. Au recomandat un control complet la Peking.

Tata a luat trenul pentru Chengdu și, de acolo, a zburat la Peking. Deoarece către aeroport nu exista un transport public pentru cei care nu erau pasageri ai zborurilor, mama și cu mine l-am așteptat la terminalul din oraș. Era slab și ars de soare. A fost prima dată în trei ani și jumătate că părăsise munții din Miyi. În primele câteva zile era ca pierdut în marele oraș și când voia să traverseze o stradă spunea că „traversează râul", iar când lua un autobuz, că „lua o ambarcațiune". Mergea cu pași ezitanți pe străzile aglomerate și părea uimit de tot acel trafic. Mi-am asumat rolul de a fi ghidul lui. Locuiam la un vechi prieten de-al lui din Yibin, care trecuse prin suferințe atroce în timpul Revoluției Culturale.

În afară de acest prieten și de Tung, tata n-a vrut să mai viziteze pe nimeni, deoarece nu fusese încă reabilitat. Spre deosebire de mine, care eram plină de optimism, el avea, în majoritatea timpului, o inimă grea. Ca să-l încurajez și să-l înveselesc puțin, i-am târât pe amândoi să vizităm orașul, de multe ori la temperaturi ce depășeau 100°F. Odată aproape l-am forțat să meargă la Marele Zid, înghesuiți într-un autobuz supraaglomerat, sufocați de praf și transpirație. În timp ce mie nu-mi tăcea gura și turuiam întruna tot felul de explicații, el asculta cu un zâmbet îngândurat. În fața noastră, un bebeluș din brațele unei țărănci a început să plângă și ea i-a tras o palmă grea. Tata a sărit din scaunul său și a țipat la ea: „Să nu mai lovești copilașul!" L-am tras de mânecă și l-am forțat să se așeze. Tot autobuzul se uita la noi, deoarece era cu totul neobișnuit pentru un chinez să se amestece într-o atare chestiune. Am oftat amintindu-mi de zilele când îi bătuse pe Jin-ming și pe Xiao-hei și mă gândeam cât de mult se schimbase tatăl meu.

Cât am stat la Peking, am citit o serie de cărți care mi-au deschis noi orizonturi. Președintele Nixon vizitase China în luna februarie a acelui an. Versiunea oficială era că venise „cu un steag alb". Credința că America era dușmanul numărul unu dispăruse deja din mintea mea, împreună cu multe elemente din îndoctrinarea mea. Eram foarte încântată de venirea lui Nixon, deoarece vizita lui urma să genereze un nou

climat în care ne-am fi putut bucura de traducerea de cărţi străine. Acestea erau marcate cu „numai pentru circuit intern", care însemna, în teorie, că urmau să fie citite doar de un personal autorizat, dar nu existau reguli care să specifice cine făcea parte din circuitul intern, aşa că aceste cărţi treceau liber printre prieteni, dacă unul dintre ei avea un acces privilegiat datorită slujbei lui.

Aşa se face că am putut pune mâna pe unele apariţii, printre care am citit cu o imensă plăcere cele *Şase crize* ale lui Nixon (desigur într-o oarecare măsură cenzurate, dat fiind trecutul lui anticomunist), *Cei mai buni şi cei mai străluciţi* de David Halberstam, *Ascensiunea şi căderea celui de al Treilea Reich* de Shirer şi *Vânt de război* de Herman Wouk, cu cea mai recentă (pentru mine) imagine a lumii externe. Descrierile administraţiei Kennedy în *Cei mai buni şi cei mai străluciţi* m-au uimit, constatând atmosfera relaxată a guvernării americane, în contrast cu cea din ţara mea, atât de retrasă, izolată, înspăimântătoare şi secretă. Am fost captivată de stilul scriiturii din cărţile cu conţinut documentar. Cât de obiectiv şi detaşat era! Chiar şi cele *Şase crize* ale lui Nixon păreau un model de calm în comparaţie cu stilul de „lovituri de baros" din ziarele chineze şti, pline de teroare, demascări şi declaraţii. În *Vânt de război* am fost mai puţin impresionată de magnificele descrieri ale epocii, cât de secretele înfăţişând lipsa de inhibiţie cu care femeile din Occident se preocupau de îmbrăcămintea lor, de cât le era de simplu să aibă acces la varietatea de culori şi de stiluri posibile. La vârsta de douăzeci de ani, aveam puţine haine, în acelaşi stil ca toate celelalte femei şi în doar câteva culori: albastru, gri, alb. Închideam ochii şi mângâiam în imaginaţie frumoasele rochii pe care nu le văzusem şi nu le purtasem vreodată.

Deschiderea tot mai mare faţă de informaţiile venite de afară făcea, desigur, parte din liberalizarea generală instaurată după căderea lui Lin Biao, dar şi vizita lui Nixon a oferit un pretext convenabil — chinezii nu trebuie „să-şi piardă faţa" arătându-se total ignoranţi faţă de realităţile americane. În zilele acelea, fiecărui pas în procesul de relaxare trebuia să i se dea o conotaţie politică exagerată. Învăţarea limbii engleze devenise acum o cauză nobilă — aceea de „a câştiga prieteni din toate colţurile lumii" — şi, prin urmare, nu mai constituia o crimă. Astfel că, pentru a nu alarma sau speria pe distinsul nostru oaspete, străzile şi restaurantele şi-au schimbat denumirile pline de combativitate impuse la începutul Revoluţiei Culturale de către Gărzile Roşii. În Chengdu, deşi oraşul nu fusese vizitat de Nixon, restaurantul „Mirosul Prafului de Puşcă" a revenit la vechea lui denumire „Mireasma unui vânt dulce".

Am stat în Peking cinci luni. Ori de câte ori eram singură, mă gândeam la Day. Nu ne-am scris niciodată, eu i-am compus poeme, dar le-am păstrat pentru mine. Până la urmă, speranţele mele într-un viitor mai bun au învins regretele pentru trecut. Mai ales că o informaţie recentă a alungat toate celelalte gânduri ale mele — pentru prima dată

după ce împlinisem paisprezece ani am întrezărit posibilitatea unui viitor la care nu îndrăznisem măcar să visez: aș fi putut să intru într-un colegiu. La Peking, un număr mic de studenți fuseseră primiți în ultimii ani și se părea că în curând toate universitățile din țară se vor redeschide. Chu Enlai scotea în evidență un citat de-al lui Mao potrivit căruia era încă nevoie de universități, mai ales pentru știință și tehnologie. Nu mai aveam răbdare să mă întorc la Chengdu și să încep să studiez ca să intru la universitate.

M-am întors la fabrică în septembrie 1972 și l-am revăzut pe Day fără să simt prea multe păreri de rău. Și el redevenise calm, manifestând doar uneori o anumită melancolie. Eram din nou buni prieteni, dar nu mai vorbeam despre poezie. M-am adâncit în studiu pentru facultate, deși nu mă hotărâsem încă pentru care. Nu depindea de mine alegerea. Așa cum spusese Mao, „educația trebuia să fie complet revoluționarizată". Aceasta însemna, printre altele, că studenții vor fi repartizați la cursuri fără să se țină seama de interesele lor intelectuale, pentru că ar fi însemnat să fie individualiști, un viciu capitalist. În consecință, am început să studiez toate materiile importante: limba chineză, matematicile, fizica, chimia, biologia și limba engleză.

Mao mai decretase și că studenții nu trebuiau să provină din școlile obișnuite — să fie adică, absolvenți de liceu — ci trebuiau să fie muncitori sau țărani. Asta îmi convenea, deoarece fusesem o țărancă adevărată și acum eram muncitoare.

Chu Enlai decisese că trebuia trecut un examen de admitere deși îi schimbase denumirea de „exam" (*kao-shi*) în, „o investigație a posibilităților studenților de a mânui unele cunoștințe de bază și a abilității lor de a analiza și rezolva probleme concrete", un criteriu bazat pe un alt citat din Mao. Lui Mao nu-i plăceau examenele. Potrivit noii proceduri, trebuia întâi să fii recomandat de unitatea de muncă, după aceea urma examenul de admitere și apoi, autoritățile care făceau înscrierea evaluau rezultatele examenelor și „comportamentul politic" al candidatului.

Timp de aproape zece luni, mi-am petrecut serile și weekendurile, și destul din timpul trăit în fabrică, studiind cărțile care supraviețuiseră rugurilor aprinse de Gărzile Roșii. Le obținusem de la mulți prieteni, dar intrasem și într-o rețea de preparatori care își sacrificau bucuroși și cu entuziasm serile și vacanțele.

Oameni care iubeau studiul simțeau cum se crea o legătură între ei, care îi apropia. A fost reacția unei națiuni care se bucurase în trecut de o civilizație foarte sofisticată supusă efectiv dispariției.

În primăvara anului 1973, Deng Xiaoping a fost reabilitat și numit vicepremier, *de facto* adjunctul suferindului Chu Enlai. Eram entuziasmată în cel mai înalt grad. Revenirea lui Deng mi se părea semnul cel mai sigur că Revoluția Culturală fusese învinsă. Era cunoscut ca un personaj dedicat construcției mai degrabă decât distrugerii și un excelent administrator. Mao

îl expediase la o fabrică de tractoare într-o siguranţă relativă, ţinându-l în rezervă în cazul dispariţiei lui Chu Enlai. Oricât de nebun după putere, Mao avea totdeauna grijă să nu-şi ardă în urmă toate punţile.

Eram încântată de reabilitarea lui Deng şi din motive personale. O cunoscusem foarte bine pe mama lui vitregă când eram mică şi sora lui vitregă ne-a fost vecină ani de zile, când locuiam în complex. Îi spuneam „Mătuşica Deng". Ea şi soţul ei au fost demascaţi doar pentru că se înrudeau cu Deng, şi locatarii complexului care se dădeau pe lângă ea şi o linguşeau înainte de Revoluţia Culturală, au evitat-o după aceea. Familia mea nu-şi schimbase atitudinea şi o saluta ca de obicei. Ea mai era şi una dintre puţinele persoane din complex care recunoşteau faţă de familia mea cât de mult îl admirau pe tatăl meu în plină campanie de persecuţie. În acele zile, chiar şi un simplu semn cu capul sau un zâmbet fugar erau rare şi preţioase şi îmi amintesc cum familiile noastre erau legate de sentimente de caldă prietenie.

Înscrierile în universităţi au început în vara anului 1973. Pentru mine reprezentau o sentinţă de viaţă sau de moarte. Celui de-al Doilea Birou al Industriei Uşoare din Chengdu i-a fost repartizat un loc în Departamentul de Limbi Străine al Universităţii din Sichuan. Acest Birou avea în subordine douăzeci şi trei de fabrici, a mea fiind una dintre ele. Fiecare fabrică trebuia să desemneze un candidat care să se prezinte la examen. În fabrica mea lucrau câteva sute de muncitori şi şase au făcut cerere, printre care şi eu. S-a ţinut o şedinţă pentru selecţionarea candidatului şi eu am fost aleasă de patru din cele cinci ateliere ale fabricii.

În atelierul meu se mai afla o candidată, o prietenă de-a mea, în vârstă de nouăsprezece ani. Amândouă eram populare, dar colegii nu puteau vota decât pentru una singură. Numele ei a fost citit primul; a urmat o rumoare, era limpede că nu se puteau decide. Eu eram moartă de emoţie — dacă erau multe voturi pentru ea, evident că rămâneau prea puţine pentru mine. Brusc, ea s-a ridicat şi a declarat cu un zâmbet: „Aş dori să renunţ la candidatură şi să votez pentru Chang Jung. Sunt cu doi ani mai tânără decât ea. Am să încerc la anul." Muncitorii au izbucnit, uşuraţi, în râs şi i-au promis să o voteze în anul următor. Ceea ce au şi făcut. Ea a intrat la Universitate în 1974.

Am fost extraordinar de mişcată de gestul ei şi de rezultatul votului. Era ca şi cum muncitorii mă ajutau să-mi duc la îndeplinire visurile. Originea familiei nu mă trăgea înapoi. Day nu şi-a depus cererea, ştia că nu are nicio şansă.

M-am prezentat la limbile chineză şi engleză şi la matematici. Nu am închis un ochi în noaptea dinaintea examenului, atât eram de emoţionată. Când am ajuns acasă la prânz, sora mea mă aştepta, mi-a făcut un masaj uşor la ceafă şi tâmple şi am adormit. Întrebările fuseseră foarte elementare şi abia se apropiau de cunoştinţele mele obţinute cu asiduitate în geometrie, trigonometrie, fizică şi chimie. Eram tobă de carte. Am obţi-

nut note excelente la toate lucrările iar la oral, pentru limba engleză am luat cea mai mare notă dintre toate candidatele din Chengdu.

Înainte să mă pot relaxa, am primit o lovitură zdrobitoare. La 20 iulie a apărut un articol în *People's Daily* despre o „teză de examen goală". Nefiind în stare să răspundă la întrebările puse pentru intrarea în universitate, un candidat numit Zhang Tie-sheng, care fusese trimis la țară lângă Jinzhou, a predat o foaie goală împreună cu o scrisoare în care se plângea că examenele erau echivalente cu o „restaurare capitalistă". Scrisoarea lui a ajuns în mâinile nepotului și secretarului personal al lui Mao, Mao Yuanxin, care guverna provincia. Madam Mao și cohorta ei au condamnat accentul pus pe standardele academice ca fiind „dictatură burgheză". „Ce importanță are dacă întreaga țară devine analfabetă? au declarat ei. Important este că Revoluția Culturală a dobândit cel mai mare triumf!"

Examenul pe care-l luasem a fost anulat. Intrarea la universitate depindea acum doar de „comportamentul politic". Dar cum să-l măsori? Aceasta a devenit problema. Recomandarea din partea fabricii fusese scrisă după „un miting de evaluare colectivă" ținut de echipa de electricieni. Day o formulase și fosta mea maistră — electriciană — a mai șlefuit-o, a reieșit că eram un muncitor model, cel mai bun care a existat vreodată, un adevărat diamant de peste o sută de carate! N-am avut nicio îndoială că și ceilalți candidați întruneau exact aceleași calități. Așa că nu exista un mod de a ne departaja.

Propaganda oficială nu ne-a fost de prea mare ajutor. Un „erou" larg mediatizat a zbierat: „Voi îmi cereți o calificare pentru universitate? Calificarea mea este asta!" după care și-a ridicat mâinile și a arătat bătăturile din palme. Dar bătături în palme aveam cu toții. Toți muncisem în fabrică, iar majoritatea și la țară.

Nu mai rămăsese decât o alternativă: ușa din spate.

Majoritatea directorilor din Comitetul de Admitere din Sichuan erau vechi colegi ai tatălui meu, acum reabilitați și care îi admirau curajul și integritatea. Dar oricât de mult ar fi dorit tata să urmez o facultate, nu voia să le ceară ajutorul. „N-ar fi corect pentru oamenii fără putere, spunea el. Ce-ar deveni țara noastră dacă lucrurile s-ar rezolva în acest fel?" Am încercat să discut cu el, dar am terminat cu lacrimi. Trebuie să fi arătat chiar cu inima frântă, pentru că în cele din urmă a acceptat cu o expresie dureroasă: „Bine, am s-o fac."

L-am luat de braț și ne-am dus la un spital la circa o milă distanță, unde unul din directorii Comitetului de Admitere își făcea un control; aproape toate victimele Revoluției Culturale sufereau de o sănătate precară, ca rezultat al atâtor chinuri. Tata mergea încet, sprijinindu-se în baston. Vechea lui energie și vioiciune dispăruseră. Privindu-l cum abia mergea și se oprea la tot pasul să se odihnească și apoi, încordându-și mintea și picioarele, pornea iar, am vrut să-i spun: „Hai să ne întoarcem!" Dar adevărul era că voiam cu disperare să intru la universitate.

Ajunşi la spital ne-am aşezat pe marginea unui pod de piatră ca să ne odihnim. Tata părea chinuit. La urmă mi-a spus: „Poţi să mă ierţi? Îmi este în adevăr foarte greu s-o fac...“ Timp de o secundă m-a cuprins un val de resentiment şi am vrut să strig la el că nu există alternativă mai cinstită. Am vrut să-i spun cât de mult visasem să intru la universitate şi că o meritam pe deplin, după atâta muncă, după rezultatele bune obţinute la examen şi pentru că efectiv fusesem aleasă. Dar ştiam că tata ştia toate astea. Şi el fusese cel care îmi insuflase setea de cunoaştere. Cu toate astea îşi avea principiile lui la care nu putea renunţa şi, pentru că îl iubeam, trebuia să-l accept aşa cum era el şi să înţeleg dilema unui om cu simţ moral care trăia într-o ţară unde nu mai exista morală. Mi-am reţinut lacrimile şi am spus doar atât: „Desigur.“ Ne-am târât înapoi acasă tăcuţi.

Dar ce norocoasă am fost să am o mamă atât de plină de resurse! Ea s-a dus la soţia şefului Comitetului de Admitere, care i-a vorbit soţului ei. Tot ea s-a dus şi la ceilalţi şefi şi i-a convins să mă susţină. A scos în evidenţă rezultatele examenului, despre care ştia că i-ar convinge pe aceşti foşti adepţi ai căii capitaliste. În octombrie 1973 am intrat la Secţia de Limbi Străine a Universităţii din Sichuan la Chengdu pentru a studia limba engleză.

26

„Să adulmeci pârțurile străinilor și să spui că sunt parfumate“

Învățând engleza la priveghiul lui Mao (1972–1974)

De când ne întorseserăm de la Peking, în toamna anului 1972, ocupația principală a mamei era să-și ajute cei cinci copii. Fratele meu cel mai mic, Xiao-fang, în vârstă de zece ani, avea nevoie de meditații zilnice ca să recupereze anii de școală pierduți, dar și viitorul celorlalți copii depindea în mare măsură de ea.

Din cauză că societatea fusese aproape paralizată mai mult de șase ani, a apărut un număr enorm de probleme sociale care, pur și simplu, au rămas nerezolvate. Una dintre cele mai grave era problema a milioane de tineri exilați la țară și care se străduiau acum cu disperare să revină în orașele de origine. După dispariția lui Lin Biao, lucrul acesta a devenit posibil pentru unii, în parte întrucât statul avea nevoie de forță de muncă pentru a susține economia urbană, care făcea eforturi să se revitalizeze. Pe de altă parte, guvernul trebuia să limiteze cu stricteţe numărul celor care se puteau întoarce, deoarece controlul populației urbane constituia o politică de stat în China; statul trebuia să asigure acestei populații hrană, locuințe și locuri de muncă.

Astfel că lupta pentru obținerea „tichetelor de întoarcere“, oricum limitate, a devenit cruntă. Statul a trebuit să emită reglementări pentru a menține un număr redus de asemenea tichete. Căsătoria a constituit un criteriu pentru excludere. Odată ce erai căsătorit, nicio întreprindere urbană nu te accepta. Acesta a fost motivul pentru care sora mea a fost descalificată când a depus o cerere pentru un loc de muncă în oraș sau pentru o universitate, singurele căi legitime pentru a reveni la Chengdu. Era foarte necăjită, deoarece voia să trăiască alături de soțul ei. Iar el nu se putea duce la Deyang să locuiască cu ea deoarece fabrica lui începuse

să lucreze din nou normal. Nu avea dreptul decât la un „concediu de căsătorie" oficial, de douăsprezece zile pe an. Singura ei şansă să vină la Chengdu era să obţină un certificat medical care să ateste că suferea de o boală incurabilă, şi aceasta era soluţia pe care o adoptaseră şi alte fete în situaţia ei. Aşa că tot mama a trebuit s-o ajute să obţină unul de la un prieten doctor în care s-a scris că Xiao-hong suferea de ciroză. Aşa s-a putut întoarce ea la Chengdu, la sfârşitul anului 1972.

Singurul mod de a rezolva problemele era prin relaţii personale. La mama venea o mulţime de lume în fiecare zi — profesori, doctori, asistente medicale, actori şi funcţionari în grad mai mic — solicitându-i ajutorul ca să-şi aducă copiii de la ţară. Adesea, ea era singura lor speranţă. Deşi nu avea încă o slujbă, mama trăgea sforile pentru ei cu o energie neclintită. Tata nu-şi oferea ajutorul, era prea rigid ca să înceapă să facă „aranjamente".

Chiar atunci când canalele oficiale funcţionau, relaţiile personale erau încă esenţiale pentru a te asigura că lucrurile se vor rezolva, şi pentru a evita posibile dezastre. Fratele meu Jin-ming a plecat din satul lui în martie 1972. Două întreprinderi recrutau noi muncitori din comuna lui: una era o fabrică din oraşul lui de reşedinţă, care producea aparatură electrică, cealaltă o întreprindere nespecificată în Districtul Occidental din Chengdu. Jin-ming voia să se întoarcă la Chengdu, dar mama, care a făcut anchete printre prietenii ei din Districtul Occidental, a descoperit că slujba era într-un abator. Jin-ming şi-a retras cererea imediat şi s-a angajat în fabrica locală.

De fapt era o mare uzină care se mutase din Shanghai în 1966, ca parte din planul lui Mao de a ascunde capacităţile industriale în munţii din Sichuan, de teama unui atac american sau sovietic. Jin-ming i-a impresionat pe colegii săi prin muncă susţinută şi corectitudine, iar în 1973 a fost unul din cei patru tineri din două sute de solicitanţi aleşi de fabrică pentru a intra la o universitate. Şi-a trecut examenele în mod strălucit şi fără efort. Dar pentru că tata nu fusese încă reabilitat, mama a trebuit să se asigure că atunci când universitatea va face „investigaţia politică" obligatorie, n-o să se sperie ci dimpotrivă o să rămână cu impresia că tata era pe punctul de a fi reabilitat. A mai trebuit să se asigure că Jin-ming nu va fi îndepărtat de vreun solicitant cu relaţii mai puternice. În octombrie 1973, când m-am prezentat la Universitatea Sichuan, Jin-ming a fost admis la Colegiul de Inginerie din China Centrală, la Wuhan pentru a studia turnarea oţelului. Ar fi preferat să studieze fizica, dar oricum, era în al nouălea cer.

În timp ce Jin-ming şi cu mine ne pregăteam să încercăm admiterea într-o universitate, cel de-al doilea frate, Xiao-hei, intrase într-o stare de depresie. Criteriul de bază pentru a intra într-o universitate era să fi fost fie muncitor, fie ţăran, fie soldat, şi el nu avea niciuna din aceste calificări. Autorităţile încă mai expulzau tineretul urban în masă către regiunile

rurale și acesta ar fi fost singurul lui viitor, cu excepția înrolării în armată. Pentru fiecare loc, se prezentau zeci de solicitanți și singura garanție de succes erau relațiile.

Mama a reușit, în decembrie 1972, în ciuda unor impedimente aproape insurmontabile, întrucât tata nu fusese încă reabilitat, să-l înroleze în armată. Xiao-hei a fost admis într-un colegiu al forțelor aeriene în nordul Chinei și, după trei luni de școlarizare elementară, a devenit operator radio. Lucra cinci ore pe zi, într-o relaxare totală și își petrecea restul timpului cu „studii politice" și procurarea hranei.

În timpul ședințelor de „învățământ politic", fiecare pretindea că intrase în forțele armate pentru a urma îndemnul Partidului, a apăra poporul, și a fi o pavăză pentru patria-mamă. Dar, de fapt, existau motive mult mai pertinente. Tinerii de la oraș voiau să evite să fie trimiși la țară, iar cei de la țară sperau să se folosească de armată ca de o trambulină pentru a sări în oraș. Pentru țăranii din regiunile sărace, a fi în armată însemna cel puțin un stomac plin.

În anii '70, intrarea în Partid sau în armată ajunsese tot mai puțin motivată ideologic. În cererile de admitere, fiecare înșira că Partidul era „măreț, glorios și corect" și că „a intra în Partid însemna să-ți închini viața celei mai splendide cauze a umanității — eliberarea proletariatului mondial". Pentru cei mai mulți, adevăratul motiv era însă avantajul personal. Acesta era pasul obligatoriu pentru a deveni ofițer. Iar când un ofițer era trecut în rezervă, el devenea, automat, „un funcționar de stat" cu un salariu asigurat, cu prestigiu și putere, fără să mai menționez domiciliul la oraș. Un simplu soldat trebuia să se întoarcă în satul său și să redevină țăran. În fiecare an, înainte de eliberarea din armată, se vorbea despre sinucideri, căderi nervoase și stări depresive.

Într-o seară, împreună cu circa o mie de soldați, ofițeri și cu familiile ofițerilor, Xiao-hei urmărea un film în aer liber. Brusc au izbucnit focuri de mitralieră, urmate de o explozie puternică. Publicul s-a împrăștiat țipând. Împușcăturile veneau de la o santinelă care urma să fie eliberată și trimisă înapoi în satul lui, deoarece nu reușise să intre în Partid și, ca urmare, să fie promovat în gradul de ofițer. Întâi l-a împușcat mortal pe comisarul companiei sale, pe care îl considera responsabil de blocarea promovării sale, apoi a tras la întâmplare în mulțime și a aruncat o grenadă de mână. Au mai murit alți cinci oameni, soții și copii din familiile de ofițeri, și vreo doisprezece au fost răniți. Soldatul a fugit apoi într-un bloc de locuințe, unde a fost asediat de ceilalți soldați, care îi strigau prin megafoane să se predea. Dar când acesta a tras pe fereastră, au fugit cu toții, spre amuzamentul sutelor de privitori excitați. În final, la fața locului a sosit o unitate specială. După un schimb puternic de focuri, au pătruns în apartament și au constatat că delincventul se sinucisese.

Ca toți ceilalți din jurul său, și Xiao-hei dorea să fie primit în Partid. Pentru el nu era însă o chestiune de viață sau de moarte ca pentru soldații

țărani, deoarece era convins că nu trebuia să se ducă la țară după încheierea carierei militare. Regula era că te întorceai în locul de unde ai venit, așa că ar fi primit în mod automat un loc de muncă în Chengdu, indiferent dacă era sau nu era membru de partid. Desigur, slujba ar fi fost mai bună dacă era membru de partid. Ar fi avut de asemenea mai mult acces la informații ceea ce, pentru el, era important, deoarece China era, pe atunci, un deșert intelectual, negăsindu-se nimic de citit în afară de materialele propagandistice cele mai grosolane.

Dincolo de considerentele de ordin practic, *frica* nu era niciodată absentă. Pentru mulți chinezi, apartenența la Partid reprezenta mai degrabă o poliță de asigurare. Să fii membru de partid însemna că te bucurai de mai multă încredere și acest sentiment de relativă siguranță era foarte reconfortant. Mai mult, în mediul foarte politic în care se învârtea Xiao-hei, dacă nu voia să intre în Partid, s-ar fi notat în dosarul său personal și ar fi fost urmărit de suspiciuni: „De ce nu vrea să intre în Partid?" Iar dacă solicitai să intri și nu erai acceptat era la fel de grav: „De ce nu a fost acceptat? Trebuie să fie ceva în neregulă cu el."

Xiao-hei citea clasicii marxiști cu un real interes — erau singurele cărți disponibile, iar el avea nevoie de ceva care să-i satisfacă setea intelectuală. Deoarece documentele de partid decretau că studiul marxismului reprezenta prima condiție pentru a deveni membru de partid, fratele meu și-a spus că și-ar putea îmbina interesul cu un câștig de ordin practic. Dar nu a reușit să-i impresioneze nici pe șefii săi, nici pe camarazi. De fapt, întrucât majoritatea aveau origini țărănești și erau semianalfabeți, nu-l puteau înțelege pe Marx. Xiao-hei a fost criticat pentru aroganță și pentru îndepărtarea de mase. Dacă intenționa să intre în Partid, trebuia să găsească altă cale.

Și-a dat curând seama că cel mai important lucru era să intre în voia șefilor lui imediați. Apoi a camarazilor. Pe lângă a fi popular și a munci cu sârg, el trebuia si „să servească poporul" în sensul cel mai literal posibil.

Spre deosebire de alte armate, care trasează sarcinile neplăcute și josnice rangurilor inferioare, armata chineză lucra în această privință cerându-le oamenilor să se ofere voluntari pentru treburi cum ar fi căratul apei pentru dușurile de dimineață și măturatul terenului. Trezirea era la 6,30 a.m.; „sarcina de onoare" de a se scula mai devreme revenea celor care aspirau să intre în Partid. Erau atât de mulți aceștia, încât se luptau cine să apuce primul o mătură. În acest scop, se sculau tot mai devreme. Într-o dimineață, Xiao-hei a auzit pe cineva cum mătura curtea în zori, puțin după ora 4.

Mai erau și alte sarcini importante, una care avea mai multă greutate era să contribui la producerea hranei. Rația de bază era foarte redusă, chiar și pentru ofițeri. Carne se dădea doar o dată pe săptămână. Așa că fiecare companie trebuia să cultive cerealele și legumele necesare și să

crească porci. În momentul recoltei, comisarul se lansa în cuvântări însuflețite: „Tovarăși, acum este momentul să fiți puși la încercare de către Partid! Trebuie să terminăm întreaga parcelă până diseară! Da, această realizare necesită o forță de muncă de zece ori mai mare decât cea de care dispunem. Dar fiecare dintre noi, luptătorii revoluționari, putem face munca a zece oameni! Membrii Partidului Comunist trebuie să aibă rolul conducător. Pentru cei care vor să intre în Partid acum este cel mai bun moment pentru a vă dovedi atașamentul! Cei care au trecut proba vor putea să se alăture Partidului pe câmpul de luptă la sfârșitul zilei!"

Membrii de partid trebuiau să muncească din greu pentru a-și îndeplini „rolul conducător", doar aspiranții la această onoare trebuiau chiar să se spetească muncind. Într-o zi, Xiao-hei era atât de obosit încât a leșinat în mijlocul câmpului. În timp ce noii membri care își obținuseră „înrolarea pe câmpul de luptă" își ridicau pumnul drept și pronunțau jurământul standard: „jur să lupt toată viața pentru glorioasa cauză comunistă", Xiao-hei a fost transportat la spital unde a rămas mai multe zile.

Cea mai directă metodă de intrare în Partid era să crești porci. Compania fratelui meu avea mai multe zeci de porci care își găsiseră un loc special în inimile soldaților; ofițerii se tot învârteau în jurul cocinelor, observând, comentând și urându-le porcilor să crească. Dacă le mergea bine, turma de porci devenea răsfățata companiei și apăruseră mulți amatori să îndeplinească profesia de porcar.

Xiao-hei a devenit porcar cu normă întreagă. Munca era grea, murdară, ca să nu mai amintesc presiunea psihologică. Zilnic, el și colegii lui se sculau cu rândul dis-de-dimineață ca să le administreze pensionarilor lor o masă suplimentară. Când făta o scroafă, stăteau treji nopți de-a rândul, păzind-o să nu-i strivească pe purcei. Boabe prețioase de soia erau alese cu grijă, spălate, măcinate și transformate în „lapte de soia" și administrate cu dragoste scroafei ca să-i stimuleze lactația. Viața în forțele armate era cu totul alta decât și-o imaginase Xiao-hei. Producția de alimente îi lua mai mult de o treime din timpul pe care și-l petrecea în companie. La sfârșitul unui an de intensă activitate ca porcar, Xiao-hei a fost acceptat în Partid. Ca mulți alții, a trecut la odihnă și a început să ia totul mai în ușor.

După obținerea statutului de membru de partid, ambiția fiecăruia era să devină ofițer; față de avantajele oferite de prima calitate, cea de-a doua le dubla. Pentru a deveni ofițer, trebuia să fii remarcat de superiori, astfel că toată șmecheria era să nu-i nemulțumești niciodată. Într-o bună zi, Xiao-hei a fost chemat să se prezinte la unul din comisarii politici ai colegiului. Xiao-hei era pe ghimpi, neștiind dacă se putea aștepta la ceva de bine sau la un dezastru total. Comisarul, un individ grăsuț în jurul a cincizeci de ani, cu ochi umflați și o voce sonoră și impunătoare, părea foarte binevoitor în timp ce-și aprindea o țigaretă și-l întreba pe Xiao-hei despre originea familiei sale, vârsta și starea sănătății. L-a întrebat și dacă

avea o logodnică la care Xiao-hei a răspuns negativ. Fratelui meu i s-a părut de bun augur faptul că şeful era atât de apropiat. Comisarul a continuat lăudându-l: „Ai studiat cu conştiinciozitate marxism-leninismul, gândirea lui Mao Tze Dong, ai muncit cu sârg. Masele au o părere bună despre tine. Evident, trebuie să continui să fii modest, modestia te face să progresezi" şi tot aşa înainte. În timp ce comisarul îşi stingea ţigara, Xiao-hei era convins că avea promovarea în buzunar.

Dar comisarul a aprins o a doua ţigară şi a început să-i povestească despre un incendiu într-o fabrică de bumbac şi despre o ţesătoare care fusese arsă foarte grav în încercarea ei de a salva „proprietatea statului". De fapt, îi fuseseră amputate toate membrele, rămânând doar capul şi torsul. Faţa nu-i fusese atinsă, a subliniat comisarul şi nici — mai important — capacitatea de a produce copii. Era o eroină şi ziarele urmau să îi acorde atenţia cuvenită, vorbind pe larg despre ea. Partidul dorea să-i îndeplinească toate dorinţele, dar ea spusese că voia să se căsătorească cu un ofiţer al forţelor aeriene. Xiao-hei era tânăr, chipeş, fără obligaţii şi putea deveni oricând ofiţer...

Xiao-hei o simpatiza pe acea doamnă, dar s-o ia de nevastă era cu totul altceva. Pe de altă parte, cum îl putea refuza pe comisar? Nu vedea niciun motiv convingător. Dragostea? Se presupunea că dragostea era strâns legată de „sentimentele de clasă" şi cine merita mai multe sentimente de clasă decât o eroină comunistă? Dacă spunea că n-o cunoaşte tot nu scăpa; multe căsătorii în China se datorau unor aranjamente făcute de partid. În calitatea sa de membru de partid şi, mai ales, de aspirant la gradul de ofiţer, Xiao-hei ar fi trebuit să răspundă: „Mă supun cu hotărâre deciziei Partidului!" A regretat amar mărturisirea că nu avea o logodnică. Mintea lui căuta cu disperare o idee care să-i permită să refuze cu tact, mai cu seamă că comisarul îi înşiruia în continuare avantaje: promovarea imediată în gradul de ofiţer, publicitate ca erou, o infirmieră cu normă întreagă şi o sumă frumoasă pentru întreţinere.

Comisarul şi-a mai aprins o ţigaretă şi a aşteptat. Xiao-hei şi-a cântărit cuvintele. Luând un risc calculat, a întrebat dacă era o decizie deja ireversibilă a Partidului. El ştia că Partidul prefera întotdeauna ca oamenii să se ofere „voluntari". După cum era de aşteptat, comisarul a negat şi a spus că hotărârea îi aparţinea lui Xiao-hei. Atunci fratele meu s-a decis să blufeze: a „mărturisit" că, deşi nu are o logodnică, mama sa îi găsise o prietenă. Ştia că această prietenă trebuia să aibă calităţi prin care să o învingă pe eroină, anume două: o bună origine de clasă şi fapte bune — în această ordine. Aşa că „prietena" lui a devenit fiica comandantului unui mare corp de armată şi angajată într-un spital militar. Între ei tocmai începuseră „să-şi vorbească despre dragoste".

Comisarul a renunţat, spunându-i lui Xiao-hei că voise doar să ştie ce simţea el şi că nu avea intenţia să-l forţeze să se căsătorească. Fratele meu n-a fost pedepsit. După puţină vreme a devenit ofiţer şi i s-a dat respon-

sabilitatea unei unități de radiocomunicații la sol. Un tânăr de origine țărănească a acceptat să se căsătorească cu eroina infirmă.

Între timp, Madam Mao și cohorta ei își intensificau eforturile de a împiedica țara să funcționeze. În industrie, sloganul lor era: „A opri producția înseamnă revoluția însăși." În agricultură, în care începuseră să se amestece în mod serios: „Am prefera să avem buruieni socialiste decât recolte capitaliste." A obține tehnologie străină devenise „să adulmeci pârțurile străinilor și să spui că sunt parfumate". În educație: „Noi vrem muncitori analfabeți și nu aristocrați educați." Îi îndemnau pe școlari să se revolte din nou împotriva profesorilor; în ianuarie 1974, aceștia au distrus ferestrele, mesele și scaunele în școli din Peking, ca și în 1966. Madam Mao pretindea că fapta lor era asemănătoare cu „acțiunea revoluționară a muncitorilor englezi care au distrus mașinile în secolul al optsprezecelea". Întreaga ei demagogie avea un singur scop: să le creeze greutăți lui Chu Enlai și Deng Xiaoping și să genereze haos.

Madam Mao și ceilalți „iluminați" ai Revoluției Culturale au „strălucit" doar când a fost vorba să persecute populația și să *distrugă*. În *construcția* economiei țării nu aveau ce căuta.

Chu și Deng făcuseră eforturi în tentativa unei deschideri a țării, astfel că Madam Mao a lansat un nou atac asupra culturii străine. La începutul lui 1974, a existat o campanie în presă împotriva regizorului italian Michelangelo Antonioni, pentru un film pe care acesta îl făcuse despre China, deși nimeni din țară nu văzuse filmul și puțini auziseră de el — sau de Antonioni. Xenofobia aceasta s-a extins și asupra lui Beethoven după un concert al Orchestrei din Philadelphia.

În cei doi ani de la căderea lui Lin Biao, starea mea sufletească s-a schimbat de la speranță la disperare și, în urmă, la furie. Singura mea consolare era că exista totuși o luptă și că nu mai domnea nebunia curată, ca în primii ani ai Revoluției Culturale. În toată această perioadă, Mao nu înclina către nicio parte. Detesta eforturile lui Chu și Deng pentru anihilarea Revoluției Culturale, dar era convins și că soția sa și acoliții ei nu puteau pune țara pe roate.

Mao l-a lăsat pe Chu să continue administrarea țării, dar a asmuțit-o pe soția sa împotriva lui Chu, lansând o nouă campanie „Critica lui Confucius". În mod aparent, sloganurile îl denunțau pe Lin Biao, dar în realitate erau îndreptate spre Chu care, era îndeobște cunoscut, simboliza virtuțile pentru care pledase înțeleptul. Chiar dacă Chu fusese neclintit în loialitatea lui, Mao tot nu-i putea da pace. Nici măcar acum, când lui Chu îi fusese depistat un cancer de vezică.

Abia în această perioadă am început să realizez că răspunzător pentru Revoluția Culturală era Mao. Dar încă nu mă hotărâsem să-l condamn, nici chiar în adâncul minții mele. Este atât de greu să dărâmi un zeu! Din

punct de vedere psihologic, eram pregătită să-i smulg numele din sufletul meu.

Educaţia a devenit primul obiectiv al sabotajului întreprins de Madam Mao şi cabala ei, deoarece nu prezenta o importanţă vitală pentru economie şi întrucât orice încercare de a obţine şi de a preda învăţătura presupunea o anulare a ignoranţei glorificate de Revoluţia Culturală însăşi. Când am intrat în universitate, m-am trezit în plin câmp de luptă.

Universitatea din Sichuan fusese sediul facţiunii „26 August", grupul Rebelilor care fusese trupa de şoc a celor doi Ting, şi clădirile încă mai purtau urmele celor şapte ani de Revoluţie Culturală. Nicio fereastră nu rămăsese intactă. Heleşteul din mijlocul campusului, cândva renumit pentru elegantele flori de lotus şi pentru peştişorii aurii, era acum o băltoacă puturoasă, roind de ţânţari. Platanii franţuzeşti care mărgineau aleea ce ducea de la poarta principală fuseseră mutilaţi.

În momentul intrării mele în universitate, începuse o campanie politică împotriva „intrării prin uşa din spate". De bună seamă, nu s-a menţionat faptul că liderii Revoluţiei Culturale fuseseră cei care blocaseră „uşa principală". Îmi dădeam uşor seama că erau o mulţime de copii ai unor funcţionari superiori printre noii studenţi „muncitor-ţăran-soldat" şi că practic toţi ceilalţi aveau relaţii: ţăranii cu şefii echipelor de producţie sau cu secretarii comunei, muncitorii cu şefii din fabrică, dacă nu erau mici funcţionari ei înşişi. „Uşa din spate" era singura cale de intrare într-o universitate. Colegii mei, studenţi, manifestau puţin elan în această campanie.

În fiecare după-amiază şi, uneori, şi seara trebuia să „studiem" bombasticele articole din *People's Daily*, prin care se demascau tot felul de chestii şi să purtăm „discuţii" fără sens în care reluam toţi limbajul pretenţios şi anost al ziarului. Trebuia să stăm tot timpul în campus, cu excepţia serilor de sâmbătă şi duminicilor, dar trebuia să ne întoarcem duminica seara.

Împărţeam un dormitor cu alte cinci fete. Erau instalate câte trei paturi suprapuse pe pereţii opuşi şi între ele se afla o masă cu şase scaune, unde ne făceam lucrările. Abia mai rămânea loc pentru ligheanele de spălat. Fereastra dădea spre o gură de canal deschisă şi urât mirositoare.

Subiectul meu principal de studiu era engleza, dar nu aveam nicio posibilitate de a o învăţa, pentru că nu existau în jur vorbitori de limbă engleză şi nici străini. Sichuan era în întregime închis străinilor. Cu totul întâmplător pătrundea câte unul, întotdeauna un „prieten al Chinei", dar să vorbeşti cu ei fără permisiune constituia o crimă. Ne puteam trezi în închisoare doar pentru că am ascultat la radio BBC sau Vocea Americii. Nicio publicaţie străină nu era de găsit, în afară de *The Worker* (*Muncitorul*), ziarul minusculului Partid Maoist Comunist din Marea Britanie, dar chiar şi acesta era încuiat într-o încăpere specială. Îmi amintesc cu ce fior

de emoție am primit odată permisiunea să citesc un număr. Dar emoția a dispărut când mi-au căzut ochii asupra unui articol de pe prima pagină ce repeta campania împotriva lui Confucius. Cum rămăsesem acolo perplexă, un lector care îmi plăcea a trecut pe lângă mine, spunând: „Ziarul ăsta este probabil citit doar în China."

Manualele noastre de curs erau pline de o propagandă ridicolă. Prima frază în limba engleză pe care am învățat-o a fost „Long live Chairman Mao!" (Mulți Ani Trăiască Președintele Mao). Dar nimeni nu a îndrăznit să ne explice fraza din punct de vedere gramatical. În limba chineză, modul optativ, exprimând o dorință sau o opțiune, trimitea la „ceva ireal". În 1966, un lector de la Universitatea Sichuan a fost bătut zdravăn pentru că „avusese îndrăzneala să sugereze că « Long live Chairman Mao! » era ireal!" Un alt capitol ne vorbea despre un model de tânăr erou, care se înecase după ce sosise într-o regiune inundată ca să salveze un stâlp de înaltă tensiune, deoarece stâlpul era folosit ca să transmită cuvântul lui Mao.

Cu mare greutate am reușit să împrumut de la lectorii din departamentul meu câteva cursuri în engleză publicate înainte de Revoluția Culturală. Mi-a trimis și Jin-ming prin poștă cărți de la universitatea lui. Acestea din urmă conțineau extrase din scriitori precum Jane Austen, Charles Dickens și Oscar Wilde. Citirea lor mi-a procurat o reală bucurie, dar energia mea se consuma în a le procura și a le ascunde.

Ori de câte ori se apropia cineva, îmi acopeream cartea cu un ziar. Dar făceam aceasta numai în parte din cauza conținutului lor „burghez". Un alt motiv era că nu dădea bine să fii văzut că studiai prea conștiincios, ca să nu trezești invidia colegilor pentru că erai capabil să citești ceva mai presus de înțelegerea lor. Deși studiam engleza și eram plătiți — în parte din motive de propagandă — de guvern pentru a învăța, nu trebuia să părem prea pasionați de subiectul ales: era considerat a fi „alb și expert". În logica dementă a zilei, să fii bun în profesia ta („expert") era în mod automat egal cu a fi nedemn de încredere din punct de vedere politic („alb").

Am avut neșansa de a fi mai bună la engleză decât colegii mei și, de aceea, antipatizată de unii „șefi studenți" — activiste de rang inferior, care supravegheau ședințele de învățământ politic și examinau „condiția mentală" a studenților. Șefii studenți din anul meu proveniseră în majoritate de la țară. Erau foarte interesați să învețe engleza, dar cei mai mulți erau semianalfabeți și nu aveau aptitudinea necesară. Îmi era milă de spaimele și de frustrările lor și le înțelegeam invidia pe care mi-o arătau. Dar conceptul introdus de Mao, de „alb și expert", îi făcea să se simtă plini de virtuți care le acopereau insuficiențele și dădeau invidiei lor o respectabilitate politică, iar lor, o oportunitate să-și descarce frustrările.

Din când în când, un șef student dorea să aibă cu mine o convorbire „de la om la om". Liderul celulei de partid din anul meu era un fost țăran, pe nume Ming, care intrase în armată și apoi devenise șeful unei echipe

de producţie. Era un student foarte sărac şi îmi ţinea predici lungi şi morale despre ultimele evenimente din cursul Revoluţiei Culturale, despre „sarcinile glorioase ce ne incumbau nouă, muncitori-ţărani-soldaţi-studenţi" şi despre necesitatea unei „reforme a gândirii". Eu aveam nevoie de aceste discuţii „de la om la om", din cauza „lipsurilor" mele, dar Ming nu punea niciodată degetul pe rană. Lăsa critica să plutească în aer: „Masele au o plângere împotriva ta. Ştii despre ce e vorba?" şi urmărea ce efect avea asupra mea. În cele din urmă, dezvăluia câte o alegaţie. Într-o zi m-a acuzat, în mod inevitabil, că eram „albă şi expertă". În altă zi, eram „burgheză" pentru că nu mă străduisem să prind şansa de a curăţa toaleta sau de a spăla hainele camarazilor mei — toate acestea fiind fapte bune obligatorii. Altă dată îmi atribuia o atitudine condamnabilă, şi anume că nu-mi petreceam majoritatea timpului meditându-mi colegii, deoarece nu voiam ca ei să mă ajungă din urmă.

O altă critică pe care mi-a adus-o Ming cu buzele tremurând (de bună seamă credea cu tărie în ea) era: „Masele au raportat că eşti distantă. Te rupi de mase." Era obişnuit în China ca oamenii să pretindă că îi priveşti de sus dacă nu reuşeşti să-ţi ascunzi dorinţa de a te bucura de puţină singurătate.

Imediat deasupra „şefilor oficiali studenţi" venea un grad superior şi acesta era instructorul politic care, nici el, nu prea ştia engleza sau n-o ştia deloc. Aceştia nu mă plăceau. Nici eu pe ei. Din timp în timp, trebuia să-mi raportez gândurile celui care răspundea de anul meu. Mărturisesc că, înainte de fiecare şedinţă, rătăceam ore întregi prin campus adunându-mi curajul ca să pot bate la uşa lui. Deşi cred că nu era un om funciarmente rău, îmi era teamă de el. Cel mai mult mă îngrozea diatriba lui plicticoasă şi ambiguă. Ca mulţi alţii, îi plăcea jocul de-a şoarecele şi pisica, pentru a-şi demonstra puterea. Eu trebuia să par umilă şi serioasă şi să promit lucruri pe care nu aveam de gând să le fac.

Am început să simt o nostalgie pentru anii petrecuţi la ţară şi în fabrică, când mă lăsaseră cu toţii în pace, într-o relativă singurătate. Universităţile erau mult mai atent controlate, prezentând un interes special pentru Madam Mao. Mă aflam acum printre persoanele care profitaseră de pe urma Revoluţiei Culturale. Fără aceasta, multe dintre noi nu ar fi ajuns niciodată aici.

Câtorva studenţi din anul meu li s-a dat să compileze un dicţionar de abrevieri englezeşti. Departamentul decisese că dicţionarul deja existent era „reacţionar" fiindcă, deloc surprinzător, avea mult mai multe abrevieri „capitaliste decât cele aprobate acum". „De ce trebuie ca Roosevelt să aibă o abreviere — FDR — şi nu şi Preşedintele Mao?" au întrebat indignaţi câţiva studenţi. Plini de solemnitate, au cercetat articolele acceptabile, dar în cele din urmă, au trebuit să renunţe la „misiunea lor istorică", pentru că nu au găsit destule articole care să întrunească cerinţele necesare.

Am găsit această atmosferă insuportabilă. Puteam înțelege ignoranța, dar nu puteam accepta glorificarea ei, și, cu atât mai puțin, dreptul ei de a conduce.

Adesea trebuia să părăsim universitatea pentru a face lucruri fără nicio legătură cu temele noastre de studiu. Mao spusese că ar trebui „să învățăm în fabrici, la țară și în unitățile militare". Ce anume trebuia să învățăm acolo ca de obicei nu se specifica. Am început prin a învăța la țară. O săptămână din primul trimestru al primului meu an universitar, în octombrie 1973, întreaga universitate a fost expediată în periferia orașului Chengdu, într-un loc numit Izvorul Muntelui Dragon, care fusese victima unei vizite a unuia dintre vicepremierii Chinei, Chen Yonggui. Acesta fusese mai înainte șeful unei brigăzi agricole, numită Dazhai din provincia nordică muntoasă Shanxi, devenită modelul lui Mao în materie de agricultură, aparent întrucât se baza mai mult pe zelul revoluționar al țăranilor decât pe stimulentele materiale. Mao nu remarcase, sau nu-i păsa, că rezultatele brigăzii Dazhai erau pură înșelătorie. Când vicepremierul Chen a vizitat Izvorul Muntelui Dragon, făcuse remarca: „Ah! Aveți munți aici! Imaginați-vă câte terenuri agricole ați putea crea!" Ca și cum dealurile fertile acoperite de livezi ar fi fost totuna cu munții sterpi de prin părțile lui natale. Dar remarca lui avea putere de lege. Cohortele de studenți au dinamitat livezile care aprovizionau Chengdu cu mere, prune, piersici și flori. Au transportat de la mari distanțe, cu roabe trase de studenți și cu cobilițele pe umeri pietre pentru construirea de orezării în terase.

Era obligatoriu să dovedești zel în această acțiune, ca și în toate acțiunile dictate de Madam Mao. Mulți dintre colegii mei lucrau în așa fel încât să se facă remarcați cu orice chip. Eu aveam reputația de a fi lipsită de entuziasm, în parte pentru că îmi venea greu să-mi ascund aversiunea pentru această activitate, dar și pentru că nu transpiram ușor, oricât de multă energie cheltuiam. Studenții cărora le curgea sudoarea în râuri erau lăudați în mod invariabil la ședințele de concluzii din fiecare seară.

Mi-am dat repede seama că mai toți studenții erau mai degrabă zeloși decât competenți. Bețișoarele de dinamită pe care le înfigeau în pământ de cele mai multe ori nu explodau, ceea ce era foarte bine, deoarece nu existau măsuri de siguranță. Zidurile de piatră ridicate la marginea teraselor s-au prăbușit curând și, după două săptămâni, când ne-am terminat acțiunea, coasta muntelui arăta ca o grămadă de găuri provocate de explozii lângă care erau mormane în forma de ciment întărit și grămezi de pietre. Puțini păreau să fie afectați de ceea ce lăsau în urmă. De fapt, întregul episod nu a fost, în final, decât un spectacol, o piesă de teatru — un mijloc fără sens către un scop fără sens.

Detestam aceste expediții și uram faptul că munca noastră și întreaga noastră existență erau folosite pentru un joc politic de proastă calitate. În

1974, din nou cu întreaga universitate, am fost trimisă la o unitate militară, ceea ce mi-a provocat o intensă stare de enervare.

Unitatea se afla la câteva ore de călătorie cu camionul într-o regiune frumoasă, înconjurată de orezării, de livezi de piersici în floare și de crânguri de bambus. Dar cele șaptesprezece zile mi s-au părut lungi cât un an. Eram mereu cu răsuflarea tăiată după cursele lungi din fiecare dimineață, aveam vânătăi și răni de pe urma căzăturilor și târâtului pe pământ sub o imaginară salvă de gloanțe trimise de pe un tanc „dușman", și extenuată după ore întregi de tragere cu pușca la țintă sau de aruncarea grenadelor de mână. Trebuia să-mi demonstrez pasiunea, dar și măiestria pentru aceste activități, pentru care nu dovedisem niciun pic de talent; nu mi se ierta că eram bună numai la engleză, domeniul meu. Toate aceste îndatoriri erau sarcini *politice* și eu trebuia să-mi dovedesc atașamentul pentru ele. În mod ironic, în armata propriu-zisă, dibăcia la trageri și alte talente militare ar condamna soldatul la eticheta de „alb și expert".

Eram una dintre foarte puținii studenți care aruncam grenadele de mână din lemn la o distanță atât de periculos de mică, încât eram omiși de la exercițiu când se aruncau grenade adevărate. Lamentabilul nostru grup ședea odată în vârful unei coline ascultând exploziile depărtate, când o fată a izbucnit în lacrimi. Și eu am fost cuprinsă de teama să nu fi dovedit prin asta că eram o „albă".

Al doilea test al nostru erau tragerile la țintă. Pe când ne îndreptam spre poligonul de trageri îmi spuneam: nu-mi pot permite să dau greș și aici, trebuie să trec testul. Când mi-a venit rândul, m-am întins pe jos și am privit spre țintă prin cătare, dar tot ce am văzut era o întunecime totală. Nici țintă, nici teren, nimic. Tremuram ca o frunză în vânt și-mi simțeam trupul complet lipsit de putere. Ordinul de tragere l-am auzit slab ca și cum venea de la mare distanță, pătrunzând prin nori. Am apăsat pe trăgaci, dar nu am auzit niciun zgomot și nu am văzut nimic. Când s-au controlat rezultatele, instructorii au fost perplecși: niciunul din cele zece gloanțe trase de mine nici măcar nu loviseră scândura, darămite ținta.

Nu-mi venea să cred. Vederea îmi era perfectă. I-am spus instructorului că țeava puștii mele trebuie să fi fost îndoită. A părut că mă credea; rezultatul era prea din cale afară de prost ca să fie doar vina mea. Mi s-a dat altă pușcă, cu toate protestele celor care ceruseră fără succes să li se acorde o a doua șansă. A doua încercare a fost ceva mai bună: două din zece gloanțe loviseră cercurile exterioare. Chiar și așa, numele meu era afișat ultimul din toată universitatea. Văzând rezultatele afișate pe un perete, ca un afiș de propagandă, am răsuflat ușurată: „albeața" mea fusese încă o dată înălbită. Am auzit comentariul sarcastic al unui șef student: „Hm! Să se dea o a doua șansă! Ca și cum ar câștiga ceva. Dacă nu are sentimentul de clasă sau ura de clasă, o sută de șanse n-o vor salva!"

În nefericirea mea, m-am retras și mai mult în singurătatea și în gândurile mele și nu am acordat nicio atenție soldaților — țărani tineri care

abia împliniseră douăzeci de ani — care ne instruiau. Un singur incident m-a făcut atentă. Într-o seară, când niște fete își luau rufele de pe sfoara pe care le întinseseră ca să se usuce, am observat că lenjeria lor era, fără niciun dubiu, pătată cu spermă.

La universitate, mi-am găsit un refugiu în casele profesorilor și lectorilor care își obținuseră postul pe merit înainte de Revoluția Culturală. Înainte de a lua comuniștii puterea, o serie de profesori fuseseră în Marea Britanie sau în Statele Unite și printre ei eram în largul meu și mă puteam relaxa, vorbeam aceeași limbă. Dar chiar și așa, erau prudenți, ca și majoritatea intelectualilor, ca rezultat al anilor de represiune. Evitam totuși subiecte periculoase. Cei care fuseseră în Occident vorbeau rareori despre timpul petrecut acolo. Deși muream să-i întreb, m-am abținut, deoarece nu voiam să-i pun într-o situație dificilă.

Poate că din același motiv nu mi-am dezvăluit niciodată gândurile față de părinții mei. Cum mi-ar fi putut ei răspunde — cu adevăruri periculoase, sau cu minciuni lipsite de riscuri? Și, în plus, nu voiam să fie îngrijorați de ideile mele eretice. Voiam, cu adevărat, să-i feresc să știe prea multe despre mine, astfel că, dacă mi se întâmpla ceva, să poată spune cu toată sinceritatea că nu știau nimic.

Cei cărora le împărtășeam gândurile erau prieteni din generația mea. De fapt, nu prea era altceva de făcut decât să vorbești, să schimbi idei, mai ales cu prietenii bărbați. „Să ieși" cu un bărbat — adică să fiți văzuți împreună, singuri, în public — era echivalent cu o logodnă. Oricum, nu existau locuri de distracții unde să mergi. La cinematografe rulau doar câteva filme aprobate de Madam Mao. Din când în când, rar un film străin, poate din Albania, trecea de interdicție, dar și acolo biletele se vindeau pe șest persoanelor cu relații. Pentru puținele bilete rămase la casa de bilete o mulțime feroce se înghesuia, se împingea, își rupea hainele ca să apuce unul. Sau le cumpărau la suprapreț.

Așa că am renunțat la această distracție și am preferat să stăm acasă și să stăm de vorbă ca în Anglia Victoriană. În epocă, era neobișnuită o prietenie între femei și bărbați și o prietenă nu m-a iertat: „Nu am mai cunoscut nicio altă fată care să aibă atât de mulți prieteni bărbați. În mod normal, fetele au prietene tot fete." Avea dreptate. Cunoșteam multe fete care se măritaseră cu primul bărbat pe care îl cunoscuseră. Din partea prietenilor mei, singura dovadă de interes au fost niște poeme cam sentimentale și unele scrisori timide, una dintre ele — trebuie să recunosc — scrisă cu sânge și provenind de la portarul echipei de fotbal a colegiului.

Cu prietenii mei vorbeam adesea despre Occident. Eu ajunsesem la concluzia că era un loc minunat. În mod paradoxal, cei care mă determinaseră să trag această concluzie au fost în primul rând Mao și regimul lui. Ani de zile, lucrurile care mă atrăgeau fuseseră condamnate ca aparținând Occidentului putred: lucruri frumoase de îmbrăcat, flori, cărți, distracții,

politeţe, amabilitate, spontaneitate, blândeţe, libertate, aversiunea faţă de cruzime şi violenţă, dragoste în loc de „ura de clasă", respect pentru viaţa omului, dorinţa legitimă de singurătate, competenţa profesională... încât mă întrebam uneori, cum poate cineva să nu dorească Occidentul?

Eram foarte curioasă să cunosc alternativele faţă de viaţa pe care o dusesem până atunci şi prietenii mei şi cu mine ne hrăneam cu zvonuri şi frânturi de informaţii pe care le culegeam din publicaţiile oficiale. Eram mai puţin impresionată de dezvoltarea tehnologiei occidentale şi de nivelul de trai ridicat, cât de absenţa vânătorilor politice de vrăjitoare, a suspiciunii devastatoare pentru cei vizaţi, de demnitatea individului şi de incredibila libertate de care se bucurau toţi cetăţenii. Pentru mine, cea mai puternică dovadă de libertate în ţările din Vest era că atât de mulţi locuitori de acolo criticau Vestul şi aduceau laude Chinei. Aproape la două zile, prima pagină a ziarului *Reference*, în care se reproduceau articole din presa străină, publica elogii despre Mao şi Revoluţia Culturală. La început, acestea mă înfuriau, dar curând m-am trezit văzând cât de tolerantă putea fi acea societate. Aşa mi-am dat seama că era genul de societate în care doream să trăiesc: în care oamenilor le era permis să aibă vederi diferite, chiar ofensatoare. Am început să înţeleg că tocmai tolerarea opoziţiei, a protestatarilor, permitea Occidentului să progreseze.

Cu toate acestea, nu puteam să nu fiu iritată de unele afirmaţii. Am citit odată articolul unui occidental care călătorise în China pentru a-şi vizita vechi prieteni, profesori universitari, care i-au povestit, pe un ton vesel, cât de mult le-a plăcut să fie demascaţi şi trimişi la capătul lumii şi cât de încântaţi au fost să se reformeze. Concluzia autorului era că Mao îi transformase cu adevărat pe chinezi într-un „popor nou", care să poată considera plăcere ceea ce occidentalii considerau chin. Am fost îngrozită. Nu ştia el oare că atunci când represiunea atinge apogeul nu se mai aude nicio nemulţumire? Că ea e de o sută de ori mai gravă atunci când victima arată o faţă surâzătoare? Nu-şi putea el da seama la ce umilinţe fuseseră supuşi aceşti profesori şi ce orori au trăit ca să se degradeze într-atât? Nu mi-am dat seama atunci că masca pe care şi-o puneau chinezii era ceva ce vesticii nu puteau înţelege, ceva cu care nu erau obişnuiţi şi ceva ce nu puteau să descifreze.

Nu-mi plăcea nici faptul că informaţiile despre China nu puteau fi obţinute uşor sau că erau în majoritatea lor înţelese greşit în Occident şi că fără să fi experimentat un regim ca acela din China oamenii puteau crede pe drept cuvânt propaganda şi declaraţiile bombastice. În concluzie, mi-am spus că toate laudele erau necinstite. Prietenii mei şi cu mine glumeam spunând că fuseseră cumpărate în schimbul „ospitalităţii" guvernului. După vizita lui Nixon, atunci când străinii primeau aprobarea să viziteze anumite zone interzise, oriunde se deplasau, autorităţile instituiau imediat un cordon în faţa acestor enclave, uneori chiar şi în interiorul lor. Lor le erau rezervate cele mai bune facilităţi în ce priveşte

transportul, anumite magazine, restaurante, pensiuni și obiective turistice, fiind marcate cu anunțuri „Numai pentru oaspeții străini". *Mao-tai*, cea mai căutată băutură alcoolică tare, cu totul de negăsit pentru chinezul de rând, se putea consuma liber de către străini. Cele mai proaspete alimente și mâncărurile cele mai sofisticate erau rezervate străinilor. Ziarele preluau cu mândrie spusele lui Henry Kissinger, care trebuise să dea drumul mai multor găuri la curea, în urma numeroaselor banchete în timpul vizitelor sale în China în care consumase câte douăsprezece feluri de mâncare. Asta se petrecea în timp ce în Sichuan, „Grânarul Paradisului", rația noastră de carne pe lună era de o jumătate de pfund (220 de grame), iar străzile din Chengdu erau pline de țărani fără adăpost refugiați din nordul Chinei din cauza foametei și deveniți cerșetori. Se simțea o aversiune puternică, deși surdă, în masa populației pentru felul în care erau tratați străinii. Între prietenii mei au început să circule fraze, precum: „De ce criticăm Guomindangul pentru mențiunea: « Interzis chinezilor și câinilor ? » Nu facem și noi la fel ?"

Obținerea de informații devenise pentru noi o adevărată obsesie. Eu eram foarte căutată pentru cunoștințele mele solide de limbă engleză. Biblioteca universității fusese jefuită în timpul Revoluției Culturale, dar majoritatea cărților prădate fuseseră în limba chineză. Spre încântarea mea, substanțiala colecție în limba engleză, deși în mare dezordine, era aproape intactă.

Bibliotecarii erau și ei încântați că aceste cărți erau citite, mai ales de studenți și mi-au fost de mare ajutor. Sistemul de fișiere și cartoteci fusese dat peste cap, dar ei au scotocit prin maldărele de cărți pentru a mi le pune la dispoziție pe cele pe care le doream. Datorită eforturilor tuturor acestor oameni tineri și foarte drăguți, am pus mâna pe câțiva clasici de limbă engleză. Primul roman pe care l-am citit în limba engleză a fost *Little Women* de Louisa May Alcott. Am constatat că erau mai ușor de citi cărțile scrise de femei, ca ea, ca Jane Austen, surorile Bronte, decât scrierile unor bărbați ca Dickens. De asemenea, simțeam că exista o empatie între caracterul lor și al meu. Am citit și o scurtă istorie a literaturii europene și americane și am fost extraordinar de impresionată de tradiția grecilor în ce privește democrația, de umanismul din Renaștere, de Iluminism, care punea totul sub semnul întrebării. Când am citit în *Călătoriile lui Gulliver* despre împăratul care „a publicat un edict, prin care poruncea supușilor săi, sub amenințarea unor grave pedepse, să spargă oul în partea mai subțire", m-am întrebat dacă Swift nu fusese cumva în China. Senzația că mi se deschidea mintea și se extindea către comorile lumii mi-a procurat o bucurie imposibil de descris.

Să stau singură în bibliotecă era ca și cum aș fi pătruns în paradis. Pe măsură ce pașii mi se apropiau de bibliotecă, inima începea să-mi bată; era de obicei pe înserat, și anticipam deja plăcerea de a fi singură cu cărțile mele, în timp ce lumea exterioară nu mai exista pentru mine. Urcam

în grabă scările în clădirea imitând stilul clasic și mirosul de carte veche păstrată în încăperi neaerisite îmi dădea fiori de emoție și blestemam scările că aveau prea multe trepte.

Cu ajutorul dicționarelor pe care mi le împrumutaseră unii profesori, am făcut cunoștință cu Longfellow, cu Walt Whitman și cu istoria Americii. Am învățat pe dinafară toată *Declarația de Independență* și inima îmi creștea în piept la cuvintele: „Considerăm că aceste adevăruri sunt evidente, că toți oamenii au fost creați pentru a fi egali" sau la cele despre „Drepturile inalienabile" ale omului, printre care „Libertatea și urmărirea fericirii". Despre aceste concepții nu se auzise niciodată în China, dar ele mi-au deschis o lume nouă, minunată. Carnetul meu de notițe, de care nu mă despărțeam niciodată, era plin de astfel de pasaje, copiate cu pasiune și cu ochi înlăcrimați.

Într-o zi de toamnă a anului 1974, pe un ton de mare secret, o prietenă mi-a arătat un exemplar din *Newsweek* cu fotografii înfățișându-i pe Mao și pe Madam Mao. Ea nu înțelegea engleza și voia să știe conținutul articolului. Aceasta a fost prima revistă străină adevărată, pe care mi-au căzut ochii. O frază m-a izbit ca un trăznet. Se spunea că Madam Mao era „ochii, urechile și vocea" lui Mao. Până în acel moment, nu-mi trecuse prin gând legătura evidentă dintre acțiunile lui Madam Mao și soțul ei. Dar acum numele lui Mao îmi sărea în ochi. Percepția mea vagă a imaginii sale s-a precizat cu toată claritatea. Era Mao cel care se aflase îndărătul distrugerilor și suferințelor. Fără el, Madam Mao și coteria ei de rangul doi n-ar fi putut rezista nici măcar o zi. Pentru prima oară în viață îl înfruntam în mod deschis pe Mao în mintea mea, ceea ce mi-a produs fiori de emoție.

27

„Dacă acesta este paradisul, cum ar putea fi atunci infernul?“

Moartea tatălui meu
(1974–1976)

În tot acest timp, spre deosebire de majoritatea foștilor săi colegi, tatăl meu n-a fost reabilitat, nici nu i s-a oferit un loc de muncă. A rămas acasă în Strada Meteoritului, de când s-a întors de la Peking cu mama și cu mine în toamna anului 1972. Problema lui era că îl criticase pe Mao personal. Comisia care îl investiga îl privea cu simpatie și a încercat să pună pe seama bolii lui mintale o parte din cele spuse de el împotriva lui Mao. Dar comisia a întâmpinat o opoziție înverșunată din partea autorităților superioare care aveau de gând să-l condamne la o pedeapsă foarte grea. Mulți dintre colegii tatei continuau să-i arate simpatie și să-l admire, dar trebuiau să se gândească întâi la propria lor piele. Și, în plus, tatăl meu nu aparținea niciunei grupări și nu avea un protector puternic, care l-ar fi ajutat să i se clarifice situația, în schimb, avea dușmani bine plasați.

Cu ani în urmă, în 1968, mama, care ieșise pentru puțin timp din detenție, s-a întâlnit cu un vechi prieten al tatei la un local cu mese afară. Acest bărbat se alăturase soților Ting. Era cu soția sa, lucrau împreună la Yibin. Deși era limpede că acest cuplu nu voia să se implice într-o conversație cu mama, dincolo de o simplă înclinare a capului, ea s-a îndreptat spre masa lor unde a și luat loc. I-a rugat să facă un apel la familia Ting ca să-l cruțe pe tata. După ce a ascultat pledoaria mamei, bărbatul a clătinat capul și i-a spus: „Nu este chiar atât de simplu...“ Apoi și-a înmuiat un deget în ceașca de ceai și a scris pe masă caracterul *Zuo*. A privit-o pe mama cu subînțeles, s-a ridicat de la masă împreună cu soția lui și au plecat fără să mai scoată o vorbă.

Zuo era un fost coleg apropiat de tatăl meu și unul din puținele înalte oficialități din vechea generație care n-au suferit deloc în timpul Revoluției

Culturale. Devenise preferatul Rebelilor dnei Shau şi prieten al cuplului Ting, dar, în mod surprinzător, supravieţuise căderii acestora şi a lui Lin Biao şi a rămas la putere.

Tatăl meu a refuzat să-şi retragă cuvintele împotriva lui Mao. Când echipa de anchetatori i-a sugerat să le pună pe seama bolii sale mintale, a acceptat, dar cu mare durere.

Între timp, situaţia generală îl deprima cumplit. Nu mai existau principii care să guverneze nici comportamentul populaţiei şi nici linia Partidului. Corupţia a revenit tot mai puternică. Oficialităţile aveau în primul rând grijă de familiile şi prietenii lor. De teama bătăilor, profesorii dădeau note mari tuturor elevilor, indiferent dacă îşi însuşeau sau nu materiile predate, iar şoferii de autobuz nu percepeau costul călătoriei. Binele public era luat în derâdere. Revoluţia Culturală a lui Mao distrusese atât disciplina de partid, cât şi moralitatea civică.

Tatei îi venea tot mai greu să se controleze ca să nu spună ce gândea şi, prin cuvintele lui, să nu se pună în pericol pe el şi familia lui.

Trebuia să recurgă la tranchilizante. Când climatul politic era mai relaxat, lua mai puţine, dar când campania se intensifica, lua tot mai multe. De fiecare dată când psihiatrii îi reînnoiau cantitatea necesară, dădeau din cap, spunându-i că era extrem de periculos să ia în continuare doze atât de mari. Dar tata nu rezista decât scurte perioade fără să-şi ia pilulele. În mai 1974, a avut sentimentul că era pe punctul de a suferi o prăbuşire psihică şi a solicitat să i se aplice tratamentul psihiatric. A fost internat fără întârziere în spital datorită foştilor săi colegi, care erau din nou responsabili de serviciile de sănătate.

Am plecat de la universitate şi m-am dus să stau cu el la spital ca să nu se simtă singur. Dr. Su, psihiatrul care îl tratase mai înainte, îl luase din nou în îngrijirea sa. În timpul cât soţii Ting, fuseseră la putere, dr. Su suferise o condamnare pentru diagnosticul corect pus tatei şi i se ceruse să scrie o mărturisire în care consemna că tatăl meu se prefăcea nebun. A refuzat şi a fost supus în consecinţă la mitinguri de demascare, a fost bătut şi exclus din profesiunea medicală. Îl văzusem în 1968, golind tomberoane şi spălând scuipătoarele spitalului. Dr. Su încărunţise, deşi nu avea mai mult de treizeci de ani. A fost reabilitat după căderea cuplului Ting. Era foarte prietenos cu tata şi cu mine, ca, de altfel, toţi doctorii şi infirmierele. M-au asigurat că tata va fi foarte bine îngrijit şi mi-au spus că nu era nevoie să stau cu el. Dar eu voiam să rămân. Îmi spuneam că avea nevoie de dragoste mai mult decât de orice. Şi îmi era şi teamă să nu se întâmple să cadă şi să nu fie nimeni aproape. Tensiunea îi era periculos de mare şi avusese deja mai multe preinfarcturi uşoare în urma cărora mersul îi devenise nesigur. Părea gata să alunece în orice moment. Doctorii mă preveniseră că o cădere i-ar putea fi fatală. M-am mutat cu el în pavilionul de bărbaţi, aceeaşi cameră în care stătuse şi în 1967. Erau

camere de doi pacienți, dar tatei i se alocase camera doar pentru el, iar eu dormeam în patul al doilea.

Stăteam lângă el tot timpul de teamă să nu cadă. Când se ducea la toaletă, îl așteptam afară. Dacă întârzia acolo mai mult decât consideram că era necesar, mă speriam că a avut vreun infarct și începeam să-l strig făcându-mă de râs. În fiecare zi făceam plimbări lungi în grădina din spatele spitalului, plină de pacienți suferind de aceeași boală, în pijamale cu dungi gri, care umblau încontinuu, privind în gol. Imaginea acestor bieți oameni mă urmărea, mă speria și mă întrista.

Grădina era plină de plante și flori viu colorate. Fluturi albi zburau printre păpădiile galbene ce răsăriseră din gazon. În straturile de flori din jur mai erau un plop chinezesc, bambuși ce se legănau grațios și câteva rodii de culoarea granatei îndărătul unui tufiș de oleandri. Mă plimbam alături de el și-mi compuneam poemele.

La un capăt al grădinii era o sală de recreere, în care pacienții se adunau ca să joace cărți și șah și să răsfoiască cele câteva ziare și cărți aprobate. O infirmieră mi-a povestit că la începutul Revoluției Culturale această încăpere fusese folosită de pacienți pentru a studia operele Președintelui Mao, întrucât nepotul lui, Mao Yuanxin, „descoperise" că, mai cu seamă Cărticica Roșie a lui Mao, și nu tratamentele medicale, ducea la însănătoșirea bolnavilor mintali. Ședințele de studiu n-au durat însă mult timp, mi-a mai spus infirmiera, pentru că „ori de câte ori un pacient deschidea gura, eram speriați de moarte. Cine știe ce avea de gând să spună?"

Pacienții nu erau violenți, deoarece tratamentul le erodase atât vitalitatea mintală cât și pe cea fizică. Dar chiar și așa, traiul printre ei era înfricoșător, mai ales noaptea, când pilulele îi asigurau tatălui meu un somn profund și întreaga clădire se liniștea. Ca toate celelalte camere, nici a noastră nu se încuia și de multe ori m-am trezit brusc, cu un bărbat lângă pat, ținând în mână o plasă pentru țânțari și privindu-mă cu acea intensitate proprie nebunilor. Mă trecea o sudoare rece și mă înveleam cu plapuma ca să-mi înăbuș un strigăt; ultimul lucru pe care îl doream era să-l trezesc pe tata — somnul era vital pentru refacerea sănătății lui. În cele din urmă, pacientul își târșâia picioarele afară din cameră.

O lună mai târziu, tata a venit acasă, fără să fie însă complet vindecat; mintea lui fusese supusă la prea multe presiuni și pentru prea mult timp, iar atmosfera politică era încă prea represivă pentru a se putea destinde. A trebuit să continue să ia tranchilizante. Psihiatrii nu mai puteau face nimic, întregul lui sistem nervos era uzat, tot astfel ca și trupul și mintea lui.

În cele din urmă s-a întocmit un verdict provizoriu de către echipa de anchetatori. Se spunea că „el comisese grave erori politice", ceea ce reprezenta un pas până la etichetarea de „dușman de clasă". Conform cu regulile Partidului, acest verdict i-a fost înmânat tatălui meu pentru a-l semna, confirmând astfel că îl acceptă. Când l-a citit, tata a izbucnit în plâns. Dar l-a semnat.

Totuși, propunerea de verdict nu a fost acceptată de autoritățile superioare, care doreau unul mai aspru.

În martie 1975, cumnatul meu, Ochelaristul, era propus pentru o promovare în fabrica unde lucra și funcționarii de la serviciul de personal al fabricii au venit la departamentul care fusese al tatălui meu pentru ancheta politică obligatorie. Un fost Rebel din grupul dnei Shau i-a primit pe funcționari și le-a spus că tata era „anti-Mao". Cumnatul meu n-a mai fost promovat. Nu le-a spus nimic părinților mei de teamă să nu-i întristeze, dar un prieten din fostul departament al tatei a venit la noi acasă și tata l-a auzit cum îi șușotea vestea mamei. Durerea care l-a cuprins a fost îngrozitoare, în timp ce îi cerea iertare lui Cheng-yi pentru că îi ruinase viitorul. Cu lacrimi de disperare i-a spus mamei: „Ce-am făcut pentru ca și ginerele meu să fie tras în jos? Ce trebuie să fac ca să te salvez pe tine?"

Cu toată cantitatea mare de tranchilizante înghițite, tata abia a mai închis ochii în următoarele zile și nopți. În după-amiaza zilei de 9 aprilie ne-a spus că va încerca să tragă un pui de somn.

După ce mama a terminat de gătit cina în mica noastră bucătărie de la parter, s-a gândit să-l mai lase să doarmă. Până la urmă a urcat în dormitor, dar nu l-a mai putut trezi. Și-a dat seama că făcuse un infarct. Nu aveam telefon, așa că a fugit la clinica guvernului regional, din strada învecinată, unde l-a găsit pe șeful clinicii, dr. Jen.

Dr. Jen era un medic foarte capabil și înainte de Revoluția Culturală răspundea de sănătatea elitei care locuia în complex. Venise adesea în apartamentul nostru și se preocupa de sănătatea tuturor membrilor familiei cu multă pricepere și grijă. Dar după declanșarea Revoluției Culturale, când noi am fost înlăturați de la putere, a devenit rece și disprețuitor față de noi toți. Am întâlnit multe persoane care au procedat la fel și faptul nu a încetat să mă șocheze.

Când mama l-a găsit, dr. Jen s-a arătat iritat și i-a spus că va veni după ce termina ce avea de făcut. Ea a insistat spunându-i că un atac de cord nu putea aștepta, dar el a privit-o cu răceală, ca și cum ar fi vrut să-i spună că nerăbdarea ei nu-i va fi de niciun folos. A trecut o oră până când a catadicsit să vină acasă la noi, însoțit de o infirmieră, dar fără o trusă de prim-ajutor. Infirmiera a trebuit să se întoarcă la spital să o ia. Dr. Jen l-a întors de câteva ori pe tata pe față și pe spate și apoi s-a așezat și a așteptat. După o altă jumătate de oră, tatăl meu era mort.

În acea noapte eram în dormitorul comun de la universitate și lucram la lumina lumânării, din cauza uneia dintre tot mai frecventele pene de curent. M-am trezit cu câțiva foști colegi de-ai tatei care m-au dus acasă fără nicio explicație.

Tata zăcea pe o parte în patul său, cu o față neobișnuit de liniștită și parcă împăcată cu toate, ca și cum ar fi adormit într-un somn odihnitor. Chipul lui nu mai avea semne de bătrânețe, ci arăta chiar mai tânăr decât

vârsta lui de cincizeci și patru de ani. Am simțit cum mi se frângea inima în bucăți și am izbucnit în hohote de plâns pe care nu le puteam controla.

După aceea am plâns în tăcere multe zile. Mă gândeam la viața tatălui meu, la risipa de devotament și entuziasm, la visurile lui sfărâmate. În China lui Mao nu exista loc pentru el care încercase cu prețul vieții să fie un om cinstit. Fusese trădat tocmai de acea iluzie căreia îi dedicase întreaga lui viață, iar trădarea îl distrusese.

Mama a cerut ca dr. Jen să fie pedepsit. Tata n-ar fi murit dacă nu era neglijența lui, aș putea spune criminală. Solicitarea ei a fost respinsă ca fiind „emotivitatea unei văduve". Mama s-a decis să renunțe pentru că voia să se concentreze asupra unei lupte mult mai importante: cea pentru obținerea unui necrolog acceptabil pentru tatăl meu.

Această cuvântare era extrem de importantă pentru că reprezenta, în ochii tuturor, evaluarea Partidului asupra tatălui meu. Avea să fie inserată în dosarul lui personal și să aibă un impact important asupra viitorului copiilor săi, chiar dacă el nu mai era în viață. Pentru astfel de cuvântări, existau modele prestabilite și formulări fixate. Orice deviere de la expresiile standard folosite de o persoană oficială, al cărei trecut fusese clarificat, putea fi interpretată în sensul că Partidul are rezerve sau că îl condamnă pe cel decedat. S-a făcut un proiect de cuvântare, care i-a fost arătat mamei mele. Era plin de devieri condamnabile. Mama și-a dat seama că, după acest discurs de adio, familia noastră n-ar scăpa niciodată de suspiciuni. În cel mai fericit caz am fi trăit într-o stare de permanentă nesiguranță; mai mult, am fi fost discriminați timp de multe generații. Astfel că a respins mai multe propuneri de necrolog.

Soarta îi era potrivnică, dar ea știa și că mai exista multă simpatie pentru tatăl meu. Și că acesta era momentul tradițional pentru o familie chineză să se angajeze într-un mic șantaj emoțional. După moartea tatei, ea a avut o prăbușire nervoasă, dar a continuat lupta de pe patul de suferință. Cu o hotărâre neabătută a amenințat că „va denunța autoritățile la serviciul memorial dacă nu obține un necrolog" acceptabil. I-a convocat pe prietenii și pe colegii tatălui meu la căpătâiul patului ei și le-a spus că pune în mâinile lor viitorul copiilor ei. I-au promis cu toții să ia cuvântul pentru tatăl meu. În cele din urmă, autoritățile au cedat. Deși nimeni n-a îndrăznit încă să-l considere reabilitat, evaluarea a fost modificată în una inofensivă.

Serviciul funerar s-a ținut la 22 aprilie. Conform practicii standard, a fost organizat de un „comitet funerar", compus din foști colegi de-ai tatei, printre care și dintre cei care contribuiseră la persecuțiile împotriva lui, precum Zuo. Totul a fost pregătit cu grijă, până la ultimul detaliu și la ceremonie au participat aproximativ cinci sute de persoane, conform formulei stabilite. Participanții erau împărțiți în cele câteva zeci de departamente și birouri ale guvernului regional și birourile din departamentul ce fusese condus de tatăl meu. Chiar și odioasa doamnă Shau era prezentă.

Fiecărei organizaţii i s-a cerut să trimită o jerbă din flori de hârtie de dimensiuni bine stabilite. Într-un fel familia mea a fost mulţumită de faptul că ceremonia a fost oficială, deoarece o ceremonie privată era cu totul neobişnuită pentru o personalitate cum fusese tata, şi ar fi fost considerată drept o repudiere din partea Partidului. Nu i-am recunoscut pe majoritatea celor prezenţi, dar mi-au fost alături bunele mele prietene care aflaseră de moartea tatălui meu, printre care Durdulia, Nana, şi chiar electricienii care-mi fuseseră colegi în fabrică. Au venit şi colegi de la Universitate, chiar şi liderul-student Ming. Vechiul meu prieten Bing, pe care refuzasem să-l mai văd după moartea bunicii, a apărut şi el şi prietenia noastră s-a reînnodat de unde o lăsasem cu şase ani în urmă.

Ritualul cerea ca un „reprezentant al familiei decedatului" să rostească o cuvântare şi acest rol mi-a revenit mie. Am amintit tuturor caracterul tatălui meu, principiile sale morale, încrederea lui în Partid şi devotamentul lui pasionat pentru popor. Am încheiat exprimând speranţa că tragedia morţii sale le va da participanţilor mult de gândit.

La sfârşit, când au defilat cu toţii prin faţa catafalcului şi ne-au strâns mâna, am remarcat lacrimi în ochii multor foşti Rebeli. Chiar şi dna Shau avea o expresie lugubră. Dar pe mine nu mă păcăleau: aveau o mască pentru fiecare ocazie. Unii dintre Rebeli mi-au şuşotit: „Ne pare tuturor foarte rău pentru tot ce i s-a întâmplat tatălui tău." S-ar putea chiar să fi fost sinceri. Dar ce importanţă mai avea? Tatăl meu era mort, iar ei îşi dăduseră cu toţii mâna ca să-l omoare. O vor face oare din nou pentru altcineva, în viitoarea campanie? m-am întrebat.

O tânără femeie pe care n-o cunoşteam, şi-a pus capul pe umărul meu şi a plâns cu hohote. Mi-a strecurat un bileţel în mână pe care l-am citit mai târziu. Scrisese următoarele: „Am fost profund mişcată de caracterul tatălui tău. Trebuie să învăţăm de la el să fim urmaşi demni ai cauzei pe care a lăsat-o la moartea sa: marea cauză a proletariatului revoluţionar." M-am întrebat dacă cuvântarea mea a dat naştere la această declaraţie. Părea imposibil ca principiile morale şi sentimentele nobile să nu fie acaparate de comunişti.

Cu câteva săptămâni înainte de moartea lui, stăteam cu tata în gara din Chengdu aşteptând sosirea unui prieten de-al lui. Ne aflam în aceeaşi parte a sălii de aşteptare în care, cu zece ani în urmă, mama şi cu mine stătusem aşteptând trenul de Peking unde mergeam să depunem un apel pentru tatăl meu. Locul nu se schimbase mult, arăta doar şi mai ponosit, şi mai aglomerat. Cei mai mulţi se îngrămădeau în piaţa mare din faţă, unii dormeau pe jos, alţii stăteau aşezaţi, femeile alăptau pruncii şi câţiva cerşeau. Am văzut şi ţărani din nord, unde foametea făcea ravagii din cauza vremii proaste şi, în unele cazuri, în urma sabotajului datorat clicii lui Madam Mao. Aceştia coborâseră în sud îngrămădiţi pe acoperişul

trenurilor. Circulau și povești lugubre despre oameni măturați de pe acoperișuri sau decapitați când trenul trecea printr-un tunel.

În drumul spre gară, îl întrebasem pe tata dacă nu l-ar tenta o călătorie pe Yangtze în timpul vacanței de vară. Declarasem: „În viața mea, prioritar este să mă distrez." A dat din cap dezaprobator. „Cât timp ești tânăr, prioritare ar trebui să fie studiul și munca."

Am ridicat din nou această idee în sala de așteptare. O femeie de serviciu mătura podeaua. La un moment dat, activitatea ei a fost blocată de o țărancă ce ședea pe ciment cu o legăturică lângă ea și doi copilași în zdrențe. Un al treilea copil sugea la sân, pe care și-l dezgolise fără nicio urmă de timiditate, deși era negru de murdărie. Îngrijitoarea a măturat în continuare peste ei de parcă n-ar fi fost acolo, iar țăranca nu s-a mișcat din loc.

Tatăl meu s-a întors către mine spunându-mi: „Cu oameni care trăiesc în halul acesta, cum mai poți să te distrezi?" Am rămas tăcută. Nici n-aș fi putut spune: „Dar ce pot eu, ca individ, să fac? Trebuie să suport în continuare să trăiesc în mizerie?" Ar fi părut cumplit de egoist. Fusesem doar crescută în tradiția conceptului „să consideri interesul întregii națiuni ca fiind propria ta datorie" (*yi tian-xia vei ji-ren*).

Dar acum, după golul lăsat de moartea tatălui meu, am început să pun sub semnul întrebării toate aceste precepte. Nu-mi doream o misiune măreață, nu-mi doream „cauze", ci doar o viață a mea proprie — liniștită, poate puțin frivolă — dar a mea. Am informat-o pe mama că pe timpul vacanței de vară doream să fac o călătorie pe fluviul Yangtze.

Mama m-a încurajat, ca și sora mea care, împreună cu Cheng-yi, locuia cu familia mea după ce revenise la Chengdu. Fabrica lui Cheng care, în mod normal, trebuia să-i asigure o locuință, nu construise niciun apartament în tot timpul Revoluției Culturale. Pe atunci mulți angajați, printre care și cumnatul meu, erau holtei și locuiau în dormitoare de opt persoane. Iar acum, cu zece ani mai târziu, majoritatea erau căsătoriți și aveau copii. Cum nu aveau unde dormi, au trebuit să se mulțumească să locuiască cu părinții sau socrii și se întâmpla în mod frecvent ca trei generații să trăiască înghesuiți într-o singură cameră.

Sora mea nu obținuse o slujbă din cauză că se căsătorise înainte să fi avut un loc de muncă la oraș și orașul nu avea nicio obligație față de ea. Acum însă, datorită unei legi potrivit căreia atunci când un funcționar de stat murea, unul din copii îi putea lua locul, sora mea a primit o slujbă în administrația Colegiului de Medicină Chineză din Chengdu.

Așadar, am pornit în iulie în călătoria mea însoțită de Jin-ming, care studia la Wuhan, un oraș important pe malul fluviului Yangtze. Prima oprire a avut loc în apropierea Muntelui Lushan, cunoscut pentru clima blândă și vegetația luxuriantă. Acolo se ținuseră importante conferințe de partid, printre care și cea din 1959, în care a fost demascat mareșalul Peng Dehuai, și localitatea a fost desemnată ca obiectiv de mare interes „pentru

ca populaţia să primească o educaţie revoluţionară". Când i-am sugerat lui Jin-ming să mergem şi noi acolo ca să ne aruncăm o privire, el mi-a răspuns cu o întrebare: „Chiar nu vrei să iei o pauză de la « educaţia revoluţionară? »"

Am făcut o mulţime de fotografii cu muntele şi-mi rămăsese o ultimă expunere din filmul de 36 de poze. Pe drumul de coborâre am trecut pe lângă o vilă cu două etaje, ascunsă într-un crâng de pini-parasol chinezeşti, magnolii şi pini obişnuiţi. Arăta ca o grămadă de pietre pe care natura însăşi le aşezase pe fundalul unor stânci. Mi-a lăsat impresia unui locşor de o extraordinară frumuseţe şi am făcut ultima fotografie. Dintr-odată a apărut ca din neant un bărbat care mi-a cerut, cu o voce joasă, dar poruncitoare, să-i înmânez aparatul fotografic. Purta haine civile, dar am remarcat că avea un pistol. A deschis aparatul şi a expus la lumină întreaga rolă de film. Apoi a dispărut, intrând parcă în pământ. Câţiva turişti de lângă mine mi-au şoptit că era una din reşedinţele de vară ale lui Mao. Asta mi-a provocat un nou acces de revoltă împotriva lui Mao, nu atât din cauza privilegiilor de care se bucura, cât pentru ipocrizia de a-şi permite un lux personal, în timp ce spunea că pentru popor până şi confortul este periculos. După ce am fost în siguranţă şi nu mai puteam fi auziţi de gardianul invizibil şi eu mă văitam pentru pierderea celor treizeci şi şase de poze, Jin-ming mi-a adresat un zâmbet plin de subînţeles: „Uite ce păţeşti dacă te holbezi la locurile sfinte?"

Am părăsit Lushan cu autobuzul. Ca toate autobuzele din China, era foarte aglomerat şi trebuia să ne întindem gâturile ca să putem respira. Adevărul este că nu se mai fabricaseră noi mijloace de transport în comun de la începutul Revoluţiei Culturale, în timpul căreia populaţia urbană crescuse cu câteva zeci de milioane. După câteva minute, maşina s-a oprit brusc. Uşa din faţă a fost deschisă cu forţa şi un bărbat autoritar în haine civile a dat buzna înăuntru. „Capetele jos! Capetele jos!" a răcnit el. „Nişte oaspeţi americani vin încoace. Va dăuna prestigiului patriei noastre ca ei să vadă nişte feţe urâte!" Am încercat să ne aplecăm capetele, dar înghesuiala era prea mare. Bărbatul ne-a strigat din nou: „Este de datoria fiecăruia să vegheze la onoarea patriei noastre! Trebuie să fim o apariţie ordonată şi demnă! Aşezaţi-vă jos! Îngenunchează!"

Dintr-odată a răsunat vocea puternică a lui Jin-ming: „Păi nu ne-a învăţat Preşedintele Mao să nu îngenunchem niciodată în faţa imperialiştilor americani?" O căuta cu lumânarea, fiindcă umorul nu era apreciat. Bărbatul a aruncat o privire severă în direcţia noastră, fără să spună nimic. A mai cercetat o dată rapid autobuzul şi a plecat în grabă. Nu voia ca „oaspeţii americani" să fie martorii unei scene care putea deveni penibilă. Orice semn de dezacord trebuia ascuns de ochii străinilor.

Oriunde ne-am oprit în călătoria noastră, pe Yangtze am constatat urmările Revoluţiei Culturale: temple sfărâmate, statui prăbuşite, vechi oraşe distruse. Rămăseseră puţine mărturii ale străvechii civilizaţii chi-

neze. Dar pagubele erau şi mai adânci. China nu numai că îşi distrusese cele mai multe monumente frumoase, dar îşi pierduse şi puterea de a le aprecia şi devenise incapabilă de a ridica noi monumente. Cu excepţia peisajului — şi acesta atât de devastat, dar încă uimitor de frumos —, China devenise o ţară urâtă.

La sfârşitul vacanţei, am plecat singură cu un vapor de la Wuhan înapoi prin Cheile Yangtze. Călătoria a durat trei zile. Într-o dimineaţă, mă rezemam de o balustradă şi o pală de vânt mi-a răvăşit părul şi agrafa mi-a căzut în râu. Un pasager cu care stătusem de vorbă a arătat către un afluent care se vărsa în Yangtze chiar în locul în care ne aflam şi mi-a spus o poveste.

În anul 33 î.H. împăratul de atunci al Chinei, în încercarea de a-i linişti pe puternicii vecini de la nord, hunii, s-a hotărât să trimită o femeie să-i fie mireasă regelui barbar. A făcut selecţia studiind portretele celor trei mii de concubine de la curtea sa, unele dintre ele necunoscute. Întrucât era destinată unui barbar, a ales-o după portret pe cea mai urâtă, dar în ziua plecării femeii, a constatat că era, în realitate, foarte frumoasă. Portretul ei era urât pentru că refuzase să-l mituiască pe pictorul curţii. Împăratul a ordonat ca artistul să fie executat, în timp ce doamna şedea pe mal plângând, deoarece trebuia să-şi părăsească ţara şi să trăiască printre barbari. Vântul i-a smuls acul de păr şi i-a dat drumul în râu ca şi când ar fi dorit să păstreze în ţara ei de origine ceva ce-i aparţinuse. Mai târziu, femeia s-a sinucis.

Legenda mai spunea că, acolo unde a căzut acul de păr, apa a devenit asemenea cristalului de limpede, iar râul a rămas cunoscut sub numele de Râul de Cristal. Tovarăşul meu de călătorie a mai spus că tocmai trecem peste acest afluent. Cu un zâmbet mi-a declarat: „Oh, ăsta e un semn rău! Ai putea ajunge până la urmă să trăieşti într-o ţară străină, măritată cu un barbar!" Am zâmbit şi eu uşor cu privire la obsesia chinezilor că toate celelalte rase sunt „barbare", întrebându-mă dacă doamna din antichitate n-ar fi fost mai fericită măritată cu regele „barbar". Cel puţin ar fi fost într-un contact zilnic cu iarba, caii şi natura. Cu împăratul chinez trăia într-o colivie de aur, fără măcar un copac prin preajmă care să le permită concubinelor să escaladeze un zid şi să scape din închisoarea de lux. Mă gândeam că mi se potriveşte mai mult o altă legendă chineză, cu nişte broaşte care, din fundul unei fântâni, pretindeau că cerul nu-i mai mare decât gaura rotundă de la gura fântânii lor. M-a cuprins atunci o dorinţă puternică şi de nestăvilit să călătoresc, să văd neîntârziat lumea.

Pe atunci nu vorbisem încă niciodată cu un străin, deşi împlinisem douăzeci şi trei de ani şi eram studentă la engleză de aproape doi ani. Singurii străini pe care îi văzusem fuseseră în 1972 la Peking. Un străin, unul din puţinii „prieteni ai Chinei", venise odată la universitatea unde studiam. Era o zi fierbinte de vară şi eu moţăiam, când un coleg s-a năpustit în camera noastră şi ne-a trezit zbierând: „Este aici un străin!

Hai să mergem să ne uităm la el!" Unele colege s-au dus, dar eu am preferat să nu-mi întrerup somnul. Mi s-a părut ridicolă ideea să ne uităm la el ca la o fantomă. Şi apoi, ce aveam de câştigat, dacă, oricum, ne era interzis să vorbim cu el, deşi era un „prieten al Chinei"?

N-am auzit niciodată un străin vorbind englezeşte, cu excepţia unui disc pe Linguaphone. Când am început să studiez limba engleză, am împrumutat discul şi un fonograf şi l-am ascultat acasă, în Strada Meteoritului. Câţiva vecini s-au adunat în curte şi s-au pronunţat uimiţi, dând din cap şi făcând ochii mari: „Ce sunete caraghioase!" M-au rugat să pun discul iar şi iar ca să-l tot asculte.

Visul oricărui student era să vorbească direct cu un străin şi am avut şi eu în fine această ocazie. După ce m-am întors din croaziera mea pe Yangtze, am aflat că întreg anul meu urma să fie trimis în octombrie într-un port din sud, numit Zhanjiang pentru a ne exersa engleza cu marinarii englezi. Am fost în culmea emoţiei.

Zhanjiang este situat la circa şapte sute cincizeci mile de Chengdu, ajungeai cu trenul în două zile şi două nopţi. E cel mai mare şi mai sudic port din China şi destul de apropiat de frontiera cu Vietnamul. Aveai impresia că te afli într-o ţară străină, cu clădiri în stilul colonial de la începutul secolului, arcade romantice, ferestre cu vitralii şi verande mari cu umbrele colorate. Oamenii locului vorbeau cantoneza, care reprezenta deja o limbă străină. Aerul mirosea a alge, a mare sărată, a vegetaţie tropicală exotică şi, în general, a altă lume mai vastă.

Dar entuziasmul meu era în permanenţă contrariat de frustrare. Eram însoţite de un supraveghetor politic şi de trei lectori care deciseseră că, deşi la o milă depărtare de ocean, nu aveam voie să ne apropiem de el. Portul ne era interzis, de teama unor „sabotaje" sau defecţiuni. Ni s-a spus că un student din Guangzhou reuşise să se strecoare într-un cargobot, cala vasului a fost sigilată timp de mai multe săptămâni, iar el a murit înăuntru. Trebuia să ne limităm deplasările la câteva blocuri în jurul reşedinţei.

Astfel de dispoziţii restrictive făceau parte din viaţa noastră de fiecare zi şi mă înfuriau tot timpul. Într-o zi am simţit o nevoie imperioasă de a pleca din ceea ce îmi părea a fi un lagăr. M-am prefăcut bolnavă şi am obţinut permisiunea să merg la un spital din centrul oraşului. Am colindat pe străzi încercând cu disperare să zăresc marea, dar fără succes. Localnicii nu mi-au fost de ajutor, nu le plăceau oamenii care vorbeau altă limbă decât cantoneza şi refuzau să-mi înţeleagă dialectul. Ne aflam deja în port de trei săptămâni, dar numai o singură dată ni s-a acordat, ca o favoare specială, dreptul de a ajunge pe o insulă ca să vedem oceanul.

Deoarece scopul călătoriei era să conversăm cu marinarii, am fost organizaţi în grupuri mici pentru a lucra pe rând în cele două locuri pe care le puteau frecventa ei: Friendship Store, unde se vindeau articole în

valută și la Clubul Marinarilor, unde funcționa un bar, un restaurant, o sală de biliard și una de tenis de masă.

Dar și acolo trebuia să respectăm reguli stricte cu privire la modul cum puteam vorbi cu marinarii. Nu aveam voie să le vorbim dacă eram singuri, exceptând un scurt schimb de cuvinte lângă tejghea, la Magazinul Prieteniei. Dacă interlocutorii noștri ne cereau numele sau adresa, ne era total interzis să le dăm pe cele adevărate. Toți aveam pregătite nume și adrese false. După fiecare conversație, trebuia să scriem un raport detaliat despre ce se vorbise; aceasta era, de altfel, practica standard pentru oricine intra în contact cu un străin. Eram preveniți și atenționați iar și iar cât de important era să nu ne abatem de la „disciplină în contactele cu străinii" (*she wai ji-lu*). În caz contrar, ni se tot spunea, nu numai că vom da de necazuri mari, dar li se va interzice celorlalți studenți să mai vină în port.

În realitate, ocaziile de a exersa limba engleză erau puține și rare. Nu acostau în fiecare zi vapoare și când acest lucru se întâmpla nu toți marinarii coborau de pe vas. De altfel, majoritatea acestora nu erau vorbitori nativi de limbă engleză: erau greci, japonezi, iugoslavi, africani, mulți filipinezi și cei mai mulți vorbeau prea puțin engleza; am întâlnit un căpitan de vas scoțian cu soția lui și câțiva scandinavi a căror engleză era excelentă.

Cât așteptam la club să apară prețioșii noștri marinari, ședeam adesea pe veranda din spate, citind și odihnindu-mi privirea pe crânguri de cocotieri și palmieri a căror siluetă se proiecta pe cerul de un albastru de safir. Cum intrau marinarii, săream și ne năpusteam efectiv pe ei deși căutam să părem cât mai demne posibil, atât eram de nerăbdătoare să conversăm cu ei. Adesea detectam o expresie nedumerită în ochii lor, atunci când refuzam să acceptăm din partea lor un pahar. Ni se interzisese să bem cu ei. În realitate nu aveam voie să bem deloc. Sticlele și recipientele străine cu etichete îmbietoare de pe rafturi erau, toate, rezervate exclusiv străinilor. Noi nu făceam decât să ședem acolo, patru sau cinci tineri cu mutre atât de serioase încât îi intimidam mai degrabă decât îi atrăgeam pe presupușii noștri parteneri de conversație. Nu aveam cum să-mi dau seama cât de ciudați le păream marinarilor și cât de departe eram de ceea ce așteptau ei de la viața de port.

Când au apărut primii marinari de culoare, profesorii noștri le-au prevenit cu blândețe pe studente să fie atente: „Ei sunt mai puțin civilizați și nu au învățat să-și controleze instinctele așa că sunt înclinați să dea frâu liber sentimentelor fără inhibiții: te ating, te iau în brațe, chiar te sărută." În fața unei săli pline de chipuri șocate și dezgustate, profesorii ne-au povestit cum o fată din grupul dinaintea noastră a început să țipe în mijlocul unei conversații deoarece un marinar din Namibia a încercat s-o îmbrățișeze. Își imagina că urma să fie violată (în mijlocul unei mulțimi

de chinezi!) şi-a fost atât de îngrozită încât n-a mai fost în stare să vorbească cu alţi străini pe toată durata şederii ei în port.

Studenţii, mai ales cei cu funcţii, şi-au asumat răspunderea de a le păzi pe fete. Ori de câte ori un marinar negru începea o conversaţie cu una dintre studente, îşi făceau un semn cu ochiul şi se repezeau să ne apere, preluând firul conversaţiei şi luând poziţie între noi şi marinari. S-ar putea ca acei marinari să nu fi remarcat asemenea precauţii, mai ales că băieţii noştri începeau imediat să aducă vorba despre „prietenia dintre China şi popoarele Asiei, Africii şi Americii Latine". „China este o ţară în curs de dezvoltare", îşi începeau ei discursul, recitând din textele din cursuri, „şi se va situa întotdeauna de partea maselor oprimate şi exploatate din Lumea a treia în lupta lor împotriva imperialiştilor americani şi a revizioniştilor sovietici." Marinarii de culoare erau nedumeriţi, dar mişcaţi. Uneori îi îmbrăţişau pe chinezii de sex masculin, care îi strângeau şi ei la piept camaradereşte.

Se bătea multă monedă de către regim pe faptul că China era una din ţările în curs de dezvoltare, făcând parte din Lumea a treia, conform „glorioasei învăţături" a lui Mao. Dar Mao voia să dea de înţeles că nu acesta era adevărul, ci că, în realitate, China cobora cu mărinimie la nivelul statelor subdezvoltate. Felul în care o spunea nu lăsa loc de îndoială că ne alăturasem ţărilor din Lumea a treia doar pentru a le îndruma şi a le proteja şi că restul lumii ştia că locul nostru adevărat e mult mai sus.

Pe mine această superioritate autoproclamată mă irita îngrozitor. Prin ce ne puteam declara superiori? Prin populaţie? Prin mărimea teritoriului? La Zhanjiang am constatat că marinarii din Lumea a treia, cu ceasurile lor strălucitoare, aparatele de fotografiat, cu băuturile lor — pe care nu le mai văzusem şi despre care nu auzisem niciodată — păreau mult mai avuţi şi incomparabil mai liberi decât marea majoritate a chinezilor.

Pe mine străinii mă făceau foarte curioasă şi doream cu tot dinadinsul să descopăr cum erau cu adevărat. Cât de mult se asemănau cu chinezii şi ce îi deosebea? Îmi dădeam însă seama că trebuia să-mi ascund bine curiozitatea pentru că, în afară de faptul că era foarte periculoasă din punct de vedere politic, putea fi considerată nedemnă. Sub Mao, dar şi în zilele Regatului Mijlociu, chinezii puneau mare preţ pe „demnitatea" cu care se prezentau în faţa străinilor şi care cerea să pari distant, rezervat şi impenetrabil. Forma obişnuită de manifestare era să nu arăţi interes pentru lumea exterioară şi, de aceea, mulţi dintre colegii mei studenţi nu puneau niciodată vreo întrebare.

Datorită poate într-o măsură curiozităţii mele nestăpânite, dar şi englezei mele mai fluente, toţi marinarii păreau să prefere să vorbească cu mine în pofida faptului că aveam grijă să deschid cât mai puţin gura dându-le colegelor mai multe şanse să exerseze limba engleză. Eram şi foarte simpatizată de directorul Clubului Marinarilor, un bărbat masiv şi corpolent numit Long, ceea ce a trezit furia lui Ming şi a acoliţilor săi.

Mitingurile noastre politice includeau acum o analiză a modului cum respectam „disciplina privind contactul cu străinii". S-a afirmat că eu încălcasem aceste regulamente deoarece ochii mei trădau „prea mult interes", „zâmbeam prea des" și când o făceam îmi deschideam „prea larg" gura. Am fost criticată și pentru că gesticulam cu mâinile; noi, studentele, trebuia să ne ținem mâinile sub tăblia mesei și să stăm nemișcate.

Foarte mulți membri ai societății chineze încă se mai așteptau ca femeile să aibă o atitudine liniștită, să-și plece pleoapele ca răspuns la privirile bărbaților și să-și limiteze zâmbetul la o discretă mișcare a buzelor prin care să nu se expună dinții. Ele nu trebuiau să gesticuleze cu mâinile. Dacă nu respectau aceste canoane de comportament, erau considerate „frivole". În regimul lui Mao, să flirtezi cu *străinii* era o crimă incalificabilă.

Toate aceste insinuări mă înfuriau. Părinții mei comuniști fuseseră cei care-mi dăduseră această educație liberală. Ei consideraseră că tocmai restricțiile la care fuseseră supuse femeile trebuiau înlăturate de revoluția comunistă. Dar, în prezent, opresiunea pe care o sufereau femeile se adăuga la represiunea politică și împreună trezeau resentimente și invidie.

Într-o zi a sosit un vapor din Pakistan. Ataşatul militar al Pakistanului a venit tocmai de la Peking. Long ne-a ordonat să facem curățenie de primăvară în toate cotloanele Clubului și a dat un banchet la care mi-a cerut să-i fiu interpretă, fapt care a provocat invidia colegilor. Câteva zile mai târziu, pakistanezii au dat și ei un dineu de rămas-bun pe vas și am fost invitată și eu. Ataşatul militar vizitase Sichuanul și mi-au pregătit un fel de mâncare specific. Atât Long, cât și eu am fost încântați de invitație.

Dar, în pofida intervenției căpitanului și chiar a amenințării lui Long de a nu-i mai primi în viitor pe studenți în club, profesorii mei mi-au interzis să pun piciorul pe un vapor străin. „Cine ar purta răspunderea dacă ar pleca cu vaporul?" au întrebat ei. Mi s-a cerut să răspund că eram ocupată în acea seară. Mi-am dat seama că însemna să refuz singura ocazie pe care aș fi avut-o vreodată de a ieși pe mare, de a gusta o cină străină, de a purta o conversație adevărată în engleză și de a avea o scurtă experiență cu privire la lumea exterioară.

Dar nici așa nu am putut pune capăt șușotelilor. Ming a întrebat cu subînțeles: „De ce o plac atât de mult străinii?" Ca și cum ar fi fost ceva suspect în asta. În raportul întocmit despre mine la sfârșitul călătoriei, se spunea că atitudinea meu fusese „îndoielnică din punct de vedere politic".

În acest port încântător cu soare, briză marină și cocotieri, orice eveniment care ar fi trebuit să fie prilej de bucurie, s-a transformat într-o mizerie. În grupul meu se afla un bun prieten care a încercat să relativizeze. Desigur tot ce mi se întâmplase, nu erau mai mult niște neplăceri minore în comparație cu ce suferiseră victimele invidiei în primii ani ai Revoluției Culturale. Dar ideea că aceasta urma să fie, în cel mai bun caz, viața mea, m-a deprimat și mai mult.

Acest prieten era fiul unui coleg al tatălui meu. Trebuie să recunosc ca şi ceilalţi studenţi proveniţi din oraşe îmi arătau prietenie. Era uşor să-i deosebeşti de cei de origine ţărănească dintre care se aleseseră majoritatea liderilor politici. Studenţii orăşeni erau mult mai siguri şi încrezători când se confruntau cu lumea nouă din port şi nu se lăsau cuprinşi de aceeaşi temere şi agresivitate împotriva mea. Zhanjiang a reprezentat un puternic şoc cultural pentru foştii ţărani şi ceea ce explica dorinţa lor de a le strica viaţa celorlalţi era sentimentul lor de inferioritate.

După trei săptămâni, eram şi tristă şi uşurată să-mi iau rămas-bun de la Zhanjiang. În drumul de întoarcere, împreună cu câţiva prieteni am vizitat legendarul Guilin, unde munţii şi apele arătau ca în picturile clasice chineze şti. Erau puţini turişti în jur, am întâlnit doar un cuplu cu un copilaş ţinut în braţe de bărbat. Ne-am zâmbit şi ne-am urat „Bună dimineaţa" şi „La revedere". De îndată ce au dispărut, un poliţist în civil ne-a oprit ca să ne chestioneze.

Am revenit la Chengdu în decembrie pentru a găsi oraşul frământat de resentimente împotriva lui Madam Mao şi a trei bărbaţi din Shanghai, Zhang Chunqiao, Yao Wenyuan şi Wang Hongwen, care se coalizaseră ca să vegheze la destinele Revoluţiei Culturale. Deveniseră atât de apropiaţi încât Mao îi prevenise în iulie 1974 să nu formeze aşa-numita „Bandă a Celor Patru", fapt pe care nu-l cunoşteam la timpul respectiv. În acel moment, la optzeci şi unu de ani, Mao cedase însă şi le dăduse aprobarea lui totală, plictisit de abordarea pragmatică a lui Chu Enlai şi apoi a lui Deng Xiaoping, care dusese greul guvernării zi de zi cu începere din ianuarie 1975, când Chu se internase în spital învins de cancer. Minicampaniile nesfârşite şi fără substanţă ale Bandei au adus populaţia la capătul răbdării şi începuseră să circule tot felul de zvonuri, care erau, de altfel aproape, singura manifestare a unei frustrări endemice.

Speculaţii acuzatoare erau îndreptate mai ales împotriva lui Madam Mao. Deoarece era adesea văzută în compania unui cântăreţ de operă, a unui jucător de ping-pong şi a unui balerin, cu toţii nişte tineri foarte chipeşi promovaţi de ea, populaţia lansase zvonul că îi luase drept „concubini masculini". Recomandase deschis şi public tuturor femeilor să adopte atitudinea asta deşi toată lumea ştia că nu se putea aplica oamenilor de rând. De fapt, chinezii au suferit cea mai dură represiune sexuală în timpul Revoluţiei Culturale, sub domnia lui Madam Mao. Din cauza controlului pe care îl exercita de vreo zece ani asupra presei şi artelor, orice referire la iubire era cenzurată pentru a nu fi văzută sau auzită de populaţie. Când o trupă a armatei vietnameze de cântece şi dansuri a vizitat China, privilegiaţilor care au asistat la spectacol li s-a spus de către comentator că un cântec în care se pronunţa cuvântul iubire „era despre afecţiunea tovărăşească dintre doi camarazi". Din puţinele filme europene aprobate pentru vizionare, — în principal din Albania şi România — toate

scenele în care bărbaţii apăreau prea aproape de femei, ca să nu mai spun de scenele când se sărutau, erau tăiate.

Foarte adesea, în autobuze, trenuri sau magazine aglomerate puteam auzi femei strigând că fuseseră agresate de bărbaţi şi le vedeai pălmuindu-i. Uneori bărbatul nega şi urma atunci un schimb de insulte. Şi eu am suferit multe încercări de agresiune. Când mi se întâmpla, mă furişam departe de mâinile tremurătoare şi genunchii lor, pentru că mila faţă de aceşti bărbaţi era mai puternică decât spaima. Trăiau într-o lume în care nu exista nicio supapă pentru sexualitatea lor, cu excepţia rarelor cazuri când aveau norocul unei căsătorii fericite. Secretarul de partid adjunct al universităţii unde studiam, un bărbat mai în vârstă, a fost surprins într-un magazin universal cu picături de spermă trecându-i prin pantaloni. Mulţimea îl presase de o femeie din faţa lui. A fost dus la secţia de poliţie şi, ca urmare, a fost dat afară din Partid. Nici femeile nu o duceau mai bine. În fiecare organizaţie, una sau două erau condamnate ca prostituate (*„pantofi învechiţi şi ponosiţi de atâta purtare"*) sau pentru legături extraconjugale.

Aceste standarde nu se aplicau însă guvernanţilor. Octogenarul Mao era înconjurat de femei tinere şi frumoase. Deşi poveştile despre aventurile lui erau şoptite cu prudenţă, cele despre soţia lui şi amicii ei, Banda celor Patru, erau la lumina zilei şi circulau fără reţineri. Către sfârşitul anului 1975, China fierbea de nemulţumire. În timpul minicampaniei numite „Patria noastră Socialistă este un Paradis", mulţi lansau întrebarea pe care mi-o pusesem eu pentru prima oară cu opt ani în urmă: „Dacă acesta este paradisul cum ar putea fi atunci infernul?"

La 8 ianuarie 1976 a murit Premierul Chu Enlai. Pentru mine şi pentru mulţi alţi chinezi, Chu reprezentase prin comparaţie un guvern sănătos şi liberal, care credea în ideea de a pune ţara la muncă. În anii întunecaţi ai Revoluţiei Culturale, Chu era singura noastră speranţă, aşa slabă cum era ea. Atât eu cât şi prietenii mei am fost foarte îndureraţi de moartea lui. Doliul pe care l-am purtat şi ura noastră pentru Revoluţia Culturală şi Mao cu întreaga lui gaşcă au rămas în noi inseparabile.

Dar Chu colaborase cu Mao şi cu Revoluţia Culturală. El fusese cel care a pronunţat demascarea lui Liu Shaogi acuzându-l că este „spion american". Se întâlnea aproape zilnic cu Gărzile Roşii şi cu Rebelii şi le dădea ordine. Iar atunci când o grupare majoritară din Biroul Politic şi mareşalii ţării au încercat să oprească Revoluţia Culturală în februarie 1967, Chu nu i-a sprijinit. Era pe atunci slujitorul credincios al lui Mao. Dar mă mai gândesc că poate a făcut-o pentru a evita un dezastru şi mai mare, cum ar fi fost războiul civil, provocat de o rezistenţă pe faţă împotriva lui Mao. Menţinând China în stare de funcţionare i-a permis lui Mao să producă tot dezastrul, dar poate că, în acelaşi timp, a salvat ţara de o prăbuşire totală. Ştiu că a protejat o serie de persoane, atât cât a considerat el că nu era periculos, printre care, pentru un timp, şi pe tatăl meu,

ca și unele din cele mai importante monumente culturale ale Chinei. Părea să se fi înfruntat cu o dilemă fără soluție morală, deși nu era exclusă nici posibilitatea că prioritatea lui fusese supraviețuirea personală. Trebuie să fi știut că, dacă încerca să-i reziste lui Mao, ar fi fost strivit fără milă.

Campusul universitar a devenit o mare de jerbe albe din hârtie și de pancarde cu lozinci de doliu și cuplete. Toți purtau banderole negre, o floare albă de hârtie pe piept și o expresie îndurerată. Manifestația de doliu a fost în parte spontană și în parte organizată. Deoarece se aflase că în momentul morții Chu fusese supus atacului Bandei celor Patru și pentru că Banda dispusese ca doliul pentru el să fie minimalizat, a-și manifesta durerea pentru moartea lui era, atât pentru oamenii de rând, cât și pentru autoritățile locale, o modalitate de a-și arăta dezaprobarea față de Bandă. Foarte mulți însă îl plângeau pe Chu pentru motive foarte diferite. Ming și alți studenți oficiali din anul meu proslăveau presupusa contribuție a lui Chu la „suprimarea rebeliunii contrarevoluționare din Ungaria în 1956", implicarea lui în instituirea prestigiului lui Mao ca lider mondial, dar și absoluta lui loialitate față de Mao.

În afara campusului, am remarcat mai multe izbucniri de nemulțumire care mi se păreau încurajatoare. Pe străzile orașului au apărut graffiti pe marginile afișelor de pe ziduri și începuseră să se adune mulțimi care-și întindeau gâturile, ca să poată citi frazele scrise de mână. Pe unul din afișe, se putea citi:

Cerul este acum întunecat,
A căzut o stea mare...

Dar pe margine erau scrise cuvintele: „Cum ar putea cerul fi întunecat: cum rămâne cu « soarele cel roșu »" ? (aluzie la Mao). Sub alt slogan de pe un afiș care spunea: „Prăjiți-i pe persecutorii Premierului Chu!" se scrisese: „Rația lunară de ulei este de numai doi *liang* (3,2 uncii), adică 90 g). Cu ce vreți să-i prăjiți pe acești persecutori ?" Pentru prima oară în zece ani am văzut ironie și umor afișate public și asta mi-a ridicat moralul.

Mao l-a numit pe un oarecare obscur, pe nume Hua Guofeng, drept succesor al lui Chu și a lansat campania pentru „demascarea lui Deng și de respingere a unei reveniri a aripii drepte". Banda celor Patru a publicat cuvântările lui Deng Xiaoping, în chip de ținte pentru demascare. Într-o cuvântare din 1975, Deng recunoscuse că țăranii din Yan'an erau într-o situație mai rea decât fuseseră după Marșul cel Lung, cu patruzeci de ani în urmă. În alta spusese că un lider de partid ar trebui să se adreseze profesioniștilor astfel: „Eu vă urmez, voi conduceți." Iar în alta își făcuse cunoscute planurile pentru îmbunătățirea condițiilor de trai, pentru acordarea unei mai mari libertăți și pentru a pune capăt persecuților politice. Comparând aceste documente cu acțiunile Bandei celor Patru, Deng apărea ca un erou popular, iar ura poporului pentru Bandă atinsese

punctul de fierbere. Nu-mi venea să cred: păreau să ne creadă, pe noi, întreaga populaţie chineză, atât de proşti încât după citirea acestor cuvântări, să-l detestăm pe Deng în loc să-l admirăm, şi, ceea ce mă depăşea, să-i iubim pe *ei*!

Şi la universitate ni s-a ordonat să-l demascăm pe Deng în nesfârşite mitinguri de masă. Rezultatul a fost că majoritatea auditoriului dovedea o rezistenţă pasivă, plimbându-se prin sală, conversând, tricotând, citind sau chiar trăgând un pui de somn. Vorbitorii îşi citeau textul pregătit dinainte cu o voce plată, lipsită de expresivitate, aproape imperceptibilă.

Deoarece Deng provenea din Sichuan, circulau o mulţime de zvonuri potrivit cărora fusese exilat la Chengdu. Văzusem adesea mulţimi de oameni înghesuindu-se pe marginea străzilor doar pentru că aflaseră că ar putea trece pe acolo. În unele cazuri numărul lor ajungea la zeci de mii.

În acelaşi timp, crescuse animozitatea populaţiei faţă de Banda celor Patru, cunoscută şi sub numele de Banda din Shanghai. Brusc bicicletele şi alte produse fabricate la Shanghai nu se mai vindeau. Când a venit la Chengdu echipa de fotbal din Shanghai, a fost huiduită pe tot timpul meciului, iar mulţimea adunată în faţa stadionului i-a insultat pe sportivi la venire şi la plecare.

Au izbucnit acte de protest pe tot cuprinsul Chinei şi au atins culmea în primăvara anului 1976, în timpul Festivalului de Măturat Mormintele, când, în mod tradiţional, chinezii îşi onorează morţii. La Peking, sute de mii de cetăţeni s-au adunat timp de mai multe zile în Piaţa Tiananmen pentru a-l plânge pe Chu, cu jerbe special confecţionate, cu recitări de poeme înflăcărate şi cuvântări. Într-un limbaj plin de simboluri pe care, deşi codificat, toată lumea îl înţelegea, au dat frâu liber sentimentului de ură faţă de Banda celor Patru, chiar şi faţă de Mao. Protestul a fost înăbuşit, în noaptea de 5 aprilie, când poliţia a atacat mulţimea, operând sute de arestări. Mao şi Banda celor Patru au numit acea manifestaţie „rebeliune contrarevoluţionară de tip unguresc". Deng Xiaoping, arestat la domiciliu, a fost acuzat că regizase demonstraţiile şi a fost etichetat drept „Nagy al Chinei" (Nagy fusese primul-ministru ungur în 1956). Cu acea ocazie, Mao l-a înlăturat în mod oficial de la putere pe Deng şi a intensificat campania împotriva lui.

Demonstraţia a fost suprimată şi condamnată ca de obicei în presă, dar faptul că avusese loc schimbase atmosfera în China. A fost, de acea dată, prima înfruntare deschisă, pe scară mare, a regimului de când fusese înfiinţat, în 1949.

În iunie 1976, anul meu a fost expediat pentru o lună la o fabrică în munţi, pentru „a învăţa de la muncitori". La sfârşitul acelei luni, am urcat cu nişte prieteni superbul Munte Emei „Sprânceana Frumoasei", la vest de Chengdu. La 28 iulie, pe când coboram de pe munte, am auzit un radio cu tranzistori al unui turist, care transmitea ceva. Întotdeauna m-au enervat oamenii care nu-şi puteau stăpâni curiozitatea de a asculta

mașina de propagandă. Mai ales într-un peisaj atât de frumos! Ca și cum urechile noastre nu suferiseră destul de pe urma prostiilor răcnite prin omniprezentele megafoane. Dar, de data aceea, ceva mi-a atras atenția. Avusese loc un cutremur într-un oraș minier lângă Peking, numit Tangshan. Mi-am dat seama că se produsese un dezastru nemaiîntâlnit, deoarece presa nu transmitea în mod normal vești rele. Cifra oficială anunțată era de 242 de mii de morți și 154 de mii de grav răniți.

Deși paginile ziarelor erau pline de articole propagandistice dovedind grija pentru victime, Banda celor Patru avertiza națiunea să nu se lase pradă diversiunii produse de cutremur și să uite adevărata prioritate: „denunțarea lui Deng". Madam Mao s-a adresat public: „N-au fost decât câteva sute de mii de morți. Și ce-i cu asta? Demascarea lui Deng Xiaoping îi privește pe opt sute de milioane de oameni." Chiar venind de la Madam Mao, suna prea scandalos ca să fie adevărat, dar s-a transmis oficial.

Au mai fost multe alerte de cutremure în regiunea Chengdu și, după ce am revenit de la Muntele Emei, am plecat cu mama și Xiao-fang la Chongqing, un loc considerat mai sigur. Sora mea, care a rămas la Chengdu, a dormit sub o masă din stejar masiv acoperită cu pleduri și plăpumi. Oficialitățile au organizat populația să construiască bărăci și au stabilit echipe care să supravegheze douăzeci și patru de ore comportamentul diferitelor animale, despre care se credea că posedau puteri paranormale de a prezice cutremurele. Partizanii Bandei celor Patru au lipit însă pe ziduri sloganuri în care spumegau: „Fiți atenți la încercările criminale ale lui Deng Xiaoping de a exploata frica de cutremur, pentru a suprima revoluția!" Și au ținut o adunare pentru „a condamna în mod solemn pe adepții căii capitaliste, care se folosesc de spaima produsă de un cutremur pentru a sabota demascarea lui Deng". Adunarea s-a soldat cu un eșec.

Am revenit la Chengdu la începutul lui septembrie, când spaima de cutremur se potolise. În după-amiaza zilei de 9 septembrie 1976, participam la un curs de limba engleză. Cam pe la ora două și patruzeci de minute ni s-a spus că la trei va avea loc o importantă transmisie la radio și că trebuia să ne adunăm în curte s-o ascultăm. Se mai întâmplaseră asemenea convocări și înainte și am ieșit în curte într-o stare de enervare. Era o zi tipică de toamnă noroasă în Chengdu. Auzeam foșnetul frunzelor de bambus de-a lungul zidurilor. Puțin înainte de ora trei, în timp ce megafonul scotea niște sunete stridente, secretara de partid a departamentului nostru a apărut în fața adunării de studenți. Ne-a privit cu un aer trist și cu o voce joasă, întretăiată, împiedicată, a lăsat să se audă cuvintele: „Marele nostru Conducător, Președintele Mao, Excelenta Sa Venerabilă (*a-lao-ren-jia*), a..."

Brusc, am realizat că Mao murise.

28

Luptând pentru a-mi lua zborul

(1976–1978)

Vestea mi-a produs o asemenea stare de euforie, că, pentru un moment, am fost anesteziată. Autocenzura mea adânc înrădăcinată a intrat în acţiune pe loc: am devenit conştientă de orgia de plansete din jurul meu şi de faptul că trebuia să joc un teatru convingător. Mă uitam unde îmi puteam ascunde lipsa de emoţie obligatorie şi am găsit umărul unei femei din faţa mea, una din conducerea organizaţiei studenţeşti, care părea sfârşită de durere. Mi-am ascuns capul în umărul ei şi am hohotit în mod corespunzător. Ca atât de adeseori în China, puţin ritual a dat rezultatul scontat. Smiorcăindu-se din tot sufletul, a dat să se întoarcă spre mine şi să mă îmbrăţişeze. M-am lăsat cu toată greutatea pe ea din spate, ca să rămână pe loc, sperând să-i dau impresia că eram doborâtă de durere.

În zilele care au urmat morţii lui Mao, am fost năpădită de foarte multe gânduri. Ştiam că era considerat un filosof şi am încercat să pătrund care era adevărata lui „filosofie". Mi se părea că principiul lui esenţial era necesitatea — sau, poate, dorinţa? — unui conflict perpetuu. Miezul gândirii lui părea să spună că luptele în care se zbat oamenii constituie forţa care pune în mişcare istoria şi că pentru a crea istorie, „duşmanii de clasă" nu trebuiau să dispară niciodată, ci să fie mereu creaţi *en masse*. M-am întrebat dacă mai existau alţi filosofi ale căror teorii să ducă la suferinţele şi moartea atâtor oameni. Nu-mi puteam scoate din memorie teroarea şi nenorocirile la care fusese supusă populaţia Chinei. Şi pentru ce?

Dar filosofia lui Mao putea fi doar o prelungire a personalităţii sale. Mie îmi părea că era, prin firea lui, un promotor al luptei neîncetate şi că era bun în această calitate. Cunoştea şi înţelegea cele mai josnice şi urâte instincte ale oamenilor, ca invidia şi răzbunarea, şi ştia cum să le mobilizeze ca să-i servească interesele. Guverna asmuţind ura unora împotriva

celorlalți. În acest fel îi obliga pe chinezii de rând să ducă la îndeplinire numeroasele sarcini care, în alte dictaturi, erau asumate de elitele profesioniste. Mao reușise să-și transforme poporul în arma de bază a dictaturii. Din acest motiv, sub guvernarea lui nu a existat în China un echivalent valabil al KGB-ului. Nici nu era nevoie. Scoțând la iveală și hrănind cele mai rele porniri ale populației, Mao crease un deșert moral și o țară a urii. Dar câtă răspundere individuală revenea oamenilor simpli, asta eu nu o puteam decide.

O altă caracteristică a maoismului era, după mine, domnia ignoranței. Din cauza calculului pe care și-l făcuse potrivit căruia clasa cultivată era o țintă ideală pentru o populație în majoritate analfabetă, din cauza disprețului său fățiș pentru educație și pentru cei educați, din cauza megalomaniei lui care l-a făcut să batjocorească marile personalități ale culturii chineze și din cauza disprețului arătat civilizației chineze pe care nu o înțelegea, cum au fost arhitectura, artele și muzica, Mao a distrus cea mai mare parte a moștenirii culturale a țării. A lăsat în urma lui nu numai o națiune brutalizată, dar și o țară urâtă, cu puține urme ale gloriei ei trecute, care să mai poată fi apreciată azi.

Chinezii păreau să-l bocească cu foarte multă simțire, dar mă întrebam câte din lacrimile lor erau sincere. Oamenii se obișnuiseră să joace teatru într-o asemenea măsură, încât nu-l mai puteau deosebi de adevăratele lor sentimente. Să-l plângă pe Mao nu era poate decât un alt gest programat din viețile lor programate.

Cu toate acestea, starea de spirit a națiunii era fără nicio îndoială potrivnică ideii de a continua politica lui Mao. La mai puțin de o lună de la moartea sa, la 6 octombrie, Madam Mao a fost arestată împreună cu ceilalți membri ai Bandei celor Patru. Nu-i mai sprijinea nimeni, nici armata, nici poliția, nici chiar propriile lor gărzi. Nu-l avuseseră alături decât pe Mao. Banda celor Patru nu deținea puterea decât pentru că în realitate fusese o Bandă de Cinci.

Când am aflat cu câtă ușurință au fost îndepărtați cei patru m-a cuprins un val de tristețe. Cum a putut o mână de tirani de mâna a doua să distrugă viețile a nouă sute de milioane de oameni și pentru atât de mult timp? Totuși, bucuria a fost sentimentul predominant. În sfârșit, s-au dus și ultimii tirani ai Revoluției Culturale. Încântarea mea era împărtășită de un mare număr de concetățeni. Ca și ei, m-am dus să cumpăr cele mai fine băuturi pentru o petrecere cu familia și cu prietenii, dar am constatat că magazinele fuseseră devalizate, atât de mulți avuseseră aceeași idee.

S-au organizat și petreceri oficiale — identice cu cele din timpul Revoluției Culturale, ceea ce iarăși m-a înfuriat, mai cu seamă că, în departamentul meu, locțiitorii politici și liderii studenților erau cei care organizau întregul spectacol cu o imperturbabilă siguranță de sine.

Noua conducere avea în frunte pe Hua Guofeng, succesorul ales de Mao, a cărui singură calitate era, cred, mediocritatea lui.

Una dintre primele măsuri luate de el a fost să anunțe construirea unui uriaș Mausoleu pentru Mao în Piața Tiananmen. Am fost indignată: sute de mii de oameni erau încă fără adăpost după cutremurul din Tangshan și trăiau în barăci.

Cu experiența ei, mama și-a dat imediat seama că se anunța o nouă eră. A doua zi după moartea lui Mao, s-a prezentat la fostul ei departament pentru a solicita un loc de muncă. Stătuse cinci ani acasă și acum era dornică să-și folosească din nou energia. A fost numită al șaptelea director adjunct în departamentul unde fusese director plin înainte de revoluție. Dar nu s-a lăsat impresionată.

Mie, care nu sunt prea răbdătoare din fire, mi se părea că lucrurile stagnează. În ianuarie 1977, studiile mele universitare au luat sfârșit. N-am susținut examene, dar nici nu am primit diplomă. Deși Mao și Cei Patru dispăruseră, legea stabilită de el rămăsese în vigoare: trebuia să ne întoarcem acolo de unde venisem. Pentru mine însemna uzina de mașini. Ideea că studiile universitare ar putea fi de folos în profesiunea de bază fusese condamnată de Mao în chip de „școlarizarea spirituală a aristocraților".

Trebuia cu orice chip să evit să fiu trimisă înapoi în fabrică, fiindcă ar fi însemnat să-mi pierd ocaziile de a-mi folosi limba engleză, neavând nimic de tradus și nici cu cine să vorbesc. Din nou, am apelat la mama. Ea mi-a spus că exista o singură cale: ca uzina să-mi dea o negație când voi solicita reintegrarea. Prietenii mei din fabrică au convins conducerea să trimită un raport Biroului al II-lea din Industria Ușoară în care să consemneze că, deși eram o bună muncitoare, și-au dat seama că ar trebui să-și sacrifice propriile interese pentru o cauză mai măreață: patria noastră ar beneficia de pe urma englezei mele.

După ce această exagerat de convingătoare scrisoare a fost trimisă, mama m-a trimis la șeful biroului, un oarecare domn Hui. El îi fusese coleg și ținuse foarte mult la mine pe când eram un bebeluș. Mama știa că avea o slăbiciune pentru mine. În ziua următoare vizitei mele, s-a convocat o adunare a consiliului biroului pentru a discuta cazul meu. Consiliul se compunea din circa douăzeci de directori care trebuiau să participe cu toții pentru a lua o hotărâre, oricât de neînsemnată. Dl Hui a reușit să-i convingă că trebuiau să-mi dea o șansă să-mi folosesc engleza și au scris o scrisoare oficială adresată universității mele.

Deși nu mă bucurasem de multă simpatie în secția mea, aveau nevoie de profesori, așa că, în ianuarie 1977, am devenit lector asistent la limba engleză în Universitatea din Sichuan. Eram și nu eram bucuroasă să lucrez acolo, deoarece urma să locuiesc în campus, sub ochii locțiitorilor politici și ai unor colegi ambițioși și invidioși. Mai rău, am aflat curând că, timp de un an, nu voi avea niciun contact cu profesiunea mea. O

săptămână după numire, am fost trimisă la țară în periferia orașului Chengdu, ca parte din programul meu de „reeducare".

Am arat câmpul și am participat la nesfârșite ședințe plicticoase. Din plictiseală, din nemulțumire și din cauza presiunilor exercitate asupra mea că până la vârsta de douăzeci și cinci de ani nu reușisem să am un logodnic, m-am lăsat târâtă în două aventuri sentimentale. Unul dintre acești bărbați, pe care nu-l văzusem niciodată, îmi scria scrisori foarte frumoase. În momentul în care l-am cunoscut, mi s-a răcit și sentimentul. Celălalt, Hou, fusese un lider Rebel. Era un produs reușit al timpului său: strălucit și lipsit de scrupule. Am fost orbită de farmecul său.

În 1977, Hou a fost închis în urma unei campanii îndreptate împotriva „adepților Bandei celor Patru". Aceștia erau definiți ca fiind „căpeteniile Rebelilor" și aici intra oricine se făcuse vinovat de violență, descrisă în mod vag ca incluzând tortura, crima, distrugerea și jefuirea proprietății de stat. Campania s-a stins în câteva luni, din cauză că nici Mao, nici Revoluția Culturală nu fuseseră repudiați oficial. Oricine făcuse ceva rău, pretindea că acționase din loialitate pentru Mao. Nu au existat criterii limpezi pentru a judeca criminalitatea, cu excepția cazurilor celor mai evidenți ucigași și torționari. Atât de mulți fuseseră implicați în descinderile la domiciliu, în distrugerea siturilor istorice, antichităților și cărților sau în luptele dintre facțiuni. Cele mai oribile acte ale Revoluției Culturale — represiunea zdrobitoare care îi adusese pe sutele de mii de oameni la depresii nervoase, la sinucideri și la moarte — au fost făptuite în mod colectiv de populație. Aproape fiecare, inclusiv copiii, au participat la mitingurile de demascare. Mulți au dat un ajutor la bătăi. Și ceea ce a fost mai grav, victimele au devenit adesea torționari și viceversa.

Mai trebuie menționat că nu exista un sistem juridic independent care să treacă la investigații și să judece. Oficialitățile de partid erau cele care decideau cine trebuia să fie pedepsit și cine nu. Factorul decisiv era adesea un sentiment personal. Unii Rebeli au fost pedepsiți pe drept. Unii primeau pedepse aspre, alții scăpau ușor. Dintre principalii persecutori ai tatei, lui Zuo nu i s-a întâmplat nimic, iar dna Shau a fost pur și simplu transferată într-un post mai puțin solicitat.

Soții Ting au fost închiși cu începere din 1970, dar nu au fost judecați, deoarece Partidul nu a stabilit criteriile potrivit cărora puteau fi trimiși în fața justiției. Singurul lucru neplăcut pe care l-au suferit au fost mitingurile fără violență în care victimele lor puteau „să-și exprime năduful" împotriva lor. Mama a arătat într-unul din aceste mitinguri modul în care cuplul l-a persecutat pe tatăl meu. Dar cei doi Ting au rămas în continuare în detenție până în 1982, când dl Ting a fost condamnat la douăzeci de ani de închisoare, iar dna Ting la șaptesprezece.

Hou, a cărui detenție m-a făcut să-mi pierd somnul multe nopți, a fost eliberat repede. Dar emoțiile dureroase pe care le-am retrăit în acel scurt interval de bilanț au ucis orice sentiment aș fi avut pentru el. Deși

nu i-am cunoscut niciodată responsabilităţile, îmi devenise limpede că un lider al Gărzilor Roşii din anii cei mai duri n-ar fi putut fi nevinovat. N-am ajuns chiar să-l urăsc, dar nu mi-a mai fost milă de el. Am sperat doar că justiţia se va pronunţa şi în cazul lui, ca şi în cazul tuturor celor care s-au făcut vinovaţi.

Dar când oare avea să vină acea zi? Era posibil să se facă vreodată dreptate? Şi se putea realiza acest lucru fără să trezească şi mai multă amărăciune şi animozitate, ţinând seamă că era încă atâta fierbere? În jurul meu, facţiunile care se luptaseră pe viaţă şi pe moarte locuiau acum sub acelaşi acoperiş. Adepţii căii capitaliste erau obligaţi să muncească alături de foşti Rebeli care îi demascaseră şi îi torturaseră mai înainte. Ţara era încă într-o tensiune extremă. Când, vom scăpa de coşmarul în care ne-a aruncat Mao, dacă se va întâmpla vreodată?

În iulie 1977, Deng Xiaoping a fost din nou reabilitat şi numit adjunctul lui Hua Guofeng. Fiecare cuvântare a lui Deng era parcă o adiere de aer curat. Campaniile politice luaseră sfârşit. „Studiile" politice fuseseră nişte „taxe şi impozite exorbitante" şi trebuiau oprite. Politica Partidului trebuia să se bazeze pe realitate, nu pe dogmă. Şi, ceea ce era cel mai important, era greşit să urmezi *ad litteram* fiecare cuvânt al lui Mao. Deng schimba direcţia pe care o apucase China. Dar eu am început să sufăr de anxietate. Îmi era atât de teamă că acest nou viitor nu se va împlini niciodată.

În noul spirit al ideilor introduse de Deng, exilul meu în comună a luat sfârşit în decembrie 1977, cu o lună mai devreme decât fusese stabilit. Diferenţa aceasta de o lună mi-a produs o stare de exaltare extraordinară. Când am revenit la Chengdu, la universitate se organizau cu întârziere examene de admitere pentru 1977, primele examene adevărate după 1966. Deng decisese că intrarea în universităţi trebuia câştigată prin examene la nivel academic, şi nu pe uşa din dos. Sesiunea de toamnă trebuia amânată din cauză că populaţia trebuia pregătită pentru schimbările produse faţă de politicile lui Mao.

Am fost trimisă în munţii din nordul Sichuanului, pentru a-i intervieva pe candidaţii pentru departamentul meu. De data aceasta am mers de bunăvoie. În timpul acestei deplasări, călătorind din comitat în comitat pe drumuri şerpuite şi prăfuite de ţară, singură, mi-a venit pentru prima oară gândul: cât de minunat ar fi să merg să studiez în Occident.

Cu câţiva ani în urmă un prieten îmi spusese o istorioară. El venise la început în „patria mamă" în 1964 de la Hong Kong, dar nu mai primise aprobarea să plece afară până în 1973 când, după deschiderea care a urmat vizitei lui Nixon, a putut din nou să meargă să-şi viziteze familia. În prima noapte petrecută din nou la Hong Kong, nepoata lui i-a telefonat din Tokio pentru a-i aranja un weekend acolo. Această povestioară, aparent anodină, a devenit o sursă continuă de tulburare pentru mine. Libertatea de a-ţi permite să vezi lumea, o libertate la care nici nu puteam

visa, mă chinuia. Pentru că fusese un vis imposibil, dorința de a călători rămăsese înfiptă adânc în subconștientul meu. În trecut, se obținuseră sporadic la unele universități unele burse în Occident pentru care candidații fuseseră aleși, în mod evident, de autorități, condiția fiind apartenența la Partid. Eu n-aș fi avut nicio șansă, nefiind membră de partid și nebucurându-mă de încrederea departamentului, nici dacă mi-ar fi coborât din cer o bursă. Acum însă a început să-mi încolțească într-un cotlon al minții ideea că, dacă se reintroduseseră examenele și dacă țara se dezbrăca de cămașa de forță maoistă, aș putea avea o șansă.

Abia însă începusem să dau frâu liber visului că m-am și străduit să mi-l scot din minte, atât îmi era de teamă de o inevitabilă dezamăgire.

După ce-am revenit din deplasare, am aflat că departamentul meu primise o bursă pentru o profesoară tânără sau de vârstă medie pentru a studia în Occident. Bursa fusese deja atribuită altcuiva.

Această veste dezastruoasă mi-a fost împărtășită de profesoara Lo, în vârstă de șaptezeci de ani. Mergea nesigur sprijinindu-se într-un baston, dar era iute la minte și impetuoasă în toate acțiunile. Vorbea limba engleză cu rapiditate ca și cum n-ar fi avut răbdare să spună tot ce știa. Trăise treizeci de ani în Statele Unite, tatăl ei fiind membru al Guomindang și deținând poziția de judecător la Curtea Supremă. El dorise să-i dea fiicei sale o educație occidentală. Pe vremea când trăia în America, dna Lo și-a luat numele de Lucy și s-a îndrăgostit de un student pe care îl chema Luke. Își făcuseră planuri de căsătorie, dar când au vorbit și cu mama lui Luke, aceasta a spus: „Lucy, îmi placi foarte mult. Gândește-te, însă, cum vor arăta copiii voștri? Ar fi foarte greu..."

Lucy a renunțat la Luke, fiind prea mândră ca să accepte să fie primită în familia lui cu reținere. La începutul anilor '50, după ce comuniștii au luat puterea, s-a întors în China, crezând că demnitatea le va fi, în sfârșit, redată chinezilor. Nu l-a uitat niciodată pe Luke și s-a căsătorit foarte târziu cu un profesor de engleză pe care nu l-a iubit și cu care se certa întruna. În timpul Revoluției Culturale au fost dați afară din apartament și locuiau acum într-o cămăruță de opt picioare în care se îngrămădeau vechi cursuri și cărți pline de praf. Era dureros să-i vezi pe acești doi bătrâni fragili, cu părul alb, care nu se puteau suporta, unul șezând pe marginea patului dublu, celălalt pe unicul scaun care a încăput cu greu în cameră.

Profesoara Lo m-a îndrăgit și-mi spunea că în mine își vede tinerețea dispărută în urmă cu cincizeci de ani, când era la fel de nerăbdătoare, dorindu-și fericirea mai presus de orice în viață. Ea nu reușise s-o găsească, mi-a mărturisit, și dorea ca măcar eu să reușesc. Când a auzit de bursa în străinătate, probabil în America, n-a mai avut liniște, era și îngrijorată pentru că nu eram în universitate și nu-mi puteam depune candidatura. Bursa a fost atribuită unei Domnișoare Yee, care terminase cu un an înaintea mea și era membră de partid. Ea și alte profesoare tinere care

absolviseră după Revoluţia Culturală, au intrat într-un program de perfecţionare a limbii engleze în timp ce eu eram la ţară. Profesoara Lo a fost unul din preparatorii lor şi le-a predat pe baza unor articole din publicaţii de limbă engleză, procurate de la prieteni din oraşe mai deschise spre Occident, cum erau Pekingul şi Shanghai (Sichuan era încă închis ermetic pentru străini). Am participat şi eu la cursurile ei când m-am întors la Sichuan.

Într-una din lecţii, era vorba despre folosirea energiei atomice în industria americană. După ce profesoara Lo le-a explicat sensul acelui articol, domnişoara Yee a ridicat privirile, s-a îndreptat de spate şi a izbucnit plină de indignare: „Acest articol trebuie citit critic! Cum pot imperialiştii americani să folosească energia atomică în scopuri paşnice?" Am simţit cum mi se urcă sângele în cap la auzul vorbelor drei Yee repetând ca un papagal propaganda Partidului şi am ripostat: „Dar de unde ştii că nu pot?" Dra Yee şi întreaga clasă m-au privit cu stupefacţie. Pentru ei, o întrebare de felul celei puse de mine era încă de neconceput, chiar o blasfemie. Am zărit însă scânteia din ochii profesoarei Lo, zâmbetul ei de apreciere pe care doar eu îl puteam detecta. M-am simţit înţeleasă şi confirmată în convingerile mele.

Dar nu numai profesoara Lo, ci şi alţi profesori şi lectori, mă preferau pe mine confirmată în Occident nu pe dra Yee. Dar, cu toate că începuseră să fie respectaţi în noua atmosferă ce se instaurase, niciunul nu avea un cuvânt de spus. Singura care îmi putea fi de ajutor era tot mama. Urmându-i sfatul, m-am dus la foştii colegi ai tatălui meu care aveau acum în sarcină sectorul universitar şi le-am spus că aveam de făcut o plângere: deoarece tovarăşul Deng Xiaoping spusese că admiterea în universităţi trebuia să se bazeze pe merit şi nu pe uşa din spate, era cu siguranţă greşit să nu se folosească aceeaşi procedură şi pentru studiile în străinătate. Le-am solicitat să-mi acorde dreptul la o competiţie justă, ceea ce însemna un examen.

În timp ce mama şi cu mine făceam „lobby", a venit brusc un ordin de la Peking: pentru prima oară după 1949, bursele de studii în Occident trebuiau acordate pe baza unui examen naţional academic, examen care va avea loc în curând, în mod simultan, la Peking, Shanghai şi Xi'an, vechea capitală, unde a fost descoperită mai târziu „armata de teracotă"*.

Departamentul meu trebuia să trimită trei candidaţi la Xi'an. I-au retras bursa drei Yee şi au fost aleşi alţi doi candidaţi, amândoi lectori excelenţi în vârstă de patruzeci de ani, care predaseră încă înainte de Revoluţia Culturală. În parte datorită ordinului de la Peking, care cerea ca selecţia să se facă pe bază de cunoştinţele profesionale, şi, în parte, în

* Statuie de teracotă înfăţişând războinici cu care de luptă, cai, dar şi civili (total 8 000 de statui datând din secolul al II-lea înainte de Hristos), descoperite în 1974 (*n. ed.*).

urma presiunilor de pe urma campaniei duse de mama, departamentul a decis ca al treilea candidat, mai tânăr, să fie ales din cei douăzeci şi patru de absolvenţi din timpul Revoluţiei Culturale, în urma unui examen, scris şi oral, stabilit pentru 18 martie.

Am primit, la amândouă probele, notele cele mai mari, deşi testul oral l-am câştigat cam nereglementar. Trebuia să intrăm pe rând într-o cameră în care doi examinatori, profesoara Lo şi încă un profesor în vârstă, ne aşteptau la o masă. În faţa lor, pe masă, se aflau nişte mingi de hârtie; noi trebuia să alegem una şi să răspundem la întrebarea scrisă pe hârtiuţa din ea în engleză. Întrebarea pentru mine era: „Care sunt punctele principale din comunicatul celei de a doua Plenare a Congresului al XI-lea al Partidului Comunist din China?" Evident că nu aveam nici cea mai mică idee, şi am rămas stupefiată. Profesoara Lo m-a privit în ochi şi a întins mâna după bucata de hârtie. A privit-o şi a arătat-o şi celuilalt profesor. A pus-o în tăcere în buzunar şi mi-a făcut semn din ochi să iau altă mingiucă. De data aceasta, întrebarea era: „Spuneţi ceva despre starea înfloritoare a patriei noastre socialiste."

Toţi anii de exaltare obligatorie faţă de starea înfloritoare a patriei mele socialiste mă plictisiseră de moarte, dar acum, în faţa examinatorilor, mi-a revenit totul în minte şi am avut multe de spus. Compusesem de curând un poem avântat despre primăvara anului 1978. Mâna dreaptă a lui Deng Xiaoping, Hu Yaobang, devenise Şeful Departamentului Organizatoric al Partidului şi demarase procesul de reabilitare a „duşmanilor de clasă" *en masse*. Se simţea cum ţara se scutura de maoism. Industria funcţiona din plin şi în magazine erau tot mai multe bunuri. Şcolile, spitalele şi alte servicii publice funcţionau normal. Cărţile de multă vreme interzise erau republicate şi se stătea şi două zile la coadă în faţa librăriilor pentru a le putea obţine. Pe străzi şi în casele oamenilor răsunau din nou râsete.

Am început să mă pregătesc cu frenezie pentru examenul de la Xi'an de care mă despărţeau doar trei săptămâni. Mai mulţi profesori s-au oferit să mă ajute. Profesoara Lo mi-a dat o listă de vreo douăsprezece cărţi de citit, dar şi-a dat seama că nu voi avea timp să le citesc pe toate. Aşa că a dat rapid la o parte cărţile de pe masa ei, pe care şi-a pus maşina de scris portabilă şi, în următoarele două săptămâni a dactilografiat rezumatele acelor cărţi în engleză. Mi-a făcut cu ochiul şi mi-a mărturisit că tot aşa a ajutat-o Luke când şi-a dat examenele cu cincizeci de ani în urmă, deoarece ea preferase să danseze şi să petreacă.

Cei doi lectori şi cu mine, însoţiţi de adjunctul secretarului de partid, am luat trenul pentru Xi'an unde urma să ajungem după o călătorie de o zi şi o noapte. În cea mai mare parte a timpului, am stat întinsă pe burtă în „cuşeta cu pat tare", adnotând rezumatele profesoarei Lo. Nimeni nu ştia numărul exact de burse sau ţările unde urmau să studieze câştigătorii, pentru că majoritatea informaţiilor constituiau, în China, secrete de stat.

Dar când am ajuns la Xi'an, am aflat că se prezentaseră acolo douăzeci şi doi de candidaţi, majoritatea lectori cu experienţă din patru provincii din vestul Chinei. Colile de hârtie pentru examen erau sigilate şi fuseseră expediate pe calea aerului de la Peking cu o zi în urmă. Examenul scris dura o dimineaţă şi era compus din trei părţi: una era un pasaj lung din *Roots** (*Rădăcini*) pe care trebuia să-l traducem în chineză. Pe ferestrele din sala de examen puteam admira dansul magnific al florilor albe de sălcii plutind deasupra oraşului. La sfârşitul dimineţii, lucrările noastre erau adunate, sigilate şi trimise direct la Peking pentru a primi note laolaltă cu cele din Peking şi Shanghai. După masă a avut loc examenul oral.

La sfârşitul lunii mai mi s-a spus neoficial că trecusem amândouă examenele cu felicitări. De îndată ce-a auzit vestea, mama şi-a demarat campania pentru a obţine reabilitarea tatălui meu. Deşi el era mort, dosarul lui conta în continuare pentru viitorul copiilor săi. Se afla în el verdictul provizoriu în care se spunea că comisese „serioase erori politice". Mama ştia că deşi China începuse să devină mai liberală, acest verdict era încă un handicap la dosarul meu de candidat la studiile în străinătate.

I-a vizitat din nou pe foştii colegi ai tatălui meu aflaţi acum din nou la putere în guvernul regional, aducând în sprijinul cauzei sale scrisoarea lui Chu Eulai, în care acesta spunea că tatăl meu avea dreptul să înainteze o petiţie lui Mao. Această notă fusese bine ascunsă de bunica mea, cusută în căputa de pânză a unuia din pantofii ei. Acum, la doisprezece ani după ce i-o dăduse Chu, mama s-a hotărât să o înmâneze autorităţilor regionale conduse acum de Zhao Ziyang.

Era un moment propice — fascinaţia exercitată de Mao începuse să-şi piardă puterea de a paraliza voinţa oamenilor, graţie şi contribuţiei considerabile al lui Hu Yaobang care răspundea de reabilitări. La 12 iunie, un înalt funcţionar a venit în locuinţa noastră din Strada Meteoritului, cu verdictul Partidului asupra tatălui meu. I-a înmânat mamei o hârtie subţire pe care scria că tata fusese „un bun lider şi un bun membru de partid". Aceasta a reprezentat reabilitarea lui oficială. Abia după aceea, a fost şi bursa mea aprobată de Ministerul Educaţiei din Peking.

Vestea că voi studia în Marea Britanie mi-a fost transmisă de prieteni entuziaşti din departamentul meu, înainte ca autorităţile să mă informeze. Oameni care abia mă cunoşteau erau încântaţi de succesul meu şi am primit multe scrisori şi telegrame de felicitare. S-au organizat petreceri şi au curs multe lacrimi de bucurie. Era ceva nemaiauzit să pleci în Occident. China fusese închisă timp de zeci de ani şi toţi se simţeau sufocaţi de lipsa de perspective. Am fost prima persoană din universitatea mea şi, după câte ştiu, din întregul Sichuan (care, pe atunci, avea o populaţie de circa nouăzeci de milioane) care a primit aprobarea să studieze în Occident

* Roman celebru istorisind povestea unei familii americane, a lui Alex Haley, ecranizată pentru televiziune (*n. ed.*).

după 1949. Iar eu câştigasem pe merite profesionale — nu eram nici măcar membră de partid. Era şi acesta un alt semn al spectaculoaselor schimbări care se petreceau în întreaga ţară. Oamenii presimţeau că se vor deschide tot mai multe perspective.

Dar entuziasmul nu era singurul sentiment care mă încerca. Reuşisem să obţin ceva atât de dorit şi atât de greu de obţinut pentru toţi oamenii din jurul meu, încât mă simţeam oarecum vinovată faţă de prietenii mei. Să-mi manifest prea pe faţă euforia ar fi fost stânjenitor sau chiar crud pentru ei, dar şi să mi-o ascund, ar fi fost necinstit. Aşa că, în subconştientul meu am optat pentru o atitudine mai potolită, mai calmă. Eram şi tristă la gândul că atâtor oameni li s-a refuzat şansa ca talentele lor să înflorească. Ştiam că fusesem norocoasă să mă nasc într-o familie privilegiată, oricât de mult ar fi suferit. Acum când China pornise pe un drum al deschiderii şi corectitudinii, nu aveam răbdare şi voiam ca schimbările să fie mai rapide şi să transforme întreaga societate.

Adâncită în propriile mele gânduri am trecut prin inevitabilul hăţiş de formalităţi legate de plecarea din China în acea perioadă. Mai întâi a trebuit să merg la Peking pentru un curs special destinat cetăţenilor care plecau în străinătate. Am participat o lună la şedinţe de îndoctrinare, urmată de o altă lună de călătorii prin ţară. Scopul urmărit era să rămânem atât de impresionaţi de frumuseţile patriei încât să nu ne treacă prin gând să rămânem afară. Restul formalităţilor au fost îndeplinite de autorităţi în locul nostru, ni s-a dat în plus o alocaţie pentru îmbrăcăminte. Trebuia să fim elegante pentru străini.

Râul de Mătase şerpuia prin campus şi adesea am rătăcit pe malurile lui în ultimele mele seri. Undele lui străluceau în lumina lunii şi în aburul nopţii de vară. Îmi defilau prin minte cei douăzeci şi şase de ani ai mei. Trăisem momente privilegiate, dar şi zile cumplite de demascări, cunoscusem atitudini curajoase, dar şi frică, întâlnisem bunătate şi loialitate, dar şi abisuri de răutate omenească. Printre suferinţe, ruine şi moarte, m-am bucurat, mai presus de orice, de iubire şi de capacitatea indestructibilă a omului de a supravieţui şi de a-şi căuta fericirea.

Am fost copleşită de tot felul de emoţii, mai ales când mi-am amintit de tata, de bunica şi de mătuşa Jun-Ying. Până atunci încercasem să nu mă gândesc la ei, pentru că moartea lor a rămas cea mai dureroasă rană din inima mea. Acum, mă gândeam însă, cu o oarecare alinare, cât ar fi fost ei de încântaţi şi de mândri de mine.

Am zburat la Peking de unde urma să călătoresc cu încă treisprezece alţi profesori universitari, dintre care unul era propagandistul politic. Avionul nostru trebuia să plece la ora opt seara în ziua de 12 septembrie 1978 şi era cât pe ce să-l pierd pentru că o serie de prieteni veniseră la aeroportul din Peking să-şi ia rămas-bun şi nu mi se păruse că ar fi trebuit să stau cu ochii pe ceas. Când, în sfârşit, m-am prăbuşit în fotoliu,

mi-am dat seama că nu o îmbrățișasem pe mama cu toată dragostea pe care o simțeam. Ea venise să mă conducă la aeroportul din Chengdu, cu un aer foarte degajat, fără vreo urmă de lacrimi, ca și cum plecarea mea pe cealaltă parte a globului ar fi fost doar un alt episod din viața noastră plină de evenimente.

Pe când China rămânea tot mai departe în urmă, am privit pe fereastră și dincolo de aripa argintie a avionului am văzut desfășurându-se un imens univers. Am mai aruncat o ultimă privire asupra vieții mele trecute și apoi m-am întors spre viitor. Eram nerăbdătoare să îmbrățișez lumea.

EPILOG

Am făcut din Londra căminul meu. Timp de zece ani am evitat să mă mai gândesc la China pe care o lăsasem în urma mea. Apoi, în 1988, mama a sosit în Anglia să mă vadă. Pentru prima oară mi-a împărtăşit povestea vieţii ei şi a bunicii mele. După ce s-a întors la Chengdu, m-am oprit şi am lăsat ca amintirile mele să iasă din străfundurile unde le îngropasem şi mintea mi-a fost inundată de lacrimile nevărsate la timpul lor. M-am hotărât atunci să scriu *Lebedele sălbatice*. Trecutul nu mai era atât de dureros încât să nu pot să mi-l reamintesc, pentru că găsisem dragostea şi împlinirea şi, în consecinţă, liniştea.

China se schimbase şi ea faţă de momentul în care o părăsisem. La sfârşitul lui 1978, Partidul Comunist a renunţat la „lupta de clasă" a lui Mao. Proscrişii sociali, inclusiv „duşmanii de clasă" din cartea mea, au fost reabilitaţi; printre ei s-au aflat şi prieteni de-ai mamei din Manciuria, înfieraţi drept „contrarevoluţionari" în 1955. Au încetat şi discriminările împotriva lor şi a familiilor lor, ceea ce le-a permis să plece din lagărele de muncă forţată şi să primească slujbe decente. Mulţi dintre ei au fost invitaţi să se înscrie în Partidul Comunist şi au primit funcţii oficiale. Yu-lin, străunchiul meu, cu soţia şi copiii au primit în 1980 aprobarea să revină la Jin Zhou de la ţară unde fuseseră exilaţi. El a ajuns şef contabil într-o companie medicală, iar ea directoarea unei grădiniţe.

Tot mai multe verdicte de reabilitare a victimelor au fost întocmite şi înregistrate în dosarele lor. Vechile consemnări incriminatoare au fost înlăturate din dosare şi arse. În fiecare organizaţie pe tot cuprinsul Chinei au fost aprinse focuri în care s-au ars foile de hârtie care au distrus nenumărate vieţi.

Dosarul mamei era gros şi plin de semne de întrebare cu privire la contactele ei din adolescenţă cu Guomindangul. Acum, toate paginile acuzatoare au dispărut în flăcări. În locul lor, s-a introdus un verdict în două pagini, datat 20 decembrie 1978, în care se spunea în termeni lipsiţi

de ambiguitate că acuzaţiile îndreptate împotriva ei fuseseră false. În plus, ca o primă, i se redefinea originea familiei: indezirabilul „senior al războiului" devenise acum mai nevinovatul „doctor".

În 1982, când m-am hotărât să rămân în Marea Britanie, decizia mea era încă o alegere neobişnuită. Gândindu-se că i-ar putea provoca neplăceri în slujba ei, mama a solicitat pensionarea anticipată, care i-a fost acordată în 1983. Dar o fiică în Occident nu-i mai provoca necazuri cum s-ar fi întâmplat cu siguranţă sub Mao.

China îşi deschidea tot mai larg porţile. Cei trei fraţi ai mei sunt acum cu toţii în Occident. Jin-ming, care este un om de ştiinţă recunoscut internaţional în domeniul fizicii corpurilor solide, îşi continuă cercetările la Universitatea din Southampton în Anglia. Xiao-hei, care a devenit jurnalist după ce a părăsit forţele aeriene, lucrează la Londra. Amândoi sunt căsătoriţi cu câte un copil fiecare. Xiao-fang a obţinut un masterat în comerţul internaţional la Universitatea Strasbourg, din Franţa şi este acum om de afaceri într-o companie franceză.

Sora mea, Xiao-hong, este singura dintre noi care trăieşte încă în China. Ea lucrează în Departamentul administrativ al Colegiului din Chengdu pentru Medicina Chineză. Când, în 1980, un prim sector privat a fost înfiinţat, ea a solicitat un concediu de doi ani pentru a ajuta la înfiinţarea unei companii de design vestimentar, pasiunea ei dintotdeauna. După terminarea concediului, a trebuit să aleagă între caracterul stimulativ şi riscurile unei afaceri private şi rutina şi siguranţa pe care le ofereau slujba la stat. A ales ultima soluţie. Soţul ei, Cheng-yi, este director executiv la o bancă locală.

Comunicarea cu lumea exterioară a devenit o parte din viaţa de fiecare zi. O scrisoare din Chengdu ajunge la Londra într-o săptămână. Mama îmi poate trimite faxuri de la oficiul poştal din centru. Eu îi telefonez direct acasă de oriunde mă aflu în lume. La televizor se dau selecţii de ştiri din presă în fiecare zi, împreună cu propaganda oficială. Nu lipsesc evenimentele mondiale, revoluţii, revolte, din Europa de Est şi din Uniunea Sovietică.

Între 1983 şi 1989, m-am întors în fiecare an în China pentru a o vizita pe mama şi, de fiecare dată, am fost impresionată de spectaculoasa diminuare a ceea ce ne caracterizase cel mai mult viaţa sub guvernarea lui Mao: frica.

În primăvara 1989 am călătorit mult în China, ca să adun informaţii pentru această carte. Am văzut cum se năşteau demonstraţiile de la Chengdu până la Piaţa Tiananmen. M-a izbit faptul că frica fusese în aşa măsură uitată, încât puţini din milioanele de demonstranţi au perceput primejdia. Majoritatea păreau să fi fost luaţi prin surprindere atunci când armata a deschis focul. După ce m-am întors la Londra, nu-mi puteam crede ochilor când am văzut carnajul la televizor. Fusese comandat cu

adevărat de același om care fusese pentru mine și pentru atâția alții un eliberator?

Frica a făcut o nouă încercare de a se înstăpâni, dar fără să mai aibă forța zdrobitoare și atotcuprinzătoare de pe vremea lui Mao. Astăzi, în mitingurile politice, oamenii îi critică deschis pe liderii Partidului, dându-le chiar numele. Drumul către liberalizare este ireversibil. Și, totuși, chipul lui Mao încă tronează în Piața Tiananmen.

Reformele economice din anii '80 au adus o creștere fără precedent în nivelul de trai al oamenilor, în parte datorită comerțului exterior și investițiilor. Peste tot în China, oficialitățile și simplii cetățeni îi întâmpină pe oamenii de afaceri veniți din străinătate cu un entuziasm debordant. În 1988, în cursul unei călătorii la Jinzhou, mama a locuit în micul, întunecatul și primitivul apartament al lui Yu-lin, care se afla alături de o groapă de gunoi. Peste drum se ridicase cel mai luxos hotel din oraș, unde au loc în fiecare zi banchete îmbelșugate și petreceri pentru potențialii investitori de peste hotare. Într-o zi mama l-a zărit pe unul dintre acei vizitatori, ieșind de la un banchet, înconjurat de o gloată lingușitoare căreia el îi arăta fotografii ale casei sale luxoase din Taiwan și ale automobilelor lui scumpe. Era Yao-han, locțiitorul politic al Guomindangului din școala mamei care, cu patruzeci de ani în urmă, ordonase arestarea ei.

mai 1991

CUPRINS

Mulţumiri 7

Introducere la ediţia din 2003 9

Arborele genealogic al familiei 21

Cronologie 23

Nota autoarei 26

1. „*Crinii aurii de trei inci*"
Concubina unui general, comandant militar,
Senior al războiului (1909–1933) 31

2. „*Până şi apa rece este dulce*"
Bunica se căsătoreşte cu un doctor din Manciuria (1933–1938) ... 52

3. „*Toţi spun ce minunat loc este Manchukuo*"
Viaţa sub japonezi (1938–1945) 70

4. „*Sclavi care nu au o ţară a lor*"
Sub diferite stăpâniri (1945–1947) 83

5. „*Fiică de vânzare pentru zece kilograme de orez*"
Lupta pentru o nouă Chină (1947–1948) 100

6. „*Vorbind despre dragoste*"
O căsătorie revoluţionară (1948–1949) 119

7. „*Traversând cele cinci trecători din munţi*"
Marşul cel Lung al mamei (1949–1950) 143

8. „*Întoarcerea acasă îmbrăcaţi în straie de mătase brodată*"
La familie şi bandiţi (1949–1952) 153

9. „*Când un om ajunge la Putere, până şi găinile*
şi câinii lui se ridică în cer"
Viaţa alături de un bărbat incoruptibil (1951–1953) 170

10. „*Suferința te va face un comunist mai bun*"
Mama devine suspectă (1953–1956) 189

11. „*După campania împotriva dreptei nimeni nu mai deschide gura*"
China este redusă la tăcere (1956–1958) 201

12. „*Femeile capabile pot pregăti masa fără ingrediente*"
Foametea (1958–1962) 216

13. „*O mie de nimicuri de aur*"
Într-un turn de fildeș privilegiat (1958–1965) 235

14. „*Tata este aproape, mama este aproape, dar niciunul atât de aproape ca Președintele Mao*"
Cultul lui Mao (1964–1965) 250

15. „*Distruge întâi și reconstrucția va veni de la sine*"
Declanșarea Revoluției Culturale (1965–1966) 267

16. „*Avântă-te spre ceruri și străpunge pământul*"
Gărzile Roșii ale lui Mao (iunie–august 1966) 276

17. „*Vrei ca propriii noștri copii să devină « negri » ?*"
Dilema părinților mei (august–octombrie 1966) 291

18. „*Vești mai mult decât minunate*"
Pelerinaj la Peking (octombrie–decembrie 1966) 302

19. „*Unde există voința de a condamna, există și probe*"
Părinții sunt torturați (decembrie 1966–1967) 316

20. „*Nu vreau să-mi vând sufletul*"
Tatăl meu este arestat (1967–1968) 332

21. „*Cărbunele aruncat pe zăpadă*"
Frații și prietenii mei (1967–1968) 351

22. „*Reformarea gândirii prin muncă*"
Până la marginea Munților Himalaya (ianuarie–iunie 1969) .. 367

23. „*Cu cât citești mai multe cărți, cu atât devii mai stupid*"
Lucrez ca țărancă și ca doctor desculț (iunie 1969–1971) 393

24. „*Te rog să primești scuzele mele, care vin cu o viață mai târziu*"
Părinții mei în lagăre (1969–1972) 416

25. „*Mireasma unui vânt dulce*"
O viață nouă cu *Manualul electricienilor* și *Șase crize* (1972–1973) 430

26. *„Să adulmeci pârțurile străinilor și să spui că sunt parfumate"*
Învățând engleza la priveghiul lui Mao (1972–1974) 443

27. *„Dacă acesta este paradisul, cum ar putea fi atunci infernul?"*
Moartea tatălui meu (1974–1976) 459

28. *Luptând pentru a-mi lua zborul*
(1976–1978) 477

Epilog 489

Indice 493